

COMMENTARII
IN PSALTERIUM
DAVIDICUM

Opus Posthumum

VENERABILIS PATRIS
FR. SERAPHINI CAPPONI A PORRECTA

Ordinis Prædicatorum, Sacræ Theologiæ Magistri,
In quatuor Tomos partitum

EMINENTISSIMO, AC REVERENDISSIMO DOMINO, DOMINO
FR. VINCENTIO LUDOVICO

TITULI SANCTI PANCRATII
S.R.E. CARDINALI GOTTI

EJUSDEM ORDINIS
DICATUM.

TOMUS QUARTUS

Explanationem Psalmi nonagesimi primi usque ad ultimum
complectens.



BONONIÆ M.DCC.XLV.

Ex Typographia S. THOMÆ AQUINATIS. Superiorum Permissu.

COMMENTARI

Opus Posthumum

Venerabilis Patris

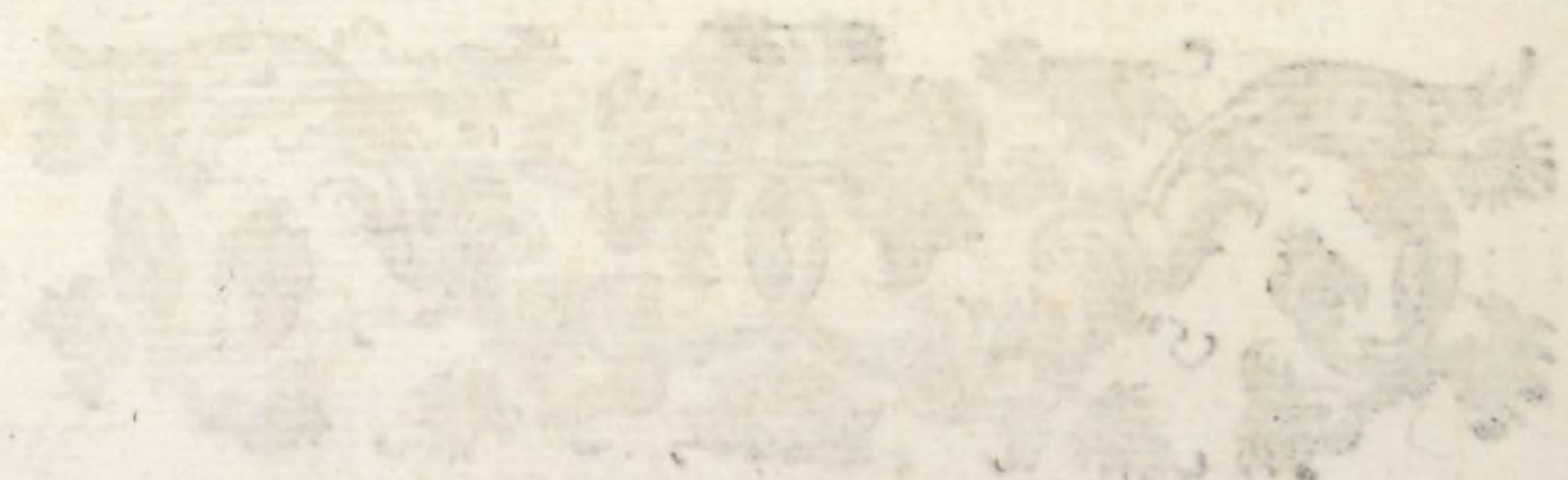
Reverendissimo Domini

TITULI SANCTI PANCRATII

STUDENTI ORDINIS

DICATUM

Expositionem Plurimi nonnulli prius ad alium
completam



Ex Typographia J. J. de Aguirre

INDEX PSALMORUM

Qui in hoc quarto Tomo continentur.



Psalms XCI.	Bonum est confiteri Domino ; & psalle- re nomini tuo, Altissime &c. <i>pag. 1.</i>	
Psalms XCII.	Dominus regnavit, decorē indutus est &c. 8.	
Psalms XCIII.	Deus ultionum Dominus &c. 13.	
Psalms XCIV.	Venite, exultemus Domino &c. 20.	
Psalms XCV.	Cantate Domino canticum novum &c. 29.	
Psalms XCVI.	Dominus regnavit, exultet terra &c. 37.	
Psalms XCVII.	Cantate Domino canticum novum &c. 43.	
Psalms XCVIII.	Dominus regnavit, irascantur populi: qui sedet super Cherubim &c. 47.	
Psalms XCIX.	Jubilare Deo omnis terra &c. 53.	
Psalms C.	Misericordiam, & judicium cantabo tibi, Domine &c. 55.	
Psalms CI.	Domine exaudi orationem meam &c. 59.	
Psalms CII.	Benedic anima mea Domino: & omnia, quæ intra me sunt &c. 71.	
Psalms CIII.	Benedic anima mea Domino: Domine Deus meus magnificatus es &c. 79.	
Psalms CIV.	Confitemini Domino, & invocate &c. 95.	
Psalms CV.	Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in sæculum &c. 104.	
Psalms CVI.	Confitemini Domino, quoniam &c. 114.	
Psalms CVII.	Paratum cor meum Deus &c. 122.	
Psalms CVIII.	Deus laudem meam ne tacueris &c. 123.	
Psalms CIX.	Dixit Dominus Domino meo &c. 129.	
Psalms CX.	Confitebor tibi, Domine &c. 132.	
Psalms CXI.	Beatus vir, qui timet Dominum &c. 136.	
Psalms CXII.	Laudate pueri Dominum &c. 140.	
Psalms CXIII.	In exitu Israel de Ægypto &c. 143.	

Psalms CXIV.	Dilexi , quoniam exaudiet &c.	151.
Psalms CXV.	Credidi , propter quod &c.	154.
Psalms CXVI.	Laudate Dominum omnes gentes &c.	157.
Psalms CXVII.	Confitemini Domino quoniam &c.	159.
Psalms CXVIII.	Beati immaculati in via &c.	166.
Psalms CXIX.	Ad Dominum , cum tribularer &c.	208.
Psalms CXX.	Levavi oculos meos in montes &c.	210.
Psalms CXXI.	Lætatus sum in his , quæ dicta &c.	212.
Psalms CXXII.	Ad te levavi oculos meos &c.	215.
Psalms CXXIII.	Nisi quia Dominus erat in nobis &c.	217.
Psalms CXXIV.	Qui confidunt in Domino &c.	219.
Psalms CXXV.	In convertendo Dominus &c.	221.
Psalms CXXVI.	Nisi Dominus ædificaverit &c.	224.
Psalms CXXVII.	Beati omnes , qui timent &c.	226.
Psalms CXXVIII.	Sæpe expugnaverunt me &c.	228.
Psalms CXXIX.	De profundis clamavi &c.	231.
Psalms CXXX.	Domine , non est exaltatum &c.	233.
Psalms CXXXI.	Memento Domine David &c.	235.
Psalms CXXXII.	Ecce quam bonum &c.	240.
Psalms CXXXIII.	Ecce nunc benedicite Dominum &c.	242.
Psalms CXXXIV.	Laudate nomen Domini &c.	244.
Psalms CXXXV.	Confitemini Domino , quoniam &c.	248.
Psalms CXXXVI.	Super flumina Babylonis &c.	251.
Psalms CXXXVII.	Confitebor tibi , Domine &c.	255.
Psalms CXXXVIII.	Domine probasti me &c.	258.
Psalms CXXXIX.	Eripe me Domine ab homine &c.	262.
Psalms CXL.	Domine clamavi ad te &c.	266.
Psalms CXLI.	Voce mea ad Dominum &c.	270.
Psalms CXLII.	Domine exaudi orationem meam &c.	272.
Psalms CXLIII.	Benedictus Dominus Deus meus &c.	276.
Psalms CXLIV.	Exaltabo te , Deus meus rex &c.	280.
Psalms CXLV.	Lauda anima mea Dominum &c.	285.
Psalms CXLVI.	Laudate Dominum , quoniam &c.	288.
Psalms CXLVII.	Lauda Jerusalem Dominum &c.	291.
Psalms CXLVIII.	Laudate Dominum de coelis &c.	293.
Psalms CXLIX. , & CL.	Cantate Domino canticum &c.	295.
	Omnis spiritus laudet Dominum .	295.



COMMENTARII IN PSALTERIUM DAVIDICUM.

Psalms XCI.

Bonum est confiteri Domino , & psallere nomini tuo,
Altissime .

Ad annuntiandum mane misericordiam tuam , & veritatem
tuam per noctem .

In decachordo , psalterio : cum cantico , in cithara .
Quia delectasti me , Domine , in factura tua : & in operibus
manuum tuarum exultabo .

Quàm magnificata sunt opera tua , Domine ! nimis
profundæ factæ sunt cogitationes tuæ .

Vir insipiens non cognoscet : & stultus non intelliget hæc .
Cum exorti fuerint peccatores sicut fœnum : & apparuerint
omnes , qui operantur iniquitatem .

Ut intereant in sæculum sæculi : tu autem Altissimus
in æternum , Domine .

Notatio
universa-
lis de no-
minum
gradibus .



Cripturæ sacre positivis
nominibus multoties u-
runtur pro superlativis.
Sic dicitur Matth. 3. *Fi-
lius meus dilectus* , idest
dilectissimus ; & Luc. 2.
Potens est , idest poten-
tissimus , & *sanctum* ,
idest sanctissimum , *nomen ejus* ; & Psal. 47.
Magnus , idest maximus , *Dominus* , & *lauda-
bilis* , idest laudabilissimus . Sic & hic : *Bo-
num* , idest optimum , *est Domino confiteri* :
confessione , scilicet , fidei , spei , & cha-
ritatis , quibus præcipue colitur Deus ; ex
Tom. IV.

quibus præcipue excitamur ad confessionem
& peccatorum nostrorum , & laudis in De-
um . Nam (ut dicit hic B. Augustinus)
nullum canticum docet principaliter nos
Deus , nisi fidei , spei , & charitatis .
Nam ad tres has virtutes habendas omnia
cantica , omnes Scripturarum admonitio-
nes , omnes Psalmorum orationes , exhor-
tationes , prophetice rerum prænunciatio-
nes ordinantur : ut videlicet fides nostra
sit firma , utpote fundata optime supra fir-
missimam petram , idest Christum , qui eam
in Evangelio ore proprio prædicavit ; &
in veteri Testamento per os omnium Pro-
pheta-

De mira-
bilissima
fidei firmi-
tate .

phetarum docuit, & per Sanctos Apostolos suos postea toti mundo (veritas enim ipsum frementem non timebat) annunciavit, & per BB. Martyrum sanguinem, per studiosissimos labores SS. Doctorum, per innumerabiles BB. Virginum orationes, & (ut semel dicam) per unanimum omnium bonorum tum viatorum, tum in coelesti patria heri, hodie, & postea comprehensorum confessionem, indeclinabiliter perseveranti constantia divinitus roboratam, confirmavit. Quid est ergo fides hæc catholica? Illud, quo nihil verius, nihil certius, nihil firmitus, nihil sincerius, nihil rationabilius in universo mundo: ut patet ex omnibus præmissis, & ex hoc maxime, quia primæ veritati, quæ Deus est, tamquam suo principali, omninoque infallibili objecto innititur (2. 2. q. 1. a. 1.) Porro fides est, credere in Deum, & in Christum (juxta illud Jo. 14. *Credite in Deum, & in me credite*), quem in hac via clare non videmus, ut post in patria suprema eum, sicuti est, lætitia inenarrabili exultantes videamus (1. Jo. 3., 1. Petr. 1.) Fidei igitur nostræ succedet tunc species lucis facie ad faciem (1. Cor. 13.): ubi nobis non dicetur: Crede, quod non vides: sed dicetur: Gaudere gaudio magno valde, quia vides. Nunc audimus Jesum Dominum nostrum dicentem Jo. 20. *Beati, qui non viderunt, & crediderunt: tunc verò audiemus (o utinam!) subinferentem Matth. 25. Euge serve bone, & fidelis, intra in gaudium Domini tui.*

De spe vera notandum per totum.

II. CONFITERI, inquit, ex Psalmo, confessione spei. Quæ videlicet spes sit incommutabilis, sicut & Deus objectum spei (2. 2. q. 17. a. 2.) est incommutabilis (1. q. 9. a. 1. 2.) & figatur fortiter in ipso, & (quod absit) non nutet, & fluctuet; non agitetur, sicut ipse Deus, in quo illa figitur, non potest agitari. Porro spes nunc, quamdiu non videtur, quod speratur, vocatur spes: tunc autem, cum quis videbit, quod speravit, vocabitur res. Verumtamen speranti est necessarium ad salutem hanc finalem, ut obediat Apostolo dicenti Rom. 8. *Si, quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus.* Longanimitas igitur est ei necessaria tamdiu, quamdiu veniat, quod promissum est. Expectet, nec deficiat ullo modo: quia promissum illud veniens veniet, & tempore opportuno, a divina providentia ab æterno præfixo, apparere non tardabit, juxta illud Psal. 39. *Expectans expectavi Dominum, & intendit mihi. Et exaudivit preces meas: & eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fecis...* Et immisit in os meum canticum novum, carmen Deo nostro. (Ecce, quod jam promissum est Tob. 13. *Per vicos ipsius Jerusalem alleluja cantabitur*). Patientia quoque speranti in Domino necessaria est: quoniam multa, magnaque sibi occurrent adversa, juxta illud 2. Timoth. 3. *Omnes, qui pie*

volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur. De horum numero sunt illi, quorum spes est fixa in Deo; qui jam spe illa ad cœlos mente elevati non sapiunt, immo nec videre dignantur, terrenas vanitates, & insanias falsas (Psal. 39.) Quia verò mundus, quod suum est, diligit (Jo. 15.) & isti viri non sunt de mundo; propterea mundus hoc ipsum cognoscens, eos, tamquam aliquid non suum, odit, & variis modis persequitur. Sic namque figura præcessit in Pharaone omnium inimicorum Dei norma: quia cum vidit populum Dei, ex spe in ipsum concepta, discedere a suis finibus Ægyptiacis, ipse furens, comparato multorum, magnorumque militum exercitu, ad persecutionem talis populi manifestus exivit, Exod. 14. Verum, sicut, Domino suos protegente, cum toto exercitu suo fuit ab intentione sua contra populum omnino frustratus, utpote in mari rubro submersus, Exod. 15., ita sperantes in Deum, per patientiam bonam ab ipso eis donatam, contra omnes & singulas adversitates viriliter prævalebunt. Patientia igitur servis Dei semper a dextris, & a sinistris, idest, in omni persecutionum, & tentationum undecumque venientium occurso, necessaria est.

Cur Mundus persequitur bonos.

III. Denique CONFITERI NOS DOMINO, vult Psalmista (ut dicebamus) confessione charitatis. Quid, quæ, & qualis est charitas? Respondet Apostolus 1. Corint. 13. *Charitas patiens est, benigna est: non emulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit, quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia (credenda) credit, omnia (speranda) sperat, omnia (sustinenda) sustinet.* Charitas (ut ibidem ex præmissis habetur) est, qua addita, omnes bonæ de genere suo actiones, & passionnes nobis profunt; & qua remota, nihil profunt cætera. Quam necessarium igitur est habere charitatem? Charitas major est, supra fidem, & spem. Nam fides est rerum, quæ clare non videntur, sed post mortem videbuntur: spes autem est rei, quæ adhuc non tenetur, sed postea tenebitur: charitas verò est rei, quæ nunc actualiter amatur; & nescit, nisi crescere magis, ac magis, & nunc, & in futurum. (Hoc est, quod intendebat Apostolus dicendo ibidem: *Charitas numquam excidit*). Si enim Deum nunc amamus, quem non videmus; quomodo, & quantum amaturi eum sumus, cum aperte videbimus? Desiderium ergo nostrum ad supernam patriam crescat: quia hoc ipsum charitas, cum sit ignis divinus, exigit. *Christiani non sumus* (ut inquit B. Augustinus) *nisi propter futurum seculum.* Nemo præsentia bona speret, & amet; nemo, si Christianus est, felicitatem mundi sibi

De charitate per totum notandum.

In Psalmum XCI.

3

sibi promittat : sed utatur, quasi non utatur (1. Cor. 7.) hoc mundo, idest, rebus hic repertis, ut pro necessitate bene vivendi, potest, quomodo potest, quando potest, quantum potest. Cum hic mundi prosperitas sibi adest, misericordiae Dei consolantis gratias agat; cum deest, iustitiae Dei castigantis gratias agat (juxta illud monitum, & sic intellectum, Rom. 14. *Qui manducat, Domino manducat, gratias enim agit Deo: & qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo*): ubique sit gratus, nusquam sit ingratus. Patri consolanti gratus existat; & Patri per flagella emendenti, disciplinamque danti, sit item gratus. Pater enim ille, qui essentialiter bonus est, amat nos semper, sive blandiatur, sive comminetur, sive quocumque alio modo erga nos procedat, faciat, se habeat. Propter hoc igitur cum Psalmista semper dicendum, operibusque comprobandum esse, veraciter unusquisque agnoscat: **BONUM EST CONFITERI**, fide, spe, & charitate, **DOMINO**.

Tex. ET PSALLERE NOMINI TUO, ALTIS-SIME. Idest, & hoc est bonum, idest optimum, psallere scilicet nomini Domini altissime, hoc est, cum cordis altissima consideratione, attentione, & devotione. Illud siquidem verbum **ALTIS-SIME**, non tantum pro vocativo illius nominis accipi potest (ut dicendo: **O ALTIS-SIME Domine**, bonum est **PSALLERE NOMINI TUO**): sed etiam potest pro adverbio intelligi (ut praedeceleratum est). Quid est psallere? Laudare Deum cum psalterio, idest, cum illo organorum instrumento, quod vocatur Psalterium. Hoc habet chordas, & manibus pulsatur a superiori parte. Quasi ergo dixerit Psalmista. Optimum est laudare Deum operibus bonis ad divina, quae superiorem partem organi explicant, ordinatis. Manibus enim, cum manus sit organum organorum significantur opera. Cantare Domino igitur voce, bonum est; sed ei cantare bonis operibus, melius est. Opus nostrum ergo cum sit nostrum Psalterium, quid inde sequitur? Quod ille, qui semper bona opera facit, psallit semper (ut Psalmista monet) nomini Altissimi, & altissime.

Tex. AD ANNUNCIANDUM MANE MISERICORDIAM TUAM, ET VERITATEM TUAM PER NOCTEM: idest, ad laudandum, & confitendum, misericordiam tuam nobis fieri in tempore prosperitatis, quod tanquam mane diei refulget, gratumque est nobis; & ad laudandum, confitendumque, iustitiam tuam, quae nisi vera esse non potest [ideo vocatur veritas], fieri nobis in tempore adversitatis, quod, ut nox, obscurat oculos nostros, & sensus contristat. Vult ergo concludere Psalmista, quod optimum est recognoscere, tum in prosperis,

tum in adversis Deum nobis esse propitium: hoc est, ipsum procurare nobis utilia, idest, ut ex Isaia c. 40., quærere salutem nostram. Quando enim prospera nobis misericorditer concedit, vult nos suaviter attrahere ad apprehendendam viam salutis, vel incipiendo, vel magis, ac magis in ea proficiendo. Quando autem nobis, sic exigente divina iustitia, immittit adversitates, vult nos per comminationes ad viam salutis reducere, vel incipientes, vel in ipsa proficientes. Semper igitur, & ubique verissimum est id, quod subscribens Psalmistae clarioribus verbis dixit Apostolus 2. ad Thesal. 4. *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra*: nobisque hoc agnoscere, & pro certo (ut est) tenere, est utilissimum. Tunc enim ex agnitione ista, & firma veritatis hujus consideratione, quod Deus tam in die prospero, quam in nocte contraria vult sanctificationem nostram, idest, ad veram salutem desiderandam, atque capeffendam nos allucere, & quasi violenter, modo suavi, perducere; tunc, inquam, ad confitendum, & psallendum altissime nomini Domini in utroque tempore quasi inviti ex amore erga nos divino constringimur.

Tex. IN DECACHORDO PSALTERIO, CUM CANTICO IN CITHARA, scilicet, psallere nomini tuo. Quid est Psalterium decachordum, idest, decem chordarum? Est decalogus, idest, decem legis præcepta. Deo igitur psallere in psalterio decachordo, est hilariter observare totam legem Domini, quæ in decem suis continetur præceptis. **CUM CANTICO**, inquit, **IN CITHARA**, idest, verbo, voce simul, & opere meritorio. Si ergo solo verbo cantas, non adhibes cantationi tuæ citharam: si operaris in silentio, citharæ tuæ non adjungis canticum. Ut igitur cum cantico simul & cithara laudes Deum (ut Psalmista monet), complectere vitam activam simul cum vita contemplativa, quoniam activa per citharam, & contemplativa per canticum significatur. Si contemplativam tantum tenueris, tunc de illorum numero eris, de quibus B. Hieronymus in epistola ad Paulinum Presbyterum dicit cap. 4. *Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: & quantum edificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat*. Si verò utramque vitam habeas, & prosequaris, es de illis, quos in uno Timotheo descripsit Apostolus luculentissime dicens 1. Timot. 4. *Attende tibi (ecce contemplativa), & doctrinæ (ecce activa) insta in illis*. Hoc enim faciens, & te ipsum salvum facies, & eos, qui te audiunt. Item, postquam ipse descripserat vitam contemplativam boni Episcopi, conjungit activam, dicens ad Titum. cap. 1. *Amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem*

Deus quaerit semper salutem nostram.

Modus quasi coactionis ad salutem nostram.

Vita solum contemplativa.

Vita utraque in utroque loco Apostoli.

Disce quomodo psallat Deo.

delem sermonem, ut potens sit in doctrina sana exhortari, & eos, qui contradicunt arguere.

Tex. QUIA DELECTASTI ME DOMINE IN FACTURA TUA. Scilicet, ad laudem tuam IN DECACHORDO PSALTERIO, CUM CANTICO IN CITHARA confitebor hoc, quod me facturam tuam delectasti, & fecisti etiam, quod ego in meæ conscientie per gratiam tuam emundatione, quod totum factura tua est, conquiescerem delectatus in ipsius puritate. Hoc autem, scilicet, habitare libenter cum delectatione in conscientia sua, est proprietas bonorum hominum, quæ malis, cum eorum conscientia ipsos clamans accuset, non potest convenire. Unde hanc bonam delectationem, Apostolus, tamquam solis bonis propriam, significavit per hæc verba 2. Cor. 1. *Gloria nostra hæc est testimonium conscientie nostræ.*

Tex. ET IN OPERIBUS MANUUM TUARUM EXULTABO, scilicet, & creationis Mundi de nihilo, & redemptionis per crucem, & gubernationis mirabilis, & tot, tantorumque beneficiorum quotidie mihi, singulisque a tua pietate gratis collatorum, & patientiæ tuæ infinitæ, qua tot tantosque peccatores expectas, vocas sæpius tum per consolationum, tum per tribulationum viam, qua ipsos ad poenitentiam invitas, & tuæ ad instar abyssi profundissimæ, & imperscrutabilis providentiæ, qua malos in Mundo ad votum suum prosperari, bonosque variis tribulationibus undique sæpius agitari, etiam usque ad mortem, permittis.

Tex. QUAM MAGNIFICATA SUNT OPERA TUA DOMINE! scilicet, ista quæ dixi, & similia. Tam supra omnem cujusque intellectus etiam Angelici capacitatem magnificata, idest, magna facta sunt, ut omnino coactus ex his, & stupens effectus, non possim non dicere: NIMIS PROFUNDÆ FACTÆ SUNT COGITATIONES TUÆ (ut patet in textu). Hoc est: O altitudo sapientiæ, & scientiæ tuæ Domine: quam inscrutabilia sunt judicia tua, & investigabiles viæ tuæ! idest, adeo incomprehensibilia sunt illa, & istæ investigabiles, ut & incomprehensibilitatem, & investigabilitatem utrorumque nemo perfecte nec cogitationibus attingere, nec verbis exprimere possit. Miranda quidem, & plusquam miranda sunt hæc opera tua Domine: sed qualicumque, & quantacumque mentis meæ, & cujuscumque creaturæ profundissima in cogitando exercitatione ad comprehendendum penitus impossibilia. Quod totum voluisti sic esse, ut unusquisque, arrogantia sua, quasi per operum tuorum violentiam coactus, omnino abjecta, majestati tuæ cum omni humilitate, mandata tuæ quæcumque servaturus, semetipsum voluntarie subiciat.

Tex. VIR INSIPIENS NON COGNOSCEAT, ET STULTUS NON INTELLIGET HÆC: quæ scilicet jam dicta sunt, & quæ mox dicentur. Cæterum, cum nec vir sapiens, & mentis suæ compos cognoscat, & intelligat hæc prædicta (ut declaratum fuit) maxime de occultis divinæ providentiæ judiciis, in malos hic prosperitatibus adimplendo, & in bonos diversis tribulationibus castigando; cur Psalmista, quasi ab hac nescientia sapientes excludens, dicit: VIR INSIPIENS NON COGNOSCEAT, ET STULTUS NON INTELLIGET HÆC? Non dicit hoc Propheta ad excludendum sapientes, quasi talia secreta ipsi cognoscant; sed ad ostendendam, simulque retundendam insipientium, & stultorum præsumptionem, qua præsumunt ponere in cælum os suum, ipsaque Dei secreta videre, penetrare, aliisque annunciare. Cujusmodi sunt Hæretici semper ad alta conscendentes, ex se per se taliter conscendendo, discere illa volentes, & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes, ut habetur 2. Timor. 3. Videantur hujusmodi præsumptiones Calvinii, Lutheri, Zuinglii, similiumque, quos Psalmista merito vocat insipientes & stultos; & consideratis bene ipsorum arrogantibus, vanitatibusque superciliosis, & ad nauseam usque multiplicibus de se jactantiis, constabit omnibus recta ratione utentibus, quod hi præcipue sunt, quos in vita, scientia, atque doctrina insipientes, stultos, non cognoscentes, non de quibus gloriantur intelligentes, Psalmista esse affirmavit. VIR inquit, INSIPIENS NON COGNOSCEAT, ET STULTUS NON INTELLIGET HÆC. Minus dicendo ipse significavit majus. Quid majus? Quod illi principaliter sunt, & proprie, de quibus Scriptura, conatus vanos & altos eorum taxans, & irridens, dixit Eccl. 8. *Quanto plus laboraverint ad quærendum, tanto minus invenient.* Nonne igitur ipsi apud Psalmistam figuratè hic loquentem (ut diximus) sunt plusquam insipientes? plusquam stulti? plusquam non cognoscentes? plusquam non intelligentes? Et tamen ipsi inter illuminatos primatum se habere contendunt; immo & præ seipsis cæteros quoscumque cæcos appellant: in quo utique facto prophetiam Psalmistæ hanc de seipsis prænunciatam vehementer confirmant.

Tex. CUM EXORTI FUERINT PECCATO-RES SICUT FOENUM: idest, cum floruerint floritione fœni simillima. Qualis est floritio fœni? Modicissima, citissimeque transiens. Hodie floret fœnum, & cras in clibanum ad sui combustionem mittitur (Matth. 6. Luc. 12.), & aliquando, priusquam, ex agro evellatur, exaruit (Psal. 128.)

Tex. ET APPARUERINT OMNES, QUI OPERANTUR INIQUITATEM, idest, vix in Mundo

Opera Dei
inscrutabilia.

Nota verissimam
expositionem.

Hæretici
quomodo a
Propheta
vocantur.

In Psalmum XCI.

5

Mundo comparuerint. Ac si dicat: Cum ipsi operantes iniquitatem fuerint, quasi non essent.

Verbum
ut tenetur
plerumque
non finali-
ter, sed
consecuti-
ue.

Tex. UT INTEREANT IN SECVLUM SECVLI: idest, ut & in futuro seculo pereant. Adverte, quod illa conjunctio UT non tenetur causaliter, sed consecutivè, idest, finalem illorum peccatorum causam non dicit, sed consecutionem ad eosdem peccatores. Non enim ipsi peccatores intendebant finem hunc, scilicet, interire in seculum seculi (ut patet): sed hoc, quod sic interirent, consecutum est ad ipsorum apparentem, idest, subitam floritionem. Ac si dixerit Propheta: Vix apparuit hominibus floritio eorum, qui iniquitatem operantur, quod ipsi interierunt. Quibus verbis prosperitatem ipsorum & fore brevissimam, ita ut fuerit, quasi non esset (ut dicebatur)

& pessimum finem habituram, demonstrat.

Tex. TU AUTEM ALTISSIMUS IN ÆTERNUM, DOMINE. Ad differentiam scilicet altitudinis prædictorum iniquorum. Excellentissima namque tua, Domine, altitudo perseverat in æternum, & ante, & post acceptum: altitudo autem illorum & nihil est respectu altitudinis tuæ, & vix momentanea est respectu durationis ipsius excellentiæ tuæ. Porro, ÆTERNUM a parte ante acceptum, est illud, quod semper sine ulla intermissione fuit; ÆTERNUM verò a parte post acceptum, est quod semper absque ullo termino erit. Expone igitur illum.

Tex. TU AUTEM ALTISSIMUS IN ÆTERNUM, idest, tu semper continua duratione sine principio altissimus fuisti; & semper continua duratione sine fine eris altissimorum omnium Altissimus.

Quoniam ecce inimici tui, Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt: & dispergentur omnes, qui operantur iniquitatem.

Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum: & senectus mea in misericordia uberi.

Et despexit oculus meus inimicos meos: & in insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea.

Justus ut palma florebit: sicut cedrus Libani multiplicabitur.

Plantati in domo Domini: in atriis domus Dei nostri florebut.

Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi: & bene patientes erunt, ut annuncient.

Quoniam rectus Dominus Deus noster, & non est iniquitas in eo.

GAudium magnum Psalmistæ, & certitudinem eventus firmam, denotat illa reduplicatio: ECCE INIMICI TUI, DOMINE, ECCE INIMICI TUI PERIBUNT. De justitiæ siquidem Dei adimplerione, qua inimici ejus citò peribunt, Sanctus Propheta gaudet, & hanc eorum citam perditionem certissimè venturam zelo sancto exoptat, atque demonstrando per illud, ECCE, prædicit.

Tex. DISPERGENTUR OMNES, QUI OPERANTUR INIQUITATEM, idest, desiderio suo in diversa spargentur. Verumtamen desiderium illorum, quo vanitates multas terrenorum bonorum ambiunt, peribit tan-

dem in poenam superbiæ suæ, totius ipsorum iniquitatis pessimi principii, a divina justitia eis infligam, juxta illud Luc. 1. *Deus dispersit superbos mente cordis sui.* Dispersit, inquit, & a simili disperdet ipsos mente cordis sui: idest, faciet exigente justitia sua, ut non consequantur illa, quæ ab eorum mente vana desiderantur, & ut, si quandoque eadem consecuti fuerint, non in bonum, sed in malum ipsorum consecutio illa vertatur.

Tex. EXALTABITUR SICUT UNICORNIS CORNU MEUM, quando scilicet adimplebitur illa prophetia in persona Dei præ-nunciata Psalm. 74. *Omnia cornua peccatorum*

*torum confringam, & exaltabuntur cornua Justi, hoc est, & principaliter inter homines Justi, qui est Christus; & secundario ab ipso principali descendenti Justi, qui est alius quicumque veraciter sanctus. Cæterum, quare dicit: Sicut unicornis? Nonne suffecisset, relicta ista similitudine, dicere: Exaltabitur cornu meum? Non suffecisset: quoniam non fuisset a Psalmista ostensus modus exaltationis cornu Ecclesiæ; licet fuisset ostensa ipsius cornu exaltatio. Quia igitur per nomen UNICORNIS significatur hic exaltatio unitatis, non autem superbia (ut aliquando connotatur): ideo Propheta, cum ad exaltationem cornu, idest, fortitudinis Ecclesiæ, adjunxit sicut unicornis, monstravit modum, quo exaltanda est Ecclesia. Ac si dixisset: Et exaltabitur fortitudo ejus, & hoc modo exaltabitur. Quomodo? Sicut unicornis, idest, per unitatem, ita quod unitas erit individuus comes exaltationis Ecclesiæ: hoc est, tamdiu exaltabitur, quamdiu tenebit unitatem. Unitas igitur est cornu, idest, fortitudo crescentis Ecclesiæ. Quid autem sit, vel esse debeat hæc ipsius fortitudo, ex Concilio Arausicano habetur, per doctrinam Sedis Apostolicæ sic dicente cap. 17. *Fortitudinem Gentilium humana cupiditas, fortitudinem Christianorum Dei charitas facit, quæ diffusa est in cordibus nostris, non per voluntatis arbitrium, sed per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, nullis meritis gratiam prævenientibus.* Hæc ibi. Idem ergo est dicere, EXALTABITUR CORNU MEUM SICUT UNICORNIS, quod est, EXALTABITUR CORNU MEUM in charitate. Quanta igitur erit Ecclesiæ charitas, tanta ejus exaltatio erit. Unde per contrarium Dominus volens ostendere diminutionem Ecclesiæ, dixit Matth. 24. *Refrigescet charitas multorum.* Ubi igitur parva charitas, ibi parva fortitudo; ubi magna, ibi magna fortitudo; ubi maxima, ibi maxima fortitudo; ubi nulla est charitas, ibi nulla fortitudo Christiana.*

Ecclesia cornu, idest fortitudo, stat in charitate.

Tex. SENECTUS MEA IN MISERICORDIA UBERI: quoniam scilicet tunc in senecta Mundi incarnabitur in Maria Virgine integerrima Filius Dei (3. q. 1. a. 6.) Loquitur enim hoc in loco Propheta in persona Ecclesiæ, ad quam ædificandam, visitandam, & custodiendam venit Dominus per Incarnationis mysterium in Mundi annorum ultimo. Erit quoque senecta Ecclesiæ, idest, circa consummationem seculi IN MISERICORDIA UBERI, quia tunc reliquæ Israel salvæ fient, Rom. 9. Hoc est (ut dicitur Jerem. 23.) in diebus illis salvabitur Juda, idest, populus Judæus, qui reperi- tus fuerit vivens tunc, scilicet, in novissimo dierum (ut patet Osee 3.) Potest etiam di-

*cere hoc, SENECTUS MEA IN MISERICORDIA UBERI, quisquis ille est, qui se a Deo in senectute annorum suorum sentit esse majoribus beneficiis donatum, quam fuerat in prioribus suis ætatibus. Porro ex secunda expositione hujus Psalmi particulæ, quæ de salvatione Judæorum præmissa est, habes aperte, quod etiam circa Antichristi præsentiam erit tempus propagationis Ecclesiæ, idest, conversionis aliquorum ad Dominum, a quo prius erant aversi. Id quod bene confirmatur ex illa Simeonis prophetia de Christo, Luc. 2. *Lumen ad revelationem Gentium, & gloriam plebis tuæ Israel.* Hoc est, Christus iste, nunc infantulus, erit tempore opportuno lumen illuminans Gentes lumine fidei: & post erit quoque gloria populi Israelitici, convertendo videlicet eum ad veram sui ipsius fidem, dando eidem hic gratiam, & in venturo seculo gloriam. Quod totum & Apostolus confirmando declaravit Rom. 11. asserens, quod cum plenitudo gentium introierit, tunc Israel salvus fiet. Ex omnibus his præmissis concludere tu, Lector ingeniose, confirmationem doctrinæ Angelici Doctoris, qua dicit (Opusc. 9. quæst. 36.) quod in Antichristi tempore aliqui in Ecclesiam convertentur, ut B. August. 20. de Civit. Dei dicit.*

Tex. ET DESPEXIT OCLUS MEUS INIMICOS MEOS: quia scilicet tunc in Dei misericordia uberi erit senecta mea. Hoc est: Quod oculus meus inimicos meos despiciat, non erit mihi de me, idest, ex viribus meis (nam Sedes Apostolica dicit: Nemo habet de suo, nisi mendacium, & peccatum: ut in Concil. Arausicano cap. 22.), sed erit ex misericordiæ divinæ dono uberi.

*Tex. INSURGENTIBUS IN ME MALIGNANTIBUS AUDIET AURIS MEA, quid scilicet ipsis in me malignantibus a justo Judice Deo dicatur. Quid dicetur? Illud Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum.* Hæc quidem auris mea in die judicii audiet (quod nunc per considerationem utiliter prævideo): sed ab ista auditione mala non timebit (Psal. 111.), immo lætabitur, dum viderit justissimam contra illos vindictam (Psal. 57.)*

Tex. JUSTUS UT PALMA FLOREBIT: idest, per humilitatem præviam semper ad altiorum perfectionem ascendet. Palma enim arbor, cui justus assimilatur, habet radicem asperam in terra, parum pulchra videtur, in imis etiam ascendens; in fine autem, idest, in cacumine, habet totam pulchritudinem. Gracilis videtur deorsum versus terram, sed corpulentior versus cælum; quia ibi est pulcherrima ejus coma. Sic justus floret: quoniam ejus initium parvi, vel nullius valoris videtur apud homines, & ipsemet apud æstimationem propriam humilis, idest vilissimus, & fere nihil est: sed in

Novissima etiam tempore Ecclesiæ augmentabitur.

Quod homo de suo solummodo peccatum habet.

Vita justorum semper ad meliora procedit.

in fine apparebit gloria ejus; & interim de virtute in virtutem conscendendo procedit (ut palma succrescens) donec ad finem illum veniat, quando homines prius eum, quasi pro nihilo, despicientes de singulis justis cum admiratione pulchritudinis ipsorum dicturi sunt, Sap. 5. *Ecce, quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter Sanctos fors illorum est.*

Tex. SICUT CEDRUS LIBANI MULTIPLICABITUR: idest, in tempore etiam æstuantis tentationis, seu cujuscunque adversitatis non deficiet, sed proficiet, quoniam tunc multiplicabitur. Sicut enim ad æstum Solis nec cedrus arescit, nec palma (ad differentiam fœni tunc exsiccati): ita de justo sentiendum est. Numquid non pro exemplo hujus rei habes B.B. Joannem, Hilarium, Athanasium? Nam Joannes Evangelista ad æstum persecutionis, scilicet, exilii in Pathmos, multiplicatur; quoniam tunc ibi librum Apocalypsis composuit: Hilarius in exilio positus libros de summa Trinitate: Athanasius in variis (ut legitur) Arrianorum persecutionibus regulam Fidei (sic enim ipsius Symbolum vocat Concilium Florentinum) idest, *Quicumque vult salvus esse &c.*, & alia bona confecit. Justus igitur, secundum prophetiam hanc, orta tribulatione non arescet; sed tunc, veluti palma, & cedrus, semper virescet, hoc est, florebit, & multiplicabitur. Nonne id ipsum audisti quoque superius, cum de tempore Antichristi pessimi Ecclesiam catholicam Doctores Sancti florescendam, & multiplicandam dixerunt?

Tex. PLANTATI IN DOMO DOMINI, IN ATRIIS DOMUS DEI NOSTRI FLOREBUNT. ADHUC MULTIPLICABUNTUR IN SENECTA UBERI. Idest, eorum viriditas talis, & continua multiplicatio procedet originaliter ex hoc, quod ab æterna prædestinatione plantati sunt in domo Domini? Nam

de prædestinatione loquens Apostolus, vocat eam *firmum fundamentum Dei stans* 2. Tim. 2., & de sic electis dicit Rom. 8. *Omnia eis cooperantur in bonum*. Replicat autem nunc Psalmista de justis illa, quæ præmiserat de quolibet justo in singulari: ut ex similibus replicatione majorem prænuntiationem certitudinem, & infallibilem eorum quisque eventum cognoscat. Infallibiliter igitur Ecclesia Apostolica in tribulationibus florebit, & multiplicabitur (ut in confirmationem Psalmi habes etiam testimonium de ipsa in discursu lectionis libri Actuum Apostolorum).

Tex. BENE PATIENTES ERUNT, UT ANNUNTIENT, quod scilicet DOMINUS NOSTER EST RECTUS, & quod NON EST INIQUITAS IN EO (ut subjungit textus.) Porro, si volueris quodammodo experimentaliter cognoscere, quod oporteat, illos, qui de Christo Domino Deo nostro annuntiant & quod est rectus, & quod non est iniquitas in eo, esse bene patientes; videas totam lectionem ejusdem libri, scilicet, Actuum Apostolorum: & abundanter inde te satisfactum fuisse, clamabis. Audi & Apostolum universaliter loquentem de veritatis talis annuntiatoribus, sub persona sui discipuli, 2. Tim. 4. *Prædica verbum* (scilicet, quod Deus noster est rectus, & quod non est ulla in eo iniquitas) *instā opportune, importune: argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina*. Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus: & a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur. Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple. Sobrius esto. Ecce, quam verum esse ab Apostolo confirmatur, simulque distincte declaratur, quod, & quomodo oportet, ut, qui talia bona de Deo annuntiant, sint bene patientes.

Unde sit
continuus
profectus
justorum.

Adversitates
sunt ju-
stis prospe-
ritates.



Psalms XCII.

Dominus regnavit, decorem indutus est: indutus est
Dominus fortitudinem, & præcinxit se.

Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur.

Parata sedes tua ex tunc: a sæculo tu es.

Elevaverunt flumina, Domine: elevaverunt flumina
vocem suam.

Elevaverunt flumina fluctus suos, a vocibus
aquarum multarum.

Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus.
Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: domum tuam
deceat sanctitudo, Domine, in longitudinem dierum.



Tunc Dominus regnavit maxime in hominibus per veram fidem, quando incarnatus veniens in mundum, evangelizavit ei, idest, prædicavit Evangelium ad salutem ipsius mundi. In multis tunc ipsi evangelizanti credentibus regnavit per fidem: in aliis vero non credentibus regnavit per sustentiam, idest, per hoc, quod ipsemet patienter sustinuit, & viriliter tum contradictiones eorum ad Evangelium prædicatum, tum eorum contumelias ad seipsum sic evangelizantem. Respectu ergo primorum, idest, credentium, ipse indutus est decorem: respectu autem secundorum, idest, non credentium, sed contumeliosorum, fortitudinem indutus est. Et hoc totum est illud, quod Psalmista de Christo Domino nostro prophetans dixit in tex. DOMINUS REGNAVIT, DECOREM INDUTUS, & FORTITUDINEM. Quasi diceret: Non sufficiebat ad perfecte regnandum decor, sed requirebatur simul fortitudo. Ubi ex Domini nostri exemplo monstrare Prædicatoribus intendit Psalmista, quod & ipsi, ut bene officium exequantur, debent induere se & decore, & fortitudine. Quomodo decore? Ut sanam doctrinam, tum pro fugiendis peccatis, tum pro amplexandis virtutibus, mundo prædicent. Ut videlicet (ut Concil. Trid. sess. 5. de Refor. cap. 2. dicit) pascant plebes pro earum capacitate salutaribus verbis, docendo ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, annunciandoque eis cum brevitate, & facilitate sermonis vitia, quæ eos declinare, & virtutes, quas sectari oporteat; ut pœnam æternam evadere, & cœlestem glo-

riam consequi valeant. Hæc ibi. Quod etiam, ut de Prædicatorum decore incepto proseguatur, amplificat sic, sess. 25. de Purgat. Apud rudem plebem difficiles, ac subtiliores quæstiones, quæque ad ædificationem non faciunt, & ex quibus plerumque nulla fit pietatis accessio, a popularibus concionibus secludantur. Incerta item, vel quæ specie falsi laborant, evulgari, ac tractari non permittant (scilicet, Episcopi a Prædicatoribus). Ea vero, quæ ad curiositatem quandam, aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt, tamquam scandala, & fidelium offendicula prohibeant (scilicet, prædicari). Hæc ibi. Sed & Concilium Lateranense sub Leone X. de Prædicatorum decore instituit sic sess. 11. Mandamus omnibus, qui hoc onus (scilicet, prædicandi) sustinent, quique in futurum sustinebunt, ut Evangelicam veritatem, & sanctam Scripturam, juxta declarationem, & Doctorum interpretationem, quos Ecclesia, vel usus diuturnus approbavit, legendosque recepit, & in posterum recipiet, prædicent, & explanent. Nec quidquam eis contrarium, vel dissonum proprio sensu adjiciant: sed illis semper insistant, quæ ab ipsius sacra Scripturæ verbis rite, ac sane, & præfatorum Doctorum interpretationibus intellectis, non discordant. Tempus quoque præfixum futurorum malorum, vel Antichristi adventus, aut certum diem Judicii prædicare, vel asserere nequaquam presumant: cum Veritas dicat, Non esse nostrum, nosse tempora, vel momenta. Hæc ibi.

Cæterum nobis videndum restat, quomodo Christus fortitudinem induerit (ut hic de illo prophetat Psalmista): unde & Prædicatores ad ipsius exemplum induere fortitu-

Modus prædicandi a sacris Conciliis præscriptus.

Quos Doctores sequi debeant Prædicatores, & quomodo.

titudinem discent. Novimus ex Evangelio, quod Dominus in doctrina sua, & prædicatione displicebat multis, quibus videlicet palatum non sanum habentibus pœna erat panis, qui erat amabilis. Ex palato siquidem malis humoribus infecto delusi dicebant: *Hic homo peccator est*, sed cum bonum se simulet, *seducit turbas: Dæmonium habet, & insanit. Quid eum auditis?* Et ut paucis multa complectar. Detrahebant Christo sæpius, latrabant frequentius, mordebant acerbius, conviciabantur eidem apertius. Porro Dominus tot, tantisque suis adversariis numquam malum pro bono, nec maledictum pro maledicto reddebat: sed virtus ejus semper, etiam quando in cruce pendeat, erat prompta ad sanandum eos. Id quod revera maximæ fortitudinis certum signum est: licet stultis terrena nimis sapientibus pusillanimitas sit, & ignavia. Conveniebat autem præ cæteris Christo induere fortitudinem talem (quod intendit Psalmista): quoniam ipse est omnium aliorum sapientissimus, cum sit Dei sapientia (1. Cor. 1.) Nam scriptum est Proverb. 24. *Vir sapiens fortis est*: consequenter ergo vir, quanto sapientior fuerit, tanto fortior erit. Ut si dicamus. Parum sapiens est, parum fortis: magis sapiens est, magis fortis: nihil sapiens est, sed insipiens; nullo modo secundum rei veritatem est fortis, sed omnino debilis, infirmus, & imbecillus. His ergo ultimis, qui vindictam amant de suis adversariis, vel exoptant corde, vel expetunt ore, vel exequentur opere, non convenit habitus fortitudinis (de quo Psalmista loquitur, ut declaravimus), sed fortitudini maximum contrarium, idest, maxima ignavia; licet hæc secundum rei veritatem ignavia reputetur ab insipientibus, & secundum mundanam vanitatem judicantibus, magna fortitudo. Denique cum in Christo perfectiones omnes fuerint supra cæteros homines eminentissimæ (1. q. 4. a. 1. 2. & 3., q. 7. art. 1. 2. 9. 10. 11. 12.) oportet pro universali regula haberi, quod ea, quæ in Scripturis de Christo dicuntur, intelligi debent semper cum ista additione, per antonomasiam, seu (quod idem est) antonomastice, idest, per excellentiam, seu excellenter; ita ut intelligantur, ipsa esse in Christo non quocumque modo, sed præ cæteris hominibus eminentissimæ. Quam quidem regulam semel pro semper dedit nobis idem Propheta de ipso Christo dicens Psal. 44. *Unxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ confortibus tuis*, idest, per excellentiam supra omnes consortes tuos, qui scilicet oleo lætitiæ a Deo uncti sunt. Quando igitur dicit ille Psalmi textus: *DOMINUS INDUTUS EST DECOREM, ET FORTITUDINEM*, expone sic: *Decorem excellentissimum, &*

fortitudinem excellentissimam, supra quoscunque consortes suos decorem, & fortitudinem habentes.

Tex. ET PRÆCINXIT SE: idest, per humilitatem magnam magna operatus est. Cinctio enim opera significat, quod ex hoc constat, quod se quisque cingit tunc, quando operaturus est. Sed cur potius dicere voluit, PRÆCINXIT SE, quam dicere, Cinxit se? Quia præcinctio significat humilitatem in operando, ut ex Evangelio habetur dicente Joan. 13. quod Dominus præcinctus linteo lavit pedes discipulorum suorum. Quia enim tunc in talis lotionis opere humilis inestimabiliter fuit (ut ex admiratione maxima Petri patet dicentis: *Domine, tu mihi lavas pedes?*), ideo dicitur tunc præcinctus. Quoniam igitur omnis vera fortitudo in humilitate consistit (nam ut B. August. dicit, *Omnis superbia est fragilis*), ideo Psalmista, dum de fortitudine Christi loqueretur, dixit: PRÆCINXIT SE. Si ergo in humilitate est fortitudo, noli timere superbos. Humiles enim, tamquam petra sunt. Petra videtur deorsum, sed solida est. Superbi autem quid sunt? Quasi fumus (ut ex multis psalmis patet): unde licet alti sint, & ad altiora, pro suo posse, tendant; tamen citò evanescunt. Ergo per oppositum ad fortitudinis Christi soliditatem, in humilitate profundissima fundatam, debemus referre illud Psalmi dictum PRÆCINXIT SE. Potest & alio modo illud intelligi juxta verbi hujus interpretationem a sensu desumptam. Qui enim se præcingit, ponit ante se aliquid, quod sibi adjungit, ut se cingat. Quando opus est, ut ponas ante te aliquid, idest fortitudinem, ut te cingas, hoc est, ut sis constans, quasi in templo restrictus, & a recto judicio non dilabaris, quasi absque ligamine dissolutus? Tunc id ipsum mihi opus est, cum aliquis me in faciem percutit, idest, me apertis contumeliis præsens aggreditur. Si enim mihi absenti detrahat, quasi post tergum me nescientem pungens, tunc fortitudo non est mihi necessaria, ut patet ex eo, quod ipsum sic detrahentem non audio, neque sentio. Psalmista igitur, quia in spiritu prophetico præviderat, Dominum nostrum inimicorum suorum sibi ipsi in faciem detrahentium patientissimè semper, invictissimoque miræ fortitudinis animo passurum linguas, & opera (maxime dum penderet in Cruce): ideo prænunciavit nobis de illo dicens: PRÆCINXIT SE, INDUTUS FORTITUDINEM.

Tex. ET ENIM FIRMAVIT ORBEM TERRÆ, QUI NON COMMOVEBITUR; idest, firmavit firmitate omnino incommutabili. Et quomodo orbem terrarum sic firmavit? Ex illo verbo ET ENIM respondet Psalmista: quod Dominus ipse, & humilitate, & pa-

Fortis est
humilitas,
debilis su-
perbia.

Quale sit
tempus
fortitudi-
nis,

Malitia
& bonita-
tis duel-
lum.

Sapientia,
& fortitu-
dinis est,
diligere
inimicos.

Regula
universa-
lis ad in-
telligen-
das Scri-
pturas de
Christo.

Doctrina,
& passione
Christi
fundata
est Eccle-
sia.

Omnipo-
tens Chri-
sti presen-
tia facit
Ecclesiam
incommu-
tabilem.

tientia connotatis per suam fortitudinem (ut declaravimus), & sanctissima doctrina per decorem suum significata (ut superius dictum est) firmavit orbem tanta firmitate. Ac si apertius dixerit Propheta: Dominus per sanctum Evangelium, in quo doctrinam suam præbet, & per sanctam Crucem, in qua humilitas sua, & patientia fulget, FIRMAVIT ORBEM TERRÆ, QUI NON COMMOVEBITUR. Vis modo audire Dominum ipsum ore proprio confirmantem, simulque hoc ipsum declarantem, quod Psalmista prophetando prædixit? *Data est mihi* (inquit Matth. 28.) *omnis potestas in cælo, & in terra*. Quando hoc dixit? Postquam Evangelium docuerat, & Crucem sustinuerat: quasi ergo dixisset: Merito doctrinæ fideliter evangelizatae, & passionis patienter toleratae data est mihi talis potestas. Hoc est, quod Psalmista dicebat: *Dominus regnavit decorem indutus, & fortitudinem*. Vis quoque videre, quod, & quomodo firmavit orbem terræ? *Euntes ergo* (inquit) *docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis*. Firmavit igitur orbem terræ per Baptismum, & per conditionem observationis omnium Dei mandatorum. Vis etiam audire, quod, & quomodo orbis terræ sic firmatus non commovebitur? *Et ego* (subdit ibidem) *vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi*. Ex præsentia igitur Christi Domini nostri continuè virtutem suam omnipotentem in Ecclesiam (quæ in Apostolis tunc tota repræsentabatur) influentis (ut in Concilio Trid. sess. 6. cap. 16. declaratur) procedit, quod talis orbis, idest, Ecclesia numquam a sua firmitate commovebitur iuxta illud a Christo promissum Matth. 16. *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam*, scilicet, Ecclesiam meam tibi Petro Apostolo nunc a me commissam.

Tex. PARATA SEDES TUA EX TUNC: idest, sedes tua, quæ est anima iusti, (Sap. 7.) tibi parata est ex tunc, scilicet, ex illo tempore, quo videlicet indutus es temporaliter decorem, & fortitudinem, assumendo naturam humanam, in qua operatus es postea res magni decoris, mirandæque fortitudinis (ut passim in Evangelio patet). Ex tot enim tantisque operibus tuis plurimi peccatores moti crediderunt in te, ideoque facti fuerunt iusti, & consequenter facti sunt sedes tua: quoniam scriptum est, & quod tu es sapientia, & quod anima iusti sedes est sapientiæ. Parata quidem est hæc sedes tua in multis videntibus sensibilibus illa opera tua (ut Evangelium narrat): sed in multo pluribus quasi incomparabiliter illa sedes tibi præparata est, in Gentibus non videntibus sensu corporeo

opera illa tua mirabilia, sed tamen ad prædicationem Apostolorum tuorum postea credentibus (ut patet in Sacris historiis Ecclesiasticis).

Tex. A SEculo TU ES: idest, ab æterno, quod est ante omnia secula, tu es Deus. Ac si dicere velit Psalmista: O Christe illa tua opera tam decora; & tam fortia ad faciendum, animas hominum esse sedes tuas, non habebant hanc iustificandi homines virtutem principaliter a te, in quantum es homo; sed a te, in quantum es Deus. Ministrat quidem per excellentiam (3. qu. 64. ar. 2., & q. 54. a. 5. 7.) Christus secundum humanitatem operabatur illa: sed principali autoritate secundum divinitatem.

Tex. ELEVAVERUNT FLUMINA, DOMINE, ELEVAVERUNT FLUMINA VOCEM SUAM, ET FLUCTUS SUOS A VOCIBUS AQUARUM MULTARUM. Idest visis, sive auditis operibus illis mirabilibus a te vel immediate, vel media Apostolorum prædicatione factis, homines increduli (quos vocamus & Phariseos, & Tyrannos) elevaverunt tamquam impetuosam flumina vocem suam in contrarium, elevaverunt & fluctus suos tamquam irrationabiles voces aquarum multarum, ut sopirent, totaliterque destruerent opera illa Christi, scilicet, fidem, miracula, totumque Evangelium. Utitur autem Propheta ipse istis fluminum inanimatorum similitudinibus ad designandos Phariseos, Tyrannos, & alios inimicos Christi: ut ex his inanimatis veniamus in cognitionem impetuum, furiarum, & rabidarum persecutionum ab illis inimicis contra Christum, & Christianos excitatarum: & ut ex eisdem inanimatis interamus, quod tales inimici sine anima erant, idest, sine ulla bona conscientia, salutisque propriæ cura. Cæterum, ut persecutionem hanc ab eis infallibiliter faciendam, agnoscerent legentes, Psalmista, non tantum hic ipsam fore annotavit; sed etiam Psal. 98. *Dominus regnavit, irascantur populi*, & Psal. 128. *Sæpe expugnaverunt, & Psal. 123. Cum irascere iuror eorum in nos, forte vivos deglutissent nos, & in multis aliis locis*.

Tex. MIRABILES ELATIONES MARIS, scilicet, illorum persecutorum, qui veram pacem & non habentes, & verbis, factisque odientes, sunt quasi mare fervens, quod quiescere non potest. Isaie 57. & Psal. 103. *Mare magnum*. De istis elationibus maris lege Evangelium, & historias SS. Martyrum, & Confessorum.

Tex. MIRABILIS IN ALTIS DOMINUS: idest magis quam illæ impiorum fluminum elationes, mirabilis. Nec mirum, quoniam Dominus ipse est omnipotens, & quælibet elationes maris etiam conjunctim acceptæ respectu Dei sunt quasi gutta roris, momentum stateræ, & nihil, (ut testatur Isa-

Disce quomodo
fias
Dei sedes.

Omnes Ty-
ranni con-
tra Chris-
tum.

Inanima-
tis cur as-
similantur
hostes Ec-
clesia
Christi.

ias cap. 40.) . Porro ut appareat , quam sit super omnes maris tempestates mirabilis Dominus , Propheta declarat in persona filiorum Ecclesiæ afflictorum dicens Ps. 123. *Nisi quia Dominus erat in nobis ... cum exurgerent homines in nos , forte vivos deglutissent nos . Cum irasceretur furor eorum in nos , forsitan aqua absorbuisset nos . Torrentem pertransiit anima nostra : forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem .* (idest , utique non pertransisset cum esset intolerabilis) . *Benedictus Dominus , qui non dedit nos in captionem dentibus eorum . Anima nostra , sicut passer erepta est de laqueo venantium . Laqueus contritus est , & nos liberati sumus . Adjutorium nostrum in nomine Domini , qui fecit cælum , & terram .* Regula enim est , quod opposita juxta se posita magis elucescunt : & ideo ut manifestetur , quantum mirabilis sit Deus super Tyrannorum per mare significatorum elationes , idest , superbias , & varios furorum impetus , posuit Psalmista elationes illas juxta manus Domini filiorum Ecclesiæ adjutrices . Ex collatione siquidem amborum ad invicem mirabilior apparet ipsius Domini victoria , & confusio major suorum , ad instar maris ferventis inimicorum . Mirabilis etiam non tantum in se fuit Dominus (secundum Psalmistæ mentem) in isto & simili conflictu ; sed & in oculis ipsorum inimicorum fuit valde mirabilis . Stupebant enim illi Tyranni (ut patet legenti victoriosos agones SS. Martyrum) quando videbant Christianos , fortissimè tortos , tormentis , atque torquentibus esse validiores ; tunc fieri alacriores , & ad pugnam majorem subeundam semper promptiores ; experimentaliter scientia cernebant supplicia humanitus omnino importabilia Christianos ipsos tam faciliter , immo tam gaudentes portare , & ad mortes plusquam terribiles quasi ad deliciosas conviviorum nuptialium epulas lætissimos properare . Quis hominum videns hæc tam naturæ sensibili , secundum naturam , contraria , non obstupuisset , & si parum saltem cognitionis de Deo habuisset (quod tamen illi infideles Tyranni non habebant) & corde , & ore cum Propheta non clamasset : MIRABILIS IN ALTIS suorum agonibus per excellentiam DOMINUS ?

Tex. TESTIMONIA TUA CREDIBILIA FACTA SUNT NIMIS : idest , valde credibilia , ita quod inexcusabiles sint illa non credentes , facta sunt testimonia tua , quæ scilicet Sancti tui tot , tantisque laboribus , agonumque passionibus testificati sunt . Ex hac igitur Psalmistæ sententia firma , & verissima , habetur primò , quod credita per fidem catholicam a Christianis sunt credibilia nimis , idest , sunt certiora quibuscumque aliis , quæ quomodolibet credi possunt . Secundò , quod talia catholicè credita om-

nia non parvo , sed maximo testimonio , idest , sanguine multo innumerabilium Martyrum (modo supra declarato) testificata fuere . Tertiò , quod nullam penitus excusationem habent illi , qui non credunt omnia , quæ a Catholicis creduntur , vel etiam non firmiter , aut integraliter incredendo perseverant ; tentationibus enim contra Fidem ipsam , aut propriis sui capitis phantasmatibus , magis quam tantis Sanctorum testificationibus , credulitatem accommodare , non potest ullo modo de maxima superbia , stultitia , & summa cordis cæcitate excusari apud Deum , omnesque homines , vel tantillum rectæ rationis lumen habentes .

Tex. DOMUM TUAM , DOMINE , DECET SANCTITUDO IN LONGITUDINEM DIERUM , idest , semper , & usque in finem , tum in vita præsentis , tum in seculo venturo perseveranter . De qua domo loquitur ? De illa , quam postea Apostolus indicavit dicens 1. Cor. 3. *Templum Dei Sanctum est , quod estis vos ,* juxta illud ab ipso domus Domino dictum Luc. 17. *Regnum Dei intra vos est .* Imago igitur sua , idest , anima nostra est domus sua : quam utique non in brevi annorum mensura , sed in longitudine dierum æterna , quæ nullo clauditur fine , decet sanctitudo , sine qua sanctitudine nec potest homo esse domus Dei ; dicente Apostolo Hebr. 3. *Quæ , Christi , domus sumus nos , si fiduciam , & gloriam spei usque ad finem firmam retineamus ,* nec etiam per consequens illam dierum longitudinem obtinere , eodem sic affirmante Hebr. 12. *Pacem sequimini cum omnibus , & sanctimoniam , sine qua nemo Deum videbit .* Nam Deus est essentialiter ipsa longitudo dierum , idest , æternitas (1. q. 10. art. 2.) quem videntes , ab eo quodammodo denominati , dicuntur æternitatem participare . Ad hoc igitur , quod homo sit illa domus Dei , de qua Psalmista loquitur , longitudinem æternam dierum possedurus , requiruntur quatuor , scilicet , quod fiduciam in Deum indeclinabilem habeat , & quod gloriam spei usque ad finem firmam retineat , & quod pacem cum omnibus , quantum in seipso est , conservet , & quod sanctimoniam indeficienter sine fine sequatur .

Potest & alia domus intelligi a Psalmista , quam Apostolus postea connotavit dicens 1. Timot. 3. *Ut scias in domo Dei conversari , quæ est Ecclesia Dei vivi , columna , & firmamentum veritatis .* Ac si Psalmista prophetando dixisset : Quamvis de ista domo , quæ est Ecclesia Dei vivi , superius dixerim , quod multas habitura sit adversitates , per elationes maris fluctuum significatas , quibus adversitatibus impediri , & removeri posse a sua sanctimonia quibusdam videbitur ; tamen illis omnibus viriliter super-

Cave superbiam , stultitiam , & cæcitatem .

Quod , & quomodo nos sumus domus Dei .

Firmitas Ecclesia in adversis .

Dominus fortis , & potens in pralio .

Mira Dei mirabilitas in Infidelibus .

Fides Christianorum credibilior est ceteris omnibus credibilibus .

*Sanctitu-
do Ecclesia
mirabilis.*

peratis, nec impedietur tandem, nec minus removebitur omnino a sanctitate sua. Verum est enim de ipsa Dei vivi Ecclesia, quod semper, Deo super eam vigilante, (Jerem. 1.) *erit sancta*, & semper de eadem (velint nolint omnes ejus adversarii) plena voce hoc de illa prophetatum cantabitur: DOMUM TUAM, DOMINE, DECET SANCTITUDO IN LONGITUDINEM DIERUM. Veniet quidem sine dubio dies illa, in hoc prophetico spiritu inclusa, quando in terris, licet imperfecte, & postea in Cœlis omnino perfecte Ecclesia Dei erit sine macula, & ruga; ita fortiter, quibuscumque in contrarium non obstantibus,

stabit & crescet ipsius beata sanctitudo. Vis adhuc probare, veritatem certam prophetasse Psalmistam? Audi Apostolum his verbis idipsum confirmantem, Ephes. 5. *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea... ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, neque rugam, aut aliquid hujusmodi; sed ut sit sancta, & immaculata.* Ex his tum Prophetis, tum Apostolicis sententiis constat, quod in Ecclesia Dei in terris militante semper inveniuntur aliqui, quos dicunt Theologi esse de Ecclesia merito, idest in charitate existentes.



Psalms XCIII.

Deus ultionum Dominus; Deus ultionum libere egit.
Exaltare, qui iudicas terram: redde retributionem superbis.

Usquequò peccatores, Domine, usquequò peccatores
gloriabuntur.

Effabuntur, & loquentur iniquitatem: loquentur omnes,
qui operantur in iustitiam?

Populum tuum, Domine, humiliaverunt: & hæreditatem
tuam vexaverunt.

Viduam, & advenam interfecerunt: & pupillos occiderunt.

Et dixerunt: Non videbit Dominus, nec intelliget
Deus Jacob.

Intelligite insipientes in populo: & stulti aliquando sapite.
Qui plantavit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum,
non considerat?

Qui corripit gentes, non arguet: qui docet hominem
scientiam?



Ominum nostrum Jesum Chri-
stum Psalmista vocat Deum
ultionum, & Deum liberali-
ter agentem, idest, Deum
misericordiarum; ad diversa
tempora oculis prophetis as-
piciens.

Si enim & tu cum ipso ad tempus
Testamenti veteris aspicias, Dominum ip-
sum vocare Deum ultionum, coactus eris:
si verò ad novi Testamenti tempus conspe-
xeris, eundem Dominum dices esse Deum
misericordiarum. Antiquis enim tempori-
bus quid eum fecisse vides? Quod peccato-
res statim puniebat, postquam peccaverant.
Adamum, post mandati divini transgressio-
nem, eodem die e Paradiso, ne umquam
amplius in illum redire posset, expulit
Genes. 3. Carnales homines, idest, vitiis
carnalibus deditos, aquis diluvii interfecit
universaliter cum eorum pecoribus, jumen-
tis, omnique substantia, cap. 7. Sodomitas,
vicinis urbibus connexis, igne sulphureo de
Coelis misso, generaliter occidit, cap. 19.
Hominem detestabile crimen facientem,
idest, semen, quo generationi humanæ ser-
vitur, fundentem in terram, subita morte
punivit, cap. 38. Hebræorum multa millia
in deserto propter murmuraciones, varia-
que peccata, de medio, moribus crebris,
& insolitis, tulit (ut in Exodi frequenti

lectione patet). Er quid ultra dicam?
Lege totum vetus Testamentum, & Domi-
num non sine causa vocari Deum ultionum,
frequentissimè invenes. Porro quam di-
versa via idem progressus fuerit tempo-
re Legis novæ, Evangelica lectio, quo-
tidianaque experientia demonstrant. Quid
in Evangelio legis? Deum ipsum pro no-
bis peccatoribus fuisse incarnatum; nobis
saluberrimam doctrinam suaviter tribus an-
nis prædicasse; nos peccatores semper ad
suam misericordiam per pœnitentiæ viam
dulcibus monitis invitasse; nos ad secum
loquendum, & convalescendum frequenter ac-
ceptasse: & (quod omnino cunctis mirabili-
bus suis mirabilius est) pro nostrarum om-
nium animarum salute passum ignominia
plurima, crucifixum, voluntariè mortuum,
atque sepultum. Nonne igitur in his om-
nibus & singulis tibi apertè, & tandem
apertissimè videtur, quod Deus, qui erat
ultionum, egerit tunc liberè, idest, nobis
factus sit Deus grandium misericordiarum?
De quotidiana item experientia quid pa-
tet esse dicendum? Idem, quod prius: idest,
quod DEUS ULTIONUM DOMINUS LIBERE
EGIT, & agit. Quoties enim tot, tantaque
supra omnem mensuram, & numerum pec-
cata experimentaliter agnoscis esse, fieri,
indefinenterque augmentari in mundo: &

ex

Deus ul-
tionum,
quare di-
catur.

Deus ul-
tionum,
quomodo
liberè ege-
rit.

ex altera parte vides, ipsum mundum adhuc durare, adhuc florere, adhuc deliciis abundare, nec aquis diluvii saltem particularis, nec igne sulphureo, nec terra dehiscente sub pedibus, submergi, comburi, deperire: toties ex harum partium collatione, si bene (ut decet) istis intendas, cogèris rationabiliter clamare: Deus quondam ultionum, nunc libere egit, & agit.

*Quod bene
Deus omnia
facit,
nec potest
aliter.*

*Sapientia
Dei guber-
nantis ab
insipienti-
bus dam-
natur.*

Tex. EXALTARE, QUI JUDICAS TERRAM: idest, te exaltari, in quantum omnia benè fecisti, ostende incredulis ex eo, quod tuum est judicare omnes homines, qui fuerunt, sunt, & aliquando erunt in terra. Simili modo etiam Apostolus (quod ad declarationem, & confirmationem hujus Psalmi facit) usus est ad ostendendum, quod Deus non iniquè, sed benè omnia facit, quæcumque fecerit. Ubi? Rom. 3. Numquid iniquus est Deus? Absit. Alioquin quomodo judicabit Deus hunc Mundum? Hoc est: non posset rectè judicare Mundum Deus, si iniquitas aliqua esset in eo. Quia igitur judicaturus est Mundum, totum (ut omnes testantur Scripturæ), oportet concludere, firmissimèque tenere, nullam iniquitatem posse esse in Deo. Propterea dicebat Psalmista Domino: EXALTARE, QUI JUDICAS TERRAM. Ac si ex præmissis dicere velit: Erunt insipientes quidam, quorum judicio, dum te antiquo tempore Deum ultionum fuisse, moderno autem Deum in misericordia liberalem esse, conspexerint, deprimeris, tu Domine, tamquam volubilis, inconstans, & in tua providentia valde varius, mutabilis, atque deficiens. Ut ergo illorum judicium insipiens esse, ut verè est, demonstrates; EXALTARE TU, QUI JUDICAS TERRAM, idest, manifesta ad ipsorum correptionem, quod tu ex tali diverso pro temporibus progressu non es (ut illi falsò æstimarunt) deprimendus tamquam in teipso volubilis, inconstans, varius, mutabilis, aut circa mundi gubernationem deficiens; sed quod secundum rei veritatem es in tali de rerum providentia, judicio summo, maximè exaltandus, idest, commendandus, & admirabilis habendus in universæ terræ tali, tantoque regimine.

*Oratio bo-
na hac est
contra po-
nentes in
Cælum os
suum.*

Tex. REDDE RETRIBUTIONEM SUPERBIS: idest, prædictis, qui ex nimia sui cordis superbia præsumunt tuam de rebus providentiam taxare, seu accusare, vel damnare, tu Domine retributionem, quam ex tanta ipsorum temeritate meruerunt, redde, idest, confunde eorum cervicosam præsumptionem. Responde, inquam, Deus meus, stulto eorundem judicio juxta stultitiam suam, prout vis, & scis: ne sibi metipsis tales sapientes esse videantur, & ut, si hucusque sibi sapientes visi sunt, corrigantur de superbia sua ad humiliationem

sub potenti manu tua salubriter converfi.

Tex. USQUEQUO PECCATORES, DOMINE, USQUEQUO PECCATORES GLORIBUNTUR? scilicet, de impunitate peccati sui prædicti superbissimi, quo illud ridiculum in semetipsis proverbium exprimunt: *Sus Minervam docet*. Audent siquidem ipsi crassissima ignorantia pleni infinitam Dei sapientiam, cujus providentia in sua decunctis rebus dispositione nec fallitur, nec ullo modo falli potest, redarguere, ipsam reprobare, de ipsa murmurare, eique legem hanc, vel illam a seipsis somniam tam ponere (ut supradictum est). Ideo magis ipsi, quàm proverbium illud, ridendi sunt; & tanto magis, quanto detestabili arrogantia sibi impunitatem promittunt; indeque, tamquam de hac sua promissione securi, quotidie gloriantur. Usquequò igitur Domine tantas istorum præsumptiones, ineptasque gloriaciones frequentissimè a se factas non punis? Ex hac siquidem tua patientia, idest, ad puniendum tarditate, occasionem ipsi accipiunt de malo in pejus progrediendi: ut sequitur.

Tex. EFFABUNTUR, ET LOQUENTUR INIQUITATEM: LOQUENTUR OMNES, QUI OPERANTUR INJUSTITIAM. POPULUM TUUM DOMINE HUMILIAVERUNT: ET HÆREDITATEM TUAM VEXAVERUNT. VIDUAM, ET ADVENAM INTERFECERUNT: ET PUPILLOS OCCIDERUNT. ET DIXERUNT: NON VIDEBIT DOMINUS, NEC INTELLIGET DEUS JACOB. Ecce ad quot, quantaque proruperunt mala illi iniqui ex promissione sibi a se facta de impunitate; abutentes ideo ipsa Dei patientia, qua tardare videtur ad puniendum; cum tamen ipse hoc faciat, quia nollet, aliquem etiam impiorum perire, sed omnes ad poenitentiam reverti (2. Petr. 3.)

Quid est illud in *tex.* EFFABUNTUR? Est, libere, gloriantur, plena voce fabuntur. Quid est illud, INIQUITATEM, ET INJUSTITIAM? Est, prædictam de providentia Dei ab eisdem injustitiam, & iniquitatem appellatam continuare improbando, & inter se ad invicem superbe colloquendo. Quid est, POPULUM TUUM HUMILIAVERUNT, ET HÆREDITATEM TUAM VEXAVERUNT? Est, peccare multipliciter in proximum. Non contenti enim impii de hoc, quod tam enormiter, & inverecundè, simulque arroganter peccaverunt immediate contra Deum (ut supra vidimus), addiderunt peccare contra proximum immediate, & quidem universaliter (POPULUM, HÆREDITATEM TUAM, idest, populum, qui est hæreditas tua), & crudeliter (VIDUAM, ADVENAM, PUPILLOS OCCIDERUNT). Quid est, DIXERUNT: NON VIDEBIT DOMINUS, NEC INTELLIGET DEUS JACOB, idest, populi a Jacob descendantis? Est, negare tota-

*Malorum
proprietas
est abuti
tali pa-
tientia
Dei.*

*Examen
textus
præmissi.*

totaliter, & absoluta deliberatione providentiam Dei de rebus hominum, ad hominesque pertinentibus. Ubi nota progressum malitiæ impiorum. Prius de providentia divina, quasi a seipsis aliquo modo præsupposita, murmuraverant, ipsam taxabant, & pro suo ipsorum libito corrigere conati fuerant (ut supra patuit): sed nunc posterius eam prorsus de medio tollunt, deliberatoque rationis perversæ consensu negant omnino. Hinc tu igitur sumito hanc regulam, quod omne peccatum, postquam illud homo inceperit, trahit eum ad aliud, & quidem majus. Id quod maxime verificatur tunc, quando illud inceptum peccatum sit hæresis, vel sapiens hæresim (ut fuerat peccatum istorum impiorum). Quam regulam esse verissimam, gesta Lutheri probarunt, dum a negatione Indulgentiarum transiit ad negationem Sacramentorum, Missarum, auctoritatis Romanorum Pontificum: quam & Calvini, suorumque prolapsus peiores in dies facti probant, probarunt; & probabunt cæterorum hæreticorum acta: secundum illud 2. Tim. 3. *Mali homines, & seductores proficient in pejus, errantes, & in errorem mittentes.* Ne igitur in hanc regulam incidas tu, observa diligenti vigilantia illud vulgatum: *Principiis obsta.* Quare? Respondet idem proverbium: *Quia, serò medicina paratur, cum mala per longas convaluere moras.* Hæc omnia ex Psalmo: si optimis oculis intellectus perspexeris.

Tex. INTELLIGITE INSIPIENTES IN POPULO, ET STULTI ALIQUANDO SAPITE, scilicet, illa, quæ vobis, omnibusque consequenter, dicturus sum. Ad audiendum ista vocat insipientes, & stultos Psalmista; ut per hoc ostendat, quod dicenda non requirunt pro sui intelligentia doctos, vel

ingeniosos, quasi quod ab indoctis & rudibus intelligi non possint: sed omnibus quantumcumque parvi sensus ad intelligendum sunt facilia. Dicit ergo sequens

Tex. QUI PLANTAVIT AUREM, NON AUDIET? AUT QUI FINXIT OCULUM, NON CONSIDERAT? QUI CORRIPIT GENTES, NON ARGUET: QUI DOCET HOMINEM SCIENTIAM? Id est, talis, ut ex terminis illis patet, & audiet, & considerabit, & arguet, & habebit rerum humanarum scientiam. Ac si apertissime dixerit: Si plantando in aliis aurem, dedit eis virtutem ad audiendum; utique talis in seipso habebit multo magis virtutem audiendi: quoniam (ut omnibus naturali discursu patet) causa est semper nobilior, magisque in virtute abundans, quam suus effectus. Item, si oculum fingendo in aliis, dedit eis ad videndum virtutem, seu ad visa considerandum; talis utique in seipso habebit multo magis virtutem videndi, visaque considerandi: quoniam causa est semper nobilior, magisque in virtute abundans, quam suus effectus. Item, si corripiendo gentes, virtutem corripiendi se habere quis probat; talis utique arguendi omnes revera arguendos, & non arguendi merito non arguendos, veram discretionis virtutem habebit. Item, si docendo homines scientiam, manifestat se esse scientem, talis utique ex ipso facto probatur, nihil ignorare: quoniam qui potest majus (hoc est, docere tam natura ingeniosum hominem), poterit utique & minus, scilicet, doctrinam habere ad recte gubernandum cætera omnia homine inferiora. Ecce, quomodo Psalmista, iisdem verbis & providentiam Dei manifeste tueretur, & negantes ipsam apertissime condemnat.

*Apertissime
monstrandum
providentiam Dei,*

*Regula
universalis bene
notanda.*

*Progressus
Hæreticorum ab
Apostolo
nuntiatus, & maxime cavendus.*

Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt:

Beatus homo, quem tu erudieris, Domine:

& de lege tua docueris eum.

Ut mitiges ei a diebus malis: donec fodiatur peccatori fovea.

Quia non repellet Dominus plebem suam, &
hæreditatem suam non derelinquet.

Quoadusque iustitia convertatur in iudicium: & qui iuxta
illam omnes qui recto sunt corde.

Quis confurget mihi adversus malignantes? aut quis
stabit mecum adversus operantes iniquitatem?

Nisi quia Dominus adjuvit me; paulominus habitasset
in inferno anima mea.

Si dicebam: Motus est pes meus: misericordia tua,
Domine, adjuvabat me.

Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo,
consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.

Numquit adhæret tibi sedes iniquitatis;
qui fingis laborem in præcepto?

Captabunt in animam iusti: & sanguinem innocentem
condemnabunt.

Et factus est mihi Dominus in refugium: & Deus meus
in adiutorium spei meæ.

Et reddet illis iniquitatem ipsorum: & in malitia eorum
disperdet eos: disperdet illos Dominus Deus noster.

*Antiqua
Gramma-
tica.*

REprobat Propheta illorum impio-
rum superius enarratas cogitatio-
nes tamquam falsas, seu vanas,
idest, nihil soliditatis in se habentes: &
hoc ex persona Domini, dum ait: DOMINUS
SCIT COGITATIONES HOMINUM, QUONIAM
idest, quod (antiquitus enim a Grammati-
cis usurpabatur Quia, vel Quoniam, pro
Quod) VANÆ SUNT. Ex hoc enim, quod
vanæ sunt, vult Psalmista haberi per con-
sequentiam necessariam, quod Deus eas re-
probat. Nam cum ipse sit *Deus veritatis*,
(Psal. 30.) consequens est, quod sibi displiceat
quicquid est vanitatis. Unde, quod ta-
les cogitationes odio habeat, aperuit magis
ipse Propheta, quasi hunc locum exponens
Psal. 32. *Dominus dissipat consilia gentium,*
reprobat autem cogitationes populorum, & re-
probat consilia Principum. Quare? Quia

(ut dicitur hic) vanæ, & vana sunt. Quod
quidem confirmatur ex dicto Sap. 1. *Spiritus*
enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, &
auferet se a cogitationibus, quæ sunt sine
intellectu. Et hæc utique sunt cogitationes
vanæ.

Tex. BEATUS HOMO, QUEM TU ERU-
DIERIS, DOMINE, idest, quem ab omni
vanitate custodieris, ne scilicet in ullas
cadat cogitationes, quæ sine intellectu sunt.
Quid enim est, hominem erudire, nisi il-
lum ex ruditate trahere; quod est, illum
de rudi facere eruditum, idest, de igno-
rante doctum?

Tex. ET DE LEGE TUA DOCUERIS EUM:
scilicet: Beatus etiam est ille, quem in le-
ge tua doctum feceris. Sic igitur universa-
le illud, QUEM TU ERUDIERIS, applicat
nunc ad particulare istud, DE LEGE TUA
DO-

Theologia
eminet
omnibus
aliis sci-
entiis.

DOCUERIS EUM. Quasi per hoc dicat: Bonum quidem est, erudiri a Deo in quacumque alia scientia: sed melius est, ab ipso in Theologia erudiri. Qui enim in Theologia doctus est, doctus est in lege tua (nam Theologia idem est, quod sermo de Deo): sed qui in aliis scientiis doctus est, distat a lege tua, idest, a cognitione legis tuæ. Itaque vicinior tibi, quantum ad cognitionem, est Theologus; quam alius quilibet scientificus. Beatus ergo est, quem tu quomodolibet aliter erudieris, Domine: sed beator, quem in lege tua, idest, in Theologia docueris. Quare? Vide responsum Sancti Doctoris I. qu. I. art. 5. Dignior enim est aliis scientiis.

Tex. UT MITIGES EI A DIEBUS MALIS: idest, ut a malo eum, tamquam mitem, elongatum facias; insinuat enim hic duo Psalmista, scilicet, quod Deus diligit mites, & quod eos a malo extrahit. Quod totum quidem confirmavit, magisque declaravit ipse Dominus dicens Matth. 5. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Ex quo dicto expone tu sic illum tex. **A DIEBUS MALIS,** scilicet, adducendo etiam eosdem mites in dies summæ, bonos, idest, in possessionem terræ cœlestis.

II. UT MITIGES EI A DIEBUS MALIS, scilicet, per prædictam a te sibi datam eruditionem, & doctrinam. Mitigatur enim quis, idest, alleviatur a malis quotidie occurrentibus, ne videlicet ab ipsis nimium aggravetur, per scientiarum cognitionem. Nam consideratio cognitarum scientiarum actualis, est tali homini delectabilis (ut patet): unde fit, ut eidem mitigentur dies mali, idest, ut levius ferat, & quasi non, vel saltem minus sentiat mala in dies sibi occurrentia.

Tex. DONEC FODIATUR PECCATORI FOVEA: idest, donec peccator veniat ad mortem, & sepulturam. Ac si Psalmista dixerit: Mitigatio servorum tuorum, Domine, præmissa, erit tanta, & tam diuturna, simulque fortis, ut non deficiat usque ad mortem hominum impiorum, illos dies malos ipsis a te doctis procurantium. Prius siquidem illi homines peccantes contra servos tuos deficient per mortem, & sepulturam; prius, inquam, illis sic peccantibus fodietur fovea ad sepeliendum eos accommodata, quam illa servorum tuorum a te edoctorum in lege tua bona mitigatio desinat, aut inclinetur.

Tex. QUIA NON REPELLET DOMINUS PLEBEM SUAM: ET HÆREDITATEM SUAM NON DERELINQUET. Idest, ratio, quare illa mitigatio tandiu, ut dixi, durabit, est auxilium Domini, quo nec a seipso repellat plebem suam, nec nos hæreditatem suam derelinquet. Non igitur illi tui servi libe-

Tom. IV.

rabuntur ex virtute sua a diebus malis: sed illud totum erit ex dono virtutis tuæ.

Tex. QUOADUSQUE JUSTITIA CONVERTATUR IN JUDICIUM: idest, quousque illi, qui nunc iustitiam habent, postea iudicent. Ac si dicat ille textus, **QUOADUSQUE JUSTITIA CONVERTATUR IN JUDICIUM,** idest, longanimitate opus est hic: quoniam iustis convenit prius longam patientiam habere, quam eisdem conveniat (ut vere conveniet) iudicare. Prius necesse est, ut boni malos patiantur: postmodum oportebit, ut ipsos malos iudicent. Nunc igitur iustitia fit: postea hæc iustitia in iudicium convertetur. Tandiu patietur bonorum Ecclesiæ, malos, quandiu volet Deus Ecclesiæ, rector: tandiu autem Deus Ecclesiæ pati malos volet, quamdiu ipsa erudiat, & perficiatur occasionaliter per ipsorum malitiam. Qua eruditione, & perfectione sic occasionaliter facta, tunc postea bonorum iustitia converteretur in iudicium. Quomodo? Audi responsum a Sap. 5. *Stabunt iusti in magna constantia adversus eos, qui se angustia verunt, & qui abstulerunt labores eorum.* Hoc enim est illud cap. 3. *Judicabunt Sancti nationes, & dominabuntur populis.* Et illud Isaïæ 14. *Erunt (scilicet Sancti) capientes eos, qui se ceperant, & subicient exactores suos.* Tunc (scilicet impii) *videntes hæc, turbabuntur timore horribili (Sap. 5.) & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis ... pœnitentiam (infructuosam tamen) agentes, & præ angustia spiritus gementes.*

Tex. ET QUI JUXTA ILLAM OMNES QUI RECTO SUNT CORDE. Idest, omnes qui sunt juxta iustitiam, idest, qui sunt iusti, habent cor rectum. Quid est, habere cor rectum, seu (quod idem est) esse recto corde? Est velle illud, quod vult Deus; & nolle illud, quod non vult Deus. Omnes enim, qui volunt quicquid vult Deus, & qui nolunt quicquid non vult Deus, omnes, inquam, isti sunt recto corde. Ergo, ab oppositis, qui sunt distorto corde? Quicumque volunt quod non vult Deus, & qui nolunt quod vult Deus.

Tex. QUIS CONSURGET MIHI ADVERSUS MALIGNANTES? AUT QUIS STABIT MECUM ADVERSUS OPERANTES INIQUITATEM? Quasi dicat: Nullus, vel fere nullus. Ubi vides, quod Psalmista insinuat, & multitudinem magnam iniquorum, & paucitatem miram iustorum fuisse suo ipsius tempore.

Tex. NISI QUIA DOMINUS ADJUVIT ME, PAULOMINUS HABITASSET IN INFERNO ANIMA MEA: idest, nisi Dominus me adjuvasset, descendissem absque dubio in damnatorum infernum. Id quod potest, & debet de seipso conformiter ad Psalmi-

Deus uti-
tur malis
ad bonorū
utilitates.

Regula
restituti-
onis omnis
est volun-
tas Dei.

De gratiis
agendis
nota pri-
mò.

Quicquid
boni habet
homo a
Deo gratis
est.

nam dicere quicumque in peccato mortali existens, præservatus est a Deo, ne sic moreretur: & inde gratias Deo ipsi maxime agere, considerando simul quoties id sibi a Deo factum fuerit, ut correspondenter toties, idest, de tali, tantoque numero gratias ei retribuatur.

Nota secundo.

Tex. SI DICEBAM: MOTUS EST PES MEUS: MISERICORDIA TUA, DOMINE, ADJUVABAT ME. Idest, mihi in oratione dicenti tibi, MOTUS EST de via recta PES MEUS, misericordiam adjuvantem subito porrigebas. Si ergo hinc Psalmista movetur ad referendum gratias Deo, quam majores consignificat eidem ab illo gratias esse ex grandiori debito referendas, quem, etiam cum non oraret pro suo commoto pede sanando, misericordia divina prævniendo ignarum, ingratum, & propriæ misericordiæ totaliter oblitum, adjuvit?

Tex. SECUNDUM MULTITUDINEM DOLORUM MEORUM IN CORDE MEO, CONSOLATIONES TUÆ LÆTIFICAVERUNT ANIMAM MEAM. Idest, proportionaliter facta est lætificativa consolatio tua ad meorum dolorum magnitudinem, & multitudinem. Ita scilicet, quod si dolor parvus erat, erat & consolatio parva; si magnus, illa & magna; si maximus, maxima & illa. Non mirum igitur, quod tribulatus Apostolus frequenter non refugiebat animo illas tribulationes, immo desiderabat majores. Aspiciebat enim in consolationem concomitantem, vel certè subsequenter: unde, quasi dictum etiam Psalmistæ confirmans, & declarans, dicit 2. Cor. 1. *Sicut abundant passiones Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra.* Porro, quod de Apostoli desiderio circa tribulationes dicimus, de multis quoque aliis Sanctis (puta B. B. Dominico, Vincentio, Catharina, Ord. Prædicat.) dicendum est.

Tex. NUMQUID ADHÆRET TIBI SEDES INIQUITATIS? Idest, sedes tua, qua talem, & talem, taliter, & taliter judicas, poterit ne umquam esse iniqua? Poterit ne umquam iudicio talis tuæ sedis adhærere, seu commisceri ulla iniquitas? Certè non. Quare non? Quia scriptum de te est Ps. 5. *Quod non Deus volens iniquitatem tu es.* Iniquitatis ergo sedes non potest esse sedes tua; quoniam tu non tantum justus & sanctus es, sed ipsa iustitia & sanctitas, & quidem summa atque infinita, tu es (1. qu. 3. art. 3. 4.)

Cur Dei iudicium non possit esse iniquum.

Tex. QUI FINGIS LABOREM IN PRÆCEPTO, idest (ut B. August. dicit). *De hominibus quidem malis exercet nos (Deus) & de illorum infestationibus nos erudit: (quando) de malitia mali flagellatur bonus, & de servo emendatur filius: ita fingitur dolor in præcepto. Quod illos Deus posse permittit;*

hoc faciunt mali homines, quibus ad tempus parcit. Hæc ille.

Tex. CAPTABUNT IN ANIMAM JUSTI, scilicet, aliquam iniquitatem. Quare istam captabunt? Quia verum crimen, quo ipsum justum perderent, ipsiusque sanguinem revera innocentem (ut in textu subditur) condemnarent, in ipso invenire numquam poterant. Quid enim Judæi, & alii captaverunt in Christo Domino nostro, qui a Propheta hic nominatur justus antonomastice, idest, per excellentiam præ aliis quibuscumque justis? Nihil prorsus iniquitatis, quantumcumque totam ipsius vitam ad hoc studiosè scrutarentur (ut patet Matth. 26. Marc. 14., Luc. 22., Joan. 11. in tot eorum Conciliis), invenerunt in eo. Sed quid? Concinnaverunt dolosè contra ipsum justum falsa crimina, & inconvenientia (ut in Evangelio Passionis ejus patet): ut eum morti traderent. Vis eorum dolositatem, partim videre, quam plenius Propheta prævidit, dum ait, CAPTABUNT (scilicet iniqua) IN ANIMAM JUSTI? Ecce ex ore ipsorum, Luc. 23. *Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributum dari Cæsari.* Bene enim dixerunt *Invenimus*: quoniam non fuit veritas, sed ipsorum inventio totum hoc. Nam quomodo verificari potest, quod ipse justus, & innocens Dominus negaverit, tributum debere dari Cæsari, cum ab ipsis Judæis interrogatus de hoc, apertè responderit Matth. 22. *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari?* Nonne & ipse, licet non obligatus, ut Judæis ad hoc obligatis viam faciliorem faceret, solvit censum exactoribus Cæsaris, Matth. 17.? Sicut ergo hæc de censu accusativo Judæorum fuit manifesta falsitas ab ipsis odio nimio totaliter obcæcatis adinventata: ita illud, *Subvertit gentem nostram*, fuit certissimum mendacium ab eisdem malignantibus adinventum.

Dolus multiplex Judæorum a Psalmista pravus.

Tex. FACTUS EST MIHI DOMINUS IN REFUGIUM, ET DEUS MEUS IN ADJUTORIUM SPEI MEÆ, idest, quemadmodum speravi in illum. Quemadmodum, inquam, hoc est, in bonum; licet supra omnem modum, quo in ipsum speraveram, factus sit mihi & in refugium a malis operibus recedenti, & in adjutorium ad bonorum operum executionem tendenti. Deus enim ex superabundante misericordia sua excedit modum spei nostræ bonæ in ipsum, idest, plus de beneficiis suis donat semper nobis, quam speravimus nos. Porro veritatem hanc tamquam subscribens menti Psalmistæ, insinuavit nobis Apostolus his verbis Ephes. 3. *Potens est Deus omnia facere superabundantius, quam petimus, aut intelligimus.* Doctor item Ecclesiæ catholicæ fidelissimus Sanctus Thomas post multa op-

Deus in beneficiis largiendis est major corde nostro, 2. Joa.

timè ibi determinata subjungit 1. qu. 21. art. 4. In quolibet opere Dei apparet misericordia, quantum ad primam radicem, cujus virtus salvatur in omnibus consequentibus, & etiam vehementius operatur: sicut causa primaria vehementius influit, quam causa secunda. Et propter hoc etiam ea, quæ alicui creaturæ debentur, Deus ex abundantia suæ bonitatis largius dispensat, quam exigat proportio rei.

Tex. ET REDDET ILLIS (scilicet malignantibus) INIQUITATEM IPSORUM: ET IN MALITIA EORUM DISPERDET EOS (idest, secundum quod meretur malitia ipsorum Ecclesiæ adversariorum, disperdet eos): DISPERDET ILLOS (ecce certa, infallibilisque confirmatio) DOMINUS DEUS NOSTER (in quem scilicet, ut supra, speravimus, & qui odit operantes iniquitatem).



Psalms XCIV.

Venite, exultemus Domino: jubilemus Deo
salutari nostro.

Præoccupemus faciem ejus in confessione: & in psalmis
jubilemus ei.

Quoniam Deus magnus Dominus: & rex magnus
super omnes deos.

Quia in manu ejus sunt omnes fines terræ:
& altitudines montium ipsius sunt.

Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud: & siccam
manus ejus formaverunt.



Isi Propheta vidisset aliquos exultare de seculo, non dixisset eis: VENITE EXULTEMUS de DOMINO. Suffecisset enim tunc tristibus, & in tristitia jacentibus dicere: Venite, de accidia, qua depressi estis, surgentes, exultemus.

De gaudio
& tristitia.

Quia ergo aliquos, & quidem multos, vidit, gaudere de vanitate Mundi; ideo ad ipsos clamavit: VENITE, EXULTEMUS DOMINO. Ac si dixisset: Non mihi displicet, quod gaudeatis, quandoquidem tristitia cordi nocet, sicut tinea vestimento, & vermis ligno (ut dicitur Proverb. 25.): sed mihi displicet, quod gaudeatis de Mundo. Et ideo non revoco absolute vos a gaudio: sed rectificare volens gaudium vestrum, invito vos ad gaudendum in Domino. Nam ultra hoc, quod gaudium vestrum tunc non erit animabus vestris noxium, sicut fuit gaudium mundi, sed multum utile; erit etiam quasi incomparabiliter majus, delectabilius, cordique vestro jucundius, magisque ætatem floridam faciet, quam gaudium de Mundo (Proverb. 17.) Unde ad hanc excellentiam supra gaudium Mundi consignificandam Psalmista pluribus gaudiosis vocibus hic utitur dicens: EXULTEMUS DOMINO, JUBILEMUS DEO, PRÆOCCUPEMUS EUM IN CONFESSIOE, scilicet beatificativa, IN PSALMIS JUBILEMUS EI. Ac si per hæc, simul concludens intentum suum, aperte dicat: Gaudium quantumcumque magnum de seculo non potest pertinere ad excellentiam gaudii de Deo. Id quod alibi expressius, quasi præsentem locum exponens, dixit Psal. 36. Melius est modicum iusto super divitias peccatorum multas; & Psal. 18. Justitiæ Domini rectæ lætificantes corda... timor Domini sanctus...

Gaudium
de Deo etiam
modicum
superat omnia
gaudia
Mundi.

judicia Domini vera... desiderabilia super aurum, & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel, & favum: propter quod totum bene ponderatum ipsemet conclusit Ps. 83. Elegi abjectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum.

Tex. PRÆOCCUPEMUS FACIEM EJUS IN CONFESSIOE, scilicet, fidei, peccatorum, & laudis. Confitere fidem catholicam, confitere peccata tua, confitere laudes Dei; hancque triplicem confessionem, ut decet, prius facias, quam ipse Deus ad judicandum te, sive in morte, sive in die Mundi novissimo veniat: & sic prævenisti faciem ejus, ne scilicet damnet te, sed ut salvet te. Si enim illam trinam confessionem non præhabueris, faciem ipsius Judicis iratam senties: si vero præhabueris, faciem illam tibi placabilem invenies. Vis ipsam non videre iratam tibi, sed propitiam? Præoccupata illam in confessione. Quomodo? Audi Apostolum de hoc Psalmistæ sensu te sic docentem 1. Cor. 11. Si nos ipsos judicarem, non utique judicaremur. Hoc est: Si nos, dum hic vivimus, castigaverimus nosmetipsos de peccatis, id est, pro illis divini Judicis faciei satisfecerimus, non utique ab ipsa facie, quæ in malos dicitur ventura ira (Matth. 3.) nos repelleremur. Porro modus satisfaciendi est illa trina confessio, quam prædiximus, & diffusius declaratam habemus ex Concilio Trid. sess. 6. cap. 13. dicente: Qui se existimant stare, videant, ne cadant, & cum timore, ac tremore salutem suam operentur in laboribus, in vigiliis, in eleemosinis, in orationibus, & oblationibus, in jejuniis & castitate. Hæc ibi. Rursus sess. 14. cap. 8. Divinam clementiam decet, ne ita nobis absque ulla satisfactione peccata remittantur, ut, occasio-

Modus
præoccupandi
faciem
Dei in
confessione.

Securior
pra aliis
via ad
preoccupā-
dum fa-
ciem Do-
mini.

De satisf-
factione
notan-
dum.

ne accepta, peccata leviora putantes, velut injurii, & contumeliosi Spiritui sancto, in graviora, labamur, thesaurizantes nobis iram in die iræ. Neque vero securior ulla via in Ecclesia Dei umquam existimata fuit ad amovendam imminentem a Domino pœnam, quàm ut hæc pœnitentiæ opera homines, cum vero animi dolore, frequentent. Accedit ad hæc, quod, dum satisfaciendo patimur pro peccatis, Christo Jesu, qui pro peccatis nostris satisfecit, ex quo omnis nostra sufficientia est, conformes efficitur, certissimam quoque inde arrham habentes, quod si compatimur, & conglorificabimur. Neque vero ita nostra est satisfactio hæc, quam pro peccatis nostris exolvimus, ut non sit per Christum Jesum. Et cap. 9. Docet (Sancta hæc Synodus) tantam esse Divine munificentie largitatem, ut non solum pœnis sponte a nobis pro vindicando peccato susceptis, aut sacerdotis arbitrio pro mensura delictis impositis, sed etiam (quod maximum amoris argumentum est) temporalibus flagellis a Deo inflictis, & a nobis patienter toleratis, apud Deum Patrem per Christum Jesum satisfacere valeamus. Hæc ibi. Ex quibus cunctis præmissis abundanter pater, quomodo salubriter obedire possimus Psalmistæ sic nos pro nostra omnium salute invitanti: PRÆOCCUPEMUS FACIEM EJUS IN CONFESSIONE.

Tex. ET IN PSALMIS JUBILEMUS EI: scilicet, cum devotione ad ipsum Deum in canticis etiam vocalibus jubilando. Psalmista hoc dicit non solum, ut instruat nos de bono faciendo, dum jubilamus, sed etiam ut cautos nos reddat de malo tunc fugiendo. Ac si dixerit: Nolite, ut quidam vani capitis faciunt, jubilaré alicui rei distrahenti mentem a Deo: quia tunc non jubilaretis Deo, quamvis laudes divinas jubilosus vocibus cantaretis. Exponatur ergo illud, IN PSALMIS JUBILEMUS EI, idest, quod de psalmis, vel similibus Dei laudibus, & orationibus canendis lingua foris personat, intus affectus sentiat. Quam Psalmi particulam B. August. sic quoque exposuit in Regula: *Psalmis & hymnis cum oratis Deum, hoc versetur in corde, quod profertur in ore.* Hæc ille. Alioquin multis abusionibus involvetur quicumque circa Dei laudem aliter faciet: ut videri potest ad longum 2. 2. q. 91. ar. 2. & q. 93. ar. 2.

Tex. QUONIAM DEUS MAGNUS DOMINUS, ET REX MAGNUS SUPER OMNES DEOS, scilicet, est. Deum enim, inquit, esse magnum Dominum, & esse regem magnum super omnes a gentibus infidelibus vocatos deos, si bene (ut oportet) consideraverimus, tunc & bene exultabimus ei, faciemque ejus in confessione præoccupabimus. Ab oppositis ergo inferre sic vult Psalmista: Si non consideraverimus, quod

Deus, cui psallentes astamus, est & MAGNUS DOMINUS, ET REX MAGNUS SUPER OMNES DEOS, & quod (ut subsequenter dicit *tex.*) IN MANU EJUS SUNT OMNES FINES TERRÆ, ET ALTITUDINES MONTIUM IPSIUS SUNT, & quod IPSIUS EST MARE, & quod ipse fecit mare, atque siccam, idest terram, & quod IPSE EST DOMINUS DEUS NOSTER, QUI FECIT NOS, & quod nos in conspectu ejus nihil sumus, nam (ut scriptum est Isaia 40.) omnes gentes quasi stilla siulæ, & quasi momentum statera sunt reputatæ coram Deo, quinimo omnes simul quasi non sunt, sic sunt coram eo, & quasi nihilum, & inane reputatæ sunt ei; si nos (inquit *Psalmista*) non bene consideraverimus hæc ibi expressa; tunc & non bene exultabimus ei, atque eidem jubilabimus, faciemque ejus in confessione præoccupabimus. Origo igitur bene astandi Deo in orationibus nostris est (teste *Psalmista*) actualis penetrativa consideratio & altitudinis majestatis Dei, & infimæ nihilitatis nostræ coram eo: pariterque ab oppositis (teste eodem) origo non bene astandi Domino in orationibus nostris est actualis impenetrativa inconsideratio & magnitudinis divinæ majestatis, & vilissimæ nihilitatis nostræ coram ipso. Dixi, inconsideratio impenetrativa actualiter, ad differentiam puræ considerationis speculativæ, vel etiam practicæ, superficialiæ. Nam penetrationem actualem esse hic de intentione *Psalmistæ*, habemus ex eodem *Psal.* 48. *Homo, cum in honore esset, non intellexit, idest, non intus legit, non ad intra per considerationem penetravit.* Et quid inde? *Comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Applica hoc tu, prudens lector, ad præsentem *Psalmistæ* locum: ubi de orationis modo agens dixit nobis omnibus: VENITE, EXULTEMUS DOMINO, JUBILEMUS DEO SALUTARI NOSTRO, PRÆOCCUPEMUS FACIEM EJUS IN CONFESSIONE, ET IN PSALMIS JUBILEMUS EI. QUONIAM DEUS MAGNUS DOMINUS, ET REX MAGNUS SUPER OMNES DEOS, QUIA IN MANU EJUS SUNT OMNES FINES TERRÆ, ET ALTITUDINES MONTIUM IPSIUS SUNT.

Tex. QUONIAM NON REPELLET DOMINUS PLEBEM SUAM, scilicet, totaliter & finaliter. Non quidem totaliter, quia, etiam postquam dictum fuerat de Judæis Daniel. 9. *Non erit populus ejus* (attento scilicet populi pessimo merito) qui eum negaturus est, non repulit tria, & quinque millia Judæorum ad seipsum converforum (Act. 2. 4.) immo ipse sic eos convertit: neque etiam repulit Paulum, sed mirabiliter ad se vocavit (Act. 9.) & Apostolum, Doctoremque gentium fecit (Galat. 1. 2.) Unde & ipse, nec hanc *Psalmistæ* prophetiam commemorans, eamque

Forma &
bene & nō
bene oran-
di origi-
nalis.

Considera-
tio hæc est
causa sa-
lutis, &
inconfide-
ratio dam-
nationis.

*Christus
etiam oc-
cisus suos
occisores
vivificat.*

que actualiter adimpletam de se contestans, dicit Rom. II. Numquid Deus repulit populum suum? Absit. Nam & ego Israelita sum ex semine Abraham, de tribu Benjamin. Non repulit Deus plebem suam, quam praeceperit. Porro, nec finaliter (ut exponebamus) repellat Dominus plebem suam:

quia & si propter incredulitatem fracti sint olivæ rami, donec plenitudo Gentium, ad veram credulitatem, tamquam oleaster insertus, intraret; tamen tunc, in postremo fine Mundi, Israel omnis salvus fiet (Rom. II.) Quod etiam Isaias Propheta dixit, teste Apostolo Rom. 9. Reliquæ salvæ fient.

Venite, adoremus, & procidamus, & ploremus ante Dominum, qui fecit nos.

Quia ipse est Dominus Deus noster: & nos populus pascuæ ejus, & oves manus ejus.

Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.

Sicut in irritatione secundum diem tentationis in deserto: ubi tentaverunt me patres vestri, probaverunt me, & viderunt opera mea.

Quadraginta annis offensus fui generationi illi, & dixi: Semper hi errant corde.

Et isti non cognoverunt vias meas: ut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam.

*Cur Deus
dicatur
absolutè
misericors.*

INvitat adhuc Psalmista nos ad majores effectus obsequii divini, videlicet, ad adorationem majestatis Dei, ad prostrationem nostri coram Deo, ad plorationem nostrarum culparum, aliarumque omnium miseriarum coram Domino omnipotente, ad revelandum quascumque, & quantascumque nostras, immo & totius Mundi, misérias. ADOREMUS, inquit, scilicet Deum nostrum adoratione omnium adorationum suprema: sicut & ipse est omnium Deorum, Regum, Dominorumque supremus (Psal. 136. Apocal. 19.) ut adoratio rei adoratæ correspondeat. Porro hæc suprema adoratio vocatur latria; & ideo Idolis cultum exhibentes dicuntur committere Idolatriam. Soli autem Deo, ut declarabitur, debetur latria: unde nec aliquis aliorum Sanctorum adoratur latria, sed adoratione in infinitum minori, sicut & ipsi sunt in infinitum Deo minores. Quæ illorum adoratio vocatur dulia, vel hyperdulia, quam supra duliā, & infra latriam esse dixerunt sacri Theologi: qua B. Dei Genitricem, utpote supra alios Sanctos, & infra Deum existentem, veneramur, cæteris Sanctis per solam duliā adoratis. ADOREMUS, inquit, ANTE DEUM, idest, devotissimè, tamquam ante Deum, idest, in conspectu Dei summi immediatè nos astare secundum rei veritatem existimantes. Quia

*De adora-
tione mul-
tiplici no-
tabis per
totum.*

verò Psalmista in spiritu prophetico videbat, Deum ipsum quandoque incarnandum, & propterea Christum appellandum, utpote duas naturas, scilicet, divinam, & humanam in una persona, quæ Deus verus est, habentem; ideo, cum dixit ADOREMUS, de Christo etiam intellexit. Quapropter, ut pleniorē hinc de Christi adoratione Psalmistæ mentem explicemus, oportet multa secundum Catholicam veritatem, quam fidelissimus S. Ecclesiæ Doctor in 3. q. 25. aperuit, declarare (ut supra promittebamus).

II. ADOREMUS, scilicet Christum, adoratione latriæ. Divinitas enim, & humanitas Christi eadem adoratione est adoranda: ut docet quinta Synodus in suis capitulis dicens: Si quis duabus naturis adorari dicit Christum (ex quo duæ adorationes introducuntur), & non una adoratione Deum Verbum incarnatum cum propria ipsius carne adorat, sicut ab initio Ecclesiæ Dei traditum est; talis anathema sit. Hæc ibi. Cum enim in Christo sit tantum una persona divinæ, & humanæ naturæ, est solum ejus una adoratio, ex parte videlicet ipsius, qui adoratur; quamvis ex parte causæ, qua honoratur, possint dici plures adorationes, ut scilicet alio honore honoretur propter increatam naturam, & alio propter naturam creatam. Una igitur & eadem Christi persona adoratur adoratione latriæ, propter suam

*Christi
adoratio.*

Imaginē
Christi a-
doratio.

suam divinitatem: & adoratione summæ dulciæ, idest, grandis hyperdulciæ, propter suæ humanitatis, omni munere gratiarum, perfectionem. **ADOREMUS**, inquit, Christum in sua imagine, hoc est (quod in idem redit) adoremus Christi imaginem adoratione latriæ. Ratio hujus rei est: quia honor imaginis ad prototypum, idest, ad primum ipsius exemplar (quod in proposito Christus est) refertur. Sic docet B. Basilii Magnus, & sacrosanctum Concil. Trid. sess. 25. de vener. Sanctorum. *Qua igitur adoras imaginis prototypum, oportet, ut adoratione eadem adores ejus imaginem, non quidem ut res est (puta, lignum, color, aurum, argentum), sed ut imago est.* Nam (ut dicit Philosophus lib. de mem. & remin.) *idem est motus in imaginem, ut imago est, & in ejus imaginatum, idest, in id, quod per talem imaginem repræsentatur.* Adoras Christum latria; adores, oportet, etiam adoratione latriæ suam imaginem. Adoras B. Virginem Deiparam hyperdulciæ; necesse est, ut etiam adoratione hyperdulciæ suam adores imaginem. Cæterorum Sanctorum unumquemque adoras dulciæ; necessariò debes quoque singulorum imaginem adoratione dulciæ adorare.

De ado-
ratione
Crucis.

III. **ADOREMUS**, scilicet, non solummodo Christum crucifixum, sed etiam Crucem ipsam sine Christi effigie adoratione latriæ. Ad hanc Psalmistæ propheticam mentem aperiendam notandum est, quod loquitur de Cruce Christi, & in quantum actualiter Christum tetigit, dum in Calvariæ monte in ipsa pependit; & in quantum est signum solummodo Christi, etiam quod eam nunquam Christum tetigerit (ut sunt cruces ejus pictæ, vel sculptæ, quas quotidie in Ecclesiis videmus). Vult igitur ipse Psalmista, quod Christi Crucem quocumque istorum modorum sumptam adoremus latria. Verum tamen illa Calvariæ sic adoranda est ratione contactus, istæ verò pictæ, vel sculptæ ratione repræsentationis, sicut & de imagine Christi supra declaratum est. Licet enim neque illa, neque istæ fuerint unitæ Verbo Dei in persona, sicut ejus humanitas fuit, quam ideo adorari latria diximus supra; unitæ tamen Christo sunt per contactum (ut illa), vel saltem per repræsentationem (ut istæ). Unde sola hæc, vel sic, vel sic unio ad Christum sufficit, ut oporteat utrasque adoratione latriæ adorari. Porro, si rationem contactus attendamus, adorare nos oportet adoratione latriæ non solum Crucem illam Calvariæ, sed etiam omnia, quæ sic sunt Christi. Dicit namque Joan. Damascenus in 4. lib. cap. 12. *Pretiosum lignum, ut sanctificatum tactu sancti corporis, & sanguinis, decenter adorandum, claviq;e, indumenta, lancea, & sacra ejus tabernacula, quæ sunt præsepe, spe-*

lunca, & hujusmodi. Coronam igitur ejus spineam, & singulas ejus coronæ spinas, eadem ratione contactus, eodem modo adoremus. Nonne & terra Judæa, Jerusalem &c. quam Christus calcando pedibus suis tetigit, vocatur etiam hodie, & vocabitur hac ratione semper, eritque terra sancta? Si enim locus, ubi Angelus Domini apparuit ipsi Josue, vocatus est sanctus ab eodem Angelo, cap. 5., quanto magis jure optimo terra a Christo Angelorum Domino non semel, sed frequentissimè pedibus calcata, sancta vocari debet? Cæterum pro hujus complemento, ad mentem præmissam Psalmistæ veridicam contra portas inferi (sic enim Matth. 16. insigniti ad planam litteram fuerunt pro semper a Christo omnes, & singuli Ecclesiæ tunc ab ipso commissæ Petro adversarii) pro unitate Catholica sustentandam, simulque pro ipsorum condigna confusione defendendam, dicamus. Unde moventur hæ inferni portæ ad excludendum a seipsis signum Crucis; & multo magis ejus adorationem, adhucque plurimum latriæ adorationem? Ex hac diabolica illusione, quam ipse mendacii pater (Joa. 8.) earum foribus tali argumento sophistico fortiter affixit. Nullus (ecce sophisma) pius filius libenter videt, multoque minus veneratur contumeliam, seu contumeliosa signa patris sui (puta flagellum, quo flagellatus esset, vel lignum, in quo fuisset, ut latro, suspensus): sed magis ipsa contumeliosa signa abhorreret, & a seipso, ne illorum unquam recordaretur, in perpetuum removeret. Christus autem Pater noster, cujus nos pii filii esse debemus, passus est in ligno Crucis contumelias maximas, & mortem opprobriosisimam (secundum illud inimicorum suorum Sap. 1. *Morte turpissima condemnemus eum.*) Ergo non debemus Christi Crucem venerari, neque latria adorare, sed magis ipsam Crucem abhorrere; & tamquam impium, impiorumque officium filiorum judicare, eidem Cruci aliquem honorem exhibere. Ad hoc sophisma vanitatis infidelium, quod sub alicujus veritatis vestimento gladium introducendæ falsitatis portat, respondet Apostolus gentium fidelium *Doctor in fide & veritate* (1. Tim. 2.), respondet, inquam, 1. Cor. 1. *Verbum crucis pereuntibus quidem stultitia est: iis autem, qui salvi fiunt, idest nobis, Dei virtus est.* Ubi ad planam litteram vides, quod tali prædicto sophismate utentes Apostolus inter pereuntes enumerat, tamquam videlicet verbum, & signum, seu figuram Crucis pro re non tantum stulta, sed pro stultitia habentes. E contra verò ipsemet illos, qui pro Dei virtute, idest, pro virtuosissimo Dei triumpho, verbum Crucis habent, connumerat in catalogo eorum, qui sal-

Omnes ad-
versarii
Ecclesiæ a
Christo
Porta In-
feri vo-
cantur.

van-

Qui sint
Catholici,
& qui Hæ-
retici.

vantur. Quomodo isti vocantur? Catholici, idest, sub umbra Petri Apostolorum Principis salvifica (Act. 5.) viventes, hoc est, sub quolibet ejus legitimo successore, & vero Christi Vicario, scilicet, Romano Pontifice. Quomodo illi Crucem, tamquam stultitiam, abhorrentes vocantur? Antichristi, 1. Joan. 2., contra Christum scilicet bellantes: quos eodem penitus sensu, licet aliis verbis, Sacri Theologi Hæreticos vocarunt (2. 2. q. 10. ar. 1. 2. 3.) Ex Apostolica igitur sententia, ipsam distinctius, & propius ad illorum pereuntium sophisma solvendum applicando, dicamus, verbis fidelissimi Ecclesiæ Catholice Doctoris utentes: quæ sunt hæc: *Ad primum ergo dicendum, quod in Christi Crucem, quantum ad intentionem, vel opinionem infidelium, Christi opprobrium, sed quantum ad effectum salutis nostræ, consideratur virtus divina ipsius, qua de hostibus triumphavit secundum illud Coloss. 1. — Ipsum tulit de medio, affigens illud Cruci, & spolians principatus & potestates traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso. Et ideo dicit Apostolus 1. Cor. 1. — Verbum Crucis pereuntibus quidem stultitia est; iis autem, qui salvati fiunt, idest nobis, virtus Dei est.* Hæc ille, 3. q. 25. art. 4. respons. ad 1. Ex quibus constat, illos impios Crucis osiores fuisse a diabolo deceptos in argumento per fallaciam proponentem ipsis causam apparentiæ, & causam defectus tacentem. Opprobria enim Christo ab hostibus illata, quibus Crucem esse abhorrendam apparebat, proposuerunt in prædicto suo argumento: & causam defectus sui, quæ illa omnia opprobria, virtutem Christi triumphantis modo illo mirabiliter, oculis insipientium omnino absconditam, continebat, tacuerunt; qua utique virtute, Crucem esse admirandam, devotissime colendam, summaque veneratione apud verè pios Christi filios semper in prospectu retinendam, atque adorandam, efficacissima rationis demonstratione ostendebatur. Sic namque in passione cruciatuum suorum Dominus Jesus voluit adimplere, & effectualiter adimplevit illud, quod de seipso in multis aliis operibus suis, & maxime in passione sua, prænunciatum prophetice sic fuerat Job cap. 9. *Sapiens corde est, & fortis robore... qui transtulit montes, & nescierunt hi, quos subvertit in furore suo.* Hoc est: Christus ex sapientia infinita in corde suo abscondita, & fortitudine maxima in passionibus suæ Crucis manifestata, fecit hæc mirabilissima toti Mundo incomprehensibilia. Quæ? Transtulit montes, & nescierunt ipsi montes, quos sic transtulit, subvertitque in furore suo. Qui fuerunt isti montes? Diabolus in primis, atque Judæi membra diaboli: qui omnes, ratione super-

biæ maximæ, montes dicuntur. Universos istos transtulit Christus, dum per innumeras passiones ad Crucem tendebat, & in ipsa crucifixus pendeat: quam tamen sui translationem, & subversionem ab ipso Christo justissime factam montes prædicti nescierunt (*si enim hanc sic certo faciendam cognovissent: numquam ipsum Dominum gloria crucifixissent*, 1. Cor. 2.) Nescierunt, inquam, modum, seu viam, quo, seu qua Christus tunc patiens eos transferebat ex ipsorum desiderio, quo volebant sibi ipsis conservare proprium tamquam primum locum. Et subvertebat omnino. Per illam siquidem viam, qua illi ipsius Christi tunc actualiter persecutores putabant firmare se in propriorum desideriorum consecutione; per eandem numero viam a Christo tunc subvertebantur a suis ipsorum desideriis obtinendis; & in desideriorum eorundem contrariam omnino consecutionem transferebantur. Porro, cum per suæ multiplicis passionis viam Christus præmissa omnia, de inimicis suis, plenissima victoria, tunc fecerit; non mirum est, quod Apostolus 1. Cor. 2. crucem ab infidelibus reputatam stultitiam appellaverit, iudicio salvandorum, virtutem, non quamcumque, sed Dei, idest, virtutem infinitam, & incomprehensibilem. Hanc quoque virtutem consignificare voluit Isaias Propheta, quando cum ingentissimo stupore ad Christum, sub passione facientem præmissa de hostibus illis præsentibus, dixit cap. 45. *Vere tu es Deus absconditus.* Virtutem etiam Christi patientis eandem admirabatur Propheta Habacuc, quando exclamavit cap. 3. *Ibi (in ignominiosis passionibus suis) abscondita est fortitudo ejus* (qua scilicet de inimicis suis tanta faciebat, ipsis totaliter nescientibus). Meritissime igitur Psalmista, Crucem Christi esse summa veneratione adorandam, contestatus fuit in illorum verborum ad omnes jucunda invitatione: *VENITE ADORAMUS*, Scilicet, venite ad adoranda multa, inter quæ præcipuum locum tenet Crux Christi. Videatur D. Tho. 3. q. 25. ar. 1. 2. 3. 4. 6. *Tex. PLOREMUS CORAM DOMINO, QUI FECIT NOS*, scilicet, ploratu intellectivo principaliter, & sensitivo etiam, si potest consequenter haberi. Ploratus intellectivus est votum plorandi a recta ratione excitatum, unde & vocari potest lacrymæ intellectivæ: de ploratu autem sensitivo, quid sit, patet. Ille ploratus est necessarius, si loquamur de peccatis, & compassionem ad Christum pro nostra salute patientem, & de aliis similibus: iste verò non non est sic necessarius, quamvis sit multum utilis. Ratio est, quia ille intellectivus est facile in potestate voluntatis nostræ: sensitivus autem non; immo quandoque vix tandem, aut nullo modo a volun-

Nota ex-
positionem
veram 1.
Cor. 2. &
certissi-
mam.

Causa ap-
parentia
sola deci-
pit hæreti-
cos.

Singula-
ris, de
Christi
Crucifixi
omnipoten-
tia, sa-
pientissi-
ma pro-
phetia.

Apostolus
& Isaias,
& Habacuc
veritati Psal-
mista sub-
scribunt.

De duplici
ploratu.

luntate rationis intellectivæ potest ad col-
lacrymandum extrahi. De his rebus vi-
deas Doctorem Angelicum 3. de Sacram.
Addition. q. 1. ar. 2. & q. 3. ar. 1. 2. 3. cum
Elucidationibus. Qui, inquit, **PECIT** nos,
scilicet, esse per creationem; & esse a pec-
catis, pœnisque infernalibus liberatos per
redemptionem in ligno crucis factam; & es-
se servos suos per gratiam, qua gratis, idest,
absque meritis nostris præcedentibus, immo
quandoque contra demerita nostra saltem a
seipso prævisa, infudit nobis fidem, spem,
charitatem, aliasque virtutes; & esse in tali-
bus bonis conservatos & a talibus malis sæ-
pius præservatos, per divitias suæ bonitatis,
longanimitatis, ac patientiæ (Rom. 2.)

Tex. **QUIA IPSE EST DOMINUS DEUS**
NOSTER: idest, noster & Benefactor, & ma-
gis, quam aliis nationibus Benefactor, ut
in psal. 147. & secundum se totus noster,
ut qui nascendo dederit se nobis socium,
convalescendoque in edulium, moriendoque in
pretium, regnando quoque in præmium. **No-**
STER inquit: quia a planta pedis usque ad ver-
ticem capitis omnia & singula membra sua
pro nobis tempore passionis suæ voluit cru-
ciari, & in omnibus sibi quoquomodo
conjunctis etiam pati, ut Doctor Sanctus
contemplatur in 3. de Salv. q. 46. a. 5. 6. 7.
Noster totus fuit Jesus Christus, a Psalmi-
sta hic prævisus; quia omnes ejus passio-
nes, & actiones in tota vita sua instrumen-
taliter operabantur in virtute Deitatis suæ
ad nostram salutem (3. q. 48. ar. 6. & q.
56. ar. 2.) Quasi ergo ex omnibus his bene
præconsideratis dicere voluerit Propheta:
Christus voluit esse totus noster, ut nos
toti essemus sui. Dedit se totum nobis,
ut nos totos ipsi daremus sibi. Sicut igitur
tu, Domine, voluisti esse noster; sic
tu, qui omnia potes, fac nos ex nobis om-
nino impotentes, esse totos tuos in tota vi-
ta nostra, idest, in sempiterna secula, Amen.

Tex. **ET NOS POPULUS PASCUÆ EJUS,**
ET OVES MANUS EJUS: idest, nos autem,
qui sumus populus Dei, sumus oves pas-
cuæ ejus. Non pascimur, neque pasci vo-
lumus cibis pascualibus pascuæ aliorum
(puta Hæreticorum): sed tantum pascuæ
Dei. (Hæc est vox Catholicorum). Ergo
pascuæ Hæreticorum non sunt pascuæ Dei.
Confirmavit postea Dominus, simulque
declaravit hanc Prophetæ sententiam, quan-
do de natura ovium suarum sic locutus est
Joan. 10. *Pastor ante eas vadit, & oves il-
lum sequuntur, alienum autem non sequuntur,
sed fugiunt ab eo, quia non noverunt vo-
cem alienorum.* Bonis igitur Catholicis con-
venit, tamquam officium ipsorum proprium,
non tantum non sequi Hæreticorum vocem,
sed ab eis fugere. Ubi Dominus subtiliter
insinuat, quod illi, qui non fugiunt ab hæ-
reticis, idest, qui commixtionem eorum in

terris suis admittunt, non sunt longè ab hoc
pejori casu, quod videlicet sequantur tan-
dem voces eorum. Quid ergo vult inferre
Psalmista, & Dominus? Quod ipsos hæreti-
cos, tamquam pestem, eorumque voces,
tamquam cogitationem pestiferam, fugia-
mus omnino: ne ipsorum enormibus pec-
catis aliquando involvamus, & infernali-
bus pœnis. Porro, ut Psalmistæ & Domi-
no securi obediremus, viam nobis aper-
tam demonstravit Concilium Lateranense
Patrum 412. sub Papa Innocentio III.
quando sic dixit cap. 3. *Moveantur, & in-
ducantur, & (si necesse fuerit) per censu-
ram ecclesiasticam compellantur seculares
potestates cujuscumque officii, ut sicut re-
putari cupiunt, & haberi fideles, ita pro
defensione fidei præstent publicè juramentum,
quod de terris suæ jurisdictioni subjectis
universos hæreticos ab Ecclesia denotatos bo-
na fide pro viribus exterminare studebunt:
ita quod amodo, quodcumque quis fuerit in
potestatem siue spirituales, siue temporales
assumptus, hoc teneatur juramentum firmare.
Si quis autem Dominus temporalis requisi-
tus, & monitus ab Ecclesia, suam terram
purgare neglexerit ab hac hæretica fœdita-
te, per Metropolitanum & comprovinciales E-
piscopos excommunicationis vinculo innodetur:
Et, si satisfacere contempserit infra annum,
significetur hoc Summo Pontifici: ut ex tunc
ipse vassallos ab ejus fidelitate denunciaret ab-
solutos, & terram ejus exponat Catholicis
occupandam, qui eam, exterminatis hæreti-
cis, sine ulla contradictione possideant. Volu-
mus igitur & mandamus, & in virtute obe-
dientiæ districtè præcipimus, ut ad hæc ef-
ficaciter exequenda Episcopi per dioceses
suas diligenter invigilent, si canonicam ef-
fugere voluerint ultionem. Si quis enim Epi-
scopus super expurgando de sua diocesi hæ-
reticæ pravitatis fermento negligens fuerit,
vel remissus; cum id certis indicis apparue-
rit, ab Episcopali officio deponatur, & in lo-
cum ipsius alter substituitur idoneus, qui ve-
lit, & possit hæreticam confundere pravita-
tem. Hæc omnia ibi.*

Tex. **OVES MANUS EJUS:** idest, oves e-
jus nos sumus ab ipsius manu, idest poten-
tia, factæ. Non ergo nos fecimus nosmet-
ipsos oves Dei (teste Psalmista contra
Pelagianorum superbiam): sed Deus fecit
nos esse oves suas: *elegit enim nos gratis
secundum propositum voluntatis suæ, ut
essemus sancti, & immaculati in conspectu
ejus in charitate, idest, ut essemus oves
suæ.* Ecce quomodo Apostulus Ephes. 1.
exponit apertè mentem Psalmistæ dicen-
tis: Nos autem **OVES EJUS:** in quo ad lit-
teram de ovibus, non tantum mysticè sum-
ptis (ut jam sumebantur), sed etiam
materialiter intellectis, Psalmista potentia
Christi tribuit id, quod nulli hominum, im-

*Pestis ma-
xima om-
nino fu-
gienda
Hæreticus
est, & vox
ejus.*

*Juramen-
tum san-
ctum &
necessariū
hoc est.*

*Quomodo
Christus
Dominus
est noster.*

*Oratio
Psalmistæ
ex præmis-
sis optima.*

*Retundi-
tur arro-
gantia Pe-
lagiana.*

Quam
magna, i-
dest nulla
sit omnis
potentia
hominum.

mo nec universitati eorum simul conjun-
ctorum convenire potest. Quis enim homi-
num, aut quælibet ipsorum congregatio
facere potest sibi oves, aut unam tantum
ovem? Emere quidem potest, accipere
dono, vel furari, & rapere per violen-
tiam potest, casu invenire potest, ipsas,
ut pastor, congregare, nutrire, pascere
potest: sed tamen omnibus suis viribus, at-
que industriis, & artibus adhibitis nec il-
las, nec unam, vel minimam illarum fa-
cere, etiam per millia quorumcumque an-
norum, potest. At Dominus noster Christus
Jesús oves materiales, quantumcumque
multas, magnas & innumeras potest, &
quidem facillimè, immo nutu unico vo-
luntatis suæ, idest (ut dici solet) solo ver-
bo efficere quocumque modo voluerit. Ex
iis igitur præmissis Psalmista demonstravit,
quod nihil est omnis potentia hominum,
ad potentiam Christi Dei nostri. Ac si ad
homines dixerit: Unde superbitis? An de
nihilò? Et quidem. Ut supra videre potestis.

Si, acce-
ptum quia
non dubi-
tat, sed
asserit.

TEX. HODIE SI VOCEM EJUS AUDIERITIS,
NOLITE OBDURARE CORDA VESTRA.
Idest, quia vocem ipsius Dei, cum stet sem-
per ad ostium, & pulset [ut habetur Apoc.
3.] audietis interius & exterius vocantis vos
NOLITE OBDURARE CORDA VESTRA, donec
HODIE cognominatur, scilicet, ut explicat
Apos. Hebr. 3. *Donec dies est.* Ac si infe-
rat illud Joan. 9. *Venit nox, in qua nemo pote-
rit operari,* & aperte significet illud Isaïæ
25. *Querite Dominum, dum inveniri potest,*
idest, antequam clausa sit janua, de quo legas
Matth. 25. In illo igitur Psalmi textu, Si
accipitur pro *Quia*. Non enim dubitat
Propheta de hoc, quod vox Domini ad
audiendum fiat, utpote qui semper vocat,
& (ut scriptum est Joan. 1.) *illuminat om-
nem hominem venientem in hunc mundum*:
sed dubitat de hoc, quod nos eum vocan-
tem, obdurato corde nostro, non exaudia-
mus, idest, ipsi vocanti, quamvis vocem e-
jus audiamus, non obediamus. Et ideo, præ-
supposita Dei vocatione, dicit: **NOLITE**
OBDURARE CORDA VESTRA. Super illud
HODIE Apostolus, tamquam exponens ma-
gnam, profundumque Psalmistæ sensum ibi
occlusum, facit pulcherrimam, multumque
pro salute nostra necessariam consideratio-
nem, & ad observationis ejus exhortationem
intelligendam. Videre poteris ejusdem Epist.
ad Hebr. c. 3., & 4., ad quem locum te Lectorem
studiosum remitto. Ubi & videbis, intelliges-
que consequentem Psal. tex. **SICUT IN IR-**
RITATIONE SECUNDUM DIEM TENTATIO-
NIS IN DESERTO: UBI TENTAVERUNT ME
PATRES VESTRI, PROBAVERUNT (idest, ex-
perti sunt), **ET VIDERUNT OPERA MEA.**

Mira de
hodie vi-
denda in
Apostolo.

TEX. QUADRAGINTA ANNIS OFFENSUS
FUI GENERATIONI ILLI: quia scilicet
contra me multipliciter, & frequentissimè

peccaverunt, ut patet legenti libr. Exod.
Levitic. Numer. Deuter. Offensus autem,
dicitur Deus generationi illi Judæorum in
deserto perambulantium, & quia ab eis of-
fensus fuit per inobedientiam mandatorum
suorum nimis execrabilem (ut ex decursu
lectionis librorum illorum constat), &
quia ipse Deus pœnis juxta illas eorum
offensiones proportionatis punivit tam
universaliter, ut nullus tantorum millium,
qui egressus fuerat de Ægypto, mortem eva-
serit, terram promissionis aliàs, si bene
per obedientiam absque offensionis crimi-
nibus vixisset, ingressurus (exceptis duobus,
Josue videlicet, & Caleb., Numer. 14.) Di-
xi, eos offendisse Deum per inobedientiam
non qualemcumque, sed nimis execrabi-
lem: quia hanc nimiam in illa inobedien-
tia execrationem monstrarunt tot & tan-
ta beneficia singularia, atque ingentia a
Deo ipso illi generationi, collata. Nonne
Deus puniens plagis multis Ægyptum, pro
favore istius generationis, conservavit istam
singulariter ab omni plaga præmissa, ut
patet in Exodo? Nonne eidem Mare Ru-
brum miraculosè divisit, ut per medium
ejus absque ulla offensione transiret? Non-
ne eidem per 40. annos lucem de nocte,
& nubem de die consolatoriam præstitit?
Nonne tot annis eandem cibo mannae sua-
vissimo pavit? Nonne alimento delicato
carnium coturnicum satiavit eandem?
Numquid non & de petra ipsam aquis edu-
ctis abundantissimè bis, ejusque pecora in-
numera mirabiliter potavit? Numquid non
& de gentibus iracundis, atque Judæos, ne
transirent per terras earum, belligerando
prohibentibus, hanc generationem sapius
liberavit, victorias eidem contra gentes
ipsas conferendo mirabiles? Numquid non
& per serpentis ænei aspectum fiducialem a
morsibus ignitorum serpentium mortiferis
eamdem Hebræorum generationem, quam-
vis ab ipsa pluries offensus, misericorditer
præservavit? Hæc aliaque multa beneficia
per decursum lectionis illorum Moysis li-
brorum agnosces a Deo nostro Salvatore
generationi illi ingratiſſimæ donata, ex
quorum beneficiorum abusu ineffabiliter e-
iusdem crimina fuerunt aggravata. Non
mirum igitur, quod eorundem Judæorum
inobedientiam Dei (juxta Psalmi testimo-
nium) offensivam dixerimus supra, esse ni-
mis execrabilem. Justissimè igitur etiam
Deus eos tanta cordium suorum cæcitate
punivit, ut permitteret illos vivere secun-
dum desideria ipsorum maligna, & ire præ-
cipites in adinventionibus suis pessimis, &
tandem persequi seipsum Deum visibiliter
in humanitate assumpta inter eos conver-
santem, & (quod omnibus rétro, & an-
te sceleribus incomparabiliter pejus est)
crucifigere ignobiliter, occidere crudeliter,
&

Beneficio-
rum Ju-
dæis dona-
torum abu-
sus aggra-
vat pecca-
ta eorum.

De Crucis
Christi
valore ab
salvan-
dum figu-
ra. Jo. 3.

& usque in hodiernum diem 1612. mensis Julii 22. odisse infideliter.

Regula diligentissime notanda pro intelligendis Scripturis.

Tex. OFFENSUS FUI GENERATIONI IL-
LI, scilicet, eam saepe castigando de pecca-
tis eius quotidianis. Sed quid est, quod
secundum aliam translationem, quæ etiam
utique a Spiritu Sancto est, qua B. Augu-
stinus utitur, dicitur in **tex.** PROXIMUS
FUI? Multum enim differunt verba hæc:
OFFENSUS: PROXIMUS: ut patet. Respon-
detur per regulam Scripturarum sancta-
rum, quod quando in illis videtur disso-
nancia verborum, tunc est magna, licet
mystica, idest occulta, sensuum concordan-
tia, quoniam unus illorum locorum decla-
rat alium. Impossibile siquidem est, quod
Spiritus Sanctus, qui est Auctor totius Scri-
pturæ (Concilium Trid. sess. 4.) dicat in ea
aliquid sibi invicem contrarium, de quo e-
tiam ad hoc significandum dicitur Sapientia.
1. Spiritus unicus, idest, non diversi, sed
unius sensus. Possibile tamen, immo &
congruum est eidem, qui per diversitatem
linguarum multarum gentes in unitatem fidei
congregavit (ut canit Ecclesia in Festo Pen-
tecostes), quod per verba diversa in uni-
tatem ipsorum sensus subtiliter tendat, de
quo etiam ideo scriptum est Sapientia. 1. Spiritus
subtilis. Ad rem igitur Psalmi acceden-
do dicimus, quod illa offensio populi fuit
quædam ad ipsum proximitas, idest, quod-
dam amicitie, seu dilectionis signum. Deus e-
nim per hoc, quod generationem illam acriter
pro delictorum mensura in ista vita pu-
niebat, se amare illam vera charitatis dile-
ctione ostendebat. Nam puniendo hic ipsam,
abbreviabat majores utique pœnas, quas ipsi
hic impuniti, fuissent post mortem passuri,
vel in Purgatorio, vel in Inferno. Magnam
ergo misericordiam eis faciebat, dum pu-
niebat eosdem sive pœnitentes, sive impœ-
nitentes. Quæ etiam misericordia, non tan-
tum respectu pœnarum (ut diximus) sed
etiam respectu culparum, magna meritò
dicenda est, immo & major, cum pœnarum
quarumcumque magnitudine quælibet cul-
pa sit admodum major. Nonne, cum a Deo
pro peccatis occidebantur, amputabatur eis-
dem facultas peccata multiplicandi? Non-
ne & sic tollebatur ab eis occasio alios
scandalizandi, & ad peccandum suo exem-
plo invitandi hic, sive aliquando trahendi?
Nonne & per hoc ipsum eisdem pœna mul-
tiplex, quam ex peccatis hoc modo alie-
nis potuissent post mortem habere, suspen-
ditur, ne ipsis eveniat? Quandocumque
enim, & quantumcumque, & quomodo-
cumque, & quotiescumque alii ex illorum
malo exemplo peccassent, ipsis etiam mor-
tuis pœna fuisset adaucta, ut constat ex peti-
tione Epulonis ad Abraham, dicentis Luc. 16.
Rogo ergo te Pater, ut mittas eum in domum
Patris mei; habeo enim quinque Fratres, ut

testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc lo-
cum tormentorum; scilicet, dicat illis, ut pœ-
nitentiam agant: non enim movebatur
ex charitate, quam utique non habebat,
ad faciendum istam pro Fratribus suis pe-
titionem; sed ad hoc movebatur ex a-
more proprio ad seipsum. Dicebat siqui-
dem intra se: Ego malis meis exemplis ad
peccandum per gulam, & per pompam,
& per crudelitatem ad mendicos, attraxi
Fratres meos: unde scio, quod ex peccatis
eorum sic factis, quibus merebuntur dam-
nationem in talibus tormentis, augebitur
mihi tormentorum meorum pœna. Ex pec-
catis ergo alienis gravari malorum exem-
plorum primum auctorem, significatur in
præmissio loco Evangelii. Denique igitur
ex tot, tantisque probationibus concludere in
psalmo, quod utrumque est verissimum, sci-
licet, quod Deus generationi illi annis 40. fu-
it & valde OFFENSUS, valdeque PROXIMUS.

Tex. DIXI: SEMPER HI ERRANT COR-
DE, idest, voluntate, illo scilicet modo,
quo Dominus dicit Matth. 15. Quæ proce-
dunt de corde, illa coinquant hominem.
Non enim fuisset error Judæorum merito-
rius æternæ damnationis, de qua in textu
NON INTROIBUNT, scilicet, illi errantes,
IN REQUIEM MEAM, nisi fuisset volunta-
rius, juxta illud ex hoc, vel simili loco
sumptum: Peccatum non est peccatum, nisi
sit voluntarium. Potest quoque sic exponi
ille textus ERRANT CORDE, idest, ex
malitia. Ut sic fiat differentia a peccatis,
quæ sunt per fragilitatem, & quæ per
ignorantiam sunt. Sunt enim offensa Dei
ipsa peccata, qui est trinus in Personis,
quarum uni, scilicet Patri, appropriatur po-
tentia, alii, scilicet Filio, sapientia, alii,
scilicet Spiritui sancto, bonitas. Quando
igitur errat quis per fragilitatem, dicitur
in Patrem peccare: quando per ignoran-
tiam, in Filium: quando per malitiam, in
Spiritus sanctum. Quorum trium illud,
quod ex cordis malitia fit, est cæteris pe-
jus. De his omnibus vide S. Doctorem 2. 2.
locis suis, & libros Moysis allegatos, locis
item ad Judæorum diversa peccata corres-
pondenter applicatis. Ex illo denique ver-
bo Psalmi, & ex illo **tex.** SEMPER agnosce
veritatem alias dictam, quod videlicet Deus
cordibus hominum incessanter, idest SEM-
PER, inspirat, quæ recta sunt ad fugien-
dum, & ad prosequendum.

Tex. IPSI VERÒ NON COGNOVERUNT
VIAS MEAS: idest, resistentiam fece-
runt meis vocationibus vel per timoris,
vel per amoris viam factis. Porro, quod
resistere possimus, licet non debeamus, di-
vinis vocationibus per liberum arbitrium
nostrum, docet Concil. Trid. sess. 6. c. 5.
anathematizans quoque contrarium can. 4.
5. 6. Unde hunc Psalmi locum & confir-

Cur in tri-
plici diffe-
rentia sint
peccata.

De activi-
tate liberi,
non autem
servi (ut
mentitur
Lutherus)
arbitrii
nostri.

Quomodo
peccata
aliena fi-
ant alteri
propria.

mare, & declarare potes, in quantum Propheta de resistentia tali hinc loquitur dicendo: NON COGNOVERUNT, hoc est, cognoscere noluerunt (Psal. 35.)

Tex. QUIBUS JURAUI IN IRA MEA: scilicet, quibus impœnitentibus a me prævius ego iusto zelo iratus, idest, punitionem condignam cum tranquillitate (Sap. 12.) prænuncians, juramento ipsam confirmavi. Ut videlicet certò certius scire cogerentur, se non posse ullo modo illam evadere; nisi de malis suis, ut decet, pœnitentiam egissent.

Tex. SI INTROIBUNT IN REQUIEM MEAM, idest, juravi juramento similitudinario ad juramentum per execrationem factum, quod quidem majus est juramentis per simplicem attestationem factis. Consequenter igitur per illum tex. JURAUI, SI INTROIBUNT IN REQUIEM MEAM, monstrare intendit, se hoc illis jurasse juramento omnino irrevocabili, utpote omnium juramentorum, apud homines etiam, maximo. Cæterum, quid sint, & quomodo inter se differant hæc duo juramenta, declaramus ex doctrina solidissimi Doctoris Sancti Thomæ 2. 2. q. 89. a. 1. dicentis: *Modus jurandi per simplicem Dei contestationem est, sicuti cum aliquis dicit: Deus est mihi testis, vel, Coram Deo loquor, vel, Per Deum (quod concordat cum Augustino): modus jurandi per execrationem est, dum aliquis se, vel aliquid ad se pertinens ad pœnam obligat, nisi sit verum, quod dicit. Hæc ibi. Ex quibus constat, quod ille per execrationem jurat, qui dicit: Si hoc, quod dico, non est verum, Deus non me adjuvet, vel, Si non est verum, veniat mihi, & filiis meis tale, vel tale malum.*

Duplex
jurandi
modus de-
claratur.

Unde tu Lector prudens dic, quod jurans per execrationem, & utitur ordinariè ista conditione, si, & vult absolutè concludere sensum negativum ex tali modo loquendi. Ut dicendo: Si non est verum meum dictum, utique non est verum omne, quod potest in contrarium dici. Taliter enim, jurans intendit principalius hanc negativam auditoribus persuadere, quàm verba, quæ sub illa conditione exprimit: quoniam ad prædictam negativam conclusionem persuadendam, tamquam ad finem, facit, quod verba sic expressa tamquam medium efficax consequendi illam, ordinentur. Ex omnibus igitur præmissis patet, exponendum sic esse illum Psalmi textum: SI, idest, NON INTROIBUNT IN REQUIEM MEAM: & hoc illis juravi similitudinariè ad jurantem per execrationem. Hoc siquidem Dei juramentum non totaliter, sed secundum quid, est juramentum per execrationem: ideoque dicitur similitudinariè execrativum juramentum. Quare est juramentum tale secundum quid? Quia in his verbis, SI INTROIBUNT IN REQUIEM MEAM assimilatur (ut ex supradictis patet) juramento per execrationem. Quare non est totaliter juramentum tale? Quia non complet sequentia in juramento tali, puta, Deus me non adjuvet, vel, Veniat mihi mors, aut aliud malum. Quare id non complet? Quia id compleri sic non potest, cum impossibile sit, Deum, qui ibi jurat, alicui malo subijci. Quoniam igitur taliter compleri non potest, quod tamen ad juramentum per execrationem requirebatur (ut ex declaratis superius constat), ideo sic quasi truncatè loquitur: SI INTROIBUNT IN REQUIEM MEAM.

Expositio
brevis
Psalmi.



Psalms XCV.

Cantate Domino canticum novum : cantate Domino
omnis terra.

Cantate Domino , & benedicite nomini ejus : annunciate
de die in diem salutare ejus.

Annunciate inter gentes gloriam ejus , in omnibus
populis mirabilia ejus.

Quoniam magnus Dominus , & laudabilis nimis ;
terribilis est super omnes deos.

Quoniam omnes dii gentium dæmonia : Dominus
autem coelos fecit.

Confessio , & pulchritudo in conspectu ejus : sanctimonia,
& magnificentia in sanctificatione ejus.

Afferte Domino patriæ gentium , afferte Domino
gloriam , & honorem : afferte Domino gloriam
nomini ejus.



*Gaudium
charitatis
extendi-
tur ad om-
nes.*

E conversione gentium præ-
visa, quam & prænunciare
disponit (ut patebit ex se-
quentibus) Psalmista tantum
gaudium concepit , ut intra
cordis viscera id continere
non valens, aliis, immo toti terræ, hoc ip-
sum communicare coactus , in hæc verba
exultabundus proruperit. CANTATE, scili-
cet mecum, CANTICUM NOVUM ; CANTA-
TE DOMINO OMNIS TERRA . CANTATE
DOMINO, ET BENEDICITE NOMINI EJUS:
ANNUNCIATE DE DIE IN DIEM SALU-
TARE EJUS. ANNUNCIATE INTER GEN-
TES (ecce materiam tanti gaudii conver-
sionem Gentium assignat) GLORIAM EJUS,
IN OMNIBUS POPULIS MIRABILIA EJUS.
CANTATE, inquit, DOMINO CANTICUM
NOVUM. Cur novum? Quia ex charitate,
qua spiritus hominis renovatur (Ephes. 4.)
procedere volo canticum vestrum . Quare
novum? Quia de re post tot millia anno-
rum , nova scilicet conversione Gentium,
hactenus in tenebris sepultarum, esse debet
hoc magnum canticum. Quare idem, CAN-
TATE DOMINO, replicat? Quia non sola
charitas, sed magnus charitatis fervor ad
hanc repetitionem ipsum urget. Quare ad-
dit: BENEDICITE NOMINI EJUS? Nonne suf-
ficiebat dixisse ter: CANTATE DOMINO?
Non. Fuit enim necessarium ad plenam ex-

pressionem conversionis gentium, de qua
cantari volebat, ostendere modum laudabi-
lem, quo ipsa conversio a Domino facien-
da erat. Modus iste qui fuit? Nomen ipsi-
us Domini, prout dicitur Isaïæ 43. Ego sum,
ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas pro-
pter me. Nomen Domini etiam est Filius
Dei Patris: non solum quia ipse fecit om-
nia opera in nomine Patris sui (ut in Evan-
gelio habetur), & quia manifestavit nomen
Patris sui hominibus (Joan. 17.); sed etiam
(quod est in proposito) quia ipse est ima-
go invisibilis Dei, splendor, & figura sub-
stantiæ ejus (ut dicit Apostolus). De hoc
Dei Patris nomine, idest de Christo, dicitur
Isaïæ 30. Ecce nomen Domini venit de lon-
ginq̃uo, scilicet, ad salvandum nos (ut ha-
betur ab Ecclesia, dum hanc Isaïæ senten-
tiam adducit in quadam Officii Adventus
Domini Antiphona). Quare de longinq̃uo?
Quia nos peccatores hoc bonum non me-
rebamur: cum scriptum sit Psal. 118. Lon-
gè a peccatoribus salus (in quantum scili-
cet non merentur salvari, immo etiam
condemnari merentur). Hinc est, quod
Isaias ipse tantam Christi dignationem, &
erga nos dilectionem miratur valde, cujus
admirationis signum, Ecce, illi sententiæ
præmittit. Modus igitur, quo, tamquam
medio efficacissimo salutis nostræ, usus est
Deus Pater ad salvandum nos, fuit Chri-
stus

*Propter se,
& propter
Christum
Deus Pa-
ter nostris
peccata
parat.*

*Cur de lon-
ginq̃uo
maximè
Christus
venisse di-
citur.*

us Filius suus, juxta illud etiam Act. 4. *Non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub Cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Psalmista igitur omnia hæc de Christo, qui est nomen Domini, præcognoscens, justum esse (ut verè est) judicavit nos debere gratias alacriter cantando de beneficiis nostræ salutis agere non solum Deo Patri, sed etiam Christo, tamquam medjatori Dei, & hominum (1. Tim. 2.); ideoque postquam præmiserat, **CANTATE DOMINO**, subjunxit, **BENEDICITE NOMINI EJUS**, idest Christo.

Psalmista Domini servos non tepidos, sed in sancto fervore proficientes vult.

Tex. ANNUNCIATE DE DIE IN DIEM SALUTARE EJUS: idest, in annunciendo istud beneficium salutis vestræ non sitis tepidi, neque de vestra solita devotione contenti, sed estote de bona in meliorem cordis devotionem quotidie proficientes. Si enim in tali gratiarum annunciatione essetis vel tepidi, vel de consuetudinaria devotione, tamquam in ea omnino quiescentes, contenti; tunc illud annuntiaretis de die in die, non autem de die in diem.

Tex. ANNUNCIATE INTER GENTES GLORIAM EJUS, IN OMNIBUS POPULIS MIRABILIA EJUS: idest, ANNUNCIATE, quod in conversione gentium apparet, magisque in futurum (puta, tempore Martyrum, Doctorum, Virginum) apparebit gloria ipsius Domini, & opera ejus plusquam mirabilia. Item ANNUNCIATE hanc dignationem Dei, quod videlicet ipse sibimet ipsi pro magna gloria reputat conversionem Gentium; tantò magis enim est & admiranda ista dignatio divini ad nos amoris, quantò magis certum absque ullo dubio est, quod ipse Deus bonorum nostrorum non indiget (Psal. 15.) qui tamen ad quemlibet perfectum servum ipsius dicere dignatur Isaïæ 49. *In te gloriabor.*

Tex. QUONIAM MAGNUS DOMINUS, ET LAUDABILIS NIMIS. Idest, ad multiformiter cantandum Domino, & nomini ejus benedicendum, & annuncium gloriam, mirabiliaque facta ejus in conversione omnium populorum de Gentibus; ad hæc, inquam, omnia facienda debet vos vehementer movere ista ratio, quod scilicet Deus est magnus per excellentiam Dominus, & nimis, idest maxime laudabilis, omnique laude dignissimus. Tanti porro valet ista ratio Psalmistæ bonis animis justorum, ut etiam tentati de prædestinatione, quod scilicet non sint prædestinati, contra hanc diabolicam tentationem desperationis, bonæque operationis relaxandæ suavisimam, prævaleant sola hac ratione os Tentatoris obstruere. Apparuit Diabolus in Angelum lucis transfiguratus cuidam Fratri seniori, & ut alterum ejus Fratrem carnalem Domino Deo ferventiori spiritu servientem a tan-

tis operibus bonis removeret, mediante illo Fratre seniore, dixit ad illum: Frater tuus junior frustra laborat, tot vigilias, tot orationes, tot jejunia, tot exercitia aliorum bonorum operum faciendo, quoniam finaliter damnandus est, cum non sit de numero prædestinatorum: quod sciens ego, Fratrique tui frustratorie laborantis misertus, ad te venio, ut ipsum a tanta vitæ suæ austeritate per negationem suæ prædestinationis, simulque damnationis affirmationem, deterreas, omninoque amoveas, vel saltem aliquammodo elongari eum facias. Credidit Frater ille senior Diabolo sic transfigurato; contristatus est valde ex Fratri junioris audita finali damnatione; cui & postea totum sibi, quasi a bono Angelo, commissum, retulit cum suspiriis, & lacrymis. Quibus omnibus auditis, quid credis, Fratrem juniorem suo Fratri seniori respondisse? Porro mirabilia, & ad Diaboli tentatoris totalem destructionem, & ad nostram saluberrimam instructionem optime valentia: quam enim serviendi Deo rationem adduxit Psalmista dicendo, **QUONIAM MAGNUS DOMINUS, ET LAUDABILIS NIMIS**, hanc eandem iste junior a Spiritu sancto doctus ad proposita senioris applicando respondit, & vicit. Ne credideris, mi Frater major, quod ego serviam Deo principaliter propter vitam æternam consequendam, vel etiam damnationem Inferni evitandam, quia multum in ista credulitate tua errares, & decipereris. Hinc quoque, tamquam a principali meo intento, totus ille discursus Angeli transfigurati per te loquentis vires acquireret, & suæ tentationis intentum adversus me concluderet. Nunc autem, quia tale principaliter intentum in servitio Dei non habeo, perdit contra me vires, & ad nihilum valet illa tentatio. Scis, meum principale intentum in tali servitio quale sit, quod nullis hujusmodi tentationibus agitari, concuti, & succumbere potest? illud Psalmistæ monitum: **QUONIAM MAGNUS EST DOMINUS DEUS NOSTER, ET LAUDABILIS NIMIS.** Hoc est. Ego ipsi Deo servire volo, & totis licet debilibus meis viribus servio, principalissima intentione mea, quoniam ipse est magnus & Creator, & Salvator, assiduusque Benefactor meus, itemque quia est omni laude superdignissimus, omnique obsequio nostro superexaltandus in æternum, & ultra. Quod si postea vitam æternam mihi donare dignatus fuerit, ex Inferni voragine misericorditer liberato, de munere isto, tamquam de secundario a me intento, Deum ipsum sine fine laudabo; & ex nunc de utroque suæ sapientissimæ dispositionis eventu futuro circa meipsum laudo illum, quoniam ubique & semper est valde laudabilis. Responsio hæc Fratri junioris ad seniore adeo confre.

Valida tentatio.

Validior ad tentationem responsio.

De Prædestinatione tentatis notanda valde omnia hæc.

Conclusio
de promissis.

fregit falsos omnes illos Diaboli laqueos, & placita Divinae majestati fuit, ut bonum suum de cœlo Angelum ipse Deus miserit ad annunciandum hæc omnia Fratri seniori prædicto.

Tex. TERRIBILIS EST SUPER OMNES DEOS: idest, plus terribilis incomparabiliter, quàm omnes Dii. Nota, quod hoc nomen TERRIBILIS potest sumi pro isto nomine, venerabilis (ut Genes. 28. *Quam terribilis est locus iste!*), & etiam pro hoc nomine, formidabilis, atque vehementer timendus. Nota quoque, quod per hoc nomen DEOS possunt intelligi Dii falsi, idest, Diaboli infernales; & Dii veri, per participationem tamen, idest, Beati in cœlis essentia divinae comprehensores, qui ideo participativè Dii vocantur, ex participata visione unius tantum Dei per essentiam. Si ergo in Psalmi textu sumatur TERRIBILIS pro Venerabili, tunc non potest dici, super omnes Deos falsos, idest, ad istos comparatio non potest sic fieri, quoniam Diaboli infernales nullo modo sunt, nec esse possunt venerabiles, quandoquidem honor (ut docet Philosophus) est præmium virtutis, & ipsi diaboli ab omni virtute prorsus alienati sunt, cum sint in malitia obstinati per suam ipsorum voluntatem sic ibi irrevocabiliter confirmatam (1. q. 64. a. 2.) Quia verò Beati in cœlis sunt venerabiles, idest, honore, atque reverentia digni, utpotè virtuosissimi; idcirco potest illa comparatio ad ipsos fieri, ut scilicet Deus per essentiam sit & quidem infinites venerabilior quibuscumque Sanctis, seu (quod idem est) SUPER OMNES DEOS per participationem. Si autem in ejusdem Psalmi textu TERRIBILIS sumatur pro formidabili, seu vehementer timendo; tunc potest illa comparatio fieri & ad Deos falsos, & ad Deos participativè dictos; nam de ambobus verificatur, quod sunt formidabiles, plus tamen & minus, secundum quod Dei maxima providentia de eis talem conditionem disposuit, & permittit, & permittet. Exponatur ergo sic textus TERRIBILIS, scilicet, terribilitate a nullo mendicata, sed a se in summo gradu habita, SUPER OMNES DEOS, scilicet, terribiles formidabilitate eis a divina providentia, secundum mensuram sibi ipsi placitam, juxta diversos gradus concessa.

Tex. QUONIAM OMNES DII GENTIUM DÆMONIA: idest, illi omnes, qui habentur pro Diis, & Dii vocantur, atque coluntur ut Dii a Gentibus venerati, sunt Dæmonia, idest, Diaboli scientiâ, quam a Deo eorum Creatore habuerunt (1. q. 55. ar. 2.) abutentes semper ad malum. Quare eorum abusionem subtiliter, & breviter, ac universaliter indicavit Dominus his verbis Joa. 8. de Diabolo dictis: *In veritate non stetit, quia non est veritas in eo: cum loquitur mendacium, ex*

propriis loquitur. De qua etiam scientiæ voluntaria abusione videas 1. q. 64. a. 1. Hæc annotaverim occasionaliter propter intelligentiam illius textus DÆMONIA: nam Dæmon interpretatur sciens, intellige tu, ad malum (ut supra Genes. 3. cum esset callidior &c.)

Tex. DOMINUS AUTEM COELOS FECIT, quos scilicet illi Dii gentium nec fecerunt, nec facere potuerunt, nec umquam facere poterunt. Psalmista igitur per hoc Manichæi hæresim damnat, qua Diabolum dicebat fecisse visibilia: ad cujus condemnationem etiam concurrit Symbolum fidei Apostolicæ dicens: *Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cæli, & terræ, visibilium omnium.* Facere COELOS magnum quidem est: sed ipsos facere sola voluntate, majus; quo sanè modo Deum fecisse illos, Psalmista se intelligere declaravit per illud Ps. 113. *Omnia quæcumque voluit, Dominus fecit.* Quare, inquit, fecit? Quia voluit. Quomodo fecit? Quia voluit. *Dixit enim, & facta sunt: mandavit, & creata sunt,* Ps. 148. Cælos ergo fecit, idest creavit: hoc est, ex nihilo fecit. Maximus igitur in potentia Dominus super omnia Dæmonia, tum quia tantam cœlorum machinam fecit, tum quia sola voluntate, tum quia ex nihilo: cum tamen omnia simul conjuncta Dæmonia non solum hæc, sed neque unam parvulam muscam, totis eorum viribus adhibitis, creare possint, etiam si ad hoc faciendum per centum annorum millia conarentur. Nam creatio soli Deo convenit: creaturæ autem, quæcumque illa sit, convenire non potest (1. q. 45. ar. 4.)

Tex. CONFESSIO, ET PULCHRITUDO IN CONSPECTU EJUS: idest, confessio fidei, confessio delictorum, confessio laudis Dei, causant pulchritudinem in ipso confidente: & si forsan non in conspectu omnium hominum, tamen semper in conspectu Dei. Vis igitur, inquit Psalmista, esse pulcher coram Deo? Confitere fidem catholicam semper in corde, & in opere: quando autem necesse fuerit (ut in tempore Martyrum) etiam publicè in ore. Vis, inquit, de turpi pulcher fieri? Confitere peccata tua, modo videlicet (dictu), quem docet necessarium esse Concilium Trid. sess. 14. c. 4. 5. 6. 7. 8. Vis, inquit, fieri pulcher? Confitere Deo laudem, Hymnos, Psalmos, cantica spiritualia, secundum quod decet, ac oportet, juxta Ecclesiæ catholicæ intentionem, atque doctrinam (2. 2. q. 91. a. 2., & q. 93. a. 1. 2.) Nam ad talem Domino confidentem dicitur Psal. 102. *Renovabitur ut aquila juvenus tua: & ipse sic confitens dicit Ps. 42. Et introibo ad altare Dei: ad Deum, qui lætificat juventutem meam: & de tali confessione habetur ps. 49. Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter,*

Potentia
Dei maxi-
ma.

De modo
acquiren-
di sanctâ
Deoque
placitam
pulchritu-
dinem.

Dæmo-
nium quid
sit.

Nullo mo-
do venera-
bilis est
diabolus
contra
idolola-
stras.

iter, quo ostendam illi salutare Dei. Porro, si laudis divinæ congrua ab homine, confessio causat omnia hæc (ut verè causat) in homine taliter confitente, utique ipsa sicut & duplex præmissa confessio (ut hic Psalmus dicit) est pulchritudo hominem faciens in conspectu Domini pulchrum.

*Pelagiana
sanctitas,
& magni-
ficentia
condem-
nantur.*

Tex. SANCTITAS, ET MAGNIFICENTIA IN SANCTIFICATIONE EJUS. Scilicet, ab eadem prædicta confessione procedunt duo hæc, sanctitas, & magnificentia coram Deo ipso sanctificante. Hoc est, procedunt sanctitas vera & humilis, magnificentiaque talis, quæ non sibi (ut falsa & superba facit) attribuunt bonum ullum sanctitatis & magnificentiæ, quod habent, sed soli Deo bonorum omnium istorum, ex sanctissima suæ bonitatis munificentia, largitori piissimo.

Tex. AFFERTE DOMINO PATRIÆ GENTIUM, AFFERTE DOMINO GLORIAM, ET HONOREM. Idest: O VOS PATRIÆ seu regiones GENTIUM, quas Deus gratis ad seipsum convertere (ut præmissum fuit) dignatus est, AFFERTE de ista vestra conversione GLORIAM, ET HONOREM DOMINO, cujus scilicet gratia de vana conversatione vestra vocati, & introducti estis vos Gentiles in admirabile lumen suum. Ac si Gentibus conversis id, quod ps. 113. expressius posuit, dicat: O PATRIÆ GENTIUM dicite: Non nobis Domine, non nobis, sed Nomini tuo da gloriam. AFFERTE, inquit, DOMINO GLORIAM, ET

HONOREM. Idest, perseverate in bona conversione proficientes, ad quam vocati estis; quoniam sic faciendo dabitis Domino Deo vestro Salvatori gloriam & honorem: hoc est, tunc ex vestra bona in operibus sanctis perseverantia glorificabitur, & honorabitur Deus apud omnes verè sapientes, qui viderint tam sanctam, & in bono stabilem conversationem vestram. Quod si faceretis e contrario, a bonis videlicet inceptis deficiendo ad mala declinantes, tunc non daretis Deo Salvatori vestro gloriam & honorem, immo totum oppositum: quoniam tunc nomen Domini blasphemaretur apud videntes imperfectionem vestram, tamquam a vestra defectione pessima scandalizatos.

*Quomodo
homines
dent, &
non dent
gloriam
Deo.*

Tex. AFFERTE GLORIAM NOMINI EJUS. Idest, Christo, qui est Mediator Dei & hominum, qui videlicet ideo est Nomen ejus, quia homines Deum cognoscere facit, AFFERTE GLORIAM. Non solum enim obligati estis (inquit) Deo Patri, qui vos ad vitam ex pristina vitiorum morte vocavit, ut afferatis ei gloriam; sed etiam obligati estis Christo, per quem, & per cujus meritum, vocati fuistis: nulli enim potest esse salus, idest, nemo potest esse justus, nisi ille, cui merita Passionis Domini nostri Jesu Christi communicantur: sed & neque remittuntur, neque unquam remissa fuerunt peccata, nisi gratis divinâ misericordiâ per Christum (ut docet Concil. Trid. sess. 6. cap. 7. 9.)

*Quam
necessarius
sit nobis
Christus.*

Tollite hostias, & introite in atria ejus: adorate
Dominum in atrio sancto ejus.

Commoveatur a facie ejus universa terra: dicite in
Gentibus, quia Dominus regnavit.

Etenim correxit orbem terræ, qui non commovebitur:
judicabit populos in æquitate.

Lætentur coeli, & exultet terra, commoveatur mare, &
plenitudo ejus: gaudebunt campi, & omnia,
quæ in eis sunt.

Tunc exultabunt omnia ligna silvarum a facie Domini,
quia venit: quoniam venit judicare terram.

Judicabit orbem terræ in æquitate, & populos
in veritate sua.

JAm domus Dei prius parva in terra
Judæorum, facta est magna in fide po-
pulorum, juxta illud ab ipso Deo præ-
dictum Malach. 1. Ab ortu Solis usque
ad occasum magnum est nomen meum in Gen-

tibus: & in omni loco sacrificatur, & of-
fertur nomini meo oblatio munda. Tam ma-
gna igitur domus Dei est facta, ut meri-
to a Psalmista non solummodo atrium, sed
etiam ATRIA vocetur. INTROITE, inquit,
IN

In Psalmum XCV.

33

De Hostia
novalegis,
idest, de
Eucharis-
tia, prae-
figuratio a
Prophetis
Mal. Psal.

IN ATRIA EJUS, idest, in domum Dei la-
tissimam, utpote ubique terrarum a Solis
ortu usque ad occasum diffusam. Et vos
intraturi, inquit, TOLLITE HOSTIAS, ne
intretis videlicet vacui, sed vobiscum afferte
hostias ad offerendum Deo tam immensae do-
mus superexcellenti Patrono. Sed quas ho-
stias? Oblationem illam mundam a Malachia
prænunciatam; quæ ita est munda, ut nulla
indignitate, aut malitia offerentium inqu-
nari possit; quæ licet in se una sit, vocatur
hic rectè in plurali numero, hostiæ. Qua-
re? Quia hæc una oblatio est, quæ per varias
sacrificiorum tum naturæ, tum legis tempore
similitudines figurabatur; & quæ consequen-
ter bona omnia per illa sacrificia antiquitus
significata, velut omnium illorum consum-
matio, & ultima perfectio, complectitur
(ut de his omnibus patet in Concilio Trid.
sess. 22. cap. 1.) unde convenienter hæc
una hostia per rationem tunc præmissam,
congruè denominatur hostiæ; in quantum
scilicet omnes antiqui Testamenti hostias in
seipsa perfectionaliter continet. Cæterum
dicit quis: Possunt ne omnes etiam Laici,
quibus dicit Psalmista, TOLLITE HOSTIAS,
offerre Domino Eucharistiam? Nonne soli
Sacerdotes hoc possunt, ut semper docuit,
docetque Ecclesia? Non possunt Laici per
seipsos, sed tantum per ministerium Sacer-
dotum Ecclesiæ, Eucharistiæ hostiam Deo
offerre; licet possint, ac debeant hostias
spirituales, idest, sancta suspiria, & desi-
deria, atque orationes suas offerre ipsi;
ad quod faciendum omnes Fideles etiam
Laicos exhortatur Apostolorum Princeps
Epist. 1. cap. 2. Porro utrumque horum, idest,
quod non possint nisi per Sacerdotes Eu-
charistiam Deo offerre, & quod possint per
seipsos ei offerre illa sancta desideria, ma-
ximè in tempore illo, quo Missa a Sacer-
dote celebratur, docet Mater Ecclesia per
hoc, quod in sacrosancto Missæ Canone
facit Sacerdotes celebrantes Deo, Laicos
quoque connotando, dicere, *Pro quibus ti-
bi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sa-
crificium laudis. Offerimus*, scilicet, mani-
bus nostris, *offerunt*, scilicet, non suis, sed
nostris manibus, & insuper (ut habetur
ex Concil. Trid. sess. 13. cap. 8. & sess.
22. cap. 6.) spirituali affectu, seu tan-
tum spiritualiter, dum voto devotionis pro-
positum in Missa illum celestem panem
edunt fide viva, quæ per dilectionem ope-
ratur, fructum ejus, & utilitatem sentiunt.
Cum igitur Psalmista ad omnes dicit, TOL-
LITE HOSTIAS, non uniformiter de Sacer-
dotibus, & Laicis, etiam si stemus in Te-
stamento veteri (ut patet frequenter in li-
bro Levit.) sed proportionaliter, modo cu-
ique convenienti (ut declaravimus) illud
intelligit.

Tex. IN ATRIO SANCTO EJUS, scilicet ei
Tom. IV.

per devotionem, cultumque addicto. Quare
domum Dei prius Psalmista vocavit ATRIA,
dicens: INTROITE IN ATRIA EJUS; nunc
autem vocavit ATRIUM, dicens: ADORATE
DOMINUM IN ATRIO SANCTO EJUS? Quia
Ecclesiam, quæ est domus Dei (1. Tim. 2.)
multos numero habituram, paucos autem
merito, prophetare intendit. Quam pro-
phetiam Dominus confirmavit, simulque
declaravit Matt. 22. *Multi sunt vocati;
pauci vero electi.* Vocati etenim, & in-
gressi in domum erant illi multi, de quibus
loquitur (ut patet ibi); sed pauci inven-
ti sunt electi: plures ergo fuerunt de Ec-
clesia numero tantum, quam fuerint de
eadem numero, meritoque simul; ratione
quorum multorum Propheta Ecclesiam Dei
vocat in plurali, ATRIA; paucorum autem
illorum ratione eandem in singulari vo-
cat, ATRIUM. Aliud quoque futurum pro-
phetat in Ecclesia; quod videlicet in no-
vissimis diebus (sicut & ab Apostolis Pe-
tro, Paulo, Juda Thaddæo dicitur) disce-
dent quidam a fide vera Christi; & qui-
dem in tanto numero, ut postea Dominus,
tamquam confirmans, atque declarans pro-
phetiam hanc, dixerit Luc. 18. *Filius ho-
minis veniens, putas inveniet fidem in ter-
ra?* Ubi & multitudinem discessurorum a
vera fide, & paucitatem permanfurorum
in ea significat. Vix enim inveniam,
inquit Dominus, fidem catholicam in ho-
minibus, cum venero ad judicandum in die
novissimo. Tunc ergo Ecclesia Dei erit
ATRIUM, quæ ante illud tempus erat ATRIA.
Non veniet igitur hic dies Domini tremen-
dus, nisi veniat discessio primùm (2. Thes.
2.) scilicet, in magna discedentium extra fi-
dem quantitate, quorum quantitas deter-
minatè quanta sit futura, solus ille novit,
qui in sua potestate tempora, & momen-
ta posuit (Act. 1.) quamvis ex dictis Psal-
mistæ, & Salvatoris sciamus, quod multi-
plicatio istius discessionis quantò major fue-
rit, tantò viciniorem esse adventum Domi-
ni novissimum, significat. Denique in
Psalmi tex. ADORATE DOMINUM IN
ATRIO SANCTO EJUS, connotabis, quod
illa Christianorum paucitas circa finem
Mundi inveniendorum majoris devotionis
erit in Dei obsequio, quam prius inven-
tum sit communiter in Ecclesia Catholica;
hoc enim notandum habetur ex illis Psal-
mi verbis, ADORATE, & SANCTO, quæ
duo verba non posuerat in textu: INTRO-
ITE IN ATRIA EJUS.

Tex. COMMOVEATUR A FACIE EJUS UNI-
VERSA TERRA, scilicet, commotione bona,
idest justificatione, quæ est (ut dicit Con-
cilium Trid. sess. 6. cap. 4.) *translatio ab
statu, in quo homo nascitur filius primi Ade
[idest, injustus, cap. 3.] in statum gratiæ,
& adoptionis filiorum Dei, per secundum
Adam*

Dua pro-
phetia a
Psalmista
hic facta
de Ecclesia
dicuntur.

Signum
vicinita-
tis judicij
quale sit.

Justifica-
tionis de-
scriptio.

Quomodo
Laici se
habent
ad hostias
offerendas.

Conclusio
a Psal-
mista
intenta.

Adam Jesum Christum Salvatorem nostrum. Hæc ibi. **COMMOVEATUR**, inquit, & a Deo, & a libero hominis in terra habitantis arbitrio; ita, ut Deus sit prima hujus commotionis efficiens causa, & liberum arbitrium sit secunda causa ejusdem motionis activa. Quomodo? Audi responsum Concil. Trid. sess. 6. cap. 5. *Declarat preterea Sancta Synodus, ipsius justificationis exordium in adultis a Dei per Christum Jesum præveniente gratia sumendum esse, hoc est, ab ejus vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis, vocantur; at, qui per peccata a Deo aversi erant, per ejus excitantem, atque adjuvantem gratiam ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem, eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando, disponantur: ita ut, tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui & illam abijcere potest, neque tamen sine gratia Dei movere se ad justitiam coram illo libera sua voluntate possit: unde in sacris litteris cum dicitur — Convertimini ad me, & ego convertar ad vos — libertatis nostræ admone-mur. Cum respondemus — Convertite nos Domine ad te, & convertemur — Dei nos gratia præveniri, confitemur.* Hæc ibi. Et canon. 3. *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam justificationis gratiam se disponat, ac præparet, neque posse dissentire, si velit; sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, merèque passivè se habere, anathema sit.* Hæc ibi. Converti ergo ad Deum omnes gentes, desiderabat, & aliquando futurum hoc prophetabat Psalmista, cum dixit, **COMMOVEATUR A FACIE EJUS** (idest, per gratiam Dei præsentem) **UNIVERSA TERRA.**

Libertas
hominis
in malum,
& bonum
describitur.

De Regno
Christi
quomodo
in Gentibus
evenit.

Tex. DICITE IN GENTIBUS, QUIA DOMINUS REGNAVIT: idest, annunciate hoc novum bonum, quod Dominus regnabit in Gentibus per fidem, spem, & charitatem. Quare ergo dicit **REGNAVIT**, cum post multa annorum curricula hoc verificandum esset? Dicit de futuro quasi de præterito, ut sic demonstret, illud futurum certò certius, idest, infallibiliter esse verificandum. Ac si diceret: Sicut impossibile est, præteritum non fuisse, ita impossibile est, quod hoc futurum non eveniat. **REGNAVIT**, inquit, scilicet a ligno (secundum aliam translationem, & Ecclesiæ approbationem (idest, per lignum passionis suæ); tunc enim incepit in Gentibus regnare, quando adhuc in Cruce pendens mortuus convertit Centurionem dicentem: *Verè Filius Dei erat iste; & alios percutientes pectora sua, Luc 23. & post Ascensionem suam in cælum convertit univer-*

sitatem Gentium per Apostolos eis prædicantes Christum crucifixum. DOMINUS REGNAVIT, inquit, ad differentiam Diaboli, qui tanto tempore prius in illis Gentibus per Idololatriam regnaverat. Prophetiam hanc de seipso dictam a Psalmista fuisse, confirmando declaravit Christus Jesus per hæc verba Joan. 12. *Ego, si exaltatus fuero a terra (scilicet, per suspensionem in ligno Crucis), omnia traham ad meipsum.* Quæ omnia? Gentium omnia genera. Unde traham illa? Ex servitio Diaboli per idololatriam: quod & annotavit Dominus ibi dicendo: *Nunc Princeps Mundi hujus ejicietur foras.* Quid est *Nunc*? Idest, tempore crucifixionis meæ, quod vicinissimum est. Quis *Princeps Mundi*? Diabolus, qui tyrannico dominio principabatur in Gentibus, ab eis in Idolorum pessima cultura adoratus. Quid est: *Ejicietur foras*? Idololatria ex cordibus, & operibus gentium excludetur per veram fidem a Christo ipsis infusam. Propterea meritò dixit Concilium Nicænum Secundum in actione decretorum suorum septima: *Qui præter Christum Dominum Deum nostrum dixerit alium nos a cultu Idolorum liberasse, anathema sit.* Ecce quam multa & magna inclusit Psalmista in illo. **tex. IN GENTIBUS DOMINUS REGNAVIT a ligno.**

Solus
Christus
Mundum
ab Idololatria libera-
vit.

Tex. ETENIM CORREXIT ORBEM TERRÆ, scilicet, per veram fidem, qua & omnes per exclusionem corrigantur errores, & per cordium purificationem (Act. 15.) in cœlestem conversationem eriguntur mentes (Philip. 3.) Declarat igitur Psalmista, quomodo in Gentibus Dominus regnavit.

Tex. QUI NON COMMOVEBITUR, scilicet, a correctione illa: idest, numquam extra correctionem illam sibi a Domino præfixam exibat. Prophetat igitur, quod orbis terræ a Domino in vera fide correctus, in illa semper permanebit; hoc est, quod Ecclesia Christi numquam deseret fidem veram, per cujus susceptionem ab ipso correctæ est, idest, de erroribus mortiferis, quibus ante conversionem distorta in multas partes fuerat, ad puram totius rectitudinis veritatem, idest, ad fidem Catholicam introducta. Nec mireris, tamquam de huic prophetiæ contrario, quod multi Fideles postea a fide discedent (ut supradictum est); quia hic per **ORBEM, QUI NON COMMOVEBITUR**, non intelligit Prophetæ singulos, vel plures, aut pauciores de Ecclesia, sed tantum Ecclesiam Apostolicam intelligit, idest, Petro Apostolo a Christo commissam, Matth. 16. Joa. 21. De discessuris enim pro quocumque tempore ab ea dixit Joannes Apostolus Ep. 1. cap. 2. *Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum: sed ut manifesti sint, quoniam non sunt*

Num-
quam in
Ecclesia
defectu-
ram esse
fidem, pro-
phetat.

Antichri-
stus, idest
Hæreticus
est, qui
exit ex
de Aposto-
lorum.

sunt omnes ex nobis. Per ORBEM ergo, qui NON COMMUEBITUR intelligit Psalmista illos, qui semper firmiter permanent in consortio fidei sanctæ Apostolorum; non autem illos, qui ex illo fidei consortio, ubi aliquando erant, prodierunt. Cæterum, si quæras ab eodem Psalmista, quare orbis ille NON COMMUEBITUR, respondet: Quia causa hujus non commotionis est, quia Dominus ipsum ORBEM CORREXIT. Quomodo CORREXIT? Non tantum sua Evangelica doctrina in vero sensu, quem solis Apostolis aperuit (Luc. 24.) intellecta, sed etiam sua speciali oratione, de qua soli Petro, ad differentiam Coapostolorum præsentium, dixit Luc. 22. *Simon, ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Si vis igitur Lector prudens, esse de illo orbe, qui numquam commovebitur, utpote contra quem portæ inferi numquam prævalebunt (Matth. 16,) ita firmus semper cum Simone Petro, in fide, idest, cum Romano Pontifice; quem, [ut ex Concilio Florentino sess. ultima in litteris sanctæ unionis habetur] alloquebatur etiam Christus in persona Petri.

Tex. JUDICABIT POPULOS IN ÆQUITATE, idest, in ejus lege divina, de qua dicitur Proverb. 8. *Omnes sermones mei sunt æqui, invenientibus scientiam,* quasi inferat, ergo non sunt æqui non invenientibus scientiam, idest, hominibus iniquis, inter quos hæretici primatum tenent, de quibus omnibus, & singulis dicitur 1. Tim. 6. *quod sunt falsi nominis scientiæ,* idest, quod habent non veram [de qua sermo erat Proverb. 8.], sed falsam scientiam. JUDICABIT, inquit, POPULOS, scilicet omnes, IN ÆQUITATE, condemnando videlicet eos, qui non dilexerunt sive corde, sive ore, sive opere æquitatem, & salvando illos, qui illis tribus modis, scilicet corde, ore, & opere ipsam dilexerunt: *Bonum namque est ex integra causa; malum autem ex singularibus defectibus* (ut dicit Dionysius); idest in proposito, ad faciendum æquitatis bonum requiruntur simul cor, os, opus; ad faciendum verò iniquitatis malum sufficit defectus unius istorum, cordis scilicet, oris, aut operis.

Tex. LÆTENTUR COELI, ET EXULTET TERRA, COMMUEATUR MARE, ET PLENITUDO EJUS: GAUDEBUNT CAMPI, ET OMNIA, QUÆ IN EIS SUNT, idest, omnes æquitatis sectatores, nec a tali æquitate propter adversa contra ipsos ab universo mundo commota discedentes, lætabuntur, exultabunt, & gaudebunt, quando venerit Dominus ad judicandum populos omnes. Relinquit ergo Propheta nobis a contrario sensu subintelligendum esse, quod iniquitatis sectatores, & qui ab æquitate, quam cœperant, discesserunt propter adversitatum commotiones, tristabuntur, plangent,

vehementerque dolebunt in adventu ipsius Judicis. Hoc verò totum hic prophetatum confirmavit, magisque declaravit his verbis Dominus Luc. 21. *In terris erit pressura gentium, arescentibus hominibus præ timore, & expectatione eorum, quæ supervenient universo Orbi.* His autem fieri incipientibus, respicite, & levate capita vestra. Nam hæc ultima sunt dicta pro æquitatis, idest, legis Dei sectatoribus, qui tunc capita sua levabunt, idest (ut B. Gregorius exponit) *exhilarabunt corda.* Priora verò, scilicet, *arescentibus hominibus præ timore, & expectatione eorum, quæ supervenient universo Orbi,* dicta sunt de iniquitatis sectatoribus, idest, de legis divinæ transgressoribus. LÆTENTUR, inquiebat Psalmista, COELI, ET EXULTET TERRA. Qui sunt hi COELI? Prædicatores veritatis catholicæ. Quæ est hæc TERRA? Auditores illorum, ipsamque veritatem auditam fideliter custodientes.

Tex. COMMUEATUR MARE, ET PLENITUDO EJUS; GAUDEBUNT CAMPI, ET OMNIA QUÆ IN EIS SUNT. Qui sunt hi CAMPI? Homines mites, lenes, & æqui (ut exponit B. Augustinus). Quid est hoc MARE commotum in tota plenitudine ejus? Iniquum sæculum, amarulentia vitiorum, & idololatriæ plenum: omne siquidem tale sæculum, audita illorum Prædicatorum voce, Auditorumque ad illos obedientia, concitatum universali commotione fuit contra Christi Ecclesiam (juxta illud Act. 28. *De secta hac notum est nobis, quod ubique ei contradicitur*); cum ipsa ædificaretur, & dilataretur toto orbe terrarum. Sed quomodo (inquit S. Augustinus) *vinceret mare eum, qui cælos fecit?* Porro, non tantum nec vicit, nec vincere potuit; quinimmo mare ipsum, quamvis contra voluntatem propriam, augmentavit ipsam Ecclesiam, exaltavit, magnificavit, & in terris, & in cœlis glorificavit, hoc totum bonum ex tantis fluctibus maris turbulentissimi eliciente Deo (ut docuit experientia, & alibi diffusè declaravimus) a simili 2. 2. q. 25. a. 11. de dæmonibus.

Tex. TUNC EXULTABUNT OMNIA LIGNA SILVARUM, scilicet fructifera. Textus hic pro lignis silvarum intelligitur descripsisse Sanctos Eremitas, qui silvas pro secretis ad quietius serviendum Deo habitaculis elegerunt, cunctisque mundi opibus, deliciosisque palatiis illas silvarum casulas præelegerunt. Beati igitur Antonius Abbas, Paulus, Macarius, cæterique innumerabiles Eremitæ (ut hic testatur Psalmista) EXULTABUNT ante faciem Domini venientis ad judicandum terram, idest, quoscunque pro quocumque tempore terræ habitatores; & meritò, inquit, EXULTABUNT TUNC, quoniam non inania, seu infructifera, sed valde pretiosa, multum-

Et B. Augustinus nominat hæc inanimatorum exponit.

Inimici Ecclesia jurarunt eam nolentes.

De Sanctis Eremitis.

Modus & standi in fide vera, & vitandi omnes hæreses.

Hæreticorum scientiam esse falsam, dicit Apostolus.

que utilia silvarum ligna ipsi fuerunt. Pro notitia hujus a Psalmo dicti magis distincta, singulariter vide librum sanctas Eremitarum vitas, fructuum spiritualium multitudinem, & magnitudinem continentes; unde & tu Lector cogeris cum Propheta clamare: EXULTABUNT hæc omnia LIGNA SILVARUM ANTE FACIEM DOMINI, quoniam judicaturus terram veniet ad abundanter, & superabundanter remunerandum hos fructus ipsarum.

De duplici adventu Christi nota solum.

Tex. JUDICABIT ORBEM TERRÆ IN ÆQUITATE, ET POPULOS IN VERITATE SUA: scilicet, in secundo adventu sic judicabit. Posuit enim Psalmista duos Christi Dei nostri adventus, quando præmiserat: QUIA VENIT (ecce primus adventus), & immediatè subjunxerat: QUONIAM VENIT JUDICARE TERRAM (ecce secundus). Ac si dixisset: In primo adventu non venit judicare terram. Quare? Quia condemnasset omnes de terra ad Infernum, quoniam omnes peccaverunt (Rom. 3.) & nondum venerat per gratiam unionis duarum in se naturarum Christus, de quo singulariter scriptum est Joan. 1. *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* Ne ergo condemnaret omnes, venit in primo adventu ad miserendum terræ, idest, ad tollendum per passionem suam (qua specialissimè Agnus Dei dictus est) omnia peccata mundi. Relinquit igitur Psalmista concludendum, quod in secundo adventu veniet ad judicandum terram de bono, vel malo usu tam ineffabilis beneficii a Christo præhabiti,

idest, passionis suæ, qua redemit mundum: illis namque, qui bene per misericordiam, qua & ipsi redempti fuerant, illo beneficio usi fuerint, dicet Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum vobis paratum;* eis autem, qui male per immisericordiam fuerint ipso Christi beneficio usi, dicet: *Ite maledicti in ignem æternum.* Ideo Psalmista dixit: JUDICABIT IN ÆQUITATE, ET VERITATE. Quid enim æquius est, & verius, quam ut non expectent misericordiam a Judice, qui noluerunt misericordiam debitam, & ab ipso præceptam facere, antequam veniret Judex? Qui autem Judici misericordiam illam præcipienti obedierunt, nonne verum, & æquum est, ut a Judice ipso misericordiam consequantur? JUDICABIT, inquit, ORBEM TERRÆ, idest, non partem orbis, sed totum orbem. Quare? Quia ipse venturus Judex non partem solum orbis, sed totum orbem in Cruce magno per excessum pretio prius emit. Omnes item populos, nullo excepto, Christus judicabit; quia pro omnibus terrarum populis, nullo excepto, tantum pretium dedit: jure igitur optimo ipsius judicio subiecta erunt hæc omnia: unde sic etiam intelligitur, quod JUDICABIT IN ÆQUITATE, ET VERITATE, idest, quod erit æquum, & veritati prorsus consonum, ut ipse cuncta judicet; & ideo additur in **tex. SUA:** hoc est, talis judicandi potestas convenit ei secundum æquitatem, & veritatem meritorum suorum in passione sua.

Æquitas, veritas, que judicii.



Psalmus XCVI.

Dominus regnavit, exultet terra: lætentur insulæ multæ.
Nubes, & caligo in circuitu ejus: justitia, & judicium
correctio sedis ejus.

Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu
inimicos ejus.

Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ: vidit, & commota
est terra.

Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini; a facie
Domini omnis terra.

Annunciaverunt coeli justitiam ejus: & viderunt
omnes populi gloriam ejus.



DOMINUS. Quis? Qui coram
Pilato iniquo judice stetit, ab
ipso ad crucifixionem conde-
mnatus; qui a suis militibus
fuit acerrimè flagellatus, spi-
nis acutissimis coronatus, mul-

tipliciter illusus, consputus, ac pro vilis-
simo mancipio, immo etiam pro nihilo æ-
stimatus, tractatus, & in omnem, quo vo-
luerant, partem volutatus; qui Crucem super
humeros ad Calvariæ montem portans, variis
modis per illam viam nudis pedibus ambu-
lando fatigatus; qui super ipsam Crucem
extensus, clavis durissimè confixus, in altum
suspensus, plurimis inimicorum insultatio-
nibus exasperatus; qui tandem in ipsa
Cruce mortuus, lancea militis in corde
jam mortuo vulneratus; qui e Cruce depo-
situs, in alieno monumento sepultus, tri-
duoque jacens in sepulchro, a militum fre-
quentia circumfusa custoditus: hic ille est,
de quo Propheta nunc prænunciat mirabi-
le regnum, dicens: DOMINUS Dominorum, De-
us Deorum Ps. 135. Rex magnus super om-
nem terram Ps. 46. REGNAVIT. Si regnavit:
ergo (Psalmista testante) post tot, tan-
taque ludibria, mortemque ignominiosissi-
mam, resurrexit gloriosè victoriosus, &
sub pedibus suis omnium inimicorum suo-
rum rabie calcata, amplissimum regnum
obtinuit, juxta illud a seipso, pro Psal-
mi confirmatione, simulque declaratione, di-
ctum Matth. 28. Data est mihi omnis pote-
stas in Cælo & in Terra. Porro, quæ hoc
in loco pro hujus textus expositione, DO-
MINUS REGNAVIT, dicta sunt, facient om-
nia ad quemcumque etiam locum, ubi Psal-
mista de Regno Domini nostri Jesu Christi
mentionem habuerit.

Passio Do-
mini no-
stri brevi-
ter descri-
pta.

Extensio
ad ubique
similia.

Tex. EXULTET TERRA, LÆ-
TENTUR INSULÆ MULTÆ:
scilicet, de hoc, quod DOMINUS RE-
GNAVIT, LÆTENTUR INSULÆ,
ET TERRA. Loquitur ergo Psalmista
de terra, & de insulis fidelium, quoniam ma-
nifestum est, quod insulæ, & terra infide-
lium non exultaverunt, nec lætatae sunt de
præmisso Christi regno; sed magis contristatae
vehementer sunt, & contra hujusmodi re-
gnum Domini persecutiones, maximas, ut il-
lud totaliter destruerent, commoverunt Ty-
rannis, atque Imperatoribus per totum orbem
adversus Christum, ejusque filios unanimiter
conspirantibus (Ps. 2.) TERRA, inquit, & INSU-
LÆ. Ergo, secundum Psalmistam, conver-
sæ sunt ad Christum etiam INSULÆ, quæ sci-
licet in medio mari sunt, & non solum TER-
RA continens, idest, extra mare posita; per
prædicationem utique Apostolorum, vel Suc-
cessorum. Et hinc habes intelligentiam am-
plam illius similis prophetiæ Ps. 18. In omnem
terram exivit sonus eorum, & in fines or-
bis terræ verba eorum. Proinde insularum
nomine possunt in figura (ut B. Augustinus
inquit) rectè accipi omnes Ecclesiæ. Quare In-
sulæ? Quia circumlatrantur fluctibus tentatio-
num. Sed quomodo insula undique circum-
strepentibus fluctibus tundi potest, frangi
non potest; magisque ipsa frangit fluctus
venientes, quam frangatur ab eis; sic &
Ecclesiæ Dei pullulantes per totum orbem
terrarum passæ sunt persecutiones undique
frementium infidelium; & ecce stant Ec-
clesiæ & jam placatum est mare. Hæc il-
le. Ubi dicit placatum, intellige fractum;
ideo siquidem est placatum, non quia pla-
cari voluit, sed quia fractioni fluctuum
suo-

Optimè
vocatur
Insula
Christi Ec-
clesiæ.

*Ecclesia
Christi est
invictissi-
ma.*

suorum, ab insula Ecclesia frequenter undique validissima reluctantia factæ, nullo modo resistere potuit. Nota quoque ex illa præmissa expositione B. August. optimum adjutorium, quod inde habes ad declarandum per illam insulæ propheticam similitudinem illud de sua Ecclesia invictissima a Domino dictum Matt. 16. *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Hoc est, necessario consequenter ipsa prævalebit semper adversus portas inferi.

Tex. NUBES, ET CALIGO IN CIRCUITU EJUS: JUSTITIA, ET JUDICIUM CORRECTIO SEDIS EJUS: idest, impii erunt in circuitu ipsius Domini regnantis (nam & scriptum est Psal. 11. *In circuitu impij ambulat*), & fideles, judicio Dei piissimo justificati, ejusdem Dei condignæ sedes erunt. Quare impii a Psalmista NUBES vocantur, & CALIGO? Quia non crediderunt, neque credunt in Deum: ambulant quidem in circuitu Christi, sed numquam attingunt medium; idest, delectantur stare in circuitu ejus, sed numquam volunt rectè, sicut oportet, credere in eum. Quomodo autem hoc fiat ab ipsis, & de ipsis, declaratur ex fidelissimi Ecclesiæ Doctoris præsentibus verbis 2. 2. q. 11. ar. 1. *Qui rectè fidem Christianam habet sua voluntate assentit Christo in his, quæ verè ad ejus doctrinam pertinent: a rectitudine ergo fidei Christianæ dupliciter potest quis deviare; uno modo, quia ipse Christo nostro non vult assentire; & hic habet malam voluntatem circa ipsum finem; & hoc pertinet ad speciem infidelitatis Paganorum, & Judæorum: alio modo potest quis a fide recta deviare per hoc, quod intendit quidem Christo assentire; sed deficit in eligendo ea, quibus Christo assentiat; quia non eligit ea, quæ sunt verè a Christo tradita; sed ea quæ sibi propria mens suggerit; & ideo Hæresis est infidelitatis species, pertinens ad eos, qui fidem Christi profitentur; sed ejus dogmata corrumpunt.* Hæc ibi. Hæretici ergo errant circa ea, quæ sunt ad finem. In circuitu igitur ipsius Christi sunt omnes isti difformiter, tamquam NUBES & CALIGO. Cæterum, pro complemento dictorum supra a Sancto Thoma, connotandum diligenter est, quod regula infallibilis ad cognoscendum ea, quæ verè a Christo tradita sunt, est Ecclesia Petro commissa Matth. 16. Joa. 21. Sedes videlicet Apostolica, idest Ecclesia Romana. Regulam talem fidei assignat Doctor Angelicus 2. 2. q. 5. ar. 3. ut nulli excusationis detur locus.

*Regula
infallibi-
lis hac ex
Luc. 22.
Ego roga-
vi pro te
&c.*

I I. NUBES, ET CALIGO IN CIRCUITU EJUS, JUSTITIA, ET JUDICIUM CORRECTIO SEDIS EJUS. Idest, quando Judex Deus venerit ad faciendum de omnibus justitiam, secundum correctionem sedis ejus, quæ est prima veritas, idest, justitiam ex

omni parte veram, & irreprehensibilem, tunc NUBES, ET CALIGO horribilis apparebit circumcirca: hoc est illud Psalmi 49. *In circuitu ejus tempestas valida.* Utrobique enim Psalmista tractat de secundo Christi adventu, idest, de judicio in novissimo die ab ipso veniente Judice faciendo. Ex hujus terribilitate judicii hic per nubem, & caliginem, & justitiæ & judicii manifestandam correctionem, descripta inferendum nobis relinquit proportionaliter Psalmista, qualis, & quanta sit futura terribilitas in die judicii particularis de quocumque singulatim faciendi peccatore in tempore mortis ejus. Quam terribilitatem etiam Ecclesia non incongruè videtur nobis insinuare, ut eam orationibus impediendo a nostra ruina præveniamus, cum docet nos Beatæ Virginis Deiparæ, quam summam post Christum Advocatam, & in tribulationibus cunctis Adjutricem habemus, rogando suppliciter dicere: *In hora mortis ora pro nobis peccatoribus: & iterum: Tu nos ab hoste in hora mortis protege; & in eadem hora nos tecum suscipe.* Ad hanc siquidem pro illa mortis hora confugiendum fiducialiter esse, Dominus tunc subtiliter docuit, & benignè invitavit, quando de gloriosa hac Matre semper Virgine sub Evæ figura ad Diabolum Serpentem antiquum dixit Genes. 3. *Ipsa conteret caput tuum.* Quando specialiter? Cum tu insidiatus fueris calcaneo ejus, idest, extremo præsentis vitæ, quod utique est hora mortis nostræ, qui sumus filii ipsius gloriosæ Virginis tam ab ea misericorditer dilecti, ut calcaneum nostrum reputet esse suum, ideoque cum Serpens, ille insidiatur calcaneo nostro, perinde æstimet, ac si insidiaretur tunc calcaneo suo. Amoris quoque sui ad nos magnitudo nostras alias miseras reputat esse suas.

*De terri-
bilitate
judicii
particul-
ris.*

*Quantus
sit Amor
B. Virgi-
nis ad nos.*

Tex. IGNIS ANTE IPSUM PRÆCEDET, scilicet, a Divina justitia ubique per totius Mundi partes accensus. De hoc igne est illud ab Ecclesia frequenter Domino dictum: *Libera me Domine de morte æterna, dum veneris judicare seculum per ignem.* Nam sicut judicium primum contra peccatores fuit per aquam (Genes. 6. 7. 8.), ita judicium hoc ultimum erit per ignem (2. Petr. 3.) Plurima de tali igne poteris videre 3. de Sacram. Addit. quæst. 74. ar. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.

Tex. ET INFLAMMABIT IN CIRCUITU INIMICOS EJUS: proportionaliter scilicet eos discruciendo, hoc est, plus & minus ipsos affligendo secundum majorem, vel minorem suorum criminum gravitatem. Jam enim diximus, quod ex decreto divinæ justitiæ ignis iste ubique accendetur; unde necessario sequitur, quod juxta ejusdem justitiæ decretum, quæ reddit unicuique peccatorum secundum merita ipsorum, affligentur di-

Horren-
dum hoc
spectacu-
lum nota
bene per
totum.

diversimode ab illo igne juxta eorundem
diversa merita.

Tex. ILLUXERUNT FULGURA EJUS ORBI
TERRÆ, VIDIT, ET COMMOTA EST TERRA:
ideſt, fulgura undique e cœlo ignito ſuper
terram vibrabuntur, ex quorum fulgurum
horribili frequentia homines maximè territi
commovebuntur fugientes huc, atque il-
luc, hac, atque illac, dextrorſum, at-
que ſiniſtrorſum. Ambulabunt currentes
tamquam cæci, neſcientes quo fugiant, &
tamquam ebrii de ſua ipſorum ſalvatione
a tantis fulguribus desperati. Hæc erit illa
in terris gentium preſſura, de qua habetur
Luc. 21., quando ex ingentiſſimo timore
peccatores contriti in diverſa fugiendo,
ad invicem comprimentur, ſe ſequè mutuò
in diverſa expellentes confringentur, caden-
tes modò in hanc, modò in aliam partem,
ſecundum quod furor cum nimio tremore
eos miſerè agitabit, coagitabit, & in varia
infortunia miſerrimos præcipitabit. Ad iſtam
totius orbis commotionem, quæ ſignificatur
per *tex.* VIDIT, ET COMMOTA EST TERRA,
non incongruè applicari pro Pſalmi decla-
ratione poteſt illud Eccleſiæ: *Cœli moven-
di ſunt & terra*: hoc eſt: Ad cœlorum
per multa magna, ac varia fulgura mo-
tionem, ſeu coruſcationem tota terra
miſerrimè commovebitur.

De ſuper-
bis nota
totum.

Tex. MONTES SICUT CERA FLUXERUNT
A FACIE DOMINI, præſentialiter ſcilicet
apparentis, tamquam Judex in ſua majeſtate,
tanta videlicet, quanta deſcribitur Matth. 25.
Luc. 13. 21. Tunc enim montes quantumcum-
que alti, ideſt ſuperbi, maximique potentes
in ſæculo, qui ſibi videbantur cœlum manu
contingere, fluent ſicut CERA, ideſt, totaliter
in ſe tabefacti, atque confuſi diſſolventur,
ad nihilumque deducuntur; ſicut vides
fieri de cera ad vicinam immediatè præ-
ſentiam validiſſimi ignis. Quod totum & in
Pſ. 67. confirmatur, ſimulque declaratur
ab eodem Propheta ſic orante: *Exurgat
Deus, & diſſipentur inimici ejus ... ſicut deficit
fumus, deficient: ſicut fluit cera a facie ignis,
ſic pereant peccatores a facie Dei.* Per fa-
ciem utrobique intelligitur præſentia.

Tex. A FACIE DOMINI OMNIS TERRA,
ſcilicet, fluxit, ſeu diſperſit. Omnis terra, in-
quit, ideſt omnes, qui terrena ſapiunt. Hi ſunt,
qui a terrenorum ſapore, quem ſibi ex palato

infecto fingunt, decipiuntur, inebriantur,
omnino ſuperantur: ſicut illi, quorum Deus
venter eſt (ut de quibuſdam dicebat Apoſto-
lus), ita hi habent terrenorum ſaporem pro
Deo, ideſt, conſtituunt ibi ſuum ultimum fi-
nem; cujus ſignum evidentiffimum eſt, quod
propter terrena acquirenda, vel augenda,
vel conſervanda, non curant transgredi, aut
de facto transgrediuntur mandata Dei. Hi
non utuntur (ut monebat Apoſtolus 1. Cor. 7.)
terrenis, ſed ipſis fruuntur: quoniam uti, eſt
ad alium finem ordinare ipſam rem, qua uti-
mur; frui verò talem ordinem neſcit, ut-
pote rem ipſam pro fine habens.

Qui ſint,
quibus
terrena
Deus ſunt.

Tex. ANUNCIAVERUNT COELI JUSTITI-
AM EJUS. Ideſt, illa de cœlo venientia, quæ
præmiſi, ideſt, ardentiffimus ignis, fulgura
terribilia, commotiones mirabiles (de his
forſan poteſt intelligi illud Luc. 19. *Vir-
tutes cœlorum movebuntur*) annuntiabunt
ipſo facto juſtitiam Dei vindicativam: hoc
eſt, quod Deus ipſe, qui hætenus diſſimu-
laverat peccata hominum propter pœniten-
tiam (Sap. 11.) contra eoſdem impœni-
tentes veniet juſtiſſimè vindicaturus ad ma-
ledictionem illos, qui noluerunt benedi-
ctionem, ideſt, qui miſericordiam tandiu ex-
pectantem ipſorum pœnitentiam contempſe-
runt. Juſtiſſimum ſiquidem hoc eſt, quoniam
tales patientiæ, longanimitatis, & miſericor-
diæ, & benignitatis Dei contemptores non
aliunde, ſed a propriæ voluntatis iniquitate
theſaurizarunt ſibi metiſſis iram in die iræ
(Rom. 2. Hanc) igitur juſtitiam Dei annun-
ciabunt toti Mundo illa cœleſtia ſigna.

Tex. ET VIDERUNT OMNES POPULI GLO-
RIAM EJUS: ideſt, OMNES POPULI tum ſapien-
tes, tum inſipientes, ſcilicet indocti, videbunt
in illis ſignis præmiſſis gloriam Dei. Quo-
modo? Quia per ſigna præmiſſa, & ſimilia, cogen-
tur naturali inſtinctu cognoscere, quod ſunt
ad vindictam impœnitentium a Deo juſtiſſimo
judice ſignificandam: ideſt, cogenitur cogno-
ſcere, quod iuxta juſtitiam acriter punire
maleficos, in magnam judicis gloriam redun-
dat (ut patet etiam de judicibus humanis ſic fa-
cientibus). Ex pſalmo igitur iſto inferen-
dum connotat Propheta, quod non punire ſe-
cundum debitum juſtitiae maleficos, redun-
dat in grandem ignominiam, & dedecus
judicis cujuſcumque.

Gloria Ju-
dicis eſt
juſtè ma-
leſicos pu-
nire.

Confundantur omnes, qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis.

Adorate eum omnes Angeli ejus: audivit, & lætata est Sion.

Et exultaverunt filia Judæ, propter judicia tua Domine. Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram: nimis exaltatus es super omnes Deos.

Qui diligitis Dominum, odite malum: custodit Dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberabit eos.

Lux orta est justo, & rectis corde lætitia.

Lætamini justi in Domino, & confitemini memoriæ sanctificationis ejus.

Propheta prænunciat, Regnum Christi, destructo Diaboli Regno, quod Idololatria est, esse ampliandum ita, ut etiam Angeli sancti cælorum possessores Christum ipsum pro summo Rege accepturi sint, & adoraturi. Dicit ergo CONFUNDANTUR OMNES, QUI ADORANT SCULPTILIA; hoc est, desidero, quod vel ad suæ cæcitatibus bonam emendationem, vel ad suæ malæ perversitatis justam damnationem omnes Idololatræ confundantur; & prænuncio, quod certissime uno illorum modorum confundentur. Quando? Cum omnes populi viderint gloriam ipsius Christi; quod utique fuit post ejus Passionem, Resurrectionem, & in Cælum Ascensionem, mediante Apostolorum Spiritu Sancto repletorum prædicatione per totum Mundum; tunc enim completa fuit illa de Christo Simeonis prophetia Luc. 2. *Lumen ad revelationem Gentium*, id est, iste Puer Christus tempore opportuno illuminaturus est Gentes, & ejus lumine suscepto, ipsæ per universum Mundum diffusæ & idololatriam cognoscent esse pessimam, & Christi jugum esse quid optimum; ideoque idololatriam rejicient, & iugo Christi se subicient.

Tex. QUI GLORIANRUR IN SIMULACRIS suis, scilicet, confundantur, & confundentur vel in bonum, vel in malum, modo prædeclato. Gloriabantur ut cæci in simulacris suis Gentiles nescientes, seu nescire volentes, quod illa eorum simulacra, dæmoniorum habitacula erant; & consequenter, quod ipsi sic gloriantes in ipsorum cultura, faciebant se socios dæmoniorum (ut ex Apostolo 1. Cor. 10. ad longum habetur). Erant ergo plurimum distantes illorum simulacrorum adoratores a Christianis sacrarum Imaginum cultoribus; & ideo jure optimo Concilium Nicænum secundum

actione 7. decretorum suorum dicit: *Quicumque sententias Sacræ Scripturæ de Idolis contra venerandas imagines adducunt, Anathema. Qui dicunt, quod Christiani imagines, ut Deos, adorant, Anathema. Qui scienter communicant cum illis, qui contra venerandas imagines sentiunt, aut eas debonefiant, Anathema. Qui audent dicere, Ecclesiam Catholicam idola aliquando suscepisse, Anathema. Qui præter Christum Dominum Deum nostrum dixerit, alium nos a cultu idolorum liberasse, Anathema. Si quis Evangelicas enarrationes per picturam representatas non acceptaverit, Anathema. Si quis has non salutaverit in nomine Domini, Sanctorumque ejus, Anathema. Si quis traditiones Ecclesiæ sive scripto, sive consuetudine, valentes, non curaverit, Anathema.* Hæc ibi. Quorum ultimum de traditionibus a Concil. Trid. sess. 4. etiam habetur, & declaratur. Porro, quod (ut supra dicebatur) idolorum cultores maxime distent ab imaginum sacrarum adoratoribus, & consequenter quod illi (secundum Psalmistam) vani, & cum peccato gravissimo gloriabantur in simulacris suis; & e contra Christiani licite, nulloque peccato admixto laudabiliter in sacris imaginibus suis gloriantur, demonstratur optimè ex Concil. Trid. sess. 25. gravissimis his verbis: *Imagines porro Christi, Deiparæ Virginis, aliorumque Sanctorum, in templis præsertim habendas, & retinendas; eisque debitum honorem, & venerationem impertiendam, non quod credatur inesse aliqua in iis divinitas, vel virtus, propter quam sint colenda, vel quod ab eis aliquid sit petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat a gentibus, quæ in idolis spem*

De Idolis,
& Sacris
Imagini-
bus nota
per totum.

Contra de
bonefian-
tes San-
ctorum.

Idololatram a Christianis in cultu divinitas maxima. spem suam collocabant; sed quoniam honor, qui eis (sacris imaginibus) exhibetur, ad prototypa refertur, quæ illæ repræsentant; ita ut per imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus; & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur: id quod Conciliorum, præsertim verò secunda Nicænæ Synodi Decretis contra Imaginum oppugnatores sancitum est. Hæc ibi.

Difficultas maxima in convertendo Mundum.

Obligatio nostra ad Apostolos.

Tex. ADORATE EUM OMNES ANGELI EJUS; ad confusionem, scilicet, vel emendationem eorum, qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis. ADORATE, inquit, vos ANGELI OMNES adoratione Patrie Deum, qualem adorationem exhibebant Gentes sculptilibus, & se talem exhibuisse simulacris suis, gloriabantur. Unde enim debuerant poenitere, præsertim cum & Angelus bonus tali adoratione honorari recusans, Apocal. 22., docuerit esse poenitendum ab ipsis Gentibus de talis adorationis exhibitione sculptilibus; inde iidem Gentiles, tamquam de quodam benè, immo optimè facto gloriari non cessabant. Hinc tu prudens Lector a Psalmista edoctus vide, quam difficile esset persuadere Idololatris poenitentiam de tanto suo errore ab eisdem pro tam sincera veritate reputato. Disce igitur ex his tibi a Psalmista subministratis, quantus fuerit Apostolorum labor, quanta in prædicando energia, quanta in bona persuadendo, tantis tenebrarum erroribus remotis, efficacia, quanta in omnibus his faciendis sollicitudo. Verè, inquires, prædicabant ipsi Apostoli verbum Dei cum omni vigilantia, instabant opportunè, importunè, arguebant, obsecrabant, increpabant in omni patientia, & doctrina, assidue pro nostra in Christo salute exercitati. Disce etiam ex prædictis consequenter, quantum nos debeamus ipsis Apostolis, & quomodo, & qualiter, & quanta obligatione simus illis adstricti, qui tantum insudarunt, laboraverunt, vigilarunt per totum discurrentes orbem, afflicti, ærumnis gravibus circumdati, peregrinationibus multis fatigati, magnaue opprobria undique & adversa pro nobis salvandis perpessi: quorum aliqua ab Apostolo 1. Cor. 4. audiamus. Puto, quod Deus nos Apostolos novissimos ostendit, tamquam morti destinatos: quia spectaculum facti sumus Mundo, & Angelis, & hominibus. Nos stulti propter Christum, nos infirmi, nos ignobiles. Usque in hanc horam, & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus, & laboramus operantes manibus nostris: maledicimur, persecutionem patimur, blasphemamur, tamquam purgamenta hujus Mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc. Præmissa igitur, & alia similia pro nobis, ad Christum, quem (ut Psalmista dicit) adorant Angeli, è tenebrosa idolorum ca-

Tom. IV.

ligine adducendis, passi fuerunt Apostoli.

Tex. AUDIVIT, ET LÆTATA EST SION. Id est, speculativa Divinorum civitas Davidica AUDIVIT, quod Gentiles aliquando bona confusione de adoratione Simulacrorum suorum confusi, ipsis omnino spretis, ad Christum converterentur (ut supra ex Psalmistæ prophetia habebatur), & illa hoc audiens LÆTATA EST. Vis pro hujus Psalmi notitia experimentalis exemplum? Ecce Act. 10., & 11. narratur, & quod Cornelius Centurio de natione gentili cum multis aliis, audita prædicatione Petri Apostoli, Spiritum Sanctum, atque Baptismum suscepit, & quod Ecclesia Judæorum Christifidelium bona hæc de Gentibus ad Deum conversis AUDIVIT, & ex hoc auditu, prout charitas exigebat, LÆTATA EST de tali eorum conversione magnificis laudibus Deum benedicens. Quid erat illa Judæorum Christifidelium Ecclesia? Erat Sion, quæ Speculatio interpretatur, & dicitur civitas David 2. Reg. 6. Nam Ecclesia Christi est speculativa Divinorum, juxta illud ab Apostolo pro omnibus dictum Philip. 3. *Nostra conversatio in cælis est.* Erat etiam Davidica eadem Ecclesia audiens præmissa, quia erat de solis Judæis congregata.

Tex. ET EXULTAVERUNT FILIÆ JUDÆ PROPTER JUDICIA TUA, scilicet, pietatis, & misericordiarum plena. *Quæ judicia hæc (ut B. Augustinus inquit) sunt? Quia non est acceptator personarum Deus.* Namque ipse Petrus, cum vidisset Cornelium Centurionem, & eos, qui cum illo erant, adimpletos Spiritu sancto, exclamavit, & ait: *In veritate comprehendo, quia non est personarum acceptor Deus.* Ergo exultaverunt filię Judæ propter judicia tua Domine. Quid est, propter judicia tua? Quia in omni gente, & in omni populo, quicumque illi servierit, acceptus est illi: quia non Judæorum Deus tantum, sed & Gentium. Hæc. B. Aug. Non ergo sine, immo cum magna causa exposuimus supra: JUDICIA TUA, pietatis, & misericordiarum plena.

Non ratio ne Gentis, sed bonorum operum salvabitur.

Tex. QUONIAM TU DOMINUS ALTISSIMUS SUPER OMNEM TERRAM, NIMIS EXALTATUS ES SUPER OMNES DEOS, scilicet, per fidem, qua omnis terra, id est, gens per omnem terram diffusa, credit veritatem hanc certissimam, quod tu es altissimus, vehementerque super omnes deos falsissimos, id est dæmonia, exaltatus. QUONIAM, inquit, TU DOMINUS ALTISSIMUS: id est, causa, seu ratio exultationis præmissæ est, cognoscere speculativa, simulque affectiva cognitione, quod Deus est Dominus & altissimus, & nimis, id est, plusquam æstimare possumus, exaltatus super quæcumque, quomodocumque & quantumcumque excelsa.

Tex. QUI DILIGITIS DOMINUM, ODITE

F

MA-

MALUM, scilicet culpe, quodcumque sit illud. Dilectio enim, qua ex charitate Deum amamus, non potest (secundum Psalmistam) manere cum dilectione mali culpabilis mortalis, idest, cum peccato mortali (2.2.q.24.ar.12.)

Tex. CUSTODIT DOMINUS ANIMAS SANCTORUM SUORUM, scilicet, custodia tali, ac tanta, ut nulla quantumcumque grandis hominum circa res sibiipsis dilectissimas custodia valeat comparari divinæ custodiæ circa justos, seu filios suos adoptivos, seu sanctos suos, quæ tria sunt idem apud Psalmistam. Quod vero custodia illa divina sit talis, ac tanta, ut nulla quantumcumque grandis hominum circa res sibiipsis dilectissimas custodia valeat comparari divinæ custodiæ circa justos, seu filios suos, habetur clarius ex illa sententia ps. 120. *Dominus custodit te, Dominus protectio tua super manum dexteram tuam.* Quid enim est super manum dexteram tuam, nisi plus quam tu posses fortitudine tua quantumcumque valorosa custodire, & proteggere illa, quæ tibi vehementer cordi sunt?

Tex. DE MANU PECCATORIS LIBERABIT EOS: idest, de potestate Diaboli, qui peccatoris nomine, tamquam inter peccatores primatum tenens, designatur, liberabit servos suos, ne scilicet cadant sub potestate ejus. Hæc autem liberatio, si de principali necessitate ad ipsam habendam loquamur, est illa, quæ in hora mortis fit, quando videlicet de manibus Diaboli tunc maxime, plus quam aliàs, insidiantis (ut dicit Concil. Trid. sess. 14. De Extr. Unct.) omnipotens & misericors Deus liberat suos, ne videlicet succumbant tentationibus ejus, & ut verè possint cantare illud ps. 123. *Anima nostra, sicut passer, erepta est de laqueo venantium: laqueus contritus est, & nos liberati sumus*, non quidem viribus nostris, sed Dei: *adjutorium enim nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram.*

*Cantus
servorum
Dei in
morte.*

*Securitas
servorum
Dei maxi-
mè deside-
rabilis.*

Tex. LIBERABIT EOS, tam valida scilicet, & efficaci liberatione, ut nihil supra; adeo siquidem servorum suorum Deus est liberator maximus, atque sollicitus in tempore tribulationis, quæ in morte est, qua nulla major, ut idem Psalmista de hoc quandoque locutus, quasi pro semper in omnibus locis similibus seipsum exponere volens, dixerit ps. 33. *Custodit Dominus omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur.* Quis igitur non maximo desiderio velit esse servus Dei? Nihil tali desiderio debet, & tali servitio potest comparari.

Tex. LUX ORTA EST JUSTO, ET RECTIS CORDE LÆTITIA, scilicet spiritualis: de corporali enim luce, & lætitia non curant justis, & recti corde, ut patuit maxime in Martyribus, & secundum illam unius justorum, & rectorum corde, præ cunctis aliis, vocem 2. Cor. 4. *Non contemplantibus nobis quæ videntur; sed quæ non videntur; quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ non videntur, æterna.* Porro illi sunt justis verè, & recti corde, qui summæ justitiæ, & primæ rectitudini conformantur corde, ore, & opere. Quid est in proposito summa justitia, & prima rectitudo? Voluntas Dei, quam ipse in mandatis suis explicare nobis dignatus est. Justus igitur, rectusque corde solus ille veraciter est, qui mandata Dei & corde, & ore, & opere custodit, quoniam talis secundum se totum conformatur voluntati divinæ.

Tex. LÆTAMINI JUSTI IN DOMINO, scilicet solo, non autem in vobis, recognoscetes videlicet, quod omnis, siue quantumcumque minima, siue quantumcumque maxima, vestra justitia ab ipso Deo est, non a vobis. Porro totum hoc Psalmistæ dictum confirmatur optime & a sacrosancta. Sede Apostolica dicente (ut refert Concilium Arausicanum cap. 22.) *Nemo habet de suo, nisi peccatum, & a sacro Concilio Trid. sess. 6. cap. 16. Absit, ut Christianus homo in seipso vel confidat, vel gloriatur, & non in Domino, cujus tanta est erga omnes homines bonitas, ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona.* Hæc ibi: quod & sess. 14. cap. 8. dicit: *Nam qui ex nobis tamquam ex nobis nihil possumus, Christo autem cooperante, qui nos confortat, omnia possumus; ita non habet homo, unde gloriatur; sed omnis gloriatio nostra in Christo est, in quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur a Patre.* Hæc ibi.

Tex. CONFITEMINI MEMORIÆ SANCTIFICATIONIS EJUS: idest, laudate Dominum in omni loco, & tempore; nam in omni loco, & tempore est memoria sanctificationis ejus; in quantum ipse omnem locum, & omne tempus cum omnibus, quæ in eis sunt, creavit ad sanctificandum sui ipsius Nomen, idest, ut ostenderet sanctam bonitatem suam, omnesque exinde per dignam considerationem excitati ad tantæ bonitatis memoriam, fierent ex ipsius imitatio-
ne sancti.

*De justis
apud De-
um, & re-
ctis corde.*

*Nota bene
quantum
Christo de-
beamus;
& quod ab
ipsius san-
ctitatem
ubique
laudandam
sancti esse
tenemur.*

Psalms XCVII.

Cantate Domino canticum novum: quia mirabilia fecit.

Salvavit sibi dextera ejus, & brachium sanctum ejus.

Notum fecit Dominus salutare suum: in conspectu gentium revelavit justitiam suam.

Recordatus est misericordiae suae, & veritatis suae domui Israel.

Viderunt omnes termini terrae salutare Dei nostri.

Jubilare Deo omnis terra: cantate, & exultate, & psallite.



Novum hominem semper requirit Psalmista quotiescumque homines ad cantandum canticum novum invitat, ut proportio debita sit (qualis ubique inter duos associatos etiam secundum Philosophiam exigitur) inter hominem cantantem, & rem, quae ab ipso cantatur: disproportionem namque rerum ad invicem odit Deus, qui proportionaliter omnia fecit, juxta illud Sap. 12. *Omnia in pondere, numero, & mensura disposuisti Domine.* Vis ergo bene cantare canticum novum? Sis homo novus: alioquin si homo vetus fueris, cantabis quidem; sed non canticum novum, nisi forte materialiter; idest, canticum a te cantatum non erit, quantum ex te est, acceptum Domino, tibi quoque utile (ut constat ex 1. Cor. 13.), etiam si illud canticum, ut secundum se consideratur, esset Deo acceptissimum. Quis est homo novus? Ille, qui habet charitatem; novum enim facere hominem divinam charitatem, significavit Christus per hoc, quod dans praeceptum de mutua charitate, dixit Joa. 13. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem.* Cum igitur charitas faciat hominem novum, restat, quod solum peccatum hominem veterem esse faciat: ex peccato autem adeo fit vetus homo, ut ad nihil bene, & ad Dei honorem, & ad propriam utilitatem, operandum valeat. Quare? Quia est vetus, & ex verustate nimia per peccatum aggravata sit undique pressus; vetustatem enim in peccato mortali existentis talem perspicuis verbis descripsit per suum ipsius figuram Apostolus dicens 1. Cor. 13. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum* (idest, si sum facundissimus, & ex omni parte consummatissimus Doctor, seu Praedicator), *charitatem autem non habeam, factus sum*

velut aes sonans, aut cymbalum tinniens (idest, nihil mihi utilitatis; sed potius consumptionis ex tali, & tanta elocutione afferens). *Et si habuero prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam: & si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Ut igitur in cantando simus aliquid, & cantus ipse nobis profit, clamat ad nos omnes Psalmista: **CANTATE DOMINO CANTICUM NOVUM:** idest, vos, qui Domino cantaturi estis, sitis novi idest, ex charitate, fugato peccato, sanctum illud Dei opus facientes.

Tex. **QUIA MIRABILIA FECIT,** scilicet, quae nunc sum narraturus.

Tex. **SALVAVIT SIBI DEXTERA EJUS, ET BRACHIUM SANCTUM EJUS:** idest, Christus Jesus, qui est dextera, & brachium sanctum Dei Patris, salvavit omnem terram ipsi Deo Patri; hoc enim est primum, idest, excellentissimum mirabile, quod Deus Pater ab omni terra per immensam peccatorum multitudinem frequenter quotidie offensus salvaverit sibi ipsi totam terram per Christum dilectissimum Filium suum, tamquam per dexteram fortem, & brachium inexpugnabile, semperque vincens: quia verò locutus fuerat Propheta sic Ps. 65. *Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra,* ideo etiam hic Ps. 97. subintelligitur loqui ad omnem terram, cum dicit, **CANTATE DOMINO CANTICUM NOVUM,** & de omni terra colloqui, cum subdit **SALVAVIT.** Quid? Omnem terram. Porro, si, quantum sit hoc mirabile, plenius vis penetrare, & cum Psalmista magis admirari ejus mirabilitatem, pone nunc in practica illam regulam: Op-

Audiant Doctores, Praedictores, Eleemosynarii fidem solam habentes.

Audiant cantantes Dei laudes.

Homo unde novus, aut vetus sit.

Pondera-
deluctio-
nem faciē-
dam ex
regula i-
sta &
quamvis
que simi-
lem.

posita juxta se posita magis elucescunt. Re-
miniscere igitur illorum a Deo factorum Ge-
nes. 7. 19., quod videlicet propter peccata
carnalia totam terram deleuit aquis maximi
diluvii, & nefandæ sodomix deditos plu-
via de cælo ignea, atque sulphurea puni-
vit. Nonne igitur ex his mirabile magis ap-
paret, quod nunc in novissima Mundi ætate,
de qua prophetare Psalmista intendit, sal-
vaverit Deus omnem terram, plus pec-
catricem, quàm antea, ut patet collatio-
nem utrorumque peccatorum facientibus?

Tex. SALVAVIT SIBI. Id est, suæ boni-
tati infinitæ, non autem meritis bonis ter-
ræ (cum nulla essent) attribuendum om-
nino est, quod omnem terram salvaverit,
& salutem hanc Mundo contulerit, ut ipsi
de mundanis iniquitatibus salvati, jam
non sibiipsis vivant de cætero, sed Deo
ipsorum Salvatori.

Demirabi-
litate
Christia-
norum cir-
ca fidem.

Tex. NOTUM FECIT DOMINUS SALUTARE
SUUM: id est, Christum Filium suum noti-
ficavit Mundo per lumen fidei a se gratis
ei donatum. Ecce aliud mirabile donandum,
de quo aliàs connumerato prædixerat: *Quia
mirabilia fecit.* Porro, quam admirabile sit,
quod homo recipiat, & conservet fidem
sibi a Deo donatam, potest cognoscere pru-
dens ille, qui consideraverit, fidem esse de
invisibilibus, hominem verò assuetum non
nisi sensibus suis vel exterioribus, vel in-
terioribus visibilia acceptare: quod igitur
homo voluntariè invisibilia acceptet, in il-
lisque credendis firmissimè conquiescat,
contemptis totaliter apparentibus sensui
suo in contrarium (ut patet maximè in
Eucharistia) non potest non esse plus quam
mirabile. Verumtamen ille tantum, *qui
facit mirabilia magna solus*, Ps. 135., id ipsum
plusquam mirum facit in homine juxta pro-
phetiam hanc: NOTUM HOMINI FECIT DO-
MINUS SALUTARE SUUM.

Quomodo
Deus reve-
laverit
justitiam
suam Mō-
do.

Tex. IN CONSPECTU GENTIUM REVELA-
VIT JUSTITIAM SUAM, quam scilicet fecit
in salutari suo. Quod quidem tunc plenariè
verificatum est, quando Deus Pater fecit
salutare suum, id est, Christum nobis a se
pro salvatore datum, pendere in Cruce
coram tot, tantisque diversarum nationum
populis. Convenerat enim tempore Pascha-
tis quasi totus Mundus in Jerusalem, &
circa quam erat Calvarix mons, ubi in
Cruce Christus pependit. Quia ergo Deus
Pater posuerat in Christo iniquitates om-
nium nostrum (ut dicitur Isaia 53.) quo
ad pœnas pro illis omnibus iniquitatibus sus-
tinendas secundum divinam justitiam taxa-
tas; ideo dicitur ipse Pater revelasse, id est,
manifestasse JUSTITIAM SUAM IN CONSPE-
CTU GENTIUM, seu (ut dixit Simeon Luc. 2.)
ante faciem omnium populorum, tunc quan-
do permisit, ut in ligno Crucis Christus
pro peccatis nostris patiens configeretur

coram tot tantarumque Gentium oculis.
Mirabilium omnium, quæ narravit Psalmi-
sta, hoc fuisse maximum, quis vel tenuiter
sapiens dubitat? Porro, qualem, quantamque
justitiam pro nostra salute manifestavit Deus,
patet in Christo innocentissimo Filio suo.
Vide, & bene ad hunc Psalmi locum exponen-
dum diffusius applica Doctoris Angelici
partem tertiam de Salvat. q. 46. a. 4. 5. 6.
7. 9. 10. 11. Nam Deus Pater tradidit illum
tantæ passioni, quam & ipse Filius ex obe-
dientia usque ad mortem continuè, & vo-
luntariè suscepit: ibidem q. 47. a. 2. 3. 4.

Tex. RECORDATUS EST MISERICORDIÆ
SUÆ, ET VERITATIS SUÆ DOMUI ISRAEL:
id est, exhibuit Deus in veritate videntibus
ipsum illa, quæ eisdem in misericordia pro-
miserat; oblivio enim non cadit in Deo,
ut postea recordetur: semper autem memor
omnium tunc dicitur recordari aliquorum,
quando illa effectualiter creaturis exhibet.
Promissio item Dei, cum ipse nulli sit obliga-
tus, fundatur in ipsius pura misericordia: ex-
hibitio autem eorum, quæ antea promiserat,
dicit justitiam, seu, quod idem est, veritatem,
ut habetur p. 1. q. 21. ar. 2. Id quod etiam a
Concilio Trid. habemus, de mercede bono-
rum operum dicente sess. 6. cap. 16. *Bene
operantibus usque in finem, & in Deo speran-
tibus proponenda est vita æterna & tamquam
gratia filius Dei per Christum Jesum misericor-
diter promissa, & tamquam merces ex ipsius
Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meri-
tis fideliter reddenda.* Hæc ibi. In Psalmo deni-
que nota, quod Israel interpretatur videns
Deum (ex Genes. 32. ubi Jacob nominatus
ab Angelo Israel, dixit, *Vidi Dominum*)
& consequenter quod domus Israel est domus
videntium Deum. Porro videtur Deus vel
per veram fidem, ut hic ab Ecclesia militan-
te, vel per claram speciem, ut in cœlis
ab ipsa Ecclesia triumphante. Quæcumque
igitur Deus misericorditer promissit Ecclesiæ
pro statu vel militiæ, vel triumphi, illa om-
nia fideliter actu exhibebit eidem, secundum
mentem Psalmistæ sic prophetantis, & uni-
versaliter certò prænunciantis: RECORDA-
TUS EST MISERICORDIÆ SUÆ, ET VERITA-
TIS SUÆ DOMUI ISRAEL.

Tex. VIDERUNT OMNES FINES TERRÆ SA-
LUTARE DEI NOSTRI; ex prædicatione sci-
licet Apostolorum, quorum sonus salutiferus
in omnem terram exivit, & verba eorundem
Christi cognitionem afferentia usque in fi-
nes orbis terrarum pervenerunt (ps. 18.)
Viderunt ergo aliqui de omnibus finibus
terræ Salvatorem nostrum per fidem illum
actualiter suscipientes: alii autem increduli
permanentes ipsum viderunt, id est, videre
potuerunt, si voluissent; unde excusari non
possunt de incredulitate sua, qua visioni
tali, per Apostolicam prædicationem sibi-
ipsis oblata, vel restiterunt (ut Tyranni),
vel

Justitia
Divina
super Chri-
stum quæ-
ritas ex
Sancto
Thoma.

Misericor-
dia Dei est
merces,
qua red-
ditur.

Boni Chri-
stum actu-
aliter vi-
derunt: &
mali po-
tentiali-
ter tan-
tum.

vel assentire omiserunt (ut minores infideles). Proderit videre 2. 2. q. 10. ar. 1.

Tex. JUBILATE DOMINO OMNIS TERRA, CANTATE, ET EXULTATE, ET PSALLITE: idest, ex corde jubilo spirituali pleno can-

tate Deo laudes exultationis, & psalmodiæ, reddentes ei quantas potueritis gratias de tanto beneficio, quod scilicet viderint actualiter Christum Salvatorem omnes terræ suæ fines.

Psallite Domino in cithara, in cithara, & voce psalmi, in tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ.

Jubilate in conspectu regis Domini: moveatur mare, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & qui habitant in eo.

Flumina plaudent manu, simul montes exultabunt a conspectu Domini, quoniam venit judicare terram.

Judicabit orbem terrarum in justitia, & populos in æquitate.

Quia secundum Doctorem Sanctum 2. 2. q. 91. ar. 2. instrumenta hæc, & alia corporalia figurabant aliquid spiritualiter exercendum, ideo nos ex B. Aug. dictis hic & alibi exponere organorum istorum sensum spirituales curabimus. Psallere ergo in Cithara, est cantare Domino non voce sola, sed & operibus, tum vitæ activæ (hæc figurantur per Citharam), tum vitæ contemplativæ (hæc figurantur per Psalterium). Ille igitur ad monitum Psalmistæ cantat Domino in Cithara, & Psalterio, qui bona illa, quæ cantat, ponit in executione operum rebus cantatis conformium; sive de activa, sive de contemplativa vita sint. Exempli gratia. Cantas de patientia illud Jacob. 2. *Beatus vir, qui suffert tentationem*, idest, qui patienter conformando se voluntati divinæ, sustinet quælibet adversa; & ex alia parte tu es in tempore adversitatum impatiens: non cantas in Cithara, neque in Psalterio. Cantasti illud Matth. 11. *Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde*, sed postea tu es immitis, & corde superbus: cantasti quidem; non autem in Cithara, vel Psalterio. Si vero cantaveris illud ps. 112. *Jucundus homo, qui misereatur, & commodat*, vel ps. 56. & 107. *Paratum cor meum Deus ad te*, & postea misereris proximo, subvenisque ejus indigentis, cantasti in Cithara: vel si cor tuum cum Maria Magdalena Luc. 7. tradis Deo ad audiendum verbum ejus, jam in Psalterio cantasti. Hanc cantationum concordantiam universaliter expressit Propheta a semetipso desiderari, & in executione ponendam esse, cum dicebat Domino, tamquam ipsum exorans pro tali re, in ps. 62. *Labia mea*

laudabunt te (en cantatio), sic benedicam te in vita mea (ecce correspondentia in Cithara, vel Psalterio, quoniam sic, idest, ad conformitatem vocis labiorum, vivere se velle protestatur).

Tex. IN TUBIS DUCTILIBUS, ET VOCE TUBÆ CORNEÆ: idest, in tribulationibus, & in appetituum sensualium victicibus refractionibus. Nam (ut inquit B. Aug.) *Ductiles tubæ æreæ sunt, & tundendo producuntur; si tundendo, ergo vapulando. Simus tubæ ductiles ad laudem Dei productæ. Si, cum tribulamur, proficiat tunsio in tribulato, profectus ipse productio est. Vis de hoc exemplum. Ductilis tuba erat Job, quando percussus tantis & rerum, & filiorum, & corporis proprii damnis, sonuit alta voce, Dominus dedit, Dominus abstulit sicut Domino placuit, ita factum est: Sit nomen Domini benedictum. O quam suavem, o quam altum, quam auditui tuo nostro, tum divino gratum emisit sonum tuba illa tantis tunsionibus ductilis facta. Hoc igitur illud est, quod Psalmista a nobis requirit dicens: Psallite, seu cantate Domino IN TUBIS DUCTILIBUS: idest, alacriter facite, quod percussiones undecumque vobis advenientes convertantur in vestrum spirituales profectum. Porro de tuba cornea quid ipse Aug. dicat, audi. *Vox tubæ corneæ quid est? Cornu carnem excedit: unde necesse est, ut carnem superando sit firmum, firmum ad perdurandum, & capax vocis. Qui vult igitur esse tuba cornea, superet carnem. Quid est, superet carnem? transcendat carnales affectus, vincat carnales libidines, ad superna talibus affectibus contraria feratur. Audi cujusdam tubæ corneæ vocem sic (ut diximus) sonantem. Si consurrexistis cum**

Bene nota, & fac hanc bonam correspondentiam.

Expositio Psalmi ad exemplum Job & similibus.

Chris-

Multi cantant; sed non in Cithara, neque in Psalterio.

Expositio
Psalmi de
tuba cor-
nea.

Christo, quæ sursum sunt, querite, ubi Christus est in dextera Dei sedens, quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Hoc igitur illud est, quod Psalmista a nobis rogando exquirat dicens; CANTATE DOMINO IN VOCE TUBÆ CORNEÆ: id est, si bene vultis ei canere, id est, canendo ei placere, carnem excedite, carnalia relinquit, & ipsa tanto odio perfecte detestemini, ut nec de eis cogitare, nisi abhorrendo per bonam contritionem annorum vestrorum in culpis præteritorum, velitis.

Nota bene
totum hoc
a Psalmi-
sta subin-
dicatum,
& cave
sibi &c.

Tex. JUBILATE IN COSPECTU REGIS DOMINI. Id est, in jubilo vestro spiritali, ut bene & grati Deo jubileatis, cogitate attentius, quod vos tunc specialiori modo, quam aliis unquam, estis assistentes in conspectu Regis omnium Regum, & Domini quorumcumque Dominorum (Apocal. 17.) Hoc est, hinc discite, cum quanto timore, quanta reverentia, quanta vigilantia, & circumspectione debeatis ad stare Majestatis tantæ conspectui. Porro, ut facilius hoc ipsum discatis, respicite ad servos Dominorum infinites minorum, quam Deus; quanta videlicet reverentia eis assistant, quanta vigilantia, & circumspectione ipsis inserviant, Scitote etiam vos esse judicandos comparative ab istis, & condemnandos (quemadmodum de Ninivitis, Reginaque Austri dicit Dominus contra negligentes, Luc. 12.), nisi in obsequio Dei fueritis reverentiores, vigilantiores, diligentiores, magisque circumspecti, quam isti homines curiales in Dominorum suorum servitio. Propter hæc omnia ab illis subintelligenda, quibus dicebam, JUBILATE;

addidi signanter, IN CONSPECTU REGIS DOMINI, quasi subtiliter connotando comparationem ad alios Reges, & Dominos, qui comparative ad tantum Regem & Dominum nihil omnino sunt.

Tex. MOVEATUR TERRA, ET PLENITUDO EJUS, ORBIS TERRARUM, ET QUI HABITANT IN EO, scilicet, ad digne serviendum, Deoque assistendum.

Tex. FLUMINA PLAUDENT MANU, SIMUL MONTES EXULTABUNT A CONSPECTU DOMINI, QUONIAM VENIT JUDICARE TERRAM: id est, homines spirituales, de quibus dicitur Joan. 7. *Flumina de ventre ejus fluent aqua viva*, & montes illi per bonam divinorum contemplationem alti, de quibus dicitur ps. 14. *Montes, & omnes colles laudate Deum*, MANU PLAUDENT, id est gaudebunt, quando Deus venerit judicare terram: ergo inferendum ab oppositis Psalmista relinquit, quod homines distrahi, aliisque vitiis dediti non gaudebunt, sed valde tristabuntur, cum Dominus venerit judicare terram. Hoc verò totum implendum annotavit ipse Dominus Luc. 21. quando ad bonos dicit: *Respiciite, & levate capita vestra*; de malis autem ait: *Arescentibus hominibus præ timore, & expectatione eorum, quæ supervenient*.

Tex. JUDICABIT ORBEM TERRARUM IN JUSTITIA, ET POPULOS IN ÆQUITATE: ille scilicet Dominus Jesus, qui passim a Phariseis, & tandem ab omni populo, atque Pilato judicatus fuit in iniquitate maxima, & perversa injustitia (ut patet in Evangelio), cum tamen idem esset omnium justissimus, & æquissimus.



Psalms XCVIII.

Dominus regnavit, irascantur populi: qui sedet super Cherubim, moveatur terra.

Dominus in Sion magnus, & excelsus super omnes populos.

Confiteantur nomini tuo magno: quoniam terribile, & sanctum est: & honor regis iudicium diligit.

Tu parasti directiones: iudicium, & iustitiam in Jacob tu fecisti.

Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum ejus: quoniam sanctum est.



Salmista multò antea prædixit persecutiones Ecclesiæ ipsius. DOMINUS, inquit, universorum Jesus Christus REGNAVIT, IRASCANTUR POPULI. Quare non dixit *regnabit*, cum super

Gentes nondum regnaret prædicatione, Apostolorum incipiente, licet postea esset regnaturus? Quia prius fuit Rex, quam ab Apostolis prædicaretur. Prævidit Propheta Domini nostri Crucifixi titulum a Pilato positum, ubi super universum Mundum, Rex descriptus erat; & ideo præelegit dicere REGNAVIT, quam *regnabit*: quo etiam verbo consignificare voluit hoc omnium mirabilium mirabilissimum, quod videlicet per mortem tam ignominiosam Christi, regnum suum non exstinguebatur, neque minuebatur, neque per ullam interpolationem scindebatur; sed magis vivificabatur, augebatur, & sine ulla intermissione in suo robore persistebat. Quid enim dicebat ille super Crucem titulus? Quod Crucifixus tunc regnabat: non autem, quod solum postea regnaturus esset. Audi, & vide, benèque considera titulum, ejusque profundam, & altam, latamque significationem: *Jesus Nazarenus, Rex Judæorum*. Quid est, quod tribus linguis, scilicet, Hebraicè, Græcè, Latine inscribitur? Quod Crucifixus hic est Rex universæ terræ: propter hoc igitur Psalmista de Christo super omnem terram regnatura dixit, REGNAVIT, ut ostenderet, quod a Cruce passionis suæ derivabatur suum Regnum futurum super omnes Gentes.

Tex. IRASCANTUR POPULI: idest, irascantur contra Regnum suum, ne scilicet ipse regnet. Non enim optando dicit, IRASCANTUR, sed prænunciando. Nisi forsan dicas, quod Propheta optat, ut contra Ecclesiam,

quæ Regnum Christi est, irascantur, ad bonum, quod ex illorum ira occasionaliter secuturum erat, prospiciens; non autem in malo, vel culpæ, vel pænæ, quod inde nascebatur per voluntatem suam consistens; quo ultimo modo diximus ipsum Prophetam non dicere optando, IRASCANTUR.

Ut melius, atque facilius mentem, Psalmistæ præmissam & hic, & in quibuscumque Scripturarum locis similibus intelligere possis, notato, quæ pro tali fine assequendo dicentur. Sponsus Ecclesiæ Christus Jesus adversitates ei exoptans dicit Cantic. 4. *Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum, & fluent aromata illius*. Quis est iste hortus Christi? Sancta Ecclesia, pretiosissimo ejus sanguine plantata; hortus planè deliciarum suarum, ipso sic testante Proverb. 8. *Deliciæ meæ esse cum filiis hominum*: reputat siquidem Sponsus, magnas delicias suas habere per fidem, spem, & charitatem in cordibus filiorum hominum, idest, in Sancta Ecclesia a seipso de filiis hominum electa pro hoc statu in terris, & præelecta pro statu venturo in coelis. Dicit ergo, *Surge Aquilo*, scilicet, per magnam tuam frigiditatem, & *veni Auster*, per magnam tuam caliditatem, *perfla hortum meum*, idest, Ecclesiam meam undique exagita, & tunc *fluent aromata ejus*: ac si inferat: Non, vel difficulter, possunt fluere aromata ipsius, nisi fuerit a diversitate ventorum exagitata. Ut igitur aromata Ecclesiæ meæ abundanter in odorem & meum, & aliorum affluant, surgant, veniant, & fortiter sufflent ventorum malorum turbines in ipsam. Ecce quod Sponsus dilectam suam Sponsam exoptat ab adversis tribulari, propter multiplex bonum inde, ipso faciente, nasciturum:

Quod, & quare Christus velit, suam Ecclesiam tribulari.

Mirabile super omnia mirabilia,

Quomodo benè optet Propheta persecutiones Ecclesiæ,

rum; ut videlicet illa, sic inter quaecumque adversa legitimè certans, & prævalens, det odorem suavitatis Deo, Angelis, & hominibus tum bonis, tum malis, juxta illud unius de Ecclesia multum tribulati, sed viriliter, & assidue prævalentis 2. Corint 2. *Christi bonus odor sumus Deo in his, qui salvi sunt, & in his, qui pereunt. Aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor vite in vitam.* Porro ista odorifera Ecclesiæ aromata quis affluere umquam vidisset, nisi insurgentibus ventis Aquilonaribus, & Australibus, & contra eam perflantibus, millia tot Christi Martyrum, milliaque tot Doctorum tam celeberrimè florulent? Quis nesciat, quod sine Tyrannorum persecutione Martyres non fuissent, & sine Hæreticorum infida, fallaci, subdola, & multipliciter prava tentatione Doctores volumina veritatibus Catholicis plena ad eos convincendos non scripserint? Cæterum illud Christi de Sponsa ventis contrariis exagitanda desiderium ad malum culpæ ipsorum adversariorum non ferebatur, & in malo pœnæ filiorum Sponsæ, ut malum erat, non consistebat. Vis item aliud simile, ad mentem Psalmistæ tibi aperiendam, audire? Ecce Dominus Proditori suo dicit Joan. 13. *Quod facis, fac citius.* Desiderat hic fructum ex sua passione per prodicionem Judæ exequenda consecuturum Dominus, & in hoc delectatus dicit ei, ut faciat citius illud, quod in mente tunc machinabatur, idest, ut acceleret negotium prodicionis, circa quod tunc ipsius mens occupata volutabatur. Absit autem vel somniare, quod Christus culpam Judæ prævisam desideraret, aut approbaret, qui nec passionem suam, ut passio carnis erat, desiderare se per hoc significavit; cum eam, ut sic, in horto (Matth. 26.) refugeret juxta sensualitatis affectum (3. q. 18. ar. 5. 6.); licet eandem ut salutis humanæ fructificativam voluntariè complecteretur.

Tex. QUI SEDET SUPER CHERUBIM, MOVEATUR TERRA, scilicet, ex dono tuo in bonum, & ex seipsa in malum: terrarum siquidem habitatores, viso Regno Christi, partim commoti sunt in bonum ad acceptandum videlicet ejus Regnum ab Apostolis prædicatum; sed hæc motio ipsorum, licet fuerit sua, non fuit de suo, sed ex dono Dei; partim autem moti sunt in malum, dicentes illud Luc. 19. *Nolumus hunc (Christum scilicet) regnare super nos;* & hæc illorum motio fuit non tantum sua, sed etiam de suo, idest, originata ex pravitate cordis sui: neutram verò istarum motionum factam esse nesciente Domino, significat Psalmista per illum textum **QUI SEDES SUPER CHERUBIM,** idest, te sedente super Cherubim mota est terra. Quomodo interpretatur Cherubim?

Plenitudo scientiæ: ergo sedere super Cherubim est, habere pleniorē scientiam, quā sit in ipsa plenitudine scientiæ Angelorum vocatorum Cherubim. Quare hoc? Quia tantum sedere super Cherubim est, plenitudinem tuæ scientiæ esse infinitam; cum tamen scientiæ Cherubicæ plenitudo sit finita sic, ut infinita esse non possit: non ergo tantum te sciente, sed etiam te perfectissimè præsciente, mota est terra tota (modo scilicet declarato). Verumtamen diligenter hic notato, quod licet Deus utramque terræ motionem æqualiter præscierit, non tamen utramque æqualiter voluit, sed diversimodè; nam de malè motis dicit ipse Prophetæ Ps. 80. *Dimisit eos Deus in desideria cordis eorum,* & de bonè motis Ps. 76. *Deduxisti populum tuum, Domine.* Quid vult in his locis dicere secundum Sacros Theologos Psalmista? Quod Deus permissivè tantum se habet ad malum culpæ facientes; ad bonum autem facientes etiam effectivè Denique hoc bonè nota contra Hæreticos suas culpas excusantes, & in Deum projicientes, adversusque illos firmissimè dicunt Concil. Trid. sess. 6. can. 6. *Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera ita, ut bona Deum operari, non permissivè solum, sed etiam propriè, & per se adeò ut sit proprium ejus opus non minus proditio Judæ, quam vocatio Pauli, anathema sit.* Hæc ibi.

Tex. DOMINUS IN SION, MAGNUS ET EXCELSUS SUPER OMNES POPULOS: idest, Dominus est magnus in Sancta Ecclesia habitus, & ab eadem excelsior omnibus populis (sicuti revera est) æstimatus, judicatus, & ut talis, ac tantus honoratus, & adoratus: licet enim Dominus sit secundum veritatem ubique etiam extra Ecclesiam magnus, & super omnes populos, etiam conjunctim sumptos, excelsus; tamen non ubique pro tam excello & magno habetur, tum in speculativa, tum in practica, nisi in Ecclesia Catholica; hæc enim sola per veram fidem speculatur hic tantam Christi magnitudinem, & excellentiam; quæ etiam postea in cœlis, non amplius per fidem, sed per clarā visionem, quæ fidei succedit, speculabitur eandem sic magnam, excelsamque ipsius majestatem; ideoque per hoc nomen SION, quod interpretatur, speculatio, significavit Psalmista Ecclesiam.

Tex. CONFITEANTUR NOMINI TUO MAGNO, scilicet, omnes alii terrarum populi. Hæc est vox ipsius Ecclesiæ Christi, desiderio charitatis exoptantis, quod omnes aliæ mundi nationes ad cognoscendum veniant, sicut ipsa Christum cognoscit, & consequenter ad confitendum sicut ipsa confitetur Nomini magno ejusdem Christi: quod quidem charitatis desiderio ipsa demonstrat, se esse veram Christi Sponsam (cum Spon-

Quid sit,
Deum se-
dere super
Cheru-
bim.

Deus in-
tentator
malorum
est Jacob.
& contra
Hæreticos
istos.

Cur Ec-
clesia di-
catur
Sion.

Sensus
verus Do-
minica se-
ntiæ ad
Proditio-
nem.

Unde scia-
tur, quod
Ecclesia
est Sponsa
Christi.

sponsorum sit idem velle), qui vult om-
nes homines salvos fieri, & ad agnitionem
veritatis venire, 1. Tim. 2. Desiderium hu-
jusmodi Sanctæ Ecclesiæ videbis (si bene
consideres) explicatum in omnibus oratio-
nibus suis, Missarum scilicet pro vivis, & pro
defunctis, atque lectionum Breviarii sive de
tempore, sive de Sanctis: & consequenter in-
de probabis ad litteram idem, quod prius,
quod videlicet Ecclesia est vera Sponsa
Christi.

A timore
tuo Domi-
ne conce-
pimus spi-
ritum sa-
lutis, Isa-
iæ 26.

Tex. QUONIAM TERRIBILE, ET SAN-
CTUM EST, scilicet, illud magnum nomen
tuum. A timore Dei hic incipit conversio-
nem prædictorum populorum Psalmista,
quam postea terminat ad amorem ipsius per
hoc, quod prius dicit, TERRIBILE, deinde,
SANCTUM. Hinc ergo patet, per Prophetam
confirmari veritatem tum Concilii Trid. sess.
14. cap. 4. dicentis, quod ex metu gehen-
næ, & pœnarum timore concipitur commu-
niter illud, quod est via ad salutem; tum
etiam Angelici Doctoris 3. de Sacram. q.
85. ar. 5. dicentis: *Actus pœnitentiæ a ti-
more servili, quo quis metu suppliciorum a
peccatis retrahitur, procedit sicut a primo
motu affectus ad hoc (idest, ad evasionem
suppliciorum) ordinato: a timore autem fi-
liali, quo quis propter reverentiam Dei vo-
luntariam emendationem Deo offert, procedit
sicut ab immediato, & proximo principio.*
Hæc ibi. Ex Concilio igitur, & Sancto Do-
ctore potes vicissim confirmare, simulque
declarare illum Psalmistæ sensum, quod vi-
delicet aliquis ex consideratione, quod Dei
nomen est TERRIBILE, incipit commoveri
ad emendationem vitæ suæ peccatricis, ut
Christo, tamquam fini sancto, adhæreat.

Quantum
valeat ju-
dicium
Ecclesiæ.

Tex. HONOR REGIS JUDICIUM DILI-
GIT: ut scilicet in honorando eum, sive
per orationem, sive per adorationem, si-
ve per laudationem, sive per cæremonia-
rum sacrarum exhibitionem, sive per su-
perstitionis in cultu ipsius Regis Regum,
evitationem, sive per alium quemcumque
modum, servetur judicium Sanctæ Ecclesiæ.
Cum enim ipsa in iudicio suo non possit
errare, utpote quæ sit columna, & firmamen-
tum veritatis, 1. Tim. 3., consequens est,
quod honorare quovis prædictorum mo-
dorum Regem extra, vel (quod pejus est)
contra judicium Ecclesiæ Catholicæ non
sit acceptum, immo displiceat ipsi Regi.
Cæterum, quomodo honor Dei in oratione,
adoratione juxta Ecclesiæ Sanctæ judicium
sit exhibendus ei, vide ejusdem Ecclesiæ
Catholicæ fidelissimum Doctorem 2. 2. q.
83. de Oratione, & q. 84. de Adoratione,
& q. 91. de Laudatione, & q. 92. & 93.
de Superstitione, articulis unicuique quæ-
stioni propriis. Porro, de sacris cæremoniis
necessariò servandis, vide Concilium Trid.
sess. 7. de Sacram. canon. 13. & sess. 23.

Tom. IV.

cap. 5. item canon. 7. 9. & item Decret.
de reformatione Matrimonii, & sess. 25.
De invocatione, veneratione, & Reli-
quiis Sanctorum, & sacris imaginibus,
item Decret. de indulgentiis, delectu ci-
borum, jeuniis, & diebus festis.

De Cære-
moniis Ec-
clesiæ.

Tex. TU PARASTI DIRECTIONES: JU-
DICIIUM, ET JUSTITIAM IN JACOB TU FE-
CISTI: idest, tu ex te in Jacob, non au-
tem ipse in se, nisi ex te. DIRECTIONES,
inquam, de quibus Psalmista, tamquam
hunc suum declarans sensum, dicturus est
Psal. 118. *Confitebor tibi in directione cordis,*
scilicet, simpliciter multiplici. Quod ergo ta-
les bonas cordis directiones in Dei obsequio
habeamus, non est ex nobis, sed ex ipso
Deo illas operante in nobis, simulque fa-
ciente, quod ipsi operanti cooperemur.
Quemadmodum etiam de iudicio quocum-
que bono, omnique justitia, de quibus
in textu subditur, sentiendum est. Quid
hic est iudicium? Discretio boni & mali.
Quando igitur tu discernis bonum a malo,
cognoscens, quod hoc est bonum, & illud
est malum, tunc facis iudicium, quod ideo
rectè vocatur iudicium discretionis. Quid
hic est justitia? Operatio bona, etiam si in
sola mente fiat. Tunc ergo facis justitiam,
quando bonum opus sive corde, sive ore,
sive exteriori executione operaris: sicut
ergo consistebat iudicium in cognoscitiva
discretionem, ita justitia in bona actione con-
sistit. Simili modo igitur, quod nos bo-
nam faciamus justitiam, rectumque judi-
cium cognoscamus, non est ex nobis (teste
Psalmista), sed est ex Deo utrumque operante
in nobis, simulque faciente, quod sibi sic ope-
ranti cooperemur. IN JACOB, inquit, idest
populo Judæorum descendente a Jacob.

Tex. EXALTATE DOMINUM DEUM NO-
STRUM; scilicet, primò exaltatione inte-
riori, secundò exteriori, quæ videlicet ab
interiori procedat, & ad ipsam quoque or-
dinetur. Porro, interius Deum exaltamus
per Fidem, Spem, & Charitatem, quibus in
nobis exaltatur Deus, quem tamen in se-
ipso exaltari impossibile omnino est. Quo-
modo exaltamus Deum per Fidem? Cre-
dendo firmissimè absque ullo dubio, quod
est super omnia infinities excellentissimus.
Quomodo per Spem? Sperando in Deo fir-
missimè, tamquam in eo, qui omnibus, &
maximè ad seipsum ex toto corde recur-
rentibus, potest super omnia infinities au-
xiliari, conferendo eis meritum, & gloriam
Regni cœlestis, idest, vitæ æternæ. Quo-
modo per Charitatem? Diligendo Deum
super omnia diligibilia; ut qui revera sit
præ omnibus quantumcumque amabilibus
magis infinities amabilis, & dignus ama-
ri. Exteriori verò exaltamus Deum per il-
la, quæ a devoto spiritu interiori sugge-
runtur, & ad ejusdem spiritus devotionem

Disce cre-
dere in De-
um, &
sperare in
Deo, & a-
mare De-
um.

erga

G

erga res divinas augendam ordinantur, ac verè faciunt. Pro cuius exterioris cultus notitia videas diligenter ea, quæ supra & dicta, & citata sunt super tex. HONOR REGIS JUDICIUM DILIGIT.

Quomodo
Christi
humani-
tas adore-
tur La-
tria.

Tex. ET ADORATE SCABELLUM PEDUM EJUS: idest, adoratione Latriæ adorate humanitatem ejus, in quantum videlicet consideratur ut res adorata: quoniam sic adorare humanitatem Christi nihil aliud est, quam adorare Verbum, idest, Filium Dei humanatum. Sic enim Divinitas, & Humanitas ipsius una adoratione Latriæ adorantur, prout docet quinta Synodus in quodam capitulorum suorum dicens: *Si quis duabus naturis adorari dicit Christum, ex quo duæ adorationes introducuntur, & non una adoratione Deum Verbum incarnatum cum propria ipsius carne adorat, sicut ab initio Ecclesiæ Dei traditum est, talis anathema sit.* Hæc apud D. Thom. 3. de Salv. q. 25. ar.

1. 2. ubi & plura invenies. Psalmista igitur non solum Christum adorari vult, quatenus est Deus per tex. EXALTATE DOMINUM DEUM NOSTRUM; sed quatenus etiam homo est per tex. ET ADORATE SCABELLUM PEDUM EJUS. Non tamen inde sequitur hoc hæreticum, quod Humanitas Christi sit cœqualis Divinitati ejus; nam si sola ipsius consideretur Humanitas, ut perfecta omni munere gratiarum, non adoratur adoratione Latriæ, sed Hyperdulæ. Adeo siquidem Propheta inferiorem Divinitati Humanitatem Christi esse cognovit, ut hanc vocaverit SCABELLUM PEDUM EJUS, idest, Divinitatis ejus.

Quomodo
tantum
Hyperdu-
lia.

Tex. QUONIAM SANCTUM EST, scilicet, præ omnibus aliis, quæ dici verè possunt sancta: excipiendo tamen Christi Deitatem, quæ non accidentaliter, sed essentialiter est ipsa sanctitas summa.

Moyſes, & Aaron in sacerdotibus ejus: & Samuel inter eos, qui invocant nomen ejus.

Invocabant Dominum, & ipse exaudiebat eos: in columna nubis loquebatur ad eos.

Custodiebant testimonia ejus, & præceptum, quod dedit illis.

Domine Deus noster tu exaudiebas eos: Deus tu propitius fuisti eis, & ulciscens in omnes adinventiones eorum.

Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate in monte sancto ejus: quoniam sanctus Dominus Deus noster.

Dixerat Psalmista, scabellum pedum Christi esse sanctum: nunc autem declarat, ex comparatione trium, magnorum Sanctorum, ipsum esse plus sanctum, quàm illi. Ipsi enim quasdam peccatorum habuerunt maculas, testante Psalmi textu: DEUS TU PROPITIUS FUISTI EIS, ET ULCISCENS IN OMNES ADINVENTIONES EORUM: scabellum verò pedum Christi, idest, sua Humanitas fuit semper absque ullo peccato, contestante ipso Propheta in replicatione ultimi tex, SANCTUS DOMINUS DEUS NOSTER, scilicet, etiam secundum naturam humanam; & tali tantaque sanctitate sanctus, ut nullam cujusvis peccati mixturam secum ipsa sanctitas compatiatur. Sic enim textum hunc ultimum intelligendum esse, demonstratur ex præmissorum magnorum Sanctorum comparatione:

ac si inde inferatur: In eorum sanctitate fuit commixta quandoque iniquitas comes; ergo in sanctitate scabelli pedum Christi, ut cognoscatur (sicuti revera est) major sanctitate illorum, nullius, vel minimi, peccati mixtura esse, vel etiam per fictionem concedi potest.

Tex. MOYSES, ET AARON IN SACERDOTIBUS, ET SAMUEL INTER EOS, QUI INVOCANT NOMEN EJUS: idest, Moyſes, Aaron, & Samuel fuerunt Dei Sacerdotes, qui ideo invocabant, orabant Deum, & pro seipsis, & pro commisso sibi populo; nam hoc officium est Sacerdotis, ut patet Hebr. 5. Quod Aaron fuerit Sacerdos habetur Exod. 28. 29. Item Samuel, habetur 1. Reg. 7. quando ex officio suo obtulit Domino sacrificium; sed & ad Sacerdotium præparatus fuerat a puerili ætate ex voto Annæ Ma-

Matris suæ, ut patet 1. Reg. 1. 2. 3. Quod verò Moyses fuerit Sacerdos, non legitur expressè, nisi hic. Licet autem Psalmista non nomet aliquos alios Sanctos veteris Testamenti in hoc loco, tamen sub istis tribus, Moyse, Aaron, Samuele, voluit esse comprehensos (secundum B. August.) omnes alios, quatenus fuerunt Sancti; ut intelligeremus, scabellum pedum Christi esse magis sanctum, quam sanctus fuisset quilibet antiquorum, & a simili quilibet Sanctorum in novo Testamento reperorum, & reperibilem.

Tex. INVOCABANT DOMINUM, scilicet, ferventer, piè, & perseveranter. Piè, idest, fiducialiter confidendo in Dei eorum Patris pietate, non autem in propriis meritis. Juxta illud omnium Sanctorum orationis cujuslibet declarativum Daniel. 9. Propter te metipsum inclina, Deus meus, aurem tuam; aperi oculos tuos, & vide desolationem nostram: neque enim in justificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam; sed in miserationibus tuis multis. Exaudi Domine, placare Domine, attende & fac; ne moreris propter te metipsum, Deus meus.

Declarat
Daniel
modum o-
randi ve-
racem, hu-
mitem,
fructuo-
sum, &
Deo acce-
ptum.

Tex. ET IPSE EXAUDIEBAT EOS, idest, faciebat voluntatem eorum sic ipsum invocantium. Hoc siquidem modo exponendum quodcumque simile docuit ipse Propheta universaliter de Deo respectu servorum suorum dicens ps. 144. Voluntatem tuam se faciet, id quod intelligitur de voluntate etiam meliori, ab ipsis magis intenta virtualiter, quàm sit illa contraria in eorundem petitionibus actualiter expressa, & intenta, tamquam a nescientibus quid petant; quemadmodum de Apostolo actualiter petente remotionem stimuli carnis, tamquam nesciente quid peteret, vides esse factum 2. Cor. 12. a Deo, qui fecit voluntatem ejus virtualiter magis intendentem contrarium, scilicet, non remotionem ipsius stimuli, si Deo magis placuisset. Exaudivit igitur Apostoli orationem magis dum negavit illud, quod expressè quasi nesciens petebat, quam si id ipsum ad litteram ei concessisset: sic ergo intellige Psalmum ipsum & de Moyse, & de Aaron, & de Samuelis invocationibus a Deo exauditis.

Tex. IN COLUMNA NUBIS LOQUEBATUR AD EOS, idest, in figuris res futuras in novo Testamento præsignantibus, quod diffusius annotavit Apostolus per hæc verba eundem sensum consignificantia Hebr. 1. Multifariam, multisque modis olim Deus loquebatur in Prophetis.

Tex. CUSTODIEBANT TESTIMONIA EJUS, quibus scilicet testificabatur Deus, se velle hoc, vel illud, aut sic, vel sic, & etiam testificabatur sub figuris illa, quæ in no-

vo Testamento ventura erant: sacra etenim omnis Scriptura ideo vocatur testimonium Dei, quia ibi, tamquam in speculo apparet, quid Deus de sua voluntate testificatus sit.

Tex. ET PRÆCEPTUM, QUOD DEDIT ILLIS, scilicet, custodiebant, idest, actualiter exequiebantur in operibus ipsorum. Unde patere potest, quod aliter accipitur hic illud verbum CUSTODIEBANT, & aliter ibi supra, ubi exponendum erat CUSTODIEBANT, idest, mente scrutabantur testimonia ejus, quid scilicet Scripturæ sanctæ de testificatione voluntatis Dei continerent.

Tex. DOMINE DEUS NOSTER TU EXAUDIEBAS EOS, qui scilicet opere servabant præceptum tuum. A simili ergo Deus (secundum Psalmistam) exaudiet orationes omnium bonorum servorum suorum. Porro, ad hujus rei plenioris notitiam, connota illud pro universali exemplo adductum supra de trina petitione Apostoli circa remotionem stimuli carnis, quomodo videlicet Deus in hoc eum exaudierit.

Quales
debeant
esse, qui vo-
lunt exau-
diri a
Deo.

Tex. DEUS TU PROPITIUS FUISTI EIS, ET ULCISCENS IN OMNES ADINVENTIONES EORUM: idest, non solum fuisti eis propitius, exaudiendo eos juxta desiderium ipsorum, sed etiam puniendo eosdem secundum exigentiam omnium adinventionum, idest, peccatorum illorum. Hinc ad planam litteram patet, quod misericordiam propitiationis suæ magnam facit Deus erga peccatores illos, quos juxta iniquitatem eorum merita castigat in præsentis vita (quod novit B. Aug. sic Deum orando: Hic ure, hic seca; ut in æternum parcas): & e contrario, quod magnæ indignationis Dei contra illum peccatorem signum est, quem, cum absque dubio videat peccantem, non flagellat in præsentis. Nam hoc signum est, quod eum magis flagellabit in futuro seculo (cum numquam sit ullum malum impunitum): sicut e converso illud primum signum erat, quod Deus non castigabit, vel minus (si castigatio præsens non fuisset sufficiens) castigabit eum in futuro (etenim non consurget duplex tribulatio, Nahum. cap. 1.)

Signum
bonum
hoc, &
malum
nota bene.

Tex. EXALTATE DOMINUM DEUM nostrum: idest, gratias & laudes altissimo, idest ferventissimo, in Deum cordis amore ipsi Domino agite, quando scilicet vos, secundum vestrorum delictorum merita, castigare in præsentis vita dignabitur. Porro dignationem Dei hanc postulabat Jeremias, cum dixit cap. 20. Corripe me Domine: & Psalmista Psal. 140. Corripiet me justus in misericordia, & increpabit me, idest, corripiat me Deus, & increpet: & Manasses graviter afflictus in oratione sua Paralipom. 2. cap. 36. Neque in æternum reserves

mala mihi : ac si ipse sic multum afflictus dixerit ; Contentus sum, & de castigatione tua Domine super me gratias ago, instanter te rogans, ne mala poenarum, quæ mihi iuste debentur, reserves mihi danda in æternum ; sed ut nunc potius des.

Tex. ADORATE IN MONTE SANCTO EJUS, QUONIAM SANCTUS DOMINUS DEUS NOSTER. Ut supra expositum est, adjungas & hoc IN MONTE SANCTO EJUS, idest, in monte Calvarie, quem ipse per crucem & mortem suam pretiosissimam sanctificavit. Adde & hoc singulare a Propheta prævisum, hincque

prænunciatum, SANCTUS DOMINUS DEUS NOSTER, scilicet, in tali monte Calvarie crucifixus. Ergo, secundum verissimam infallibiliter prophetiam, Christus revera non est crucifixus propter aliquod, vel minimum, peccatum, suam purissimam sanctitatem diminuens. Propter quod ergo est crucifixus, & ante, & post pessime tractatus ? Responsum audi ab alio Propheta, Isaia, nempe, qui Patrem Christi sic introducit loquentem cap. 53. *Propter scelus populæ meæ percussit eum*, hoc est, permisi ut percuteretur. Vide S. Th. 3. p. q. 47. ar. 3.



Psalms XCIX.

Jubilare Deo omnis terra : servite Domino
in lætitia.

Introite in conspectu ejus, in exultatione.
Scitote quoniam Dominus ipse est Deus: ipse fecit
nos, & non ipsi nos.

Populus ejus, & oves pascuæ ejus; introite portas
ejus in confessione, atria ejus in hymnis:
confitemini illi.

Laudate nomen ejus; quoniam suavis est Dominus,
in æternum misericordia ejus, & usque in
generationem & generationem
veritas ejus.



Quoniam hilarem obsequii sui
divini datorem diligit Deus
(2. Cor. 9) propterea sciens hoc
Psalmista, ad serviendum val-
de hilariter Deo nos excitat,
monet, & frequenter (ut e-
tiam alibi, & quasi ubique) invitat, rationes
ad hoc ipsum faciendum nos ferme cogentes
adducens. Dicit ergo in

Tex. JUBILATE DEO OMNIS TERRA,
SERVITE DOMINO IN LÆTITIA: idest, vos,
qui de omni terra electi estis ad serviendum
Deo, jubilate, & lætamini, idest, cum ju-
bilosa totius cordis vestri lætitia servite illi.
Servitutes aliæ sunt plerumque amaritudi-
nibus plenæ, & si aliquando externam ha-
bent jucunditatem, non tamen inde fit, ut
amaritudo servituti connexa totaliter aufe-
ratur. Cæterum, inquit Psalmista, ad dif-
ferentiam istius servitutis hominum servi-
tus Dei affert secum lætitiā cordis jubilo-
sam, & ideo amaritudinem omnem exclu-
dit; ad explicandum autem hunc Psal-
miste sensum optimè facit illud Ecclesiastici
23. Nihil est melius, quam timor Dei, &
nihil dulcius, quam respicere in mandatis ejus.
Gloria magna est sequi Dominum; longitudo
enim dierum assumetur ab eo.

Tex. INTROITE IN CONSPECTU EJUS IN E-
XULTATIONE, quæ scilicet in vobis causatur,
non a vobis, sed a conspectu ejus; nam tantæ
majestatis præsentia ex bonitate sua movet
affectum sibi ipsi affariū ad exultationem de
divinis, ideo inquit Psalmista, bonum, nobis
que vehementer proficuum est, introire sæ-
pius in templum, altaribus astare, Sancto-
rum venerandas imagines visitare, Reliqui-

asque Martyrum ibi repertas (non enim
consecratur altare sine Reliquiis. Distinctio-
ne 3. cap. Placuit): quod totum, & maxime
si in Missa sit, est, esse in conspectu Dei.

Tex. SCITOTE, scilicet, per profundam,
attentam, fixamque considerationem & in-
telligentiam, QUONIAM (idest, quod) DOMI-
NUS IPSE (in cujus scilicet conspectu statis)
EST DEUS (quo nihil majus, aut æquale
potest esse), IPSE FECIT NOS, ET NON IPSE
NOS (hoc etiam scitote, quod ipse est crea-
tor, factor, gubernator, protector, & con-
servator noster: & non ipsi nos creavimus,
fecimus, nec ex nobis gubernamus, protegi-
mus, & conservamus).

Tex. POPULUS EJUS, ET OVES PASCUÆ EJUS;
INTROITE PORTAS EJUS IN CONFESSIOE,
ATRIA EJUS. Idest, o vos, qui estis & popu-
lus ipsius Dei, & oves pascuæ ejus, introite
portas ejus, & atria ejusdem Dei in con-
fessione. Populus Dei dicitur oves pascuæ
ejus; quia pascitur solum ex his, quæ
Dei sunt, vel ad Deum ordinantur. Pa-
scitur enim ex lectione sanctarum Scriptu-
rarum; id quod insinuat fuit a Domino
his verbis ad Judæos Jo. 5. Scrutamini Scri-
pturas, quia vos putatis, in ipsis vitam
æternam habere (& hoc, quod sic putatis,
verum est). Item pascitur cibo spirituali,
qui est, facere plenariè voluntatem Dei,
juxta illud Joa. 4. Meus cibus est, ut faciam
voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam
opus ejus. Item pascitur (ut Psalmista
spiritu prophetico prænunciat) Sacramento
altaris, idest, divina Eucharistia: quod ideo
dicitur Eucharistia, idest, bona gratia; quo-
niam ibi est realiter, substantialiter, præ-
sen-

De Eu-
charistia.

Servitus
Dei a ser-
vitate ho-
minum
valde di-
stat.

sentialiter (ut docet Concilium Trid. sess. 13. c. 13. & can. 13.) fons omnium bonarum gratiarum, idest, Christus totus secundum Corpus, Sanguinem, Animam, Deitatem. Ordinantur quoque ad Deum omnia cibaria, alimenta, poculenta ab ipso Dei populo; & ideo potest etiam in his verè dici oves pascuæ ejus. Nam utuntur solummodo pascuis Dei sic universi ii omnes, qui, quomodocumque pascuntur, etiam cibos omnes ordinant ad ipsum Deum omnium alimentorum Largiorem; sicque sunt Apostolo obedientes, qui ad hunc finem, ut essemus juxta Psalmistæ monitum oves pascuæ Domini, dixit nobis 2. Cor. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, vel aliquid aliud facitis, omnia in gloriam Christi facite.*

Nota de
manduca-
re, & de
ingredi
portas Do-
mus Dei.

Tex. INTROITE PORTAS, ET ATRIA EJUS IN CONFESSIONE: idest, antequam perveniat ad Domini atria, idest, ad interiores sui Templi partes, incipite in ipsius Templi portis confiteri Domino, triplici videlicet confessione, & veræ fidei, & vestrorum peccatorum, laudisque Dei. De qua trina confessione quoniam superius alibi, quid sit, & qualiter a nobis exercenda sit, diximus, nihil amplius nunc dicemus, nisi quod id ipsum Psalmi sub aliis verbis dicitur Ecclesiastis 4. *Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei.*

De Hym-
no.

Tex. IN HYMNIS CONFITEMINI illi: idest, ipsum Deum in hymnis laudate. Quid est hymnus? Audi B. Augustinum respondentem. *Hymnus est cantus cum laude Dei. Si laudas Deum, & non cantas, non dicis hymnum. Si cantas, & non laudas Deum, non dicis hymnum. Si laudas aliud, quod non pertinet ad laudem Dei, etsi cantando laudes, non dicis hymnum. Hymnus ergo tria ista habet, & canticum, & laudem, & Dei laudem. Laus ergo Dei in cantico hymnus dicitur. Hæc ille super Psal. 148.*

Tex. LAUDATE NOMEN EJUS, QUONIAM SUAVIS EST DOMINUS, scilicet, bene laudantibus eum. Nolite putare (inquit Psalmista, exponente B. Aug.), quod deficientis, seu deficientis, in laudando. Laudatio enim vestra quasi manducatio est. Quantum ergo

laudatis, tantum vires acquiritis, & tantum dulcescit vobis, quem bene laudatis, ut dicitur Psal. 64.

Quibus
dulcis est
Dominus.

Tex. IN ÆTERNUM MISERICORDIA EJUS: quia scilicet ipse, qui est misericors est æternus, & talis qualis dixi Psal. 101. *Idem ipse es*, idest, immotus, & in se permanens. Porro IN ÆTERNUM MISERICORDIA EJUS iis maxime, de quibus promiserat Psalmista, quod bene in hymnis Deum laudant; & confessione Christianæ fidei, & bonorum morum eidem fidei firmiter concordantium confitentur Domino, non in seipsis tamen confidentes, sed in misericordia ejus, Psal. 146.

Tex. ET USQUE IN GENERATIONEM ET GENERATIONEM VERITAS EJUS: idest, usque ad consummationem sæculi, infra quod spatium plurimæ erunt generationes, permanebit veritas fidei, quam ipse Christus prædicavit: ac si inimicis Catholicæ fidei insultando dicat Propheta; *Surgite furentes, & quibuscumque tormentis, machinationibus, insidiis, fraudibus, tum apertis, tum occultis, contra fidem Apostolicam catervatim in unum conspirantes, nihil certissime tandem proficietis, quoniam, omni vestro conatu infumum dissoluto, veritas Dominicæ fidei usque in generationem & generationem firma durabit. Numquid non audistis illud propheticum, quod ideo infallibiliter verificabitur, quod de omnibus vobis insigniter peccatoribus, tamquam de uno, quia vos in unum ad hoc malum convenitis, prænunciatur; quid primo existat, & quid postea futurum sit? Hoc si non audistis, audite nunc: Peccator (inquit illa prophetia Psal. 111.) videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabescet: desiderium peccatorum peribit. Quid videbit? Apostolicam Fidem florere. Quid inde faciet? Cruciabitur, & ira, & dentibus, & impetuoso fremitu insurget contra eam. Quid inde? Interim tabescet præ angustia invidiæ, & tandem desiderium omnium talium peccatorum peribit. Quare? Quia usque in generationem & generationem erit veritas Fidei ejus.*

Psalmista
devidet ho-
res Fidei
Apostoli-
ca.



Psalmus C.

Misericordiam, & iudicium cantabo tibi, Domine.
Psallam, & intelligam in via immaculata, quando
venies ad me.

Perambulabam in innocentia cordis mei,
in medio domus meæ.

Non proponebam ante oculos meos rem injustam:
facientes prævaricationes odivi.

Non adhæsit mihi cor pravum: declinantem a me
malignum non cognoscebam.



Propheta nos inter spem, & metum esse, dum hic vivimus, desiderans contestatur nobis, in Deo, cujus oculi semper, & ubique nos contemplantur, esse misericordiam, simulque

iudicium, dicens: MISERICORDIAM, ET JUDICIUM CANTABO TIBI, DOMINE. Quare nos ambulare semper inter illa duo vult, ne a salute nobis in æternum parata, scilicet, a gratia Dei & gloria, excidamus. Si enim spem non haberemus, in desperationem caderemus: si verò sine metu ambularemus, in præsumptionem erigeremur. Quis autem nesciat, duorum istorum quodlibet a via salutis hominem excludere? Nemo siquidem de Dei misericordia desperatus potest, dum sic manserit, salvari, neque hic per gratiam, neque post mortem per gloriam: & nemo, postposito Dei timore, præsumptuosus ad id, quod ex se præsumit, scilicet, gratiam & gloriam, pervenire valet. Unde, ut ab utroque casu præservaremur, dixit Ps. 99. *Servite Domino in lætitia*, & Ps. 2. *Servite Domino in timore*. Cur in lætitia? Quia in Domino, cui servitis, est misericordia. Cur in timore? Quia in Domino, cui servitis, est iudicium. Et ideo tantus debet esse hic timor, ut scriptum sit Ecclesiastici 5. *De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adjicias peccatum super peccatum. Et ne dicas: Misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum, miserebitur. Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem.*

Tex. MISERICORDIAM, ET JUDICIUM CANTABO TIBI, DOMINE, scilicet, inesse tibi indeclinabiliter a perfectissima utriusque reſtitutione. Ad differentiam igitur misericordiæ, & iudicii hominum loquitur Psalmista, quorum misericordia plerum-

que declinat aliquantulum a recta iustitia, seu (quod in idem redit) a recto iudicio; quorumque iudicium plerumque non tenet, ut deberet, rectam misericordiam. Dei autem misericordia semper est cum pleno rationis iudicio; suumque vicissim iudicium est semper sine ulla misericordiæ offensa: moderatur enim utrumque ad invicem sua illa infinita sapientia, qua etiam alia omnia disposuit, disponit, semperque disponet in mensura, pondere, & numero (Sap. 11)

II. MISERICORDIAM, ET JUDICIUM, quibus scilicet per ordinem Mundum gubernas, & speciatim homines; prius namque misericordiam in gubernando exerces, postea veritatis iudicium (1. q. 21. ar. 4.) Porro ad homines gubernandos sic se habet, quod de omnibus iis, quæ donavit eisdem per misericordiam quocumque tempore, faciet postea iudicium, cum sibi rationem de bono, vel malo usu rerum omnium illarum reddi ab ipsis hominibus requireret. Exemplum verò huius similitudinem exprimens habes Matth. 25. de iis, quibus talenta ad negotiandum dederat. Præposuit quoque in *tex.* Misericordiam, iudicio, ut inde intelligeremus, quod Deus in hominum perditione non delectatur, immo quod ipse, quantum est in se, neminem vellet perire, sed omnes ad poenitentiam converti (2. Petr. 3.) Nisi enim prius misericordia usus esset Deus erga homines, quàm iudicio (puta, si primus Christi adventus, qui misericordia plenus fuit, non præcessisset secundum in iudicio rigoroſo futurum), omnes damnati fuissent; quoniam omnes peccaverant (Rom. 5.) & lex per Moysen data neminem vivificare poterat, quia nihil ad perfectum adduxit lex (Hebr. 7.)

Tex. CANTABO TIBI, DOMINE, PSALLAM, ET INTELLIGAM. Id est: Cum intel-

*Cur pri-
mus Chri-
sti adven-
tur fuerit
necessa-
rius.*

*Spes, si-
mulque ti-
mor in
Deum sint
comites
indivi-
dui,*

*Reprehen-
sibilis, no-
xia, &
vana fidu-
cia.*

ligentiam veram de tua misericordia, & de tuo iudicio habuero, tunc laudabo te in læto cantu, & psalmodia non tantum de quacumque tua misericordia, sed etiam de tuo quocumque iudicio, Hic ergo insinuat a Psalmista, quod non laudantes Deum de omni ipsius iudicio, & misericordia, non intelligunt verè, quam bene Deus faciat utrumque temporibus, & locis opportunis erga homines; hoc est, quod istud eorum non laudare Deum in ejus utrisque operibus procedit ex vitiosa ignorantia, qua non considerant, Deum esse Deum. Cum enim hoc nomen, Deus, consignificet infinitam sapientiam, & reatissimam consequenter de quibuscumque rebus providentiam, irreprehensibilemque gubernationem (1. q. 13. ar. 6. & q. 22. ar. 1. 2., & q. 103. ar. 5, 6. 8.) sequitur necessario, quod non laudans Deum, & multo magis, quod murmurans de utrisque operibus, quocumque tempore, & loco provenientibus, est ignorans, non intelligens, sive (quod pejus est) non credens, Deum esse Deum.

De hoc nomine, Deus.

Tex. PSALLAM, ET INTELLIGAM IN VIA IMMACULATA, QUANDO VENIES AD ME. Id est: Tunc bene psallam, & intelligam, quando ero in via immaculata, quando venies ad me per gratiam, id est, cum dederis mihi gratiam tuam a meis peccatorum maculis justificantem, & me in ipsa gratia conservaveris. Quasi inferens dicat Psalmista: Si ergo tu Lector vis bene intelligere, bene vive, immaculatus esto. Si vis bene intelligere in via immaculata (inquit B. Aug.) psalle, id est, operare in hilaritate, Deo tuo serviens.

Bene psallere est bene operari.

Tex. PERAMBULABAM IN INNOCENTIA CORDIS MEI: id est, delectabiliter habitabam in conscientia mea, proficiens secundum eam de bono in melius, id est, de virtute in virtutem.

Omnis malitia tractat male suum factorem: bonitas autem e contrario,

Tex. IN MEDIO DOMUS MEÆ: id est, secundum intentionem Sanctæ Ecclesiæ Matris meæ. Per medium enim domus hujus intelligit Ecclesiam B. Aug. Porro, cum perambulare, & medium domus dicant latitudinem quamdam (ut ex se patet), significat sic loquendo Psalmista, quod innocentia est lata, segura, tranquillaque via; & e contrario, quod omnis malitia est arcta, timida, & turbulenta. Nonne de malitioso legis Proverb. 28. *Fugit impius nemine persequente?* Adeo est arcta, id est, angustiis plena, & timida, & turbulenta malitia hominis. Nonne e contrario innocentes cum gaudio clamant Rom. 8. *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Adeo lata, & segura, & tranquilla est innocentia hominis. De Ecclesia verò cum dicat Apostolus 1. Tim. 3., quod est columna & fir-

mamentum veritatis, constat, homines, qui secundum intentionem Ecclesiæ operantur, vivunt, & perambulant in domo sua, id est conscientia, non posse errare, quamdiu sic ambulaverint.

Tex. NON PROPONEBAM ANTE OCULOS MEOS REM INJUSTAM; ad consentiendum scilicet ei cogitatione, vel locutione, vel opere. Sed si aliquando proponerem ante oculos meos rem injustam, tamquam a subditis mihi, ut Regi, ad iudicandum delatam; hoc faciebam ad reprobandum, non ad approbandum eam.

Tex. FACIENTES PRÆVARICATIONES OPIVI, scilicet, ut tales, non ut homines. Immo ex hoc, quod eos ut homines amabam, procedebat, quod eosdem ut prævaricatores odirem, simulque consequenter, quod prævaricationes ab eis, vel monendo, vel castigando, vel quocumque alio bono modo, auferre procurarem.

Tex. NON ADHÆSIT MIHI COR PRAVUM: id est, per malitiam non peccavi, etsi per fragilitatem peccaverim, vel etiam per ignorantiam. Pravitas enim cordis importat habitum malitiæ; id verò non importat fragilitas, nec ignorantia. Cæterum, pro pleniori horum trium peccatorum, simulque Psalmi notitia, vide S. Doctorem 1. 2. q. 76. 77. 78. cum suis articulis.

Tex. DECLINANTEM A ME MALIGNUM NON COGNOSCEBAM. Id est, malignum, cum declinaret a me ad faciendum aliquam malignitatem, non cognoscebam, id est, non approbavam, non laudabam; is mihi non placebat. Declinabat quidem a me verecundia ductus, tamquam volens me nesciente iniquitatem operari: sed tamen non potuit adeo totaliter occultari, quin ad meam notitiam sua non perveniret iniquitas. Psalmista igitur hoc in loco affert virtualiter id, quod postea formaliter expressit in Regula B. Augustinus, dum loquens de aliquo peccatore in abscondito peccante, ideoque credente, factum suum ab omnibus occultum remanere, dicit: *Videtur omnino, & a quibus se videri non arbitratur.* Item ex Psalmista eodem habes loco, quod peccatum de se est erubescibile, etiam secundum peccatoris iudicium dummodo peccator ipse in profundum non venerit, *quia tunc contemnit*, Proverb. 18., hoc est, non erubescit, neque ideo curat videri, imo etiam letatur, cum malefecerit, Proverb. 2., & jactat se de hoc coram aliis, tamquam de benefacto. Dicit siquidem Psalmi textus: DECLINANTEM A ME, ut inde cognoscas, peccatum illius maligni esse erubescibile, & secundum seipsum, & secundum ipsius maligni iudicium. Vide 1. 2. qu. 85. ar. 1. 2., quod licet peccatum diminuat, non tamen omnino tollit bonum rationis,

Peccatum non potest totaliter latere: & peccatum est erubescibile.

Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequabar.

Superbo oculo, & insatiabili corde,
cum hoc non edebam.

Oculi mei ad fideles terræ, ut sedeant mecum: ambulans
in via immaculata, hic mihi ministrabat.

Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam:
qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu
oculorum meorum.

In matutino interficiebam omnes peccatores terræ: ut
disperderem de civitate Domini omnes operantes
iniquitatem.

P Salmista in seipso nobis dare intendit
formam vivendi: quotiescumque enim
de se aliquod bonum narrat, tantum
se habet humiliter, ut de eo semper gratias
Deo agat; ita quod in bonorum suorum nar-
ratione numquam iactantiæ ullam scintillam
commixtam habeat, sed principaliter gratitu-
dinem ad Deum, & secundariò charitatem
ad nos, Deo inde gratias agendo, & nos
de moribus informando. Dixit ergo in

Text. DETRAHENTEM SECRETÒ PROXI-
MO SUO, scilicet, ad denigrandum illius fa-
mam. Detractio enim ad hoc fit a detra-
hente, & fit secretè, idest, non coram il-
lo, cui detrahitur (ad differentiam contu-
melix, quæ fit in faciem proximi); licet
fiat coram aliis. Multis autem modis fit a
detrahente: ut dicitur

Text. HUNC PERSEQUEBAR, bona scili-
cet persecutione, corripiendo videlicet eum
ex charitate motus, ut ipsum tam mortalis
peccati pœniteat, & in futurum ab ipso desi-
stat. Quando siquidem detractor dicit de
proximo illud, quod scit esse falsum, pec-
cat mortaliter: item quando dicens verum,
adaugēt illud: item quando manifestat ma-
lum proximi occultum: item quando bonum
a proximo factum depravat, idest, dicit
ab eo esse factum cum intentione ad malum
finem. Porro de mortali hac detractio-
ne, videas Doctorem Angelicum 2. 2. qu. 73.
art. 1. 2. 3.

Text. HUNC PERSEQUEBAR: idest, ab il-
lo, quasi eum persequens, divertebam sta-
tim, ne ipsius detractioes audirem. Pec-
catum igitur æstimat Psalmista, audire abs-
que renitentia detrahentem, & verum æ-
stimat, ut probatur 2. 2. q. 73. a. 4. Unde
& est illud B. Bernardi: *Detrahente, aut de-
trahentem audire, quid horum damnabilius
sit, non facile dixerim.*

Text. SUPERBO OCULO, ET INSATIA-
BILI CORDE, CUM HOC NON EDEBAM;
Tom. IV.

idest, commercium familiare non habebam
cum hominibus aut superbis, aut invidis,
aut avaris. Describit enim Propheta su-
perbum per oculorum extollentiam; invi-
dum vero, & avarum per cordis insatiabi-
litem. Nam quia interiori animo super-
bus excellentiam amat, & de seipso existima-
tionem habet, sequitur tamquam ab illo ani-
mo effectus hic exterior, scilicet, oculorum
extollentia, aliorumque similium gestuum.
Invidorum autem, & avarorum proprietas
primaria est insatiabilitas cordis, respectu
tamen suorum objectorum, quæ amborum
diversa sunt. Objectum invidi quid est?
Diminutio, & (si fieri potest) totalis an-
nihilatio excellentiæ cujuslibet proximo-
rum, quibus invidet. Pasceatur enim invi-
dus malis proximi sui, multumque gaudet,
cum videt illius miseras. De aliqua verò
eiusdem excellentiæ (puta, bonitate mo-
rum, litterarum, doctrinarum, aut etiam
corporalium prosperitatum) tristatur, jux-
ta illud Poetæ: *Invidus alterius rebus mar-
cescit opimis.* Exemplum horum omnium de
invidis præmissorum insigne habes passim.
in Evangelio narrante Phariseorum, alio-
rumque Judæorum odio invidioso contra
Christum insatiabiliter affectorum gesta,
maximè autem passionis Christi tempore.
Potuit ne umquam Pilatus eos mitigare,
etiam spinis coronando, & durissimè Chri-
stum flagellando? Non: immo gaudebant
magis, tantòque plus pascebatur ipsorum
invidia, quantò ad miseriorem statum vi-
debant adductum fuisse Christum, unde &
illum statum cupiens, suos invidos facie-
bat, & (ut verius loquar) cogebat cla-
mare: *Crucifigatur.* Objectum avari quid
est? Adauctio suarum pecuniarum, frumen-
torum, vinorum, cæterorumque similium.
Tale verò objectum insatiabili corde ava-
rus respicit, similis hydropico, qui quan-
tò plus bibit, tantò plus sitit; & illi, de
quo

*Invidio-
rum des-
criptio
cum addi-
tione ex-
empli.*

*De Avari
descriptio-
ne.*

*Intentio
Propheta
universa-
lis in suis
de se nar-
rationi-
bus.*

*Detractio
quatuor
modis
mortalis.*

quo quidam Poetarum dixit : *Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.*

Tex. OCULI MEI AD FIDELIS TERRÆ, scilicet, erant. Hoc est, FIDELIS TERRÆ mihi placebant. Quid per FIDELIS TERRÆ intelligit Propheta? Eos, qui moribus contrariis ad mores illorum, quos præmisit, sunt vestiti. FIDELIS ergo TERRÆ, secundum Prophetam, sunt non facientes prævaricationes, sed divinæ legis observatores. Item non maligni, sed benigni; item non detrahentes proximo suo, sed ipsius proximi famam bonam servantes; item non superbi, non insatiabili corde, non invidi, & avari, sed humiles, placabili corde, mites, & liberales. Hujusmodi conditionum homines, inquit Propheta, oculis meis placebant, idest, eos amabam, eos non persequabar iratus, cum eis familiariter, libenterque edebam.

Minister
Deo gra-
tus quis
sit.

Tex. AMBULANS IN VIA IMMACULATA, HIC MIHI MINISTRABAT : & suum scilicet ministerium erat mihi acceptum. Vis ergo & tu Lector, instructus hic a Psalmista, ministrare Deo (puta, in Missis, in Choro, in Hymnis, in cæteris orationibus), ita quod ministerium tuum sit ei acceptum? Ambula in via immaculata, idest, esto immaculatus, vivendo longè a peccato mortali, & eundo de virtute in virtutem. Ministrum talem sibi quærebat Dominus, & quam sibi esset acceptissimus, ostendebat, eum dixit Joan. 12. *Qui mihi ministrat, me sequatur : & ubi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.*

Quis di-
gnè sit ha-
bitaturus
in Ecclesia
Militante,
& Trium-
phante.

Tex. NON HABITABIT IN MEDIO DOMUS MEÆ, QUI FACIT SUPERBIAM, idest, nullus superbus habitabit mecum. In hoc, sicuti & in superioribus bonis, Psalmista principaliter præfiguratur Christum, qui, cum fuerit humillimus, nullum superbum vult habitare in medio domus suæ, neque hic, neque in futuro. Non enim approbat superbos, qui sunt numero tantum de domo, idest, de Ecclesia sua; ideoque dicuntur non habitare ibi, scilicet merito. Propterea ut omnes ibidem sic habitarent (quod ipse, quantum in se est, desiderat) dicebat illis Matth. 11. *Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde,* idest, discite a me humilitatem cordialem. Quod vero nolit, aliquem superbum habitare in domo sua cœlesti, optimè patuit ex hoc, quod Luciferum, quem, quoadusque humilis fuit, sustinuit in cœlo, mox superbia inflatum cum sibi similibus

ex illa habitatione in æternum exclusit, Apocal. 12.

Tex. QUI LOQUITUR INIQUA, NON DIREXIT IN CONSPECTU OCULORUM MEORUM. idest, ad meum conspectum, ut eum viderem, non est ausus comparere ille, qui loquebatur iniqua. Tantam ergo esse virtutem sanctitatis personæ alicujus ostendit Psalmista, ut homines etiam iniqui eam revereantur, & honorent per hoc, quod non audent in conspectu sanctorum virorum peccare, vel eorum, quos sanctos esse æstimant.

Magna
virtus
sanctita-
tis.

Tex. IN MATUTINO INTERFICIEBAM OMNES PECCATORES TERRÆ: idest, sollicitus eram ad flagellandum, etiam usque ad mortem, peccatores terræ meæ, idest, mihi subditos, utpote in terris habitantes, seu provinciis, regnisque meis. Quomodo sollicitus? Quia non expectabam diu, sed primo mane, diluculo, seu (quod idem est) in matutino illam flagellationem contra peccatores omnes (idest, sine acceptione personarum) exercebam. Et hanc totam vindictam in ipsos faciebam bono zelo motus. Quo? Audi

Tex. UT DISPERDEREM DE CIVITATE DOMINI OMNES OPERANTES INIQUITATEM: ne scilicet inveniretur ullus iniquus in illa civitate, quam utique (ut testificantur Scripturæ) decet sanctitudo, & quæ est domus orationis omnibus gentibus. Per civitatem ergo Domini intelligit Ecclesiam, de qua excluduntur, tamquam interfecti, omnes infideles, scilicet, Pagani, Judæi, & Hæretici; antonomastice enim peccatores sunt, & vocantur infideles; quoniam in peccatis semper existunt. Nam sine fide impossibile est placere Deo, idest, carere peccatis, quibus, qui denudati sunt, Deo placent. De Ecclesia quoque Psalmista (sicut & omnis bonus vir) vult, & conatur, quo modo potest, excludere malorum morum fideles, qui licet in totum non possint excludi ante diem Judicii novissimum (ut patet Matth. 13. ex parabola sæpæ missæ in mare); tamen in partem excludi possunt (ut patet de frequenter conversis per Prædicatores, Doctores, aliorumque bonorum exempla). Ubi denique est etiam connotandum, quod charitas Psalmistæ, & similium ex parte sua, idest, quantum in seipsa est, vellet interficere omnes peccatores fidelium, idest, convertere illos ad bonum, interfectis moribus malis; licet hoc sciat non posse fieri de omnibus, quantum est ex parte ipsorum.

Deside-
rium cha-
ritatis
amplif-
simum.

Psalms CI.

Domine exaudi orationem meam : & clamor meus
ad te veniat.

Non avertas faciem tuam a me : in quacumque die tribulor,
inclina ad me aurem tuam.

In quacumque die invocavero te , velociter exaudi me .

Quia defecerunt sicut fumus dies mei : & ossa mea
sicut cremium aruerunt .

Percussus sum ut foenum , & aruit cor meum : quia
oblitus sum comedere panem meum .

A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ .

Similis factus sum pellicano solitudinis : factus sum sicut
nycticorax in domicilio .

Vigilavi , & factus sum sicut passer solitarius in tecto .
Tota die exprobrabant mihi inimici mei : & qui laudabant
me , adversum me jurabant .

Quia cinerem tamquam panem manducabam , & potum
meum cum fletu miscebam .

A facie iræ , & indignationis tuæ : quia elevans allifisti me ,
Dies mei sicut umbra declinaverunt : & ego
sicut foenum arui .



Ide fervorem Psalmistæ in sua oratione crescere (ut & tu facias sic ,) & affectum ejus multiplicari in tex. DOMINE EXAUDI ORATIONEM MEAM , ET CLAMOR MEUS AD TE VENIAT. Ecce fervor accrescens, quo factum est, ut quam prius dicebat orationem, postea clamorem dicat. Eadem siquidem sententia hæc est; EXAUDI ORATIONEM MEAM : & hæc altera CLAMOR MEUS AD TE VENIAT. Affectus enim interior Prophetæ facit multiplicare idem ; sed (ut dictum est) modo accensiori.

Tex. NON AVERTAS FACIEM TUAM A ME : idest, me deprecantem ne despicias ; ne sis mihi iratus, sed propitius.

Tex. IN QUACUMQUE DIE TRIBULOR, INCLINA AD ME AUREM TUAM : ne scilicet in tribulatione deficiam, sed ut in ea proficiam. Nisi enim tu, qui in excelsis celorum habitas, inclinaveris ad me in inferioribus positum aurem tuæ misericordiæ

auxiliatricis ad patienter, viriliterque sufferendum tribulationes ; ego absque dubio ibi deficiam, scilicet, tribulationibus succumbam, ab eis victus. Si verò mihi tribulato inclinaveris aurem tuam, exaudiendo me a te auxilium efficax, & opportunum petentem ; tunc indubitanter in tribulationibus proficiam, idest, victoriosus existam, fortior, atque potentior illis effectus ; coronam inde, non ignominiam reportans. Vide pro diffusiori horum notitia Psalmum 123., quoniam ibi Psalmista dicens : Nisi quia Dominus erat in nobis, scilicet, per auxilium gratiæ suæ nos efficaciter in tribulationibus ad victoriam perducentis, cum exurgerent homines in nos, fortè vivos degluttissent nos, declarat pluribus verbis sensum omnium a nobis præmissorum in gratiam, hunc textum exponendi : IN QUACUMQUE DIE TRIBULOR, INCLINA AD ME : AUREM TUAM.

Tex. IN QUACUMQUE DIE INVOCAVERO TE , VELOCITER EXAUDI ME : quia

scilicet, periculum est in mora, tum propter magnitudinem & multitudinem inimicorum animam meam quærentium, tum propter meam ad illis resistendum infirmitatem, quæ potius est nihilitas, quam infirmitas. Propterea & hæc a Propheta orante dictum est Deo: **VELOCITER EXAUDI ME: & in Psal. 69. Ad adjuvandum me festina, & Domine ne moreris: & in Psal. 39. Deus meus ne tardaveris.**

Tex. QUIA DEFECERUNT SICUT FUMUS DIEI MEI; idest, tempora mea fuerunt fumo similia, qui in altum ascendit, ubi tumescit, sed mox evanescit. Totum ergo tempus dierum meorum post aliquantulam ascensionem annorum, præ juventute, & quandoque superbia tumescentium, venit ad senectutem, in qua mox nullam firmitatis habuit soliditatem, sed de die in diem, numquam in eodem statu permanens defecit, & omnino tandem evanuit.

Tex. OSSA MEA SICUT CREMIUM ARUERUNT, idest, sicut illud, quod crematur, facta sunt. Hoc est (secundum translationem, quam B. Augustinus sequitur), sicut in frixorio confricta sunt. Quid est hoc? OSSA MEA, quamvis in ipsis soleat esse fortitudo, non sine ustione, idest tribulatione, magna sunt. Prophetat hæc principaliter de Christo Psalmista, immo & facit eum dicentem. Ossa mea sicut in frixorio confricta sunt. Mystici corporis Christi ossa fortiora nonne Sancti ejus Apostoli? Vis videre, eos sicuti in frixorio frigi? Audi unum illorum pro consimilibus etiam proportionally loquentem 2. Cor. 11. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror? Instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum. In itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus: in labore, & ærumna, in vigiliis multis, in fame, & siti, in jejuniis multis, in frigore, & nuditate: præter illa, quæ extrinsecus sunt. Vide eundem taliter frixionem sui, & coapostolorum exprimentem 1. Cor. 4. Nos Apostolos novissimos ostendit, tamquam morti destinatos: quia spectaculum facti sumus Mundo, & Angelis, & hominibus. Taceo de sanctis Martyribus, & Doctoribus, qui & ipsi ossa corporis Christi fuerunt: quomodo confrixa sicut in frixorio sint, videas Legendarium Sanctorum.*

Tex. PERCUSSUS SUM, UT FOENUM: idest, valde, & sine remissione, idest, sine ulla compassione percusserunt me inimici mei. Nam foenum hoc modo percutitur.

Tex. ARUIT COR MEUM: idest, desiccatum est. Quare? **QUIA OBLITUS SUM COMEDERE PANEM MEUM,** illum scilicet panem, de quo dicitur in Psal. 41. *Fuerunt*

mibi lacrymæ meæ panes; & in Joan. 6. Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Prophetat enim hæc, sicuti & frequenter alibi universaliter Psalmista; & ideo sufficit, quod talia verificentur de aliquibus, etiam si non verificarentur de omnibus.

Tex. A VOCE GEMITUS MEI ADHÆSIT OS MEUM CARNI MEÆ. Idest, quia ego tamquam os, idest fortiter, adhæsi per compassionem carni meæ, idest, infirmis filiis meis, ideo gemitus vocem emisi. Quid est hoc? Propheta prævidit Christum in Cruce pro peccatoribus exorantem, & in persona ejus loquitur dicens: **A VOCE GEMITUS MEI ADHÆSIT OS MEUM CARNI MEÆ.** Quasi interrogatus Christus, cur gemat, respondeat interroganti: **A VOCE GEMITUS MEI ADHÆSIT OS MEUM CARNI MEÆ:** idest, ideo vocem gemebundam emitto, quoniam os meum adhæsit compatiendo carni meæ: hoc est, quia compatior infirmantibus filiis meis, quos in æterna prædestinatione jam cognovi futuros mihi obsequiosos, licet nunc ipsi me crucifigant, & multipliciter irrideant; ideo ego pro illis, tamquam pro carne mea, gemebundam hanc vocem ore meo Patri offero, dicens: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.* Os igitur Sanctissimi Crucifixi declaravit (juxta Psalmistæ prophetiam) quod ipse Christus, tamquam fortis in amore, adhæsit per compassionem misericordiae carni suæ, idest, infirmis peccatoribus; caro enim, cum tenella sit, est infirma, ad differentiam ossis, quod est durum.

Tex. SIMILIS FACTUS SUM PELLICANO SOLITUDINIS, in hoc scilicet, quod ego solum sum natus de Virgine, & ego solus calcavi torcular, & ego solus per sanguinis mei effusionem, tamquam alter Pellicanus, vivificavi filios meos mortuos. De Pellicano siquidem solitudinis, qui scilicet nascitur in solitudinibus maxime Nili fluminis in Ægypto (ut refert B. Aug.), narrant Scriptores, quod tamquam colaphis rostrorum filios suos occidit, eosdemque in nido a se occisos luget per triduum. Postea narrant, quod illorum mater, quæ Pellicanus femina est, vulnerat graviter seipsam, & sanguinem suum super ipsos filios effundit, quo illi sanguine superfusi reviviscunt. Factus sum (inquit per Psalmistam Christus) Pellicano similis. Quomodo? Ipse, ut Deus justus, filios suos contumaces per inobedientiam occidit, iustitia exigente, cum post peccatum Adæ primi filii sui adimplevit super eum illud, quod ante peccatum ei comminatus fuerat, dicens: *In quacumque die comederis, ex pomo tibi vetito, morte morieris* (Genes. 2.) Preceptum Dei, pomum illum vetitum comedendo, transgressus est Adam, & in ipso nos omnes

Regula de
Proph.
tiis.

Gemitus
Christi pro
nobis pec-
catoribus.

Christus
ut pellicanus, occidit, &
in triduo
vivificat.

ejus

eius successores peccavimus (Rom. 5.), unde mors iustissime a Deo super omnes etiam ipsius Adæ posteros inflata est, ut diffuse narrat Concil. Trid. sess. 5. Quid Pellicanus ille Christus in triduo, idest, tempore gratiæ post legem Naturæ, & Moylis, fecit? Ipsemet, ut homo factus (Philip. 2), misericordiæ viscera super nos omnes filios suos in nido paradisi terrestris iuste occisos ostendere procuravit, ita largiter, ut seipsum, in Cruce vulneraverit, idest, vulnerari permiserit, mortemque a se, cum posset, non prohibuerit (3. q. 47. ar. 1. 2.) & sic a peccatis nostris mortiferis lavit nos revivificans in sanguine suo (Apocal. 1.) Porro sanguinis huius valorem, & ad vivificandum efficaciam explicavit Angelicus Doctor sic in Rhythmo suo ad Eucharistiam: loquens; *Pie Pellicane Jesu Domine, me immundum munda tuo sanguine, cujus una gutta saluum facere totum Mundum posset omni scelere.*

Quomodo
Christus
fuerit no-
ctua.

Tex. FACTUS SUM, SICUT NYCTICORAX IN DOMICILIO, idest, sicut noctua ambulans in nocte, tamquam amans ipsam; quæ noctua habitat in domicilio, idest, in parietum ruinis. Ac si Christus per Prophetam dicat: Ego jam natus in solitudine (ut declaratum est) sum passus in tenebris, & ruinis Judæorum, tamquam in nocte. Ambulavi prius tamquam noctua inter tenebrosos peccatores, amans ipsos familiariter (ut patet in Evangelio Matth. 10. & alibi) non ut in ruinis peccatorum suorum manerent, sed ut ex illis ad bene vivendum converterentur. Tandem verò ego ipse, tamquam noctua, idest, tamquam omnium peccatorum tenebrosorum primus, fui inter latrones in domicilio, idest, in loco ruinoso, qui mons Calvariæ erat, crucifixus.

Quomodo
Christus
sit passus.

Tex. VIGILAVI, ET FACTUS SUM SICUT PASSER SOLITARIUS IN TECTO. Idest, postquam in Cruce dormivi, & soporatus sum, & exurrexi, Ps. 3., FACTUS SUM SICUT PASSER, volando in tectum, idest, in cælum omnia sub se tegens, ibique solitarius manendo: Nemo enim ascendit in cælum, nisi Filius hominis, qui est in cælo, Joa. 3., quoniam, & quando electi omnes in cælo erunt, solitarius ibi Christus erit. Nam, caput cum toto corpore suo, non plures, sed unus est Christus. Ergo, ut hos versiculos Prophetales de Christo concludamus simul, ipse fuit Pellicanus nascendo, Nycticorax autem moriendo, Passer verò resurgendo, in cælumque ascendendo. Porro, sicut Passer invenit sibi domum, ubi reponat pullos suos, ps. 83., ita Christus per Ascensionis volatum, inventa sibi patriæ cœlestis domo, diligenter inquit modum, quo ibi nos filios suos reponat. Quomodo ad hoc sollicitus est? Interpellat Patrem pro nobis (Rom. 8.), ut videlicet nos in eodem loco secum reponatur,

nunc per gratiam, & postea per gloriam.

Tex. TOTA DIE EXPROBRABANT MIHI INIMICI MEI: ET QUI LAUDABANT ME, ADVERSUS ME JURABANT. Idest, inimici mei indefinenter persequiebantur me, & aperte, & dolose. Patet enim frequenter in Evangelio, prophetiam hanc de Christo fuisse adimpletam utroque modo. Nam aperte illum persecuti sunt Pharisei, quando ad turbas tota die exprobrabant eisdem dicentes: *Quid eum auditis? Insanit: est homo vorax, potator vini, seductor turbarum, amicus publicanorum, homo peccator: non est hic a Deo, qui Sabbatum non custodit: in Beelzebub Principe Dæmoniorum ejicit Dæmonia, & alia huiusmodi quotidie meditates, & obloquentes.* Dolose verò Christum persequiebantur, quando eum in præsentia ore laudabant, & corde tunc adversus eum jurabant. Quoties enim eum in dolo vocaverunt Magistrum? Quoties ei occulte insidias paraverunt, ut caperent eum vel in opere, vel in sermone? Tali autem duplici persecutione præmonstrabatur, quod contra Ecclesiam fieret persecutio aperta, ut Tyrannorum, dolosa, ut hæreticorum.

Persecutio
contra
Christum
duplex.

Tex. QUIA CINEREM TAMQUAM PANEM MANDUCABAM, ET POTUM MEUM CUM FLETU MISCEBAM: idest, quoniam illa, quæ sunt poenitentiae opera, faciebam, tempore etiam gaudiorum, puta conviviorum. Unde Concil. Trid. verba optime possunt expositioni huius textus favere: quæ sunt hæc sess. 14. de Sacr. Extr. Unct. *totius Christianæ vitæ, quæ perpetua poenitentia debet esse, consummativum.* Hæc ibi. Quomodo autem, & quare tota vita Christiana debeat esse perpetua poenitentia (quod est valde declarativum huius textus: QUIA CINEREM TAMQUAM PANEM MANDUCABAM, ET POTUM MEUM CUM FLETU MISCEBAM) docet idem Concilium sess. 6. cap. 13. dicens: *Qui se existimant stare, videant, ne cadant; & cum timore, ac tremore salutem suam operentur in laboribus, in vigiliis, in elemosynis, in orationibus, & oblationibus, in jejuniis, & castitate. Formidare enim debent (scientes, quod in spem gloriæ, & nondum in gloria renati sunt) de pugna, quæ superest cum carne, cum mundo, cum diabolo: in qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia obtemperent Apostolo dicenti: Debites sumus non carni, ut secundum carnem vivamus: si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.* Hæc ibi. Denique nota, quam sit rationalis illa conjunctio textuum in psalmo: etenim per verba antecedentia reddit rationem subsequentis tex. A FACIE INDIGNATIONIS TUÆ. Ac si dixerit: Ideo cinerem tamquam panem manducabam, & poculum meum cum fletu miscebam, quia ad faciendum ista poenalia motus sum

Quid sit
manduca-
re panem,
tamquam
cinerem.
& pocu-
lum suum
cum fletu
miscere.

A FACIE

Modus e-
vadendi
iram indi-
gnationis
Dei.

A FACIE IRÆ, ET INDIGNATIONIS TUÆ, idest quia iram indignationis tuæ, quæ in die iudicii tui erit, a me præcogitatam timui, & istis pœnalibus placare, vel potius a mei condemnatione remove, studui. Nam scriptum est 1. Cor. 11. *Si nosmetipsos judicemus, non utique judicemur*, hoc est, si nos per veram pœnitentiam judicemus, vindictam scilicet sponte sumentes de nostris peccatis (id quod est, præoccupare faciem indignationis Domini), utique a Domino Iudice non condemnemur postea ad pœnam Inferni, aut Purgatorii. Quare? Quia nos spontaneæ pœnam pro vindicandis peccatis nostris suscepimus, & executi sumus. Unde ad hoc confirmandum ipse Psalmista dixit Domino Iudici ps. 118. *Feci iudicium, & iustitiam* (de me scilicet voluntariæ pœnam sumendo): *non tradas me calumniantibus me* (condemnando scilicet in manus dæmoniorum).

Quare ho-
mo eleva-
tus allidi-
tur.

Tex. QUIA ELEVANS ALLISISTI ME, scilicet, abutentem honore, quo elevasti me. Ista ergo est iusta indignatio Dei contra homines, quia ipsi excellentia, qua Deus eos elevavit, abusi sunt. Quando excellenter elevavit hominem Deus? Tunc cum creavit eum ad imaginem, & similitudinem suam: cum super omnes alias creaturas eum præfecit dominatorem: cum dedit ei animam viventem, idest, seipsam suo libero arbitrio regentem (Genes. 1. 2.) Quando abusus est homo ista grandium donorum excellentia, per quorum abusionem beneficiorum meruit, quod Deus allideret eum? Tunc quando liberum suum arbitrium ad peccandum inclinavit: quando consequenter, cum in tanto honore (ut prædiximus) esset, non intellexit: quando propterea comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis, ps. 48. Quando Deus iustè allisit eum? Tunc cum ipsum privavit gratia sua, iustitia, sanctitate, innocentia, in quibus creaverat eum (Concil. Trid. sess. 5.) Sic namque propter ingratitude Deus eum allisit, idest, humiliavit, dejecit, condemnavit. Ratio igitur (ut ex superioribus sensum Psalmistæ concludamus) indignatio-

nis Dei, idest, qua Deus per modum indignati allisit hominem, hæc est, quia scilicet homo a Deo elevatus tali elevatione contra Deum benefactorem suum abusus est.

Tex. DIES MEI SICUT UMBRA DECLINAVERUNT: idest, sicut umbra fumi fuerunt in altum exaltati, & post paulatim declinare cœperunt, quod usque ad nihilum reducti sint. Sic enim fumi umbra procedit (ut patet) & super in hoc Psalmo dixit: *Defecerunt sicut fumus dies mei*.

Tex. ET EGO SICUT FOENUM ARUI: scilicet, illis diebus meis sic deficientibus, sum exsiccatus sicut fœnum. Quomodo exsiccatur fœnum? Ad ortum, & calorem Solis. Quid est hic ortus, & calor Solis? Prosperitas mundi incipiens, atque succrescens. Exsiccatur ergo (secundum Psalmistam) cor hominis a devotione sua erga Deum, idest, paulatim, & quasi insensibiliter, perdit eam tempore prosperitatis suæ in rebus mundanis. Quot sunt, qui prius Deo ferventer devoti ante contractas lætanter nuptias, fiunt post matrimonium contractum indevoti, divinorumque obsequiorum paulatim quasi totaliter obliviosi? Quot in victus, vestitus, aliisque familiæ suæ necessariis mediocriter a Deo donati serviunt ei in cordis simplicitate, qui si ad amplas possessiones habendas per mundi prosperitatem, vel ad cæteras quoque divitiarum facultates pervenerint, in Dei servitio tepescunt, in eodem tandem frigescent? Propterea ne a prosperitatibus (ut fœnum a sole) exsiccemur in spirituali vita, clamabat Apostolus 1. Cor. 7. *Tempus breve est, Reliquum est, ut qui gaudent, tamquam non gaudentes sint: & qui emunt, tamquam non possidentes: & qui utuntur hoc Mundo, tamquam non utantur*. Hoc est: Cogitate frequenter de morte, quia tempus breve est: in gaudiis quoque, & emptis possessionibus, atque usura huius mundi nolite cor apponere, quia tempus breve est. Denique, inquit David, EGO SICUT FOENUM ARUI, quia in prosperitate positus commisi adulterium, homicidium, & superbiam in enumeratione populi cogitationem. (2. Reg. cap. 11., & 24.)

Tu autem Domine in æternum permanes: & memoriale
tuum in generationem & generationem.

Tu exurgens misereberis Sion: quia tempus miserendi
ejus, quia venit tempus.

Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus: & terræ
ejus miserebuntur.

Et timebunt gentes nomen tuum Domine, & omnes
reges terræ gloriam tuam.

Quia ædificavit Dominus Sion: & videbitur in gloria sua.
Respexit in orationem humilium: & non sprexit precem
eorum.

Scribantur hæc in generatione altera: & populus, qui
creabitur, laudabit Dominum.

Quia prospexit de excelso sancto suo: Dominus de
coelo in terram aspexit.

Ut audiret gemitus compeditorum; ut solveret filios
interemptorum.

Ut annuntient in Sion nomen Domini, & laudem ejus
in Jerusalem.

In conveniendo populos in unum, & reges ut serviant
Domino.

Respondit ei in via virtutis suæ: Paucitatem dierum
meorum nuntia mihi.

Ne revoces me in dimidio dierum meorum: in
generationem & generationem anni tui.

Initio tu Domine terram fundasti: & opera manuum
tuarum sunt cœli.

Ipsi peribunt, tu autem permanes: & omnes sicut
vestimentum veterascent.

Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu
autem idem ipse es, & anni tui non deficient.

Filii servorum tuorum habitabunt: & semen eorum in
sæculum dirigetur.

Posita brevitate annorum hominum, hic viventium, demonstrat nunc Psalmista differre in infinitum ab annis Domini; quoniam ipsius anni numquam deficient. Dicit ergo in tex. TU AUTEM

(scilicet, ad differentiam varietatis prædictæ dierum nostrorum) IN ÆTERNUM PERMANES (scilicet, idem immutabiliter). Sed cur addit: MEMORIALE TUUM IN GENERATIONEM ET GENERATIONEM? Nonne ad per-

*Ecclesia,
& Eucha-
ristia nū-
quam de-
sistent.*

permanentiam indeficientem sufficiebat di-
xisse Deo: TU AUTEM IN ÆTERNUM PER-
MANES? Sufficiebat quidem, si Deus in se-
ipso consideretur, non autem si considere-
tur in quibusdam effectibus suis, qui dicun-
tur memoriale suum, eo quod in eis me-
moriam Dei specialiter fiat. Qui sunt illi ef-
fectus? Ecclesia Christi sponsa, & sacro-
sancta Eucharistia. Utraque igitur juxta
prophetiam hanc permanebit in generatio-
nem & generationem, idest, semper quo-
cumque tempore generationis successivæ
usque ad finem mundi. Porro de Ecclesia
hoc ipsum patet in figurali locutione Pa-
triarchæ Jacob, cum dixit Genes. 49. Si-
meon, & Levi, vasa iniquitatis bellantia,
in furore suo occiderunt virum, & in volun-
tate sua suffoderunt murum. Quid murus?
Ecclesia sponsa Christi. Nam ipsamet Spon-
sa loquens de seipso dicit Cantic. 8. Ego
murus. Simeon ergo, & Levi, idest, Pha-
risæi, & Principes Sacerdotum Judæorum
ab eis descendentes (prophetia enim Ja-
cob de diebus novissimis fit, ut patet ibi)
occiderunt quidem virum, idest, Christum
virum omnibus virtutibus, & fortitudine
plenum; sed de exteriori facto non suffo-
derunt murum, cum hoc malum in sola vo-
luntate fecerint (ut inde constat): murum
hunc numquam potuerunt omnes adversarii
actualiter suffodere, quoniam prophetiæ
hujus sensum apertius declarans, simulque
validius confirmans, dixit Christus Salva-
tor noster Petro, Matth. 16. Super hanc
petram edificabo Ecclesiam meam, & portæ
infernæ non prævalebunt adversus eam. Qua-
re? Quia ipsa est (ut dixit Psalmus) me-
moriam Domini: non tantum scilicet quia
ipsa semper memoratur illius (ut patet ex
continuis laudibus, quas in honorem Dei
effundit); sed multo magis quia Dominus
sine ulla intermissione memor, & vigilar-
tissimus protector est ejusdem Sponsæ suæ,
juxta illud maximum ab ipso ad illam sub
persona Psalmistæ promissum, Ps. 31. Intel-
lectum tibi dabo, & instruam te in via hac,
qua gradieris. Firmabo super te oculos meos.
Si ergo Deus sic est cum Ecclesia, quomo-
do ipsa non permanebit a generatione in
generationem? Porro de sacrosanctæ Eu-
charistiæ Sacramento, quod numquam in
Christi Ecclesia desitutum sit, patet ex illa
sententia sua ad ipsam Ecclesiam in Apo-
stolis tunc repræsentatam, qua ei sic pro-
misit Matth. 28. Ecce ego vobiscum sum om-
nibus diebus usque ad consummationem sæculi.
Loquitur enim ibidem de suo existeret cum
Ecclesia in Sacramentis, ut patet per præ-
cedentem contextum, in quo locutus erat de
Sacramento Baptismi. Consequenter igitur,
cum Baptismus sit omnium aliorum Sacra-
mentorum janua necessaria, cointelligit ibi
illud idem de aliis Sacramentis, faciendo

*Si Deus sic
est cum Ec-
clesia, quis
contra ip-
sam?*

mentionem a primo magis absolute homini-
bus necessario. Patet & secundo de ipsa di-
vinissimæ Eucharistiæ indeficientia ex illa
Apostoli sententia 1. Cor. 11. Quotiescumque
manducabitis panem hunc, & calicem bibetis,
mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.
Ergo Sacrificium hoc Sacramenti Altaris in
Ecclesia ad novissimum usque diem perse-
verabit, quo Dominus ad Judicium totius
mundi veniet. Quod quidem, Concil. Trid.
docente, intelligendum est, fuisse Apostolis
ab ipso Domino præceptum. Tertio igitur
ex illo Concilio probatur eadem inde-
ficientia Sacramenti Altaris, cujus verba
sunt hæc sess. 13. cap. 2. Salvator noster
discessurus ex hoc mundo ad Patrem, Sacra-
mentum hoc instituit, in quo divinitas divini
fuit erga homines amoris velut effudit, me-
moriam faciens mirabilium suorum. Et in
illius sumptione colere nos sui memoriam præ-
cepit, suamque annuntiare mortem, donec
ipse ad judicandum mundum veniat. Hæc
ibi. Quod & sess. 22. cap. 1., aliis quidem
verbis, sed eodem sensu de ipso Domino
dixit: Sacerdotem secundum ordinem Melchi-
sedech se in æternum constitutum declarans,
corpus, & sanguinem suum sub speciebus pa-
nis, & vini Deo Patri obtulit; & sub ea-
rundem rerum symbolis Apostolis (quos tunc
novi testamenti Sacerdotes constituebat), ut
sumerent, tradidit; & eisdem, eorumque in
Sacerdotio successoribus, ut offerrent, præ-
cepit per hæc verba: Hoc facite in meam com-
memorationem, uti semper Catholica Ecclesia
intellexit, & docuit. Et Can. 1. Si quis
dixerit, in Missa non offerri verum, & pro-
prium Sacrificium; aut quod offerri non sit
aliud, quam Christum nobis ad manducan-
dum dari; anathema sit. Hæc ibi. Rursus
in Canon. 2. confirmat illam institutionem
Sacerdotum a Christo factam per illius ver-
ba, anathematizans contrarium dicentes.
Domini igitur memoriale in generatione
& generationem permanebit, ut dixit Psal-
mus.

*Maxima
dignitas
Sacerdo-
tum.*

Tex. TU EXURGENS MISEREBERIS SION,
idest, Ecclesiæ speculatione divinatorum ad
Patriam supernam tendentis. Tu quando-
que videris non misereri ejus; quando eam
sine manifesto de cœlis auxilio ab inimicis
diversimodè affligi permittis. Sed nunc, quia
jam VENIT TEMPUS MISERENDI EJUS
(quod subditur in textu), idest, quia mul-
tum ipsa afflicta est, & patienter pro amo-
re tuo omnia sibi adversantia pertulit, ex-
urgens esto ad inopinatum ab inimicis fa-
vorem auxilii tui dandum Ecclesiæ illi tuæ;
quæ, merito viriliter præliandi contra ho-
stes, vocatur Sion civitas David, idest tua,
qui secundum carnem es filius David. Pa-
tientia igitur bona in adversis pro amore
Christi habita, secundum Psalmistam, est via
recta ad inveniendum tempus majoris apud
eum

De fructu
patientia,
& impa-
tientia no-
ta per to-
tum.

eum misericordiae. Ergo ab oppositis impatientia in adversis habita (secundum Psalmistam) est via bona ad non inveniendum tempus alicujus specialis divinae misericordiae; quinimmo est via aptissima ad aggravandum sibi dolores, & ad Deum offendendum, & ad provocandum contra se justam Dei vindictam. Replicatur verò a Psalmista ille tex. **QUIA VENIT TEMPUS**, ut ostendat, stabilem esse firmitatem praemissorum de bona patientia, & mala in adversitatibus impatientia.

Tex. QUONIAM PLACUERUNT SERVIS TUIS LAPIDES EJUS: idest, quoniam servis tuis non solum placuit tota civitas illa Sion, sed etiam lapides murorum ipsius civitatis placuerunt. Nec mirum, quia muri ejus, & consequenter lapides ipsorum murorum, ex auro purissimo sunt. Porro tota illa Sion civitas triumphans, ad quam ista Sion militans tendit, est dilectissima, Deoque gratissima, plenaque modulis in laude, qua cum favore maximo ipsum trinum Deum unicumque sine fine incessanter praedicat. Si plura vis de pulchritudine istius civitatis mirabilissima, murorumque ejus, pro ampliori hujus Psalmi notitia, videre, lege Apocal. cap. 21, ab illo tex. *Ostendit mihi civitatem sanctam*, & psal. 86. *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei*, & hymnos qui in festo Dedicationis Ecclesiae cantantur.

Tex. ET TERRAE EJUS MISERE BUNTUR: idest, illi servi tui ex complacentia sua, per visionem lapidum ipsius civitatis supernae habita, & ex miseriis hujus inferioris status, per comparisonem ejusdem status superioris multò magis cognitis, moti miserebuntur plus satis, quam prius faciebant terrae ejusdem, idest, Ecclesiae adhuc in terra habitantis. Hinc disce tu a Propheta, quantam charitatem Sancti coelestis patriae cives jam effecti habeant erga nos in terra adhuc peregrinantes, tot tantisque miseriis tum corporis, tum animae circumdatos, & consequenter quanto charitatis fervore clament ad Deum misericordiarum, & totius consolationis Patrem pro nostris interim miseriis alleviandis, ac demum omnino tollendis, sublevando nos ipsos de terra ista mortalium ad terram illam viventium.

Tex. TIMEBUNT GENTES NOMEN TUUM, ET OMNES REGES TERRAE GLORIAM TUAM, scilicet, timore bono, vel ex metu poenarum, quae possunt sibi ipsis facilius infligi, vel ex reverentia majestatis tuae per amorem, ne ipsam offendant, commoti. Timor hic secundus, ad quem communiter ex primo pervenitur, est timor filialis, seu castus: timor verò ille primus servilis vocatur, ex quo regulariter originem habet de peccatis contritio,

Tom. IV.

de quo propterea dicit sacrum Concil. Trid. sess. 6. canon. 8. *Si quis dixerit, gehennae metum, per quem ad misericordiam Dei de peccato dolendo confugimus, vel a peccando abstinemus, esse peccatum, vel peccatores peiores facere, anathema sit.* Hæc ibi. Item, quod timor servilis sit bonus, a Domino declaratur: qui, postquam ab humano, seu potius mundano timore retrahente a Deo suos expoliaverat dicens Luc. 12. ver. 4. *Ne timeamini ab his, qui corpus occidunt, & post hæc non habent amplius, quid faciant* (quod scilicet vos occisi sentiatis, idest, sensibilem dolorem vobis afferat), subjungit exhortans nos ad bonum timorem servilem hæc verba: *Ostendam autem vobis, quem timeatis. Timeate eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timeate.* Qui ergo ab hoc servili timore homines retrahere student, sunt Antichristi, idest, Christo contrarii, scilicet, diabolus, vel diabolica ipsius tentatoris instrumenta, ne per hunc timorem a Domino nobis instanter commendatum illa duo magna bona assequamur, quæ timore hoc indutis assignavit (ut audistis) Concilium Trid. sess. 6. canon. 8. Cæterum, ut de istis timoribus, quos Psalmus intendebat dicens: **TIMEBUNT GENTES NOMEN TUUM, ET OMNES REGES TERRAE GLORIAM TUAM,** scilicet, filiali, seu casto, & servili, diffusius pro Psalmi ampliore notitia instruaris, videas Angelici Doctoris 2. 2. q. 19. ar. 1.

Tex. QUIA ÆDIFICAVIT DOMINUS SION: scilicet, ex his gentibus, quæ timebunt nomen suum, & ex his Regibus, qui timebunt majestatem ejus (modo prædeclarato) Ecclesiam suam ædificavit. Hoc statim post versiculum præmissum subjungit cum rationali conjunctione *Quia* Psalmista, ut auferat errorem, & doceat errori illi contrariam veritatem. Quis est error ex præmissis versiculo contingere potens? Quod illos sanctos timores Domini habuissent ex semetipsis illæ Gentes, & illi Reges. Hanc enim opinionem ut falsam, ex maledicta superbia natam (quæ Pelagianis hæreticis superbiae arrogantia obsecatis non erat error) excludit Propheta, adducendo rationem illam: **QUIA ÆDIFICAVIT DOMINUS:** non autem dicendo: *Quia* ædificaverunt ipsi. Unde Sedes Apostolica subscribendo Psalmistæ clarius exclusit postea illam Pelagianam hæresim, universaliter dicens (ut Concilium Arausicanum refert) cap. 22. *Nemo de suo habet, nisi mendacium, & peccatum.* Ubi etiam simul cum Propheta nostro, sed clarius, & universalius expressè docet eidem Hæresi contrariam veritatem his verbis: *Si quis autem homo habet veritatem, atque justitiam, ab illo fonte est, quem*

Contra
dissuaden-
tes timo-
rem servi-
lem ut
malum.

Omne bo-
num no-
strum ex
dono Dei
est, non ex
nobis.

Charitas
Ecclesie
triumpha-
tis ad mi-
litantem,

*Hæresis
damna-
tur Pela-
giana,*

quem debemus in hac eremo sitire, ut ex eo quasi quibusdam guttis irrorati, non deficiamus in via. Hæc ibi.

Tex. ET VIDEBITUR (scilicet, ipse Dominus ab illis Gentibus, & Regibus, si in bene vivendo perseveraverint usque in finem, simulque in gratia Dei hinc decesserint), IN GLORIA SUA (idest, essentia sua divina clarè per modum perpetuò permanentis apparente.)

Tex. RESPEXIT IN ORATIONEM HUMILIUM: ET NON SPREVIT PRECEM EORUM: idest, accepta fuit Deo oratio humilium, & preces. Quare? Quia humiles ei prius accepti fuerunt. In cujus manifestum signum dicitur Genes. 4. *Respexit Dominus ad Abel* (ecce prius), & *ad munera ejus* (ecce posterius). Qui sunt humiles in orationes, precesque Domino offerendo? Illi, qui se in principio orationis nihil esse dicunt, nihil ex se boni orando impetraturos fatentur, & in fine orationis se omnino fuisse inutiles, coram tanta Dei maiestate assistendo, eique colloquendo, propriasque miseras, & voluntates aperiendo, ac tandem in orationibus ipsis, quantum ex se est, magis defecisse, quam profecisse, humiliter confitentur, & veraciter æstimant. Quidquid ergo boni, si quid ibi fuit, tu ex tua magna misericordia in me operari dignatus es Domine: & te audisse, simulque exaudisse me orantem, non meum ullum meritum fuit, cum sim vilissimus vermis, pulvis, & cinis; sed tua tota maxima, & infinita pietas, atque inæstimabilis dignatio extitit. Tibi soli ex omnibus his de oratione mea quacumque præmissis immortalis Deo honor, & gloria: cui magis, quam antea, sum obligatus; eo quod me ad te venire, tibi astare, tecum loqui, te rogare, te adorare, te summa veneratione, per meas etiam externas corporis inclinationes, acceremonias, revereri, honorare, & colere voluisti. Quid igitur tantæ dignationi tuæ mea tanta obligatio retribuet? Me totum totaliter, & semper, cum tamen nihil sim in conspectu tuo.

*Humiles
in bona
faciendo
describun-
tur.*

*Scriptio-
num bona-
rum utili-
tas.*

Tex. SCRIBANTUR HÆC IN GENERATIONE ALTERA: ET POPULUS, QUI CREABITUR, LAUDABIT DOMINUM: scilicet, ex talium rerum scriptione bene visa, & intellecta excitatus, simulque instructus laudabit & ipse similimodo Dominum Deum nostrum. Unde Apostolus, quasi Psalmistæ mentem exponens, dicit Rom. 15. *Quaecumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam, & consolationem Scripturarum spem habeamus*, scilicet, bene laudandi Deum. SCRIBANTUR, inquit Psalmus, HÆC IN GENERATIONE ALTERA. Quæ sunt HÆC? Illa, quæ ipse Psalmista superius dixerat. Quæ est GENERATIO ALTERA? Generatio sequens ad longum suc-

cessiva, & præcipuè generatio novi Testamenti, quæ (ut patet) est altera in gratia, lege, & expressa veritate a generatione veteris Testamenti, juxta illud Joan. 1. *Lex per Moysen data est, gratia autem, & veritas per Jesum Christum facta est.* Per hoc ergo Psalmi dictum: SCRIBANTUR HÆC IN GENERATIONE ALTERA, significatur, quod in antiquo Testamento descriptum sub velamine figurarum est Testamentum novum, juxta illud quasi exponentis Apostoli 1. Cor. 10. *Omnia in figura contingebant illis*, scilicet, antiquis. ET POPULUS, inquit Psalmus, qui per novam creationem succedet, LAUDABIT DOMINUM. Si tanta ex scriptionibus bonis utilitas procedit, utique (secundum Psalmistam) magna perniciēs ex malis scriptionibus eveniet. Constat enim, ex libris Hæreticorum quamplurima per totum Mundum dispersa mala variis temporibus promanasse; unde & necessarium fuit Romanis Pontificibus, pro conservatione Ecclesiæ Catholici sibiipsis a Domino in B. Petro Apostolo commissæ, magnas facere prohibitiones, etiam sub censuris Ecclesiasticis, ne tales libri pestiferi a Fidelibus haberentur, viderentur, legerentur.

*Novum
testamen-
tum in ve-
ritate præ-
cessit seip-
sum in fi-
guris.*

*Sancta
Prohibi-
tio.*

Tex. QUIA PROSPEXIT DE EXCELISO SANCTO SUO: DOMINUS DE COELO IN TERRAM ASPEXIT: ita scilicet, quod illum esse in locis summè excelsis, & terram esse in locis maximè infimis, cognitionem ejus non impedit, idest, non facit, quin ipse Deus aspectu suo omnia etiam terrena perfectissimè cognoscat, & providentiam singularem de omnibus habeat: de hac Dei providentia vide Doctorem Angelicum 1. q. 22. ar. 1. 2. & q. 103. ar. 6. 7. Unde & expositionem Psalmi ampliores facies.

Tex. UT AUDIRET GEMITUS COMPEditorum: idest, Martyrum timorem Domini maximè habentium. Compedes enim isti non fuerunt (quod legatur) corporales, sed spirituales. A Tyrannis namque Martyres fuerunt in carcerem tracti, catenis vincti, multis modis percussi, atque tormentis afflicti; numquam autem leguntur compediti. Quid ergo hi Martyrum compedes, quibus hic compediti dicuntur, fuerunt? Maximus timor Domini (secundum B. Augustini expositionem), quo abundanter erant repleti. Propter reverentiam siquidem, qua in amorem Domini ferebantur, fuerunt in illis agonibus durissimis in fide constantes, in corpore bene patientes, & gloriosi victores in certamine. Numquid non vocem Martyris cujusque ad Deum, cujus timore reverentiali repletus erat, audisti in ps. 16. *Propter verba*, inquit, *labiorum tuorum* (quibus videlicet eram compeditus) *ego custodi vias duras.* Reverentialis ergo timoris fructus fuit, quod martyrum pedes, idest

*De compe-
dibus, quid
sint.*

idest, affectus internæ voluntatis, non sunt lapsi ad malum, quod Tyranni volebant; sed sunt immobiliter fixi in bono, quod Tyranni nolebant. Propterea merito per istos compedes significatus est timor Domini sanctus, quo suaviter, maximeque utiliter constringuntur erga Deum pedes animorum interiores, idest affectus, ne defluant, sed firmentur. Amabiles igitur cum sint isti compedes (ut patet etiam ex hoc, quod dicitur Ecclesiastici 6. *Fili injice pedem tuum in compedes illius*), mirum videtur, quod Psalmista dicat *gemitus compeditorum*. Quomodo Martyres gemunt in compedibus, si gaudent in eis? Manifestum enim est, quod ipsi de hoc, quod timore sancto indutos se sentiunt, plurimum exultant, cum qua exultatione gemitum esse posse, non facile apparet. Considerandum igitur hinc nobis Psalmista relinquit, quod in Martyribus erat & pars inferioris sensus, & pars superioris rationis, & quod utraque sine peccato suum faciebat officium. Secundum superiorem quidem in illo Christianæ fidei contra Tyrannorum torturas bello vehementer gaudebant: secundum inferiorem, verò quandoque gemebant. Nam & ad Petrum pro Christo desiderantem pati martyrium dixit ipse Dominus Joan. 21. *Alius te cinget, & ducet, quod tu non vis: sed & de Domino ipso dictum Hebr. 5. Qui in diebus carnis suæ (ecce pars inferior) preces, supplicationesque ad eum, qui posset eum salvum facere a morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens exauditus est.*

Tex. UT SOLVERET FILIOS INTEREMPTORUM: idest, ut ipse Dominus nos, qui sumus secundum naturalem successionem filii Martyrum illorum pro Christo interemptorum, solveret & a peccatis mediante ipsorum intercessione, & ab inordinato ad nos amore, quo retrahimur a bona illorum sequela, ne videlicet imitemur, secundum moralem vitam, eorundem gesta fortia, victorias, & inclyta gaudia. Ut igitur nos solveret a timore mortis, & per exempla ipsorum induceret ad amorem eximie virtutis, ac fortitudinis, prospexit Dominus de Excelso sancto suo.

Tex. UT ANNUNCIENT IN SION NOMEN DOMINI, ET LAUDEM EJUS IN JERUSALEM: idest, solvere volebat Dominus filios interemptorum etiam ad hoc, ut ipsi annunciarent nomen, idest, cognitionem Domini in Sion, hoc est, ut facerent in Ecclesia a multis cognosci magis, ac magis Dominum cognitione fidei veræ, & vivæ, per quam ascenditur de ista minori Sion ad illam civitatem maximam Jerusalem, coelestem, in qua júbilo ineffabili, & continuo universi cives illi laudem Deo facie ad faciem viso unanimiter concinunt (ps. 83.)

Tex. IN CONVENIENDO POPULOS IN

UNUM, ET REGES, UT SERVIENT DOMINO: idest, fructus ille in Sion annunciationis nominis Domini, & laudis divinæ in Jerusalem fuit hic, quod Populi, & Reges convenerunt in unum ad serviendum Domino. Factum ergo originaliter est hoc ex virtute sanguinis mortificatorum illorum, & ex gemitibus illorum compeditorum. Exauditi enim sunt illi, qui in pressura tanta, & humilitate (ut diximus) ad hoc erant, ut esset postea temporibus successivis Ecclesia Christi in tanta gloria, quam viderunt Patres nostri, & nos; ut jam Populi, & Reges Romanorum, diversarum quoque nationum Principes, qui prius in unum convenerant adversus Dominum, & Christum ejus (Ps. 2.), deinde convenirent in unum ad serviendum Deo Patri, & Christo filio ejus. Itaque de hac mutatione omnium facta principaliter ab omnipotente dextera Excelsi admiratus Psalmista, cum gaudio valde magno, gratias inde immensas intendens agere Deo, dixit: IN CONVENIENDO POPULOS IN UNUM, ET REGES UT SERVIENT DOMINO.

Tex. RESPONDIT EI IN VIA VIRTUTIS SUÆ: idest, laus, vel etiam Jerusalem, locus ipsius laudis, respondit Deo in via fortitudinis suæ. Quomodo respondet Domino laus ejus? Quando (ut inquit Aug.) gratias ei agunt vocati ab illo. Ille enim vocat: nos ei respondemus non voce, sed fide, non lingua, sed vita. Si enim vocat te Deus, & præcipit, & tu male vivis, vocationi ejus non respondes, nec laus ejus respondet ei de te; quia sic vivis, ut ille non laudetur, sed potius blasphemetur per te. Cum autem sic vivimus, ut per nos laudetur Deus, respondet ei laus ejus de vocatis, & sanctis ejus. Hæc ille. Porro & Jerusalem ei respondit, non illa Judæorum, sed ista Christianorum. Vocata est Sinagoga Judæorum, & noluit respondere per obedientiam Deo vocanti; ut ipsemet testatur dicens Luc. 13. *Jerusalem quoties volui congregare filios tuos sub alas, & noluisti?* Sed Jerusalem, de qua Psalmista prophetat RESPONDIT EI? Et ubi? IN VIA VIRTUTIS, idest, fortitudinis suæ. Ecclesia enim Gentium mox ut a Christo per Apostolos vocata est ad fidem Resurrectionis ejus post mortem Crucis, respondit eidem Deo seipsam vocanti. Obedivit namque secundum formam, quæ sibi de Domino ab Apostolis data est, idolisque suis cum maxima detestatione penitus relictis, per veram fidem se totam in intellectu, & per veram charitatem in voluntate, Christo humiliter dedicavit. Propterea prophetiam hanc declaravit, confirmavit, adimplendamque prænuntiavit Dominus his verbis Joa. 10. *Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere, & vocem me-*

Fructus gemituum, & sanguinis Sanctorum Patrum est conversio Mundi.

De Ecclesia respondente Deo.

Quomodo gaudium, & dolor sunt simul.

Quare Dominus solvere procurat nos filios Martyrum suorum.

am audient. Quæ erant illæ oves adducenda? Gentiles, qui nec sanguinis propagatione, nec veri Dei cultus professione erant ex Judæis, primum illud ovile, existentibus. Quid est vocem meam audient? Mihi vocanti eas per simplicem obedientiam respondebunt. Quando? Cum adduxero eas. Obedientia igitur istarum ovium non erit de suo, sed de meo dono, quo gratis eas adducam. Prophetavit & de ipsa Gentium Ecclesia adducenda, & de ejusdem bona responsione conformiter ad Psalmum Isaias, quando in persona ejus dixit cap. 50. Dominus Deus aperuit mihi aurem: ego autem non contradico, retrorsum non abiit. Ecclesiæ etenim Christus aurem aperuit, cum per suos Apostolos eam ad seipsum, magno prædicationis eorum clamore vocavit, ipsa verò vocanti non contradixit, nec ab illo retrorsum abiit, idest, vocantem ipsum secuta est, per obedientiam sanctam ei bene respondens; loquitur enim hic per figuram, quæ minus dicendo significat plus. Cæterum quid importat illud signanter a Psalmista notatum: IN DIE VIRTUTIS SUÆ? Quod Ecclesia Gentium ex eo maxime credidit in Christum, quod ipsum jam crucifixum, mortuum, & sepultum, resurrexisse gloriosum audivit. Hoc siquidem de resurrectione tali auditum movit principaliter Gentes ad inhaerendum Christo, quam fuisse crucifixum, & mortuum. Unde ad hoc significandum videtur & Apostolum de Christo dixisse Rom. 4. Resurrexit propter justificationem nostram, & de Apostolorum prædicatione signanter dictum fuisse Act. 4. Virtute magna reddebant Apostoli testimonium Resurrectionis Jesu Christi Domini nostri. In die igitur virtutis, idest, fortitudinis suæ, quæ in resurrectione maxime apparuit, Jerusalem Gentium fidelium laudem magnam Christo reddidit (ut prophetat Psalmista) magis, quam in die infirmitatis suæ, quæ fuit maxime manifestata in sua passione, crucifixione, & morte. Ab infidelibus Tyrannis, & populis nonne dabatur in opprobrium Christianis, quod crederent in Crucifixum, & mortuum, tamquam in Deum verum, ipsi servirent, eundemque summe colerent, & adorarent? Utique ut in sacris Martyrum, atque Virginum historiis legitur, Quid ad hoc opprobrium de infirmitate Christi respondebant Christiani? Diem virtutis ejusdem Christi, idest, resurrectionem ex morte crucis. Ac si responderent: Hæc supernaturalis virtus, idest, fortitudo ipsius ad resurrectionem sui gloriosam sufficiens aperte monstrat, illum esse Deum: quandoquidem tota virtus humana, immo & angelica non potest se ad resuscitandum: aliquem mortuum extendere, testimonio etiam vestrorum Philosophorum dicentium: A privatione vitæ ad habitum ejusdem vitæ

non datur regressus. Itaque in die fortitudinis ejus nos speculamur, & idcirco de necessitate ipsum esse verum Deum voluntarie credimus: vos autem ad diem infirmitatis ejus solummodo attendentes, verum Deum esse ipsum, pertinaci ignorantia malitiose negatis. Ad hæc sapientiæ Christianæ verba quid Tyrannorum cæcitas respondebat? Tormenta, carceres, flagella: quia, quid veritatis responderent, non habebant. De ignorantia enim affectata, seu potius malitiosa, non poterant se excusare; quoniam a Christianorum sapientia (ut in sacris horum historiis habes) eis obijciendo dicebatur: Unde scitis vos, quod Jesus Nazarenus fuit passus, crucifixus, mortuus, & sepultus? Ex Evangelio respondebant Christianorum: vultis ergo vos videre, inquiebat sapientia Christiana, quod malitiosa ignorantia & cæcitate pleni estis? Si ex Evangelii Christianorum narratione creditis illa infirma de Christo; cur ad ejusdem Evangelii subinde mox conjunctam enarrationem non creditis de Christo ipso fortia, idest, resurrectionem, & ad cælos ascensionem? En quanta malitia vestra: quanta dispositioni pravæ conjuncta ignorantia. Ex præmissis omnibus patet, quod optime (sicut semper & ubique) dixit Christus in Ps. 29. Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? Idest, nulla hominibus utilitas de sanguine meo proveniet per crucem effuso, si maneo in corruptione, idest, in morte. Nam si a morte non resurgo, nec Gentium ad me per veram fidem conversio erit, nec Tyrannorum loquentium iniqua os obstrui totaliter poterit. Per Resurrectionem enim meam & Gentes credent, & impiorum ora obstruentur (id quod de utrisque superius declaratum est).

Tex. PAUCITATEM DIERUM MEORUM NUNCIA MIHI: idest, fac me intelligendo corde fixo penetrare, quam sint breves naturaliter, & pauci, idest exigui, & quasi nihil moraliter dies mei. Nuncia, inquam, mihi, idest, ad utilitatem meam utrumque horum. Si enim, te operante, penetravero, ut oportet, brevitatem naturalem dierum meorum, non immergam me nimis in amorem sæculi (ut docet Apostolus 1. Cor. 7. ex tempore brevi trahens, quod qui utuntur hoc Mundo, sint quasi non utantur): & si penetravero, ut oportet, exiguitatem, & quasi nihilitatem moralem eorundem dierum, idest, quod nihil boni, multumque mali in conspectu tuo fecerim; tunc de malis poenitentiam dignam facere, & de bonis acquirendis sollicitudinem habere festinabo; sicque ad bene moriendum utrobique, ut opus est, me præparabo.

Tex. NE REVOCES ME IN DIMIDIO DIE.

Obedientia Ecclesiæ.

Disputatio Tyrannorum & Christianorum.

Tyranni figura Hæreticorum de Scripturis solummodo credunt quod ipsis placeat.

Abutentes
misericor-
dia Dei me-
rentur ex
hoc abbrevi-
ationem
vita sua.

DIERUM MEORUM: idest, ne abbrevies magis numerum dierum meorum a te mihi nunciatum, tamquam dimidians illud, propter multitudinem peccatorum meorum a me superadditam. Pro hujus Psalmistæ sensus notitia, advertendum est, quod si, stante aliquo minori numero peccatorum, Deus misericorditer promittit tibi dies quadraginta ad faciendam pœnitentiam, & tu non solum de commissis peccatis pœnitentiam non agis, sed etiam addis nova peccata præteritis; tunc Deus ipse verax & justus Judex tibi abbreviat, justitia sua sic exigente, illos dies quadraginta, & in triginta diebus te impœnitentem punit: verax, inquam, hoc in facto est Deus, quoniam illa promissio sua ad te de quadraginta diebus (etiam si hoc expressum non fuisset) formaliter intelligebatur stantibus illis terminis, scilicet, illo minore peccatorum numero; unde postea mutatis terminis per additionem novorum peccatorum, si Deus abbreviat, quasi dimidians, illud tempus 40. in 30., nullo modo offendit veritatem illius primæ promissionis; sed in promittendo exercuit misericordiam, & in dimidiando fecit tibi veram justitiam, quam meruisti. Quod autem sic misericorditer, & postea justè procedat Deus quandoque erga peccatores, in sacra Scriptura expressè habetur. Nam Dominus assignans tempus pœnitendi peccatoribus vitia carnalia abundanter habentibus, dixit Genes. 6. *Erunt dies illius* (idest, illorum hominum) *centum viginti annorum.* Quod enim hic numerus non assignetur pro mensura vitæ hominum futurorum (ut quidam putarunt), patet ex eo, quod homines multi postea vixerunt centesimum vigesimum annum (ut patet legenti Scripturarum libros sequentes); unde manifestum restat, quod ille numerus sit mensura concessa peccatoribus ad pœnitendum. Quia vero illi peccatores annis ipsis non utebantur ad pœnitentiam, sed ad gulam, & luxuriam (Luc. 17. *In diebus Noe edebant, & bibebant, & uxores ducebant*), justissimus Deus ab illo numero abstulit annos viginti. Nam assignatio illa annorum 120. fuit facta tunc, quando Noe erat quingentorum annorum (ut constat ex Genes. 5. in fine connectendo sequenti cap. 6. ubi circa principium ipsa assignatio fit); & Diluvium incepit anno sexcentesimo ejusdem Noe, Genes. 7. non addendo viginti. Nisi enim ab illo priori numero centum viginti Deus abstulisset annos viginti, dixisset Genes. 7. Scriptura, Diluvium incepisse anno sexcentesimo vigesimo vitæ Noe, & non solum (ut dixit) anno sexcentesimo. Denique ex omnibus præmissis constat, quod Psalmista in tex, **NE REVOCES ME IN DIMIDIO DIERUM**

MEORUM, a Deo postulat, ut annos prius sibi longiores ad pœnitentiam peccatorum præteritorum assignatos nolit dimidiare, idest, abbreviare propter peccata nova, si ista committeret: quod autem concomitanter ad prædicta intelligi potest, est, Psalmistam per illum textum a Deo simul postulare, ut numquam permittat, seipsum cadere in peccata nova.

Sensus
Psalmi
resolutè
expositus.

Tex. IN GENERATIONEM, ET GENERATIONEM ANNI TUI, scilicet, perseverant immobiles in æternum. Anni autem numero plures attribuuntur Deo, cum unus tantum æternitatis dies ibi sit, quia æternitas omnia tempora ambit, includens immutabiliter mobilia, scilicet, præteritum, præsens, & futurum. Dies igitur ille æternitatis unus dicitur a Psalmista multi anni absque ulla in seipso variabilitate. De hoc vide pro diffusiori notitia Angelicum Doctorem 1. q. 10. ar. 1. 2. 3. Non enim est aliud ANNI TUI (ut dicit B. Aug.) & aliud ipse Deus; sed anni tui æternitas Dei est.

Tex. INITIO (scilicet temporis) **TU DOMINE TERRAM FUNDASTI** (scilicet super stabilitatem suam, Ps. 103.) **ET OPERA MANUUM TUARUM** (idest, artificiosæ potentie tuæ) **SUNT COELI.** **Tex. IPSI PERIBUNT** (scilicet, quantum ad accidentalitatem, idest, motum, influxus varios super orbem terrarum, non autem quantum ad substantiam, Eccl. 1. *Terra in æternum stat*, & cap. 3. *Omnia opera, quæ fecit Deus, perseverant in æternum*).

De mutabi-
litate
creatura-
rum, &
immutabi-
litate
Dei.

Tex. TU AUTEM PERMANES (scilicet, idem ipse semper, & omnino penitus immutabiliter, 1. q. 9. a. 1. 2. & q. 10. a. 3. 4.)

Tex. OMNES SICUT VESTIMENTUM VETERASCENT: quod scilicet in principio, cum videlicet primò illud indus, est pulchrum, integrum, & ex omni parte pilis naturalibus coronatum; sed quantò diutius ab eo, qui illud induit, portatum fuerit, tantò magis de die in diem paulatim suam pulchritudinem, integritatem, & pilorum naturalis circumstantiæ abundantiam perdit. Interim subinde idem vestimentum fit turpe, lacerum, dissolutum, & undique depilationis causa multum deforme. Sic, inquit Psalmista, **OMNES HOMINES VETERASCENT.** Quod quidem totum optimè confirmatum declaratur ex Beati Job, simulque alterius Psalmi testimonio. Quid ad illud propositum legis in Job cap. 14. ? *Homo natus de muliere, quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra, & numquam in eodem statu permanet, brevi vivit tempore, & repletur multis miseriis.* Applica hæc ad vestimentum secundum ordinem supradictum, & videbis mentem Psalmistæ claram in illo textu suo. Nonne vestimentum ipsum in principio quasi flos egreditur, cum tali pulchritudine, integritate,

Homo ut
vestimen-
tum.

pi-

Notan-
dum de
illa ab-
brevisatio-
ne in libro
Genesis.

piloso ornamento, ut diximus? Nonne paulatim de die in diem vestimentum & conteritur, & secundum deperditionem, vividi coloris fugit velut umbra, & vix umquam, seu potius numquam in eodem suæ formositatis statu permanet? Nonne vestimentum illud vivit brevi tempore, puta, decem, viginti, triginta annis, & interim multis repletur juxta modum suum *miseriis*, puta, dissolutione, laceratione, pannositate, ruptione, deformi partium redintegratione, pilorum, ornatu quasi quotidiana deperditione, & tandem totali consumptione? Audisti quid Job dixerit pro mentis Psalmistæ declaratione: audi nunc quid pro eodem sine consequendo dicat Ps. 89. Quomodo ibi de hominum vitæ successu legis? *Mane floreat, & transeat: vespere decidat, & arescat.* Ecce vita hominis. *Mane*, idest, prioribus annis, puta, adolescentia, juventute, virilitate *floreat* quandoque plus, quandoque minus; sed postea *transeat* floritio illa: *vespere* autem, idest, in senectute decidat per defectum caloris naturalis, atque virium, & *arescat*, quando scilicet in decrepita ætate fuerit, arescat corpus per mortem, discedente anima. Numquid non huic hominis cursui simile in vestimento vides, quando ipsum in te, & in aliis experimento probas, quod mane, idest, in principio habitus, cum induitur illo aliquis, per aliquos dies floret, postea, succedentibus annis portando transit ista, indumenti floritio, & adveniente vespere, idest, annis posterioribus occurrentibus decidit, & totaliter arescit. Vides igitur quotidie compleri hanc de omnibus hominibus prophetiam SICUT VESTIMENTUM VETERASCENT.

Tex. SICUT OPERTORIUM MUTABIS EOS, ET MUTABUNTUR, scilicet, secundum quod volueris, ipsos mutari. Ecce obedientia universalis omnium creaturarum.

hic a Psalmista sub similitudine de hominibus intellecta, & descripta. Quasi dicat: Si Deus homines, qui possunt per liberum suum arbitrium resistantiam quamdam ei facere, mutat sicut opertorium, idest, faciliter pro ipsius libito; multo magis credendum est, quod mutare possit, & actualiter mutet sicut opertorium omnia alia creata, quæ nullo modo possunt ei volenti resistere, utpote libero arbitrio carentia. De gubernatione Mundi a Deo, ut magis Psalmistæ sensum penetrare possis, vide Angelicum Doctorem 1. q. 22. ar. 1. 2. 4. & q. 103. ar. 5. 6. 7. 8. & q. 104. ar. 1. 2. 3. 4.

Tex. TU AUTEM IDEM IPSE ES, scilicet, numquam in te mutatus, neque ullo modo mutabilis (1. q. 9. ar. 1. 2.)

Tex. ANNI TUI NON DEFICIENT, idest, Tu, qui es ANNI TUI, seu tua æternitas quoslibet annos in seipsa eminenter continens, numquam deficies.

Tex. FILII SERVORUM TUORUM HABITABUNT, scilicet, participative in illis annis tuis, seu in illa tua æternitate (1. q. 10. ar. 3.) juxta illud Danielis 12. *Qui ad justitiam erudiunt multos, erunt quasi stellæ in perpetuas æternitates.* (& q. eadem a. 5. respon. ad primum.)

Tex. ET SEMEN EORUM (idest, opera eorum ps. 125. *Mittentes semina sua*) IN SÆCULUM DIRIGETUR, idest, in æternum conservabitur rectum, Apocal. 14. *Opera eorum sequuntur illos.* Ergo quia illi filii tui sunt in æternum viventes, semperque recti, semen ipsorum in sæculum æternum, rectumque conservabitur, scilicet, a te Domine: nam Beati etiam comprehensores indigent semper auxilio Divino; quod quidem semper habent, & quo semper in gloria conservantur (D. Tho. 1. p. q. 109. ar. 9. resp. ad 1.)

Obedien-
tia omni-
um crea-
turarum
ad Deum.

Æternitas
essentialis,
idest Dei;
& parti-
cipata,
idest San-
ctorum.

De auxilio
Divino
necessitate.

Qualitas
vita ho-
minum,



Psalms CII.

Benedic anima mea Domino : & omnia , quæ intra
me sunt , nomini sancto ejus.

Benedic anima mea Domino : & noli oblivisci
omnes retributiones ejus.

Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis : qui sanat
omnes infirmitates tuas.

Qui redimit de interitu vitam tuam : qui coronat te
in misericordia , & miserationibus.

Qui replet in bonis desiderium tuum : renovabitur
ut aquilæ juvenus tua.

Faciens misericordias Dominus , & judicium omnibus
injuriarum patientibus.

Notas fecit vias suas Moyfi , filiis Israel voluntates
suas.

Miserator , & misericors Dominus : longanimis ,
& multum misericors.

Non in perpetuum irascetur : neque in æternum
comminabitur.

Non secundum peccata nostra fecit nobis : neque
secundum iniquitates nostras retribuit nobis.

Quoniam secundum altitudinem coeli a terra
corroboravit misericordiam suam super
timentes se.

Quantum distat Ortus ab Occidente longè fecit
a nobis iniquitates nostras.



IN spiritu gratitudinis, maxime
ratione beneficiorum magno-
rum, atque multorum a Deo si-
bi gratis collatorum, elevatus
Psalmista animam suam ad lau-
dandum Deum invitat, maxi-
mè de his speciatim enumeratis. Sic igi-
tur dicit: BENEDIC ANIMA MEA DOMINO,
scilicet, & nunc, & in perpetuum, & in
prosperis maxime, & etiam in adversis. Quod
& alibi, tanquam omnia similia exponens,
dixerat Ps. 33. *Benedicam Dominum in omni
tempore: semper laus ejus in ore meo.* Exponit
necessariò, quod nostrum benedicere Deo

nihil aliud est, nisi laudes, seu gratias de
muneribus suis agere Deo. Quæ fuit ne-
cessitas, ut sic ipsum exponeret? Ut po-
neret differentiam inter nostrum benedi-
cere Deo, & inter Deum benedicere no-
bis. Quasi breviter dixerit: Nostrum bene-
dicere Deo est solum benedicere; sed De-
um benedicere nobis, est principaliter illum
benefacere nobis. Vnde quando Moyfes in
Deuter. 26. 27. tractat de benedictionibus
Domini super Israel, exprimit singillatim
bona, quæ Deus erga Israelitas faciet,
ut inde cognoscamus, quod divinum be-
nedicere consistit in factis, nostrum verò
ei

*Quid, &
quomodo
differant
duo bene-
dicere.*

ei benedicere consistit in verbis & exterioribus (ait namque *in ore meo*), & magis interioribus (hinc sæpius ait *in corde meo*). Unde sequitur etiam hic textus: ET OMNIA, QUÆ INTRA ME SUNT, NOMINI SANCTO EJUS, scilicet, benedicite. Quid est, Psalmistam velle, quod anima sua benedicat Domino, & quod interiora sua etiam eidem benedicant? Per hoc sum dictum significat Psalmista, quod laudare Deum vocaliter, de interiori spiritu debet procedere, ut sit Deo acceptum. Alioquin vocalem solum orationem facientes audient a Domino per Isaiam, contestante Matt. 15. *Populus hic* (quasi hypocrita, ut ex contextu colligitur) *labiis me honorat, cor autem eorum longè est a me*, idest, cor eorum tunc me inhonorat.

Notandum & de replicatione, & de beneficiorum retributione.

Nota bene hanc superlativam considerationem.

Tex. BENEDIC ANIMA MEA DOMINO, ET NOLI OBLIVISCI OMNES RETRIBUTIONES EJUS: idest, benedictio tua procedat ex intima recordatione beneficiorum tibi gratis a Domino retributorum. Replicatio illa tex. BENEDIC ANIMA MEA DOMINO significat multiplicatum fervorem affectus orantis; ideoque non est superflua, sed multum conveniens, & aliis orare benevolentibus tamquam exemplar proposita. Porro beneficia Dei hic vocat retributiones, ut ostendat ex hoc, quod Deus non solum gratis, idest, sine nostris meritis benefecit nobis, sed etiam amplius fecit, idest, quod benefaciendo, bona pro malis reddidit. Quemadmodum e contrario nos peccando retribuimus ipsi Deo mala pro bonis. Et hoc est illud incomprehensibile, atque admirandum, quod in extasim raptus Propheta ipse contemplabatur, dicens in ps. 115. *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi?* Hoc est: Ego de hoc, quod Dominus mihi reddidit bona pro malis, quæ ipsi pro bonis reddideram, non possum satis, quantum par est, admirari. Quod si addiderim superlativam considerationem, quod videlicet ille mihi reddidit tot & tanta bona pro tot tantisque malis, quæ ego ipsi reddideram, inde tam magna admiratio in mente mea consurget, ut omnino, etiam per mille annos tantæ bonitatis suæ altitudinem fixa consideratione suspiciens, explicare non possim. Psalmista igitur in illo tex. OMNES RETRIBUTIONES EJUS, prædicta omnia implicitè consignificare voluit nomine retributionum.

Tex. QUI PROPITIATUR OMNIBUS INIQUITATIBUS TUIS, scilicet, propter semetipsum, etiam quod tu talem propitiationem non merearis. Id quod sic exposuit Dominus Isai. 43. *Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.* Propitiari ergo Dominum iniquitatibus nostris, est

ipsum propter seipsum & delere peccata nostra, & horum non recordari, scilicet, ad vindictam, præsertim æternam. Quoties igitur, Ecclesia docente, rogamus Deum, ut sit propitius nobis, seu peccatis nostris, toties illud Isaiæ oramus, videlicet, quod ipse propter seipsum (etiam si non mereamur) & deleat peccata nostra, & eorum amplius ad vindictam, præsertim æternam, non recordetur. Et hæc est prima Domini retributio, quam nolebat Psalmista animam suam oblivisci. De secunda verò est sequens

De propitiari & propitius.

Tex. QUI SANAT OMNES INFIRMITATES TUAS, scilicet, tum corporales, tum spirituales. Sanat, inquit, non propter te, sed propter se. Quæ additio semper in omnibus Domini retributionibus intelligitur; quoniam ipse id in Isaiâ semel pro semper expressit juxta illud Job 33. *Semel loquitur Deus, & secundo idipsum non repetit.*

Regula de semel.

Tex. QUI REDIMIT DE INTERITU VITAM TUAM, scilicet, & corporalem, & spirituales, sæpiusque redemit. Cum enim sæpius potuisset justissime, quantum erat ex parte delictorum tuorum, mittere te ad interitum perpetuum inferni inferioris; redimere te, idest, facere ne illuc mittereris, dignatus est. Quot igitur & quantas gratias te debere Deo de hoc, quod frequenter, & quandoque frequentissime de interitu damnationis æternæ vitam tuam redemerit, insinuat hoc in loco Psalmista?

Tex. QUI CORONAT TE IN MISERICORDIA, ET MISERATIONIBUS: idest (ut dicit B. Augustinus) coronat te, quia dona sua coronat in te, non autem merita tua. Cujus dictum intellige modo illo, quo dixit Apostolus 2. Cor. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis.* Sic ergo accipe ipsius Augustini dictum: *Non coronat merita tua, scilicet, a te quasi ex te facta.* Hoc adnotavi hic, ne occasione ejus dicti male a te intellecti cadas in hunc errorem hæreticalem damnatum a Concil. Trident. sess. 6. canon. 32. *Si quis dixerit, hominis justificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita; aut ipsum justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jesu Christi meritum, cujus vivum membrum est, sunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ (si tamen in gratia decesserit) consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum; anathema sit.* Hæc ibi. CORONAT TE, inquit Psalmus, qui & certasti, & in certamine vicisti. Alioquin te ad ultimum Deus non coronaret, juxta illud 2. Tim. 2. *Non coronabitur, nisi qui legitime certaverit.* Vicisti autem in Christo, non, in

Donum simul & merita.

in te, idest, in viribus tuis, non ex te, sed ex Christi dono tibi subministratis. Ergo & quod certando vicisti, & quod coronaris, illius magna misericordia facit: id quod Psalmistæ mens sic exprimit in

Tex. QUI CORONAT TE IN MISERICORDIA, ET MISERATIONIBUS. Numquam igitur superbus sis de bonis habitis, sed omnia hæc retributiones Dei esse cognosce, & inde lauda Deum. Unde hoc ipsum declarans B. Augustinus (contra Pelagianos quasi loquens) dicit: *Retributio Dei est, cum peccator, & impius vocatus es, ut iustificareris. Retributio est, cum erectus, & gubernatus es, ne caderes. Retributio est, cum tibi vires subministratæ sunt, ut usque in finem perseverares. Retributio est, ut & caro ista tua, qua premebaris, resurgat, & ne capitis tui capillus intereat. Retributio est, ut post resurrectionem coroneris. Retributio est, ut in æternum Deum ipsum sine defectu laudes. Omnes retributiones ejus noli oblivisci, si vis, ut benedicat anima tua Dominum, qui coronat te in misericordia, & miseratione.* Hæc ille Doctor.

De retri-
butionibus
contra
Pelagia-
norum
super-
biam.

Tex. QUI REPLET IN BONIS DESIDERIUM TUUM, quo scilicet desideras non peccare, quo desideras ipsi Deo sine fine, ut oportet, servire, quo desideras illum, tamquam summum bonum, intelligere, intelligendo amare, amando possidere, possidendo in æternum eum revelata facie contemplari, eoque sic clare viso in sempiterna sæcula frui. De bonis enim antonomastice dictis, quæ sunt illa, quæ nunc enumeravimus, loquitur Psalmista, prout demonstrat in textu illud verbum REPLET. Cætera namque bona non replent absolute desiderium hominis, juxta B. Augustini testimonium dicentis: *Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.* Ideo enim cor nostrum est inquietum in omnibus aliis bonis, quæ non sunt Deus, quia talis naturæ facta est anima nostra a Domino ipso, ut non nisi bonum infinitum possit eam replere. Imaginem namque suam, quæ est anima nostra (Genes. 1.) quis potest totaliter replere, nisi ille, ad cujus similitudinem creata est? Repleri eam vis? Curre ad Dominum pro gratia ejus in præsentī sæculo habenda, & pro gloria in cælis post mortem consequenda. Si duo hæc largitus fuerit Dominus, replevit in bonis desiderium tuum, licet incompletè nunc, quando in gratia existens, ad meliora suspirans dicis: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo*, scilicet, facie ad faciem cognoscendo: ubi completè desiderabilia omnia habentur.

Tex. RENOVABITUR UT AQUILÆ JUVENTUS TUA, scilicet, ad vitam immortalem etiam in corpore. Affert ad hoc Pro-

Tom. IV.

pheta similitudinem de aquila; quoniam, prævidit Christum de juvenibus istis locuturum, eosque aquilas vocaturum Matth. 14. *Ubi fuerit corpus, congregabuntur & aquilæ: hoc est, ubi fuero ego, qui corpus, seu caput sum fidelium, congregabuntur & mei electi fideles.* Quod quidem diligentissimus Evangeliorum Expositor Apostolus ita clarius aperuit 1. Thessal. 4. *Dominus ipse descendet de cælo, & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos, qui vivimus, simul rapiemur cum illis obviam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus.* Porro isti electi resuscitati non senes, sed juvenes erunt juxta illud Ephes. 4. *Donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Renovabitur ergo, ut prophetat Psalmista, juvenus hominis, sicut aquilæ juvenus renovatur; nam mediante auxilio Petre, de qua dicitur 1. Cor. 10. *Petra erat Christus*, renovabitur ipsorum electorum juvenus, prout per similitudinem aquilæ volucris Psalmista nunc significavit. Cæterum, quomodo hujus aquilæ renovetur juvenus, declarat B. Aug. his verbis. *Dicitur aquila, cum senectute corporis pressa fuerit, immoderatione rostri crescentis cibum capere non posse; pars enim rostri superior, quæ supra partem inferiorem aduncatur, cum præ senectâ immoderatus creverit, longitudo ejus incrementi non eam finit os aperire, ut sit aliquod receptaculi intervallum inter inferiorem partem, & uncum superiorem: nisi enim aliquod intervallum pateat, non habet morsus quasi forcipem, unde velut tondeat quod transmittat in fauces. Crescente itaque superiore parte, & nimis aduncata, non poterit os aperire, & aliquid capere. Hoc ei facit vetustas. Prægravatur languore senectutis, & inopia comedendi languescit nimis, utraque re, ætate, & egestate accedente. Itaque modo quodam naturali in mensura reparandæ quasi juvenutis, aquila dicitur collidere, & percutere ad petram ipsum quasi labium suum superius, quo nimis crescente edendi aditus clauditur: atque ita conterendo illud ad petram excutit, & caret prioris rostri onere, quo cibus impediabatur. Accedit ad cibum, & omnia reparantur: erit tunc post senectutem tamquam juvenis aquila. Redit vigor omnium membrorum, tutor plumarum, gubernacula pennarum; volat excelsa sicut antea, sit in ea quædam resurrectio... Renovabitur sicut aquilæ juvenus tua. Non satiaris modò, quia non est idonea anima tua ad illum solidum, & magnum cibum; sed rostro clauso, non est idonea. Vetustas os tibi clausit, propterea petra tibi data est, ubi, vetustate contrita, renovetur juvenus tua, sicut aquilæ, ut possis manducare illum panem*

K

Preparatio
ad san-
ctam
Altaris
commu-
nionem,

Virtus pre-
tiosi san-
guinis
Christi
quanta sit,

Homini
patienti
Deus du-
pliciter
favet.

nem tuum, qui ait: Ego sum panis vivus, qui de caelo descendi. Si renovabitur juven- tus tua sicut aquila, tu satiaberis in bonis. Hæc ille. Ex quibus constat, quod acces- surus ad ipsum panem vivum manducan- dum debet prius pro rostro impediēte (quod peccatum, & indevotio cordis est) removendo, recurrere ad illam salutife- ram, suavissimam, firmissimamque Petram, eique in Sacramentali Confessione (ut do- cet Concil. Trid. sess. 13. cap. 7. & canon. 11.) excutiendum rostri impedi- mentum fiducialiter offerre, & subinde eidem humili devotione supplicando cum Ange- lico Doctore (in Rhythmo suo ante Com- munionem) fideliter dicere: O memoriale mor- tis Domini, Panis vivus vitam homini præstans, præsta menti meæ de te vivere, & te semper illi dulce sapere. Pie Pellicane Jesu Domine, me immundum munda tuo sanguine: cujus una gutta saluum facere totum Mundum pos- set omni scelere. Jesu, quem velatum nunc aspicio, oro fiat illud, quod tam cupio: Ut te revelata cernens facie, visu sim bea- tus tuæ gloriæ. Amen. Hucusque sanctus Thomas. Ad docendum nos videlicet mo- dum, quo ad Petram, qui Christus est, re- novanda sit sicut Aquilæ juvenus nos- tra,

Tex. FACIENS MISERICORDIAS DOMI- NUS, ET JUDICIUM OMNIBUS INJURIAM PATIENTIBUS, & scilicet non seipsos con- tra injuriantes vindicantibus: Dei enim misericordia hæc sit eis, quod non velint se vindicare, sed patienter injurias suf- ferre, & obedire Deo dicenti Deuter. 32. Mibi vindictam, & ego retribuam, Mise- ricordias ergo facit eis Dominus, quando ipsis tribuit animum hunc bonum, ut di- ligant inimicos, nolendo se contra illos vindicare: judicium autem facit eisdem, cum pro ipsis vindictam adversus injurian- tes assumit. Qui ergo patiuntur libenter injurias pro Deo, habent Deum sibi met dupliciter fautorem, & in misericordia, scilicet, quia (Matth. 5.) beati misericor- des, quoniam ipsi misericordiam consequen- tur; & in defensione, quia Dominus sal- vos facit sperantes in se (Ps. 16.).

Tex. NOTAS FECIT VIAS SUAS MOYSI, per quem scilicet & filiis Israel notas fecit voluntates suas, ut patet abundanter in Lib. Exod. Levit. Numer. Deuter.

Tex. MISERATOR, ET MISERICORS DOMI- NUS, LONGANIMIS, ET MULTUM MISERICORS. Et vix scilicet nobis, si ipse Dominus noster non esset talis nobiscum. Si enim non esset MI- SERATOR in potentia sua infinita, & miseri- cors in actu ipsi potentie convenienter cor- respondenti, quid fieret de peccatoribus in hac maxima miseria constitutis? In Infer- num utique omnes mitterentur. Item, si non esset LONGANIMIS, quomodo expectaren-

tur ad penitentiam illi, qui per annos plurimos in sordibus peccatorum invetera- verunt? Et isti simul damnarentur in ge- hennam ignis. Rursus, si non esset MULTUM MISERICORS, hi, qui post Dei misericordiam semel, bis, ter, aut pluries in remissio- ne delictorum habitam recidivas multipli- cant, similes facti canibus ad vomitum suum revertentibus, quomodo ad salutem aliquando consequendam se haberent? Desperarent utique, & consequenter in- perpetuum damnarentur. Nunc vero, quia sciunt ex testimonio infallibili Psalmistæ, quod Deus est MULTUM, id est, sine fine, MISE- RICORS, respirare incipiunt, sperantes sibi etiam Deum ex sua misericordia intermi- nabili fore aliquando propitium, & dona- turum merita, quibus gloriam æternam consequantur. Simili modo dic tu de pec- catoribus, & de inveteratis in vitiorum sordibus; quod videlicet, quia sciunt, De- um esse miseratorem, simulque misericor- dem, & longanimum, respirare incipiunt, sperantes sibi ipsi Deum ex sua misericor- dia magna & longanimi fore aliquando propitium, & donaturum merita, quibus gloriam æternam consequantur.

Tex. NON IN PERPETUUM IRASCETUR, quia scilicet est miserator & misericors.

Tex. NEQUE IN ÆTERNUM COMMUNABI- TUR, quia scilicet est longanimis in ex- pectando ad poenitentiam,

Tex. NON SECUNDUM PECCATA NOS- TRA FECIT NOBIS: NEQUE SECUNDUM INIQUITATES NOSTRAS RETRIBUIT NO- BIS, quia scilicet est multum supra omnem nostram æstimationem (ut nunc in texti- bus sequentibus patebit) misericors.

Tex. QUONIAM SECUNDUM ALTITUDI- NEM COELI A TERRA, CORROBORAVIT MISERICORDIAM SUAM SUPER TIMENTES SE: id est, & super alios, ut de non timen- tibus fierent timentes se; non enim exal- tat Psalmista tam magnifice misericordiam Dei ex eo, quod corroboraverit eam super jam actu timentes eum, quam quod eam- dem corroborare etiam voluerit super illos, qui actu nondum ipsum timebant, ut sua- viter ab ejus pietate tracti de non ti- mentibus fierent timentes eum. SECUNDUM, inquit, ALTITUDINEM COELI A TERRA: im- mo plusquam secundum tantam altitudinem; loquitur enim in hoc, & similibus locis Psalmista per figuram illam, quæ minus dicendo significat plus. Nam magis altam, quam cœli altitudo a terra sit, esse Dei misericordiam in convertendo peccatorem, sive dando ei primam gratiam justifican- tem, sive augendo ei gratiam habitam (quod totum est corroborare misericordi- am suam super timentes se) novit Pro- pheta ipse, ut assertur, declaraturque ab Angelico Doctore 1. 2. q. 114. ar. 9. Ve- rum.

Psalmista
tollit de-
speratio-
nem a
quocum-
que Pec-
catore,

Deus duo-
bus modis
corroborat
misericor-
diam su-
per nos.

rum tamen, quia maiorem altitudinem, quam cœli a terra, non vidit apud nos esse, quibus loquebatur, attulit istam similitudinem, ut inde nos aliquantulum intelligeremus altitudinem pietatis divinæ super timentes se modo prædeclarato, intendens nihilominus altiora (ut diximus).

De similitudine altitudinis in Scripturis.

Tex. QUANTUM DISTAT ORTUS AB OCCIDENTE, LONGE FECIT A NOBIS INIQUITATES NOSTRAS: id est, per gratiam suam Deus iniquitates nostras delevit. Gratia namque justificans assimilatur ortui Solis, quoniam ipsa adveniens illuminat mentem, lætificat animam, & ad bonorum operum executionem potentias nostrarum animarum tum interiores, tum exteriores excitat. Iniquitas verò Occidenti assimilatur; quoniam ipsa animam reddit tenebrosam, timidam, tristem, ab inimicis captu facilli-

mam, ut quæ vergens in tenebris eorum astutias, illusiones, & absconditos laqueos videre nequeat. Psalmista igitur, cum iniquitates longè factas a nobis dicit tamquam Occidens ab Ortui solis, significat, quod gratia adveniente in animam, occiditur iniquitas, quæ erat in ea. Possunt & hoc Psalmistæ dictum alacriter cantare illi felices, terque, quaterque beati (ut de B. Ludovico Bertrando creditur) a quorum cordibus Divina gratia fecit sic elongatas esse iniquitates criminum, quantum ad litteram distat Ortus solis, id est Oriens, ab Occidente; quinimmo & magis, quam sit hæc distantia. Cæterum quia maiorem distantiam non vidit Psalmista apud nos, ideo hanc attulit, intendens tamen de multo maiore (ut de similibus Scripturarum metaphoris supradictum est).

Gratia est Ortus solis; peccatum est Occidens, et quare ut supra.

Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se: quoniam ipse cognovit figmentum nostrum.

Recordatus est quoniam pulvis sumus: homo, sicut fœnum dies ejus, tamquam flos agri sic efflorescit.

Quoniam spiritus pertransibit in illo, & non subsistet: & non cognoscet amplius locum suum.

Misericordia autem Domini ab æterno, & usque in æternum super timentes eum.

Et iustitia illius in filios filiorum, his qui servant testamentum ejus:

Et memores sunt mandatorum ipsius, ad faciendum ea. Dominus in cœlo paravit sedem suam: & regnum ipsius omnibus dominabitur.

Benedicite Domino omnes Angeli ejus, potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum ejus.

Benedicite Domino omnes virtutes ejus: ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus.

Benedicite Domino omnia opera ejus: benedic in omni loco dominationis ejus anima mea Domino.

A Morem suum Deus, quo nos diligit, nostrique miseretur, præelegit Matri magis, quam Patri assimilare, dicens Isaïæ 49. Numquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur

filio uteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. Grandis quidem amor Matris ad suum filium describitur ibi; sed grandior adhuc Dei ad animam: ab eodem autem Domino hic per Psal-

K 2

De amore Dei comparato dupliciter redditur causa.

mistam ad nos etiam peccatores amor suus Patri potius, quam Matri assimilatur in. **Tex.** QUOMODO MISERETUR PATER FILIORUM, MISERTUS EST DOMINUS TIMENTIBUS SE. Quid significat ista similitudinum de amore Divino ad nos varietas? Quod amor ille Dei erga nos est quidem tenerrimus, idest compassione magna ad defectus filiorum plenissimus (ut Matris, Isaia teste); sed tamen magis ratione recta ordinatus (ut Patris in Psalmo). Constat enim ex longa experientia, quod amor maternus, quanto major ad filios fuerit, tanto magis defectus filiorum absque recto rationis iudicio impunitos relinquit; unde filii suos defectus videntes impunitos in deteriora vitia, velut equi sine freno indomiti, prolabantur; quapropter & vulgatum proverbium hoc factum fuit: *Vē filiis viduarum.* Constat verò ex oppositis, quod amor paternus licet grandis ad filios sit, non relinquit ipsorum defectus absque recto rationis iudicio impunitos: immo quanto major fuerit, tanto magis ad punitionem eorum rationabiliter fertur; unde filii hanc suorum defectuum individuum punitionem sentientes moventur saltem ex timore ad emendationem vitæ suæ. Hæc de amore paterno, & materno præmissa pro regula tibi sint, sic tamen ut memineris illius vulgatissimi dicti: *Regula omnis aliquando patitur exceptionem.* Ad Psalmistam igitur, post hæc necessario prætractata, redeunt dicimus, quod ipse in textu illo intendit monstrare, amorem Dei ad nos hic viventes, qui sine peccatis saltem venialibus non invenimur, includere punitionem nostri ad vitæ melioris apprehensionem.

De regulis
humanis
notan-
dum.

Audiant
tribulati
Augusti-
num.

Tex. MISERTUS EST DOMINUS, quomodo Pater, idest, misericordia rationabili, utilitatem videlicet eorum, quibus miseretur, procurante magis quam indiscretam voluntatem. Sic enim expositionem hanc insinuat nobis B. Aug., dum ait: *Jam sæviat, quantum vult. Pater est. Flagellavit nos, & afflixit nos, & contrivit nos: Pater est. Fili si ploras, sub Patre plora: Noli cum indignatione, noli cum typo superbiæ. Quod pateris, unde plangis, medicina est, non pœna; castigatio est, non damnatio. Noli repellere flagellum, si non vis repelli ab hereditate. Noli attendere, quam pœnam habeas in flagello, sed quem locum in testamento. Sicut miseretur pater filius, sic miseratus est Dominus timentibus eum.* Hæc ille

Tex. QUONIAM IPSE COGNOVIT FIGMENTUM NOSTRUM: idest, infirmitatem nostram cognovit; quid fecerit, quomodo lapsus sit, quomodo reficiendum, quomodo adoptandum, quomodo confirmandum, quomodo protegendum, quomodo gubernandum, regendum, atque spiritualiter ditandum. Ec-

ce facti sumus de limo terræ Genes. 2. Et aliquando dixit nobis, qui sic nos fecit, Matth. 6. *Scit pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum, & scit, quod his omnibus indigetis.* Nonne & Apostolus nos figmentum esse, ideoque nihil præ fragilitate magna posse, consignificavit, quando dixit 2. Cor. 4. *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, ut sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis?* Qui nec sufficientes esse affirmaverat cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis; sed quod omnis sufficientia nostra ex Deo esset, 2. Cor. 3. **QUIA IPSE COGNOVIT FIGMENTUM NOSTRUM.**

Tex. RECORDATUS EST QUONIAM PULVIS SUMUS: idest, ille, qui numquam obliviscitur, habuit se per modum recordantis miseriae nostras, scilicet, quod pulvis sumus, quod sicut fœnum, quod dies nostri sicut flos agri, quod spiritus, idest, ventus calidus, qui in florem illum flaverit, non subsistet, nec cognoscet amplius locum suum.

Tex. MISERICORDIA DOMINI AB ÆTERNO, ET USQUE IN ÆTERNUM SUPER TIMENTES EUM; scilicet, hoc totum fuit sua recordatio miseriae nostrarum, prædictarum. Sua igitur recordatio, teste Psalmista, est nostra salus, & protectio; tuncque recordatus multiplicis miseriae nostræ dicitur, quando eam pro sua grandi misericordia sublevar, secundum quod ab æterno destinavit, & nos de impœnitentibus pœnitentes, ac de non timentibus timentes se benignissimus in æternum facit.

De recor-
datione
Dei erga
nos.

Tex. ET JUSTITIA ILLIUS IN FILIOS FILIORUM, HIS, QUI SERVANT TESTAMENTUM EJUS: ET MEMORES SUNT MANDATORUM IPSIUS, AD FACIENDUM EA. Idest, gratia Dei justificans ab ipso datur illis, qui custodiunt mandata testamenti sui, & veteris, & novi; nec tantum illis pro salute sua datur, sed etiam pro salute filiorum, & nepotum suorum. Recordatio igitur Dei dicta superius & maximam suam pietatem, & correspondentem ei ab ipsa procedentem uberrimam utilitatem nostram dicit. Roget igitur sic semper unusquisque supplex: *Memento mei Domine.*

Tex. ET MEMORES SUNT MANDATORUM IPSIUS, AD FACIENDUM EA. Ad differentiam scilicet illorum, qui memores sunt mandatorum Dei solummodo ad prædicandum, ad docendum, ad jactanter se ipsos ostentandum, vel ad aliud magis, quam ad faciendum ea. Non ergo mirum, si super tales memores non descendat abundantia justificantis gratiæ, interiorumque Spiritus sancti donorum, & divinæ misericordiæ ab æterno usque in æternum propitiatio: quæ omnia superius in Psalmo promissa, vel explicitè, vel implicitè, sunt ventura super Deum timentes, & memores mandatorum ejus, ad faciendum ea.

Tex.

Tex. DOMINUS IN COELO PARAVIT SEDEM SUAM, quia scilicet nullus, præter ipsum, potest ei parare sedem tantæ Majestati supercœlesti condignam. *Quis enim potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi tu Domine, qui ad hoc faciendum ex te ipso sufficiens solus es?* (Job cap. 14.) Ex hoc Psalmistæ loco habes intellectum illius particulæ in oratione Dominica, Matth. 6. *Quies in cœlis*. Hoc est: Qui in cœlis parasti sedem tuam: licet enim Deus sit ubique juxta illud Jerem. 23. *Cœlum & terram ego impleo*: tamen in cœlis tantum dicitur parasse sedem suam, in quantum ibi solum suæ Majestatis insignia principalia manifestat. Quæ sunt? Novem Chori in tres Hierarchias mirabili ordine distincti sanctorum Angelorum, sacratus Patriarcharum numerus, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Doctorum, Prædicatorum, Virginum, omniumque sanctorum puerorum, puellarum, quibus vel solus Baptismus, vel post lapsum recuperata gratia vitam contulit æternam. Insignia vis audire majora in ipsis cœlis a Deo parata? Ecce B. Virgo Mater Dei omnium præmissorum Regina, & ut altissima, dignissimaque Regina exaltata super Choros Angelorum. Ecce ibi Agnus ille divinus, qui per suæ humanitatis gloriosæ corpoream visionem, omnes Sanctos lætificat. Ecce tandem ipsius Agni, ut Deus est, & Patris, & Spiritus sancti essentia Divinæ visio animabus Comprehensorum, spiritibusque Angelicis aperta, ex cujus jucundissima contemplatione redundat etiam in Beatorum corpora felicitatis æternæ vigor, suo ipsorum modo ea ex omni parte glorificans. Sic igitur totum cœlum gaudiis repletur: id quod & ipse Psalmista nobis prænuntiavit, quando patriam cœlorum alloquens dixit Ps. 86. *Gloriosa dicta sunt de te civitas Dei, & sicut lætantium omnium habitatio est in te*. Cur dicit *sicut*? Quia modum lætitiæ in communi se velle exprimere significat, non autem lætitiā ipsam in particulari; nam sic particulariter inexplicabilis, immo & inexcogitabilis est, juxta illud ex Isaia Apostoli 1. Cor. 2. *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quæ præparavit Deus his, qui diligunt illum*. Plurimas igitur, & maximas res præmissas spiritus propheticus inclusit in illo Psalmi tex. **DEUS IN COELO PARAVIT SEDEM SUAM**.

Tex. ET REGNUM IPSIUS OMNIBUS DOMINABITUR, scilicet, sive velint, sive nolint. Volentibus autem in pace dominabitur, secundum illud Ps. 28. *Benedicet populo suo in pace*: nolentibus verò dominabitur in virga ferrea, Ps. 2. Unde dicitur

de his Luc. 19. *Nolumus, hunc regnare super nos, & infra, Inimicos meos illos, qui noluerunt, me regnare super se, adducite, huc, & interficite ante me*, sicut factum de Angelis fuit apostaticis, qui per inobedientiam noluerunt, Deum super seipso regnare, quando a Sanctis Angelis in prælio superati extra cœlorum fines projecti fuerunt, ut tamquam inde coram Deo occisi numquam amplius illuc reverterentur (Apocal. 12.) Quia ergo de Angelis nolentibus pro suo Rege Dominum sic per Michaellem Archangelum cum sociis factum est, relinquitur inde, quod de repudiantibus Regnum Christi (ut sunt hæretici, alique infideles, & fideles moribus pravis imbuti) id ipsum fiet indubitanter tempore opportuno ab eodem Archangelo Regni Christi, idest, Ecclesiæ Catholicæ diligentissimo Custode primario (ut ex Daniel. 12. de Synagoga habetur, quæ fuit Ecclesiæ figura.)

Tex. BENEDICITE DOMINO OMNES ANGELI EJUS, idest, omnes spiritus Angelici, qui in novem Choros distributi estis. Nomen enim Angelorum hic significantur illi Spiritus beati, cum tamen Angelus nomen sit officii, non autem naturæ. Unde illi sunt quidem semper spiritus, sed non sunt Angeli, nisi quando in officium ministerii exterioris mittuntur. Hinc est, quod quatuor superiores ordines, idest, Dominationes, Throni, Cherubim, Seraphim, non dicuntur Angeli, cum numquam personaliter extra mittantur; quinque verò inferiores, scilicet, Principatus, Potestates, Virtutes, Archangeli, Angeli, quia quandoque mittuntur, retinent propriè nomen Angelorum (1. q. 112. ar. 4.) Verumtamen, ut dixi, Psalmista accipit hic large Angelos, idest, omnes etiam superiores, cum dicit: **BENEDICITE DOMINO OMNES ANGELI EJUS**.

Tex. POTENTES VIRTUTE, scilicet, naturali. Tantæ enim virtutis sunt, ut materia corporalis, quantum ad motum localem, ad nutum Angelis obediat. Unde ipsi possunt sua virtute & movere localiter corpora, & hominis affectum immutare, & volvere imaginationem ejus, & sensum ejusdem transmutare (1. qu. 110., & 111. cum suis articulis). Porro de magna virtute Angelorum, & in comparatione ad locum, idest, quomodo sint in loco, & in cognitione rerum tum materialium, tum immaterialium, & in volendo, & in amando, vide 1. qu. 52. usque ad quæst. 60. cum articulis suis.

Tex. FACIENTES VERBUM ILLIUS: idest, obediētes dicto, & voluntati Dei ex charitate, & simpliciter, idest, absque ulla vel minima contradictione. Quinimmo de obedientia Angelorum promptissima ad verbum quodcumque Dei canit Ecclesia (in-

De nolentibus regnum Christi ruinosa.

De Angelorum missione,

De virtute, & obedientia Angelorum.

Cur dicatur esse in cœlis, qui est ubique.

Sequentia omnium Sanctorum): *Illic cives Angelici sub Hierarchia triplici, Trinae gaudent, & simplici, se Monarchiae subjici.*

Tex. AD AUDIENDAM VOCEM SERMONUM EJUS; idest, ad annunciandum hominibus, quid contineatur in sermonibus Dei, idest, quid velit Deus. Unde Jacob in scala *cujus summitas caelos tangebatur* (Genes. 28) *vidit Angelos ascendentes, & descendentes.* Ascendentes videlicet ad consulendum Deum de nobis, & descendentes ad faciendum nos audire vocem sermonum ejusdem Dei, idest, ad manifestandum nobis, quid de pertinentibus ad nos velit Deus. Denique pro Psalmi notitia ampliori vide Angelicum Doctorem de Angelorum custodia. par. I. qu. 113. articulis suis.

*Repetitio
clavior &
ferventior,
ideo &
bona.*

Tex. BENEDICITE DOMINO OMNES VIRTUTES EJUS; MINISTRI EJUS, QUI FACIUNT VOLUNTATEM EJUS, idest, ut supra. Nam ex fervore spiritus idipsum, quod prius dixerat, sub aliis verbis Propheta repetit. Quos enim vocaverat Angelos, nunc Virtutes vocat, & quos dixerat facere verbum ejus, nunc clarius dicit facere voluntatem ejus, & de quibus praemiserat AD AUDIENDAM VOCEM SERMONUM

EJUS, nunc eos apertiori vocabulo ministros Dei appellat.

Tex. BENEDICITE DOMINO OMNIA OPERA EJUS; scilicet, quia est laudabilis in omnibus suis, quae fecit, & quae facit, & quae faciet. Ergo, secundum Psalmistae testimonium, pessime faciunt omnes illi, qui detrahunt Deo qualitercumque in operibus ejus. Nam accipitur ab ipso Propheta illud *Bene* per antonomasiam; ut bene, idest, optime & fecit, & facit, & faciet.

Tex. IN OMNI LOCO DOMINATIONIS EJUS; idest, ubique. Nam Deus in omnibus locis, quicumque sint, dominatur. Dominus enim universorum est: in quibus omnibus rebus intimius est, quam res ipsae sibi sint (D. Tho. I. p. q. 10. art. 1.)

Tex. BENEDIC ANIMA MEA DOMINO, scilicet, perseveranter usque in finem. Hoc ipsum enim denotat ordo versiculorum; scilicet, iste versiculus: BENEDIC ANIMA MEA DOMINO, qui fuit primus, est etiam ultimus. Itaque semper & ubique anima nostra debet benedicere Domino, & omnia interiora sua nomini sancto ejus; insuper & invitare Angelos, omnesque creaturas ad benedicendum pro ipsa Domino,

*Continu-
um ani-
mae offici-
um.*



Psalms CIII.

Benedic anima mea Domino: Domine Deus meus
magnificatus es vehementer.

Confessionem, & decorem induisti: amictus lumine
sicut vestimento.

Extendens Cœlum sicut pellem: qui tegis aquis
superiora ejus.

Qui ponis nubem ascensum tuum: qui ambulas
super pennas ventorum.

Qui facis angelos tuos, spiritus: & ministros tuos,
ignem urentem.

Qui fundasti terram super stabilitatem suam: non
inclinabitur in sæculum sæculi.

Abyssus sicut vestimentum amictus ejus: super
montes stabunt aquæ.

Ab increpatione tua fugient: a voce tonitruui tui
formidabunt.

Ascendunt montes: & descendunt campi in locum,
quem fundasti eis.

Terminum posuisti, quem non transgredientur: neque
convertentur operire terram.

Qui emittis fontes in convallibus: inter medium
montium pertransibunt aquæ.

Potabunt omnes bestię agri: expectabunt onagri in siti sua.
Super ea volucres cœli habitabunt: de medio petrarum
dabunt voces.

Rigans montes de superioribus suis: de fructu
operum tuorum satiabitur terra.



Lloquamur (inquit B. August. hic) omnes sic animam nostram: quia omnium anima per unam fidem una anima est. Et omnes nos quicumque in Christum credimus, propter unitatem corporis

ejus, unus homo sumus: BENEDIC ANIMA NOSTRA DOMINO pro tantis beneficiis ejus, pro tam multis, & magnis muneribus gratiarum ejus: quæ munera invenimus in hoc Psalmo... Audituri enim sumus magna, læ-

ta, & pulchra, desiderabilia, & plena lætitiæ, gaudiorumque munera ejus, quæ jam ille, qui conceperat istum Psalmum, videbat animo; & ipsius visionis exultatione eructabat dicens: BENEDIC ANIMA MEA DOMINO: DOMINE DEUS MEUS MAGNIFICATUS ES VEHEMENTER. Vide magnifica, quæ dicturus est. In quibus magnificis non utique nisi ille laudandus est, qui est auctor omnium magnificorum. Hæc ille.

Tex. CONFESSIONEM ET DECOREM IN-

DU-

Quomodo anima omnium Christianorum sunt una, & ipsi omnes sunt unus homo.

PUISTI : quando scilicet baptizatus es, & quando Evangelicam doctrinam Mundo prædicasti. Quia enim baptismus Joannis dabatur continentibus peccata sua (Matt. 3. ver. 6.), ideo Christus licet innocentissimus dicitur induisse hanc confessionem, quoniam induit tunc se, tamquam peccator esset, humilitate tanta pro nostro exemplo, ut baptismo confessionem (modo dicto) regulariter includente voluerit semetipsum submittere. Porro, quod doctrina Evangelica a Christo prædicata, quæ a quatuor Evangelistis Mattheo, Marco, Luca, Joanne descripta est, & secundum sensum Christi Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ soli sub Apostolorum persona communicatum (juxta illud Lucæ 24. *aperuit illis sensum, ut intelligerent scripturas*) intellecta, sit decus, ornamentum, & illustratio mundi, quivis qui Lector prudens, viderit Apostolum, ubicumque tractat de Evangelio, certificabitur ad plenum. Ex præmissis denique loco Lucæ 24. quascumque etiam novi Testamenti Scripturas intelligi cognoscendum est per declamationem hanc Concilii Trid. sess. 4. de Ecclesiâ sancta dicentis, *cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum sanctarum*. Hæc ibi, Decr. de usu sacrorum librorum.

Tex. AMICTUS LUMINE SICUT VESTIMENTO; tunc scilicet, quando in monte Thabor transfiguratus est. Vidit enim Prophetâ in spiritu, quod postea narratur Matthei 17. *Resplenduit facies ejus sicut Sol; & Lucæ 9. Vestitus ejus albus factus est, & refulgens.* (3. q. 45. a. 1. 2.)

Tex. EXTENDENS COELUM SICUT PELLEM: QUI TEGIS AQUIS SUPERIORA EJUS. Id est, qui omnipotentiam tuam mirabilem declarasti & in extendendo totum, tantumque coelum facillimè (ac si quis, non tamen sic faciliter, extenderet pellem) & in tegendo superiora ipsius cœli aquis, ut colligitur etiam ex psal. 148. *aquæ, quæ super cœlos sunt laudent nomen Domini*. Quando ultra hanc expositionem vidit Prophetâ, & prænuñciavit aliquid mirabilius contentum sub tex. EXTENDENS COELUM SICUT PELLEM; tunc istud vidit, quando Christum in cruce pendentem consideravit fecisse hoc, extendisse videlicet COELUM SICUT PELLEM,volvendo illud, versa pelle, seu cursu ejus naturali, prout sibi placuit; tunc siquidem, ipso Christo volente, COELUM sic extensum est, quando juxta Matthæi 27. *Sol obscuratus est*. Nam versa est pellis, id est, cursus naturalis cœlorum, juxta testimonium B. Dionysii in Epistola ad Polycarpum, ut refert Angelicus Doctor 3. de Salv. q. 44. ar. 2. dicit enim ibi. *Inopinabiliter Soli Lunam incidentem videbamus, in Ægypto, scilicet, existentes; ubi designat quatuor miracula. Quorum primum*

est, quod naturalis Eclypsis Solis per interpositionem Lunæ nunquam accidit, nisi tempore conjunctionis Solis, & Lunæ; tunc autem erat Luna in oppositione ad Solem, quintadecima existens, quia erat Pascha Judæorum: unde dicit: Non enim erat conjunctionis tempus. Secundum miraculum est, quod cum circa horam sextam Luna visa fuisset simul cum Sole in medio cœli, in vespere apparuit suo loco, id est, in Oriente opposita Soli: unde dicit: Rursum ipsam vidimus, scilicet Lunam, a nona hora (in qua scilicet recessit a Sole cessantibus tenebris) usque ad vespere supernaturaliter restitutam ad diametrum Solis, id est, ut diametraliter esset Soli opposita: & sic patet, quod non est turbatus consuetus temporum cursus, quia divina virtute factum est, & quod ad Solem supernaturaliter accederet præter tempus debitum, & quod a Sole recedens, in locum proprium restitueretur tempore debito. Tertium miraculum est, quod naturalis Eclypsis semper incipit ab Occidentali parte Solis, & pervenit usque ad Orientalem; & hoc ideo, quia Luna secundum proprium motum, quo movetur ab Occidente in Orientem, est velocior Sole in suo proprio motu; & ideo Luna ab Occidente veniens attingit Solem, & pertransit ipsum ad Orientem tendens; sed tunc Luna jam pertransiverat Solem, & distabat ab eo quasi per medietatem circuli, in oppositione existens; unde oportuit, quod reverteretur ad Orientem versus Solem, & attingeret ipsum primo ex parte Orientali, procedens versus Occidentem. Et hoc est, quod dicit: Eclypsin etiam ipsam ex Oriente vidimus inchoatam, & usque ad solarem terminum venientem (quia totum Solem eclypsavit) postea regredientem. Quartum miraculum fuit, quod in naturali Eclypsi ex eadem parte incipit Sol prius reapparere, ex qua parte incepit prius obscurari, quia scilicet Luna se Soli subjiciens naturali suo motu Solem pertransit versus Orientem, & ita partem Occidentalem Solis, quam primò occupat, primò etiam derelinquit: sed tunc Luna miraculosè ab Oriente versus Occidentem rediens non pertransivit Solem, ut esset eo Orientalior: sed postquam pervenit ad terminum Solis, reversa est versus Orientem; & ita partem Solis, quam ultimò occupavit, primò etiam derelinquit; & sic ex parte Orientali inchoata fuit Eclypsis, sed in parte Occidentali prius incepit claritas apparere: & hoc est, quod dicit: Et rursum vidimus non ex eodem, id est, non ex eadem parte Solis, esse defectum, & purgationem, sed e converso secundum diametrum factam. Quintum miraculum addit Chrysostomus super Matth. dicens, quod tribus horis tunc tenebræ permanserunt, cum Eclypsis Solis in momento pertransiret, non enim habet moram, ut sciunt illi, qui consideraverunt: unde datur intelligi, quod

Alia expositio mirabilior.

Ascensio Christi prophetata.

Luna tunc, scilicet, tribus horis, quieverit sub Sole. Hucusque Angelicus Doctor ex Ss. Dionysio, & Chrysostomo. Patet igitur ex omnibus præmissis prophetia hæc Psalmistæ de Christo crucifixo, quod scilicet tunc extensus erat cælum sicut pellem.

Tex. QUI PONIS NUBEM ASCENSUM Tuum: idest, qui ad cælos nube concomitante ascendis. Post crucifixionem Domini facit, præsupposita ejus gloriosa resurrectione, prophetiam de ipsius mirabili in cælum ascensione; & in prophetando concors est beatissimo Lucæ, qui dicit Act. 5. Videntibus illis elevatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Christo enim ascendente, apparuit nubes lucida, non quidem ad subvehendum eum in cælum, cum ipse illuc iret elevatus in multitudine fortitudinis suæ (Isaia 63.), sed ad ostendendum gloriam ejusdem ascendentis; quod videlicet ex magnitudine ipsius gloriæ nubes illa resplendens miro modo resultavit. Positurus igitur, secundum Prophetam, erat Christus nubem ascensum suum, idest, in ascensu suo super cælos cælorum.

Tex. QUI AMBULAS SUPER PENNAS VENTORUM; idest, velocius, quam venti veloces. Sensus Prophetæ hic est, quod Christus, licet ad consolationem intuentium (puta, Beatæ Virginis suæ Matris, Apostolorum, aliorumque astantium), per suam admirabilem Ascensionem in principio quamdiu videri poterat, ambularet paulatim, non autem multum festinanter conscenderet; postquam amplius videri non poterat, & nubes susceperat eum ab oculis ipsorum intuentium (ut dictum est Actuum 1.), ambulavit SUPER PENNAS VENTORUM, idest, in istu oculi velocissimus usque ad dexteram Dei Patris ascendit (Marc. 16.) De Christi ascensione, pro ampliori Psalmi intelligentia, vide Sanctum Doctorem 3. p. q. 57. articulis suis.

Qua gravitate, & festinatione ascendit,

Tex. QUI FACIS ANGELOS TUOS SPIRITUS, ET MINISTROS TUOS IGNEM URENTEM; scilicet, ignem vitia urentem, & ad virtutes inflammantem. Tales fuerunt Apostoli post acceptionem Spiritus Sancti (Actuum 2.) in sermone & prædicatione sua; quoniam ad vitia fugienda, & ad complectendas virtutes, omnis ipsorum prædicatio populos, tamquam igne charitatis succensos, inflammabat. Sermo enim eorum erat ignitus virtute ex alto, juxta promissionem Luc. 24. ibi eis a Domino factam. Porro nunc Psalmistæ Apostolos vocat Angelos, & Spiritus, & Ministros, & Ignem; quoniam in spiritu prophetico prævidit, quod Christus propter Spiritus Sancti copiosam missionem facturus erat omnia hæc in Apostolis. Sic etenim eos fecit & Angelos, idest, rerum divinarum,

Tom. IV,

De effectu missionis spiritus Sancti in Apostolis ipso.

nuncios; & Spiritus, idest, adeo spirituales viros, ut ipsi viderentur toti spiritus effecti; & Ministros suæ voluntatis annuntiandæ idoneos, constantes, promptissimos; & denique ita illo igne de cælo abundanter descendente repletos, ut ipsi toti viderentur in illum ignem conversi. Ad notitiam hujus prophetiæ a Psalmistâ subtiliter prænuntiata ampliore, juvabit multum videre librum Actuum Apostolorum a cap. 2. usque ad finem. Ibi enim de ipsorum actibus, quos fecerunt (non dico de actis, quæ ipsi non scripserunt), vehementer (ut tales Angelos, & Spiritus, & Ministros decebat) ignitis, ad plenum instrueris. Nec Apostolum Paulum ex aliorum numero excludas in prædicti libri lectione: quoniam licet mortali Christo non adhæserit, tamen immortalis servivit, ab immortalis plenarie edoctus fuit, & propter immortalem gloriam gratia ipsius plus aliis laboravit (1. Cor. 15.)

Tex. QUI FUNDASTI TERRAM SUPER STABILITATEM SUAM, scilicet, per Apostolorum ministerium acceptam. Stabilitas enim hæc fuit fides catholica, quæ est victoria vincens Mundum (1. Joan.), quam Apostoli terræ, idest, habitantibus in terra, hominibus prædicaverunt, juxta mandatum eis a Christo datum Matt. 5. Vos estis sal terræ. Vos estis lux Mundi. Quanta verò sit futura stabilitas hæc, super quam Deus per Apostolos ipsam terram fundavit, monstrat Prophetæ in sequenti

Prophetia de fide catholica.

Tex. NON INCLINABITUR IN SÆCULUM SÆCULI. Idest, ipsa stabilitas, seu (quod in idem redit) terra sic stabilita non commovebitur a sua recta firmitate in æternum. Quare? Quia Deus, qui eam fundavit, est omnipotens. Sua namque omnipotentia propulsabit vires universorum ipsam inclinare ad dexteram, vel sinistram volentium; ita quod eorum vires ad nihilum deducet, terra ipsa a sua firmitatis rectitudine nullo modo commota. Ad hanc Psalmistæ prophetiam confirmandam simulque declarandam valet plurimum illud Christi dictum Matth. 16. Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam; & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Terra igitur illa sic (ut dixit Psalmus) firmiter stabilita, Christi Ecclesia est, Petro Apostolo commissa: quæ ideo in æternum a sua nativa rectitudine nec ad dexteram, nec ad sinistram inclinabitur; quia ipso Christo eam perpetuo semper, omnipotenterque protegente, vires magnæ portarum infernalium, idest, demoniorum tum visibilium, tum invisibilium, confringentur omnino, in vanum totaliter resolutæ, quibus ipsæ inferi portæ ad inclinationem Ecclesiæ aspirabant, atque manibus, & pedibus festinanter tendebant.

Ecclesia Christi perpetua stabilitas prophetata.

L

Tex.

Tex. ABYSSUS Sicut VESTIMENTUM AMICTUS EJUS, scilicet terræ, quam Deus fundavit. Quid est abyssus? Immensa aquarum copia. Omnis enim aqua, omnis humida natura, atque substantia, circumquaque diffusa per maria, & flumina, & antra occulta, simul uno nomine abyssus vocatur. Terræ igitur, inquit Psalmista, abyssus est tanquam vestimentum; quia ipsam aqua multa & magna circumdat, & contegit. Quare hoc inducit nunc Propheta? Ut ex abyssu ista stabilitatem illius terræ prædictam confirmet. Ac si dicat. Terra quidem illa circumdabitur a multarum magnarumque aquarum ad ipsam submergendam congregatarum copia immensa, tanquam a quodam vestimento: sed ex hoc, quod tandem evanescent istæ aquæ (ut dicitur), stabilitas terræ præmissa magis apparebit.

Adversitates contra Ecclesiam prophetat.

Omnes adversarii Ecclesie deficient indubitanter.

Notandum de figura Grammaticali.

Tex. SUPER MONTES STABUNT AQUÆ: scilicet, aliquanto tempore; sed non semper. Intendit enim Propheta per hunc textum excitare nostram memoriam ad recolendum, quare, & quomodo SUPER MONTES steterunt aquæ Diluvii (Genes. 7. 8.) Ac si dicat: Modo illo stabunt aquæ tribulationum super montes terræ, quam Deus fundavit, quo steterunt quondam super altos montes aquæ Diluvii: illæ etenim præteritæ, fuerunt quædam figura istarum futurarum aquarum. Sicut ergo illæ exagitarunt arcam Noe etiam supra montes; & tandem relinquentes arcam in sublimibus montibus, evanuerunt deficientes in nihilum; ita necessario fiet (oportet enim figuras impleri) de aquis adversitatum, quæ aliquandiu stabunt super montes Ecclesie Dei per illam arcam præfiguratæ, 1. Petr. 3. Ex his figuris habes aperte, quod illa Salvatoris nostri sententia Matth. 16. *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam*, est intelligenda per figuram illam grammaticalem, quæ minus dicendo significat plus. Ut dicam: *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam*; idest, non tantum non extinguunt eam (quod volent); sed etiam Deo faciente exaltabunt eam (quod nollent); sic igitur non erunt adversus eam, sed pro ea illæ aquæ, quæ (ut Psalmus dicit) stabunt super montes terræ firmiter a Deo fundatæ.

Tex. AB INCREPATIONE TUA FUGIENT: A VOCE TONITRUI TUI FORMIDABUNT: scilicet, illæ aquæ super Ecclesiam se extollentes; videlicet, tyranni, hæretici, alique ejus adversarii. Ecce quod a Deo (ut dicebamus) fiet illa protectio mirabilis in defensionem Ecclesie sue sanctæ; non ab humanis viribus, ut ex seipsis operantibus. AB INCREPATIONE TUA inquit, idest, te increpante, FUGIENT etiam nolentes: A VOCE TONITRUI, idest,

te contra eos tonante, FORMIDABUNT illi, qui aliis erant formidabiles, & in seipsis præsumebant, nunquam in ullam formidinem casuros.

Tex. ASCENDUNT MONTES, ET DESCENDUNT CAMPI IN LOCUM, QUEM FUNDASTI EIS. TERMINUM POSUISTI, QUEM NON TRANSGREDIENTUR: NEQUE CONVERTENTUR OPERIRE TERRAM: veluti, scilicet, per omnia & singula tibi punctualiter obedientes, ad confusionem prædictorum Ecclesie, per grandem Deo inobedientiam, adversariorum. Tractat nunc immediate Psalmista de maxima ad Deum obedientia creaturarum inanimatarum, scilicet, montium, camporum, & marium, seu fluminum, quæ NON CONVERTENTUR OPERIRE TERRAM.

Omnia inanimata obediunt punctualiter Deo.

Tex. QUI EMITTIS FONTES IN CONVALLIBUS. Idest, qui das gratiam tuam humilibus. Convalles enim sunt depressa loca terrarum; & ideo aptissime significant eos, qui seipsum voluntarie deprimunt, idest humiles. Nam vere humilis ex profunda suæ infirmitatis, immo & nihilitatis tum corporalis, tum spiritualis consideratione sibiipsum vilescit; seque sub pedibus omnium inferiorem veraciter æstimat, & ad omnia bona facienda sese pro nihilo semper reputat. (De his convalibus, idest, vera humilitate depressis, qui alias vocantur Matth. 5. *Pauperes spiritu*, vide diffusorem descriptionem in Angelico Doctore, 2. 2. q. 161. ar. 6.) Porro FONTES in hujusmodi CONVALLIBUS a Deo emitti sunt ex abundantia gratiæ suæ, de quibus etiam dicitur Jacob. 4. *Deus humilibus dat gratiam*. Psalmista hunc spirituales sensum sub litterali contentum declarat Dominus, dicens Joan. 4. *Aqua, quam dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*: & iterum capite 7. *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat... & flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ*. Hoc enim dixit de Spiritu sancto, quem accepturi erant credentes in eum. Hi procul dubio sunt humiles; cum de ipsis dicat Matthæi 18. *Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt*. Ecce quomodo abundantes emittat FONTES IN CONVALLIBUS, ut etiam dicantur flumina aquæ vivæ fluentia quoque ad utilitatem proximorum; & saliant in vitam æternam. Volebat nostræ salutis cupidissimus Deus emittere hos fontes suos, & quærebat hominem, in quem ipsos emitteret, dicens, talemque ostendens: *Super quem requiescet spiritus meus?* (idest, super quem emittam fontes gratiarum mearum), nisi super humilem, & quietum, & timentem verba mea? (idest, nisi super habitantem in CONVALLIBUS?). Denique pro his, & aliis similibus mysticis sensibus, quod ipsi Pro-

De sensibus mysticis.

Prophetæ sint convenientiores, quàm litterales, sub quibus latent, etiam ex Beato Augustino mysticos sensus in sua ipsius expositione sæpius præligente edocemur. Propter hoc tamen litterales non abijciuntur: sed quoniam ex se manifesti plerumque sunt (ut hic), lectori studioso intelligendi sine nostra interpretatione, quasi superflua, relinquuntur.

Tex. INTER MEDIUM MONTIUM PERTRANSIBUNT AQUÆ. Id est (ut exponit Beatus Augustinus) *inter medium Apostolorum pertransibunt prædicatores verbi veritatis*. Nam Apostoli fuerunt, & sunt post Christum montes valde excelsi, ad coelum usque extensi; juxta illud, *nostra conversatio in cælis est*. Inde hauserunt veritatem puram, quæ hic dicitur MEDIUM, id est, perfectio intellectus. Nam perfectio non potest esse in Medii lateribus: id quod denotat illud sæpius a Domino dictum: *Non declinabis neque ad dexteram, neque ad sinistram*. Qui sunt ergo a Psalmista significati in textu: INTER MEDIUM MONTIUM PERTRANSIBUNT AQUÆ? Catholici, qui, ut aquæ fluentes, ad utilitatem proximorum, verbis, vel exemplis pertranseunt inter medium Apostolorum; id est, puram veritatem, quæ intellectus perfectio est, ab Apostolis annunciatam sequuntur simpliciter, id est, nullo in contrarium addito; edocti etiam a Philosopho dicente: *Simpliciter dico, quod nullo addito dico*. Ab Apostolis inquam: nam illæ aquæ, quæ non per medium, sed a lateribus montium ipsorum pertranseunt, sunt hæretici, quoniam adulterant verbum Dei in doctrina Apostolorum reperiunt, juxta illud de talibus aquis furtivis dictum 2. Petr. 3. *Indocti, & instabiles* (quod est, teste Apostolorum Principe, proprium hæreticorum) *depravant Scripturas sacras, ad suam ipsorum perditionem*.

Tex. POTABUNT OMNES BESTIÆ AGRI. Id est, *Gentes omnes* (ut Beatus Augustinus inquit) POTABUNT. Quid POTABUNT? Aquas pertranseunt inter medium montium. Hoc est, gentes, quæ erant bestię silvæ, utpote sine Deo in hoc mundo (ut dicitur ad Ephesios), potabunt, id est bibent, tamquam sibi gratam, Apostolorum sanam doctrinam; & sic fient de Christi Ecclesia. Porro hæc Psalmistæ prophetia fuit etiam prænuntiata tunc, quando in arca Noe Ecclesiam significante fuerunt jussu Domini intromissa animalia etiam immundi generis (ut habetur 1. cap. Genes.) Fuit etiam adimpleta tunc, quando Apostolo Petro videnti vas ciborum communium, id est immundorum, dictum divinitus est: *Surge Petre, occide, & manduca* (ut patet in Actibus Apostolorum); mox enim ad

Cornelium cum aliis gentibus associatum accessit: omnes illos doctrina apostolica præmissa maculavit, id est occidit, quantum ad vitam eorum bestialem; & manducavit, id est, incorporavit sibi, quantum ad connumerationem Ecclesiæ sibi a Christo commissæ. Ex illo igitur tempore OMNES BESTIÆ AGRI inceperunt devoto cordis ore potare doctrinam Apostolorum, & maxime Apostoli Pauli, qui signanter dictus est doctor gentium in fide, & veritate (ut de omnibus his patet in libro Actuum, & epistolis Paulinis.)

Tex. EXPECTABUNT ONAGRI IN SITI SUA. Id est, majores etiam, seu principes gentium venient, licet tardius, ad bibendum in siti sua, id est, magno desiderio, illos fontes emissos in convallibus, id est, doctrinam Apostolorum. Licet enim Apostoli sint montes alti per magnitudinem gratiarum a Deo receptarum, tamen sunt etiam convalles per humilitatis propriæ cognitionem veram, & bonam æstimationem. Horum ergo fontes aquarum viventium onagri ad extinguendum sitim suam expectabunt. Quid sunt onagri? Maxime bestię silvarum, quæ alio nomine vocantur asini magni silvestres: sic igitur figurate significat Propheta, nec deceptus est; quia maximi gentium principes, qui tamquam magni silvestres asini, ratione ingratiitudinis in Christum, indomiti erant (ut patet de Imperatoribus tyrannis), convertentur tandem, etsi non in seipsis, saltem in Successoribus suis, ad bibendum aquas de petra, id est, de Christo, emissas in convallibus (ut patuit de Imperatore Constantino Magno, & aliis similibus in sanctam Ecclesiam Apostolicam per devotissimam fidem introgressis.) Quasi ergo Propheta in *tex.* POTABUNT OMNES BESTIÆ AGRI, ET EXPECTABUNT ONAGRI IN SITI SUA dixerit: Gentium non tantum populares, sed etiam Principes tum in dominio, tum in doctrina (ut SS. Dionysius, & alii) convertentur per Apostolos ad Christum: ubi nota differentiam conversorum; quoniam de minoribus, tamquam de citius conversis, dicit simpliciter POTABUNT, & de majoribus, tamquam de tardius, difficiliusque conversis, dicit EXPECTABUNT. Si plura voluerit studiosus Lector, videat Beati Augustini expositionem, sensus hujusmodi sub his similitudinibus mysticè prophetatos edocentem, & prosequentem.

Tex. SUPER EA VOLUCRES COELI HABITABUNT: DE MEDIO PETRARUM DABUNT VOCES, scilicet, conformes suæ habitationi: voces conformes illis, quæ de montium, convalliumque aquis supradicta sunt: voces conformes petris secundis, id est Apostolis, primæ petre, Christo scilicet, totaliter adhærentibus: nam *de medio pe-*

De marty-
ribus pro-
phetatis.

trarum emittent voces ipsas. Ex gentibus etenim ad Christum conversis quidam per constantem fidei, ministerio Apostolorum, acceptæ, confessionem (inquit Propheta, sub his velaminibus) fient Martyres; tanquam volatilia ad cœlum, calcatis omnium terrenorum commodis volantia, adjectisque etiam, si lubet, plurimis tormentis ad proprii corporis depressionem, atque expurgationem, ita erunt in cœlum tendentia, ut possint dici, & mente, & corde inibi habitantia. Hi Martyres Sancti in terra solo corpore constitutos seipsos declarabunt, quando non de terra, sed de medio petrarum secundarum, Petræ, id est Christo, totaliter adhærentium, dabunt voces. Quas? Omnem contemptum mundi, & omne obsequium Christi continentes. Probatum fuit utrumque per hoc, quod contra Reges horrendos firmissimi steterunt, voce libera, mente incorrupta, virtute divina; telis quidem sæcularibus nudi, sed armis fidei ardentis armati; steterunt torti torquentibus fortiores, & pulsantes ac laniantes ungulas pulsata, ac laniata membra vicerunt. Vnde tam mira ipsorum Martyrum fortitudo? A Petra omnium secundarum petrarum firmissima, ex qua principaliter DE MEDIO PETRARUM dederunt voces.

De Sanctis Docto-
ribus pro-
phetatis.

Tex. RIGANS MONTES DE SUPERIORIBUS SUI: DE FRUCTU OPERUM TUORUM SATIABITUR TERRA: scilicet, satietate fructuosa ex illa tua irrigatione montium procedente. Nisi enim tu, Domine, irrigasses prius montes illos de superioribus tuis, id est, de sapientia superhumana, non satiaretur utique terra DE FRUCTU OPERUM TUORUM per illos montes ad terram a te transmissorum. Hic prophetico spiritu prænunciat Psalmista, quod ex gentibus conversis Deus faciet aliquos Doctores, quibus supernorum sapientia repletis ab ignorantie veritatis fame terram extraneam satiaret fructu mirifico operum ipsius divinorum. Porro, quod hæc sit prophetia de sanctis Doctoribus, constat expresse per hoc, quod Sancto Thomæ de Aquino adhuc juveni, & magisterium sibi a tota schola Parisiensi oblatum humiliter recusanti, ad orationemque pro suo refugio recurrenti fuit divinitus ostensum, quod etiam illud Sacræ Theologiæ magisterium acceptaret; & pro initio præfationis habende

(ut moris est) coram ipsa schola in unum congregata, istud tamquam thema assumeret: RIGANS MONTES DE SUPERIORIBUS SUI: DE FRUCTU OPERUM TUORUM SATIABITUR TERRA: ex divina igitur revelatione patet, quod dictum hoc propheticum est de sacris Doctoribus intelligendum. Tolle SS. Doctores de terra, Ambrosium, Augustinum, Hieronymum, Gregorium Magnum, Chrysostomum, Athanasium, Cyrillos, &c. quid remanebit in terra nostra, nisi fames valida veritatis catholicæ, quæ fames satiari de fructu divinorum operum in Scripturis sacris contentorum numquam poterit, maxime tot tantisque hæreticorum pravis expositionibus fraudulenter, sub veritatis prætextu, interpositis? Ut igitur Deus aleret nos in tanta fame, providit Ecclesiæ catholicæ, quæ terra sua est, de Sanctis Doctoribus, inter quos, & quidem eximium, prænotavit Sanctum Thomam, applicando ei (ut dictum est) præsentem Prophetæ textum: RIGANS MONTES &c: doctrinam liquidem ejus ibi prædixit fore de superioribus, id est altam, & a superioribus per orationem (quæ sibi ad studendum accessuro in prævia manu erat) a Deo acceptam: prænunciavit insuper hoc immensæ largitatis beneficium, scilicet, quod DE FRUCTU OPERUM SUORUM, id est, doctrinarum Sancti Thomæ, ad quem tunc divinus sermo fiebat (ut dictum est) satiaretur terra catholica & quantum ad firmam instructionem veritatis, & quantum ad validam confutationem hæreticæ falsitatis. Cæterum, pro horum omnium pleniori & plenissima notitia (quod etiam ad Psalmi prophetiam de hoc Sancto vehementius extendendam juvabit), videas omnino Elucidationes nostras formales in primam partem Theologiæ ejusdem Doctoris Angelici; ubi in frontispicio contueberis diligentissime Tractatum hunc probatissimum: De altitudine doctrinæ Thomistica &c. scrutaberis ibi per totum & conclusionem, & singulas ejus primorum Ecclesiæ sanctæ gubernatorum efficaces probationes; sicque ad plenum cognosces, fuisse merito divinitus applicatam Sancto Doctori hanc pro suo themate magistrali sententiam: RIGANS MONTES DE SUPERIORIBUS SUI: DE FRUCTU OPERUM TUORUM SATIABITUR TERRA.

De Ange-
lici Docto-
ris sapien-
tia.

Producens fœnum jumentis, & herbam servituti
hominum.

Ut educas panem de terra: & vinum lætificet
cor hominis.

Ut exhilaret faciem in oleo: & panis cor
hominis confirmet.

Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas
plantavit: illic passeret nidificabunt.

Herodii domus dux est eorum: montes excelsi cervis:
petra refugium herinaciis.

Fecit lunam in tempora: sol cognovit occasum suum.

Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa
pertransibunt omnes bestię silvæ.

Catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quærant
a Deo escam sibi.

Ortus est sol, & congregati sunt: & in cubilibus suis
collocabuntur.

Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam
usque ad vesperum.

Non hominum solummodo curam
magnam habere Dominum, Psal-
mista significat; sed etiam (quod
maximi amoris ejus erga nos argumentum
est) jumentorum vilissimorum ad homines
pertinentium; in illo *TEX. PRODUCENS
FœNUM JUMENTIS, ET HERBAM SERVITU-
TI HOMINUM.* Ac si aperte dicat: Quod
tu, Domine, fœnum, herbamque, juxta
diversitatem necessitatis, producas jumentis
in escam, procedit ex hoc, quod ipsa ju-
menta jam servierunt homini; & simul ten-
dit ad hoc, ut eadem possint durare in
hominis servitio, quamdiu necesse, vel u-
tile fuerit. Cum ergo ablatus fuerit iste
finis, idest, cum nullus homo indiguerit
servitio jumentorum, tunc, teste Psalmista,
neque cibabuntur jumenta fœno, & herba,
neque amplius erunt tum ipsa jumenta, tum
alimenta jumentorum. Hoc autem totum
actualiter erit, quando post sæculi diem
novissimum nullus homo restabit in hoc
mundo; cum omnes vel ad Paradisum per-
petuò victuri ascenderint, vel ad Infernum
perpetuò sine morte morituri descenderint.
Tunc igitur cessabunt omnia, quæ ad ser-
vitutem hominis ordinabatur; puta, mo-
tus cœlorum, tempus, generatio rerum,
in terra nascentium &c. juxta mentem Psal-
mistæ implicitam in hoc simili, scilicet,

HERBA, FœNO, JUMENTIS. De similibus
enim, ut ad servitium hominum ordinatis,
idem esse judicium debet.

Tex. UT EDUCAS PANEM DE TERRA:
idest, ut (secundum Beatum Augustinum)
de prædicatoribus veritatis, qui adhuc in
terra sunt, educas cognitionem illius panis,
qui de cœlo descendit, ut de ipso digne
comesto daret vitam mundo. Audi unum de
terra ad hoc propositum de se, & aliis
panem illum prædicantibus dicentem: *Ha-*
bemus thesaurum istum (idest, panem su-
per substantialem, Christum) *in vasis*
fictilibus (idest, in nobis de terra factis);
ut eminentia sit, non ex nobis, sed vir-
tutis Dei. Porro, Apostolos suos, juxta pro-
phetiam hanc, Christus seipsum panem de
terra educturos declaravit apertius, cum
dixit Act. 1. *Eritis mihi testes in Jeru-*
salem, & omni Judæa, & Samaria, & usque
ad ultimum terræ.

Tex. VINUM LÆTIFICET COR HOMI-
NIS: vinum, scilicet, illius calicis, de
quo Dominus ipse, qui etiam panis est,
dicit: *Calix meus inebrians quàm præcla-*
rus est! idest, valde super omnes alios,
quorumcumque pretiosorum vinorum cali-
ces clarissimus. Desiderat ergo ibi Prophe-
ta, quod ad bibendum hoc vinum cordis
non turbativum, sed ad supernam clarita-
tem

Cur de bo-
bus pa-
scendis
Deus cu-
ram ha-
beat.

Ubi erunt
homines
post finem
mundi.

De Pane,
& vino,
super sub-
stantiali-
bus.

De ebrietate duplici nota per totum.

tem elevando lætificaturum, curramus; abundanterque usque ad sanctam ebrietatem illud bibamus. Quo utique desiderio seipsum conformat sponso Christo, vel sponsæ Ecclesiæ, sic ardentem nos ad nuptiarum suarum mensam quotidie in sacris Altaribus paratam invitanti: *Bibite amici, & inebriamini charissimi*. Porro ista præclara ebrietas mundanis hominibus omnino ignota est; hisque ideo, tanquam animali homini, derisibilis. Id quod totum, constat ex eo, quia (ut habetur Act. 2.) Judæi animales ebrietatem Sanctam Apostolorum, qua divino spiritu repleti ebulliebant in vocibus altisonis, non cognoverunt; sed ipsi maximè deridendi deriserunt ineptissimè (ut Petrus Apostolus ibi probavit). Ex his sic exponatur ille textus Psalmi, VINUM LÆTIFICET, scilicet, perficiendo rationem cordis, non autem ipsam diminuendo; nam ebrietas sancta ipsam facit liberam, idest, perficit ad supernorum amorem elevando; ebrietas verò mala deiicit rationem a supernis ad servitutem sensualitatis.

Gratia, etur dicatur oleum, seu unctio.

De Conscientia.

Tex. UT EXHILARET FACIEM IN OLEO: idest, ut hilarem valde faciat conscientiam suam in gratia Dei. Aptissime enim gratia Dei vocatur oleum, quoniam per ipsam inungitur anima (ut dicit Concilium Tridentinum sess. 14. de extrem. unction. cap. 1. 2.) invisibiliter, cujus gratiæ unctio delicta, & peccati reliquias abstergit, & animam a gravi pondere corporis ad terrena semper inclinantis alleviat, & confirmat, magnam in anima divinæ misericordiæ fiduciam excitando. Qua gratia consequenter noster animus sublevatus & adversitates levius fert, & tentationibus Diaboli facilius resistit. Porro conscientia hominis a Psalmista vocatur *facies*, quia per conscientiam suam cognoscit homo, qualis sit, scilicet, utrum bonus, vel malus: sicut per faciem exteriorem cognoscis hominem, scilicet, an Petrus sit, vel Paulus; an albus, vel niger. Exhilaratur, teste Psalmista, in conscientia bona homo; cui exhilarationi nihil humanum valet æquiparari, ut colligitur ex Apostolo ad Psalmistam conformiter dicente: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ*.

Tex. ET PANIS COR HOMINIS CONFIRMET. Panis scilicet supersubstantialis; qui est Jesus sub specie panis in Altari consecratus; & etiam quodlibet verbum Sacræ Scripturæ bene intellectum. Quam confirmationem Propheta ipse a Domino postulabat, dicens Psal. 118. *Confirma me in verbis tuis*.

Tex. SATURABUNTUR LIGNA CAMPI, ET CEDRI LIBANI, QUAS PLANTAVIT. Saturabuntur scilicet gratia (quam Psal-

mus præmisit). Quid ligna campi? Pedes Apostolorum (inquit B. Aug.) Quid cedri Libani? Potentes in sæculo (inquit idem). Pervenit PANIS, ET VINUM, ET OLEUM Christi ad Imperatores, Senatores, Reges, & nobiles Principes terræ, qui omnes hic dicuntur CEDRI LIBANI: satiata sunt quidem prius LIGNA CAMPI per gratiam Dei, juxta illud unius ligni camporum, Rom. 8. *Primitias spiritus habentes*; deinde, mediantibus his lignis, satiatae sunt etiam CEDRI LIBANI, non omnes certè, sed tantum quas plantavit Dominus, idest, quas ad hoc, ut gratia divina saturarentur, prælegit. Hoc est illud simile a Concilio Tridentino Sess. 6. dictum cap. 3. *Et si ille, Christus Jesus, pro omnibus mortuus est; non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt; sed ii dumtaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur*. Hæc ibi. Cæterum sunt quædam arbores cedrorum Libani, quas Dominum non sic plantasse, sed eradicaturum esse, dixerat ipse Propheta Psal. 28. *Dominus confringet cedros Libani: & hi sunt illi potentes in sæculo, qui non de Domino, quem in ejus mandatis transgrediendis offendunt, sunt confidentes; sed de propria sui ipsorum potentia superbientes, de quibus ideo Beata Dei Genitrix Virgo dixit Luc. 1. Deposuit Dominus potentes de sede*.

Tex. ILLIC PASSERES NIDIFICABUNT: scilicet, in illis cedris Libani, quas Dominus plantavit. Libanus est mons, in quo istæ arbores, idest cedri, sunt antiquissimæ, & excellentissimæ. Quia verò Libanus interpretatur candidatio, cedri ejus erunt candidati, idest, candidam vitam, scilicet spiritualem, ducentes homines. In his ergo cedris magnis nidum suum passeret facient (inquit Propheta); idest, quietem, & refrigerium tum corporale, tum spirituale invenient. Quid PASSERES? Aves quidem, & volatilia cœli sunt PASSERES; sed tamen etiam alia minuta volatilia solent plerumque dici PASSERES. Erunt igitur passeret de minoribus homines spirituales, qui in illis majoribus, tanquam excellentibus cedris, NIDIFICABUNT, & corporaliter, & spiritualiter, idest, ex ipsis alimenta tum spiritualia, tum corporalia recipient. Vis, prophetiam hanc videre adimpletam? Lege librum Act. 4. Invenies enim ibi, quod majores venditis possessionibus, ad pedesque Apostolorum pretiis appositis, vitam communem in magnum etiam commodum minorum ducere cœperunt, ita ut nullus egenus esset inter eos. NIDIFICABANT igitur tunc PASSERES IN CEDRIS LIBANI multum hilariter, cum nullus passerum esset egens inter eos. Lege adhuc, ut videas prophetiam illam Psalmistæ temporibus nostris etiam

De vita communi prophetata.

tiam durantem, Concil. Trid. Sess. 25. de regularibus, & monialibus. Ibi siquidem, cognosces, quanto zelo salutis animarum, quantaque diligentia sacrum illud Concilium de vita communi apostolica (ut Act. 4.) servanda tractet, instruat, & ardentius commoneat. Legas igitur omnino aurea illa cap. 1. 2. 3. deinde cap. 4. 5. postea capitula sequentia usque ad 22. & inde apertius videbis, omnia aptissime ordinari ad hoc, quod PASSERES CEDRIS LIBANI NIDIFICENT.

Tex. HERODII DOMUS DUX EST EORUM, scilicet passerum; ac si dicat: Quamvis passeress nidificent in cedris Libani; tamen ipsæ cedri non sunt dux passerum, sed HERODII DOMUS EST DUX EORUM. Beatus vero Augustinus loco HERODII ponit fulicam: cujus verba sunt hæc: Fulicæ domus dux est eorum. Fulica est avis marina, quæ vel in stagnis, vel in mari est. Habet quandam domum non facile in littore terræ, aut nunquam; sed in iis, quæ in media aqua sunt, plerumque autem in petris, quas circumdat aqua. Intelligimus ergo petram esse idoneam fulicæ domum. Nusquam fortius & firmitus habitat, quam in petra: In quali petra? In mari constituta. Et si tunditur fluctibus, frangit quidem fluctus, non frangitur petra. Hoc habet magnum petra in mari constituta. Quanti fluctus contuderunt petram nostram Jesum Christum? Elisi sunt in illum Judæi: illi fracti sunt; ille autem integer permansit. Et unusquisque imitans Christum, ita sit in isto seculo (idest, in isto mari), ubi non potest, nisi procellas tempestatesque sentire, ut nulli vento cedat, nulli fluctui; sed omnia excipiat, & integer maneat. Ergo fulicæ domus & fortis est, & humilis. Non habet domum fulica in excelsis: nihil illa domo firmitus, nihil humiliter. In cedris quidem nidificant passeress propter præsentem necessitatem, sed petram illam habent ducem, quæ fluctibus tunditur, & non frangitur: imitantur enim Christi passiones. Et si forte cedri Libani iratæ fuerint, & aliquid molestiæ vel scandali servis Dei in ramis suis commoverint, volabunt inde passeress. Non enim passeress naufragabunt, non peribunt; quia fulicæ domus est dux eorum. Hæc ille.

Tex. MONTES EXCELSI CERVIS. Idest, perfectis spiritualibus terrena transcendentibus habitatio est mente in excelsis divinorum montibus, Quod unus talium cervorum confirmavit, simulque declaravit, dicens: Nostra conversatio in cælis est. Quid sunt cervi ad litteram? Animalia quædam, quæ cursu suo velocissimo transcendunt omnia spinosa veprium, atque silvarum. Unde convenienter significant illos magnos montes spirituales, quos diximus: quapropter & ipse Psalmista aliquando di-

xit: Qui perfecit pedes meos tanquam cervorum, & super excelsa statuens me. Ex his ergo sic expone illum tex. MONTES EXCELSI CERVIS: scilicet, non propria virtute cervorum, sed munere Dei. Hoc est. Quod illi spirituales cervi excelsa inhabitent, teneant montes altos, idest, alta Dei præcepta, cogitent sublimia, intelligant ea, quæ multum eminent in Scripturis, justificentur in summis euntes de virtute in virtutem, donec videatur ab ipsis Deus Deorum in Sion; totum hoc, inquam, opus illorum cervorum est ex dono Dei; ne quis de seipso gloriatur: hanc enim veritatem, quæ universaliter ad omnia & singula opera bona nostra est necessariò applicanda, docuit sancta Sedes Apostolica (ut testatur Concilium Arausicanum) dicens cap. 9. Divini est muneris, cum recte cogitamus, & pedes nostros a falsitate, & injustitia continemus. Quoties enim bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur, operatur. Hæc ibi. Et cap. 22. Nemo habet de suo, nisi mendacium, & peccatum. Hæc ibi.

Tex. PETRA REFUGIUM HERINACIIS. Idest, Christus ex bonitate sua est firmum refugium peccatoribus. Quid sunt herinacii, seu (secundum aliam translationem) ericii? Animalia minuta, rimida, & undique spinis cooperta. Quid spinæ significant, nisi peccata? Qui ergo peccant quotidie venialiter, minutissimis quidem; qui autem mortaliter, grossioribus valde spinis cooperti sunt. Quid facient isti ericii juxta monitum Psalmistæ? Currant, &, quoties opus est, currere iterum non cessent ad Petram, idest Christum; scientes pro certo, quod ipsa Petra est refugium ericiis. Nonne hoc ipsum vides frequentius in Evangelio: cum ideo Christum se familiarem peccatoribus in colloquendo, in comedendo, in docendo conspicias, ut eos lucrifaciat? Ad se humili contritoque corde fiducialiter recurrendum, docere dignatus est, dum talibus ericiis ante oculos proposuit factum Publicani, qui a longe stans, nec audebat oculos ad cælum levare, sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori. Recursum porro talem ad se fructuosissimum monstravit ipsa Petra, cum de eodem Publicano subdidit: Descendit hic justificatus ab illo, idest, a Deo, quem pro sui justificatione rogaverat, dicendo: Propitius esto mihi peccatori. Denique seipsum pro quotidiano etiam refugio exhibet Christus ericiis illis per hoc, quod eos sic orare Deum docet: Dimitte nobis debita nostra.

Tex. FECIT LUNAM IN TEMPORA. Idest, fecit Deus Ecclesiam suam de tempore in tempus, ut Lunam, crescentem. Sic enim

Regula ad
confun-
dendam
semper, &
ubique u-
niversa-
lissima.

Christia-
nus nullis
ventorum
tempesta-
tibus
franga-
tur.

De Ecce-
sia cat-
holicæ.

pro

pro Ecclesia exponit B. Augustinus dicens: *Intelligimus spiritualiter Ecclesiam crescentem de minimo, & in ista mortalitate vitæ quodammodo senescentem Quando obscura erat Ecclesia? quando nondum apparebat, nondum eminebat: seducebantur homines, & dicebatur (scilicet derisorie): Hæc est Ecclesia, hic est Christus, ut sagittarent in obscura Luna rectos corde. Modo quàm cæcus est, qui plena Luna errat? FECIT LUNAM IN TEMPORA. Hic enim temporaliter transit Ecclesia; non enim hic erit semper ista mortalitas. Augeri, & minui potest nunc; aliquando pertransibit. IN TEMPORA facta est. Hæc ille. Et quod Ecclesia, quæ in præsentis tempore auctioris, & diminutionis facta est capax, pertransibit aliquando? ad regnum cælorum. Ibi namque nec augebitur, nec minuetur unquam; sed immobiliter perpetuò felix permanebit eadem, talis per participationem effecta ab eo, cui ipse Psalmista quandoque cantavit: *Tu autem (essentialiter) idem ipse es, & anni tui non deficient.**

Tex. SOL COGNOVIT OCCASUM SUUM. Idest, Christus, qui est sol iustitiæ, approbavit passionem suam; hoc est, mors crucis, qua ixit ad vitæ temporalis OCCASUM, placuit ei: *Oblatus enim est (ad crucis mortem), quia ipse voluit.* Nec utique voluisset, nisi talis & tanta passio suæ immensæ charitati placuisset. Cum hoc tamen stat, quod Christo displicuerit iniquitas Judæorum, qua sibi ipsi talem mortis occasum intulerunt (ut dicit Doctor Angelicus in 3. p. de passione). Sol ergo totius iustitiæ cognovit per approbationem, & complacentiam, modo declarato, occasum suum. Quare hoc prænuntiavit Propheta? Ut originem Ecclesiæ, de qua immediatè prælocutus fuit, demonstraret. Ac si dixerit: Christus fecit Lunam, idest Ecclesiam; quia passus, & mortuus est pro ea, per sanguinem suum ædificanda. Ut ergo hunc fructum multum, idest, omnem iustorum tam viatorum, quam comprehensorum multitudinem innumeram, afferret Christus, AGNOVIT OCCASUM SUUM, idest, voluit, ut granum frumenti caderet in terram, per Incarnationis mysterium, & in cruce mori.

Tex. POSUISTI TENEBRAS, ET FACTA EST NOX: IN IPSA PERTRANSIBUNT OMNES BESTIÆ SILVÆ. Idest, permisti, ut ponerentur tenebræ super corda scilicet discipulorum tuorum tempore occasus tui: & facta est nox in ipsis, quando scilicet scandalizati fugerunt a te (Matth. 26.) quasi nocte infidelitatis præoccupati nescientes, quod irent.

Tex. CATULI LEONUM RUGIENTES, UT RAPIANT, ET QUÆRANT A DEO ESCAM SIBI: quando scilicet Dæmonia, per bestias silvæ, & catulos leonum rugientes, si-

gnificata, quæsierunt a Deo, ut raperent ejus discipulos, tamquam escam sibi. Non enim poterant illæ omnes bestię silvæ, & catuli leonum vehementer rugientes raperi pro esca sua discipulos Domini, nisi quæsisent ab ipso licentiam, & obtinissent. Quæ demum quæsitæ, & obtentæ, pertransierunt in cordibus discipulorum, in desperationis obscura nocte. Prophetiam hanc, de quæsitæ licentia a Deo, tunc fuisse adimpletam, denotavit Christus, quando suis discipulis dixit Luc. 22. *Ecce satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum.* Quid enim satanas? OMNES BESTIÆ SILVÆ, ET CATULI LEONUM RUGIENTES, circumeundoque quærentes, quem devorent, Quid est illud, *expetivit?* Licentiam instantia magna a Deo petivit. Quid denique est, *ut cribraret vos sicut triticum?* Ut raperet vos tamquam escam triticeam, idest, gratissimam sibi.

Tex. ORTUS EST SOL, ET CONGREGATI SUNT: ET IN CUBILIBUS SUIS COLLOCABUNTUR. Idest, Sol iustitiæ, qui crucifixus occiderat, ortus est resurgendo a mortuis; & inde congregatio, & collocatio mirabiles provenerunt. Discipuli enim, qui per quamdam tempore passionis Christi desperationem dispersi fuerant, congregati sunt ad eum per veram fidem, & spem, & charitatem, adducti suaviter ad hæc ab ipso illis apparente in multis argumentis (Act. 1.) idest, in multis evidentibus suæ resurrectionis indiciis, probationibusque manifestissimis. Porro ex maxima pietate Christi, & ut gaudium resurrectionis ejus in cordibus discipulorum esset plenum, congregati sunt ab ipso iterum iidem discipuli in cubilibus suis, ubi prius fuerant. Collocavit siquidem Dominus discipulos in ipsorum prius habitis dignitatibus (ut patet a simili de Petro in sua pristina dignitate restituto, Joan. 21.) Quinimmo majores quodammodo eis dignitates tunc contulit: nam eos & Judices peccatorum fecit; & orbis terrarum omnium Doctores constituit; & eis Spiritum sanctum pro corroboranda ipsorum virtute abundantius promisit. Quomodo de Judicibus eisdem peccatorum legis? *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.* Quomodo de ipsis totius terræ factis Doctoribus legis? *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ; &, Euntes docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti; docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis.* Denique quid illis dicit de Spiritu sancto abundantius mittendo? *Sedete in civitate Jerusalem, donec implemini virtute ex alto.* Ecce igitur, quomodo, & qualiter, sub similitudinibus Solis ortus,

Origo Ecclesie catholice.

De evacuatione scandalorum per Resurrectionem Christi prophetata.

De scandalizato discipulo per prophetatam.

ortus, congregationis, in cubilibus collocationis, Psalmista spiritu Prophetico quot, & quanta prævidit, & futura præ-nunciavit per illum textum: ORTUS EST SOL, CONGREGATI SUNT: ET IN CUBILIBUS SUIS COLLOCABUNTUR.

Tex. EXIBIT HOMO AD OPUS SUUM, ET AD OPERATIONEM SUAM USQUE AD VESPERUM: idest, usque ad finem vitæ suæ. Prophetat hic consequenter Psalmista de Discipulis Domini, ostendens, quid fecerint post receptionem virtutis Spiritus Sancti ex alto. EXIBIT, inquit, HOMO AD OPUS SUUM, ET AD OPERATIONEM SUAM USQUE AD VESPERUM. Postquam Apostoli Spiritu Sancto abundanter repleti sunt, induerunt tantam unitatem ex ipsius Spiritus divina operatione, ut facti fuerint unum cor, una anima, unus homo in Domino. Propterea ad hanc ipsorum supernaturalem cordis unitatem significandam, a Propheta vocantur unus homo. Isti ergo omnes, inquit, tanquam unus homo, exhibunt unanimiter ad faciendum opus, & operationem suam, idest, opus sibiipsis a Domino commissum, & operationem ab eodem demandatam. Quod fuit opus eis a Domino commissum? Ut vocarent per exhibitionem baptismi (ut supradictum est) homines ad fidem. Nam & Dominus quandoque hanc vocationem nominavit opus, dicens Joannis 6. *Hoc est opus Dei, ut*

credatis in eum. Quæ fuit operatio eisdem a Domino demandata? Prædicatio Evangelii per totum mundum (ut supradictum est), & inductio hominum ad observantiam omnium, quæcumque Christus ipse mandaverat, idest, omnium mandatorum Dei. Porro prophetiam hanc fuisse tunc adimpletam, denotavit Marcus Evangelista, cum dixit de ipsis Apostolis cap. 16. *Illi autem profecti prædicaverunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis.* Exierunt igitur, inquit Propheta, Apostoli ad salutem omnium gentium procurandam. Unde exierunt? Ex Judæa, ubi illucusque conclusi fuerant. Quod exierunt? Unusquisque in partem mundi, quæ sibi ex condictione communi per Spiritum Sanctum obtigerat. Quomodo tot, tantorumque populorum salutem efficaciter procurarunt? Non humanis viribus (ad hoc enim se extendere non possunt), sed *Domino cooperante, & ipsorum sermonem signis, idest, miraculis magnis, confirmante.* Cæterum ad quantum tempus, pro tot salutifera procuratione exequenda, exierunt? USQUE ad *sui temporis*, idest, suæ vitæ VESPERUM: hoc est; in tot, tantisque laboribus ex charitate assumptis, & peractis perseveraverunt usque in finem, quo per martyrium constantissime ab impiis Tyrannis susceptum gloriosi ad regna cœlestia evolarunt.

Quam magnificata sunt opera tua, Domine! omnia in sapientia fecisti: impleta est terra possessione tua.

Hoc mare magnum, & spatiosum manibus: illic reptilia, quorum non est numerus.

Animalia pusilla cum magnis: illic naves pertransibunt.

Draco iste, quem formasti ad illudendum ei: omnia a te expectant ut des illis escam in tempore.

Dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.

Avertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum revertentur.

Emittes spiritum tuum, & creabuntur: & renovabis faciem terræ.

M Iratur Psalmista magnitudinem divinæ majestatis in operando tam mirabilia circa salutem hominum, quæ prædicta fuerunt: nec tamen tantam

Tom. IV.

admirationem suam explicare se posse per modum interrogationis ostendit: QUAM, inquit, MAGNIFICATA SUNT, idest, VALDE MAGNIFICATA SUNT OPERA TUA DOMINE!

*Conversio
mundi o-
pus Dei est,
& mira-
bilissi-
mum.*

*Differen-
tia instru-
mentorū
Dei ab in-
strumentis
hominum.*

*Omnia
quæcum-
que sint,
fiunt sa-
pientissime
a Deo.*

MINE! Quæ supra de conversione omnium gentium per duodecim tantummodo Apostolorum prædicationem narrata fuerunt, magna quidem supra intellectum humanum, immo & Angelicum sanctum, sunt illa OPERA TUA; nec ab ullo quantumcumque excellenti artifice factibilia, nisi ab infinita maiestate tua, quæ vocat ea, quæ non sunt, tamquam ea, quæ sunt, idest, cuius voluntati subest facere de nihilo quodcumque sibi placuerit. OPERA, inquit, TUA: quoniam non instrumentis, quibus ad hæc faciendū usus es, quæ fuerunt Apostoli, attribuenda sunt; sed tibi agenti principali: quod & tanto magis verum est, quanto nihil bonorum illorum fecerunt instrumenta, nisi te in illis, ut operarentur, operante jugiter. Hæc enim est differentia de instrumentis, quibus ad aliquod faciendum utuntur homines; quia instrumentis suis, puta nunciis, non adsunt dando robur in operando; sed illos, pro instrumentis missos ad aliquod operandum, dimittunt, ut secundum vires illorum proprias operentur (ut patet de talibus nunciis).

Tex. OMNIA IN SAPIENTIA FECISTI, scilicet, infinita: & consequenter sapientissime FECISTI. Quod ergo Deus non a principio, sed solum post ascensionem suam Gentes omnes per Apostolos ad se vocaverit; quod etiam ex Gentibus tot Martyres, tot Doctores, tot Confessores, tot Virgines elegerit; item, quod hos potius, quam illos, pro Martyribus, pro Doctoribus pro Confessoribus, pro Virginibus, sibi assumpserit; totum hoc ab ipso Deo sapientissime factum est. Qui enim dicit, OMNIA IN SAPIENTIA FECISTI, nihil excludit: quasi aliquid prædictorum, vel etiam quorumcumque aliorum, non fecerit in sapientia. Contrarium siquidem dicere, aut sentire, est (secundum hunc Psalmi textum) intolerabilis blasphemia. Idipsum quoque de necessitate dicendum est circa permissiones divinas: quod, scilicet, quando Deus permittit ab hominibus fieri tot peccata, tot schismata, tot hæreses, tot inconvenientia; totum hoc, in quantum ex parte Dei se tenet, fit ab ipso in sapientia sua infinita; ideoque non nisi sapientissime fit: idem de salvandorum etiam, & ad Infernum damnandorum multitudine, æternæque utrorumque in summis gaudiis, & summis pœnis duratione, sentiendum est; quod, videlicet, hæc omnia sunt facta a Deo in sua infallibili sapientia; & ideo sapientissime.

Tex. IMPLETA EST TERRA POSSESSIONE TUA: per fidei, scilicet, acceptionem. Non enim de novo IMPLETA EST TERRA POSSESSIONE TUA per creationem, & ordinariam gubernationem, atque domina-

tionem; quoniam ab antiquo creationis tempore tu plenarie possidisti terram per summum dominium, & regimen, seu gubernationem. Cæterum, terram omnium gentium non possidisti per fidei veræ devotam confessionem, nisi de novo; cum media Apostolorum tuorum prædicatione fuit actualiter adimpleta promissio illa tibi, Christe, a Deo Patre facta Psal. 2. DABO TIBI GENTES HÆREDITATEM TUAM, ET POSSESSIONEM TUAM TERMINOS TERRÆ. Gaudet igitur Psalmista in spiritu prophetico de conversione bona totius mundi ad Christum Dominum, quem tanto tempore, utpote nefandissimæ idololatriæ deditus, ignoraverat. Ex quo suo tantæ charitatis exemplo docere nos ipse Psalmista intendit, & quod bonum fidei Christianæ profectum in totius mundi proximis magno desiderio desiderare debemus, & quod de tali profectu quomodocumque cognito gaudere vehementer tenemur; & quia, ab oppositis, de proximorum quorumcumque defectu circa ipsam fidem contristari, plorareque debemus. Porro tria hæc de essentia desiderii charitatis sunt.

Tex. HOC MARE MAGNUM, & SPATIOSUM MANIBUS. Idest, sæculum hoc est MARE MAGNUM, & valde SPATIOSUM MANIBUS; scilicet, plurimis tentationum potestatibus apertum. Ut ostendat Psalmista & magnitudinem sapientiæ Dei, qua nos in mari tam turbulento, tentationumque procellis assidue exagitato, gubernat suaviter, & magnitudinem miserationum nostrarum a tanti maris habitatione adjunctarum; exaggerat abyssum maris quasi inextricabilem, ut dicit præsens textus, & sequens: ILLIC, inquit, REPTILIA, QUORUM NON EST NUMERUS... DRACO ISTE, QUEM FORMASTI. Quæ sunt reptilia innumerabilia, quæ reptant super terram? Tot homines, quot capita: conveniunt quidem universa in hoc, quod reptant super terram; sed differunt ab invicem in modo reptandi. Qui tandem sunt hi super terram reptantes? Quomodo vocantur? Antichristi, seu (quod idem est) hæretici. Hos insinuassee videtur Apostolus per hæc verba 2. Timot. 2. Sermo eorum ut cancer serpit: nam serpere, est proprietas reptilium super terram (ut patet): ideoque dum dicit, sermonem hæreticorum serpere, demonstrat satis, quod hæretici sunt reptilia. QUORUM, inquit, NON EST NUMERUS. Quid Psalmista, sic dicendo, vult connotare? Difficultatem evadendi ab his reptilibus. Si enim horum, in suis & personis, & phantasiis, & ad decipiendum verbis suasibilibus, atque compositis, NON EST NUMERUS; necessariò sequitur, quod multum difficile, & quasi impossibile hominibus est evadere salvo capite ab istis reptilibus:

*Quale de-
beat esse
gaudium
Christianorum
de
proximis.*

*De hoc sa-
culo undi-
que turbu-
lentissimo.*

*De reptili-
bus, idest,
hæreticis.*

libus, ne scilicet quis aliquo modo in manus ipsorum cadat. Huc Apostoli dictum illud specialissime referendum est ad Ephesios 5. *Fratres videte, quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes... quoniam dies mali sunt.* Quare sic ad caute ambulandum nos admonet? Quia dierum malitia hæreticalis non potest, nisi a caute ac sapienter ambulantibus, evitari. Et quare? Quia (ut supra diximus) in reptando super terram omnes Antichristi conveniunt (contra illud Eccles. 3. *Plurima supra sensum hominum ostensa sunt tibi*); sed in modis reptandi disconveniunt: (de quo satis te docebunt diffuse & Gabriel Prateolus Marcosius in suo libro de vitis, sectisque hæreticorum, & magister Damianus Roscius in libro prætitulato: *Tres libri utiles pro manifestandis, convincendisque hæresibus, atque hæreticis*). Rursum, quia (ut connotavimus) illorum Antichristorum non est numerus, & in personis, & in phantasiis, & in verbis humanæ sapientiæ ad decipiendum suasibilibus, atque compositis; adest insuper & ille Draco (de quo textus), qui suis filiis primogenitis, idest hæreticis, inspirat, quæ mala sunt; & in ruinam Catholicorum interius eos, exteriusque semper, quantis viribus potest, atque astutiarum illusionibus adiuvat.

Tex. ILLIC NAVES PERTRANSIBUNT, scilicet, salvæ: nisi enim lignum (de ligno enim sunt naves), pro effugio de manibus illorum Antichristorum cum patre suo sævissimo Dracone, fuisset relictum nobis, nullus de laqueis eorum salvus evaderet. Solæ igitur NAVES, quæ crucis lignum salutare figurant, PERTRANSIBUNT ILLIC integræ, nihil coinquinationis inde contrahentes. Quare? Quia PERTRANSIBUNT, idest, veloci cursu ad suum destinatum portum, nihil aliud attendentes, ibunt. Quis est istarum navium portus? Crux Domini Salvatoris nostri. Quid in ligno sanctæ Crucis, ut ibi salvari possint, vident? Obedientiam Christi crucifixi perfectissimam ad Deum Patrem suum: juxta illud Apostoli ad Philip. 2. *Factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis:* In navibus illis ergo pertranscunt ex illa tanta Crucifixi obedientia instructi, atque commoti, viam salutis unicam indicant esse obedientiam ad Patrem nostrum, a Christo immediate nobis in hoc mari magno navigantibus assignatum. Hanc igitur strictis amplexibus complectuntur, & tamquam maris stellam splendidissimam, ad portumque salutis securissimam ducem, semper aspiciunt: ab ipsius directa visione, & fideli prosecutione numquam declinantes, donec ad portum salutarem, quod vadunt, perveniant, introeant, & tranquilli pacifice in ipso consistent. Cæterum,

pro talis obedientiæ notitia clariori, dicet quis? Quem pro Patre nostro, ut ei obediamus, assignavit nobis ipse Dominus? Romanum Pontificem; quem ideo vocamus Papam, idest, admirabilem. Satis enim admirabile est, quod unus homo sit, loco Christi, pater omnium Christianorum. Porro, quod iste sit nobis designatus pro patre, affirmavit sacrum generale Concilium Florentinum sess. ult. in litteris sanctæ unionis, dicens hæc verba: *Definimus, Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum esse successorem Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ Caput; & omnium Christianorum Patrem, ac Doctorem existere; & ipsi, in Beato Petro, pascendi, regendi, & gubernandi universam Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse. Quemadmodum etiam in gestis OEcumenicorum Conciliorum, in sacris Canonibus, continetur. Datum Florentiæ in sessione publica Synodali, anno 1439.* Hæc ibi. Plenam, inquit, potestatem dedit Romano Pontifici, in persona Beati Petri Apostolorum Principis. Dedit igitur Papæ Romano, ut sit fundamentum firmum Ecclesiæ; dedit & claves regni cælorum pro solvendis, & ligandis debitoribus hominibus: quia hæc omnia Dominus Petro danda promisit Matth. 16. promissaque actualiter eidem exhibuit, dicendo Joan. 21. *Pasce agnos meos, & oves meas.* Sub nomine enim pascendi intelligit Christus omnia, & singula, quæ prædixerat eidem Petro Matth. 16. prout colligitur a bene considerantibus supradictam totam definitionem Sacri Concilii Florentini. Dedit igitur etiam Papæ Romano hoc donum singulare, scilicet, ut non deficiat fides sua; & ut in fidei, bonorumque morum doctrina confirmet fratres suos, quoniam hæc tradidit Petro Luc. 22. Quid ergo ex præmissis fundatissimis dogmatibus concludendum firmiter relinquitur? Quod via unica evadendi manus reptilium super terram est obedientia ad Papam Romanum in sua doctrina de fide Christiana, & moribus. Cadent ergo in manibus prædictorum reptilium omnes illi, qui ab obedientia præmissa, Romano Pontifici per illas Evangelii evidentes sententias plurimum debita, discedent: unde & erunt de tali sua ipsorum noxia discessione inexcusabiles omnino.

Tex. DRACO ISTE, QUEM FORMASTI AD ILLUDENDUM EI: scilicet, a prædictis propter mandatum Christi obedientibus. QUEM ait, FORMASTI: non ut draconem; sed ut ILLUDENDUM. Deus namque illum formaverat ut Angelum bonum in gratia constitutum: sed ille per

Quam bona, & utilis sit obedientia.

Ecclesia Romana cum suo Pontifice est mater & magistra omnium.

Romani Pontificis privilegia a Christo data.

Quam similes, quam varii quoque sint hæretici.

De via unica evadendi hæreses.

Verus mo-
dus illu-
dendi Dia-
bolo, est
sancta o-
bedientia.

De inani-
matorum
invocatio-
ne ad De-
um.

superbiam, de bono, & per gratiam iustifi-
cato, fecit se draconem, idest diabolum,
in malitia obstinatum, & ex invidia ma-
xima hominibus, ne salventur, semper
insidiantem (ut de his omnibus patet in
prima parte Sancti Thomæ, de Angelis). Post-
quam autem ille seipsum fecerat draconem,
Deus iusto suo iudicio exposuit illum San-
ctis illudendum. Quoties invenis, si le-
gis. Vitæ eorum, Sanctos Benedictum, Ber-
nardum, Dominicum, Franciscum, &c. il-
lusisse diabolo? Sed & omnes, qui a dra-
cone isto quotidie tentantur, si a super-
bia, quam ille rex superbiæ semper in sin-
gulis tentationibus suggerit, caverint vi-
riliter, & per sanctam, humilemque obe-
dientiam totaliter discefferint; hi omnes,
inquam, draconi contrariam viam inten-
denti, & pro toto suo posse suadenti,
illudunt. Quid enim est illudere alicui:
nisi vires ejus, quas ut insuperabiles ja-
ctitabat, ideoque se formidabilem ostenta-
bat, contemneret omnino tamquam frivolas,
atque vanas; eumque simul non ut formi-
dabilem, sed ut derisibilem existimare,
tractare, & in factis militaribus palam
ostendere? Porro, quia hæc bonorum obe-
dientia, per ipsamque de dracone victo-
riam, est non de nostro, sed de dono Dei;
ideo non dicitur in Psalmi textu, quod
illa de dracone illusio sit formata ab ho-
minibus victoriosis; sed quia formata sit a
Deo. DRACO, inquit, QUEM FORMASTI,
non quem illi formaverunt, AD ILLUDEN-
DUM EI.

Tex. OMNIA A TE EXPECTANT, UT
DES ILLIS ESCAM IN TEMPORE: etiam sci-
licet inanimata. Nam hæc expectatio dicit
desiderium naturale, quod etiam sine ulla
cognitione fit: ut patet ex alio textu Psal-
morum dicente: *Qui dat pullis corvorum
escam invocantibus eum*. Quomodo invo-
cant eum hi pulli, quem nec cognoscunt,
nec cognoscere possunt? Dicuntur ergo
expectare, & querere escam a Deo ista
& similia cognitione carentia, invocare-
que Deum pro cibo sibiipsis necessario,
quia naturale desiderium eorum ad escam
habendam est a Deo suarum naturarum sic
dispositarum creatore. Notandum denique
insinuat Psalmista per illum textum, IN
TEMPORE, quod Deus subvenit necessita-
tibus creaturarum suarum IN TEMPORE
opportuno, idest, in se præfixo ab æterno
ad ipsarum utilitatem, quam ipse optime
novit; non autem semper ad earum vo-
luntatem, quæ in earundem plerumque
detrimentum esse posset: sic pro utilitate,
non pro ignara voluntate, exaudivit Apo-
stolum de remotione stimuli carnis rogan-
tem. Psalmista igitur per illum textum,
IN TEMPORE, vult nos admonere, ne de-
sistamus ab oratione, quando experimur

nostras voluntates per ipsam orationem
Deo expositas non exaudiri. Nescimus
enim nos ipsi tempus opportunum, in quo
Deus semper exaudire dignatur orationes
nostras; secundum illud ab Ecclesia di-
ctum: *Deus, cui numquam sine spe miseri-
cordiæ supplicatur*. Ideo, secundum men-
tem Psalmistæ, numquam deficere debe-
mus a bona fiducia impetrandi a Deo illa,
quæ in orationibus rogamus; juxta etiam
illud Christi monitum Marc. II. *Quid-
quid orantes petitis, credite, quia* (idest
quod) *accipietis, & fiet vobis*. Quare?
quia Deus ex sua bonitate infinita plus
desiderat exaudire orationes nostras, in
tempore tamen opportuno, quàm nos deside-
ramus exaudiri.

Tex. DANTE TE ILLIS, COLLIGENT,
scilicet, te cooperante, ut colligant, non
enim sine suo efficaci adjutorio colligere
possunt ESCAM, sive alia quæcumque bona,
quæ ipsis dederis, nisi tu efficaciter adju-
ves eos ad recipiendum. Unde & clarissi-
mis verbis hæc ipsa veritas confirmatur,
simulque declaratur ab eodem Psalmista ali-
bi ad Deum dicente: *Accepisti dona
in hominibus*. Hoc est: dona, quæ tu
dedisti hominibus, tu ipse accepisti in eis-
dem hominibus. Sunt igitur, teste Psalmista,
agendæ Domino gratiæ non tantum de
hoc, quod dona nobis donat; sed etiam
simul de eo, quod recipit ipsa dona in
nobis. Unde & juxta mentem ejusdem
Psalmistæ, nos quandocumque a Deo peti-
mus escam, sive alia sua dona, debemus si-
mul petere, ut ipsemet in nobis accipi-
at escam illam, & dona eadem; ut videlicet
ipse det & colligat, scilicet, faciat nos
colligere quæ dat.

Tex. APERIENTE TE MANUM TUAM,
OMNIA IMPLEBUNTUR BONITATE: scilicet,
data a manu tua ad benefaciendum omni-
bus illis aperta. Porro ex his, aliisque
multis supradictis a Propheta condemnatur
hæreticalis superbia Pelagianorum: qui
(ut aliàs dictum est) priorem salutis hu-
manæ locum, non gratiæ Dei, sed nostro
libero arbitrio assignabant.

Tex. AVERTENTE AUTEM TE FACIEM,
TURBABUNTUR: cognoscentes scilicet per
experientiam, quod bonitas, quam habe-
bant, erat ex dono tuo, non autem de
suo artificio. Per hoc enim, quod Deus ab
hominibus bonis avertit quandoque faciem
suam, idest, permittit illos privari conso-
latione divina, vel etiam a supervenienti-
bus tentationibus perturbari, probat illis
hominibus, verissimum esse illud Apostoli
unicuique aliquid boni habenti dictum:
Quid habes, quod non accepisti? hoc est,
nihil: sed quidquid bonitatis, sive magnum
sive parvum habes, accepisti a Deo, illud
tibi gratis donante. Si ergo ab ipso sic ac-
cepi-

De bona
fiducia
notan-
dum.

De divi-
norum do-
norum re-
ceptione.

Arrogan-
tia Pela-
giana
damna-
tur.

Deus est
nobis uti-
lis in om-
nibus.

cepisti totum; quid de te vel leviter gloriaris, quasi non acceperis? Deus igitur, teste Psalmista, sive aperiatur manus sua super nos, sive AVERTAT FACIEM SUAM A NOBIS, utrumque facit ad utilitatem nostram. Nam per apertionem benignæ manus suæ causat in nobis bonitatem: & per justam aversionem faciei suæ docet nos ex nobis humilitatem, seu potius nihilitatem. Ex his quoque a Psalmista subministratis habes veram universaliter intelligentiam illius sententiæ Isai. c. 48. *Ego Dominus docens te utilia*: idest, in omnibus, & singulis, quæ facio, quantum est ex parte mea.

Tex. AUFERES SPIRITUM EORUM, ET DEFICIENT. Idest (secundum Beatum Augustinum) auferes superbiam eorum; & bona deficientia, deficient; idest, bene relicta superbia humiliabunt semetipsos. Ideo autem superbia hominum hic dicitur SPIRITUS EORUM; quia eos, tamquam ventoso spiritu tumidos, inflat. Deus verò tunc auferre dicitur hunc malum spiritum ab hominibus, quando, ut Psalmista præmiserat, AVERTIT AB EIS FACIEM SUAM, modo declarato.

Nota de
superbia
totum.

Tex. ET IN PULVEREM SUUM REVERTENTUR: per bonam, scilicet, & humilem sui ipsorum cognitionem. Cum enim sic a Deo, ut dictum est, avertitur facies ab

ipsis, cognoscunt, quasi ab experientia coacti, quod ipsimet sunt pulvis, & cinis.

Tex. EMITTES SPIRITUM TUUM, ET CREABUNTUR: illi scilicet, qui spiritum suum, idest, inflantem superbiam dimiserunt; quamdiu enim malignus eorum spiritus in eis fuit, tamdiu manum tuam (ut ita loquar) tenuerunt, ne spiritum tuum emitteres in eos: & CREABUNTUR, inquit, scilicet, ab ipso spiritu tuo. Per spiritum igitur suum arrogante superbia tumidum, illi dissipaverant in semetipsis illam imaginem, qua a Deo ad similitudinem suam, ipsi creati fuerant. Ubi consistebat ista similitudo? In sanctitate, & iustitia coram Deo: quia igitur per superbiam perdiderunt talem sanctitatem, & iustitiam, in quibus creati fuerant; ideo similitudinem Dei perdidisse dicuntur: quia verò homines per spiritum Dei, in eos ab ipso emissum, recipiunt iterum sanctitatem, & iustitiam; propterea dicit Psalmus Deo, EMITTES SPIRITUM TUUM, ET CREABUNTUR, idest, sancti & iusti fient.

De nova
creatione.

Quid ergo concomitanter sequetur? Quod tu Deus (ut in textu subditur) RENOVABIS FACIEM TERRÆ, idest, conscientiam hominum ipsorum prius terrenorum. Renovatur siquidem conscientia, quando de injusta & immunda fit iusta & sancta.

Sit gloria Domini in sæculum: lætabitur Dominus in operibus suis.

Qui respicit terram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant.

Cantabo Domino in vita mea: psallam Deo meo quamdiu sum.

Jucundum sit ei eloquium meum: ego vero delectabor in Domino.

Deficient peccatores a terra, & iniqui ita ut non sint: benedic anima mea Domino.

SIT GLORIA DOMINI IN SÆCULUM: ex illa scilicet nova creatione proveniens. Glorificabitur enim Dominus per hoc, quod homines sunt sancti; tum quia ipse Deus ex eo, quod bonus est, infundit illam sanctitatem hominibus; tum quia ipsi homines sancti Deo gloriosas gratias semper agunt de sanctitate sua, ne ingritudinis vitio maculentur.

Tex. LÆTABITUR DOMINUS IN OPERIBUS SUI: idest, faciet alios lætari de operibus suis; quando videlicet viderint, quod

ipse Deus homines de injustis fecit justos, & de non sanctis fecit sanctos: nam Deus, cum in se sit semper immotus, non dicitur lætari noviter de aliquo opere suo, nisi in prædicto sensu, in quantum, scilicet, facit alios de tali opere viso lætari.

Quomodo
lætatur
Deus.

Tex. QUI RESPICIT TERRAM, ET FACIT EAM TREMERE, scilicet, quodcumque, quotiescumque, & quomodocumque EAM TREMERE voluerit: non enim tremit semper terra, licet semper a Deo respiciatur; sed semper modo nunc prædicto tantum, idest,

ideſt, quando ipſe ILLAM TREMERE VO-
luerit. Simili modo etiam intelligitur ſe-
quens textus: QUI TANGIT MONTES, ET
FUMIGANT, ideſt, quodcumque, quotieſ-
cumque, & quomodocumque ipſos ex tactu
ſuo fumigari voluerit.

Tex. CANTABO DOMINO IN VITA MEA:
ideſt, in hoc, quod ſecundum voluntatem
Domini vivam, ſcilicet, vitam meam, ſer-
vando mandata ejus, dirigam. Non vult
igitur Propheta cantare Domino in lingua
tantum (quod multi faciunt), ſed etiam
IN VITA (quod paucorum eſt).

*Modus op-
timus
laudandi
Deum.*

Tex. PSALLAM DEO MEO QUAMDIU
SUM: ideſt, in æternum. Homo enim, quan-
tum ad animam, eſt immortalis, ideſt,
durans ſine fine in æternum; juxta illud
Sap. 2. *Creavit Dominus hominem inex-
terminabilem*: licet quantum ad corpus ſit
mortalis; juxta illud Eccl. 3. *Unus eſt in-
teritus hominis, & jumentorum; & utriuſ-
que aqua conditio.*

Tex. JUCUNDUM SIT EI ELOQUIUM
MEUM. Ideſt, placeat ei & oratio mea,
& omnis ſermo meus. Hoc autem facillime
fiet, ſi cantaverit ſimul quis Domino in
vita ſua (ut Pſalmiſta præmiſerat.) Vel
etiam, JUCUNDUM SIT EI ELOQUIUM
MEUM, ideſt, loquar ei cum jucunditate,
ſive orando, ſive adorando, ſive quomo-
documque aliter ei ſerviando, *Hilarem
enim datorem diligit Deus*, 2. ad Corint. 9.
Et hoc rotum eſt, quod conſignificat mox
in ſequenti textu: EGO VERO DELECTA-
BOR IN DOMINO.

Tex. DEFICIENT PECCATORES A TER-
RA, ET INIQUI ITA UT NON SINT, ſci-
licet, amplius in terra, utpote per mortem
corpoream de toto mundo ſublati. Hoc
autem deſiderium Pſalmiſtæ, ſive etiam
cujuſcumque alterius, eſt deſiderium ex
charitate procedens, ſi non ex odio, vel
alio malo fine fiat; ſed ut ipſi peccatores,
& iniqui ceſſent a perſecutione juſtorum,
vel etiam a ſcandalizando alios per ma-
lum vitæ ſuæ exemplum, maxime quan-
do eſt tam peſtiferum, ut quaſi cogat alios
ad ceſſandum a bonis operibus, aut etiam
quodcumque ad malefaciendum. Porro,
quod hoc deſiderium, taliter deſcriptum, ſit
deſiderium charitatis, patet ex eo, quod
Eccleſia Catholica ſic orat omnes Sanctos
(in hymno Feſti eorum): *Gentem auferre
perfidam Credentium de finibus, ut Chriſti
laudes debitas perſolvamus alacriter.* Poſſe
quoque illud deſiderium Pſalmiſtæ ſic ex-
poni: DEFICIENT ITA UT NON SINT,
ideſt, ut non amplius de cætero ſint pec-
catores, & iniqui; ſed ut ſint poenitentes
vere, & juſti. Ubi vides, quod ipſe non
deſiderat illis mortem corpoream, ſed ſo-
lum mortem moralem, ideſt, ut iidem vi-
vientes in corpore mutant ſuos mores de
malis in bonos.

Denique ex hoc, quod concludit in tex-
tu: BENEDIC ANIMA MEA DOMINO,
habemus, quod deſiderium ſuum præmiſſum,
utroque modo expoſitum, eſt quædam
benedictio Domini; ideſt, a charitate, quæ
ipſius benedictio eſt, procedit.

*De deſide-
rio chari-
tatis nota
totum.*



Psalms CIV.

Confitemini Domino, & invocate nomen ejus:
annuntiate inter Gentes opera ejus.

Cantate ei, & psallite ei: narrate omnia mirabilia ejus.

Laudamini in nomine sancto ejus: lætetur cor
quærentium Dominum.

Quærite Dominum, & confirmamini: quærite faciem
ejus semper.

Mementote mirabilium ejus, quæ fecit: prodigia ejus,
& judicia oris ejus.

Semen Abraham servi ejus: filii Jacob electi ejus.

Ipse Dominus Deus noster: in universa terra
judicia ejus.

Memor fuit in sæculum testamenti sui; verbi, quod
mandavit in mille generationes:

Quod disposuit ad Abraham: & juramenti sui
ad Isaac.

Et statuit illud Jacob in præceptum, & Israel
in testamentum æternum:

Dicens: Tibi dabo terram Chanaan, funiculum
hæreditatis vestræ.

Cum essent numero brevi, paucissimi & incolæ ejus.
Et pertransierunt de gente in gentem, & de regno
ad populum alterum.

Non reliquit hominem nocere eis: & corripuit
pro eis reges.

Nolite tangere christos meos: & in prophetis meis
nolite malignari.



Onfessio hic pro laudatione
accipitur, ut & ibi Matth.
11. *Confiteor tibi, Pater, Crea-
tor cœli, & terræ. Ac si ergo
dixerit Propheta: LAUDATE
DOMINUM.*

Tex. ET INVOCATE NOMEN EJUS. Idest,
intra vos vocate Christum ejus. Filius enim
Dei Patris recte dicitur Nomen ipsius Pa-
tris, quia notificavit nobis Patrem, juxta
illud Joan. 17. *Pater, manifestavi nomen tu-*

um hominibus. Mittit ergo Propheta nos
ad Christum, tamquam solum hujus rei
magistrum, juxta illud Matth. 11. *Nemo
novit Patrem, nisi Filius, & cui voluerit
Filius revelare* = *Finis enim legis Christus
est, Rom. 10. hoc est, omnes divinæ legis
Prophetæ in suis dictis tendunt principaliter
ad Christum, seu ad ea, quæ Christi
sunt. Dicit igitur, tamquam invitans nos
ad aliquod magnopere & Deo placitum,
& nobis Deum laudantibus utile, hic Psal-*
mi

*Princi-
palis finis
Propheta-
rum.*

mi textus, INVOCATE NOMEN EJUS, idest, intra vos, seu in visceribus vestris cordialibus, gustate & videte, quam dulcis est Dominus, & Salvator vester Christus Jesus. Plurimum enim decet, consistentes Domino talem in laude sua intimum sentire & experiri affectum.

Tex. ANNUNCIATE INTER GENTES OPERA EJUS: ut scilicet Gentes, quæ prius longissimo tempore ignoraverunt Deum, fiant per vestram annunciationem illuminatæ & ad vere cognoscendum eum, & ad bene serviendum ei. Ad hunc enim finem debet tendere intentio annunciationis Prædicatoris, & Doctoris operum Dei, ne in vanum annunciet, prædicet, doceat. Porro, quam acceptum Deo, bonumque annunciatori, & utile auditori sit annunciare sic opera Dei, declaravit Angelus Raphael Tobiae dicens cap. 12. *Opera Dei revelare, & confiteri, honorificum est... Vos autem benedicite Deum cæli, & narrate omnia mirabilia ejus, & coram omnibus viventibus benedicite, & cantate, & confitemini ei, quia fecit vobiscum misericordiam suam.*

Tex. CANTATE EI, ET PSALLITE EI. Idest (ut exponit Beatus Augustinus) verbo, & opere laudate; ore quippe cantatur; psalterio autem manibus psallitur.

Tex. NARRATE OMNIA MIRABILIA EJUS. LAUDAMINI IN NOMINE SANCTO EJUS. Idest (ut ex præcedenti versiculo conjicitur), CANTATE EI, narrando omnia mirabilia ejus: ET PSALLITE EI, laudando de operibus vestris bonis non vos, sed nomen sanctum ejus. Porro hec ipsum est id, quod clarius exposuit Dominus Matth. 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.* Non dicit, ut videant vos; sed (si posset fieri abstractio hæc) ut vobis non visis, videant opera vestra. Quid igitur est illud Psalmistæ, LAUDAMINI IN NOMINE SANCTO EJUS? est: Laudabilia opera vestra non redundant nec apud vos, nec (quantum est ex intentione vestra) apud alios, in vestram glorificationem; sed tantum in glorificationem Patris vestri, qui in cælis est. Expone igitur ex his breviter, LAUDAMINI IN NOMINE SANCTO EJUS, idest, nolite de bonis factis nec vos ipsos, nec ullos alios homines laudare; sed solum Deum, & hoc modo LÆTETUR COR QUÆRENTIUM DOMINUM (ut sequitur in textu): alioquin frustra lætatur.

Tex. QUÆRITE DOMINUM, ET CONFIRMAMINI. Idest, quæsitio vestra, qua Dominum quæritis, erit confirmatio vestra; qua scilicet in Domino stabilitatem cordis vestri majorem acquiratis, & contra diabolicas tentationes efficiamini fortiores, im-

mo & ipsi diabolo formidabiles (ut legitur de Sanctis Antonio Abbate, Benedicto, Bernardo, Dominico, &c.) Ergo si non quæsieritis Dominum, infirmabimini; & tanto magis si quæsieritis peccata. Unde scriptum est Threnor. 1. *Peccatum peccavit Jerusalem, propterea instabilis facta est; & cap. 5. Peccavimus, ideo mestum factum est cor nostrum, ideo contenebrati sunt oculi nostri.*

Tex. QUÆRITE FACIEM EJUS SEMPER, scilicet, non deficiendo, sed proficiendo. Contra multos loquitur Psalmista, qui licet ferventer quærere faciem Dei, idest, servire Deo, propter Deum faciem ad faciem in cælis videndum, inceperint; tamen postea paulatim tepescunt, & quasi sufficienter quæsierint Dominum, in sua ipsorum frigiditate spiritali quiescunt, ac si essent de propria finali salute securi. Profectum igitur nostrum de virtute in virtutem, donec a nobis aperte videatur Deus Deorum in Sion, requirit Psalmista, cum dicit: QUÆRITE FACIEM EJUS SEMPER.

Tex. MEMENTOTE MIRABILIA EJUS, QUÆ FECIT; PRODIGIA EJUS, ET JUDICIA ORIS EJUS. Ut scilicet ex tali commemoratione confirmemini in timore, & amore ejus; insuper concipiatis magnam spem de auxilio ipsius vobis affuturo tum ad vitandum mala, tum ad faciendum bona.

Porro, quod memoria mirabilium, prodigiorum, & judiciorum a Deo factorum sit apta via ad generandum in nobis præmissa, scilicet, timorem, amorem, spem, colligitur ex verbis Mathathie ad filios suos dicentis 1. Machab. 2. *Mementote operum patrum (hæc utique fuerunt a Deo) quæ fecerunt... & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum.* Abraham nonne in tentatione inventus est fidelis: & reputatum est ei ad justitiam? Joseph in tempore angustie sue custodivit mandatum, & factus est Dominus Ægypti. Phinees pater noster zelando zelum Dei accepit testamentum Sacerdotii æterni. Jesus dum implevit verbum, factus est dux in Israel. Caleb dum testificatur in Ecclesia, accepit hereditatem. David in sua misericordia consecutus sedem regni in sæcula. Elias dum zelat zelum legis, receptus est in cælum. Ananias, Azarias, Misael credentes liberati sunt de flamma. Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum. Et ita cogitate per generationem, & generationem: quia omnes, qui sperant in eum, non infirmantur... Vos ergo Filii confortamini, & viriliter agite in lege: quia (cum feceritis, quæ vobis præcepta sunt in lege a Domino Deo vestro) in ipsa gloriosi eritis. Ecce igitur Psalmi supradictam expositionem haberi ex verbis Mathathie: quoniam MIRABILIA, PRODIGIA, & JUDICIA,

Ad Annunciatorem rerum divinarum.

De recta intentione operantiū bona.

Quærere Deum est fortitudo nostra.

Ad tepidos.

Intentio
Mathathia

cia, in Patribus illis operantibus a Deo cooperante facta, si ad memoriam bene revocentur, sunt causativa divini timoris, amoris, & fiduciosæ spei in filiis hæc ipsa recolentibus. Ad hunc enim finem Mathathias filiorum mentes ad talia memoranda, & considerata excitat.

Tex. SEMEN ABRAHAM SERVI EJUS: FILII JACOB ELECTI EJUS, scilicet, MEMENTOTE MIRABILIMUM DEI, PROPIGIORUM, ATQUE JUDICIORUM. PER SEMEN ABRAHÆ, ET JACOB, non intelligit Psalmista descendentes secundum carnem, tantum ab Abraham, & a Jacob; sed secundum repromissionem. *Promissionis enim filii* (inquit Apostolus Rom. 9.) *estimantur in semine*. Hi autem sunt, qui sectantur vestigia fidei, & justiciam Abrahæ, & Jacob. Quicumque ergo sunt veri servi omnipotentis Dei, & electi ejus, sunt filii *promissionis*; sive sint Judæi, sive Gentiles, secundum carnis propaginem.

Tex. IPSE DOMINUS DEUS NOSTER: scilicet, per veram fidem ab ipso Deo nobis infusam; & per sanctum cultum, quem ei ex charitate semper exhibemus juxta debitam servitutem nostram. IPSE, inquit, est DOMINUS DEUS NOSTER. Quis ipse? Ille, qui est DEUS ABRAHÆ SERVI EJUS, & ipsius JACOB ELECTI EJUS. Ille, inquam, qui dixit Exod. 3. *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob*: non solum videlicet per creationem, qua sum Deus omnium creaturarum; sed etiam per gratiam, qua sum Deus justorum, & per gratiam finalem, idest, perseverantem inclusive usque in præsentis vitæ finem, qua sum Deus electorum in æterna prædestinatione.

Tex. IN UNIVERSA TERRA JUDICIA EJUS. Scilicet, tempore senectutis mundi prophetat nunc Psalmista. Quia lex nova, & Evangelica, quæ judicia Dei enarrat, dabitur gentibus per universam terram diffusis. Prius quidem, scilicet, ante adventum Christi, verificabatur illud dictum Psalmistæ de favoribus generationi Judæorum a Deo factis: *Non fecit taliter omni nationi: & judicia sua non manifestavit eis*: sed nunc, post adventum ejus, largiorem, ipsius in nos benedictionem cantat Prophetæ dicens: IN UNIVERSA TERRA JUDICIA EJUS, scilicet, erunt.

Tex. MEMOR FUIT IN SÆCULUM TESTAMENTI SUI; VERBI, QUOD MANDAVIT IN MILLE GENERATIONES. Scilicet, TESTAMENTI SUI æterni, quod ad omnium nationum cognitionem extendetur. Et quid est verbum, & testamentum illud? QUOD DISPOSUIT AD ABRAHAM (ut subditur in textu): ET JURAMENTI SUI AD ISAAC. ET STATUIT ILLUD JACOBI IN PRÆCEPTUM, ET ISRAEL IN TESTAMENTUM ÆTERNUM.

Tom. IV.

Idest, quod illis tribus nostris Patribus sub JURAMENTO, & PRÆCEPTO, & TESTAMENTO ÆTERNO disposuit. Hic prophetico spiritu prædicit per VERBUM ÆTERNUM, quod omnia circa tres illos Patres facta (ut dicuntur) contingebant in figura futurorum.

Tex. DICENS: TIBI DABO TERRAM CHANAAN, FUNICULUM HÆREDITATIS VESTRÆ. Idest, terram illam, DABO TIBI in hæreditatem vestram. DABO, inquit, TIBI, idest, intuitu tuo, propter insignem obedientiam tuam ad sacrificandum Isaac filium tuum unigenitum mihi, Genes. 22. tam in oculis meis placitam, ut juraveram, quam tibi ibidem promiseram. Ideo igitur tibi, idest, in præmium aliquod illius tuæ obedientiæ, DABO successoribus tuis pro hæreditate sua TERRAM CHANAAN: terram utique fertilem, optimam, & tam bonis temporalibus abundantem, ut hac ratione possit dici, lacte, & melle manantem futuram esse.

Tex. CUM ESSENT NUMERO BREVI, PAUCISSIMI ET INCOLÆ EJUS: scilicet, ejusdem terræ Chanaan; quæ ideo, quoniam Abrahæ promissa est (ut diximus) vocatur terra promissionis. Quam BREVI autem NUMERO, PAUCISSIMI ET INCOLÆ EJUS fuerint, declarat Apostolus dicens Hebr. II. *Fide, qui vocatur Abraham, demoratus est in terra repromissionis, tanquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac, & Jacob coheredibus repromissionis ejusdem*.

Tex. ET PERTRANSIERUNT DE GENTE IN GENTEM, ET DE REGNO AD POPULUM ALTERUM: quando scilicet in Ægyptum descenderunt, & de Ægypto ad alia regna, principumque loca, per desertum euntes, transierunt (ut habetur in lib. Genes. Exod. Deuter.)

Tex. NON RELIQUIT HOMINEM NOCERE EIS: ET CORRIPUIT PRO EIS REGES. Idest, tanta cura, & tam favorabili protectione Deus Judæis per tot periculosa itinera transeuntibus providit, ut nec ullum hominem eis nocere permiserit; nec reges sine dura correptione, in ipsorum Judæorum defensionem, præoccupare dimiserit.

Tex. NOLITE TANGERE CHRISTOS MEOS: idest, unctos meos; quos videlicet unxi unctione misericordiæ meæ. Porro ista unctio est gratia Dei (ut patet in Concilio Tridentino, sessione 14. de extrema unctione cap. 1. 2.), qua justificatur homo, & animæ ipsius inhæret. CHRISTOS igitur MEOS, idest, servos meos in gratia speciali a me constitutos, NOLITE TANGERE, idest, nullo modo etiam levissimo offendere. Quod si offenderitis illos, ego de vobis ultionem notabilem faciam (ut patet de Amalecitis, & quibusdam aliis, de quibus vindictam fieri mandavit Dominus, eo quod offendis.

Grandis
Providen-
tia Dei de
Judæis.De conver-
sione Gen-
tium per
Legem E-
vangeli-
cam.

dissent Judæos per desertum iter facientes). Verba verò illa, **NOLITE TANGERE CHRISTOS MEOS**, sunt verba Dei, quibus, saltem interiori correptione, corripiebat Reges pro Judæis (ut promiserat).

Tex. **ET IN PROPHEtis MEIS NOLITE MALIGNARI**: idest, maligna cogitata, & opera facere; alioquin vos puniam. Men-

tionem verò facit de Prophetis, quia inter illos Dei servos quidam erant Prophetæ. Videas de præmissis omnibus, & sequentibus, libros Genes. Exod. Numer. Deuter. ubi hæc diffusè leguntur. Nam Psalmista epilogat illa, idest, brevem omnium illorum epilogum facere intendit, & facit.

*Epilogus a
Psalmista
intentus.*

Et vocavit famem super terram: & omne firmamentum panis contrivit.

Misit ante eos virum: in servum venundatus est Joseph.

Humiliaverunt in compedibus pedes ejus, ferrum pertransiit animam ejus, donec veniret verbum ejus.

Eloquium Domini inflammavit eum: misit rex, & solvit eum, princeps populorum, & dimisit eum.

Constituit eum dominum domus suæ: & principem omnis possessionis suæ:

Ut erudiret principes ejus sicut semetipsum: & senes ejus prudentiam doceret.

Et intravit Israel in Ægyptum: & Jacob accola fuit in terra Cham.

EN maximè promptam creaturarum, etiam inanimatarum, obedientiam ad Deum, & Dei facillimam de ipsis gubernationem, quam admireris, describit Psalmista dicens: **VOCATIVIT DEUS FAMEM SUPER TERRAM** (ecce gubernatio), **ET OMNE FIRMAMENTUM PANIS CONTRIVIT** (ecce obedientia per Deum in eis facta). Quæ duo & apertius cognoscas ex illa sententia Baruch 3. *Qui vocavit illud lumen, & obedit illi in tremore. Stellæ autem vocatæ sunt, & dixerunt: Adsumus: & luxerunt ei cum jucunditate, qui fecit illas.* Admirabilia certè (ut dicebamus) sunt hæc Prophetarum dicta; maximè si ad modum ipsa dicendi attendas; en ad inanimata modus dicendi: *Vocavit famem: vocavit lumen: vocatæ sunt stellæ.* Rursus fames, quasi audiens vocantem, venit: lumen, quasi audiens vocantem, illi mox obedit: stellæ, quasi audientes vocantem, responderunt: *Adsumus.* Quid est hoc tam mirum? numquid inanimata possunt audire, ut animata? Non. Sed tamen possunt loquenti Deo obedire. Ita

quod earum obedire, vocatur audire; idest, earum obedientia reputatur pro auditione: id quod ipse Propheta Baruch annotandum esse voluit, quando huic verbo, *adsumus*, subjunxit, *& luxerunt ei, qui fecit illas.* Ac si dixisset: Stellarum hæc responsio, *adsumus*, nihil aliud est, nisi quod juxta Dei beneplacitum *luxerunt.* Ista igitur lux illarum fuit quædam, non quidem animatorum, sed tamen exequentium, aptissima responsio. Ex his, & præmissis itaque potes bene intelligere illud Apostoli de Deo mirabile dictum Rom. 4. *Vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt:* item & illud Matth. 8. de ipso Deo Salvatore nostro: *Imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.*

Tex. **OMNE FIRMAMENTUM PANIS CONTRIVIT**: scilicet, in terra Chanaan, ubi erat Jacob, sine Joseph, credens ipsam a fera pessima devoratum. Propter hanc verò firmamenti panis contritionem, ipse Jacob misit filios suos in Ægyptum ad emendum panes, ut possent vivere (ut de his omnibus habes in lib. Genes.), & non consumi inopia.

Tex.

De inanimatarum obedientia notandum per totum.

Sensus antiquarum historiarum servatur sed non semper ordo.

Tex. MISIT ANTE EOS VIRUM: qui, scilicet, erat Joseph; qui etiam postea fratribus se manifestans, dixit hæc eadem, scilicet, *misit me Dominus ante vos*. Verumtamen priusquam fratres a Jacob mitterentur in Ægyptum, accidit id, de quo Psalmista subdit in tex. IN SERVUM VENUNDATUS EST JOSEPH: scilicet, primo a fratribus est datus in servum Ismahelitis; secundo ab ipsis Ismahelitis in Ægypto venundatus est Putiphari (ut diffuse patet in Gen.)

Tex. HUMILIAVERUNT IN COMPEDIBUS PEDES EJUS, FERRUM PERTRANSIIT ANIMAM EJUS: quando, scilicet, ipse Putiphar nimis credulus malitiosæ uxori, de attentato adulterio ab ipso Joseph, misit eum in carcerem, ubi satellites ipsius Putipharis, in principio maximi furoris ejus, & compedibus ligarunt pedes, & ferreis maniciis constrinxerunt manus, & ferro (ut probabile est) cinxerunt latera, corpusque ejusdem Joseph, ex quibus durissimis angustiis adeo contristatus fuit ipse Joseph, maxime cum de adulterio sibi a falsaria muliere attributo esset penitus innocens, ut ferrum exterius, quo undique circumdabatur, pertransierit, præ nimium tristi apprehensione patientis Joseph, animam interiorem ejus. Vide lib. Genes. de Josephi carceratione loquentem: & hoc in loco Psalmi dicta fac, ut sint quasi supplementum expositivum eorum, quæ textus Genesis loquitur. Concludas igitur hoc, tamquam regulam universalissimam (ne amplius repetatur), quod illud totum, quod in historiis antiquis implicite continebatur, aperitur explicite a Psalmista, ut tandem verè dicamus, quod Psalmi sunt quædam glossa textuum librorum antiquorum, scilicet, Genes. Exod. Deuter. & cæterorum.

Tex. DONEC VENIRET VERBUM EJUS: idest, DONEC inspiratio Dei, in quo ipse Joseph suam spem, tanquam VERBUM irrevocabile, posuerat, VENIRET ad inclinandum custodem carceris Josephi, in favorem ipsius Joseph. Duravit ergo illa multiplex tribulatio patientis Joseph usque ad tempus, in quo custos carceris (Deo sic disponente) affectum amoris optimum concepit erga ipsum Joseph. Quid benevolentiae tandem erga eum monstravit custos ille? Videas Genesis locum, pro responso, tractantem de hoc.

Tex. MISIT REX, ET SOLUIT EUM; PRINCEPS POPULORUM, ET DIMISIT EUM. Scilicet, rex Pharaos, qui erat PRINCEPS POPULORUM Ægypti, & circumstantium, MISIT ministros suos ad carcerem, ubi erat Joseph; & sic per ministros solvit de carcere ipsum Joseph, ET DIMISIT EUM penitus liberum. Unde motus est rex ad faciendum hæc omnia? A Deo principaliter, juxta textum: ELOQUIUM DOMINI IN-

FLAMMAVIT EUM; deinde a suo Pincerna; dum retulit eidem Pharaoni virtutes ipsius Joseph ad bene interpretandum somnia. De qua re videas locum ipsum Genes. si vis plene circumstantias omnes suas cognoscere.

Tex. CONSTITUIT EUM DOMINUM DOMUS SUÆ, ET PRINCEPEM OMNIS POSSESSIONIS SUÆ: postquam, scilicet, cum bene interpretantem somnium ipsius regis de bobus, & spicis audivit. Quibus autem, qualibus, & quantis verbis rex Pharaos constituerit ipsum Joseph DOMINUM DOMUS SUÆ, PRINCEPEMQUE OMNIS POSSESSIONIS SUÆ, videas in Genes. cap. 41.

Tex. UT ERUDIRET PRINCIPES EJUS SICUT SEMETIPSUM, ET SENES EJUS PRUDENTIAM DOCERET. Ut, scilicet, saltem ex verbis, & factis, & modo procedendi ejusdem Joseph, ipse rex cum suis principibus, & senibus erudiretur, & prudentiam vivendi addisceret. Propterea rex ipsum Joseph appellavit salvatorem mundi; & pro tali haberi voluit.

Tex. ET INTRAVIT ISRAEL IN ÆGYPTUM: ex decreto scilicet Pharaonis, postquam a Joseph audisset, quod ISRAEL, idest Jacob, erat pater ejus; tunc enim præcepit Pharaos, quod mitterentur plaustra, aliaque necessaria ad conducendum eundem Jacob cum omnibus filiis, aliisque pertinentibus ad eum, a terra promissionis, ubi erat, in Ægyptum; promittens insuper, se daturum multa bona eidem Jacob cum suis, ut libentius, velociusque veniret ad Ægyptum (ut de omnibus his habes diffusam narrationem in lib. Gen.)

Tex. ET JACOB ACCOLA FUIT IN TERRA CHAM. Idest, fuit incola, seu (quod idem est) advena in terra Ægypti. Ibi enim pro habitatione quasi extranea ipsius Jacob, atque suorum, assignavit Pharaos quasdam urbes, & terras (ut habes in Genes.) Ægyptum vero fuisse exortam a filio Noe, qui vocabatur CHAM, significat Psalmista per hoc, quod ipsam Ægyptum vocat terram CHAM. Sic igitur nunc verificatum actualiter est, quod habet supradictus ille textus: *Pertransierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum*. Terra siquidem Chanaan, qui fuit primogenitus ipsius CHAM, in qua JACOB habitabat, antequam inde transiret in Ægyptum, non erat regnum ipsius JACOB actuale; immo idem JACOB in ea, tamquam in aliena (ut patet Hebr. 10.) habitabat tunc. Quia tamen eadem terra erat promissa a Deo eidem Jacob pro suo, & suorum, regno futuro in tempore opportuno, ideo per anticipationem eam regnum ejusdem JACOB vocat Psalmista, cum dicit, quod ipse *de regno transiit ad populum alterum*, idest, ad Ægyptios.

Rex, Doctor, & Salvator acclamatur Joseph a Pharaone.

Psalmi sunt explicite expositiones antiquarum historia- rum.

Regula universalis.

Et auxit populum suum vehementer: & firmavit eum super inimicos ejus.

Convertit cor eorum, ut odirent populum ejus: & dolum facerent in servos ejus.

Misit Moyſen ſervum ſuum; Aaron, quem elegit ipſum.

Poſuit in eis verba ſignorum ſuorum, & prodigiorum in terra Cham.

Misit tenebras, & obſcuravit: & non exacerbavit ſermoneſ ſuos.

Convertit aquas eorum in ſanguinem: & occidit piſceſ eorum.

Edidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipſorum.

Dixit, & venit cœnomyia, & cinifeſ in omnibus finibus eorum.

Poſuit pluvias eorum, grandinem; ignem comburentem in terra ipſorum.

Et percuffit vineas eorum, & ficulneas eorum: & contrivit lignum finium eorum.

Dixit, & venit locuſta, & bruchus, cujuſ non erat numeruſ:

Et comedit omne fœnum in terra eorum: & comedit omnem fructum terræ eorum.

Et percuffit omne primogenitum in terra eorum; primitias omniſ laboriſ eorum.

Et eduxit eoſ cum argento, & auro: & non erat in tribubus eorum infirmuſ.

Incipit nunc Pfalmiſta epilogaſe librum Exodi; poſtquam ſuperius epilogaſit librum Genetiſ, quo ad tractatuſ de Patriarchiſ Joſeph, & Jacob. Dicit ergo, quod Dominuſ Deuſ POPULUM SUUM, qui erat in Ægypto, AUXIT VEHEMENTER, & magiſ, quam inimicoſ ejus, ideſt, quam Ægyptioſ, qui jam inceperant eſſe inimici Judæorum, & deinceps magiſ inimici eorum erant futuri. Hanc ipſiuſ populi augmentationem annotavit indignanter rex novuſ Pharaon, quando ſuiſ Ægyptiſ dixit cap. 1. Ecce

populuſ Iſrael multuſ eſt, & fortior nobiſ.

Tex. CONVERTIT COR EORUM, UT ODIRENT POPULUM EJUS: ET DOLUM FACERENT IN SERVOS EJUS. Ideſt, permiſit converſionem hanc peſſimam ab ipſiſ Ægyptiſiſ voluntariè factam. Simile quid, ad bene exponendum omneſ taleſ loquendi modoſ, qui Deo aliquid culpabile (puta, quod convertat homineſ ad peccandum) attribuere videntur, habet in Pfalm. 80. *Non audivit populuſ meuſ vocem meam: & Iſrael non intendit mibi. Et dimiſi eoſ ſecunduſ deſideria cordiſ eorum:*

Modum hunc intelligendi bene Scripturas, diligentiffime nota per totum.

rum : ibunt in adinventionibus suis . Deus enim hoc in loco demonstrat apertissime ad planam litteram hæc duo , & quod peccata hominum ipse non facit , neque ad illa facienda homines inclinatur ; sed homines ipsi ex semetipsorum pravis desideriis peccata faciunt . (*Populus, inquit, meus non audiuit vocem meam : non intendit mihi*) : & quod ipse peccatores jam ex semetipsis ad peccandum inclinatos , atque deditos dimittit , ut secundum desideria eorum vivant , simulque vadant in adinventionibus suis , idest , suarum voluntati placitis . Nam Deus non solum est absque ulla iniquitate (cum ad peccandum nullo modo incitet creaturam) ; sed etiam est iustus , & rectus (dum permittit liberos homines vivere secundum ipsorum culpabilem libertatem) . Sic enim patet in Psalm. 91. *Rectus Dominus Deus noster : & non est iniquitas in eo : & Deuteronomii 32. Deus fidelis, & absque ulla iniquitate, iustus, & rectus : item Jacob. 1. Nemo cum tentatur, dicat quoniam a Deo tentatur* (contra Calvinum hæreticissime dicentem , homines , dum ad peccandum tentantur , tentari a Deo) : *Deus enim intentator malorum est : ipse autem neminem tentat* (audis Calvinicam clarissimam tanti Apostoli sententiam ?) *Unusquisque verò tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus* . Ex tot igitur , & tam apertis Scripturarum auctoritatibus manifestum restat , quod illud Psalmi verbum , *CONVERTIT* , exponatur optime pro *permisit* , seu *dimisit* , converti ab aliis : ac si dixisset ille textus : *CONVERTIT* permissive . Id quod habetur etiam aperte ex textu Exod. 1. dum ibi a Rege novo dicitur *Ægyptiis : Venite ergo, opprimamus sapienter eum* , scilicet , populum Judæorum . His enim verbis patet , quod ipsi *Ægyptii* converterunt efficaciter cor suum , ut odirent populum Dei , & dolum (quem ipsi in textu vocarunt sapientiam) facerent in servos ejus . Relinquitur ergo clarissimum ex his Exodi verbis , quod Deus non efficienter convertit ad talia cor *Ægyptiorum* . Quomodo igitur ? permissive tantum .

Tex. MISIT MOYSEN SERVUM SUUM ; AARON , QUEM ELEGIT IPSUM . Scilicet , ad Pharaonem misit hos duos , ut ex parte ipsius Dei commoverent eum , ne odiret populum Judæorum , nec dolum faceret in servos Dei . Nonne ergo manifestissime vides hinc , quod absurdissimum est dicere , Deum convertisse efficienter cor *Ægyptiorum* ad odiendum Judæos , & faciendum dolum in eos ? Cæterum , quomodo miserit , & de dicendis Pharaoni instruxerit eos , vide in Exod.

Tex. POSUIT IN EIS VERBA SIGNORUM

SUORUM , ET PRODIGIORUM IN TERRA CHAM . Idest , docuit eos de signis miraculosis , & prodigiis , quæ per eos ipse erat facturus in terra maledicti Cham , idest , in *Ægypto* , propter maledictam inobedientiam Pharaonis . De hac re ad longum loquitur Exodus . Signa quoque illa , & miraculosa prodigia nunc tanget breviter Psalmista , quæ tu , per teipsum , videbis diffusè in Exodo .

Tex. MISIT TENEBRAS , ET OBSCURAVIT . Scilicet , in terram , ubi habitabat Pharaon cum suis (ad differentiam terræ , ubi habitabant Judæi) , misit Deus tenebras ita obscuras , ut se ad invicem *Ægyptii* non viderent .

Tex. ET NON EXACERBAVIT SERMONES SUOS , scilicet , in Moyse , & Aaron : hoc est , Deus ipse fecit , quod sermones suos non exacerbarent , idest , nullo modo præterirent Moyse , & Aaron . Nam tribuit his duobus patientiam contra obstinatum mentem , verbaque Pharaonis , & suorum , ut videlicet (secundum Beatum Augustinum) eos etiam durissimos patientissimè perferrent ; donec omnia , quæ Deus in eis facere disposuerat , ex ordine complerentur . De iusta horum mira patientia ad duritiam Pharaonis maximam , quicumque viderit bene narrationes Exodi , non poterit non admirari , & cum Psalmista dicere , quod specialiter a Deo fuit , quod non exacerbarentur hi , idest , quod non perderent patientiam .

Tex. CONVERTIT AQUAS EORUM IN SANGUINEM : ne , scilicet , possent bibere ; & ut sic fatigati nimia siti inclinarentur ad obediendum ipsi Deo . Quam utique obedientiam intendebat Deus ab *Ægyptiis* elicere per omnia alia , & singula signa , quæ faciebat quocumque tempore .

Tex. ET OCCIDIT PISCES EORUM : ut , scilicet , ex foetore sic mortuorum piscium gravarentur *Ægyptii* , simulque comestione bonorum piscium privarentur .

Tex. EDIDIT TERRA EORUM RANAS : tot , scilicet , & tantas , ut terra ipsa videretur per hyperbolen posse dici conversa in ranas (secundum Beati Augustini expositionem) , & tam audaces , atque noxias , ut etiam IN PENETRALIBUS REGUM IPSORUM versarentur , ad perturbandum eos a somno , & impediendum ab aliis negotiis .

Tex. DIXIT , ET VENIT COENOMYIA , ET CINIFES IN OMNIBUS FINIBUS EORUM . Ita , scilicet , ut non possent evadere infestationem tot , & tantarum coenomyiarum , & cinifum . DIXIT , inquit , Deus , ut fieret hoc ; & , ut voluit , factum est : quemadmodum etiam in Genes. cap. 1. sæpius legitur : *Dixit Deus : Fiat sic istud , vel illud : & factum est* . Porro , si quærat , quan-

De patientia Moyse, & Aaron admirabili.

Pia Dei intentio in flagellando nos.

Hæresis omnium pessima damnatur ab Apostolo.

Regula u-
niversa-
lis ad in-
telligendū
Deus di-
xit.

quando dixerit hoc, respondet B. Augu-
stinus, in verbo ejus erat, antequam fieret:
& sine tempore ibi erat, quo tempore, & mo-
do fieret: quanquam per Angelos, & per
servos suos Moysen, & Aaron, tunc etiam
quodammodo dixit ut fieret, quando fuerat
faciendum. Hæc ille.

Tex. POSUIT PLUVIAS EORUM, GRAN-
DINEM: ita, scilicet, quod pluvia non e-
rat in forma aquæ, sed grandinis, ad per-
cutiendum videlicet (ut subditur in tex-
tu) VINEAS ET FICULNEAS EORUM: ET
AD CONTERENDUM LIGNUM FINIUM EO-
RUM.

Tex. IGNEM COMBURENTEM IN TERRA
IPSORUM, scilicet, posuit: quia vero om-
nis ignis comburet etiam quando non-
dicas, comburit; ideo ne hic sit superflu-
itas, dicere oportet, quod Psalmista per
ignem comburentem non intelligit ordina-
riam, seu consuetam ignis combustionem,
sed quamdam insolitam, & acerbiolem, va-
lidiorēque, & universaliorem, atque no-
tabiliorem.

Tex. DIXIT, ET VENIT LOCUSTA, ET
BRUCHUS, CUJUS (scilicet, LOCUSTÆ, ET
CUJUS BRUCHI) NON ERAT NUMERUS,
AD COMEDENDUM videlicet (ut subditur
in tex.) OMNE FOENUM IN TERRA EO-
RUM, ET OMNEM FRUCTUM TERRÆ EO-
RUM.

Tex. ET PERCUSSIT OMNE PRIMOGE-
NITUM IN TERRA EORUM: scilicet, pri-
mò egresos de ventre matris, etiam quan-
do nullus alius secundò ex eodem ventre

egressum habuisset. Sic enim interpreta-
tur Exodus Primogenitum, idest, quod
primò aperit vulvam matris suæ. Hoc au-
tem bene notabis Lector prudens, contra
Helvidium pessimè intelligentem in Evan-
gelio (Luc. 2.) illud verbum, *Primogeni-
tum*: quo verbo utitur ibi Evangelista, ut
conformer ad locutionem veteris hujus te-
stamenti intelligatur.

Tex. PRIMITIAS OMNIS LABORIS EO-
RUM. Idest, percussit etiam primogenita-
pecorum omnium, in quibus primogenitis
solent homines habere magnam spem labo-
ris ipsorum ad acquirendas rerum deside-
ratarum primitias, idest, pretiosa a se-
ipsis volita; ut habens boves, sperat, quia
arando, portando, & aliter laborando,
acquireret sibi ipsi plurima bona, quæ ut
primitias æstimat, & desiderat.

Tex. ET EDUXIT EOS CUM ARGENTO,
ET AURO. Scilicet, mediantibus flagellis
præmissis, & maxime primogenitorum per-
cussione valida (ut habetur in Exodo) Do-
minus ex Ægypto eduxit ipsos Judæos, &
quidem AURO, & ARGENTO ditatos, per
commutationem præviam, ab Ægyptiis. Vi-
de plenam hujus rei mirandæ narrationem
in Exodo.

Tex. ET NON ERAT IN TRIBUBUS EO-
RUM INFIRMUS. Quod scilicet ex admi-
rabili providentia Dei de Judæis factum
est. Nam quod in tot millibus personarum,
quæ narrat Exodus, non esset aliquis IN-
FIRMUS, non potuit esse, nec æstimari si-
ne magno miraculo.

Lætata est Ægyptus in profectione eorum: quia
incubuit timor eorum super eos.

Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem
ut luceret eis per noctem.

Petierunt, & venit coturnix: & pane coeli saturavit eos.
Dirupit petram, & fluxerunt aquæ: abierunt in sicco flumina.

Quoniam memor fuit verbi sancti sui, quod habuit
ad Abraham puerum suum.

Et eduxit populum suum in exultatione, & electos
suos in lætitia.

Et dedit illis regiones gentium: & labores populorum
possederunt:

Ut custodiant justificationes ejus & legem ejus requirant.

LÆTATA EST ÆGYPTUS IN PROFE-
CTIONE EORUM: QUIA INCUBUIT
TIMOR EORUM SUPER EOS: ne
scilicet omnes morerentur, si non dimit-

terent a se Judæos, quos dimitti velle Do-
minum Deum, audierant frequenter a Moy-
se. Cæterum de hac Ægypti lætitia, & ti-
more narravit diffusè Exodus.

Tex.

De hoc no-
mine Pri-
mogeni-
tum.

Tex. EXPANDIT NUBEM IN PROTECTIONEM EORUM, ET IGNEM UT LUCERET EIS PER NOCTEM. PETIERUNT, ET VENIT COTURNIX (scilicet, in maxima multitudine, jussu Domini Dei): ET PANE COELI (scilicet, manna descendente de caelo aereo) SATURAVIT EOS. DIRUPIT PETRAM, ET FLUXERUNT AQUÆ (scilicet, ex ea, quasi esset materialiter aperta, seu in partes dirupta; cum tamen solum virga per Moysen esset percussa). ABIERUNT IN SICCO FLUMINA; egredientia, scilicet, de illa petra. Ac si dicat: In tanta aquarum abundantia factum est tale miraculum, ut non fontes, rivi, sed FLUMINA magna, quæ per siccum, idest, desertum, sequentia euntem populum curebant, ex ipsa PETRA sic percussa viderentur effluere.

Tex. QUONIAM MEMOR FUIT VERBI SANCTI SUI; QUOD HABUIT AD ABRAHAM PUERUM SUUM. Idest, ratio, quare tot tantaque beneficia prædicta Deus populo Judæorum fecerit, fuit misericordia Dei; qua videlicet promiserat Abrahamæ servo suo humilitatem puerilem habenti, se ipsum curam specialem habiturum sermonis ejus, idest, ab eo descendentium. Hanc rationem annotavit Psalmista; ne crederemus, tantos favores a Deo factos fuisse illi populo propter ipsius populi merita bona, quæ nulla erant; cum semper idem populus fuerit durissimæ cervicis (ut dicitur in Deuteronomio) contra Deum, & Moysen. Hinc igitur inferes, quod Deus quandoque etiam temporibus nostris beneficia magna confert filiis malis, seu nepotibus &c. pro-

pter bonitatem, & merita patrum, vel antecessorum suorum.

Tex. ET EDUXIT POPULUM SUUM IN EXULTATIONE, ET ELECTOS SUOS IN LÆTITIA. ET DEBIT ILLIS REGIONES GENTIUM: ET LABORES POPULORUM POSSEDERUNT: propter merita, scilicet, patrum suorum; quia, videlicet, *memor fuit verbi sancti sui, quod habuit ad Abraham puerum suum.* Id quod dictum a Psalmista, est pro regula collationis omnium beneficiorum factæ Judæis; cujus regulæ & mentionem fecit Apostolus, cum dixit Rom. 15. *Dico, Christum Jesum fuisse ministrum circumcisionis* (quod fuit maximum beneficium a Christo Judæis factum) *ad confirmandas promissiones Patrum.* Porro de hoc, quod eduxerit Deus populum in exultatione, & electos in lætitia, & dederit illis regiones gentium, & quod ipsi labores populorum possederint, vide in Exod. Lev. Num. Deuter. & Josue.

Tex. UT CUSTODIANT JUSTIFICATIONES EJUS, ET LEGEM EJUS REQUIRANT. Idest, ad hunc finem tanta eis beneficia contulit, ut ipsi, ratione saltem gratitudinis exinde moti, custodirent JUSTIFICATIONES, idest, justissima mandata EJUS, & ut REQUIRERENT LEGEM EJUS; scilicet, ad perseverandum usque in finem in observantia ipsius legis Dei. Si quæras igitur de causa, quasi ex parte efficientis existente, cur Deus Judæis benefecerit, respondetur de mente Psalmistæ: *Quoniam memor fuit &c.* & propter merita patrum: si verò inquiras, ad quem finem, respondetur a Psalmista: *UT CUSTODIANT JUSTIFICATIONES EJUS &c.*

Finis a Deo intentus de nobis ab ipso beneficatis.

Quare mali quandoque prosperantur.



Psalms CV.

Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam
in sæculum misericordia ejus.

Quis loquetur potentias Domini, auditas
faciet omnes laudes ejus?

Beati, qui custodiunt judicium, & faciunt justitiam
in omni tempore.

Memento nostri, Domine, in beneplacito populi tui:
visita nos in salutari tuo:

Ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad lætandum
in lætitia gentis tuæ: ut lauderis cum hæreditate tua.

Peccavimus cum patribus nostris: injustè
egimus, iniquitatem fecimus.

Patres nostri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua:
non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ.

Et irritaverunt ascendentes in mare, mare rubrum.

Et salvavit eos propter nomen suum: ut notam faceret
potentiam suam.

Et increpuit mare rubrum, & exsiccatum est: & deduxit
eos in abyssis sicut in deserto.

Et salvavit eos de manu odientium: & redemit eos
de manu inimici.

Et operuit aqua tribulantes eos: unus ex eis non remansit.

Et crediderunt verbis ejus: & laudaverunt laudem ejus.

Citò fecerunt, obliti sunt operum ejus: & non
sustinuerunt consilium ejus.

Et concupierunt concupiscentiam in deserto:
& tentaverunt Deum in inaquoso.

Et dedit eis petitionem ipsorum: & misit saturitatem
in animas eorum.



Ad laudandum majestatem Dei,
& ad exponendum ei cum
spe remissionis peccata nostra,
hortatur nos Psalmista, di-
cens: CONFITEMINI DOMI-
NO QUONIAM BONUS, QUO-
NIAM IN SÆCULUM MISERICORDIA EJUS.

Quia enim est **BONUS**, CONFITEMINI, idest,
laudate bonitatem ejus: quia verò est mul-
tum misericors, CONFITEMINI, scilicet,
peccata vestra ej, cum spe remissionis ip-
sorum ab infinita ejus misericordia; non
autem propter merita vestra, quæ nulla
sunt. Si enim remissio delictorum fieret
pro-

propter merita hominum delicta confitentium: tunc non diceret Propheta, CONFITEMINI quoniam misericors est; sed diceret, CONFITEMINI quoniam iustus est. Nam ibi attenditur iustitia, ubi datur aliquid a Deo hominibus propter eorum merita: sicut est ibi misericordia Dei dantis attendenda, atque multipliciter commendanda, ubi non ex meritis hominum, sed potius contra id, quod merentur, datur a Deo aliquid ipsis hominibus. Nonne & hoc totum per Isaiam consignificavit Dominus, quando dixit cap. 43. *Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me?* Homini superbiam sibi ex peccatorum remissione aliquantulum confoventi loquitur Deus indulgentiæ ipsorum largitor; & ideo speciatim replicat: *Ego sum, ego sum ipse, & signanter concludit; propter me.* Ac si arrogantiam talis hominis contundens, dicat: Non tu es, sed ego; non propter te, sed me. Psalmista igitur ad remittentem peccata accedentes meritissime dicit: CONFITEMINI DOMINO, QUONIAM IN SÆCULUM, idest, infinita est, MISERICORDIA EJUS.

Tex. QUIS LOQUETUR POTENTIAS DOMINI, scilicet, sufficienter? Nullus loquetur, nec poterit loqui.

Tex. QUIS AUDITAS FACIET OMNES LAUDES EJUS? Nullus, scilicet, poterit unquam auditoribus narrare, quantum sit laudabilis Deus. Narrabit quidem, quia est laudabilis, multumque laudabilis, & infinite laudabilis; sed hanc ipsius laudationis infinitatem nec intellectu capere, nec lingua poterit unquam explicare. Sicut & loquetur aliquis homo, vel etiam excellentissimus in cœlis Angelus, quod potentiae Dei sunt magnæ, multæ, infinitæ; sed hanc potentiarum ejus infinitatem nunquam poterit intellectu quantumvis perspicacissimo capere, nec lingua quamvis disertissima explicare. Ex his quoque addiscito, quid dicas ad interrogantes de Deo, quam sit bonus, & quam sit misericors.

Tex. BEATI, QUI CUSTODIUNT JUDICIUM, ET FACIUNT JUSTITIAM IN OMNI TEMPORE: scilicet, usque ad mortem inclusive & continuo, & adverso, & prospero. Porro custodire JUDICIUM, est recte judicare; facere autem JUSTITIAM, est bene vivere, & operari illa, quæ verè iusta sunt. BEATI ergo, inquit, QUI CUSTODIUNT JUDICIUM IN OMNI TEMPORE, idest, qui rectam fidem in intellectu, ad quem JUDICIUM pertinet, CUSTODIUNT usque ad tempus mortis inclusive. BEATI quoque ILLI, qui bona bene operantur perseveranter usque in finem inclusive. Dico, inclusive; quia si quis rectè crederet, beneque operaretur usque ad finem exclusive, idest, excludendo finem, hoc

Tom. IV.

est, perdendo tunc illam fidem, & operationem, non esset beatus, sed damnatus; juxta illud Psal. 118. *Maledicti, qui declinant a mandatis tuis.* Qui verò etiam in hora mortis conservaret illam fidem rectam, & operationem bonam, diceretur perseverans usque ad mortem inclusive; & ideo esset vere beatus, tum juxta Psalmistam, hic, tum juxta sententiam Christi Matt. 25. *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*

Tex. MEMENTO NOSTRI DOMINE IN BENEPLACITO POPULI TUI: idest, IN BENEPLACITO tuo erga populum tuum: ut, scilicet, memineris tunc benefacere populo tuo. Hoc est: Fac Domine, ut nos simus in numero ilorum, qui vivunt secundum beneplacitum tuum. Vel (quod in idem redit) fac, ut nos illa faciamus, quæ beneplacita sunt tibi.

Tex. VISITA NOS IN SALUTARI TUO. Idest: Fac nobis tantam gratiam, ut visitatio, qua nos quocumque tempore visitabis, sit ad salutem nostram. Videbat enim Propheta, quod multis visitatio Dei redundat in malum; vitio tamen illorum (ut accidit eis, qui prosperis, vel adversis rebus a Deo visitati, in prosperis luxuriantur, & in adversis blasphemant): & ideo Deum orat, ut visitatione sua, sive in prosperis, sive in adversis, semper bene utatur; ita ut ad salutem æternam utrobique proficiat. Et hoc est petere a Deo, ut sicut dat nobis beneficia (hæc sunt ejus visitatio, etiam in rebus adversis), det quoque nobis efficaciter bonum usum ipsorum beneficiorum, per Christum salutare suum, idest, nobis ab ipso Patre pro Salvatore datum.

Tex. AD VIDENDUM IN BONITATE ELECTORUM TUORUM. Idest: Fac, ut illa salus, quam a te petii, sit tandem perveniens ad videndum clare BONITATEM tuam: sicut ipsam in cœlis vident electi tui. Et hoc etiam est illud consequens talem visionem, quod subditur in tex. AD LÆTANDUM IN LÆTITIA GENTIS TUÆ: licet enim hæc lætitia non sit proprie illa bonitatis divinæ clara visio; tamen ipsam necessario concomitatur semper, & consequitur. Idem autem significat Psalmista per nomen ELECTORUM TUORUM, & per nomen GENTIS TUÆ. Porro de ista Sanctorum ipsorum inenarrabili LÆTITIA ipse Propheta jam dixerat Psal. 86. *Sicut lætantium omnium habitatio est in te, o civitas Dei.*

Tex. UT LAUDERIS CUM HÆREDITATE TUA. Idest, ut tu cum Sanctis, & in Sanctis illis tuis (quæ hæreditas perfecta tua est) lauderis in æternum. In cœlis igitur est semper clara illa visio, lætitia, divinaque laus.

Tex. PECCAVIMUS CUM PATRIBUS NOSTRIS:

O

STRIS:

Contra superbiorum
quandam
arrogantiam.

Quam bonus, quā
misericors,
quam potens, quam
laudabilis
Deus.

Quid sit,
Inclusive,
& Exclusive.

STRIS: INJUSTE EGIMUS, INIQUITATEM FECIMUS. Idest, imitati sumus peccata Patrum nostrorum, injustasque actiones, & iniquitates. Hoc est, peccavimus, sicut & Patres nostri peccaverunt, tum contra se ipsos, tum contra proximum, tum contra Deum. Peccata enim dicuntur quasi pecorum acta; quibus videlicet homo, tanquam pecus, aliquid immundum in seipso repræsentat; ut faciunt luxuriosi, fornicatores, adulteri, molles, idest, in corpus suum, emittendo solitariè semen, peccantes. Injustitia verò (ut patet) fit proprie ad proximum, vel non reddendo ei, quod meretur, vel dando ei, quod non meretur (ut faciunt illi, qui reddunt mala pro bonis). Iniquitas autem est præcipue contra Deum, cui specialissime æquum est, ut semper toto corde, secundumque nos totos, ubique serviamus.

De nominibus peccatorum, quid significetur per injustitiā, & iniquitatem.

Tex. PATRES NOSTRI IN ÆGYPTO NON INTELLERUNT MIRABILIA TUA: in quantum, scilicet, ad quædam æterna, vel bona prosequenda, vel mala fugienda, tanquam futurorum figuræ quædam referebantur prophetice. Ex hac enim ipsorum Patrum nescientia processit, quod illi semper de temporalibus solummodo solliciti fuerunt, de visibilibus bonis gavisi, de malisque visibilibus usque ad magnas, & multas contra Deum, & Moysen murmurationes contristati (ut patet passim in Exod., Levit., Num., Deuter.) De rebus autem spiritualibus figuratis per illa Dei mirabilia, & ad vitam æternam promerendam, atque capeffendam principaliter ordinatis, fuerunt adeo immemores, ad ipsaque inquirenda negligentes, ut Psalmista de his animalibus hominibus post pauca subiungens dicat: *Pro nihilo habuerunt terram desiderabilem*; scilicet, spiritualiter a rebus illis sensibilibus significatam: & consequenter *pro nihilo habuerunt* alia spiritualia ad ipsam terram summe desiderabilem, tanquam ad ultimum finem, ordinata.

Non intelligere, ut opus est, misericordiā Dei, causat magna mala.

Tex. NON FUERUNT MEMORES MULTITUDINIS MISERICORDIÆ TUE. Idest, gradum ingratitudinis maximum contra multam, magnamque Dei misericordiam, commiserunt. Oblivio enim benefactoris, & beneficiorum est maximum ingratitudinis peccatum; tantoque detestabilius, quanto beneficia fuerunt maiora (ut constat ex S. Thoma 2. 2. de ingratitudine).

Tex. ET IRRITAVERUNT ASCENDENTES IN MARE, MARE RUBRUM. Idest, antequam hoc mare ascenderent, irritaverunt Deum, tanquam desperati de evasione, ex manibus Pharaonis cum magno exercitu subsequenter (ut patet in loco Exodi appropriato). Murmuratio enim illorum tunc facta contra Moysen dicitur hic irritatio contra Deum, qui dedit Moysen-

eidem Judæorum populo pro Duce. Hinc ergo habes, quod inferiorum facta contra superiorem, ipsis a Deo datum, sunt vere æstimanda esse contra Deum; juxta etiam illud Christi de hoc differentis: *Qui vos spernit, me spernit*, Luc. 10. Hæretici ergo, quia sunt contra Papam, pro magistro cunctis hominibus a Christo datum, sunt revera Antichristi (1. Joan. 2.), hoc est, contra Christum: sed & omnes alii contra ipsius mandata facientes dicuntur vere contra Dei præcepta facere. Sic etiam proportionaliter dicendum est de aliis inferioribus respectu suorum superiorum.

Hoc diligenter notent subditi.

Tex. ET SALVAVIT EOS PROPTER NOMEN SUUM: quod scilicet est Jesus, idest, Salvator. Præviderat Psalmista, Christum, pro Salvatore mittendum a Deo Patre in Mundum; qui Christus (ut alias probavimus) est nomen ipsius Patris; & ideo in spiritu prophetico loquens, quotiescumque Deum aliquid fecisse propter nomen suum dicit, vult dicere, propter Christum. Monstrare enim universaliter intendit, quod antiqui salvabantur per veram fidem in Christum venturum. Unde quando Apostolus dicit, quod *Christus est Salvator omnium*, 1. ad Timot. 4., non comprehendit solum homines novi Testamenti, sed etiam veteris, incipiendo ab Adam, Abel, & cæteris omnibus subsequentibus. Hoc siquidem & Joannes Apostolus connotavit, ab aliisque pro certo haberi voluit, cum in Apocalypsi dixit cap. 5. *Agnus occisus est ab origine mundi*: in quantum videlicet omnes ab origine mundi existentes fuerunt per fidem in agnum, idest, Christum pro se ipsis passurum, salvati; quicumque salvabantur. Est enim lapis angularis: quia ipse Christus in salutem adducit homines & parietis antiqui, & parietis novi. Sic intellexit quoque Petrus Apostolorum Princeps, quando dixit Act. 4. *Non est aliud nomen sub cælo datum hominibus* (antiquis scilicet, & novis) *in quo oporteat nos salvos fieri, nisi nomen Christi*. Dicit ergo Psalmista: SALVAVIT EOS PROPTER NOMEN SUUM, idest, Christum.

Christus omnium etiam antiquorum est Salvator.

Tex. UT NOTAM FACERET POTENTIAM SUAM: de qua scilicet loquitur sequens textus: ET INCREPUIT MARE RUBRUM, ET EXSICCATUM EST: ET DEDUXIT EOS IN ABYSSIS SICUT IN DESERTO. ET SALVAVIT EOS DE MANU ODIENTIUM: ET REDEMUIT EOS DE MANU INIMICI. ET OPERUIT AQUA TRIBULANTES EOS: UNUS EX EIS NON REMANSIT: quem, scilicet, non operiret aqua. De hoc toto, quod dicitur in oratione Psalmistæ, vide illud, quod largius dixerat Moyses in historia Exodi: Notam itaque Deus fecit potentiam suam, & in exsiccando faciliter illud mare, & in deducendo omnes Judæos per aby-

Potentia Dei multipliciter ostensa.

abyssum maris ejusdem, sicut per desertum ab aquis tum in parte dextra, tum in parte sinistra, firmiter consistentibus; & in salvando illos de manu Ægyptiorum odientium; de manu quoque inimici principalis, scilicet, Pharaonis; & in operiendo cunctos tribulantes populum Judæorum aquis marinis; & in submergendo tot, tantosque de omni Pharaonis exercitu, tam universaliter, ut ne unus quidem a submersione evaderet.

Tex. CITO FECERUNT, scilicet, bonum laudis divinæ; quoniam ab ea cito defecerunt. Nam, visis tantæ Dei potentæ in mari rubro miraculis, Judæi mox laudaverunt Deum, ejus mirabilia commendando dicentes: *Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est &c.* (ut in Exodo): sed postea ab ipso Deo, quem corde, & ore laudaverant, defecerunt cito tum corde, tum ore, tum opere (ut patet ibidem, & hic in sequentibus textibus a Psalmista commemoratur). Bonum igitur, quod inceperant, fecerunt cito, idest, parumper perseveraverunt in eo.

Tex. OBLITI SUNT OPERUM EJUS: ET (quasi nunquam vidissent hæc opera ejus) NON SUSTINUERUNT CONSILIUM EJUS. Idest, non obedierunt, licet ex tantis favoribus a Deo acceptis insigniter obligati, consiliis ejusdem Domini, per sua mandata ipsis populis Judæorum pluries per Moysen (ut patet in Exod. Levitic. Numer.) manifestatis. Ingratitudine porro ista Judaici populi, quæ procul dubio maxima fuit, intendit Propheta prædicere, tamquam a figura ad figuratum motus, ingratitude nem Judæorum ista maxima majorem, quam novissimis temporibus erant contra eundem Deum commissuri: & quæ tandem fuit illa? Audi: Jesum Nazarenum, qui verus Deus est, & ipsi Judæi Deum esse norant ex tot, tantisque ejus operibus per Evangelium narratis, a quo etiam majora beneficia, quàm fuerunt illa de mari rubro, & de quadraginta annis per Desertum, receperant (ut patet in Evangelio bene considerantibus), non tantum irritaverunt sæpius, & consilia ejus optima non sustinuerunt, voci ipsius plurimum inobedien-

tes; sed etiam horum omnium benefactorum totaliter, ac si numquam eum sibiipsum benefactorem vidissent, obliti, ipsum post maximas passionem crudelissime eidem illatas crucifixerunt. Ex quo etiam tempore usque in hodiernum diem tantis odiis contra eundem exarserunt, & exardent, ut noli omnino sustinere consilium ejus, quo inspirantur quotidie ad agnitionem catholicæ veritatis venire, ut salvi fiant.

Tex. ET CONCUPIERUNT CONCUPISCENTIAM IN DESERTO: ET TENTAVERUNT DEUM IN INAQUOSO. Idest, vehementer desiderarunt, dum IN DESERTO INAQUOSO perambulant, concupiscibile quoddam, (de quo infra) tentationem Dei continens. Pro cujus gravissimi peccati notitia ampla vide Sanctum Thomam in 2. 2. de tentatione Dei.

Tex. ET DEDIT EIS PETITIONEM: scilicet, iratus DEDIT EIS quod illa inordinata concupiscentia postulaverant, scilicet, cibum, & potum (ut infra patebit). Deus enim aliquando petentibus aliquid dat propitius: aliquando autem dat illud iratus. Tunc quidem dat propitius, quando ex misericordia sua concedit oranti ad ejus veram utilitatem illud, quod orando postulat (ut iis, qui bona bene petunt, de quibus dicit Dominus Mar. 11. *Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis*). Tunc vero dat iratus, quando ex justitia sua punitiva sic exigente concedit indigna illis, qui indigne ipsa inordinata ad veram salutem propriam inordinate, scilicet, non orando, sed quasi extorquere volendo petunt (ut iis, qui non Deo, sed propriæ concupiscentiæ submitunt ea, quæ postulant; de quibus dicit Psalmista: *Dimisit eos secundum desideria cordis eorum*; idest, exaudivit illos non secundum voluntatem beneplaciti sui divini, sed secundum inordinata, & impatientia eorum desideria).

Tex. ET MISIT SATURITATEM IN ANIMAS EORUM. Idest, ea, quæ ex animali, non autem rationali voluntate petebant, concessit in totum. Hoc ergo est, quod de Deo irato diximus.

*Deus dat
quandoque
propitius,
& quandoque
iratus.*

*De ingratitudine
plusquam
maxima
Judæorum.*

Et irritaverunt Moysen in castris: Aaron sanctum Domini.
Aperta est terra, & deglutivit Dathan: & operuit super
congregationem Abiron.

Et exarsit ignis in synagoga eorum: flamma combussit
peccatores.

Et fecerunt vitulum in Horeb: & adoraverunt sculptile.
Et mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli
comedentis foenum.

Obliti sunt Deum, qui salvavit eos, qui fecit magnalia
in Ægypto, mirabilia in terra Cham; terribilia
in mari rubro.

Et dixit ut disperderet eos: si non Moyses electus ejus
stetisset in confractione in conspectu ejus:

Ut averteret iram ejus, ne disperderet eos: & pro nihilo
habuerunt terram desiderabilem.

Non crediderunt verbo ejus, & murmuraverunt in
tabernaculis suis: non exaudierunt vocem Domini.

Et levavit manum suam super eos: ut prosterneret
eos in deserto:

Et ut dejiceret semen eorum in nationibus: &
dispergeret eos in regionibus.

Et initiati sunt Beelphegor: & comederunt sacrificia
mortuorum.

Et irritaverunt eum in adinventionibus suis: &
multiplicata est in eis ruina.

Hoc in loco monstrare intendit
Propheta, quod Deus postquam
diu sustinuit patienter peccatores
ad poenitentiam, eos impoenitentes expe-
ctans, punit eos acerbius, quam si tamdiu
ipsum non expectasset. Et isti sunt, qui se-
cundum duritiam cordis sui (ut dicitur
Rom. 2.) thesaurizant sibi iram in die
iræ. Expectaverat, inquit Propheta, De-
us istos specialiter duos, scilicet, Dathan,
& Abiron; & noluerunt ad ipsum venire
per multorum peccatorum veram poeniten-
tiam; immo peccata ipsa accumularunt
magis, irritando MOYSEN IN CASTRIS,
idest, publicè coram toto populo, & AA-
RON SANCTUM DOMINI, idest, summum
Sacerdotem a Domino solemniter electum:
& ideo illos tandem insolita, & horrendis-

sima morte publice punivit, quoniam
APERTA EST TERRA, eosque absorbit.
Hinc idem Propheta inferre vult, quod
Deus magis zelabit in puniendo hæreticos,
& quoscumque alios, qui summum Ponti-
ficem Romanum a Domino sanctum ele-
ctum irritare non verentur, quinimmo de
tali sua contra ipsum irritatione gaudent,
& ut qui præ altitudine nobilissima nul-
lum timeant, gloriantur. Sed non bene de
sibi similibus legerunt illud Psal. 2. *Dom-
inus irridebit eos, & subsannabit eos, & lo-
quetur ad eos in ira sua.* Cæterum de il-
la terræ contra Dathan, & Abiron aper-
tione, eorumque adversus Moysen, &
Aaron superbissima irritatione, vide largam
narrationem Numer. 16.

Tex. ET EXARSIT IGNIS IN SYNAGOGA
EC-

Ad offen-
dentes Pa-
pam.

EORUM: FLAMMA COMBUSSIT PECCATO-
RES. Id est, ceteros peccatores, præter
Dathan, & Abiron, Deus punivit per i-
gnem vehementer, ac diffuse ardentem. De
quâ vindicta vide in libro Numer.

Tex. ET FECERUNT VITULUM IN HO-
REB: ET ADORAVÉRUNT SCULPTILE.
Id est, commiserunt idololatriam in loco
sancto, qui dicitur mons HOREB. Nota
hic obstinationem Judæorum pessimam;
qua, videlicet, non obstantibus visis pu-
nitionibus acerrimis contra prædictos pec-
catores, maximam de novo fecerunt ido-
latriæ iniquitatem.

Tex. ET MUTAVÉRUNT GLORIAM SU-
AM IN SIMILITUDINEM VITULI COME-
DENTIS FOENUM. Id est, mutaverunt ob-
sequium gloriosum, quo prius serviebant
Deo vero & vivo in obsequium igno-
miniosum, quo postea servierunt vitulo
mortuo, hoc est, sculptæ similitudini unius
vituli. Porro, quod sit valde, inæstimabi-
literque gloriosum, & nobis utilissimum,
servire Deo, patet ex sententia ista Ec-
cli. 23. *Nihil melius, quàm timor Domini:
& nihil dulcius, quàm respicere in manda-
tis ejus. Gloria magna est sequi Dominum:
longitudo enim dierum assumetur ab eo.*
Quam vero sit ignominiosum, & inutilis-
simum servire idololatriæ, adorareque si-
militudinem vituli, tam de se manifestum
est, ut nulla probatione egeat: verumtam-
en hoc & quam sit etiam derisibile, nar-
rat liber Sap. 13. 14. 15.

De tripli-
ei oblivio-
ne.

Tex. OBLITI SUNT DEUM, QUI SAL-
VAVIT EOS, QUI FECIT MAGNALIA IN
ÆGYPTO, MIRABILIA IN TERRA CHAM,
TERRIBILIA IN MARI RUBRO: scilicet,
oblivione cordium, verborum, & facto-
rum, in quantum videlicet attribuerunt non
Deo vero, sed Deo falsissimo, id est, idolo
vituli, & quod SALVAVERIT EOS, & quod
fecerit MAGNALIA IN ÆGYPTO, MIRA-
BILIA IN TERRA CHAM, TERRIBILIA
IN MARI RUBRO: hæc enim omnia per-
versissima intellexerunt in illa intolerabili
blasphemia, qua de ipso vitulorum idolo
dixerunt Exod. 32. *Isti sunt Dii tui Israel,
qui te eduxerunt de terra Ægypti.* Cæte-
rum de hac, aliaque multiplici Judæorum
detestabilissima ingratitude videas dif-
fusam narrationem Prophetæ in Psalm. 77.
Et bene nota.

Tex. ET DIXIT UT DISPERDERET EOS:
Deus scilicet hoc dixit Exod. 32. 33. Et
eos utique dispersisset: SI MOYSES (ut
subditur in textu) NON STETISSET IN
CONFRACTIONE IPSA IN CONSPECTU EJUS:
scilicet, si coram ipso Deo Moyse non
fecisset tam fervidam orationem, ut patet
in Exodo, ad avertendam confractionem
illius populi a Deo comminatum; ut, vide-
licet, AVERTERET IRAM EJUS, NE DIS-

PERDERET EOS (quod in textu sequitur)
juxta quod prius comminatus fuerat. Vide
hic utilitatem orationis Sanctorum, tanto
magis in cœlesti patria existentium, factæ
pro nobis, qui merebamur toties a Deo
disperdi hic, & etiam usque in Infernum;
disperique ab ipso utique meritò fuisset,
si illi Sancti non stetissent pro nobis, ad a-
vertendum, scilicet, iram ipsius Dei a de-
bita confractione nostri. Sed dices: Num-
quid mutatus est Deus, cum voluisset dis-
perdere illos Judæos; & postea ad preces
Moyse placatus est, id est, eos non disper-
sit? Nullo modo in se Deus fuit tunc mu-
tatus: sed ipse immutatus semper perma-
nens mutavit effectum, ut prius ab æter-
no decreverat: antequam enim res fiant,
novit Deus omnes res faciendas; & quan-
do, & quomodo faciendæ sint, plenarie, &
perfectissime cognovit. Præviderat ergo,
populum illum idololatriam illam com-
missurum; decreverat, se dicturum Moyse
disperdendos a semetipso illos idololatrias;
Moyseque oraturum ne eos omnes dis-
perderet, & seipsum ad Moyse orationem
a totali Judæorum illorum cum reliquo po-
pulo dispersione, quam comminatus fuerat,
cessaturum etiam tunc determinaverat.
Quando igitur vides Deum iratum, ruinas-
que multiplicantem, Moyse postea conde-
scendere, minis depositis; cognosce ex præ-
dictis, tamquam ex regula infallibili, (ut
colligitur ex Angelici Doctoris prima par-
te = De scientia Dei) quod nihil mutatio-
nis in Deo fuit; sed solum in effectu. Pos-
set quidem aliquis intelligere in Deo esse
mutationem aliquam, si ipsius Dei scientia
esset mutabilis, seu successiva: sed quoniam
ejus scientia est secundum rei veritatem
immutabilis, id est, invariabilis omnino,
& æterna; non potest hoc intelligere, im-
mo nec suspicari, quod in Deo sit, vel pos-
sit esse mutatio.

De valore
orationis,
& obliga-
tione no-
stra ad Sā-
ctos.

De immu-
tatione Dei
in mutan-
do effectū.

Tex. ET PRO NIHILO HABUERUNT
TERRAM DESIDERABLEM: scilicet, illam
terrenam eis promissam, & illam cœle-
stem ab ipsa terrena figuratam. Quomodo
autem terram hanc pro nihilo habuerint,
declarat in sequentibus *tex.* NON CREDI-
DERUNT VERBO EJUS, ET MURMURAVE-
RUNT IN TABERNACULIS SUIS: NON E-
XAUDIERUNT VOCEM DOMINI. Ac si er-
go Psalmista dicat: Non credere verbo Dei,
id est, infidelitatem habere; & murmurare
in cordibus suis, id est, malam conscien-
tiam interius possidere; & non exaudire
vocem Domini, id est, inobedientia tum
interior, tum exterior ad mandata Dei;
hæc, inquam, tria sunt illud, scilicet, HA-
BERE PRO NIHILO TERRAM DESIDERA-
BILEM. Omnes igitur infideles, & omnes
etiam fideles, qui malam conscientiam,
quæ consistit in inobedientia mandatorum
Dei,

Qui vi-
tam æter-
nam habe-
bat pro ni-
hilo.

Dei, habent, in quantum tales sunt, habent PRO NIHILO TERRAM summe DESIDERABILEM, idest, vitam æternam. Audiant hoc a Psalmista mali Christiani, qui seducendo semetipsos, dicunt: *Non sumus de numero illorum, qui vitam æternam pro nihilo habent.* Audiant præcipue hoc ipsum hæretici, negantes operum bonorum necessitatem, & obedientiam ad mandata Christi, Ecclesiæque ipsius, dicentes, posse haberi patriam cælorum sine huiusmodi operibus, & obedientia. Vis igitur, secundum mentem Psalmistæ, non esse de illis, qui *pro nihilo habent terram illam*, sed esse de illorum numero, qui ipsam pro maximo desiderabili habent? Esto fidelis, & bonam habens conscientiam, idest, inviolabiliter obediens omnibus Christi, & suæ Ecclesiæ catholicæ mandatis.

*Qui sint
salvandi.*

Tex. ET ELEVAVIT MANUM SUAM SUPER EOS, UT PROSTERNERET EOS IN DESERTO: ET UT DEJICERET SEMEN EORUM IN NATIONIBUS, ET DISPERGERET EOS IN REGIONIBUS: scilicet, tanquam profugos, omnibusque gentium hominibus odibiles. De hac Dei comminatione, pro tot, tantorumque populi criminum iustissima vindicta, vide libr. Exod., Numer., Deuter.

Tex. ET INITIATI SUNT BEELPHEGOR: ET COMEDERUNT SACRIFICIA MORTUORUM: idest, consecrati a semet ipsis sunt Idolo, cuius nomen erat Beelphe-

gor; & in ipsius honorem COMEDERUNT SACRIFICIA MORTUORUM, scilicet, quæ sacrificaverant diis mortuis, hoc est, prædicto Idolo repræsentate Deos falsos.

Tex. ET IRRITAVÉRUNT EUM IN AD-INVENTIONIBUS SUIS. Idest, per illa idololatriæ scelera, quæ ipsi Judæi falsissimis imaginationibus suis adinvenerant, IRRITAVÉRUNT DEUM, hoc est, ad iram maximam provocaverunt. Quomodo, si in Deo non est iræ passio, & Deus sit omnino immutabilis? hoc modo, quod iram maximam, idest, punitionem acerbissimam a Deo in se immoto meruerunt: quam utique punitionem Psalmista secutam fuisse significat per textum: ET MULTIPLICATA EST IN EIS RUINA: hoc est, multipliciter a iustitia divina iterum devastati sunt. Quamvis & aliam bonam expositionem ille textus possit habere; ut videlicet dicamus: MULTIPLICATA EST IN EIS RUINA scelerum. Ex idololatria namque illa totaliter obcæcante hominem, ad multa alia scelera homo inclinatur, & disponitur, & ad ruinam omnem totius boni inducitur, juxta illud sacræ Scripturæ dictum Prov. 18. *Homo impius, cum in profundum venerit, contemnit.* Quid enim vitiorum profundius idololatria? Contemnit ergo idololatra & Deum, & omnia bonum aliquod suadentia: unde in eo fit magnorum peccatorum ruinosam multiplicatio.

*De irrita-
tione Dei.*

Et stetit Phinees, & placavit: & cessavit quassatio.

Et reputatum est ei in iustitiam, in generationem
& generationem usque in sempiternum.

Et irritaverunt eum ad aquas contradictionis: & vexatus
est Moyse propter eos: quia exacerbaverunt
spiritum ejus.

UNUS PHINEES tantam multitudinem a plagarum divinarum, & a scelerum multiplici ruina temperavit; id quod post ejus zelum sanctum annotat hic *tex.* ET CESSAVIT QUASSATIO. Quid zelans pro Domino fecit PHINEES? Masculum, & foeminam gentis alienæ in complexu adulterino deprehensos pariter interemit: ut apertius in lib. Num. cap. 25. narratur.

Tex. ET REPUTATUM EST EI IN JUSTITIAM, IN GENERATIONEM ET GENERATIONEM USQUE IN SEMPITERNUM. Scilicet, hoc factum Sacerdotis Phinees REPUTATUM EI EST a Deo AD JUSTITIAM SEMPITERNAM juxta multitudinem suorum in generationibus successorum. Hinc perpende pru-

dens lector, quantum valeat apud Deum, & quantum gratum sit ei zelus hominis ardens, & operans in defensionem, vel conservationem, vel augmentationem honoris ipsius: hincque simul ad exemplum, hujus Sacerdotis inflammeris tu pariter ad habendum, exequendumque zelum bonum Dei; juxta quod officium tuum requirit, & necessitas, seu etiam utilitas exposcit: neque enim tantum placuit Deo factum a Phinees, quantum ejus zelus, ex quo accensus est ad faciendum illud: ita quod possumus per similitudinem dicere illud factum fuisse tanquam corpus, illum verò zelum fuisse animam ejusdem facti.

Tex. ET IRRITAVÉRUNT EUM AD AQUAS CONTRADICTIONIS: scilicet, sic denomi-

na-

*De zelo
honoris
Dei habendi
de Gr.*

natas propter turbulentam murmuracionem, & contradictionem populi impatienter querentis, & inordinate cum strepitu petentis aquam ad bibendum.

Tex. ET VEXATUS EST MOYSES PROPTER EOS: QUIA EXACERBAVERUNT SPIRITUM EJUS: scilicet, propter magnas, & multas

ipsorum improbitates. Vide hic, quod, & quantum noceant quieti Prælatorum, insolentia subditorum: quando Moyſes, licet alias mitissimus (ut Scriptura testatur) fuit a populi nimis rumoribus vehementer in spiritu vexatus.

Et distinxit in labiis suis: non disperdiderunt gentes, quas dixit Dominus illis.

Et commisti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum: & fervierunt sculptilibus eorum: & factum est illis in scandalum.

Et immolaverunt filios suos, & filias suas dæmoniis.

Et effuderunt sanguinem innocentem: sanguinem filiorum suorum, & filiarum suarum, quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan.

Et infecta est terra in sanguinibus, & contaminata est in operibus eorum: & fornicati sunt in adinventionibus suis.

Et iratus est furore Dominus in populum suum: & abominatus est hæreditatem suam.

Et tradidit eos in manus gentium: & dominati sunt eorum, qui oderunt eos.

Et tribulaverunt eos inimici eorum, & humiliati sunt sub manibus eorum: sæpe liberavit eos.

Ipsi autem exacerbaverunt eum in consilio suo: & humiliati sunt in iniquitatibus suis.

ET DISTINXIT IN LABIIS SUIS. Scilicet, Moyſes præ illius vexationis magnitudine distinxit labiis suis hanc miraculosam aquarum educationem de petra ab illa educatione aquarum prius similiter facta de petra. Nam prius simpliciter ad primam percussione[m] petræ eduxit aquas: nunc autem secundo, non simpliciter, sed cum quadam prævia indignatione labiorum, id est, verborum labiis prolatorum, ad iteratam percussione[m] petræ, aquas de ipsa eduxit. Quæ fuit illa verborum indignatio prolata? *Audite*, inquit, *rebelle[s]*, & *increduli*: numquid poterimus vobis aquam de petra ejicere? Distinxit quoque aliter Moyſes labiis suis hanc ultimam aquarum

educationem de petra (Numer. 20.) a prima illa (Exod. 17.) in hoc, quod labiis suis non fuit locutus ad petram; sicut ei præceperat Dominus: cum enim de petra ultimo aquas daturus esset populo dixit ad eum, & ad Aaron Dominus (Numer. 20.) *Loquimini ad petram, & ipsa dabit aquas*. Hoc Dei præceptum Moyſen non adimpleviſſe, ſignificare voluit Psalmiſta per illum textum: *DISTINXIT ET LABIIS SUI[s]*, scilicet, tacentibus, quando loqui ad petram debebat, distinxit secundam aquarum educationem de petra ab illa prima. Verumtamen, ut ampliorem de his omnibus noticiam habeas, vide utrumque locum Exod. 17. & Numer. 20.

*Errores
Moyſi duo
oriuntur
ex irrita-
tione po-
puli.*

Tex.

Tex. NON DISPERDIDERUNT GENTES, QUAS DIXIT DOMINUS ILLIS, scilicet, ad ipsorum utilitatem, ne videlicet ex occasione consortii gentium illarum peccarent, maxime idololatriam committendo. Id quod Judæos illos sic Deo inobedientes postea fecisse connotatur in sequenti textu: ET COMMIXTI SUNT INTER GENTES, ET DIDICERUNT OPERA EORUM, ET SERVIERUNT SCULPTILIBUS EORUM... ET IMMOLAVERUNT FILIOS SUOS, ET FILIAS SUAS DÆMONIIS: ET EFFUDERUNT SANGUINEM INNOCENTEM, SANGUINEM FILIORUM SUORUM, ET FILIARUM SUARUM, QUAS SACRIFICAVERUNT SCULPTILIBUS CHANAAN. Quæ scilicet omnia, & pessima quidem mala, non fecissent, si Deo præcipienti, ut illas gentes antea disperderent, interficiendo universas, obedissent. Ecce ergo ad quot, & quanta scelera illos Judæos prius a Moyse ad bonum instructos, postmodum inobedientia per quamdam falsam pietatem (non interficiendi, scilicet, tot millia gentium ab ipsis Judæis circumvallata) perduxit. Ex his omnibus denique inferendo vult Psalmista vobis dicere: Dei, locumque ipsius tenentium, mandatis obedite simpliciter, idest, nullo in contrarium addito, secundum videlicet modum, qui sic a Philosopho describitur: *Simpliciter dico, quod nullo addito dico.* Porro, quia Moyses tenebat locum Dei, tamquam Prælatus; ideo esse de beneplacito ipsius Dei obediendum ejus locumtenentibus, multoties sub persona Moysis insinuavit Psalmista: diximus & nos supra, quod etiam Sanctus Bernardus lib. de dispensat. & præcep. confirmans, sic declarat: *Quidquid vice Dei præcipit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo, haud aliter accipiendum est, ac si præciperet Deus. Quid enim interest, utrum per se, an per suos ministros, siue homines, siue angelos, notum faciat suum beneplacitum Deus?* Item: *Ipsam, quem pro Deo habemus tanquam Deum in his, quæ non sunt aperte contra Deum, audire debemus.* Hæc ille.

Tex. ET INFECTA EST TERRA IN SANGUINIBUS. Idest, homines habitantes, in terra sunt infecti multo sanguine culpabiliter effuso. Nam (ut exponit B. Augustinus) tropica locutione usus est Psalmista, qua significatur per id quod continet id quod continetur, sicut dicimus malam domum, in qua mali habitant, & bonam, in qua boni. Culpabiliter, dixi: quia hic loquitur principaliter Propheta de illis hominibus, qui sanguinem innocentem filiorum, filiarumque in honorem Idolorum effuderunt: duplicem culpam per hoc factum committentes; unam, quia filios, filiasque occide-

bant; alteram, quia in Idolorum honorem id faciebant. Interficiebant ergo hi animas proprias. Si igitur sanguinem corporum filiorum innocentem, & sanguinem, animarum patrum culpabilem simul conjunxeris; videbis, quam merito dictum est: ET INFECTA EST TERRA IN SANGUINIBUS. Quanta terra? Tota.

Tex. ET CONTAMINATA EST IN OPERIBUS EORUM: scilicet, male, & frequenter factis. Quasi dicat: Ultra hoc, quod tot sanguines fundebant habitatores terræ, faciebant etiam alia opera mala.

Tex. ET FORNICATI SUNT IN ADINVENTIONIBUS SUIS: scilicet, fornicatione tum spirituali, tum corporali exinde frequenter derivata. Nam ex infidelitate, quæ est fornicatio spiritualis, derivantur vitia multa, præsertimque carnalia; ut ex dictis Rom. I. aperte colligitur. IN ADINVENTIONIBUS, inquit, suis; quas, scilicet, ipsi Judæi adinvenerunt per imitationem, non autem per primam originem. Gentes enim adinvenerunt primò illas fornicationes: Judæi verò illi, per commixtionem inter gentes, imitati sunt malas earumdem adinventiones.

Tex. ET IRATUS EST FURE DOMINUS IN POPULUM SUUM: idest, punitiorem magnam, ad modum hominis fure irati, exercere disposuit, & exercuit adversus populum. Quantum magnam? Respondet hic tex. ET ABOMINATUS EST HÆREDITATEM SUAM. Quid ista punitio majus? Nihil certè. Iusto igitur Dei iudicio, quia illi Judæi noluerunt pacificè manere cum ipso Deo, traditi sunt in manus diabolicarum gentium, eosque valde tribulantium; ut sequitur in

Tex. ET TRADIDIT EOS IN MANUS GENTIUM: ET DOMINATI SUNT EORUM, QUI ODERUNT EOS. ET TRIBULAVERUNT EOS INIMICI EORUM, ET HUMILIATI SUNT (idest, vehementer depressi) SUB MANIBUS EORUM: quia, scilicet, sic tradi a divina justitia meruerunt, ut ex prænarratis eorum sceleribus patet. De hac multiplici punitioe videas diffusam historiam in libris Numerorum, Deuteronomii, & Judicum.

Tex. SÆPE LIBERAVIT EOS. IPSI AUTEM EXACERBAVERUNT EUM IN CONSILIO SUO: ET HUMILIATI SUNT IN INIQUITATIBUS SUIS: idest, propter iniquitates suas sunt valde ab inimicis oppressi. Ceterum de ista frequenti a Deo liberatione Judæorum, & de subsequenti ipsorum ingratiissima contra Deum liberatorem exacerbatione, & iterum de eorumdem ab hostibus humiliatione, idest, gravi depressione, vide passim in lib. Judicum.

Et

De inobedientia, & obedientia notandum.

Aurea sententia de obedientia.

Qui nos vult stare cum Deo, iuste traditur diabolo.

Et vidit cum tribularentur: & audivit
orationem eorum.

Et memor fuit testamenti sui: & poenituit eum
secundum multitudinem misericordiae suae.
Et dedit eos in misericordias in conspectu omnium, qui
ceperant eos.

Salvos nos fac, Domine Deus noster, & congrega nos
de nationibus.

Ut confiteamur nomini sancto tuo, & gloriemur
in laude tua.

Benedictus Dominus Deus Israel a saeculo & usque in
saeculum: & dicet omnis populus: Fiat, fiat.

Ut oremus
Deum, est
a Deo gra-
tis praeve-
niente.

ET VIDIT CUM TRIBULARENTUR:
oculo, scilicet, misericordiae mise-
rias illorum vidit. Videndo autem,
eis inspiravit, ut per orationem ad suum
divinum auxilium confugerent: quam uti-
que orationem non fecissent, nisi a Deo ad
hoc excitati, simulque adjuti fuissent. De
qua oratione mox subditur =

Tex. ET AUDIVIT ORATIONEM EORUM.
Benignus, scilicet, Dominus orationem,
quam eis misericorditer praeveniendo di-
ctavit, exaudivit.

Tex. ET MEMOR FUIT TESTAMENTI
SUI: idest, demonstravit se esse memorem;
hoc est, fecit effectum similem homini me-
moranti: TESTAMENTI SUI; idest, illius rei,
quam patribus illorum Judaeorum promise-
rat. Quid Abrahæ, Isaac, & Jacob pro-
miserat Deus? Quod semen eorum, idest,
filios eorum exaltaret, & sub protectione
misericordiarum suarum ab inimicis custo-
diret (ut patet in Genes. capitulis illis,
ubi præmissis Patribus de hoc loquitur in
sensu verborum dictorum, licet aliis ver-
bis illud promittens): unde Psalmista,
hoc ipsum quasi declarans, mox subdit in
tex. POENITUIT EUM SECUNDUM MULTI-
TUDINEM MISERICORDIÆ SUÆ: hoc est,
fecit ipsis Judæis effectum conformem mul-
tæ misericordiae suae, quam promiserat pa-
tribus eorum. Et hoc est, ipsum Deum
poenituisse, idest, mutasse effectum justitiæ
punientis in effectum misericordiae a gra-
vi illa punitione liberantis. Unde Prophe-
ta ipse mox, quid fuerit illa Dei poeni-

Quid sit,
Deum me-
morari, &
poenitere.

tentia, declarat per *tex.* DEDIT EOS IN
MISERICORDIAS IN CONSPECTU OMNI-
UM, QUI CEPERANT EOS: ut, scilicet,
etiam ipsi uterentur misericordia multa er-
ga illos Judæos captivos suos. Vertit enim
eorum cor, de crudelitate in servos, in be-
nignitatem, tanquam in amicos. De ta-
libus cordis mutationibus a Deo in favo-
rem servorum suorum factis patet frequen-
ter in diversis librorum Moyse, Josue, Ju-
dicum locis.

Tex. SALVOS FAC NOS DOMINE DEUS
NOSTER, ET CONGREGA NOS DE NATIO-
NIBUS: inter quas, scilicet, gentium na-
tiones dispersi propter peccata nostra er-
amus, & sumus.

Tex. UT CONFITEAMUR NOMINI SAN-
CTO TUO: scilicet, confessione fidei, lau-
dis, & gratiarum actionis, plus alacriter,
generaliter, & unanimiter, quam facimus
positi in dispersione gentium per captivi-
tatem, etiam in misericordiam aliquam, vel
quantumcumque a te versam.

Tex. ET GLORIEMUR IN LAUDE TUA:
de nostra scilicet salvatione a tua pietate
ex captivitatibus nostris inter nationes gen-
tium facta: ut videlicet semper, ex toto
corde, tota virtute, tota charitatis dile-
ctione, simul in securam libertatem per te
reducti, cantando dicamus (ut in textu se-
quitur): BENEDICTUS DOMINUS DEUS
ISRAEL A SÆCULO ET USQUE IN SÆ-
CULUM, & ut concors respondeat omnis
populus dicens: FIAT, FIAT.

Oratio a
Propheta
desiderata
in Ecclesia
Dei.

Psalms CVI.

Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in
sæculum misericordia ejus.

Dicant, qui redempti sunt a Domino, quos redemit
de manu inimici, & de regionibus congregavit eos.

A solis ortu, & occasu: ab aquilone, & mari.

Erraverunt in solitudine in inaquoso: viam civitatis
habitaculi non invenerunt.

Esurientes, & sitientes: anima eorum in ipsis defecit.

Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur: &
de necessitatibus eorum eripuit eos.

Et deduxit eos in viam rectam: ut irent in civitatem
habitationis.

Confiteantur Domino misericordiae ejus: & mirabilia
ejus filiis hominum.

Quia satiavit animam inanem: & animam esurientem
satiavit bonis.

Sedentes in tenebris, & umbra mortis: vinctos in
mendicitate, & ferro.



Confessionem laudis magnæ,
& gratiarum actionis immen-
sæ (eo quod beneficia, quæ
hic dicturus est, sunt magna,
& immensa) exigit nunc Pro-
pheta ab auditoribus, dicens:

CONFITEMINI DOMINO QUONIAM BO-
NUS: ut, scilicet, nunc infra probabo.
Nam vos ab ipso redempti estis de manu
crudelis inimici, de regionibus quoque
diversæ dispersionis, & multis aliis benefi-
ciis infrascriptis decorati. Quare? Quia
BONUS, idest, quia ex bonitate sua, non
ex meritis vestris, hæc omnia vobis ingra-
tis beneficia ingentia donavit.

Tex. QUONIAM IN SÆCULUM MISERI-
CORDIA EJUS. Hoc est, non tempore fi-
nitur, sed IN SÆCULUM, idest, in æter-
num durat MISERICORDIA EJUS. Dicitur
quoque in æternum MISERICORDIA EJUS,
quia Deus ipse misericorditer prædestina-
vit homines in seipsis; in aliisque miseri-
cordiam exercentes esse cum Angelis san-
ctis victuros in æternum, juxta illud: *Bea-
ti misericordes, quoniam ipsi misericordiam
consequentur* (Matth. cap. 5.)

De Mife-
ricordia
notandum

Tex. A SOLIS ORTU, ET OCCASU, AB
AQUILONE, ET MARI: scilicet, redemit
eos; & postea in unum eosdem congrega-
vit. Prophetat hoc in loco Psalmista salu-
tem gentium per totum orbem terrarum
(quem designat A SOLIS ORTU, ET OC-
CASU) habitantium: quam prophetiam
fundat in gestis circa varios casus de salute
finali Hebræorum; prævidens in eis gen-
tium salutem per multarum tentationum
persecutiones futuram (juxta illud Apo-
stoli ad Galat. 6. *Omnes, qui pie volunt vi-
vere in Christo Jesu, persecutionem patientur*).
Ratione autem certitudinis eorum, quæ
prophetat de gentium futura salute, uti-
tur præterito tempore pro designando fu-
turo. Dicit igitur: A SOLIS ORTU, ET
OCCASU, AB AQUILONE, ET MARI, RE-
DEMIT EOS, ET CONGREGAVIT: quia ex
varia idololatriæ cultura per totum Mun-
dum dispersæ Deus redemit Gentiles, ex-
trahendo illos inde; & postea, falsitate un-
dique rejecta, CONGREGAVIT EOS in unius
veri Dei sanctissimi cultum, per veram, &
unicam fidem, spem, & charitatem, ope-
raque tali fidei, spei, & charitati con-
for-

De salute
Gentium
propheta-
ta.

formia . Id quod & per supplicationem, Sanctæ Ecclesiæ ipsi Gentiles a Deo frequenter postulant dicentes : *Omnia vitia, Deus in nobis mortifica ; ut fidem tuam, quam lingua loquitur nostra, etiam moribus vita fateatur.*

De Gentium
tenebrositate .

Tex. ERRAVERUNT IN SOLITUDINE, IN INAQUOSO : VIAM CIVITATIS HABITACULI NON INVENERUNT. Scilicet, per quadraginta annos Hebræi ERRAVERUNT in deserto ex se sine aquis ad bibendum aptis existente, & plurimi eorum ob sua peccata VIAM CIVITATIS HABITACULI, in qua boni habitare debebant, NON INVENERUNT, idest, terram promissionis ingressi non fuerunt. De his rebus instrueris plenius in Levit. Exod. Numer. Deuteron. Intendit nunc Propheta per hos Hebræos, tamquam per figuras, ostendere figuratum hoc, scilicet, quod gentes in deserto INAQUOSO, nempe, in tempore, quo desertæ juste erant ab aqua Spiritus sancti viva, idest, a gratia Dei animarum illuminatrice, ERRAVERUNT idola colentes, & VIAM CIVITATIS HABITACULI, ubi, scilicet, habitaturi sunt patriæ cœlestis possessores, NON INVENERUNT, cum per contrariam viam incederent. Quia tamen naturaliter scriptam Dei legem habebant in cordibus suis (ut dicitur Rom. 1.), ideo Propheta quasi eorum naturalem hanc inclinationem explicans de ipsis in sequenti *tex.* ait, *ESURIENTES, ET SITIENTES.* Verumtamen, quia illa ad legem naturalem inclinatio salvare non sufficit, sine Dei gratia; ideo mox, ut hoc significet, subjungit in *tex.* *ANIMA EORUM IN IPSIS* (idest, in ipsorum viribus) *DEFECIT.*

Clamor
Gentium
ad Deum
qualis?

Tex. ET CLAMAVERT AD DOMINUM CUM TRIBULARENTUR: ET DE NECESSITATIBUS EORUM ERIPUIT EOS: scilicet, Judæos ad seipsum clamantes, quasi ex tribulationis illius necessitate coactos. Ceterum, quia sæpius infra repetitur talis clamor Judæorum, & a Domino liberatio ipsorum; ideo, ut distinctius, pleniusque de his omnibus, & singulis notitiam habeas, vide lib. Judicum per totum. CLAMOR VERÒ ISTE AD DOMINUM, si de Gentibus intelligatur, non erat ab earum voluntate elicitus, cum idololatræ adhuc essent; sed erat in ipsarum miseriis depictus: ac si diceretur, quod illæ suarum, multiplicium culparum miseriæ clamabant ad Dominum, non quidem ut justum (sic enim clamassent vindictam contra seipsas), sed ut misericordem; quatenus, videlicet, ipse Deus oculo misericordiæ suæ videns tot tantasque earum misérias, ad ipsarum sublevationem, auxilium opportunum daret. Porro, aliam quoque bonam, sed faciliorem clamoris hujus Gentium expositionem habere possumus ex eo, quod Psalmi-

sta hoc in Psalmo, cum de Gentibus loquitur, gerit personam Prophetæ, hoc est, prophetandi modum tenet: qui est, futura prænunciare sub tempore grammaticali præterito. Ac si ergo dixerit in *tex.* ET CLAMAVERT, idest, veniet tempus, quod Gentes tunc illuminatæ clamabunt ad Dominum vivum, verum, & deorum suorum dominatorem supremum: & Dominus ipse de cunctis earum necessitatibus eripiet illas; atque cura tanta ipsarum ossa omnia custodiet, ut unum ex his non conteratur (Psal. 33.) Simili modo igitur exponas universa hic prophetanda de Gentibus.

Modus interpretandi
Scripturam prophetias de
Gentibus.

Tex. ET DEDUXIT EOS IN VIAM RECTAM; UT IRENT IN CIVITATEM HABITATIONIS: scilicet, ad patres eorum a Deo ipso promissæ, & præfigurantis CIVITATEM HABITATIONIS sempiternæ, idest, vitam in cœlis æternam.

Tex. CONFITEANTUR DOMINO MISERICORDIÆ EJUS, ET MIRABILIA EJUS FILIIS HOMINUM. Idest, MISERICORDIÆ mirabiles, quas Deus fecit FILIIS HOMINUM, sint eisdem filiis materia magna & ampla confessionis laudis, & gratiarum actionis immensarum Domino. Ac si Psalmista dixerit: Moveantur, & accendantur filii hominum ad laudandum Deum corde, ore, & opere, ad agendumque ei gratias infinitas ex mirabilibus misericordiis ab ipso Deo munificentissima largitate susceptis, & quo ad corpus, & quo ad animam, & quo ad omnia.

Notabilis,
& observanda
expositio.

Tex. QUIA SATIAVIT ANIMAM INANEM: ET ANIMAM ESURIENTEM SATIAVIT BONIS. Idest, SATIAVIT BONIS opportunis ANIMAM INANEM, & ex propriæ exinanitionis cognitione ad esuriendum vere bona; juxta illam hujus Psalmi confirmationem, simulque declarationem, Matth. 5. *Beati, qui esuriunt, & sitiunt justitiam; quoniam ipsi saturabuntur:* & illam Luc. 1. *Esurientes implevit bonis.* Nota diligenter, quod talis esuries nascitur, secundum Psalmistam, ex cognitione bonæ propriæ exinanitionis, idest, priorum defectuum. Tunc enim cognoscimus, quid desit nobis: quod, ut patet, est via recta ad acquirendum illam esuriem nobis utilissimam. Ideo Psalmista dicebat: *Ut sciam, quid desit mihi* (Psal. 38.)

De cognitione priorum defectuum.

Tex. SEDENTES IN TENEBRIS, ET UMBRA MORTIS: VINCTOS IN MENDICITATE, ET FERRO: scilicet, satiavit bonis istis; idest, eduxit eos de tenebris, de umbra mortis, de mendicitate, & de ferro. Ecce quod aperte manifestat Psalmista, quod *Deus non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit:* id quod Apostolus confirmavit postea Tit. 3. Sedebant enim in tenebris, & umbra mortis, idest, quiescebant

bant tanquam inveterati in peccatis mortalibus, erant ligaminibus suorum peccatorum VINCTI IN MENDICITATE, ET FERRO, idest, mendici ex carentia gratiæ Dei, & positi sub diaboli potestate ferrea, idest,

crudelissima; tantum abest, ut bona opera facerent, vel fecissent; quando eos de tali, tantaque miseria Deus eduxit satiando bonis.

Quia exacerbaverunt eloquia Dei: & consilium
Altissimi irritaverunt.

Et humiliatum est in laboribus cor eorum: infirmati
sunt, nec fuit, qui adjuvaret.

Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur: & de
necessitatibus eorum liberavit eos.

Et eduxit eos de tenebris, & umbra mortis: &
vincula eorum dirupit.

Confiteantur Domino misericordiæ ejus: & mirabilia
ejus filiis hominum.

Quia contrivit portas æreas: & vectes ferreos
confregit.

Suscepit eos de via iniquitatis eorum: propter in-
justitias enim suas humiliati sunt.

Omnem escam abominata est anima eorum: &
appropinquaverunt usque ad portas mortis.

*Cur hære-
tici sede-
ant in te-
nebris, in
umbra
mortis,
vincti
&c.*

QUIA EXACERBAVERUNT ELO-
QUIA DEI, ET CONSILIUM AL-
TISSIMI IRRITAVÉRUNT:
ideo, scilicet, verè dicuntur se-
disse in tenebris, in umbraque mortis; &
fuisse in mendicitate, ac ferro. Quid est,
exacerbare eloquia Dei; ejusque consilium
irritare? Est, Scripturas, in quibus nobis
Deus consilium suum, idest, voluntatem
suam declarat, pervertere. Id quod hæ-
retici, cum sint merito suarum iniquitatum
indocti, & instabiles (ut dicitur 2. Petr. 3.)
faciunt indifferenter, ad suam ipsorum,
suorumque credentium æternam perditio-
nem.

Tex. ET HUMILIATUM EST IN LABO-
RIBUS COR EORUM, ET INFIRMATI SUNT.
Idest, præ magna oppressione laborum, &
intus in corde multum deficiente, & extra
in corpore defatigato, INFIRMATI SUNT.

Tex. NEC FUIT, QUI ADJUVARET.
Quoniam, scilicet, vana est salus homi-
num (ut in alio Psalmo dicitur) eis, quos
Dominus justus Judex propter eorum pec-
cata (quæ in Judæis illis, ut prædictum
est, abundabant) dereliquit.

Tex. ET CLAMAVÉRUNT AD DOMINUM
CUM TRIBULARENTUR. Quia, scilicet,

vexatio dat intellectum multoties (ut di-
citur ab Isaia).

Tex. ET DE NECESSITATIBUS EORUM
LIBERAVIT EOS: propter semetipsum, sci-
licet, principaliter: qui & fecit, ut illi
ad seipsum clamarent, cum tribularentur.
Quomodo autem eos DE NECESSITATIBUS
LIBERAVÉRIT; declarat sequens.

Tex. ET EDUXIT EOS DE TENEBRIS,
ET UMBRA MORTIS: ET VINCULA EORUM
DIRUPIT. Ut patet, scilicet, in lib.
Judic.

Tex. CONFITEANTUR DOMINO MISE-
RICORDIÆ EJUS: ET MIRABILIA EJUS
FILIIS HOMINUM: de, scilicet, ingrati
de tantis beneficiis Domino liberatori sint
ipsi filii: exponatur hic textus, ut supra.

Tex. QUIA CONTRIVIT PORTAS ÆRE-
AS: ET VECTES FERREOS CONFREGIT:
ut, scilicet, fecisse Deum per Sampsonem
fortissimum narrat liber Judicum.

Tex. ET SUSCEPIT EOS DE VIA INIQUI-
TATIS EORUM. Idest, fecit, ut poenitentiam
veram agerent de ipsis iniquitatibus: &
dimisit propter seipsum eas illis.

Tex. PROPTER INJUSTITIAS ENIM SU-
AS HUMILIATI SUNT, scilicet, ab adver-
sariis. Radicem igitur humiliationis, idest,
vi-

vilissimæ depressionis eorum ab inimicis evulsit Dominus, quando suscepit eos de via iniquitatis eorum.

Tex. OMNEM ESCAM ABOMINATA EST ANIMA EORUM: ut scilicet videmus fieri in vehementissimè infirmis; qui, videlicet, nullum cibum appetunt; immo omnem escam, tamquam pro pœna magna, abominantur. Id quod est grande signum, mortis corporeæ. Unde hic sequitur de talibus in

Tex. ET APPROPINQUAVERUNT USQUE AD PORTAS MORTIS. Cæterum si ad intelligentiam spiritualem hic præfiguratam, verba Prophetæ inflectamus, dicemus: Quid est omnis esca? Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum: de quo Ecclesia, tamquam quod sit omnis esca, declarans dicit: *Panem de cælo,*

Domine, præstitisti eis, omne delectamentum, in se habentem. Quicumque ergo abominantur, idest, refugiunt Eucharistiam comedere (ut sunt valentes, sed non volentes dicere Missam, & in tempore magnæ infirmitatis communicare); aut etiam negligunt gustare, quàm suavis sit in Eucharistia Sacramentaliter manducata Dominus; aut fructum, & utilitatem animarum suarum ex tali sacratissimo cibo referre parvipendunt, vel nihili faciunt; hi omnes, secundum Psalmistam, appropinquare se demonstrant usque ad portas spiritualis mortis; idest, dant de seipsis grande indicium animalis hominis, qui ab Apostolo describitur (1. Cor. 2.)

De Eucharistia notandum.

Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur:
& de necessitatibus eorum liberavit eos.

Misit verbum suum, & sanavit eos: & eripuit eos
de interitionibus eorum.

Confiteantur Domino misericordiæ ejus: & mirabilia ejus
filiis hominum.

Et sacrificent sacrificium laudis: & annuntient opera ejus
in exultatione.

Qui descendunt mare in navibus, facientes operationem
in aquis multis.

Ipsi viderunt opera Domini, & mirabilia ejus in profundo.
Dixit, & stetit spiritus procellæ: & exaltati sunt fluctus ejus.
Ascendunt usque ad cælos, & descendunt usque ad abyssos:
anima eorum in malis tabescebat.

Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius: & omnis sapientia
eorum devorata est.

Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur:
& de necessitatibus eorum eduxit eos.

Et statuit procellam ejus in auram: & siluerunt fluctus ejus.
Et lætati sunt quia siluerunt: & deduxit eos in portum
voluntatis eorum.

V Ide hic, & in similibus, magnam, & longanimum, multiplicatamque Dei misericordiam; quod, scilicet, ipse toties enormiter ab istis Judæis offensus & facit, quod ipsi in tribulationibus suis ad seipsum clamando recurrant, & benignus liberat eos clamantes, mittitque

ad illos VERBUM SUUM, atque eripit eosdem de INTERITIONIBUS EORUM.

Tex. CONFITEANTUR DOMINO MISERICORDIÆ EJUS: ET MIRABILIA EJUS FILIIS HOMINUM: ut, scilicet, supra expositum est.

Tex. ET SACRIFICENT SACRIFICIUM LAU-

*Quomodo
Sacramen-
tum Alta-
ris sit Deo
offerendū?*

LAUDIS: quo, scilicet, sit iter ad hoc, ut sacrificanti ostendatur in patria cœlorum salutare Dei. Sacrificium vero istud in novo Testamento præcipuum est sacrosanctæ Eucharistiæ Sacramentum. Porro, qua laudis firmitate devota, qua reverentia, & fidei, spei, charitatisque pietate debeat sacrificari a nobis tale, tantumque Sacrificium (de quo utique in spiritu prophetico loquitur Psalmista); docet optimè Concilium Tridentinum Sess. 13. cap. 7. & 8. canon. 8. 11., item Sess. 22. cap. 2. 4. 5. & canon. 1. 3. 4. 6. 7.

Tex. ET ANNUNCIENT OPERA EJUS IN EXULTATIONE, scilicet, mentali potius, quam corporali, seu (quod in idem reddit) interiori magis, quam exteriori; & si adsit exterior, ordinetur ad spiritus interiorem.

Tex. QUI DESCENDUNT MARE IN NAVIBUS, FACIENTES OPERATIONEM IN AQUIS MULTIS. IPSI VIDERUNT OPERA DOMINI, ET MIRABILIA EJUS IN PROFUNDO, scilicet, illius maris, ad quod ipsi exeuntes de navibus, vel manentes in navibus, descenderunt, ut in aquis multis operarentur.

Tex. DIXIT, ET STETIT SPIRITUS PROCELLÆ: ET EXALTATI SUNT FLUCTUS EJUS. ASCENDUNT USQUE AD COELOS, ET DESCENDUNT USQUE AD ABYSSOS: EX EO scilicet, quod Deus dixit: Hæc sunt illa opera mirabilia Domini, quæ viderunt descendentes in profundum maris. Ex quibus, & aliis similibus, cujus tædium tam magnum, & tantas perturbaciones contraxerunt, ut ANIMA EORUM IN MALIS TABESCERET, TURBATIQUE SINT, ET MOTI SICUT EBRIUS: & per consequens, præ tanro tædio, & nimis animorum in diversas perturbaciones commotionibus, OMNIS SAPIENTIA EORUM DEVORATA SIT (ut subditur in *tex.*) idest, nescirent omnino, per omnem sapientiam suam, quid facerent, vel facere deberent. Hæc

omnia itaque de nautis in profundum maris descendantibus dicta sunt a Psalmista quasi per similitudinem: ut, videlicet, ex istis sensibilibus fieret nobis quædam via, similis ad intelligendum sine magna difficultate varios casus, multas in tribulationum diversitate commotiones Judæorum, prædictorum. Qui casus, tribulationes, & diversæ commotiones animorum Judæorum describuntur (ut dixi) sparsim in lib. Deuter. Num. Josue, & Judicum.

Tex. ET CLAMAVÉRUNT AD DOMINUM CUM TRIBULARENTUR: ET DE NECESSITATIBUS EORUM EDUXIT EOS: ut supra.

Tex. EDUXIT EOS. Quomodo? Statuendo PROCELLAM EJUS (ut dicit sequens *tex.*) IN AURAM: idest, mutando turbulentiam, ipsius maris in tranquillam & delectabilem quietem. Quæ fuit hæc (ut dicit *textus*) quia SILUERUNT FLUCTUS ejusdem maris; hincque factum est, quod LÆTATI SUNT Judæi, videndo, quod fluctus maris siluissent, ut volebant; & hoc est, quod dicitur in *textu*: ET DEDUXIT EOS IN PORTUM VOLUNTATIS EORUM: idest, Deus faciendo, quod procella verteretur IN AURAM, & quod FLUCTUS totaliter SILERENT, adimplevit PORTUM, nempe, summum desiderium VOLUNTATIS eorundem Judæorum. Verumtamen, ut diximus, Psalmista per similitudinem maris describit totam, hanc vitam Judæorum. Non quod ipsi Judæi essent semper in mari ad litteram sumpto: sed quia erant semper in illo mari similitudinario, de quo ipse sic Mundum istum designans prælocutus fuerat: *Hoc mare magnum, & spatiosum manibus: illic reptilia, quorum non est numerus* (Psal. 103.) Cum igitur volubilitatem vitæ Judæorum inter prospera & adversa videris in libris Moyse, Josue, & Judicum, applica illam ad volubilitatem maris (ut facit Psalmista), & tunc verum metaphorice sensum ipsius Prophetæ attigisti.

*Consensu
Scriptura-
rum.*

Confiteantur Domino misericordiæ ejus : & mirabilia ejus
filiis hominum.

Et exaltent eum in ecclesia plebis : & in cathedra seniorum
laudent eum.

Posuit flumina in desertum , & exitus aquarum in sitim ;
Terram fructiferam in falsuginem , a malitia
inhabitantium in ea.

Posuit desertum in stagna aquarum , & terram sine aqua
in exitus aquarum .

Et collocavit illic esurientes : & constituerunt civitatem
habitationis.

Et seminaverunt agros , & plantaverunt vineas : & fecerunt
fructum natiuitatis .

Et benedixit eis , & multiplicati sunt nimis : & jumenta
eorum non minoravit .

Et pauci facti sunt : & vexati sunt a tribulatione malorum ,
& dolore .

Effusa est contemptio super principes : & errare fecit
eos in invio , & non in via .

Et adjuvit pauperem de inopia : & posuit sicut oves
familias .

Videbunt recti , & lætabuntur : & omnis iniquitas
oppilabit os suum .

Quis sapiens , & custodiet hæc ? & intelliget
misericordias Domini ?

CONFITEANTUR DOMINO MISERICORDIÆ EJUS : ET MIRABILIA EJUS FILIIS HOMINUM : scilicet, incessanter confiteantur, ut supra. Sicuti, inquit, nova beneficia a Deo recipiunt; ita correspondenter novas, ex novo spiritus fervore, laudes, gratiarumque actiones immensas divinæ misericordiarum pietati referant.

Tex. ET EXALTENT EUM IN ECCLESIA PLEBIS : ET IN CATHEDRA SENIORUM LAUDENT EUM. Idest, & apud minores, atque indoctos, & apud majores, ac scientificos, declarent ore, & opere, Deum esse super omnia infinities excelsum, ac maxime tantumdem ab omnibus laudabilem. Porro, confirmatur, declaraturque hoc ipsum ab Apostolo in se Rom. 1. *Græcis, ac barbaris, sapientibus, & insipientibus de-*

bitor sum: ita quod in me promptum est & vobis, qui Romæ estis, evangelizare.

Tex. POSUIT FLUMINA IN DESERTUM, ET EXITUS AQUARUM IN SITIM; TERRAM FRUCTIFERAM IN SALSUGINEM, A MALITIA INHABITANTIUM IN EA. Idest, propter habitatorum grandem malitiam, fecit Deus terras eorum esse steriles; & aquis ad fructificandum, ac bibendum necessariis carentes: quæ terræ alias de se fluminibus, & ad sitim extinguendam aquarum multitudine abundabant. Ex his Psalmistæ igitur prophetiis, ad omnia etiam futura tempora ab ipso extensis, patet, quod Deus terrarum variam sterilitatem ad puniendas habitatorum iniquitates immittit. Unde, secundum Prophetam, non potest homo penuriam rerum in pecuniis, vel in earum diminuto valore, aut in possessio-

Unde oriatur caritas, seu (ut ajunt) carissia.

num

num quarumcumque sterilitate consistentem patiens, lamentari de Deo, vel attribuerre hanc fortunæ (ut dicunt) vel aliis causis; sed propriis peccatis; quæ, Deo iustissimo vindice, tantam vim habent, ut de terrarum nativa abundantia, in quibuscumque rebus faciant advenire insolitam sterilitatem. Quisquis ergo vult penuriam quamcumque a seipso propulsare, exequatur consilium hoc Psalmistæ, idest, peccata, seu malitiam repellat. Sic enim, remota vera causa, removebitur etiam effectus.

Tex. POSUIT DESERTUM IN STAGNA AQUARUM, ET TERRAM SINE AQUA IN EXITUS AQUARUM. Idest, terras steriles, quarum sterilitas ex carentia aquæ causatur, fecit Deus esse fertiles. Sicut enim, mortificat (ut præcedens Psalmi versus insinuavit); ita etiam vivificat, non solum homines, sed & eorum terras.

Tex. ET COLLOCAVIT ILLIC ESURIENTES: idest, in illis fertilibus terris: COLLOCAVIT ESURIENTES iustitiam, ideoque odientes malitiam.

Tex. ET CONSTITUERUNT CIVITATEM HABITATIONIS. Illi scilicet ESURIENTES CONSTITUERUNT habitare in terris illis abundantibus, tanquam in suis civitatibus. Adeo enim, inquit, erant in omnibus bonis rebus abundantes illæ terræ, ut nunquam vellent alibi, quàm ibi propriam, & nobilissimam habitationem habere.

Tex. ET SEMINAVÉRUNT AGROS, ET PLANTAVÉRUNT VINEAS, ET FECERUNT FRUCTUM NATIVITATIS. Idest, ac si ibidem nati fuissent, coluerunt & AGROS, & VINEAS, pro jucundo victu, & vestitu.

Tex. ET BENEDIXIT EIS, ET MULTIPLICATI SUNT NIMIS: ET JUMENTA EORUM NON MINORAVIT. Idest, ex eo, quod Deus benedixit eis, magna utilitas consecuta est, non solum in ipsis hominibus, sed etiam in animalibus eorum, pro juvamento eorumdem existentibus, jumenta siquidem dicuntur quasi *juvamenta*: & hæc multiplicata fuerunt in servitium hominum etiam multiplicatorum.

Tex. ET PAUCI FACTI SUNT, ET VEXATI SUNT: dum, scilicet, de seipsis præsumperunt. Videntes enim se multiplicatos esse nimis, idest valde; hanc sui multiplicationem non ex benedictione Dei gratuita processisse crediderunt: sed ex sua ipsorum industria, vel saltem ex propriis meritis datam sibi fuisse a Deo æstimaverunt. Id quod utique est species superbiæ prima, vel secunda; & per consequens, quocumque modo sit, includit hominis de se præsumptionem. Nam credere, bonum vel multiplicationis, vel quodcumque aliud procedere non a Deo in nobis, sed a nobis ipsis, est prima superbiæ

species; ideoque præsumptionem pessimam dicit. Credere vero, bonum illud omne a Deo in nobis provenire quidem, sed ex meritis nostris, idest, a Deo, non quia primò bonus, sed quia primò nos meruimus, est secunda species superbiæ; & consequenter præsumptionem malam inducit. Quamdiu ergo illi homines a Deo recognoverunt sine propriis meritis illam multiplicationem, quod excludit de seipsis præsumptionem, tamdiu multiplicati permanserunt. Quando autem superbiæ, ideoque de se præsumptionem, induerunt, defecerunt ab illa multiplicatione, ET PAUCI FACTI SUNT. Similiter dic tu de sequentibus in textu, scilicet, de TRIBULATIONE MALORUM, ET DOLORE. Item, de EFFUSA CONTEMPTIONE SUPER PRINCIPES, ET ERRORRE EORUM IN INVIO, ET NON IN VIA. Nam horum omnium vera causa, & originalis, fuit ipsorum hominum præsumptio ex superbia nascens.

Tex. ERRARE FECIT EOS: scilicet, iustitia ipsius divina sic in pœnam eorum exigente. Permisit enim Deus iusto suo iudicio, in pœnam superbiæ illius, & præsumptionis, ut errarent. Nam Deus, cum de se sit *Deus faciendi salvos*, hoc est, cum velit omnes homines salvos fieri (Tim. 2.), nunquam facit aliquos errare (*Deus enim intentator malorum est*, Jacob. 5.) Sed tamen, cum sit iustus Iudex, permittit, idest, dimittit, ut pertinaciter sub prætextu veritatis volentes errare (quod faciunt hæretici) errent, eundo in adinventionibus propriis, secundum desideria cordis eorum. Porro ad præmissi Psalmi declarationem facit optime contra hæreticos, pessimè intelligentes talia Scripturarum dicta, Concilium Tridentinum Sess. 6. Can. 6. sic dicens: *Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere; sed mala opera, ita ut bona, Deum operari, non permissive solum, sed etiam proprie, & per se, adeo ut sit proprium ejus opus, non minus proditio Judæ, quàm vocatio Pauli; anathema sit.* Hæc ibi.

Tex. IN INVIO, ET NON IN VIA: idest, extra viam, non autem IN VIA. Nam IN VIA, quæ est Christus (Joan. 14.), non potest esse error: unde consequens fit, quod omnis error est extra viam. Viatores quidem in sua ipsorum via, idest, dum in præsentis sæculo vivunt, quod illis pro via ad mortem datum est, possunt errare, juxta illud Ps. 24. *Delinquentibus in via*: sed hoc eorum delictum, seu error, est extra viam, de qua Psalmus hic 106. loquitur. Nam Christus, qui hæc VIA est, non compatitur errorem: quoniam, ut habetur 1. Joan. 1., *Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ*, idest, esse non possunt. Vis ergo, inquit, inferendo Psalmista, non errare?

Præsumptio de se quid sit, unde sit, & quanta mala causet?

Quomodo hæretici velint errare.

Ad hære-
ticos.

Regula in-
fallibilis
1. Timot.
3.

rare? Sta in hac via. Nam extra in circuitu toto, ubi *impii ambulant* (Psal. 11.) est *invium*, ideoque error, dicente Propheta: *ERRARE FECIT EOS IN INVIO*. Audi-ant igitur hanc vocem infideles, quorum primi sunt hæretici (2. 2. q. 10. art. 6.): & cognoscant, se esse *IN INVIO*, non autem *IN VIA*: hocque cognoscentes, redeant de *INVIO* ad *viam*, idest, ad Christum, quem non sequuntur (2. 2. qu. 10. art. 1.) & ad Romanam Ecclesiam: licet enim ipsa non sit Christus personaliter; tamen est Christus repræsentativè, in quantum est a Christo nobis data in Evangelio (Matth. 16., Luc. 22., Joan. 21.) pro regula veritatis fidei, & morum infallibili (2. 2. q. 1. a. 10., & qu. 5. art. 3.) Quidquid ergo est extra doctrinam fidei, & morum, ab hac regula datam, est *invium*; & consequenter quisquis hanc regulam in præmissa doctrina non sequitur, est certissimè *IN INVIO*, ET NON *IN VIA*.

Tex. ADJUVIT PAUPEREM DE INOPIA. Idest, Deus pauperem, idest, de seipso non præsumentem, sed potius diffidentem, & in ipso Deo bene sperantem, ADJUVIT eum DE INOPIA, quam patiebatur, liberando prout expediebat.

Tex. ET POSUIT SICUT OVES FAMILIAS. Idest, cujuscunque talis pauperis FAMILIAS fecit esse SICUT OVES. Quomodo sunt oves? nulli nocentes; & in omnibus, scilicet, lacte, lana, etiam stercore, utiles. Deus ergo valde adjuvit unumquemque talem pauperem; quia & ipsum de inopia extraxit, & eidem familias, si quas habebat, donavit ex utraque parte bonas.

Tex. VIDEBUNT RECTI (scilicet, utrumque hoc adjutorium a Deo ipsi pauperi datum), ET inde LÆTABUNTUR: ET, contra, ut sequitur in *tex.*, OMNIS INIQUITAS OPPILABIT OS SUUM. Idest, illi, qui non sunt corde recti, videndo idem Dei adjutorium, non LÆTABUNTUR inde, sed OPPILABUNT OS SUUM; scilicet, tacebunt præ invidia ad pauperem illum tabescentes.

Tex. QUIS SAPIENS, ET CUSTODIET HÆC? (scilicet, meditando; ac bene, ut ipse pauper, operando): ET INTELLIGET MISERICORDIAS DOMINI? Quasi dicat: Nullus, vel fere nullus: hoc est, pauci & CUSTODIENT HÆC, ET INTELLIGENT MISERICORDIAS DOMINI.



Psalms CVII.

Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo,
& psallam in gloria mea.

Exurge gloria mea, exurge psalterium, & cithara:
exurgam diluculo.

Confitebor tibi in populis, Domine: & psallam tibi
in nationibus.

Quia magna est super coelos misericordia tua:
& usque ad nubes veritas tua.

Exaltare super coelos Deus, & super omnem terram,
gloria tua: ut liberentur dilecti tui &c.



Offerendum Psalmista in seipso
monstrat cor animæ, & cor
corporis Domino: & semper
hominem esse in utroque pa-
ratum ad serviendum Deo.

Tex. CANTABO, ET PSAL-
LAM IN GLORIA MEA. Id est, gloriosum
mihi, secundum rei veritatem, erit, & glo-
rianter secundum cordis affectum correspon-
debit, si & cantavero, Psalmosque dixe-
ro Creatori meo.

Tex. EXURGE PSALTERIUM, ET CI-
THARA: EXURGAM DILUCULO. Id est, pri-
mo mane, ante Solis ortum, ego exur-
gam, & dicam psalterio, & citharæ, ut
exurgant; hoc est, accipiam psalterii, &
citharæ instrumenta ad laudandum tunc in
illis Deum.

Tex. CONFITEBOR TIBI IN POPULIS
DOMINE: ET PSALMUM DICAM TIBI IN
NATIONIBUS. Id est, laudabilem te fore
aliquando in gentium NATIONIBUS, pro-
phetice prænunciabo, sicuti nunc es in
sanctorum Judæorum populis.

Tex. QUONIAM MAGNA EST SUPER
CÆLOS MISERICORDIA TUA: qua, scili-
cet, ad summam Beatorum consolationem
parasti sedem tuam in cœlis; hoc est, do-
nasti eis, ut ibi clare videant id, quod

supremam misericordiarum tuarum magni-
tudinem importat, id est, ut videant di-
vinam tuæ majestatis essentiam, illaque in
æternum ineffabiliter sancta voluptate
fruantur.

Tex. VERITAS TUA USQUE AD NUBES.
Id est, vera fides, quæ absolute, tamquam
inter veritates omnes primatum tenens,
dicitur a Christo VERITAS (Jo. 19.) us-
QUE AD NUBES ascendit; sed non transcen-
dit. Super coelos enim nulla est fides, quo-
niam non in enigmate amplius, sed facie
ad faciem vident comprehensores illa, quæ
crediderant USQUE AD NUBES, id est, us-
quequo veniant ad terminum patriæ cœ-
lestis transcendendum.

Tex. EXALTARE SUPER CÆLOS DEUS,
ET SUPER OMNEM TERRAM GLORIA TUA:
UT LIBERENTUR DILECTI TUI: qui,
scilicet, sunt adhuc vel infideles, vel fide-
les peccatis mortalibus involuti; quos ta-
men finaliter ad te Deum, relictis erroribus,
venturos, & ab Inferni casu liberan-
dos, prævidisti ab æterno, & prædestinasti.

Quia Propheta verò his similia dicit Psal.
59., ideo, quæ hic sequuntur, quorum
& similem ibi expositionem invenies;
ne fiat horum inutilis repetitio, vi-
deas illic.

Psalmus CVIII.

Deus laudem meam ne tacueris: quia os peccatoris,
& os dolosi super me apertum est.

Locuti sunt adversum me lingua dolosa, & sermonibus
odii circumdederunt me: & expugnaverunt me gratis.

Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi: ego
autem orabam.

Et posuerunt adversum me mala pro bonis, & odium
pro dilectione mea.

Constitue super eum peccatorem: & diabolus stet
a dextris ejus.

Cum judicatur, exeat condemnatus: & oratio ejus fiat
in peccatum.

Fiant dies ejus pauci: & episcopatum ejus accipiat alter.

Fiant filii ejus orphani: & uxor ejus vidua.

Nutantes transferantur filii ejus, & mendicent: &
ejiciantur de habitationibus suis.

Scrutetur foenerator omnem substantiam ejus: &
diripiant alieni labores ejus.

Non sit illi adjutor: nec sit, qui misereatur pupillis ejus.

Fiant nati ejus in interitum: in generatione una
deleatur nomen ejus.

In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in conspectu

Domini: & peccatum matris ejus non deleatur.

Fiant contra Dominum semper, & dispereat de terra
memoria eorum: pro eo quod non est recordatus
facere misericordiam.

Et persecutus est hominem inopem, & mendicum, &
compunctum corde mortificare.



Psalmus iste (ut dicit B. Augustinus) est prophetia de Christo. Nam Psalmista praevidens, quae tractanda erant a Juda proditore, a Judæis, a totaque satanae synagoga. (Apocal. 3.) circa passionem Christi, introducit spiritu prophetico Christum ipsum sic Patri loquentem: DEUS LAudem ME-

AM NE TACUERIS: QUIA OS PECCATORIS, ET OS DOLOSI SUPER ME APERTUM EST. LOCUTI SUNT ADVERSUM ME LINGUA DOLOSA &c. Hinc ergo per prima verba apparet, falsam esse calumniam omnem contra Christum, quam non tacet peccator, & dolosus; veram autem esse defensivam pro Christo laudem, quam non tacet Deus. Nam Deus semper de necessitate.

tate est verax (alioquin non esset Deus, cum de ratione Dei sit, quod ipse sit prima veritas): omnis autem homo est mendax: dicit enim Beatus Augustinus, quod homo non est verax, nisi in quo loquitur Deus. Laus autem maxima est unigeniti filii Dei, qui hoc ipsum quod est, unigenitus Dei filius predicatur (juxta illud Apostoli testimonium ad Philipenses 2. Donavit illi nomen, quod est super omne nomen). Hoc autem non apparebat, sed apparente infirmitate ejus latebat, quando os peccatoris, & os dolosi super eum apertum est. Ideo autem dicit, Apertum est os dolosi, quia odium, quod dolo tegebatur, erupit in vocem: ut patet Matth. 26. 27. Mar. 14. 15. Luc. 22. 23. Jo. 18. 19. LOCUTI SUNT, inquit, ADVERSUS ME LINGUA DOLOSA. Quod & ipsi professi sunt: juxta illud Matth. 26. Congregati principes Sacerdotum, & seniores populi, consilium fecerunt ut Jesum dolo tenerent, & occiderent, Et DOLOSA igitur LINGUA determinarunt uti in capiendo Christum, & in occidendo ipsum. Totus ergo eorum progressus contra Christum, juxta eorum sententiam, fuit dolosus.

Tex. ET SERMONIBUS ODII CIRCUM-
DEDERUNT ME: adeo scilicet apertis, ut etiam Pilatus, qui in eorum consilio, de procedendo dolose, non fuerat, scierit, quod per invidiam tradidissent ipsum Christum. Qui fuerunt sermones ex odio insatiabili profluentes, quibus Christum undique CIRCUMDEDERUNT? Crucifige, crucifige eum &c. in toto Evangelio locis supradictis sparsi.

Tex. EXPUGNAVERUNT ME GRATIS, Id est, sine ulla data occasione persequendi me, EXPUGNAVERUNT ME corporaliter, non autem spiritualiter. Corporaliter quidem, quia sic potuerunt ex permissione divina: non spiritualiter, quia non fuerunt a Deo permisi; licet illi voluissent etiam spiritualiter expugnare me ipsum, id est, ad impatientiam, vel aliud malum culpabile deducere.

Tex. PRO EO UT ME DILIGERENT, DETRAHEBANT MIHI. Id est, miraculis, aliisque sanctis operibus meis, quæ secundum rei veritatem exposcebant ab ipsis UT ME DILIGERENT, DETRAHEBANT pervertendo vel sic vel aliter (ut passim in Evangelistis præcitat patet) omnia pro suo posse, ut tandem pervenirent ad destructionem mei, scilicet, ad occisionem.

Tex. EGO AUTEM ORABAM: tanquam scilicet miseratus eorum cæcitatem, & super ipsam dolens. Quam procul dubio orationis qualitem, & quantitatem, & commiserationem expressit ipse benignissimus Jesus, quando in cruce dixit: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Ubi qualitas hic? Ignosce, id est, dimitte pec-

catum. Ubi quantitas? Illis, scilicet, qui me crucifixerunt. Orare enim pro inimicis, et maxime pro tantis, id est, pro tam crudelibus, est supra quantitatem humanam. Ubi commiseratio ibidem? Quia nesciunt quid faciunt. Nam excusare quodammodo eorum cæcitatem, ex commiseratione procedit. Ex Evangelio igitur habetur expresse modus intelligendi illud, quod implicite continebatur in hoc Psalmi textu: EGO AUTEM ORABAM, scilicet, pro illis. Quando? Cum loquebantur dolosa lingua contra me, dum sermonibus odii circumdabant me, pro mea dilectione (ut sequitur in textu) ponebant inæstimabile odium, & immensa mala poenarum. Quid ergo ex his præmissis est firmiter concludendum? Quod Dominus Christus toto tempore illo, quo ab ipsis patiebatur, ORABAT pro eisdem inimicis. Verissime igitur, se esse Jesum, id est, Salvatorem mundi, demonstravit: quoniam cum ligaretur ab illis, cum accusaretur, cum flagellaretur, cum spinarum diademate coronaretur, cum impie variis modis illuderetur, cum tandem cruci atrocissimis tormentis affigeretur, cum in cruce pendens blasphemaretur, ORABAT assidue pro illis tortoribus suis, ut supra. Quam incomprehensibilis igitur charitas Christi continetur, nobisque imitanda ab ipso proponitur in illo textu: EGO AUTEM ORABAM? O dulcissime Jesu quam suavis est spiritus tuus!

Tex. CONSTITUE SUPER EUM PECCATOREM: ET DIABOLUS STET A DEXTRIS EJUS. Id est, super ipsum Judam, qui fuit dux eorum, qui me, ad tanta tormentorum genera, comprehenderunt, CONSTITUE PECCATOREM primum, & maximum, & crudelissimum, id est, DIABOLUM, ut STET A DEXTRIS ejusdem Judæ; hoc est, ut domineretur ei, secundum omnem voluntatem suam, ad quæcumque mala sibi diabolo placita facillime perducendo.

Tex. CUM JUDICATUR, EXEAT CONDEMNATUS: ET ORATIO EJUS FIAT IN PECCATUM: ita scilicet, ut per orationem non tollatur, nec minuatur, sed potius augeatur ipsius condemnatio in judicio futuro, a recto judice orbis terrarum,

Tex. FIANT DIES EJUS PAUCI: ET EPISCOPATUM EJUS ACCIPIAT ALTER. Id est, cito moriatur, & in locum suæ dignitatis, qua male fuit usus, & quam merito perdidit, succedat alter. Quod quidem totum fuit tunc impletum, quando Judas statim post prodicionem laqueo se suspendit (Matt. 27.), & post non multos dies in locum Apostolatus sui electus est S. Matthias (Act. 1.).

Tex. FIANT FILII EJUS ORPHANI, ET UXOR EJUS VIDUA: mortuo, scilicet, patre filiorum, & marito uxoris.

Tex. NUTANTES TRANSFERANTUR FILII EJUS,

De immen-
sissima cha-
ritate
Christi.

BJUS, ET MENDICENT, ET EJICIANTUR DE HABITATIONIBUS SUI. Idest, sint profugi, nescientes quò vadant, sint sine omni facultate divitiarum, immo & famis mendicitate repleti, & domibus suis, omni-que consolationis auxilio privati. Non tantum ergo in propria persona, sed etiam in successoribus suis torqueatur.

Tex. SCRUTETUR FOENERATOR OMNEM SUBSTANTIAM EJUS &c. Usque ad omnium poenarum maximum clara sunt omnia. Quod est illud poenarum pessimum? FIANTE CONTRA DOMINUM SEMPER. Quid pejus enim esse, aut etiam imaginatione fingi potest? Mille siquidem mortes, omnia mundi adversa, perpetuæ famis, sitisque mendicitates, simulque acerrimæ earum cibi, potusque necessitatum torsiones, nihil sunt comparative ad illud supplicium, juxta rei veritatem consideratum, FIANTE CONTRA DOMINUM SEMPER. Et ideo minus timeenda sunt omnia prædicta, etiam simul conjuncta, quàm sit istud, FIANTE CONTRA DOMINUM SEMPER. Propterea ex intimis totius cordis visceribus rogare quis debet Deum, ut omnes quarumcumque poenarum adversitates super illum cadere faciat potius, quàm de se verificari permittat istud omnium terribilium absque ullo dubio supremum, FIAT CONTRA DOMINUM SEMPER.

Tex. ET DISPEREAT DE TERRA MEMORIA EORUM: scilicet, memoria vere laudabilis. Nam talis est solummodo propria justorum, juxta illud Scripturæ: *Memoria justorum cum laudibus, & nomen impiorum putrescet* (Prov. 10.)

Tex. PRO EO QUOD NON EST RECORDATUS FACERE MISERICORDIAM: scilicet, mihi, qui merebar ab ipso Judæorum populo multam, magnamque misericordiam. Merebatur Christus utique talem, tantamque ab ipsis misericordiam, tum propter immensa beneficia, quæ contulerat eis (ut passim ex Evangelio constat), tum propter statum miserimum, in quo, eorundem furibunda instantia, a Pilato positus fuerat: qualis status quodcumque cor durissimum ad sui misericordiam inflectere sufficiens erat. Etiam canes, qui ex quadam compassione naturali ulcera Lazari lingebant, fuissent ad misericordiam quamdam naturaliter commoti, si vidissent, & cognovissent illum Christi statum incomparabiliter miseriores, quàm mendici Lazari status. Multum ergo damnandus est Judæorum populus ad omnes justissimas supradictas, & infra dicendas maledictiones, PRO EO QUOD NON EST RECORDATUS FACERE MISERICORDIAM in Christum. Quid hic tibi diligenter notandum insinuat Psalmista? Quod Synagoga populus adeo elongatus erat a misericordia in Christum, ut nec ipse mise-

ricordiæ ad eum recordaretur, tamquam totus in crudelitatem, & crudelitatem conversus. Accusasset igitur minus illum, si dixisset, Pro eo quod non fecit ullam misericordiam, quàm nunc cum dicit, PRO EO QUOD NON EST RECORDATUS FACERE MISERICORDIAM. Sed audi pejora, quæ sequuntur.

Tex. ET PERSECUTUS EST HOMINEM INOPEM, ET MENDICUM, ET COMPUNCTUM CORDE MORTIFICARE. Idest, etiam pro eo, quod PERSECUTUS EST MORTIFICARE, idest, ad crucis mortem turpissimam perducere HOMINEM INOPEM, ET MENDICUM, ET COMPUNCTUM CORDE. Ecce pejora: quoniam multo pejus est, persequi hominem tam miserabilem, quàm non misereri illius. INOPS, idest, sine adjutorio, fuit homo Christus: quod ipsemet affirmavit, dicens ad Patrem: *Deus Deus meus, ut quid dereliquisti me?* scilicet, sine auxilio tuo inimicos meos refrænante; sed exposuisti me illis. MENDICUS quoque fuit, quoniam nullum de populo suo habuit, qui in sui ipsius defensionem vel parvulum diceret verbum: id quod ipsemet hoc modo affirmavit: *Considerabam ad dexteram* (sic Judæos intelligens), & *videbam: & non erat qui cognosceret me* (Psal. 141.) Porro, quid dicam super illud COMPUNCTUM CORDE? Non potest enim explicari, immo nec æstimari, qualiter, quomodo, & quantum Dominus Jesus, inter tot tantæque passionum genera, compunctus corde fuerit. Omnia namque, & singula sui pro nobis assumpti status miserissimi ad cor ipsius, tanquam ad centrum totius circumferentiæ, concurrabant; illudque inæstimabiliter, & crudelissime COMPUNCTUM discruciabant. Flagellatio igitur ad columnam, coronatio de spinis, multiplex derisio, crux, clavi, torsiones membrorum acerrimæ Christum, non minus foris, quàm intus ad cordis intimam penetrando affligebant. Cœpit Dominus in horto esse compunctus corde, cum dixit: *Tristis est anima mea usque ad mortem* (Matt. 26. & Marc. 14.), & semper crevit ista cordis ejus compunctio. Si enim in horto, sola tormentorum futurorum animi apprehensione, sic erat corde compunctus, quanto magis incomparabiliter ipsum Dominum in medio præsentium tormentorum positum certissime putas fuisse jugiter toto CORDE COMPUNCTUM? Judaicus tamen populus talem INOPEM, ET MENDICUM, ET COMPUNCTUM CORDE, PERSECUTUS EST absque ulla misericordia MORTIFICARE. Quorum Judæorum impiissimam impietatem prævidens Patriarcha Jacob non sine causa sic detestatus est (Genes. 49.) *Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura* (ut ex Psalmo patuit.)

De Christi inopia, mendicitate, & compunctione cordis.

Nota bene hoc argumentum a fortiori.

Et

De poenarum maximo & nota, & cave diligenter.

De crudelitatem, & crudelitatem Judæorum contra Christum.

Et dilexit maledictionem, & veniet ei: & noluit
 benedictionem, & elongabitur ab eo.
 Et induit maledictionem sicut vestimentum, & intravit
 sicut aqua in interiora ejus, & sicut oleum in ossibus ejus.
 Fiat ei sicut vestimentum, quo operitur, & sicut zona,
 qua semper præcingitur.
 Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum:
 & qui loquuntur mala adversus animam meam.
 Et tu Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum:
 quia suavis est misericordia tua.
 Libera me, quia egenus, & pauper ego sum: & cor meum
 conturbatum est intra me.
 Sicut umbra cum declinat, ablatus sum: & excussus sum
 sicut locustæ.
 Genua mea infirmata sunt a jejunio: & caro mea immutata
 est propter oleum.
 Et ego factus sum opprobrium illis: viderunt me,
 & moverunt capita sua.
 Adjuva me Domine Deus meus: salvum me fac secundum
 misericordiam tuam.
 Et sciant quia manus tua hæc: & tu Domine, fecisti eam.
 Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me,
 confundantur: servus autem tuus lætabitur.
 Induantur, qui detrahunt mihi, pudore: & operiantur
 sicut diploide confusione sua.
 Confitebor Domino nimis in ore meo: & in medio
 multorum laudabo eum.
 Quia assistit a dextris pauperis, ut salvam faceret
 a persequentibus animam meam,

M ALEDICTIONEM, non sub ratione
 maledictionis (quia sic a volun-
 tate, cujus objectum est bonum,
 non potest diligi), sed sub ratione benedic-
 tionis DILEXIT Judas, & populus Judæo-
 rum. Judas quidem, quando de oculis,
 quos portabat, furabatur, quando triginta
 argenteos pro traditione Magistri a Judæ-
 is accepit, quando ipsum Magistrum actua-
 liter in horto tradidit: populus autem Ju-
 dæorum eam DILEXIT, quando clamavit:

*Sanguis ejus super nos, & super filios no-
 stros (Matt. 27.)* NOLUIT verò Judas BE-
 NEDICTIONEM sibi a Christo frequenter ob-
 latam, tum in lotionem pedum, tum in com-
 municationem Sacramenti Eucharistiæ, tum
 in æternæ damnationis terribili commina-
 tione: Bonum erat ei, si natus non fuisset
 homo ille (Matt. 26.) Populus autem Judæo-
 rum BENEDICTIONEM respuit, magno cla-
 more ad Pilatum dicentem pro ipsorum
 benedictione, regem vestrum crucifigam?

respondens, non habemus regem, nisi Cæsarem (Joan. 19.)

Tex. ET INDUIT MALEDICTIONEM Sicut vestimentum, ET INTRAVIT Sicut aqua in interiora ejus, ET SICUT OLEUM IN OSSIBUS EJUS. Idest, maledictio, quam ipse deceptus a propria cæcitate reputabat benedictionem (juxta illud Prover. 14. *Est via, quæ videtur homini recta: & novissima illius ducunt ad perditionem*), facta est ei adeo familiaris, atque dilecta, ut eam exterius habuerit pro VESTIMENTO, & interius pro AQUA refrigerante, & adhuc magis intime pro OLEO suaviter deliniente.

Tex. FIAT EI Sicut vestimentum, QUO OPERITUR: ET Sicut zona, QUAE SEMPER PRÆCINGITUR. Idest, fiat ei maledictio superius, & inferius, semper circumdando inhærens: sicut ipse desideravit, & proposuit.

Tex. HOC OPUS EORUM, QUI DETRAHUNT MIHI APUD DOMINUM, ET QUI LOQUUNTUR MALA ADVERSUS ANIMAM MEAM. Idest, hoc totum maledictionibus plenum (incipiendo ab illo *Tex.* CONSTITUTE SUPER EUM PECCATOREM, usque huc) est meritorium OPUS EORUM, QUI MIHI Christo Dei filio DETRAHUNT APUD eundem DOMINUM Patrem meum, ET QUI LOQUUNTUR MALA ADVERSUS ANIMAM MEAM. Ac si aperte dicat Christus: Ego maledictiones illas, non ex odio protuli contra inimicos meos (cum etiam in cruce, quantum est ex me, oraverim pro illis) sed enarravi omne illud, quod ipsum operibus suis mihi apud Dominum detractoriis, adversusque animam meam existentibus, meruerunt. Ex merito igitur ipsorum condigno processerunt omnes, & singulæ maledictiones præmissæ: non autem ex ulla malevolentia mea. Sic enim scriptum est (Sap. 1.) *Quoniam Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum... Impii autem manibus, & verbis accersierunt illam.*

Tex. ET TU, DOMINE, DOMINE, FAC MECUM PROPTER NOMEN TUUM: quod, scilicet, est, *Deus Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis* (2. Cor. 1.).

Tex. QUIASUAVIS EST MISERICORDIA TUA. Et consequenter, scilicet, disponens omnia suaviter, idest, modo unicuique secundum proportionem suam bene convenienti.

Tex. LIBERA ME, QUIA EGENUS, ET PAUPER EGO SUM; scilicet, ut homo secundum humanitatem in seipsa seorsum considerata. Si ergo Christus, ut a Deo Patre ex multis tribulationibus liberetur, humiliat se, non erubescens confiteri suam egestatem, & paupertatem propter nos assumptam; quid nobis ex ipsius imitatione

reliquit, sancta, & veraci humilitate in orationibus nostris, ut a Deo exaudiamur, faciendum?

Tex. ET COR MEUM CONTURBATUM EST INTRA ME. Et quia, scilicet, corde intrinsecus sum vehementer conturbatus, libera me. Conturbatio cordis Christi intima fuit tanta, & tam longa, ut usque ad sudorem sanguineum in horto proruperit; & exinde usque ad crucis mortem semper crescens perseveraverit. Sic ipse piissimus Jesus, propriis innumerabilibus & cordis, & corporis timoribus liberavit nos ab æterno timore nocturno (Psal. 90.)

Tex. Sicut umbra cum declinat, ABLATUS SUM. Idest, sicut umbra radiorum Solis de montibus declinante ad occasum sequitur nox, ita declinante vita mortali ad finem sequitur mors. Et hoc modo ABLATUS SUM ego ipse de vita ad mortem.

Tex. ET EXCUSSUS SUM Sicut locustæ, scilicet, excutuntur. Sine discretiva modestia, sed toto furoris posse excutit locustas homo furibundus: sic ego ab inimicis furentibus fui, per multam, diramque flagellationem ad columnam, & per varias alias torsiones, EXCUSSUS.

Tex. GENUA MEA INFIRMATA SUNT A JEJUNIO: scilicet, multo, & frequenti: præter etiam illud jejunium Quadragesimale narratum a Matth. cap. 4.

Tex. ET CARO MEA IMMUTATA EST PROPTER OLEUM: idest, a vigore suo, superveniente oleo, debilitata est. Sicut ergo plura signa mirabilia fecit Christus, quæ non sunt in Evangelio scripta (Joan. 20.), sic plura jejunia, ciborumque, ac poculorum austeritates, exercuisse illum pro nobis, legitur in Psalmis, quod tacetur in Evangeliiis.

Tex. ET EGO FACTUS SUM OPPROBRIUM ILLIS: VIDERUNT ME, ET MOVERUNT CAPITA SUA. Passim, scilicet, FACTUS SUM Judæorum Scribis, & Phariseis OPPROBRIUM (ut de ipso Christo patet in Evangelio): VIDERUNT ME sæpius, & specialiter pendentem in cruce; & tunc deridendo me MOVERUNT cachinnantes CAPITA SUA (ut ibidem patet.)

Tex. ADJUVA ME DOMINE DEUS MEUS: SALVUM ME FAC SECUNDUM MISERICORDIAM TUAM: qua, scilicet, me semper prævenisti, etiam ab illo tempore, quo me in mysterio Incarnationis a te sanctificatum misisti in Mundum (Joan. 1.) Nonne igitur detestandam valde præsumptionis arrogantiam esse, qua Pelagiani salutem sibi promittunt ex libero arbitrio suo primum, Christus homo ostendit per hoc, quod ad misericordiam Dei Patris pro salute habenda primum confugit?

Tex. ET SCIANT (idest, habebunt sufficientes

De austeritate vite Christi.

Hæreticis Pelagianis

Omnes prædictæ maledictiones unde sint originaliter?

ciens motivum sciendi) **QUIA** (idest, quod) **MANUS TUA HÆC** (idest, opus tuum omnipotentia plenum est hoc.) Judæi siquidem videntes Christum, ex tot prædictis, tantisque depressionibus, mirabiliter in toto Mundo & exaltatum, & adoratum, habent procul dubio causam sufficientem cognoscendi, quod manus dextera Dei omnipotentis mutationem hanc de Christo mirabilissimam fecit: & denique dicendi (ut sequitur in tex.)

*Inimicorū
Christi ob-
stinatio, &
confusio.*

Tex. **ET TU DOMINE FECISTI EAM**, scilicet, mutationem suprahumanam. Et tamen talem causam cognoscendi veritatem habentes Judæi, mutationemque illam de Christo excellentissimam videntes, **MALEDICENT ILLI**, ex sua innata crudelitate, & perfidia, eidem Christo, eidemque ipsius mutationi (ut sequitur in prophetico textu, & in quotidiana apud illos experientia.)

Tex. **ET TU BENEDICES**: scilicet, multo magis, & Christo, & prædictæ ipsius mutationi. Indeque fient duo, quæ dicuntur in textu, quod, videlicet, **QUI INSURGUNT contra Christum, CONFUNDANTUR**, & quod Christus de majori sua in Mundo, in Cæloque gloria, honore, ac veneratione **LÆTABITUR**.

Tex. **INDUANTUR, QUI DETRAHUNT MI-**

HI, PUDORE: ET OPERIANTUR SICUT DIPLOIDE CONFUSIONE SUA. Idest, operiantur duplici confusione, scilicet, coram Deo, & hominibus. *Diplois* enim est duplex pallium: unde per *Diploidem* significatur confusionis duplicitas, sive in hoc sæculo, sive in futuro; juxta etiam illud Jeremiæ (c. 17.) *Duplici contritione contere eos Domine.*

Tex. **CONFITEBOR DOMINO NIMIS IN ORE MEO: ET IN MEDIO MULTORUM LAUDABO EUM.** Idest, oratione vocali, tum privata, tum publica, confessionem cordis offeram **DOMINO NIMIS**, idest, spiritu vehementissime ferventi.

Tex. **QUIA ASTITIT A DEXTRIS PAUPERIS**: scilicet, voluntarie pauperis, & suam paupertatem bene cognoscentis, humiliterque, ac patienter, & (quod melius in Christo maxime est) hilariter tolerantis. Cæterum vide differentiam hanc maximam, quod *diabolus* stat a dextris superbi, & male divitis, a Deoque averfi, & maledicti, ac proditoris (ut dixit Psalmista): Dominus autem Deus stat a dextris boni pauperis supra descripti.

*Esse talis
pauper, &
fuge con-
trarium.*

Tex. **UT SALVAM FACERET A PERSEQUENTIBUS ANIMAM MEAM**: ne, scilicet, in manus eorum cadat; & ut, si aliquando ceciderit, ex eis finaliter in bonum summum eripiat.



Psalms CIX.

Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis.
Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum.
Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion: dominare
in medio inimicorum tuorum.

Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus
sanctorum: ex utero ante luciferum genui te.
Juravit Dominus, & non poenitebit eum: Tu es sacerdos
in æternum secundum ordinem Melchisedech.



Salmistæ verba illa, DOMINUS
DOMINO MEO, ostendunt,
quod in Christo filio ipsius Da-
vid secundum carnem est e-
tiam natura divina, idest,

Christus
est Deus,
& homo,
teste ipso,
& Psal-
mi-
sta.

Christus est non tantum ho-
mo, sed etiam Deus. Quam summam ve-
ritatem & Christus ipse confirmavit, simul-
que declaravit, quando Judæos alloquens
dixit Matth. 22. *Quid vobis videtur de
Christo? cujus filius est? Dicunt ei: Da-
vid.* At illis: *Quomodo ergo David in spi-
ritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Do-
minus Domino meo: Sede a dextris meis? ...*
Si ergo David vocat eum Dominum, quomo-
do filius ejus est? Quamvis autem nemo
Pharisæorum tunc potuissent ei respondere
verbum (ut ibidem patet), & Christus eis
nihil expressius concluderit; tamen de ne-
cessaria sequela concludendum esse insinua-
vit, seipsum esse Deum, & hominem; &
quod, ut homo, est filius David; ut autem
Deus, est Dominus ejusdem David.

Tex. SEDE A DEXTRIS MEIS. Idest,
quietè, plenè, & firmiter posside omnia
bona mea coequalis, ut Deus es, mihi:
& ut inæqualis homo, posside eadem solum
præ omnibus participibus tuis, idest, plus
quam omnes alii beatitudinem æternam,
quocumque tempore habentes.

De uni-
versali
dominio
Christi.

Tex. DONEC PONAM INIMICOS TUOS,
SCABELLUM PEDUM TUORUM. Idest, do-
nec faciam eos esse tibi totaliter subjectos.
Id quod erit in novissimo die Judicii gene-
ralis, & deinceps in æternum. Porro to-
tum hoc optime declarat Apostolus his ver-
bis 1. Cor. 15. *Oportet illum regnare, do-
nec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus.*
Novissima autem inimica destruetur mors:
Omnia enim subjecit sub pedibus ejus.
Cum autem dicat: *Omnia subiecta sunt ei,*
sine dubio præter eum, qui subjecit ei om-
nia. Cum autem subiecta fuerint illi om-
nia. Tom. IV.

nia, tunc & ipse Filius subjectus erit ei,
qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia
in omnibus. Vide ibidem, ut doctior fias,
expositionem Sancti Thomæ.

Tex. VIRGAM VIRTUTIS TUÆ EMITTET
DOMINUS EX SION. Idest, regnum poten-
tiæ tuæ, o Christe, EMITTET Deus Pater
EX SION: hoc est, faciet, quod tale re-
gnum tuum incipiat ab Jerusalem. Prophe-
tiam hanc videbit adimpletam, qui bene
legerit Act. cap. 1. 2. 3. 4. Ibi enim patet,
quod regnum potentiæ Christi per rectam
fidem credentium incepit in SION, seu in
Jerusalem: quæ civitas erat in medio ini-
micorum suorum. Simul ergo tunc patebit
adimpletio dicti hujus ad Christum in hoc
tex. DOMINARE IN MEDIO INIMICORUM
TUORUM. Nam contrariis adversitatibus
Scribarum, & Phariseorum, atque Ponti-
ficum in Jerusalem habitantium non obsta-
tibus, potentia Christi refulsit per fidem in
conversione tantæ multitudinis, ut ibidem
legitur. Quid enim mirabilius, quam in
foribus inimicorum vincere inimicos?

Mira
Christi in
credenti-
bus poten-
tia.

Tex. TECUM PRINCIPIUM IN DIE VIR-
TUTIS TUÆ. Idest, Pater, qui est tuum
principium, est tecum in tam virtuosa a-
ctione tua; quæ (ut diximus) est poten-
tissima dominatio tua in medio inimicorum
tuorum. Porro, confirmando declaravit
clarius hanc prophetiam Christus de seipso,
cum dixit: *Pater in me manens, ipse facit
opera* (Joan. 10.)

Tex. IN SPLENDORIBUS SANCTORUM:
scilicet, quando Sancti splendoribus fidei
sunt illustrati. Tunc enim, o Christe, prin-
cipium, idest, Deus Pater fuit speciali mo-
do tecum: quia fides donum Dei est.

Tex. EX UTERO ANTE LUCIFERUM GE-
NUI TE. Qui, scilicet, Pater in te ma-
nens, & fidei opera faciens, est illud prin-
cipium, quod ab æterno dixerat tibi: EX
UTERO ANTE LUCIFERUM GENUI TE.

R

Quid

Quid est uterus Dei Patris? Sua substantia nobis occulta; quæ etiam vocatur sinus ejus, juxta illud Joan. 1. *Unigenitus, qui est in sinu Patris, enarravit nobis*. Quid est ANTE LUCIFERUM? Ante sidera. Nam a nobiliori sidere, quod est lucifer, idest, ferens lucem, denominatur totum, idest, omnia sidera. Ut autem legitur Genes. 1. creata fuerunt sidera, ut essent *in tempora, & dies, & annos*. Quid est ergo: GENUI TE ANTE LUCIFERUM? Est, GENUI TE ante omnia tempora; hoc est, ab æterno.

De Sacerdotio Christi perpetuo.

Tex. JURAVIT DOMINUS, scilicet, per semetipsum, ET NON POENITEBIT EUM: idest, nunquam mutabit hoc, quod juramento tanto confirmavit. Et quid est hoc tam firmum? Sacerdotii Christi institutio; de qua Pater ad ipsum Filium dicit in *tex.* TU ES SACERDOS IN ÆTERNUM, SECUNDUM ORDINEM MELCHISEDECH. Ecce Incarnationis Christi mysterium temporale,

postquam de generatione ejusdem æterna præmiserat. Nam cum ad Sacerdotem pertineat offerre hostias Deo (ut dicitur Hebr. 5.), id quod est officium alicujus minoris, Christus non potest esse Sacerdos ut Deus, sed solum ut homo. Propterea in hoc dicto, TU ES SACERDOS, diximus consignificari Incarnationem Christi, per quam factus est homo. Porro, quod sit SACERDOS SECUNDUM ORDINEM, non Aaron, sed MELCHISEDECH, declaravit ipse Christus (ut dicit Concilium Tridentinum Sess. 22. cap. 1. de Sacrif. Missæ) per hoc, quod Corpus suum, & Sanguinem sub speciebus panis, & vini fidelibus suis consecrans tradidit. Tunc siquidem figuræ illi correspondet, qua MELCHISEDECH sacerdos Dei summi (ut habetur in Genes.) obtulit panem, & vinum Patriarchæ nostro Abrahamæ.

Dominus a dextris tuis, confregit in die iræ suæ reges.
Judicabit in nationibus, implebit ruinas: conquassabit capita in terra multorum.

De torrente in via bibet: propterea exaltabit caput.

De iustissima Dei vindicta.

Misericordiam magnam aperuit Psalmus in eo, quod dixit, Christum esse nobis Sacerdotem *secundum ordinem Melchisedech*: nunc autem aperit grandem ipsius iustitiam vindicativam in eos, qui misericordia illius abusi sunt. Dicit ergo: DOMINUS A DEXTRIS TUIS: idest, o Pater, Christus, qui est A DEXTRIS TUIS, CONFREGIT IN DIE IRÆ SUÆ REGES: & JUDICABIT IN NATIONIBUS, & IMPLEBIT RUINAS: & CONQUASSABIT CAPITA IN TERRA MULTORUM. Quæ est dies iræ Domini? Dies novissimus Judicii generalis. Tunc enim misericordia cessante erga impios [*clausa est janua*, inquit, & *nescio vos* Matth. 15.], vindictæ inflexibilis iustitiæ divina exercebitur. CONFREGIT, idest, confringet certissime. Quos? REGES, qui scilicet, *convenerant in unum adversus Dominum Patrem, & adversus Christum filium ejus* (Psal. 2.) Reges hos, & alios eis similes principes, qui adversus Christi Ecclesiam per rebellionem, & inobedientiam consurgunt, confringet tunc, idest, manifeste ex omni parte totaliter franget. JUDICABIT quoque tunc IN NATIONIBUS quibuscumque omnia, & singula, quæ secundum rei veritatem judicanda erunt. IMPLEBIT etiam tunc RUINAS, quas peccatoribus infligere in hoc mundo incepit. Videmus enim quasdam impiorum, vel in persona propria, vel in filiis, aut uxoribus, aut pecuniis, aut possessionibus,

RUINAS a Deo justè inflictas, sed non ad mensuram suarum iniquitatum pertinentes. Sunt siquidem ruinarum futurarum IN DIE IRÆ Domini præambula quædam; quando ad omnem malorum mensuram ab ipso Judice iustissimo complebuntur in æternum. CONQUASSABIT item tunc, inquit, CAPITA IN TERRA MULTORUM. Per capita hic intellige superbos, de quibus solet dici vulgariter, quod sunt sui capitis, idest, nolentes ullis bonorum consiliis, præ inordinata superbia, qua se illis sapientiores existimant, acquiescere. Per TERRAM verò MULTORUM intelligitur damnatorum infernus, quoniam ibi plures homines reperientur; juxta illud Evangelicum: *Multi sunt vocati, pauci vero electi*; &, *lata est via ducens ad perditionem, & multi ingrediuntur per eam*; &, *contendite intrare per angustam portam, quia pauci inveniunt eam*.

Tex. DE TORRENTE IN VIA BIBET: PROPTEREA EXALTABIT CAPUT. Idest, Christus humiliavit semetipsum usque ad bibendum varias tribulationes hujus mundi; & ideo postea EXALTABIT CAPUT. Juxta illam Apostoli expositionem: *Factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum* (Philip. 2.) Qua, & quanta exaltatione? Tali, & tanta, ut eum esse CAPUT manifestè constituerit super omnia creata; quæ & ei tanquam subdita (velint, nolint) obediant, consentientia magnitudinis ejus

Humilis sancta obedientia exaltari meretur.

eius miram exaltationem. Sequitur enim, Apostolus ibi hoc ipsum sic exponens: *Donavit illi nomen, quod est super omne nomen: ut in nomine Jesu omne genu flectatur, celestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.* Quod autem Mundus iste merito a Psalmista vocetur tor-

rens, constat ex mundanarum revolutionum varietate; nam modo, ad instar torrentis, in sua vita inflatur, modo decrescit, & deprimitur, modo siccus, modo tranquillus, aliquando nimis turbulentus apparet, ita ut vix, vel nunquam in eodem statu permaneat.



In Psalmum CX.

Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo: in consilio justorum, & congregatione.

Magna opera Domini: exquisita in omnes voluntates ejus: Confessio & magnificentia opus ejus: & justitia ejus manet in sæculum sæculi.

Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors, & miserator Dominus: escam dedit timentibus se.

Memor erit in sæculum testamenti sui: virtutem operum suorum annuntiabit populo suo:

Ut det illis hæreditatem gentium: opera manuum ejus, veritas, & judicium.

Fidelia omnia mandata ejus: confirmata in sæculum sæculi, facta in veritate, & æquitate.

Redemptionem misit populo suo: mandavit in æternum testamentum suum.

Sanctum, & terribile nomen ejus: initium sapientiæ timor Domini.

Intellectus bonus omnibus facientibus eum: laudatio ejus manet in sæculum sæculi.



Non in parte cordis tantum, sed IN TOTO CORDE serviendum esse a nobis Deo, docet in semetipso Propheta, dicens: CONFITEBOR TIBI DOMINE IN TOTO CORDE MEO. Sive enim de confessione fidei intelligas, confitendum ei est IN TOTO CORDE: quoniam, nisi quisque fidem integram, inviolatamque servaverit (teste Beato Athanasio) absque dubio in æternum peribit. Sive etiam de confessione peccatorum intelligatur, confitendum est IN TOTO CORDE, quoniam non dimidiata, sed integra debet necessarii esse delictorum confessio, si ad salutem valere velis (ut omnes Doctores dicunt.) Quod si de confessione laudis divinæ locutum dicas fuisse Psalmistam, oportet, quod ipsa fiat ab orante Deum IN TOTO CORDE, quoniam scriptum est ab eodem Psalmista in divinis laudibus occupato (Psal. 65.) Si iniquitatem aspexi in corde meo,

non exaudiet Dominus: idest, non approbabit in meam utilitatem laudes, quas ei orans offero.

Tex. IN CONSILIO JUSTORUM, ET CONGREGATIONE. Idest, secundum justorum consilium ab ipsorum CONGREGATIONE uniformiter mihi datum (ut supra explicavimus) confitebor ipsi Domino, eorundem etiam congregatione Justorum me ad bene confitendum misericorditer adjuvante.

Tex. MAGNA OPERA DOMINI. Quia, scilicet, facta sunt omnia ab excellentissime magno Domino, secundum multitudinem magnitudinis sapientiæ infinitæ ipsius.

Tex. EXQUISITA IN OMNES VOLUNTATES EJUS: idest, ita sunt EXQUISITA, ut non possit, quocumque te veritas, non impleri aliqua voluntas ejus. Id quod Beatus Augustinus exponens optime declarat his verbis: Non sic constituta sunt opera Domini, ut creatura in arbitrio libero constituta superet Creatoris voluntatem, etiam si faciat

De qualitate confessionis triplicis.

De voluntate Dei mirabile notandum.

faciat contra ejus voluntatem. Non vult Deus ut pecces, nam prohibet. Si tamen peccaveris, non putes hominem fecisse quod voluit, & Deo accidisse quod noluit. Sicut enim vult ut homo non peccet, ita vult peccanti parcere, ut revertatur, & vivat; ita vult postremo punire in peccato perseverantem, ut justitiæ potentiam contumax non evadat. Ideoque quidquid elegeris, Omnipotenti non deerit, unde suam de te compleat voluntatem. Magna enim opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus. Hæc ille. Porro ad notitiam hujus rei ampliorem proficiēs, si videris Angelici Doctoris prim. p. q. 103. ar. 7. 8. Ibi enim tractatur, utrum divina gubernatio impediatur in aliquo, & utrum possit quis resistere Dei providentiæ, cum solutione argumentorum contrariorum.

Tex. CONFESSIO, ET MAGNIFICENTIA OPUS EJUS. Id est, non tantum MAGNIFICENTIA, qua magnificat homines, faciendo ipsos de peccatoribus justos (quo nihil est in hac vita magnificentius), sed etiam peccatoris CONFESSIO, quæ illam magnificentiam a Deo gratis faciendam præcedit, est opus Dei. Confessio igitur Publicani, qua dixit, *Deus propitius esto mihi peccatori*; & CONFESSIO dextri Latronis, qua dicebat, *Nos quidem juste digna factis recipimus*; & CONFESSIO Mariæ Magdalenæ, ac Petri, qua lacrymarum voce peccata sua Domino confitebantur, fuerunt [teste Psalmista] OPUS Dei, originaliter ab ipso procedens. Quid autem (ut Apostolus, hoc ipsum confirmans, dicit 1. Cor. 4.) boni habes, o homo, quod a Deo non accepisti? nihil. Unde ad confirmationem, simulque declarationem Psalmistæ valet plurimum sententia Sedis Apostolicæ, quam refert Concilium Arausicanum cap. 4. dicens: *Si quis, ut a peccato purgemur, Deum expectare voluntatem nostram contendit; non autem, ut etiam purgari velimus, per sancti Spiritus inspirationem, & operationem in nos fieri, constitetur; resistit ipsi Spiritui sancto per Salomonem dicenti: Preparatur voluntas a Domino: & Apostolo salubriter prædicanti: Deus est, qui operatur in nobis, & velle, & perficere, pro bona voluntate.* Hæc ibi. Item cap. 9. *Divini est muneris, cum recte cogitamus, & pedes nostros a falsitate, & injustitia teneamus. Quoties enim bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur, operatur.* Hæc ibi. Item cap. 15. Unde manifeste credendum est, quod & illius Latronis, quem Dominus ad Paradisi patriam revocavit, & Cornelii Centurionis, ad quem Angelus Domini missus est, & Zachari, qui ipsum Dominum suscipere meruit, illa tam admirabilis fides non fuit de natura, sed divinæ largitatis donum. Hæc ibi. Porro, ut illam magnificentiam, de qua Psalmista

locutus est, faciendam a Deo gratis (ut dicebamus) certissime cognoscamus, docuit Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 8. *Gratis justificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promeretur. Si enim gratia est, jam non ex operibus. Alioquin, ut idem Apostolus inquit, gratia non est gratia.* Hæc ibi.

Tex. JUSTITIA EJUS (qua scilicet hunc humiliat, & hunc exaltat) MANET IN SÆCULUM SÆCULI: id est, in æternum. Tu homo quis es, qui respondeas Deo? Misericordiam, & veritatem ejus quis requireret? Numquid iniquitas est, aut esse unquam potest apud Deum? Absit.

Tex. MEMORIAM FECIT MIRABILIUM SUORUM, MISERICORS, & MISERATOR DOMINUS: quando, scilicet, ESCAM DEDIT TIMENTIBUS SE, & dixit: *Accipite, & manducate corpus meum: & facite hoc in meam commemorationem.* Nihil siquidem est hac esca mirabilius in terris; quoniam, sub speciebus panis, & vini post consecrationem totus Christus, Deus, & homo perfectus ibi continetur. Cæterum, ut de hac mirabilium mirabilissimo plenius instruaris, vide Concilium Tridentinum sess. 13. in pluribus & capitulis, & canonibus. Porro ESCAM hanc supersubstantialem DEDIT TIMENTIBUS SE (inquit Psalmista); vel quia solis timentibus se, id est, justis virtutem hujus sacratissimæ escæ, scilicet gratiam, seu gratiæ augmentum, dat; vel quia etiam injustis, ut de non timentibus se fiant aliquando timentes, condonat. Sacramentum enim Altaris (quod est hæc esca) sumunt etiam peccatores injusti: licet ipsius virtutem tunc non recipiant (ut patet in Doctoris Angelici ter. par. q. 80. ar. 3. 4. 5., & in Concilio Tridentino sess. 13. cap. 8.)

Tex. MEMOR ERIT IN SÆCULUM TESTAMENTI SUI: VIRTUTEM OPERUM SUORUM ANNUNTIABIT POPULO SUO. Id est, illius TESTAMENTI, de quo in ultima cœna dicit, *Hoc est novum Testamentum in meo sanguine*, MEMOR ERIT in æternum per hoc, quod dabit ipsius TESTAMENTI OPERUM SUORUM consummativi VIRTUTEM, scilicet, gratiam justificationis (ut supra diximus) POPULO SUO. Quid hic per populum suum intelligitur? Ille, qui cum vero corde, & recta fide, cum metu, & reverentia, contritus, & veraciter pœnitens, ad Dei Testamentum illud novum accedit: populo siquidem tali virtutem hanc admirabilem annunciat, & quod Carnis, ac Sanguinis sui divinum Testamentum erit ei vera vita, perpetua salus, tum animæ, tum corporis; & quod (si tamen in ea fidei constantia, ac animi devotione, ad tanta illius Testamenti mysteria usque in finem

Cognitio, & confessio peccatorum est a Deo.

Sedes Apostolica damnat Pelagianos.

De Sacramento Altaris.

De populo Dei communicaturo notandum.

finem perseveraverit) hujus Sacramenti vigore confortatus ipse, ex hac miserrima peregrinatione discedens, perveniet ad coelestem patriam, eundem supremi illius Testamenti cibum, poculumque sub sacris velaminibus nunc ab ipso sumptum, tunc in sempiterna sæcula, absque ullo velamine, ad plenam satietatem manducaturus. Porro totum hoc est perfecta hæreditas, de qua dicitur a Psalmista in seq. textu: **UT DET ILLIS HÆREDITATEM GENTIUM**, scilicet, gentibus ad Paradisi gaudia electis præparatam.

Tex. **OPERA MANUUM EJUS VERITAS, ET JUDICIUM. FIDELIA OMNIA MANDATA EJUS, CONFIRMATA IN SÆCULUM SÆCULI, FACTA IN VERITATE, ET ÆQUITATE.** Declarat nunc Psalmista, quid in præmissa gentium electarum hereditate contineatur, dicens: **OPERA MANUUM EJUS VERITAS, ET JUDICIUM: FIDELIA OMNIA MANDATA EJUS: & seqq. &c.** Hoc est: in illa hereditate reperiuntur opera manuum Domini, tanto suorum electorum remuneratore dignissima, quæ videlicet sunt ab intellectu viatorum incomprehensibilia, & narratu eorum impossibilia; quoniam in cor hominis talis non ascendit, nec ascendere potest illud præmium, quod per opera manuum tam magnificentissimi largitoris, supremique artificis præparatum est diligentibus seipsum (hoc etiam Isaias Propheta sub aliis verbis, eodem tamen sensu, dictum. Psalmistæ confirmavit). Quæ sunt autem in specie opera illa Domini? Ecce. Respondum ab ipso Psalmista: **VERITAS, ET JUDICIUM**: hoc est: Ibi invenitur veritas essentialiter summa, ab omnium in coelis electorum judicio pro summa evidenter cognoscenda, comprobanda; sicque ideo semper diligenda. Nam omnia opera Domini sunt fidelia, idest, quæcumque promisit Deus, observat plenariè. Promiserat autem seipsum videndum a servis suis; juxta illud de unoquoque illorum dictum in alio Psalmo, scilicet 90. *Ostendam illi salutare meum.* Cujus quidem rei promissæ pignus, pro certitudine exhibitionis dandæ, est illius Sacramenti Altaris devotissima comestio; juxta illud ab Ecclesia cantatum: *O sacrum Convivium, in quo Christus sumitur, & future gloriæ nobis pignus datur.* Est igitur, secundum Psalmistam, pignus eorum, quæ **CONFIRMATA SUNT IN SÆCULUM SÆCULI**, idest, in æternum; & **FACTA IN VERITATE, ET ÆQUITATE.**

Tex. **REDEMPTIONEM MISIT POPULO SUO**: ut, scilicet, liberaretur, seu redimeretur de crudelibus inimicorum suorum manibus. Porro, filius istius Domini Dei Patris, idest Christus, fuit ista Redemptio. Cum autem Christus sit Salvator, seu Redemptor (ut inquit Apostolus), quare

Psalmista dicit, eum esse Salvationem, seu **REDEMPTIONEM**? Ne crederemus, quod ille nos redemisset pretio alio a semetipso, puta, auro, vel argento. Ut igitur firmiter fide recta credamus, quod Christus se pretium pro nobis redimendis fecit, ideo Psalmista illum vocat **REDEMPTIONEM**. Non negat ergo, quod ille sit Salvator, seu Redemptor: sed declarat modum, quo nos salvaverit, seu redemerit: ac si apertius de Christo dixerit: Est quidem Redemptor, quia nos redemit; sed est simul Redemptio, quia pretium, quo nos redemit, est ipsemet: vita enim humana Christi tota, & mors computatur pro illo pretio. Quomodo? Quia omnis doctrina, omnis vitæ suæ labor, gestus, actio, paupertas, omne humilitatis suæ, patientiæ, obedienciæ, & cujuscumque virtutis exemplum, fuerunt pro redemptione omnium hominum facta; & tanquam ejusdem redemptionis pretium expensa. De morte porro Christi, passionemque tota, & crucifixione, nullus fidelium ignorat, aut dubitat, quod fuerint nostræ redemptionis abundantissimum pretium.

Tex. **MANDAVIT IN ÆTERNUM TESTAMENTUM SUUM**: quo, scilicet, seipsum Christus dedit nobis in escam Sacramentalem; & quo ipse totus est factus Redemptio nostra. Hinc igitur per prophetiam Psalmistæ constat etiam, quod Sacrificium Missæ nunquam cessabit in Sancta Ecclesia usque ad Christi Judicis adventum (*donec veniat*, inquit Apostolus 1. ad Corin. II.) & etiam quod memoria prædictæ Redemptionis nostræ permanebit in ÆTERNUM sine ullo fine, cum laudibus maximis in omnibus patriæ coelestis civibus.

Tex. **SANCTUM, ET TERRIBILE NOMEN EJUS**: idest, semper, ratione tum sanctitatis, tum terribilitatis, venerabile; juxta utriusque immensam magnitudinem. **NOMEN**, inquit, **EJUS** est **SANCTUM**, & in se, quia omni ex parte sanctitatem redolet (ut patet in Evangelio), & in aliis, in quantum sanctitatem aliorum ipsis suadet, in eisdemque misericorditer causat (juxta illud: *Estote Sancti, eritisque Sancti* (secundum unam translationem) *quia ego Sanctus sum*, 1. Petri cap. I. Christus enim, qui est nomen Dei Patris, in quantum notificavit eum (ut constat ex illa sententia Joan. I. *Deum nemo vidit unquam. Unigenitus filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit*), nihil in verbis, nihil in factis, nihil intus, & extra habet, quod non sit in rei veritate **SANCTUM**, & excellentissime purum, lucidum, atque ideo sinceris mentibus honorabile, pariter & amabile. Verumtamen in die Judicii hoc **NOMEN**, sanctitatem, quam sic multipliciter docuit, recusantibus nunc, erit valde, supra-

Quod, & quomodo sit Christi redemptor, & redemptio.

De altissima Beatitude Sacerdotum.

De Missarum celebratione.

De Christi Sanctitate & terribilitate.

quam putarunt, **TERRIBILE**, dum illis impiis dicer: *Ite in ignem æternum, associati Diabolo, & Angelis ejus*. Vis scire, quàm **TERRIBILE** sit tunc futurum illud **NOMEN**? Audi Job ei suppliciter dicentem c. 14. *Quis mihi hoc tribuat, ut in Inferno protegas me, & abscondas me donec pertranseat furor tuus?* Res ergo formidinis inæstimabilis est per Psalmistam prænuntiata nobis in textu: **TERRIBILE NOMEN EJUS**.

Tex. INITIUM SAPIENTIÆ TIMOR DOMINI: ex prædicta, scilicet, ejus terribilitate considerata salubriter causatus. Ad hunc Psalmistæ sensum confirmandum, simulque declarandum, valet primum sententia illa Concilii Trident. sess. 14. c. 4. dicentis, quod timor gehennæ, & pœnarum, si voluntatem peccandi excludat, & sit cum spe veniæ, est donum Dei, & impulsus Spiritus Sancti, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Hoc enim, inquit, timore utiliter concussi Ninivitæ ad Jonæ prædicationem plenam terroribus pœnitentiam egerunt, & misericordiam a Domino impetrarunt. Et Canone quinto, anathemate damnat dicentes contrarium. Dixerat etiam Sess. 6. Canon. 8. *Si quis dixerit, gehennæ me-*

tum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores peiores facere, anathema sit. Hæc ibi. Et contra diabolicos quoque principales ministros inquit Canon 7. *Si quis dixerit... quanto vehementius quis nititur se disponere ad gratiam, tanto eum gravius peccare, anathema sit*. Hæc ibi. Per timorem vero pœnarum disponitur homo ad gratiam: ut supra per Concilium Tridentinum patuit. Cæterum ad 2.2.q.19. Angelici Doct. recur-re, si volueris instrui de timoribus initiali, casto, reverentiali, qui sunt perfectiores, magisque a Psalmista intenti, quàm timor servilis, seu pœnarum, de quo locuti sumus. Ibi enim ex pluribus articulis ad-disces, quomodo plenior expositionem ad Psalmum accommodare possis.

Tex. INTELLECTUS BONUS (est) OMNIBUS FACIENTIBUS EUM: idest, exercentibus illum timorem multiplicem. LAUDATIO EJUS (hominis sic bene intelligentis) MANET IN SÆCULUM SÆCULI, idest, in æternum; sicut e contrario (ut Beatus Jacobus Apostolus dicit cap. 4.) scienti bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.

De bonita-
te timoris
servilis.



Psalms CXI.

Beatus vir, qui timet Dominum: in mandatis ejus
volet nimis.

Potens in terra erit semen ejus: generatio rectorum
benedicetur.

Gloria, & divitiæ in domo ejus: & justitia ejus
manet in sæculum sæculi.

Exortum est in tenebris lumen rectis: misericors,
& miserator, & justus.

Jucundus homo, qui miseretur, & commodat,
disponet sermones suos in judicio:

quia in æternum non commovebitur.

In memoria æterna erit justus: ab auditione mala
non timebit.



Ignus est tantummodo ille vo-
cari vir (secundum Psalmi-
stam) qui timet Deum, idest,
qui recedit a peccato, & bo-
num facit bene. Quod enim
timere Deum duo hæc impor-

tet, habetur ex cap. 4. Tobie in fine.
Unde si mulier, si parvula puella timet
illo modo Deum, illa est, non quidem se-
xu, sed opere vir. Propheta igitur di-
cendo: BEATUS VIR, comprehendit etiam
mulieres. Taceo, quod ubicumque in Scri-
pturis sermo de masculis sit, intelligitur
etiam de fœminis, quo ad mores: & hoc
per illam regulam, quæ apud Grammati-
cos dicitur Evocatio.

Omnis ti-
mens Deū
vocatur
vir.

Proprietas
timentis
vere Deū.

Tex. IN MANDATIS EJUS VOLET NIMIS:
idest, valde, seu vehementer. Ubi signi-
ficat Psalmista, quod vere timens Deum,
nunquam dicit, Sufficit: sed semper vult
IN MANDATIS Dei magis proficere, & ad
hunc profectum jugiter conatur NIMIS,
idest, vehementi desiderio, & opere. Si
vis hunc Prophetæ sensum apertius vide-
re, adeas Apostolum ad Philip. 2, ubi ait:
Fratres, ego me non arbitror comprehendisse.
Unum autem, quæ quidem retrò sunt obli-
scens, ad ea verò quæ sunt priora extendens
meipsum. Ad destinatum persequor, ad bra-
vium supernæ vocationis in Christo Jesu. Qui-
cumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus.
Unde & Sanctus Bernardus conformiter ad
Psalmistam ex Apostolo dicebat: In via Dei
non progredi, est retrogradi. Non progre-
diens enim non volet NIMIS; progrediens

verò VOLET NIMIS IN MANDATIS Dei
(ut Apostolus docuit).

Tex. POTENS IN TERRA ERIT SEMEN
EJUS: scilicet, timentis taliter Deum.
Ergo, secundum Psalmistam, SEMEN, idest,
doctrina, prædicatioque, aut quælibet alia
ad bonum exhortatio non timentis taliter
Deum, vel nullo modo, vel parum, non
est POTENS IN TERRA, idest, in cordibus
legentium, seu audientium. Ut igitur Do-
ctoris, Prædicatoris, aut aliàs ad bonum
exhortantis, SEMEN proficiat in auditori-
bus, docetur hic a Propheta, quid ab illis
bona suadentibus faciendum sit. Sermones
itaque illorum POTENTES ERUNT, vel non e-
runt IN TERRA, secundum commensura-
tionem ad ipsorum sermocinantium vitam.
Porro, ad Psalmistæ hanc sententiam clari-
us intelligendam valet illud Beati Gre-
gorii dictum: Cujus vita despicitur, ejus
prædicatio contemnitur. Quid ergo ab oppo-
sitis? Cujus vita sanctitate timoris Domini
ornata cernitur, ejus prædicatio correspon-
denter in pretio habetur. Valet quoque ad
eamdem Psalmistæ sententiam, ut a sermo-
cinantibus valde ponderatur illud Aposto-
li Rom. 15. Non audeo loqui aliquid eorum,
quæ per me non efficit Christus: hoc est, non
audeo docere alios ad bona facienda, nisi
ego prius illa, auxiliante Christo, fecerim.
Si igitur tantus Gentium Doctor, verita-
tisque Prædicator, ad hoc, ut SEMEN su-
um sit POTENS IN TERRA, idest, ut in
Auditoribus fructificet, facere studet pri-
us in timore Domini illa omnia bona, quæ
vult

De sermo-
nis docen-
tium effi-
cacia.

vult in aliorum cordibus seminare; quid suo exemplo faciendum parvulis sermoci-
nantibus, ut in terra potentes sint, re-
linquit.

**Tex. GENERATIO RECTORUM BENEDI-
CETUR.** Id est, generati homines quocum-
que tempore fuerint, si secundum volun-
tatem Dei vixerint, benedicentur a Deo.
In præsenti quidem vita benedicentur, se-
cundum quod ad salutem eorum expedie-
rit; in patria vero cœlesti (si tamen in
illa rectitudine, id est, in vivendo secun-
dum voluntatem Dei usque in finem perse-
veraverint) benedicentur salute æterna ab-
solute perfecta.

**Tex. GLORIA, ET DIVITIÆ IN DOMO
EJUS:** id est, in conscientia ipsius timentis
prædicto modo Deum. Quæ, & quanta
gloria, quales, & quantæ divitiæ? Ecce
Ecclesiastici 1. *Timor Domini gloria, & glo-
riatio, & letitia, & corona exultationis.*
*Timor Domini delectabit cor, & dabit lati-
tiam, & gaudium, & longitudinem dierum.*
Timenti Dominum bene erit in extremis, & in
die defunctionis suæ benedicetur.... Timor
*Domini, scientiæ religiositas. Religiositas cu-
stodiet, & justificabit cor, jucunditatem,*
atque gaudium dabit. Timenti Dominum bene
erit, & in diebus consummationis illius bene-
dicetur. Plenitudo sapientiæ est timere Deum,
& plenitudo a fructibus illius.... Corona
sapientiæ, timor Domini, replens pacem, &
salutis fructum. En GLORIA, DIVITIÆ, &
magnitudo, IN DOMO EJUS, a Psalmista
descriptæ.

**Tex. ET JUSTITIA EJUS MANET IN SÆ-
CULUM SÆCULI:** id est, nunquam in præ-
senti statu, quamvis periculoso, deficiet:
& in statu patriæ cœlestis, ubi nullum
prorsus periculum est, in æternum perma-
nebit.

**Tex. EXORTUM EST IN TENEBRIS LU-
MEN RECTIS: MISERICORS, ET MISERA-
TOR, ET JUSTUS.** Id est, Dominus, qui
est lumen illuminans omnem hominem ve-
nientem in hunc mundum (Joan. 1.) ex-
ortus est misericorditer ad justitiam bonam
hanc dandam tenebrosis hominibus, ut eos
de tenebris peccatorum suorum liberaret,
& faceret rectos, id est, multum lucidos.
Id quod agnovit de quibusdam Apostolus;
unde & eisdem explicando clarius Psalmi-
stæ sensum dixit ad Ephesios 5. *Eratis ali-*
quando tenebræ, nunc autem lux in Domino.
Hinc in Psalmo notabis, quod sicut faci-
ens voluntatem Dei, eam semper præpo-

nendo voluntati propriæ, vocatur rectus,
seu multum lucidus, seu *lux in Domino*,
(quæ tria idem sunt), ita faciens volun-
tatem propriam, præponendo eam præcep-
tis Dei, ejus voluntatem explicantibus, vo-
catur distortus, seu tenebrosus, seu (quod
magis placet Apostolo) tenebra. In quo?
In semetipso tenebrarum principem, sci-
licet diabolum, in suis operationibus se-
quente.

**Tex. JUCUNDUS HOMO, QUI MISERE-
TUR, ET COMMODAT:** scilicet, sibi, & ali-
is. Sibi quidem, juxta illud Eccli. 30. *Mi-*
serere animæ tuæ placens Deo, id est, faciens
voluntatem ejus: aliis autem, juxta illud
Lucæ 6. *Dimittite, & dimittimini, date, &*
dabitur vobis. JUCUNDUS utique erit iste
HOMO, quia scriptum est Prov. 15. *Secura*
mens quasi jüge convivium: & de talibus
hominibus intelligitur illa sententia: *Bea-*
tus populus, qui scit jubilationem, Psal. 88.

**Tex. DISPONET SERMONES SUOS IN JU-
DICIO,** scilicet, homo ille, qui prædicto
modo miseretur, & commodat. Sic enim
vivens habebit sermones ad confundendum
diabolum, & ad fructuose orandum Deum,
in tempore Judicii, sive particularis in
morte sua, sive generalis in novissimo die
Mundi. Sicut namque de homine immise-
ricorde scribitur a Psalmista Psal. 108.
Cum judicatur, exeat condemnatus; ita de ta-
liter (ut prædictum fuit) misericorde con-
scriptum ab eodem ibi intelligitur: *Cum*
judicatur, exeat in cœlis beatificandus. Unde
hoc quasi significans sequitur in textu:
QUIA IN ÆTERNUM talis homo NON COM-
MOVEBITUR.

**Tex. IN MEMORIA ÆTERNA ERIT JUS-
TUS:** scilicet, IN MEMORIA Dei absolute
ÆTERNA ad remunerandum; & IN MEMO-
RIA hominum secundum quod ÆTERNA, id
est, diuturna ad solemniter honorandum
(ut de Sanctis ab Ecclesia Catholica celeb-
ratis patet.)

**Tex. AB AUDITIONE MALA NON TIME-
BIT:** quia, scilicet, ipse justus vivens hic
NON TIMEBIT AB AUDITIONE MALA ma-
lorum hominum sibi ipsi detrahentium, sed
spernens illorum maledicta, prosequetur rec-
tam vitam, quam coepit; nec TIMEBIT AB
AUDITIONE MALA contra impios a Deo
justissime in die extremi Judicii proferen-
da Matthæi 25. *Discedite a me maledicti*
in ignem æternum, qui paratus est diabolo,
& angelis ejus.

*De homi-
nis per vo-
luntatem,
quam se-
quitur, na-
mine.*

*De bono
statu mise-
ricordium.*

*Recti cor-
de, & fa-
cientes vo-
luntatem
Dei, idem
sunt.*

*De thesau-
ro magno
timentii
Deum.*

Paratum cor ejus sperare in Domino, confirmatum est
cor ejus : non commovebitur donec despiciat
inimicos suos.

Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in
sæculum sæculi, cornu ejus exaltabitur in gloria.
Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, &
tabescet: desiderium peccatorum peribit.

Condiciones justī hominis (ut quis-
que possit videre in seipso, quan-
tum a justitia deficiat, vel in ipsa
proficiat) prosequitur Psalmista adhuc di-
cens, quod ipsius justī cor est semper PA-
RATUM ad sperandum totaliter in Domi-
no: licet enim quandoque speret secunda-
riō in seipso, vel in alio homine; tamen
hanc spem suam reducit in Dominum, di-
cens: Ego ab istis nec spero, nec expecto,
nec volo aliquid quantumcumque minimum,
aut maximum; nisi quod, & quomodo De-
us secundum suum sanctum beneplacitum
voluerit. Rursus, & ad sic sperandum in
eisdem, recurrendumque ad eos pro auxi-
lio, non moveor; nisi quia Deus ipse hos
mihi, tanquam causas sub illo secundas, præ-
paravit, quasi præcipiens mihi talem ad
eos recursum, talemque spem in ipsis.
Unde recurro sic ad eos sperans, motus ex
obedientia ad Deum; & timens ne si ali-
ter facerem, quasi recusans causas a Deo
mihi præparatas, tentarem Deum ipsum.
Ecce igitur quod, & quomodo, cor ho-
minis illius PARATUM est semper SPERARE
IN DOMINO, ut dixit Psalmista.

Tex. CONFIRMATUM EST COR EJUS: sci-
licet, in præmissa sua cordis ad sperandum
in Domino dispositione. Hinc consequen-
ter inferendo vult insinuare Prophetam,
quod nostrum cor non confirmari potest, ni-
si collocet se totum, & totaliter in Deo:
id quod expressius S. Aug. sic dixit lib. 1.
Conf. c. 1. *Fecisti nos Domine ad te, & in-
quietum est cor nostrum, donec requiescat in te.*

Tex. NON COMMUEBITUR DONEC DES-
PICIAT INIMICOS SUOS. Id est, NON COM-
MOVEBITUR in æternum a sua firmitate in
Deo, propter quamcumque persecutionem
inimicorum suorum; sed ipsos inimicos des-
piciet, deridebit, atque viriliter omnino
vincet. Hæc Psalmistæ prophetia plenarie
adimpleta fuit in SS. Martyribus, Lauren-
tio, Vincentio, Ignatio, Catharina, Agne-
te, Apollonia, & Joanne Nepomuceno &c.
in cujus veritatis confirmationem est illud
Ecclesiæ de unaquaque Virgine Martyre
præconium: *Erecta in virtutis culmine tor-
menta derisit, præmia calcavit.* Id quod a

simili de viris martyrium passis intelligitur,
quod videlicet, secundum rectæ rationis ju-
diciū, & tormenta a persecutoribus in-
flicta deriserunt, id est, tanquam pro nihi-
lo æstimarunt, alacriter ea sustinendo; &
præmia ab eisdem, ut a Christo Sanctos
iplos abducerent, illis promissa calcarunt,
id est, totaliter, tanquam stercus, abjece-
runt. DONEC, inquit Psalmus, INIMICOS
DESPICIAT, justus ille NON COMMUEBITUR:
hoc est illud, quod ipse Psalmista adversus
inimicos suos pugnaturus dicit alibi Ps. 17.
Non convertar donec deficiant. Illud ergo
DONEC idem est, quod in æternum: quo-
niam justus, postquam inimicos despexerit,
NON COMMUEBITUR amplius. Erat quidem
dubium apud aliquos, tormenta, & præ-
mia persecutorum contra hominem justum
proposita videntes, utrum justus, ante-
quam eos actualiter despiceret, commoveretur
a suæ sanctæ fidei firmitate; sed post-
quam eosdem fortiter despexit, fuit abla-
tum omnino dubium illud, ita ut videntes
de justo ipso, unanimiter concludendo di-
cerent, NON COMMUEBITUR amplius in
æternum. Rursus ad hoc idem adverte,
quod Psalmista istud DONEC sic exponen-
dum insinuavit, quando parum supra de
eodem justo ad litteram dixerat: *Quia
in æternum non commovebitur.*

Tex. DISPERSIT, DEDIT PAUPERIBUS,
scilicet, bona sua, sive in divitiis, sive in
doctrinis, sive in verbis, sive in scriptis,
aut etiam in aliis rebus suis consistentia.
Potest enim de singulis his bonis fieri elee-
mosyna pauperibus; communicando vide-
licet eis de divitiis panem materiale, vi-
ctum, vestitum, aliaque corporalibus ne-
cessitatibus sublevandis congruentia. De
doctrinis verò, sive per sermonem, sive
per scripturam suam, instruendo pauperum
ignorantiam; docendo videlicet eos fidem
Catholicam, mandata divina, Ecclesiæ san-
ctæ traditiones sacras, Conciliorum legiti-
morum decreta, casuum conscientie veram
cognitionem, vel ad propulsandos errores,
vel ad amplectendas virtutes necessariam,
aut alia spiritualibus incommodis sublevan-
dis utilia. De rebus denique cæteris om-
nibus,

*De conti-
nua Justī
spe in De-
um.*

*Præconiū
de Marty-
ribus.*

*De eleemo-
syna mul-
tiplici no-
tandum.*

nibus, puta, de orationibus, de sacris Missis, de sanctis meditationibus, contemplationibus, caeremoniis Ecclesiasticis, facere potest justus eleemosynam pauperibus; hæc videlicet singula, vel simul omnia, faciendo communia, semper pro totius Mundi, aut ipsius parte, miseriis occurrentibus sublevandis. Tunc enim, secundum intentionem hanc ipsius justus, singula hæc sunt eleemosyna: quoniam extenduntur ad cæterorum omnium, vel speciatim aliquorum, utilitatem animæ bonam, vel corporis, assequendam. Nam eleemosyna vere dicitur quidquid homo in suæ animæ, vel proximorum, salutare auxilium ordinat: disperdit autem, juxta mentem Psalmistæ, justus data pauperibus, quia distribuit, vel certe distribuere intendit, ipsa eis secundum uniuscujusque eorum proportionatam indigentiam. Non solum igitur a Prophetâ commendatur justus ex hoc, quod voluntate devota dat pauperibus bona, quæ habet; sed etiam quia per rectum intellectus judicium eis proportionaliter ipsa disperdit, idest, abundanter, juxta suam facultatem, servando justitiam distributivam, communicat. Quid ergo justus ille pro tanto eleemosynarum merito præmii consequetur? hoc, quod mox sequitur in tex. JUSTITIA EJUS MANET IN SÆCULUM SÆCULI: CORNU EJUS EXALTABITUR IN GLORIA. Idest, ad vitam æternam firmi-

*Voluntas
bona, &
rationis
judicium,
ad eleemo-
synâ fiant.*

ter, glorioseque possidendam, a Deo exaltabitur; ubi JUSTITIA EJUS hic facta PERMANEBIT ad plenum remunerata IN SÆCULUM SÆCULI, idest, in sempiterna sæcula.

Tex. PECCATOR VIDEBIT, ET IRASCETUR, DENTIBUS SUIS FREMET, ET TABESCET. Idest, diabolus, qui per antonomasiam dicitur PECCATOR, VIDEBIT tot tantæque justus hominis bona a principio hujus Psalmi usque huc narrata: & hæc videns, odio maximo contra ipsum justum, motus IRASCETUR vehementer; ita ut, præ tanta ira interiori, in exteriorem etiam, commotionem inordinatam prorumpat; dentibus videlicet fremendo, & a magnitudine doloris ex invidia concepti tabescendo. Hæc de diabolo incorporeo, & ideo dentes non habente, intelliguntur metaphorice, tamquam descriptiones quædam furentis invidi. Possunt nihilominus hæc eadem verificari ad litteram de quolibet homine maximis invidiæ peccatis involuto, & supra modum exagitato, qui contra justum, sibi etiam ad videndum gravem, furit modo illo, quo hic a Psalmista describitur.

Tex. DESIDERIUM PECCATORUM PERIBIT: quia scilicet nec diabolus, nec quisvis homo peccator assequetur de justo, id, quod desiderabat; videlicet, ipsius justus ruinam, tantorumque bonorum privationem.



Psalmus CXII.

Laudate pueri Dominum: laudate nomen Domini.
Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, & usque
in sæculum.

A solis ortu usque ad occasum, laudabile nomen
Domini.

Excelsus super omnes gentes Dominus, & super
coelos gloria ejus.

Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat,
& humilia respicit in coelo, & in terra?

Suscitans a terra inopem, & de stercore erigens
pauperem:

Ut collocet eum cum principibus, cum principibus
populi sui.

Qui habitare facit sterilem in domo, matrem
filiorum lætantem.



*Quales es-
se debeant
laudantes
Deum, siue
prædican-
do, siue
docendo, si-
ue &c.*

Contra illos, qui prædicant se-
metipsos, idest, in laudes Dei
ore dicendo, gloriam propri-
am corde apud homines quæ-
runt; & consequenter vane
inde superbiunt, unde seipsos
humiliare debebant, cognoscendo se ver-
miculos ad tantam Dei maiestatem allocu-
tione laudandam, ex pura ipsius misericor-
dia, assumptos; Psalmista, tanquam repel-
lens eos dicit: LAUDATE PUERI DOMI-
NUM. Non vos, inquit, superbi, nisi for-
san PUERI efficiamini, LAUDATE DOMI-
NUM. Quare? Quia tempus infructuose
perdetis; cum non sit speciosa laus Dei in
ore superbiorum, cui semper placuit humi-
lium deprecatio. Numquid non etiam De-
um ipsum a suis laudibus repellentem au-
disti superbos, quando uni illorum omnes
repræsentanti dixit psal. 49. *Quare tu e-
narras iustitias meas, & assumis testamen-
tum meum per os tuum?* Non ergo viros, a-
dolescentes, senes, aut cujuslibet ætatis
mares, vel fœminas, excludit a laudibus
divinis Psalmista dicendo, LAUDATE PUE-
RI DOMINUM: sed solum illos, de quibus
in Phariseo superbo orante, idest, in pro-
priis viribus exaudiri orationem suam cre-
dente repræsentatis, dixit ipse Dominus
Luc. 18. *Qui se exaltat, humiliabitur.* Illi
igitur orantes, seu quovis alio modo lau-

dantes Dominum, idest, laudes ejus impor-
tantia annunciantes, sunt PUERI; qui non
ex meritis suis (quæ apud suam ipsorum
æstimationem nulla sunt), sed solum ex Dei
gratuito dono, exaudiri, approbari, seu
commendari, firmiter, inviolabiliterque, &
simpliciter credunt. Qui etiam se indignis-
simos reputant, & ex toto corde coram
Deo fatentur, præsentari, assistereque in
conspectu tantæ maiestatis, & (quod al-
tius est) cum ipsa loqui, quam supernæ
coelorum Potestates, Cherubim quoque,
ac Seraphim, & omnes illius patriæ no-
bilissimi cives, summa cum admiratione,
attentissime suspiciunt, & sic suspiciendo
reverentissima humilitate tremunt.

Tex. LAUDATE NOMEN DOMINI. Idest,
non solum Domino, sed etiam nomini ejus
afferte gloriam, & honorem. NOMEN enim
ipsius est valde dignum summis laudibus,
quia potentissimum ad salvandum suos, &
ad perdendum inimicos est, juxta illud Exod.
15. *Dominus vir pugnator: omnipotens nomen
ejus.*

Tex. SIT NOMEN DOMINI BENEDICTUM,
EX HOC NUNC, ET USQUE IN SÆCULUM:
scilicet, a nobis pueris. Ista enim est res-
ponsio puerorum, quos ad laudandum Do-
minum invitaverat Psalmista. Unde licet
NOMEN DOMINI sit ex tunc ante omnia
sæcula BENEDICTUM, secundum rei veri-
ta-

*Pueri a
Propheta
intente des-
cribuntur.*

*De nomine
Domini, &
responsione
puerorum.*

tatem; tamen secundum cognitionem humanam istorum puerorum, qui noviter cantant, est ab illis BENEDICTUM EX HOC NUNC, idest, ex presenti temporis instanti, ET USQUE IN SÆCULUM venturum, idest, usque in æternum sine fine sequens. Quid hinc habes? Quod istorum pueritia est senilis, idest, plena prudentiæ, quam sacra Scriptura senibus solet attribuire. Correspondenter igitur de per ætatem senibus bene laudantibus Dominum dic, quod eorum senectus est ex sancta illa humilitate puerilis; sicut de pueris, idest humilibus, prudenter Dominum laudantibus dictum est supra, quod eorum pueritia est senilis.

Deus est semper, & ubique laudandus.
Tex. A SOLIS ORTU USQUE AD OCCASUM, LAUDABILE NOMEN DOMINI. Idest, per omnem terram, cujus totalitas ipsis verbis extremitatum ejus, idest, Solis ortu, & occasu, significatur, est LAUDABILE, idest, dignissimum summe laudari NOMEN DOMINI. Responsum suum ad præmissam Psalmistæ invitationem prosequuntur adhuc pueri: & sicut desiderarunt, nomen Dei a seipsis, ab omnibusque aliis benedici in omni tempore, dicentes, *sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc, & usque in sæculum*; ita nunc se desiderare ostendunt, quod laudetur in omni loco, subjungentes, A SOLIS ORTU USQUE AD OCCASUM, LAUDABILE sit NOMEN DOMINI; quemadmodum est, secundum rei veritatem, LAUDABILE.

Tex. EXCELSUS SUPER OMNES GENTES DOMINUS, ET SULER COELOS GLORIA EJUS: idest, DOMINUS est plus quam omnes tum in terris, tum in cœlis habitantes, EXCELSUS, atque gloriosus. Et ideo inferre intendunt iidem pueri, quod jure optimo nomen Domini est benedicendum, laudandumque in omni tempore, & in omni loco: ut ipsimet, desiderantes hoc, dixerant.

Tex. QUIS SICUT DOMINUS DEUS NOSTER, QUI IN ALTIS HABITAT, ET HUMILIA RESPICIT IN COELO, ET IN TERRA? Nullus, scilicet, est in tam altis habitans, nullus est, qui, si in tam altis habitaret, dignaretur oculo benigno respicere humilia. Hanc prophetica sententiam multi vident verificari quotidie in altis principibus terrena sapientibus; quoniam præ superbia, quam in alto loco positi sapiunt, dedignantur oculo pacifico respicere humilia, scilicet, pauperes, & infirmos, & in calamitatum variarum fundo positos. Apud illos enim principes superbiæ fastu inflatos (ne interim de bonis principibus loquar) illud vulgare dictum maxime viget: *Pauper ubique jacet*. Normam siquidem malam illius divitis in victu, & vestitu splendidi sequuntur, qui Lazarum mendicum, ulcerosumque dedignabatur oculo misericordiæ aliquantulum respicere (Luc. 19.) Unde sibiipsis timeant de simili casu, quem

legimus evenisse prædicto diviti post mortem. Cæterum ad Psalmistam potius redeamus, qui non sine causa (ut ex prædictis in oppositum patet) admiratur summam Dei bonitatem, dicens: QUIS SICUT DOMINUS NOSTER, QUI IN ALTIS HABITAT, ET HUMILIA RESPICIT? Nonne & alta? Non sic: sed *alta a longe cognoscit* (ut habes in alio Psalmo). Quomodo de prope RESPICIT HUMILIA, & a longe alta? *Quia superbis*, (Jacobi 4.) qui per alta male ab eis possessa designantur, *resistit*, superna bona ipsi juste denegando: *humilibus autem misericorditer dat gratiam*. Numquam legisti, Deum ipsum per Psalmistam dicentem, Psalm. 100. *Superbo oculo, & insatiabili corde, cum hoc non edebam: & per Isaiam cap. 66. Ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & tremmentem sermones meos?* Quod idem est ac dicere: Super quem autem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & timentem sermones meos? Quia verò taliter humilia sunt & in cœlo (tremunt potestates), & in terra (Domine audi vi auditionem tuam, & timui); ideo Deus in altissimis habitans hæc HUMILIA, quæ ipse talia fecit, RESPICIT IN COELO, ET IN TERRA. Denique habitavit etiam in altis Dominus, quando in cruce sancta exaltatus per plures horas stetit; & tunc humilia respexit, tum in cœlo, tum in terra. In cœlo quidem, cum suam dilectissimam Matrem, & Discipulum videns, allocutus est: in terra autem, cum Latronem dextrum, & alios ad seipsum revertentes percutiendo pectora sua, extraxit misericorditer de lacu miseriæ magnæ, & de luto profundissimæ faciis.

Tex. SUSCITANS A TERRA INOPEM, ET DE STERCORE ERIGENS PAUPEREM: scilicet, ex misericordia sua, non ex meritis eorum, motus. Et quæ erant eorum merita, nisi inopia, & stercus? Ergo contra ipsorum magna demerita eisdem piissimus fuit, suscitando, & erigendo in prædictis miseriis jacentes. Porro per illud verbum, SUSCITANS significatur, quod miraculosum opus est hoc, assimilatum suscitationi alicujus mortui. De inopia siquidem, & stercore erigere pauperem nulli convenire potest, nisi Deo, juxta illud Job 14. *Quis potest facere mundum de immundo?* & illud Beati Augustini: *Justificare impium majus est, quam creare cœlum, & terram apud D. Thomam 1. 2. q. 113. ar. 9. 10.* Maximum igitur beneficium facit Deus homini, quando ipsum de miserrimo hoc statu, scilicet, inopiæ spiritualis, stercorizate foetidissimis videlicet peccatis, in quibus longissimo tempore, tanquam porcus, cum nimia delectatione inveteravit, erigit in altum, nobilissimumque statum; quem Psal-

Sedes Dei sunt humiles corde.

De Christo crucifixo videtur humilia.

mista

*Emphasis
hæc pro-
phetia di-
ligenter
notanda.*

*Veri opti-
mæque Re-
ligiosi des-
cribuntur.*

mista mox describit in tex. UT COLLOCET EUM CUM PRINCIPIBUS, CUM PRINCIPIBUS POPULI SUI. Ubi nota emphasim reduplicativam de PRINCIPIBUS. Ac si dicat: Illum hominem de tam infelici statu erectum Deus inter principes non simpliciter felices, sed felicissimos, collocare statuit, & effectualiter collocavit. Qui sunt principes populi sui? Illi, qui habitant nunc in domo Domini militante, nomen ejus vesperare, & mane, & meridie, ibi studiose pariter, ac devote collaudantes; insuperque de virtute in virtutem ambulantes; & postea mortui corporaliter, habitantes in ejusdem domo, sed omnino triumphante, videbunt ipsum Deum deorum in Sion, idest, in excelsis.

Tex. QUI HABITARE FACIT STERILEM IN DOMO, MATREM FILIORUM LÆTANTEM: idest, qui illam, quæ extra domum erat sterilis, facit esse fecundam FILIORUM multitudine LÆTANTEM, dum manet IN DOMO. Erat quidem anima Pauli valde sterilis, nihil videlicet boni, immo multum mali sterilitatem majorem causantis habens, quando extra domum, idest, Ecclesiam Dei vivi, manebat (ut ipsemet testatur ad Gal. cap. I.): sed postquam Deus fecit animam

ejusdem habitare IN DOMO illa sancta, fecunditatem magnam ex generatione FILIORUM plurimorum concepit (ut ex suis 14. epistolis constat.) Extra Ecclesiam igitur (o vos omnes, qui habitatis orbem) est magna sterilitas, nihil penitus boni salientis in vitam æternam proferens; & in Ecclesia est grandis FILIORUM, idest, bonorum operum fecunditas. Hoc totum experimentaliter cognovit ille, qui extra paternam domum positus, suspirando dicebat: *Quantum mercenarii in domo Patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereor! Surgam igitur (sic facite vos hæretici), & ibo ad Patrem meum, & dicam ei: Pater, peccavi in cælum, & coram te, Luc. 15.* Porro alia ad Psalmum expositio bona adduci potest: quam animus cujusque quotidie experitur, dum solitarius manens, sit fecundus per orationem, studium, securitatem a tribus inimicis, scilicet, visu (dum interim non videt vana), auditu (nec illa audit), lingua (nec loquitur ipsa cum vanis): extra domum autem, idest cameram, positus sit sterilis per prædictorum opposita. Unde & quidam dixit: *Quoties inter homines fui, minor homo redii.*

*Pro steri-
litate fu-
gienda, &
fecunditate
acquiren-
da.*



Psalms CXIII.

In exitu Israel de Ægypto, domus Jacob de
populo barbaro:

Facta est Judæa sanctificatio ejus, Israel potestas ejus.

Mare vidit, & fugit: Jordanis conversus est retrorsum.

Montes exultaverunt ut arietes: & colles sicut
agni ovium.

Quid est tibi mare, quod fugisti: & tu Jordanis, quia
conversus es retrorsum?

Montes exultastis sicut arietes, & colles sicut agni ovium.

A facie Domini mota est terra, a facie Dei Jacob.

Qui convertit petram in stagna aquarum, & rupem in
fontes aquarum.

Non nobis, Domine, non nobis; sed nomini tuo
da gloriam.

Super misericordia tua, & veritate tua: nequando dicant
gentes: Ubi est Deus eorum?

Deus autem noster in coelo: omnia quæcumque
voluit, fecit.



Gressum filiorum Jacob, idest, Judæorum DE ÆGYPTO, ubi per annos plurimos manserant, narraturus Psalmista, immiscet multa miracula, quæ leguntur in libris Exodi, & Jo-

sue diffusius: ut ostendat, illum egressum Deo fuisse valde placitum; ut qui ipsum egressus principium tot, tantisque miraculis exornaverit. Hinc ergo discere nos Psalmista vult, & quod a societate malorum hominum, qui ex suo consortio animas nostras etiam venialibus imperfectio- nibus affligunt (Ægyptus enim interpreta- tur afflictio), discedere debemus, & quod nostra talis discessio est multum Deo placens; & quod Deus propter discessionem talem donis pluribus nos largissime ornabit. DE POPULO, ait Psalmus, BARBARO, Populus Ægyptiacus vocatur hoc in loco barbarus, tum quia erat agrestis moribus, tum quia non cognoscebat verum Deum, tum quia adorabat Deos alienos, idest, Dæmonia in suis idolis. DOMUS igitur JACOB reliquit non tantum Ægypti populum, sed etiam civitates, ut salvaretur, & ad ter-

ram promissionis, lacte, & melle manan- tem, posset accedere. De qua terra sequi- tur in

Tex. FACTA EST JUDÆA SANCTIFICA- TIO EJUS, ISRAEL POTESTAS EJUS: nam Israel, qui & Jacob, idest, populus Judæ- orum fuit POTESTAS ipsius Judæ, idest, possedit tanquam Dominus, seu Patronus, ipsam terram, quæ vocabatur JUDÆA. Unde quidam populi illius majores ad pro- bandum, quod essent Domini, seu patro- ni Judæ, dicebant (Joan. II.) *Ne Ro- man tollant nostrum locum, & gentem.* JUDÆA quoque FACTA EST illius populi SANCTIFICATIO, quia in terra illa erat Templum, ubi sancta a Deo præcepta sa- crificia immolabat Israeliticus populus: in- super & cæremonias multas sanctas, ut- pote a Deo ordinatas, tum in victu, tum in vestitu, tum in omni conversatione, observabat populus ille in Judæa, postquam terræ illius possessor factus est.

Tex. MARE VIDIT, ET FUGIT: idest, ad modum videntis se habuit, quando ad præ- sentiam mox ibi apparentis populi Judæ- orum stetit, cessando a continuo fluxu suo, qua-

*Vis salva-
ri, fuge
malos.*

*De evitã-
do imper-
fectorum
consortio
notandum.*

De reverentia hominum ad servos Dei.

quasi fugiens præbere impedimentum, quo impeditus fuisset ille populus, ne transiret, si illud a fluxu ordinario non cessasset. Porro, si tantum hoc de mari rubro miraculum vis diffusius videre, recurras ad Exod. cap. 14. 15. Ibi siquidem MARE illud, quasi ad reverentiam servorum Dei, qua ipsos tunc sanctos honorabat modo suo, videbis ab impeditioe eorum, quasi eam abominando, fugiens; & inde addisces, quantam reverentiam debeant honorificam habere animati homines erga servos Dei, maximeque Sacerdotes, quando inanimata illos antiquos, in Sacerdotio certe, & in Sanctitate forsitan minores, sic honorifice reverita fuerunt.

De miraculis a quarum montium, collium.

Tex. JORDANIS CONVERSUS EST RETRORSUM: scilicet, a cursu suo secundum naturam ordinario: ut videlicet Dei populo liberum, ac securum, siccumque præberet iter. De quo miraculo ad plenum videbis in Josue cap. 3. 4. & inde addisces sanctam, reverentiam ab aquis inanimatis, quam homines, exemplo illarum commoniti, servis Dei afferre tenentur; ne ab inanimatorum comparatione in die Judicii confundantur (ut supra de mari rubro).

Tex. MONTES EXULTAVERUNT UT ARIETES, ET COLLES SICUT AGNI OVIVM. Idest, exultationis materia montes fuerunt arietibus, & colles agnis ovium. Quomodo fuerunt talis materia? In producendo virides herbas, lætaque pascua arietibus, & agnis. Nam ex his productis EXULTAVERUNT modo suo ARIETES, ET AGNI: cum inde lætanter, festive, certatim, & ad satietatem usque naturaliter consideratam plenarie pasti sint. Quia ergo montes, & colles sic fecerunt exultare arietes, & agnos; ideo a Psalmista per quamdam figuram dicti sunt ipsi montes, & colles exultasse. Hoc verò de productione talium, tantorumque pascuorum dictum pro magno miraculo habetur, & narratur ab ipso Propheta; & meritò quidem. Quod enim in deserto, tam ex se horrendo, sterili, & inaquoso, & per consequens in montibus, collibusque tam ex se horrendis, sterilibus, & inaquosis, nascerentur tot, tantaque, & lætissima pro innumeris fere pecoribus sufficientia pascua, non potest nisi grande miraculum a sapientibus reputari. Ideoque cum magna admiratione contemplatur & hoc, & alia præmissa facta ipse Psalmista, dicendo ut sequitur.

Tex. QUID EST TIBI MARE, QUOD FUGISTI: ET TU JORDANIS, QUIA CONVERSUS ES RETRORSUM? MONTES EXULTASTIS SICUT ARIETES, ET COLLES SICUT AGNI OVIVM. Idest, O MARE, quid tibi causa fuit, QUOD FUGISTI? Idest, quare FUGISTI? ET TU, O JORDANIS, quare CONVERSUS ES RETRORSUM? ET VOS, O MON-

TES, quare EXULTASTIS SICUT ARIETES? & VOS, O COLLES, quare EXULTASTIS SICUT AGNI OVIVM? Interrogat Psalmista hæc inanimata; non quia nesciat, ipsa esse inanimata, & consequenter nec per seipsa eum auditura, nec ei responsura; sed ut doceat nos, ex visibilibus interrogatis, Idest, bene contemplatis, ad invisibilia cognoscenda ascendere: id quod est, illa visibilia quasi per manum nos ad invisibilium cognitionem introducere. Interrogando igitur inanimata, semetipsum potius per illorum contemplationem interrogat, cur sic, vel sic de illis factum sit: unde & responsio, quæ nunc sequetur, inanimatis non est proprie attribuenda; sed potius ipsi Prophetæ, in præmissorum inanimatorum contemplatione sibi respondenti.

Tex. A FACIE DOMINI MOTA EST TERRA, A FACIE DEI JACOB. Idest, ad iussum DOMINI Dei veri, qui est solum in JACOB, Idest, in Judæa a JACOB descendente notus (Psalm. 75.), factæ fuerunt in terra, & de terra nostra istæ commotiones, de quibus, videlicet, a te interrogamur. Non ergo nos inanimata per virtutem nostram facimus: sed præsentis Dei omnipotentia fecit de nobis hæc magnalia.

Tex. QUI CONVERTIT PETRAM IN STAGNA AQUARUM, ET RUPEM IN FONTES AQUARUM. Idest, qui de petra durissima aquas in tanta abundantia eduxit bis, scilicet, Exod. 17., & Numer. 20., ita ut viderentur petra ipsa, & rupes esse totaliter conversæ IN AQUARUM FONTES, ET STAGNA. Miraculum quidem hoc ad litteram intellectum maximum fuit, utpote supra totam naturam & petra, & intelligentiæ humanæ: sed secundum allegoriam intellectum, majus incomparabiliter est, utpote ad Christi crucifixi passionem relatam. Petra hæc secundum allegoriam (testante Apostolo 1. Cor. 10.) erat Christus. Quid ergo de Christo habes ex Evangelio? quod factus in agonia, dum oraret, sudavit (loco illius veteris aquæ) sanguinem: quod ad columnam postea ligatus crudelissime fuit flagellatus toto corpore; ubi, putas, ad quantam sanguinis effusionem? quod item fuit coronatus spinis toto in capite acutissimis, ad cerebrum usque, ex maxima percussione ipsarum spinarum a crudelissimis militibus facta, penetrantibus; & hic quantam putas sanguinis effusionem ex sacratissimo Christi capite undique erupisse? quod ultimò fuit clavis, & in manibus, & in pedibus violenter affixis, a terra in altum crucifixus, & elevatus; ubi in cruce per tres horas toto corpore a solis clavis illis sustentatus miserrime dependebat. Quantam putas sanguinis abundantiam, immo & superabundantiam, ex manibus, & pedibus, totoque ipsius Christi cor-

Cur inanimata interrogatur in Scripturis.

De sanguine copiosissimo Petra mystica.

corpore effluxisse? Dixisses utique, & verum dixisses, quod PETRA ipsa mystica in sanguinem tota conversa est. Porro, juxta Psalmistæ prophetiam, Deus CONVERTIT PETRAM hanc mysticam IN prædictos FONTES AQUARUM; quia Deus Pater tradidit passionibus tot & tantis Christum, filium suum, propter nos, & nostram salutem. Id quod & fidelissimus Ecclesiæ Catholicæ Doctor Sanctus Thomas affirmat, declarat, probat, & contra negantes defendit in 3. par. qu. 47. art. 3. ubi etiam art. 6. charitatem maximam ipsius Patris, & Filii erga nos ostendit per hæc verba: *Christus voluit quidem suam passionem, sicut & Deus Pater eam voluit: iniquam tamen actionem Judæorum non voluit.* Hæc ibi. Quid ergo pro tanta charitate, tantisque charitatis effectibus retribuemus Domino? Verè, si totos nosmetipsos in obsequium Christi continuum per infinita sæcula ex toto corde expenderemus, non posset ei a nobis reddi æquivalens. Rursum adhuc, si mille mortes quotidie pro Christo ex totis cordis visceribus libentissime pateremur, nec sic in veritate eidem redderemus æquivalens. Quid igitur (dicat quisque cum Psalmista Psal. 115.) retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo: idest, offeram ei salutiferam passionem suam, & clamore cordis magno ipsum invocans, dicam: *Deus in nomine tuo, quod est Jesus, salvum me fac* (Psal. 53.), *quoniam egenus, & pauper sum ego* (Ps. 108.).

Tex. NON NOBIS, DOMINE, NON NOBIS, SED NOMINI TUO DA GLORIAM. Idest, fac in nobis, ut nos NON NOBIS, SED NOMINI TUO demus GLORIAM, de favoribus videlicet, quos fecisti nobis, & in fuga maris, & in retorsione Jordanis, & in exultatione tum montium, tum collium: fac nos non superbire, quasi ex meritis nostris, vel internis, vel externis, tantos favores a te receperimus; sed potius fac, ut veraciter cognoscamus, & confiteamur, quod tantas misericordias nobis omnino immeritis fecisti propter nomen tuum, idest, propter temetipsum ex nomine tuo, quod est Jesus, manifestandum. Porro, quod sic exponendus sit ille textus NON NOBIS, DOMINE &c., quemadmodum exposuimus, habetur a Sede Apostolica (ut narrat Concilium Arausicanum) dicente cap. 9. *Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur, operatur.* Hæc ibi. Ex quo dicto colligitur, quod tunc Deus dicitur facere aliquid, quando in nobis facit, ut faciamus; tunc ipse dicitur facere. Sicut in proposito dicitur dare GLORIAM NON NOBIS, SED NOMINI SUO, quia in nobis facit, quod demus GLORIAM NON NOBIS, sed SUO NOMINI.

Tom. IV.

Tex. SUPER MISERICORDIA TUA, ET VERITATE TUA, scilicet, fac istud, quod præmissum est, idest, quod non nobis, sed nomini tuo demus gloriam de beneficiis illis receptis. MISERICORDIA enim TUA in hoc apparebit simul cum VERITATE, quia tu misericorditer donabis cognoscere, & confiteri hanc veritatem, scilicet, quod non propter merita nostra, sed propter sanctum nomen tuum feceris nobis tanta beneficia; nam si contrarium suspicaremur, & fateamur, diceremus utique falsitatem, & contra misericordiam tuam, tamquam vere ingratiissimi, simulque superbissimi peccatores.

Tex. NEQUANDO DICANT GENTES: UBI EST DEUS EORUM? si scilicet audirent, nos nobis, non autem tibi, dare gloriam de perceptis muneribus. Tunc siquidem ex hoc nostro facto haberent GENTES occasionem dicendi illud, scilicet, UBI EST DEUS EORUM? Ex instinctu enim naturali rectæ rationis norunt GENTES, quod primò gloria de operibus nostris, vel etiam de bonis advenientibus nobis, non nobis, sed Deo nostro, tamquam primo principio omnium bonorum nostrorum, & ultimo fini, danda est (ut colligitur ex dicto illo de gentibus Roman. 2. *Opus legis scriptum in cordibus suis*): ideoque si nobis talem gloriam dare viderent, eisdem meritò videretur, quod nos non haberemus alium Deum, nisi nosmetipsos; unde & consequenter recte, sed, tamquam nobis insultantes, irrisorie dicerent: UBI EST DEUS EORUM? Hinc vide tu prudens Lector, ad quantum scandalum, quantamque ipsorum scandalizantium ignominiam deducat tandem superbia aliquorum, dum sibi metipsis arrogant gloriam de suis bonis, quæ in rei veritate soli Deo debetur, quando etiam GENTES de tanta arrogantia malorum Judæorum scandalizandas dicit Psalmista.

Tex. DEUS AUTEM NOSTER IN COELO: OMNIA QUÆCUMQUE VOLUIT, FECIT. Idest, DEUS NOSTER extitit IN COELO (ad differentiam deorum vestrorum, o Gentes), & OMNIA supradicta beneficia nobis FECIT, quoniam sic facere nobiscum ex bonitate sua VOLUIT. Respondet enim nunc Gentibus præmissis Psalmista pro bonis Judæis, qui non sibi superbe de illis beneficiis arrogabant gloriam, sed humiliter, & veraciter, simulque devoto corde ipsam Deo soli attribuebant. Illud autem, quod in suo illo proposito de Deo dicunt, QUÆCUMQUE VOLUIT, FECIT, extenditur quoque universaliter ad omnia ab ipso creata. Non enim creavit illa, eo quod creari meruerint, sed quia sic, vel sic, ea creare VOLUIT. Neque per divinam suam naturam Deus ipsa creavit (quemadmodum generaverat ab æterno Filium suum):

T

sed

Charitati Dei Patris, & Filii, non potest reddi æquivalens.

De gloria soli Deo danda de bonis nostris.

Contra Pelagium.

Contra superbos, & ingratos Sedes Apostolica.

sed per suam piissimam voluntatem, per quam & recreavit impium, dicente Apostolo Jacobo de tali recreatione cap. 1. *Voluntarie genuit nos verbo veritatis*; & idem confirmante, simulque declarante Christo sic alloquente Patrem, Matth. 11. *Revelasti ea parvulis, quoniam sic pla-*

citum fuit ante te. Numquid non & ad confundendam Pelagii arrogantiam dixerat in persona omnium a Deo protectorum Psalmista: *Salvum me fecit Deus, quoniam voluit me?* Psal. 17. & Psal. 43. *Brachium eorum non salvavit eos: sed dextera tua; quoniam complacuiisti in eis.*

*Damnat
adhuc Pe-
lagium.*

Simulacra gentium argentum, & aurum, opera
manuum hominum.

Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non
videbunt.

Aures habent, & non audient: nares habent, & non
odorabunt.

Manus habent, & non palpabunt: pedes habent, &
non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo.

Similes illis fiant, qui faciunt ea: & omnes, qui
confidunt in eis.

Domus Israel speravit in Domino: adjutor eorum,
& protector eorum est.

Domus Aaron speravit in Domino: adjutor eorum,
& protector eorum est.

Qui timent Dominum, speraverunt in Domino: adjutor
eorum, & protector eorum est.

Sciens Propheta, quod opposita juxta se posita magis elucescunt, ponit nunc conditiones Deorum GENTIUM infidelium, postquam de vero Deo mentionem immediate jam fecerat, posteaque facturus est, finitis falsorum Deorum conditionibus; & hoc facit, & faciet, ut magis ignominia falsorum Deorum cum suis cultoribus, & e diverso veri Dei cum suis cultoribus excellentia appareat. Dicit ergo de falsis, SIMULACRA GENTIUM ARGENTUM SUNT, ET AURUM, manibus HOMINUM fabricata; quæ organis sensuum frustratorie, cum ipsis non utantur sentiendo, coornata sunt. Ex his constat, quid Apostolus dicere voluerit, cum inquit 1. Corinthios 8. *Nihil est idolum*; nam AURUM, ET ARGENTUM nec sunt, nec esse possunt Deus verus: cujus tamen contrarium existimabant Gentes; ut habes ex Concilii Tridentini doctrina per oppositum ad Imagines Christianorum insinuata, Sess. 25. cap. 2. *Olim fiebat a Gentibus hoc, quod in Idolis spem suam collocabant; & credebant, quod inesset in iis aliqua divinitas, vel virtus, propter quam essent colenda; & quod fidu-*

cia esset in imaginibus figenda. Ecce igitur, quod *Idolum nihil est*: cum & ex ipso Gentium phantasmata nihil sint.

Tex. OS HABENT, ET NON LOQUENTUR: scilicet, numquam per seipsa locutione ulla LOQUENTUR, & numquam per Dæmonia intus inhabitantia locutione proficua animarum saluti. Quod enim loquerentur Dæmonia quandoque in illis Gentium simulacris, colligitur ex illo Psalmi 95. dicto, *omnes dii gentium dæmonia*: & per experientiam postea visum est, quod sic loquebantur, & audiebant, & aliqua alia sensuum opera faciebant; quorum nihil illa simulacra, ut aurea, & argentea (secundum quod hic intelligit Psalmista), facere poterant. Quod verò illa Dæmonia numquam loquerentur animarum saluti utilia, constat ex eo, quod semper animarum veræ saluti contrariantur. Porro, quod in hoc sensu accipi debeat, ad mentem Psalmistæ, locutio dæmoniorum in illis simulacris, habetur per oppositum ex differentia veri Dei ad falsos ponenda in *tex. Dominus, in quo Israel speravit, adjutor, & protector eorum est.* Ergo subintelligit Psalmista

*Perpetui
hostes ani-
marum
sunt dia-
boli.*

De maxi-
ma diffe-
rentia sa-
crarum
imaginum
ab Idolis.

ita, quod nullus Gentium Deus, in quo sperabant, adiutor erat, & protector eorum. Ex ista litterali, & consequenter necessaria sensus Psalmi declaratione patet bene consideranti, quod impium est applicare hæc de gentium simulacris dicta. (OS HABENT, ET NON LOQUUNTUR &c.) ad sacras Imagines Sanctorum apud veros Christianos in honorabili veneratione habitas. Ex qua item declaratione constat, talem, tantamque impietatem fuisse optimo jure detectam, simulque condemnatam a Concilio Nicæno II., & Concilio Tridentino ipsum sequente. Quid dixit Nicænum II. in actione septima? *Quicumque sententias sacræ Scripturæ de Idolis contra venerandas Imagines adducunt, anathema. Qui venerandas Imagines Idola appellant, anathema. Qui dicunt, quod Christiani Imagines ut Deos adorant, anathema. Qui audent dicere, Ecclesiam Catholicam idola aliquando suscepisse, anathema. Si quis has non salutaverit in nomine Domini, & Sanctorum ejus, anathema:* hæc ibi. Quid postea dixit Concilium Tridentinum Sess. 25. *Imagines porro Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in templis præsertim habendas, & retinendas, mandat sancta Synodus; eisque debitum honorem, & venerationem impertiendam: non quod credatur inesse aliqua in iis divinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ; vel quod ab eis sit aliquid petendum; vel quod fiducia in Imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat a Gentibus, quæ in Idolis spem suam collocabant: sed quoniam bonos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant; ita ut per Imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur: id quod Conciliorum, præsertim verò secundæ Nicænæ Synodi, decretis contra Imaginum oppugnatores est sancitum.* Hæc ibi.

Quomodo
Imagines
Sanctorum
loquantur
vere, &
audiant.

Patet igitur ex præmissorum Conciliorum doctrina vere Catholica, quod de sacris Christianorum Imaginibus contraria dictis in Psalmo verificantur; tantum abest, quod ibi dicta de Idolis gentium possint secundum rei veritatem applicari ad sacras Imagines. Nam cum ad prototypa sua in cœlis existentia referantur Imagines Sanctorum, constat aperte recta ratione utenti, quod ipsæ Imagines loquuntur per os, quod habent; item quod audiunt per aures, quas habent; & sic de reliquis sensuum habituum similitudinibus. Sufficit enim ad hanc veritatem realem digne comprobendam, quod Imaginum prototypa sic repræsentata loquantur, audiant &c. Quis autem sapiens negabit umquam, quod Christus, Deipara Virgo, alique Sancti loquantur, audiant

&c.? Ex miraculis enim, quæ videmus quotidie fieri, ad venerationes, orationesque, & vota Imaginibus Sanctorum a Fidelibus facta, convincuntur omnes vere sapientes ad hoc, ut confiteantur, Imagines sacras audire, loqui &c. Loquuntur siquidem, quando Sancti per ipsas repræsentati exaudire se orationes prædictorum Fidelium ostendunt, per miracula ad præsentiam suarum Imaginum facta. Ad præsentiam dico: quoniam concursus populorum multus ad imaginem, sacramque domum (quæ, tanquam maxima reliquia, nobis a Deo donata est) Beatissimæ Virginis Mariæ Lauretanæ, ibique pro Fidelium votis miracula appensa constringunt sua demonstratione intellectum ad sic dicendum. Porro, quod hic de Laureto a populorum devotione frequentato dictum est, extende etiam proportionaliter ad cæterorum Sanctorum Imagines ubilibet existentes, a Deo per miraculorum operationem commendatas. Sicut ergo matrimonii oppugnatores contra Deum impios non dubitabis vocare, qui matrimonium per os Adam, dicentis Gen. 2. *Adhærebit homo uxori suæ*, approbavit; ita illos indubitanter impios esse cognosces, qui contra Deum per miracula Imagines approbantem insurgunt, Imagines ipsas oppugnando. Unde sicut Psalmista considerans opera Dei dixit, *Omnia in sapientia fecisti*, Psal. 103.; ita quicumque rectis oculis internæ rationis Imaginum inimicos consideraverit, non poterit non exclamare: *Omnia istorum fabulosa deliramenta in sua maxima insipientia ipsi adinvenerunt.*

Miraculis
Deus ap-
probat I-
magines
Sanctorum.

TEX. SIMULACRA GENTIUM ARGENTUM, ET AURUM: scilicet, ad nihil secundum rei veritatem honorabile per suam ipsorum repræsentationem relata. Non enim Jupiter, aut Venus, aut aliquis similitum Deorum GENTIUM, per ipsorum SIMULACRA effigiatorum, erat secundum realem veritatem honorabilis; quoniam honor (ut docet etiam Philosophia) non debetur nisi virtuti, & consequenter virtutis. Jupiter autem, Venus, & alii similes, non fuerunt vera animarum pulchritudine virtuosus, sed e contrario multis enormitatibus vitiosus; in ipsisque mortui sunt. Id quod non solum historiæ eorum, sed & ipsi viventes eorundem cultores demonstrarunt. Quidam enim Tyrannus, qui (si bene recorder) vocabatur Quintianus, exhortans quamdam Beatam Virginem nomine (ni a memoria fallor) Agatham ad sacrificandum Diis, audivit ab ipsa, tale sacrificium negante, hoc responsum: *Sis tu, sicut Deus tuus Jupiter: & uxor tua, sicut Dea tua Venus.* Tunc Quintianus iussit ipsam Virginem alapis cædi, dicens ei: *In injuriam Judicis noli garrere. Ad quem Virgo respon-*

*Paganorum
opinio ve-
ra de mo-
ribus deo-
rum suo-
rum.*

*Conclusio
de Sanctis
verissima.*

pondit. Miror, te virum prudentem, ad tantam insaniam devolutum, ut illos dicas deos, quorum vitam, nec tu, nec uxor tua, velis imitari. Juxta ergo illorum cultorum opinionem etiam, si recta postmodum ratione comite regeretur, dii sui non erant colendi, sed execrandi, respuendi, & penitus despiciendi. Ex præmissis omnibus, Lector prudens, inspicere differentiam longissimam sacrarum Imaginum Christianorum, a simulacris aureis gentium. Sancti namque per illas nobis repræsentati (ut in eorum Ecclesiasticis historiis patet) fuerunt veris animarum virtutibus ornati: & si aliquando quidam in vitiis fuissent, fecerunt postea condignam de ipsis poenitentiam, in morteque a corpore decedentes in gratia Dei constiterunt fortes; & sic ad coeleste regnum animæ ipsorum evolarunt. Unde eisdem debetur etiam meritissime honor, & gloria, apud homines vere Christianos, atque Catholicos.

*De uni-
versali
misericordia
idolola-
triarum.*

Tex. SIMILES ILLIS FIANT, QUI FACIUNT EA, ET OMNES, QUI CONFIDUNT IN EIS; ut, scilicet, assimilentur illis simulacris in hoc, quod in mente priventur veris judiciorum sensibus, quemadmodum illa in suo corpore privata sunt suorum sensuum operationibus. Et vere adimpleta fuit hæc prophetia in Gentibus illis. Nam eorum mens nec ore cordis loquitur veræ sapientiæ verba; nec oculis internis vident ea, quæ recta sunt; nec auribus interioribus audiunt, quæ sibi dicuntur a bonis utilia; naribusque cordis non odorant, quæ Dei sunt, idest, non delectantur in odore unguentorum divinarum: manibus item animæ suæ non acceptant dona, quæ a Deo eis offeruntur; pedibusque intraneis, idest, affectibus voluntatis, non

moventur in Deum, neque in suis necessitatibus corporis, & animæ clamant ad Deum pro auxilio opportuno. Quare? Quia Gentes hujusmodi sunt sine Deo in hoc mundo (ut testatur Apostolus ad Ephesios.) Quomodo enim, vel ore, vel oculis, vel auribus, vel naribus, vel manibus, vel pedibus, pertinentia ad Deum sentient interiorius, si interiorius sunt sine Deo? Restat igitur, ut de illis maxime verificetur illud Psalmi 9. *Non est Deus in conspectu ejus, inquinatae sunt viæ illius in omni tempore: & illud Isaïæ cap. 5. Qui dicitis malum bonum, & bonum malum; ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras; ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.*

Tex. DOMUS ISRAEL SPERAVIT IN DOMINO: ADJUTOR EORUM, ET PROTECTOR EORUM EST. DOMUS AARON SPERAVIT IN DOMINO: ADJUTOR EORUM, ET PROTECTOR EORUM EST. QUI TIMENT DOMINUM, SPERAVERUNT IN DOMINO: ADJUTOR EORUM, ET PROTECTOR EORUM EST: ad differentiam, scilicet, illorum simulacrorum, & etiam dæmoniorum in ipsis loquentium; quæ sperantes in eis non possunt ad salutem juvare, nec a vere malis protegere. Unde veraciter ad hoc confirmandum dicitur Deuter. 32. *Ubi sunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam? de quorum victimis comedebant adipem, & bibe- bant vinum libaminum: surgant, & opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant.* Ac si Gentibus insultando, dicatur: Dii vestri nec surgere, nec vobis opitulari, nec vos protegere possunt. Pro nihilo igitur tantum laborastis in servitium eorum: stultissime etiam, & vanissime, usque ad effusionem sanguinis filiorum vestrorum, & filiarum in honorem ipsorum deorum, Deuter. 32.

*De impo-
tentia ido-
lorum ad
juvandum
suos.*

Dominus memor fuit nostri: & benedixit nobis.
Benedixit domui Israel: benedixit domui Aaron.
Benedixit omnibus, qui timent Dominum, pusillis cum
majoribus.

Adjiciat Dominus super vos: super vos, & super
filios vestros.

Benedicti vos a Domino, qui fecit cœlum, & terram.
Cœlum cœli Domino: terram autem dedit filiis hominum.

Non mortui laudabunt te, Domine: neque omnes,
qui descendunt in infernum.

Sed nos, qui vivimus, benedicimus Domino, ex hoc
nunc, & usque in sæculum.

DEus, uno actu continuo, nulla interpolatione media, videt præsentialiter omnia, ad quasque creaturas, pro quocumque tempore, & duratione, spectantia: & ideo, quando dicitur aliquarum rerum memorari (ut hic) non de oblivione, sed de novo effectu procedente ab ipso, nasci tale dictum intelligitur. Quia igitur ipse, ex sua in Judæos hic a Psalmista narrata bonitate, fecit novum benedictionis effectum super ipsos; ideo dicitur in tex. DOMINUS MEMOR FUIT NOSTRI. Propterea & tamquam suum hoc de Deo dictum exponens Prophetæ, statim subjungit: ET BENEDIXIT NOBIS. Illud ET stat pro *idest*; unde sic exponendus est tex. DOMINUS MEMOR, IN bonum, FUIT NOSTRI, ET ideo BENEDIXIT NOBIS; qui, scilicet, speravimus in ipso. Propterea enim enumerat mox speciatim Psalmista eos, quos in Deo sperasse præmiserat, dicens: BENEDIXIT DOMUI ISRAEL, BENEDIXIT DOMUI AARON: BENEDIXIT OMNIBUS timentibus eum, PUSILLIS CUM MAJORIBUS. Ubi dicas, DOMUS, idest, familiæ: & PUSILLIS, scilicet, ætate, & humilitate. CUM MAJORIBUS, scilicet, ætate; PUSILLIS tamen humilitatis virtute. Quomodo utrisque horum PUSILLIS BENEDIXIT, cum ex seipsis non essent PUSILLI? Quia Deus ipse primo fecit eos esse PUSILLOS; & postea eis sic factis PUSILLIS superaddidit alias benedictiones: sicut & primo fecerat, ISRAELEM, AARONEM, aliosque, esse sperantes in Domino; & postea eis sic factis sperantibus superaddidit multas alias benedictiones. Porro Sedes Apostolica (quam refert Concilium Arausicanum) subministravit nobis hunc modum exponendi similes passus Scri-

pturarum, dum ait, ut infra. Ipsa enim inquit cap. 6. ejusdem Concilii: Si quis, nobis sine gratia Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, & pulsantibus, misericordiam dicit conferri; non autem divinitus, ut credamus, velimus, vel hæc omnia, sicut oportet, agere valeamus, per infusionem, & inspirationem sancti Spiritus, in nobis fieri constitetur; aut humilitati, vel obedientiæ humane subjungit gratiæ adjutorium; nec, ut obedientes, & humiles simus, ipsius gratiæ donum esse, consentit; resistit Apostolo dicenti = Quid habes, quod non accepisti? & = gratia Dei sum id, quod sum. Hæc ibi. Patet vero, quod resistens Apostolo, vel aliis Scripturis canonicis, est hæreticus: qualis erat Pelagius, quem cum suis ibi, & etiam in omnibus 25. capitulis ad Concilium Arausicanum transmissis, damnat Apostolica Sedes. Quæstio siquidem a nonnullis mota, de gratia, & libero arbitrio (ut ibi in principio narratur), fuit occasio responsionis illius ab Apostolica Sede; ut in Pelagianam hæresim, tractando illam quæstionem, aliqui ex ignorantia crassa non inciderent: unde, pro veritatis catholiciæ zelo, in præmissis 25. capitulis Pelagianam phantasiam declarans valde erroneam sacrosancta Sedes, illam radicitus evellit, eamque totaliter funditus condemnat.

Tex. ADJICIAT DOMINUS SUPER VOS, SUPER VOS, ET SUPER FILIOS VESTROS: augendo, scilicet, benedictiones prioribus plures SUPER VOS, omnemque familiam vestram; & conservando omnibus vobis tam auctas, quam priores, usque in finem, ut salvemini felicitate æterna.

Tex. BENEDICTI VOS A DOMINO, QUI FECIT CÆLUM, ET TERRAM: idest, invisibilia omnia per CÆLUM hic significata; &

Sedes Apostolica contra Pelagium.

Quæstio de gratia, & libero arbitrio, olim est decisa a Sede Apostolica.

De memoria Dei in Scripturis.

Sper bona, & pusillitas est nobis, non ex nobis, sed a Deo.

& omnia visibilia, nomine TERRÆ importata. Porro, hanc talium Scripturarum expositionem docet sancta Ecclesia, dum Symbolum fidei Apostolorum dicens, *Patrem creatorem cœli & terræ*, exponit sic, *visibilia omnium (en terræ), & invisibilia (en cœli)*.

Tex. CÆLUM CÆLI DOMINO: scilicet, CÆLUM est tanquam præcipua sedes majestatis suæ, ubi maxime gloriam suam elevis manifestat. In quo sensu Dominus ipse, veluti quid hîc intenderit Psalmista, ostendere volens, dixit nobis, ut orantes diceremus, *Matth. 7. Pater noster, qui es in cœlis*. Noluit enim per hoc negare, quod esset etiam alibi, & ubique: sed voluit demonstrare, primam sedem Dei esse in cœlis: ac si dixisset: Licet sit in omnibus locis Deus; nullo tamen in loco tantam majestatis suæ gloriam manifestat, sicut in cœlis: ideoque optime hîc Propheta dixit: *CÆLUM CÆLI DOMINO*.

Tex. TERRAM AUTEM DEDIT FILIIS HOMINUM; scilicet, ad habitandum, atque ex frugibus terræ vivendum, & (quod præcipuum est) ad sancte in terra operandum, pro consequendo loco ibi, ubi est *cælum cœli Domino*.

Tex. NON MORTUI LAUDABUNT TE DOMINE. Id est, in peccatis mortalibus MORTUI, hoc est, de eis nullum poenitentiae sensum, veramque cognitionem habentes, NON LAUDABUNT TE accepta tibi laudatione. Tu enim, Domine, odisti omnes taliter in peccatis sepultos, etiam quod

corporaliter vivant; & de talibus, te inspirante, sic prophetavi: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?*

Tex. NEQUE OMNES, QUI DESCENDUNT IN INFERNUM: id est, qui corporaliter mortui DESCENDUNT subtus terram. Eo modo enim loquitur Psalmista, quo Sanctus Patriarcha Jacob (ut narrat Genesis 42.) dixerat filiis: *Deducetis canos meos cum dolore ad inferos*: id est, facietis me corporaliter mori, & subtus terram viventium sepeliri. Vigilanter porro nota, prudens Lector, dictum illud: *NEQUE OMNES*. Unde sic argumentare (ut Logica docet): Si non omnes corporaliter mortui laudabunt Dominum; ergo aliqui eorundem Deum ipsum laudabunt. Ergo, ad litteram planam, Psalmista hoc in loco hominum animabus post mortem corporis assignat Purgatorium; ubi, per hoc saltem, quod illæ sunt in gratia Dei, patienterque tolerant poenas, laudant Dominum. Et hoc ad differentiam descendantium post mortem corpoream IN INFERNUM damnatorum, qui non laudant, sed semper blasphemant Dominum (ut dicitur in Apocalypsi).

Tex. SED NOS, QUI VIVIMUS, BENEDICIMUS DOMINO, EX HOC NUNC, ET USQUE IN SÆCULUM. Id est, QUI VIVIMUS vita gratiæ Dei, BENEDICIMUS ei & corde, & ore, & opere, semper ex hoc temporis instanti usque in æternam felicitatis cœlestis durationem.

*Quid sit,
Deum esse
in cœlis.*

*De Purgatorio
notandum
diligenter.*



Psalms CXIV.

Dilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ.
Quia inclinavit aurem suam mihi: & in diebus meis
invocabo.

Circumdederunt me dolores mortis: & pericula inferni
invenerunt me.

Tribulationem, & dolorem inveni: & nomen Domini
invocavi.

O Domine libera animam meam: misericors Dominus,
& justus, & Deus noster miseretur.

Custodiens parvulos Dominus: humiliatus sum,
& liberavit me.

Convertere anima mea in requiem tuam: quia Dominus
benefecit tibi.

Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos
a lacrymis, pedes meos a lapsu.

Placebo Domino in regione vivorum.



Ausam dilectionis, qua Deum
Psalmista se dilexisse affirmat,
dicit esse spem, qua sperat,
exaudiendam esse a Deo vo-
CEM ORATIONIS suæ. Spes
enim accendere solet dilectio-

nem ad illum, in quo speramus adjuvari
in bono faciendo, vel in malo cavendo.
Quia igitur sperabat Propheta in Domino
sic, idest, ut & in malis fugiendis, & in bo-
nis faciendis ab ipso juvaretur, ideo di-
cit, se illum dilexisse. Et quomodo in
Deum ipsum sperare potuisset, nisi prius in
eum credidisset? Scriptum est enim Rom.
10. *Quomodo Deum invocabunt* (scilicet,
per spem intra se illum vocantes), *in quem*
non crediderunt? Quasi apertius dicatur:
Non est possibile, quod quis speret in De-
um, nisi primò credat in eum. In hoc igitur,
quod Psalmista dicit, DILEXI, con-
significat necessario tres virtutes, scilicet,
Fidem, Spem, & Charitatem: ac si dicat:
Ego in Deum credidi, mox speravi, de-
inde ipsum DILEXI. Quare tria hæc habui?
QUIA ipse Deus INCLINAVIT AUREM
SUAM MIHI. Et quando? Cum ipse, se-
cundum humanitatem moriens in cruce,
a me spiritu prophetico prævisa, *Inclina-*
to capite tradidit spiritum, Joan. 19. Si e-

nim, *capite inclinato*, utique & aure
inclinata: ut videlicet vocem orationum
meorum in quacumque necessitate ad infi-
nitam suam misericordiam effusarum exau-
diret, ex merito mortis suæ commotus. Quod
ergo Psalmista crediderit, quod sperave-
rit, quod dilexerit, fuit secundum ipsius
attestationem ex maximæ pietatis Christi
dono, ex inclinatione videlicet auris suæ
ad illum; non autem ex propriis ejusdem
arbitrii viribus (contra Pelagianam arro-
gantiam, quam ideo condemnat.)

Tex. ET NOMEN DOMINI INVOCABO:
idest, intra me vocabo magna cum fiducia,
illinc ab ipso ad hoc invitatus, quod au-
rem suam inclinavit mihi; tamquam hoc
signo ad me dixerit: Postula a me quod
vis, quia paratus sum ad concedendum ti-
bi omnia, quæ pro salute tua æterna fue-
rint expedientia. Ideoque textus ille, *In-*
clinavit aurem suam mihi, sic exponendus
est. *Mihi*, idest, ad utilitatem meam. De
ipso enim Christo legimus dicere Isaiam
cap. 48. *Ego Dominus docens te utilia*, do-
cens videlicet verbo, vel facto, vel signo,
vel exemplo actionum, aut passionum to-
tius vitæ meæ. Ubi Dominus ipse per Isa-
iam Prophetam ostendit, quod tota vita
sua humana fuit schola, seu magisterium
no-

*Errorem
Pelagii
damnat
Psalmista.*

*Magisteri-
um nostrū
est tota
vita Chri-
sti.*

*Tres vir-
tutes The-
ologica.*

nostræ veræ, & æternæ utilitatis; hoc est, fuit tota expensa ad utilitatem nostram tum animæ, tum corporis perpetuam.

Tex. CIRCUMDEDERUNT ME DOLORES MORTIS; scilicet, per intimam de ipsis doloribus meditationem, vel etiam per eorundem experientiam realem. De primo, scilicet, de meditatione MORTIS, habes in Psal. 14. quantam animabus nostris afferat utilitatem ejusdem formido: *Timor & tremor*; vide tu illic. De secundo autem, scilicet, de reali MORTIS experientia, non est necesse aliud dicere circa DOLORES moribundi, quàm illud vulgatissimum, simulque verissimum: *Ultimum terribilium est mors*. Tantos verò corporis morientis DOLORES auget adhuc illud, quod Psalmista mox subjungit in *tex.* ET PERICULA INFERNI INVENERUNT ME: quando scilicet anima moribundi, ex intimis cordis visceribus apprehendit, se in tali puncto positam esse, ut de evasione a casu in Infernum nihil certi possit sibi promittere. Sed quid de extremis animæ angustiis dicendum, quando ex peccatorum suorum maximo impetu sibi tunc occurrentium, damnationemque æternam comminantium, consideratione subita, & insolita comprimitur? Tunc vere si moribundis daretur optio, dicerent montibus: *Cadite super nos; & collibus, operite nos*, Luc. 23. Quis juvabit nos ad fugiendum a ventura nunc ira? Hæc, vel his plus similia, considerans pro tempore mortis Propheta, exclamavit præ timore, & tremens dixit: PERICULA INFERNI INVENERUNT ME. Quid hinc prudens Lector inferre poterit? Quod inter opera charitatis hoc est maximum, orare pro illis, qui in articulo mortis sunt, ut INFERNUM, cujus PERICULA tunc maxime INVENIUNT, evadant, per multitudinem miserationum Dei efficaciter adiuti. Porro, in omnibus, & singulis orationibus suis, vel etiam in quibuscumque aliis pietatis operibus (ut, docendo, prædicando, scribendo, studendo &c.) deberent omnes habere hanc universalem, semel pro semper, intentionem adjuvandi etiam ipsarum suarum operationum suffragio agonizantes omnes in morte, secundum ordinem charitatis.

Tex. TRIBULATIONEM, ET DOLOREM INVENI: ET NOMEN DOMINI INVOCAVI. Id est, INVENI quidem adversitates illas, scilicet, TRIBULATIONEM in corpore, ET DOLOREM in anima: sed ab illis non sum superatus ita, ut NOMINIS DOMINI non recorderer; ipsumque Dominum, & per devotam fidem, & per invictam spem, & per accensam charitatem, non invocarem. Has enim virtutes, actusque illarum, non potuerunt in meipso extinguere, nec omnino ab exercitiis suis sanctis in Deum im-

pedire adversitates illæ; sed de me tribulato, & doloribus afflicto verificatum per gratiam Dei est illud Cantic. 8. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem; nec flumina obruent illam: lampades ejus, lampades ignis, atque flammarum.*

Tex. O DOMINE LIBERA ANIMAM MEAM: MISERICORS DOMINUS, ET JUSTUS, ET DEUS NOSTER MISERETUR, scilicet, animæ meæ recurrenti humiliter, & fiducialiter ad suam misericordiam, & justitiam. Quam justitiam? quam in ligno crucis mortuus Patri suo pro me exolvit ipse Christus. Porro in hac Christi justitia vehementer confisus, quam spiritu prophetico prævidebat, Psalmista clamavit frequenter ad ipsum Christum, Psal. 30. *In tua justitia libera me*: clamavit & ad nos, Psal. 4. *Sacrificate sacrificium justitiæ* (id est, offerte in remedium peccatorum vestrorum Deo passionem Christi crucifixi), & *sperate in Domino* (qui scilicet tale sacrificium pro justitia de peccatis nostris plenarie exolvenda obtulit primò). Ex omnibus his igitur consideratis a se conclusit Propheta: O DOMINE, qui es MISERICORS DOMINUS, ET JUSTUS, LIBERA ANIMAM MEAM, scilicet, ut vis per passionem tuam, & scis esse expediens salutis meæ eternæ.

Tex. CUSTODIENS PARVULOS DOMINUS: scilicet, in oculis mentis suæ, id est, in cognitione, & practica æstimatione infirmitatis, immo (ut verius dicam) nihilitatis propriæ. Tales PARVULOS CUSTODIT DOMINUS, non tantum universali, qua custodit omnia creata, sed etiam speciali custodia, de qua dixit alibi Psalmista, scilicet Psal. 33. *Custodit Dominus omnia ossa eorum: unum ex his non conteretur.*

Tex. HUMILIATUS SUM, ET LIBERAVIT ME: ita scilicet, quod nisi ego me humiliassem, ipse non liberasset me: ac si Psalmista suo exemplo unicuique dicat: Vis tu, qui es tribulatus, liberari a Deo? Humilia te ipsum coram eo. Quomodo? Sicut idem Propheta alibi de seipso docuit, ad Dominum sic loquens, Psal. 30. *Projectus sum a facie oculorum tuorum*: hoc est, non sum dignus, immo sum indignissimus comparere coram facie tua, & fundere in conspectu tuo orationem meam. Moxque ibi sequitur: *Ideo exaudisti vocem deprecationis meæ*: id quod hic dicitur, LIBERAVIT ME. Quando igitur aliquis vult a Deo exaudiri, ac de tribulationibus suis liberari, humiliet semetipsum quantum potest, id est, ex animo suo vere sentiat suam indignitatem ad hoc, ut exaudiat; firmissimam tamen spem collocando in Dei misericordia, quod, pro quanto ad salutem suam expedierit, liberabitur ab ipso: sic namque intelligit totum Psalmista de seipso,

De angustiis moribundorum nota diligenter.

Pientissima ad omnes exhortatio.

Sacrificiū
justitiæ est
Passio
Christi.

Humilitas
est via ad
salutem.

so, cum dicit, HUMILIATUS SUM, scilicet, sperans tamen in Dei maxima pietate: alioquin si per sanctam humilitatem desperans de se, non fuisset simul firmiter sperans in Deo, numquam junxisset hoc, scilicet, ET LIBERAVIT ME.

Tex. CONVERTERE ANIMA MEA IN REQUIEM TUAM: idest, in Deum, qui solus est requies tua.

Tex. QUIA DOMINUS BENEFECIT TIBI. Idest, ideo BENEFECIT TIBI, ut ex beneficiis illis, & cognosceres, quod ipse est *requies tua*, & in ipsum, tanquam in veram, unicamque requiem tuam, toto corde, & sancta fiducia, plenarie *convertereris*.

Tex. QUIA ERIPUIT ANIMAM MEAM DE MORTE, OCULOS MEOS A LACRYMIS, PEDES MEOS A LAPSU. Idest, quia hæc tria tibi beneficia contulit; quæ & maxima sunt, & a nullo alio possunt dari. Eripere enim ANIMAM a MORTE secunda, quæ proprie convenit animæ, idest, ab Inferno damnatorum, soli Deo reservatur; sicut & eripere a LACRYMIS, ibi cum stridore dentium existentibus; quemadmodum & eripere a LAPSU in peccatum mortale, quod & mortem illam pessimam, & lacrymas illas irremediabiles meretur. ERIPUIT, ait, ANIMAM MEAM A MORTE, ET A LACRYMIS. Quando? Quoties? Quomodo? Quando eram in peccato mortali. Tunc enim iustissime, quantum erat ex merito ipsius peccati, poterat Deus me ad illam mortem secundam, & ad illas eam concomitantes lacrymas condemnare. Item toties ab his duobus me ERIPUIT, ut numerum determinatum ejus liberationis vix, aut nullatenus invenire possim. Nam & quoties, & quamdiu fui in peccato, poteram a Deo per singula talis temporis momenta, quæ (ut patet) innumerabilia sunt, condemnari ad illa duo extreme pœnalia. Item, modo superexcedentis misericordiæ suæ ERIPUIT me Deus ab eisdem duobus malis. Licet enim ego ipsum pro mei liberatione non invocarem, immo (quod pejus est) provocarem illum, per continuam in peccato meam stationem, & plerumque argumentationem, ad mei talem condemnationem; tamen ipse, & bonitate, & patientia, & longanimitate sua inæstimabili, ad pœnitentiam, qua ex illis duobus suppliciis ab ipso liberarer, adducere dignatus est me.

Tex. ERIPUIT PEDES MEOS A LAPSU, scilicet, in peccata pejora, quam essem.

Pro meliori igitur hujus notitia advertite, quod mala conscientia (ut Apostolus dicit 1. ad Timotheum 1.) disponit, quantum est de se, ad hæresim. *Quam*, inquit, *bonam conscientiam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt*. Deo itaque gratias agit Psalmista de tanto beneficio; quod videlicet per suam bonitatem infinitam ipsum misericorditer a LAPSU in hæresim, quem lapsum peccata ipsius meruerant, eripuerit. Licet enim post condignam de peccatis suis pœnitentiam habuerit Psalmista, bonam conscientiam; tamen prius, ex adulterio, homicidio, superbiaque in enumeratione populi, malam conscientiam habuerat. Duo igitur beneficia sibi a Deo facta confitetur Propheta: unum explicite significando ibi, ERIPUIT PEDES MEOS A LAPSU: alterum implicite significando, scilicet, conversionem, simulque confirmationem pedum suorum ad bonum. Exemplo itaque suo docet unumquemque Psalmista, quid faciendum sit ab ipso, quando cognoscit (quod utique cognoscere deberet), se post sua peccata fuisse a Deo misericorditer ereptum a LAPSU in pejora, puta, in schisma, in hæresim, aut in aliquam aliam rebellionem contra Ecclesiam Catholicam, & Apostolicam.

Tex. PLACEBO DOMINO IN REGIONE VIVORUM: scilicet, per charitatem, quæ est vita inhærens animæ (ut Concilium Tridentinum Sess. 9.) IN tali enim VIVORUM REGIONE serviens DOMINO, & ipse taliter vivens, utpote ab hujusmodi societate provocatus, & adjutus, eidem DOMINO placet: cui non sic placeret, si extra charitatem esset. Porro, REGIONEM VIVORUM scito nullam esse extra Ecclesiam, & consequenter nullum extra Ecclesiam; placere Deo, neque ipsi placere posse, quamdiu extra Ecclesiam manserit. Hac enim de causa motus est Psalmista ad dicendum: PLACEBO DOMINO IN REGIONE VIVORUM. Ac si inferret: Nisi IN REGIONE, per charitatem, VIVORUM fuero, non PLACEBO DOMINO. Regio autem sic viventium est duplex: sicut & Ecclesia duos status habet; unum pro viatoribus ad militandum, alterum pro comprehensoribus ad triumphandum in visione Dei. PLACEBO, inquit, DOMINO IN REGIONE VIVORUM viatorum, & magis eidem PLACEBO IN REGIONE VIVORUM comprehensorum, quia horum charitas valde superexcedit charitatis gradus illorum viatorum.

*Imitandū
Psalmistæ
exemplum
gratitudi-
nis.*

*Hæretici
& Schis-
matici au-
diant, ut
convertā-
tur.*

Psalms CXV.

Credidi, propter quod locutus sum: ego autem humiliatus sum nimis.

Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax.
Quid retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi?
Calicem salutaris accipiam: & nomen Domini invocabo.
Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus.
pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus:
O Domine, quia ego servus tuus: ego servus tuus,
& filius ancillæ tuæ.

Dirupisti vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis,
& nomen Domini invocabo.

Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi
ejus: in atriis domus Domini, in medio
tui Jerusalem.



Uid est, CREDIDI, PROPTER QUOD LOCUTUS SUM? Est, ac si diceret: CREDIDI perfecte. Non enim perfecte credunt, qui, quod credunt, loqui nolunt; ad ipsam enim fidem pertinet confessio illa, de qua Dominus dicit Luc. 12. *Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei.* Ex hoc enim servus ille appellatus est fidelis, quia, quod accepit, negotiationi exposuit, atque lucratus est: & e contra alter reputatus est velut infidelis, qui acceptam pecuniam abscondit, nihil videlicet super ea operando. Ita igitur & hoc in loco Psalmista CREDIDIT, PROPTER QUOD credere LOCUTUS EST: quia, scilicet, CREDIDIT simul & quod præmium loquendo speraret, & quam pœnam tacendo timere deberet.

Tex. EGO AUTEM HUMILIATUS SUM NIMIS. Idest, afflictus SUM NIMIS propter fidem, quam & corde firmiter tenebam, & ore hilariter impavidus loquebar. A quibus fuit NIMIS (ut exemplar Sanctorum Martyrum) afflictus? Ab illis, qui veritatem fidei audire nolunt; eique, si forte audierint, contradicunt. Cur ergo non dicit: Veritas, quam loquebar, humiliata est: sed dicit: EGO AUTEM, qui eam loquebar, HUMILIATUS SUM? Quia homo

potest humiliari ab eis, qui oderunt veritatem; non autem ipsa veritas, quam credidit, & loquitur. Visum est enim hoc in Sanctis Martyribus; quandoquidem ipsi a Paganorum Tyrannis potuerunt NIMIS, idest, usque ad mortem, per tormenta acerbissimam, humiliari: veritas autem a Sanctis illis credita, & prædicata, non potuit humiliari, idest, diminui, vel extinguere: quinimmo aucta tunc fuit, & exaltata per novam conversionem multorum, ex hilari Martyrum patientia ædificatorum.

Tex. EGO DIXI IN EXCESSU MEO: OMNIS HOMO MENDAX: Idest, in pavore meo, utpote de viribus meis diffusus, DIXI: OMNIS HOMO MENDAX; sibi, videlicet, quantum est de se, nihil salutis, quam tamen sibi metipsi promittebat, potens afferre. Nam hoc in loco excessus ille in textu positus accipitur pro extasi, idest, pro pavore magno, quasi extrahente hominem violenter extra se. Hoc siquidem docet Beatus Augustinus his verbis: *Ego dixi in extasi mea: Omnis homo mendax.* Extasim pavorem dicit; quem comminantibus persecutoribus, & impendentibus passionibus cruciatus, aut mortis, humana infirmitas patitur. Hoc enim intelligimus, quia in isto Psalmo vox Martyrum apparet. Nam & alio modo dicitur extasis, cum mens, non pavore alienatur, sed aliqua inspiratione revelationis assumitur. Ego autem in extasi mea dixi: Omnis

Iniquissimam est veritas fidei Catholica.

Aurea B. Augustini sententia.

Omnis homo mendax. Conterritus enim respexit infirmitatem suam, & vidit, non de se sibi esse præsumendum. Quantum enim ad ipsum hominem pertinet, mendax est; sed gratia Dei verax effectus est, ne pressuris inimicorum cedens non loqueretur quod crediderat, sed negaret; sicut Petro accidit, quoniam de se præsumserat, & docendus erat, de homine non esse præsumendum. Et si de homine non debet quisquam præsumere, utique nec de seipso; quia homo est. Bene ergo iste vidit in pavore suo, omnem hominem esse mendacem: quia & illi, qui nullo pavore vaneſcunt, ne persequentibus cedendo mentiantur, muneribus Dei tales sunt, non viribus suis... Hoc itaque considerans devotissimus populus fidelium testium, quomodo infirmitatem humanam misericordia Dei non derelinquat, in cujus infirmitatis pavore dictum est, omnis homo mendax: quomodo conſoletur humiles, & impleat spiritu fiducia trepidantes, ut pene mortuo corde reviviscant; nec in semetipsis fidentes sint, sed in eo, qui suscitavit mortuos, & linguas infantium facit disertas... Hæc ergo omnia considerans ille, qui dixerat: Ego dixi in pavore meo, Omnis homo mendax; & videns gratia Domini se factum veracem, Quid retribuam, inquit, Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Hucusque B. Augustinus, Ex quibus ejus verbis constat summam, quod remedium infirmitatis humanæ est totalis diffidentia hominis in seipso, simulque ejusdem totalis confidentia in Deo.

*Remedium
semper tenendum.*

*Tex. QUID RETRIBUAM DOMINO, PRO OMNIBUS, QUÆ RETRIBUIT MIHI? ne, scilicet, totus inveniar apud ipsum Dominum ingratus. Notandum porro est illud: RETRIBUIT MIHI; quoniam majus quid de misericordia Dei importat, quam si diceretur tribuit mihi. Quid est enim homini retribuere, nisi præsupposito aliquo in homine tribuere? Nihil verò in homine præsuppositum dicit tribuere (ut de seipso patet). Nam si alicui, qui erga te aliquid fecerit, das; tu ei retribuis. Si autem alicui, qui nihil tibi fecerit, das; tunc ei non retribuis, sed tribuis. Quid ergo fecit homo iste prius Deo, ut possit postea verificari, quod Deus ipse dando aliquid ei retribuatur? Certe non fecit prius homo bonum; cum scriptum sit Rom. 11. *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Id est, nullus fecit prior aliquod bonum, immo nec prior facere potuit (contra hæreticum Pelagium): quoniam sine Dei auxilio præveniente nihil prorsus boni potest homo operari; dicente ipso Domino Jo. 15. *Sine me nihil potestis facere.* Restat igitur dicendum, quod homo prius fecit aliquid culpabile malum; & Deus postea ei aliquid RETRIBUIT. Cum ergo culpæ malum quodlibet sit contra Deum, oportet concludere,*

*re, quod quando Deus homini prius operanti RETRIBUIT aliquid ei charum, tunc reddat eidem bonum pro malo, id est, pro offensa contra majestatem suam facta. Porro Psalmista aliquid sibi a Deo datum, connotat sibi fuisse charum, per hoc, quod de recepto illo dato gratias magnas agere studet, dicens: QUID RETRIBUAM DOMINO PRO OMNIBUS, QUÆ RETRIBUIT MIHI? Quas, videlicet, quales, & quantas Domino gratias referam pro eo, quod mihi, ei mala pro bonis ab ipso susceptis reddenti, RETRIBUIT bona pro malis. Merebar enim, ut pro malis a me contra ipsum factis retribuere mihi Infernum: & ipse ex sua inestimabili misericordia mihi reddidit Paradisum, & in re nunc terrestrem, per gratiam suam, & in spe cœlestem, per suam æternam gloriam. Superabundantem hanc Dei retributionem a Psalmista narratam mirabatur quoque Isaias Propheta, quando de anima peccatrice, non sine maximo stupore, dixit cap. 40. *Suscepit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis.* Quæ duplicia? Gratiam, & Gloriam (ut dictum est).*

*De incomparabili
retributione
notandum.*

*Tex. CALICEM SALUTARIS ACCIPIAM: ut scilicet retribuam Domino aliquid digne correspondens omnibus, quæ retribuit mihi. Quid est calix SALUTARIS? Passio tota nostri Salvatoris, quam ipse CALICEM appellavit, dum pro translatione ipsius ad Patrem oraret in horto. Psalmista igitur, cum ad retributionem suam Domino non inveniat aliquid dignum, nisi CALICEM SALUTARIS, demonstrat per hoc, quod non possumus Deo pro suis beneficiis satisfacere de nostro, sed solum de suo. Nostram quidem esse talem satisfactionem, significat per hoc, quod dicit: ACCIPIAM: verumtamen ipsam non esse de nostro, sed esse de Deo, consignificat per hoc, quod non dicit CALICEM meum, sed dicit CALICEM SALUTARIS. Vide in hac ergo Psalmi particula, quàm bonus sit erga nos Dominus. Qui enim crucifixus semel in seipso, satisfecit pro nobis, ipse jam a mortuis suscitatus, & regnans, satisfacit semper in nobis. Id quod declarat Concilium Trident. Sess. 14. cap. 8. dicens: *Neque vero ita nostra est satisfactio hæc, quam pro peccatis nostris exolvimus, ut non sit per Christum Jesum. Nam, qui ex nobis, tamquam ex nobis, nihil possumus; eo autem cooperante, qui nos confortat, omnia possumus; ita non habet homo unde gloriatur; sed omnis gloriatio nostra in Christo est: in quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus; facientes fructus dignos pœnitentiæ; qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur a Patre.* Hæc ibi. Ex quibus a simili constat, quod omne bonum, quod faci-*

*De maxima in nos
bonitate
Dei notandum.*

Contra superbos.

cimus, ex dono Christi est, non de nostro: ne quis cum Pelagio de se gloriatur, simulque cum eo damnetur.

Tex. ET NOMEN DOMINI INVOCABO: scilicet, ad talem invocationem excitatus, invitatus, & adjutus in calice Domini, quem jam per devotam meditationem acceperam.

Tex. VOTA MEA DOMINO REDDAM CORAM OMNI POPULO EJUS: nihil scilicet libenter & per suam præsentiam assistente, & per suas orationes auxilium afferente, ad reddendum VOTA MEA DOMINO, secundum quod oportet. Quæ sunt illa VOTA? Desideria bona mea, non quidem de meo, sed de munere Dei per calicem suum mihi donata. Insuper VOTA MEA dicuntur illa, quæ ego promisi Deo; cui propterea teneor, ne mortaliter peccem, eadem reddere, servando promissum.

Tex. PRETIOSA IN CONSPECTU DOMINI MORS SANCTORUM EJUS. Quocumque scilicet modo moriantur, sive per aquam submersi, sive per ignem exusti, sive in publico ignominiose crucifixi, sive aliis pœnalibus tormentis occisi (ut de Christi Martyribus patet in suis sacris historiis, & in epistola ad Hebræos cap. II.) Licet enim MORS SANCTORUM Dei non sit plerumque PRETIOSA in conspectu hominum; tamen semper IN CONSPECTU DOMINI PRETIOSA est: nec enim aliter esse potest; quoniam Sancti sicut vitam suam, ita mortem suam omnem, dum viverent, consecrarunt. Unde Sanctorum illorum fidelis, verax, humilis, & sæpius ab ipsis devotissime repetita vox est: *Sive vivimus, sive morimur, Domini sumus*, Rom. 14. Et quis præterea fecit, quod MORS illorum SANCTORUM esset IN CONSPECTU DOMINI semper PRETIOSA, nisi Dominus ipse?

Tex. O DOMINE, QUIA EGO SERVUS TUUS, EGO SERVUS TUUS ET FILIUS ANCILLÆ TUÆ. DIRUPISTI VINCULA MEA: quæ scilicet impediabant, ne tu esses Dominus mihi charus, & ne ego essem SERVUS tibi acceptus, tanquam FILIUS bonus ANCILLÆ TUÆ. VINCULA enim, idest, peccata me tenebant vinctum in contrario statu, qui erat, & ut non possem gustare, quàm suavis es tu Domine, & ut non servirem tibi bene, secundum quod docuit me ancilla tua. Quid docet ipsa ancilla, idest, Ecclesia tua? Humilitatem, obedientiam, patientiam, charitatem fraternitatis, spem in Deo indeclinabilem, fidem omnibus aliis virtutibus coornatam. VINCULA vero MEA, id-

est peccata, persuadebant mihi incauto, suis quibusdam dolosis fabulationibus, & superbiam, & inobedientiam, & impatientiam, & odium, seu invidiam ad fratres meos, & spem magis in hominibus, quàm in Deo firmam, & infidelitatis speciem quamdam, vel saltem in vera fide otiositatem, quæ est fides sine operibus bonis ei congruenter, tanquam splendida ornamenta, correspondentibus. O DOMINE, inquit, QUIA EGO SERVUS TUUS. Ergo ille, qui non est SERVUS Dei, non potest veraciter, & digne ipsum vocare Dominum suum. Ego, inquit, SERVUS TUUS, ET FILIUS ANCILLÆ TUÆ. Ergo ille non est Dei SERVUS, qui non est FILIUS Ecclesiæ sanctæ Catholicæ, quæ est ancilla Domini (ut de se, tanquam repræsentans etiam Ecclesiam, dixit Beata Virgo Mater Luc. 1.) Immo nec ipsius Dei potest SERVUS esse, quamdiu ANCILLÆ præmissæ, idest, Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ; FILIUS non fuerit. Ergo Psalmista, per hoc suum dictum propheticum, testatur manifeste, quod nullus hæreticus fuit, est, & erit unquam SERVUS Dei: & quod illi mentiuntur infallibiliter, qui contrarium dicunt.

*Audiant
hæretici.*

Tex. DIRUPISTI VINCULA MEA: TIBI SACRIFICABO HOSTIAM LAUDIS, ET NOMEN DOMINI INVOCABO. VOTA MEA DOMINO REDDAM. Idest, quia tu absque ullis meritis meis, sed tantum ex bonitate tua motus DIRUPISTI VINCULA peccatorum meorum; ideo TIBI SACRIFICABO HOSTIAM LAUDIS; ideo NOMEN tuum fiducialiter invocabo; ideo REDDAM tibi VOTA MEA. Non enim de ruptione vinculorum meorum, & consequenter de mea libertate inde consecuta, possum gloriari, nisi in te Domine. Quoniam igitur sicres est; ideo totum me ipsum (id quod inter omnia VOTA MEA locum præcipuum tenet) offero tibi, & semper offeram, ad omnem voluntatem tuam.

Tex. IN CONSPECTU OMNIS POPULI EJUS, IN ATRIIS DOMUS DOMINI, IN MEDIO TUI JERUSALEM. Scilicet, præmissa tria faciam; quæ sunt, sacrificare tibi hostiam laudis, invocare nomen tuum, & reddere tibi vota mea. Quid est dicere IN CONSPECTU OMNIS POPULI EJUS? Est ac si diceretur: In publica Sanctorum tuorum præsentia, quamdiu scilicet in terris vixero, & in coelesti JERUSALEM, ubi jugiter organa Beatorum jucundum resonant alleluja, postquam scilicet corporaliter mortuus fuero.

Psalms CXVI.

Laudate Dominum omnes gentes: laudate eum omnes populi.

Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus:
& veritas Domini manet in æternum.



De orati-
one vocali
notandum.

IN hoc Psalmo, aliorum omnium brevissimo, Psalmista ad laudandum Deum creaturas OMNES sub brevitate invitat, dicens: LAUDATE OMNES GENTES, ET OMNES POPULI DOMINUM. Pro cuius laudis divinæ notitia, ut sine errore in tanta re procedatur, sciendum primo, quod de laude vocali, quæ a devoto corde procedat, loquitur Psalmista, secundum illud Psalmi 105. *Auditas facite omnes laudes ejus* (contra hæreticos orationem vocalem odientes.) Quomodo enim auditas facerent laudes Dei, idest, facerent, ut ipsæ laudes audirentur ab aliis, nisi voce externa easdem laudes proferrent. Notandum secundo, quod verbis utitur in Dei laudibus alia ratione, quam in laudibus hominum. Ad homines enim, cum eos laudamus, utimur verbis, ut conceptum cordis nostri, quem ipsi non possunt aliter cognoscere, exprimamus eis. Laude ergo oris utimur ad hominem, ut ei, vel etiam aliis innotescat, quod bonam opinionem de ipso laudato habemus. Quod quidem facimus sic, ut ipsum laudatum ad meliora provocemus, vel alios audientes inducamus in bonam opinionem, & reverentiam, & imitationem ipsius. Cæterum verbis ad laudandum Deum utimur, non quidem, ut ei, qui est perfectissimus cognitor nostrorum conceptuum, aliquid manifestemus; sed ut sic nosmetipsos, & alios audientes ad ejus reverentiam, honoremque provocemus. Necessaria est igitur laus oris ad Deum, non quidem propter Deum, sed propter laudantes ipsum; quorum affectus excitatur in Deum ex laude ipsius; juxta illud Psalmi alterius, scilicet 49. *Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.* In quantum vero per affectum homo ex divina laude ascendit in Deum, in tantum retrahitur ab illis, quæ sunt contra Deum; juxta illud ab ipso dictum Isaïæ 48. *Laude mea infra-nabo te, ne intereas.* Prodest quoque hæc laus oris ad hoc, quod aliorum affectus, dum audiunt, provocetur in Deum, juxta illud Psalmistæ, *semper laus ejus in ore meo, subjungentis mox, audiant mansueti, & læ-*

tentur: magnificate Dominum mecum, Psal. 33.

Ex omnibus igitur præmissis patet, quid sit dicendum ad Philosophum dicentem in primo Ethicorum: *Optimorum non est laus, sed majus aliquid, & melius.* Unde & de Deo, qui omnium optimorum optimus est, dicitur (Eccli. 42.) quod ipse est major omni laude. Ad hæc enim ex præmissis est dicendum, quod de Deo possumus loqui dupliciter: uno modo, quatenus est secundum suam essentiam; & sic, cum sit incomprehensibilis, & consequenter ineffabilis, est major omni laude. Unde, secundum unam Beati Hieronymi translationem, dicitur in Psalmo 64. *Tibi silet laus, Deus.* Debetur verò ei, secundum istam essentiae ipsius considerationem, summa reverentia, & Patriæ honor: quæ sunt aliquid majus, & melius laude. Unde & in prædicta Psalmi translatione, de hoc meliori debito ejusdem Majestati, statim subjungitur: *Et tibi reddetur votum in Jerusalem.* Possumus alio modo loqui de Deo; secundum, videlicet, effectus ejus, qui in nostram utilitatem ordinantur: & secundum hoc debetur a nobis laus Deo, juxta doctrinam hanc Isaïæ 63. *Miserationum Domini recordabor; laudem Domini super omnibus, quæ reddidit nobis Dominus.* Ceterum Doctor Angelicus, unde sumpta etiam sunt supradicta, dicit 2. 2. q. 91. ar. 1. *Laus oris est inutilis laudanti, si sit sine laude cordis. Tunc autem loquitur quis Domino laudem, dum magnalia operum ejus recogitat cum affectu. Deum vero non laudamus propter utilitatem suam, sed propter utilitatem nostram.* Ubi valde notandum est illud ejusdem Doctoris dictum, quod *laus oris est inutilis laudanti, si sit sine laude cordis.*

*Latria est
melior
laude vo-
cali.*

Tex. OMNES GENTES, OMNES POPULI. Idest, totus mundus, & viatores, & comprehensores continens. Dilatatum enim erat cor Psalmistæ; ideoque sibi, tam erga Deum affecto, non sufficiebat, quod tota terra laudaret Deum; nisi & totum cælum eundem collaudaret. Charitas siquidem ad hoc desiderandum vehementer ipsum urgebat.

Tex. QUONIAM CONFIRMATA EST SUPER

158 Commentarius In Psalmum CXVI.

PER NOS MISERICORDIA EJUS. Id est, quoniam ad laudandum affectuosissime Deum. invitatur, immo & cogit nos misericordiae ipsius multiplex beneficium nobis, SUPER NOS, collatum, Quid est illud SUPER NOS? Est ac si ibi implicitum sic explicaretur: Plus admodum, & quam meruimus, & quam comprehendere studio nostri humani intellectus possumus, & quam dignas ei gratias referre valeamus, Quia ergo Dominus sic super nos misericordiarum suarum abundantiam ineffabiliter effudit; ideo universi nos, secundum nostros totos conatus, collaudemus tantum Benefactorem, & corde, & ore, & opere, Porro, quoniam ineffabiliter egit ipse nobiscum, collaudatio nostra hæc debet fieri magis affectu devoto cordis, & executione fervida boni operis, quam exteriore affatu oris, Laudare autem opere Deum, est sancte vivere. CONFIRMATA denique dicitur talis SUPER NOS MISERICORDIA, quando non semel, sed pluries (etiam si ad mille millium, & ultra ascendas), quando non simpliciter, sed copiosius firmatur Dei MISERICORDIA SUPER NOS. Cum enim pluries, ad peccatorum nostrorum mensuram, Dominus delet ipsa peccata; tunc non firmare solum, sed confirmare potius dicitur suam misericordiam SUPER NOS, id est, super magnas, multiplicesque misérias nostras. Similiter, cum peccantium ingratitude superat per augmentum donorum suorum erga illos factorum; tunc

De ista duplici confirmatione notet pluri mi.

Dei MISERICORDIA non tantum firmari, sed magis confirmari, id est, superfirmari dicitur ad eos.

Tex. ET VERITAS DOMINI MANET IN ÆTERNUM: scilicet, non obstantibus in contrarium quibuscumque. Quis enim contra Omnipotentem, cujus est illa VERITAS in continuam protectionem, potest prævalere? In hoc siquidem sensu dicitur in libro Esther cap. 13., tanquam dictum Psalmi confirmando: *Domine Rex omnipotens... non est, qui possit tuæ resistere voluntati.* Nonne per innumeras de sanctis Christi Martyribus experientias toti Mundo innuit, quod VERITAS DOMINI, quæ principaliter est Fides catholica, MANET IN ÆTERNUM, dum nullis tormentorum generibus cessit; sed, istis ad nihilum redactis, firmior, magisque adaucta manifeste apparuit? Sic fuit semper, est, & erit, de illa DOMINI veritate contra omnes quorumcumque hæreticorum insanas oppugnationes. Denique notandum, quod post misericordiae confirmationem Psalmista ideo de veritate mox loquitur, ut per hoc ostendat, quod homines in die Judicii examinantur de bono, vel malo usu suo circa misericordiam super ipsos confirmatam. Et sic, per justam ad utrosque factam a Iudice Domino retributionem, videbunt, quod VERITAS, id est, justitia ipsius, nec ad dexteram, nec ad sinistram illaudabiliter declinabit; sed firma, & immobilis utrobique manebit IN ÆTERNUM.

Oppugnata est fides ab iniquis, sed nunquam expugnata.

De causa timoris in beneficiis.



Psalms CXVII.

Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in
sæculum misericordia ejus.

Dicat nunc Israel, quoniam bonus: quoniam in sæculum
misericordia ejus.

Dicat nunc domus Aaron: quoniam in sæculum
misericordia ejus.

Dicant nunc, qui timent Dominum: quoniam in
sæculum misericordia ejus.

De tribulatione invocavi Dominum: & exaudivit me in
latitudine Dominus.

Dominus mihi adjutor: non timebo quid faciat mihi homo.

Dominus mihi adjutor: & ego despiciam inimicos meos.

Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine.

Bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus.

Omnes gentes circuierunt me: & in nomine Domini
quia ultus sum in eos:

Circumdantes circumdederunt me: & in nomine
Domini quia ultus sum in eos.

Circumdederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in
spinis: & in nomine Domini quia ultus sum in eos.

Impulsus everfus sum ut caderem: & Dominus suscepit me.

Fortitudo mea, & laus mea Dominus: & factus est mihi
in salutem.



DOMINO confitendam esse a nobis & fidem, & peccata, & laudationem, monet Psalmista; QUONIAM Dominus ipse est bonus, & misericordiae sempiternae plenus. Confessio igitur fidei catholicae fiat a nobis ei; quoniam ipse in ipsa veritate revelata est bonus. Si bonus; ergo fidelis, & verax. Confessio item peccatorum nostrorum eidem fiat a nobis; quoniam multum misericors est. Si multum misericors; ergo bene, ut oportet, confitentibus peccata propria dimittet facile ipsa. Confessio denique laudis fiat a nobis DOMINO; quoniam propter misericor-

diam suam magnam fecit, facit, & faciet nobis plurima beneficia.

TEX. DICAT NUNC ISRAEL, DOMUS AARON, ET OMNES, QUI TIMENT DOMINUM, QUOD IPSE EST bonus, ET QUOD MISERICORDIA EJUS MANET IN SÆCULUM. bonus est Deus bonitate essentiali, & summa, & omnium cujuscumque creaturæ bonitatum causativa: qualem bonitatem nullus alius habere potest; prout confirmatur in Evangelio Mar. 10. Nemo bonus, nisi solus Deus. Porro, simile intelligas de sua MISERICORDIA, quod, scilicet, hæc est Deo essentialis, & summa, & ceterarum omnium cujuslibet creaturæ misericordiarum causativa: qualem misericordiam

*Quomodo
intelligē-
dum sit,
solus Deus
est bonus,
& miseri-
cors.*

diam nemo habere potest. Unde in hoc sensu dicitur ipse solus (2. Cor. 1.) *Pater misericordiarum*. Si enim Deus est omnium misericordiarum Pater; ergo causat omnes alias misericordias; ergo est absolute summus in misericordia; ergo est essentialiter misericors. Misericordia igitur B. Virginis est a suo Filio, ut est Deus, causata: & ideo non est absolute summa; quamvis sit summa in toto genere creaturarum; nec est ei essentialis, sed accidente inseparabili conveniens. Quod autem dico de tantæ Virginis Matris Dei misericordia, intellige etiam dictum esse de sua bonitate; & sic de aliorum Sanctorum bonitate, misericordiaque sentias, proportionaliter tamen, juxta gradus eorum majores inter se, vel minores.

Tex. DE TRIBULATIONE INVOCAVI DOMINUM: scilicet, ut vel de illa me liberaret, vel ad bene sufferendum eam daret mihi bonam patientiam: ut videlicet sic non superarer ab illa, sed illam vincerem, juxta illud Sapientiæ 10. de ejus divina benignitate erga unumquemque Martyrem dictum: *Certamen forte dedit illi, ut vinceret.*

Tex. ET EXAUDIVIT ME IN LATITUDINE DOMINUS: liberando, scilicet, a tribulatione illa; vel ad sufferendum eam, tribuendo bonam patientiam; ut sic non victus essem ab illa, sed super illam victor gloriosus existerem. Hoc autem totum fecit erga ME DOMINUS IN LATITUDINE, idest, abundanter, juxta illud Jacob 1. *Qui dat omnibus affluenter*. Vel, IN LATITUDINE, idest, latum, seu magnanimum cor mihi ad gaudendum in tribulatione præbuit ita largiter, ut de me verificari sentirem illud Jacob 1. *Omne gaudium existimate, Fratres, cum in varias tentationes incideritis.*

Tex. DOMINUS MIHI ADJUTOR: NON TIMEBO QUID FACIAT MIHI HOMO. Quia scilicet ex ejus efficaci adjutorio dabitur mihi hoc, quod non timeam quidquid fecerit contra me quilibet, quantumcumque magnus, atrox, & crudelis, atque perversus tyrannus, vel hæreticus HOMO.

Tex. DOMINUS MIHI ADJUTOR: ET EGO DESPICIAM INIMICOS MEOS. Idest, ex Domini adjutorio, mihi efficaciter dato, fiet in me tantum fortitudinis robur, ut INIMICOS quoscumque, & quantoscumque MEOS, etiam diabolos, omnes DESPICIAM. Hoc visum est, juxta prophetiam hanc, etiam in BB. Dominico, Francisco, Antonio, Macario, &c. ut in eorum sacris historiis manifestum est.

Tex. BONUM EST CONFIDERE IN DOMINO, QUAM CONFIDERE IN HOMINE. BONUM EST SPERARE IN DOMINO, QUAM SPERARE IN PRINCIPIBUS. Idest, CONFIDERE IN HOMINE non est BONUM; &

SPERARE IN PRINCIPIBUS non est BONUM: nisi quatenus illa confidentia, & illa spes fundatur IN DOMINO, in quo solo, sine relatione ad aliud confidentiæ tuæ, & spei fundamentum, EST BONUM CONFIDERE, & SPERARE. Hunc sensum Psalmista in prædicto modo loquendi insinuavit per hoc, quod non dixit (ut purus Grammaticus dixisset), melius EST CONFIDERE, & SPERARE IN DOMINO, QUAM CONFIDERE, & SPERARE IN HOMINE, & IN PRINCIPIBUS, sed prælegit dicere: BONUM EST CONFIDERE, & SPERARE IN DOMINO, &c. Sciebat enim, quod *maledictus* est quicumque *confidit*, seu *sperat*, *in homine* (ut dicitur Jerem. 17.) sine relatione ad Deum, tamquam ad totum fundamentum illius confidentiæ, & spei: ideoque talem modum loquendi elegit positivum, dicendo, BONUM EST &c. non autem comparativum, dicendo: Melius est.

Tex. OMNES GENTES CIRCUIERUNT ME: ET IN NOMINE DOMINI ULTUS SUM IN EOS. Idest, totus Mundus infidelis pugnavit ex omni parte contra me: & ego in virtute DOMINI mei vindictam victoriosam habui super eos. Quis, sub persona Psalmistæ prophetantis, loquitur hic? Totus populus Christianus, qui alio nomine vocatur Ecclesia Dei vivi Catholica, & Apostolica. Quæ gens infidelis non pugnavit ex omni parte, idest, omnibus viis dolosis, omnibusque conatibus suis, contra ipsam Dei Ecclesiam? Nonne Paganorum omnes tyranni? Nonne omnes Judæi? Nonne omnes, qui se falso nomine Christianos vocant, cum revera sint Antichristi (ut dicitur 1. Joan. 2.), hoc est, hæretici? Nec mirum: quoniam non solum decet, sed etiam oportet, Sponsam Christi Ecclesiam assimilari Sponso suo. Quid de Christo ipsius Sponso dixit sanctus ille Simeon Luc. 2. divino Spiritu loquens? *Positus est hic in signum, cui contradicetur*. A quo? Ab omnibus populis infidelibus. Quid item legitur de illa Christi Sponsa in libr. Actuum Apostol. cap. 28? *De secta hac notum est, quod ubique ei contradicetur*. Verumtamen Sponsus ipse conjunctus Ecclesiæ, per Psalmistam, semel pro semper, firmissima veritate glorianter dixit: IN NOMINE Patris mei ULTUS SUM (quocumque scilicet tempore, etiam futuro) IN OMNES GENTES, quæ ad mei (ut putabant) destructionem CIRCUIERUNT ME.

Tex. CIRCUMDANTES CIRCUMDEDERUNT ME; ET IN NOMINE DOMINI ULTUS SUM IN EOS. Idest, majore & animo, & insultante, & superba præsumptione, & pestifera unione, CIRCUMDEDERUNT ME, ad devorandum totaliter: ET ego IN NOMINE omnipotentis Dei ULTUS SUM IN EOS. Porro, si quis in veritate

De bona,
& mala,
spe notan-
dum.

De pugna
omniun
contra Ec-
clesiam
victorio-
sam.

viderit, & bene rectis oculis penetraverit Ecclesiasticas historias, cognoscat certe, quod Dominus contra inimicos suæ Ecclesiæ, CIRCUMDANTES eam ad devorandum, exercuit semper magna ultionis signa. Non potuit enim, nec potest, nec poterit unquam falsificari hæc propheta: in qua populus veræ Christianus, & Catholicus, ab infidelium persecutione undique circumdatus, divinæ virtuti fortiter innixus, per Psalmistam dicit: IN NOMINE DOMINI ULTUS SUM IN EOS. Cætera vide superius.

Tex. CIRCUMDEDERUNT ME SICUT APES: ut, scilicet, aculeis suis me pungerent.

Tex. ET EXARSERUNT SICUT IGNIS IN SPINIS: ut, scilicet, strepitu suo magno, quem solet facere ignis exardescens IN SPINIS, me deterrent: & sic pavidum, factum ad suas opiniones falsas, iniquaque opera facile traherent.

Tex. ET IN NOMINE DOMINI ULTUS SUM IN EOS: eorum, scilicet, aculeos, & magnos strepitus, virili fortitudine, diligentique prudentia superando.

Tex. IMPULSUS EVERSUS SUM UT CADEREM: ET DOMINUS SUSCEPIT ME. Id est, ab infidelium persecutione multiplici ego

populus Christianus fui IMPULSUS, & præ impulsione magnitudine SUM quasi EVERSUS extra fortitudinem meam, UT in aliquem errorum illorum CADEREM: sed DOMINUS ME sic tentatum SUSCEPIT, ne ullo modo a firmitate fidei veræ vivæque CADEREM.

Tex. FORTITUDO MEA, ET LAUS MEA DOMINUS: ET FACTUS EST MIHI IN SALUTEM: id est, a casu in laqueos inimicorum me salvavit propter semetipsum, non propter merita mea. Nam talem expositionis sensum insinuat Beatus Augustinus his verbis: Qui ergo cadunt, cum impelluntur, sunt, qui sua sibi fortitudo, & sua sibi volunt esse laudatio. Nullus quippe in certamine cadit, nisi cujus fortitudo, & laudatio cadit: quapropter ille, cujus fortitudo, & laudatio est Dominus, tam non cadit, quam non cadit Dominus. Et ideo eis factus est in salutem, non quia ipse factus sit aliquid, quod non erat; sed quia ipsi, cum in eum crederent, facti sunt, quod non erant: & jam ipse non sibi, sed illis cepit salus esse conversis; quod a seipso averfis non erat. Ex quibus Beati Augustini verbis jam patet, bene consideranti, quod diximus.

Vox exultationis, & salutis, in tabernaculis justorum.
Dextera Domini fecit virtutem: dextera Domini exaltavit me, dextera Domini fecit virtutem.

Non moriar, sed vivam: & narrabo opera Domini.
Castigans castigavit me Dominus: & morti non tradidit me.
Aperite mihi portas justitiæ, ingressus in eas confitebor
Domino: hæc porta Domini iusti
intrabunt in eam.

Confitebor tibi quoniam exaudisti me: & factus es
mihi in salutem.

Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus
est in caput anguli.

A Domino factum est istud: & est mirabile in
oculis nostris.

QUæ, & qualis, & quanta (inquit Propheta) est VOX JUSTORUM, in qua dicenda exultant, & veram suipsorum salutem confitentur? DEXTERA DOMINI, non nostra, FECIT omnem, quam habemus, VIRTUTEM: DEXTERA DOMINI EXALTAVIT NOS, DEX-

Tom. IV.

TERA DOMINI FECIT VIRTUTEM. Ista est veritatis, & gratitudinis, & humilitatis plena vox, quam unusquisque cum magna exultatione profert justus. Consequenter igitur, secundum eundem Prophetam, vox totius falsitatis, & ingratitude, & superbiæ est vox contraria, quam pro-

De voce
justorum,
& iustorum.

protulit cum suis Pelagius, scilicet, DEXTERA mea FECIT VIRTUTEM, & facit; DEXTERA mea EXALTAVIT me, & exaltat; DEXTERA mea FECIT, & facit VIRTUTEM. Dicunt ergo iusti quod a Psalmista præmissum est, scilicet, FORTITUDO MEA, ET LAUS MEA DOMINUS: ET FACTUS EST IN SALUTEM: cuius contrarium dicit cum suis Pelagius, scilicet, Fortitudo, & laus mea ego ipse, & factus sum mihi in salutem. Quid vero Beatus Augustinus, exponendo Prophetam, dixit? Illi cadunt, cum impelluntur, qui sua sibi fortitudo, & sua sibi volunt esse laudatio: quapropter illi non cadunt, qui dicunt: Fortitudo mea, & laudatio mea Dominus: & factus est mihi in salutem. Psalmistam porro ter dicere, DEXTERA DOMINI, connotabis: quia per hanc trinam repetitionem vult significare, quod VIRTUS DOMINI magna, per DEXTERAM ejus significata, auxiliatur nobis, & præveniendū, & concomitando, & subsequendo: ac si dixisset apertius: DEXTERA DOMINI præveniens FECIT VIRTUTEM, DEXTERA DOMINI concomitans EXALTAVIT ME, DEXTERA DOMINI subsequens FECIT VIRTUTEM. Id quod postea Concil. Trident. eodem Spiritu sancto, quo Psalmista, ductum expressit Sess. 6. cap. 16. his verbis: Christus Jesus, tamquam caput in membra, & tamquam vitis in palmites, jugiter influit in ipsos iustificatos virtutem; quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur; sine qua nullo pacto grata Deo, & meritoria esse possent. Hæc ibi. Ad præmissorum omnium ampliorem intelligentiam juvabit fidelissimi Ecclesiæ catholicæ Doctoris Sancti Thomæ artic. 2. de gratia operante, & cooperante; item art. 3. de gratia præveniente, & subsequente, quæstionis III. in 2. 2. partis Summæ Theologicæ.

Tex. NON MORIAR, SED VIVAM: ET NARRABO OPERA DOMINI: adjutus, scilicet, a prædicta dextera Domini, quæ & me præservabit a morte, & mihi donabit vitam, & faciet me narrare opera ejus, & magnalia. Hoc, tanquam de seipso prophetatum, poterat veraciter dicere quilibet Sanctorum Apostolorum, quando Judæi illos ad mortem persequiebantur, ipsique prohibebant prædicationem Resurrectionis Christi (ut patet in lib. Actuum Apostolorum). Poterat, inquam, quisque illorum, confisus in Domino, glorianter dicere ad ipsos Judæos: NON MORIAR (ut vultis), SED VIVAM (quod non vultis), ET NARRABO OPERA DOMINI mirifica (quod prohibetis). Et revera de singulis Apostolorum hæc prophetia fuit ad plenum verificata: quoniam non solum inter Judæos prædicarunt viventes Resurre-

ctionis opera, & magnalia; sed etiam, non obstante eorum crudeli persecutione, transierunt hilariter ad Gentes, per ipsius Resurrectionis prædicandam annunciationem ad veram Christi fidem convertendas; sicuti & dextera Domini adjuvante conversæ sunt.

Tex. CASTIGANS CASTIGAVIT ME DOMINUS: ET MORTI NON TRADIDIT ME. Id est, variis modis, & quasi indefinenter (quod significat illa reduplicatio, CASTIGANS CASTIGAVIT) meipsum DOMINUS castigare dignatus est in præsentis sæculo, ne MORTI æternæ TRADERET ME in futuro. Gloriatur siquidem Psalmista de hoc, quod Dominus castigaverit eum: unde & lætabundus inquit, se a Deo fuisse multipliciter castigatum. Scis quare? Quia ex tali castigatione conjicit, se amari ab ipso, juxta illud ab eodem dictum Apocalyp. 3. Quos amo, arguo, & castigo. Quomodo amat, quos castigat? modo grandis misericordiæ suæ, & maximæ utilitatis castigato. Scit enim Deus, & homines peccare, & poenam deberi peccatoribus, & poenam præsentis sæculi esse multo mitiorem, quam futuri, etiam in Purgatorio. Quid tunc facit Deus erga illos peccatores, quos specialiter amat? Poenam, quæ ipsis pro mensura delictorum debetur, commutat de Purgatorio sæculi venturi in poenam sæculi præsentis; unde (ut ex præmissis patet) magnam illi peccatori misericordiam exhibet, ex qua misericordia grandis utilitas eidem peccatori advenit. Quam etenim poenam in vigesimo gradu passurus fuisset post mortem in Purgatorio, hanc in decimo solum gradu patitur nunc vivens, & satisfacit. Nam Deus magis ex voluntate peccatoris, promptiori ad acceptandum poenas, satisfactionem ponderat, quàm ex poenarum gravitate cum voluntate patientis prompta minus. Sic est de differentia voluntatum patientis hic, & in Purgatorio proportionaliter judicandum. Unde non mirum est, si minor poena præsentis vitæ, quàm major alterius sæculi prævaleat ad satisfaciendum. Hinc ergo procedit, quod Psalmista gloriabatur (ut diximus) de castigatione sui facta in præsentis a Domino. Quod & faciebat Apostolus dicens: Gloriamur in tribulationibus, Rom. 5. Sed & Isaias ideo agebat gratias Domino de hoc, quod castigasset eum hic viventem, dicens capite 12. Confitebor (id est, laudem dicam) tibi Domine, quoniam iratus es mihi (scilicet, puniendo). Nonne & Beatus Augustinus propter hoc ipsum desiderabat castigari a Deo? quem sic rogabat: Domine hic ure, hic seca, ut in æternum parcas. Cæterum quid habes ex illo Psalmistæ contextu: ET MORTI NON TRADIDIT ME? Habeo, quod castigatio nostri

De gratia
Dei nos
tripliciter
adjuvan-
te.

Prophetia
de Aposto-
lis.

Quod De-
us castiget
nos, quo-
modo sit
desideran-
dum.

De amore
Dei casti-
gantis.

nostri præsens a Domino est mortis evasio, & vitæ conservatio: ac si dixisset peccatori Psalmista. Vis non mori? Castigationem a Domino libenter nunc accepta. Vis vivere? Castigationem tui nunc assume.

Tex. APERITE MIHI PORTAS JUSTITIÆ: quæ, scilicet, sunt portæ cœlestis Jerusalem; quæ ideo dicuntur PORTÆ JUSTITIÆ, quia solum iusti intrabunt per, & in eas. Non ergo erit ille status Ecclesiæ sicut est iste nunc præsens; in quo non solum iusti, sed etiam iniusti reperiuntur (ut patet per similitudinem sagene ex omni genere piscium congregantis, Matt. 13.) Porro, si de his PORTIS JUSTITIÆ, & de ipsarum mirandis qualitatibus, vis plenius instrui, vide lib. Apocalyp. capitulo 21. APERITE, inquit, MIHI PORTAS JUSTITIÆ. Quibus dicit Psalmista: APERITE? Illis utique, qui habent potestatem has aperiendi. Sancti ergo comprehensores ab ipso Propheta invocantur, & rogantur: ut eorum orationibus, meritis, & patrocinis adjuvare ipsum dignentur apud Dominum cœlestis Jerusalem; quatenus civitatis hujus portæ sibiipsis post mortem mox aperiantur. Ad quid? Ad confitendum DOMINO confessione laudis perpetuæ de percepta victoria contra hostes diabolicos; qui semper conati multis modis fuerant ad hoc, ut eum impedirent ab ingressu portarum illarum. Et hoc est, quod ipse Psalmista, ostendens ad quid sibi velit portas aperiri, subiungit in *tex.* INGRESSUS IN EAS CONFITEBOR DOMINO.

Tex. HÆC PORTA (multas scilicet portas continens speciales) DOMINI, IUSTI (scilicet soli) INTRABUNT IN EAM. De ipsa enim scriptum est Apocalyp. 21. Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, & mendacium; nisi qui scripti sunt in libro vitæ agni. Unde subditur cap. 22. Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis servientes, & omnis, qui amat, & facit mendacium.

Tex. CONFITEBOR TIBI, DOMINE, QUONIAM EXAUDISTI ME: ET FACTUS ES MIHI IN SALUTEM. Idest, laudem tibi dicam & corde, & ore, & opere, propter hoc, quod EXAUDISTI propitius ME, & secundum magnam misericordiam tuam

FACTUS ES MIHI IN SALUTEM; donando, videlicet, mihi gratiam, & promittendo gloriam æternam.

Tex. LAPIDEM, QUEM REPROBAVERUNT ÆDIFICANTES, HIC FACTUS EST IN CAPUT ANGULI. Idest, Christum illum, quem Majores Judæorum, qui videbantur edificare populum, REPROBAVERUNT sæpius (ut patet in Evangelio passim), videmus per experientiam esse FACTUM IN CAPUT ANGULI. Nam sic exponendam esse hanc Psalmistæ prophetiam, habetur ex Matth. 21., ubi Christus ad semetipsum, hanc particulam Psalmi applicat, & ostendit, quod ipse LAPIS, quem Judæi, ad quos tunc loquebatur, REPROBAVERUNT, FACTUS EST IN CAPUT ANGULI duorum parietum, idest, duorum populorum, scilicet, Gentilium, & Judæorum: Gentilibus, videlicet, vineam suam misericorditer locando; & a Judæis, propter ipsorum maximas perfidiæ iniquitates, eandem, quam ibi vocat regnum Dei, iustissime auferendo:

Tex. A DOMINO FACTUM EST ISTUD: scilicet, quod quem lapidem (sic enim grammaticaliter construitur ille textus) repronaverunt illi ædificantes, hic factus sit in caput anguli. Miraculose enim FACTUM fuisse ISTUD ab omnipotente brachio Domini, dicit Psalmista: nec ullo modo fallitur. Nam quis tam abjectum, tam multipliciter reprobatum, tam frequenter ab ædificantibus pro nihilo ad ædificii constructionem aptam sæpissime judicatum lapidem sic extulisset contra opinionem illorum, ut esset caput angulare totius ædificii; nisi manus Dei omnipotentis, qui magna facit mirabilia solus? Unde hoc ipsum ipse Propheta insinuat per hæc verba in sequenti textu.

Tex. ET EST MIRABILE IN OCULIS NOSTRIS: quod, scilicet, istud jam præmissum sit factum. Ac si dixerit: Possunt quidem OCULI NOSTRI mentales cum maxima admiratione factum tale contemplari: sed non possunt præ rei maxima altitudine ad plenum illud penetrare. Sic ergo res tanta remanet certissima, & supra modum admirabilis in mentis nostræ OCULIS; cum tamen remaneat semper ab eisdem plenarie incapibilis.

De maximo miraculo notandum.

Hec est dies, quā fecit Dominus: exulemus, & letemur in ea.
O Domine saluum me fac, o Domine bene prosperare:
benedictus, qui venit in nomine Domini.

Benediximus vobis de domo Domini: Deus Dominus,
& illuxit nobis.

Constituete diem solemnem in condensis, usque ad
cornu altaris.

Deus meus es tu, & confitebor tibi: Deus meus es tu,
& exaltabo te.

Confitebor tibi quoniam exaudisti me: & factus es mihi
in salutem.

Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in sæculum
misericordia ejus.

DOMINUS Deus omnem FECIT quidem diem: sed specialiter dicitur fecisse illum diem, quem aliqua magna dignitate præ cæteris decoravit. Sic fecisse diem Resurrectionis Deum, canit Ecclesia; quoniam tunc maxima hac suæ Resurrectionis illustratione illum diem decoravit. Sic & hic a Psalmista dicitur, HÆC EST DIES, QUAM FECIT DOMINUS, ut hoc emphatico loquendi modo significet, Deum in tali die aliquid vehementer notatu dignissimum operatum. Et quid tandem est illud? Quod lapidem Christum ab hominibus pluries reprobatum, tanquam ad templi ædificationem penitus ineptissimum, sic miro modo Deus approbaverit pro sui templi, idest, nostræ salutis ædificatione, ut ipsum constituerit totius ædificii summum angulare.

Tex. EXULTEMUS, ET LÆTEMUR IN EA. Idest, cum exultatione, & grandi lætitia, recognoscamus tantum beneficium in ipsa die nobis a Deo factum; & cogitemus, quid nos exinde, tanquam grati, facere debeamus. Porro, quid sit nobis pro tanto beneficio rependendo divinæ bonitati faciendum; hoc est (ut verbis Psalmi idipsum exprimamus), quomodo exultare, & lætari in tali die debeamus; docuit Princeps Apostolorum per hæc verba 1. Epist. 2. *Dulcis est Dominus: ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, a Deo autem electum, & honorificatum; & ipsi tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum.*

Tex. O DOMINE SALVUM ME FAC, O DOMINE BENE PROSPERARE: in hoc,

scilicet, quod prædicto lapidi angulari semper obedientia simplici, promptissima, & usque in finem firmissime perseveranti adhæream, ipsi soli vivam, ipsum solum, sentiam, eidemque conformari in omnibus, & perpetuo feliciter uniri merear.

Tex. BENEDICTUS, QUI VENIT IN NOMINE DOMINI: idest, qui semper, & ubique vivit, operatur, & felix moritur in Domino.

Tex. DEUS DOMINUS, ET ILLUXIT NOBIS. Idest, ille, qui principaliter, modo nunc præmisso, venit in nomine Domini Patris sui, est Christus Dominus Deus noster (ut ipse in Evangelio sæpius dicit: *Ego veni in nomine Patris mei*): qui etiam per sanam doctrinam, per miracula aperta, & per sanctissima totius vitæ suæ exempla ILLUXIT NOBIS, idest, lucem veram demonstravit, qua sancte vivere, & salubriter mori, & finaliter in cælum conscendere, divino ejus auxilio suffulti, possumus. Quid est ergo DOMINUS ILLUXIT NOBIS? Est illud, quod de ipso dicitur Joan. 1. *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Nota denique illationem hanc verissimam: Si benedictus est, qui venit in nomine Domini; ergo maledictus est, qui venit in nomine proprio, idest, qui semper, & ubique vivit, & operatur secundum suam a Deo aversam voluntatem; & tandem in ipsa infelicitate moritur. Talis autem est omnis perversus homo, & principaliter omnium perversorum maximus, idest, Antichristus, de quo Salvator noster ad Judæos dixit Joan. 5. *Si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.*

Tex. CONSTITUITE DIEM SOLEMNEM IN

*Quid sit
venire in
nomine
Domini.*

**IN CONDENSIS, USQUE AD CORNU ALTA-
RIS.** *Idest, (ut Beatus Augustinus exponit)*
usque ad interiorem domum Dei, de qua vos
benediximus, ubi sunt altaria excelsa. Con-
stituite diem festum, non tepide ac segniter,
sed in confrequentationibus. Hoc apertius di-
cimus fratres, quicumque Deum verbum in-
telligere volunt, non eis sufficiat, quod prop-
ter eos Verbum caro factum est, ut lacte
nutrarentur: nec eis sufficiat dies festus, quo
agnus occisus est; sed constituatur in confre-
quentationibus, quousque perveniat, exal-
tatis a Domino mentibus nostris, usque ad
eius divinitatem interiorem. Hæc ille.

**Tex. DEUS MEUS ES TU, ET CONFITE-
BOR TIBI:** scilicet, confessione illa tripli-
ci (de qua aliàs diffuse locuti sumus) id-
est, fidei, peccatorum, & laudis. Fidu-
cialiter autem, & nihil de misericordia tua
mihi in talibus confessionibus semper exhi-

benda hæsitans, faciam hæc: quia TU ES
DEUS, & ES totus MEUS.

**Tex. DEUS MEUS ES TU, ET EXALTABO
TE;** scilicet, non in te, sed in me. Qua-
re non in te? Quia tu secundum essentiam
tuam adeo exaltatus es, ut plus exaltari
te sit omnino impossibile. Quare in me?
Quia ego nondum apprehendi, quam alta
sit majestas tua, secundum apprehensionem
quamdam fidei, non speculativæ (sic enim
omnis vere Christianus exaltationem tuam
apprehendit), sed fidei experimentaliter
affectuosæ, gustantis videlicet, quàm dul-
cis sit Dominus.

**Tex. CONFITEBOR TIBI DOMINE QUO-
NIAM EXAUDISTI ME, ET FACTUSES MI-
HI IN SALUTEM. CONFITEMINI DOMINO
QUONIAM BONUS.** *Idest, ut superius, de*
istis duobus versiculis expositum fuit.



Psalms CXVIII.

Beati immaculati in via: qui ambulant in lege Domini.

Beati, qui scrutantur testimonia ejus: in toto corde
exquirunt eum.

Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus
ambulaverunt.

Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.

Utinam dirigantur viæ meæ, ad custodiendas
justificationes tuas.

Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus
mandatis tuis.

Confitebor tibi in directione cordis: in eo, quod didici
judicia justitiæ tuæ.

Justificationes tuas custodiam: non me derelinquas
usquequaque.



IN exordio suo, quod est BEATI, Psalmus iste omnium aliorum longissimus (utpote, extensus usque ad tex. Erravi sicut ovis, quæ periit) hortatur nos ad beatitudinem, quam nemo est qui non appetat: quis enim unquam vel potuit, vel potest, vel poterit inveniri, qui nolit esse beatus? Quid igitur exhortatione opus est ad illam rem, quam sua sponte appetit animus? Nam qui exhortatur, agit hoc, ut excitetur voluntas ejus, cum quo agit, ad illud, propter quod exhortationis adhibetur alloquium. Ut quid ergo nobiscum agitur, ut velimus, quod nolle non possumus? nisi quia omnes quidem beatitudinem concupiscunt, sed quomodo ad eam perveniatur, plurimi nesciunt. Ideoque hoc docet Psalmista, cum dicit: BEATI IMMACULATI IN VIA: tanquam unicuique diceret: Scio, quid velis; scio, quod beatitudinem quæris. Si ergo vis esse beatus, etiam IN VIA ista miseriis multis circumdata, esto immaculatus. Illud enim omnes volunt, istud vero pauci: sine quo tamen non potest perveniri ad id, quod omnes volunt. Immaculatus porro cum fueris, esto & simul ambulator IN LEGE DOMINI. Non enim ad hoc, quod aliquis viatorum sit beatus, sufficit, quod sit immaculatus, idest, sine peccato mortali: sed etiam re-

quiritur, ut ambulet IN LEGE DOMINI. Unde Dominus ipse, quasi confirmando, declarans hanc Psalmistæ sententiam, dicit Matth. 7. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur, & ardet.* Ac si diceret: Ad hoc, quod homo, ibi arboris nomine designatus (nam & arbor inversa est homo), evadat damnationem ignis æterni, requiruntur duo, scilicet, quod non faciat fructum malum (quod est, esse immaculatum); & quod faciat fructum bonum (quod est, esse ambulatorem IN LEGE DOMINI). Porro igitur tunc iste erit beatus & IN VIA præsentis, & (si tamen sic usque ad finem perseveraverit) in patria cœlesti.

Tex. BEATI, QUI SCRUTANTUR TESTIMONIA EJUS: ut, scilicet, IN TOTO CORDE EXQUIRANT EUM (ut colligitur ex textu immediate connexo): non autem ut ex testimoniorum ejus scientia exquirant aliud Deo vel minus gratum, vel contrarium. SCRUTANTUR (Matth. 23.) Scribæ & Pharisei, sedentes super cathedras Moyse, *TESTIMONIA Domini: ut ex doctrina, quam per illorum testimoniorum scrutationem didicerunt, instruunt populum, gloriam humanam sibi metipsis acquirant: non autem ut IN TOTO CORDE EXQUIRANT DEUM.* Dicunt enim bona scrutata suis auditoribus, & non faciunt: ideoque non sunt BEATI, sed potius maledicti; quia *scienti bonum, & non facienti*

De scrutantibus Scripturas notandum.

cienti (ut dicitur Jacob. 1.) *peccatum est illi*. Scrutabantur quoque Pseudoapostoli testimonia Domini, sed non ut IN TOTO CORDE exquirere eum; verum ut, sub prædicationis illorum testimoniorum specie, lucra pecuniaria quæque sectarentur, & haberent (quod bene annotavit Beatus Hieronymus in prologo epistolæ ad Corinthios secundæ): ideoque non fuerunt BEATI, sed potius maledicti, tanquam adulterantes verbum Dei, idest, ad aliud, quam Deus est, ordinantes illud. Scrutati sunt, SCRUTANTUR, & scrutabuntur hæretici TESTIMONIA Dei; verum non ut IN TOTO CORDE exquirant eum, nec ut eligant inde illa, quæ sunt vere tradita a Christo testimoniorum ipsorum auctore; sed ut inde eligant ea, quæ sibiipsis propria mens suggerit (ut optime designavit fidelissimus Ecclesiæ catholicæ Doctor Sanctus Thomas 2. 2. q. 11. ar. 1.): ideoque non BEATI, sed maledicti fuerunt, sunt, & erunt; tanquam fidem Christi, ejusque dogmata in illis testimoniis posita corrumpentes, utpote omni vera fide in Christum totaliter privati, 2. 2. qu. 5. ar. 3.

Tex. NON ENIM, QUI OPERANTUR INIQUITATEM, IN VIIS EJUS AMBULAVERUNT: ita, scilicet, ut etiam ab illis benefacta, dum IN VIIS EJUS ambulassent, recordentur a Domino ad remunerandum eos pro illis antea benefactis. Psalmistæ hæc sententia confirmatur a Spiritu Sancto, magisque declaratur, Ezechiel. 18. *Si averterit se justus a justitia sua, & fecerit iniquitatem, numquid vivet? Omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur.*

Tex. TU MANDASTI MANDATA TUA CUSTODIRI NIMIS: idest, valde diligenter. Nam & ille maledictus est, qui opus Dei (quod utique est CUSTODIRE MANDATA ejus) facit negligenter. Non sufficit ergo volentibus salvari CUSTODIRE MANDATA DEI: sed simul requiritur modus illam custodiam concomitans; qui est, diligenter. Unde & sensus illorum verborum Domini Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, accipiendus est ex hoc Psalmo sic: *Serva mandata*, scilicet NIMIS, idest valde, idest diligenter. Ille vero solus servat sic MANDATA Dei, qui ex charitate illam observantiam concomitante servat. Nam & multa bona Apostolus nihil sibiipso prodesse affirmat, si absque charitate a se fiant (1. Cor. 13.) Exponatur ergo Psalmus sic: TU MANDASTI MANDATA TUA CUSTODIRI NIMIS, idest, ex charitate. Numquid non, & ad ampliorem Psalmi declarationem, in eodem Apostolo legisti Galat. 5. *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium; sed fides, quæ per charitatem ope-*

ratur. Hinc est igitur, quod de singulis, qui ad vitam æternam actualiter consequendam custodiunt MANDATA Dei, canit Ecclesia: *Devota Sanctorum fides, invicta spes credentium, perfecta Christi charitas, mundi triumphat principem*. Hoc est, triplex hæc virtus simul colligata triumphalem victoriam habet de Mundi principe tyranno, idest diabolo.

Tex. UTINAM DIRIGANTUR VIÆ MEÆ, AD CUSTODIENDAS JUSTIFICATIONES TUAS; scilicet, modo illo, quo tu vis eas custodiri, idest, ex charitate (ut antedeclaratum est).

Oratio brevis, & longa--Utinam.

Tex. TUNC NON CONFUNDAR, CUM PERSPEXERO IN OMNIBUS MANDATIS TUIS; scilicet, perspectione tali, quæ apud te fructuosa est, & laudabilis: juxta illud Psalm. 102. *Memores mandatorum ipsius, ad faciendum ea, justificantur, & justificabuntur ab eo.*

Tex. CONFITEBOR TIBI IN DIRECTI-ONE CORDIS. Idest, laus, quam tibi offeram, procedet ex corde meo ad te suppliciter, & simpliciter directo: suppliciter, inquam, quia ex humilitatis virtute, quæ soli misericordiæ tuæ innititur, fiet: simpliciter vero, quia non ad aliud a te diversum attendam tunc, sed solum ad te secundum intentionem sanctæ voluntatis tuæ, nihil de meo addens, contemplationem totius cordis mei devotissime dirigam. Et hoc explicite est, quod implicite continetur in sequenti

Laudans Deum sit supplex, & simplex.

Tex. IN EO, QUOD DIDICI JUDICIA JUSTITIÆ TUÆ: non enim dicit, meæ, ut secludatur superbia; sed dicit TUÆ, ut serveretur supplex simplicitas.

Tex. JUSTIFICATIONES TUAS CUSTODIAM: NON ME DERELINQUAS USQUEQUAQUE. Idest, si me non deserueris, & per consequens si mecum indefinenter manseris; ego JUSTIFICATIONES TUAS CUSTODIAM. Non ergo viribus propriis attribuit Psalmista hoc, quod custoditurus sit JUSTIFICATIONES Dei, idest, legem ejus, quidquid ad justificationem hominum pertinet continentem: sed hanc totam legis divinæ CUSTODIAM a seipso faciendam, attribuit Deo secum, & prævenienter, & concomitanter, & subsequenter, cooperanti virtute illa infinita, de qua Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 16. loquitur. Hanc porro sinceram veritatem confirmat simulque declarat etiam Sedes Apostolica (ut refert Concilium Arausicanum cap. 9.) dicens: *Divini est muneris, cum recte cogitamus, & pedes nostros a falsitate, & injustitia tenemus. Quoties enim bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur, operatur*. Hæc ibi. Ex quibus omnibus patet, quod Psalmista in suo illo textu intenderit id, quod fuit expositum.

Cōtra Pelagii hæresim.

De salvandis nota duo.

Sine charitate nihil prodest.

Denique notandum, quod Beatus Augustinus interpretatur illud *USQUEQUAE* pro usque valde. Quid igitur per hoc verbum petit a Deo Propheta? Ut ipse non derelinquat omnino eum, idest, ut ex om-

ni parte eum infirmum valde non derelinquat. Quasi dixerit: Si me ex aliqua parte reliqueris, non potero, cum totus sim valde infirmus, subsistere; nec TUAS JUSTIFICATIONES custodire.

In quo corrigit adolescentior viam suam? in custodiendo sermones tuos.

In toto corde meo exquisivi te: ne repellas me a mandatis tuis.

In corde meo abscondi eloquia tua: ut non peccem tibi. Benedictus es Domine: doce me justificationes tuas.

In labiis meis pronuntiavi omnia judicia oris tui.

In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis.

In mandatis tuis exercebor: & considerabo vias tuas.

In justificationibus tuis meditabor: non obliviscar sermones tuos.

Propheta interrogat Deum ibi: IN QUO CORRIGIT ADOLESCENTIOR VIAM SUAM? & ipsemet sibi, ex divina inspiratione Deum alloquens, respondet ibi: IN CUSTODIENDO SERMONES TUOS. Correctio igitur vitæ hominis a via sancta averſi consistit in hoc, quod homo ipse custodiat, non tantum memoria, & intellectu, sed etiam pia voluntate, & innocentia vita, SERMONES Dei per Scripturas canonicas (de quibus Concilium Tridentinum sess. 4.) nobis ab ipso notificatos. Ceterum cur dicit ille textus, ADOLESCENTIOR? Numquid non & vir, & juvenis, & senior, immo & in decrepita ætate, ultimoque spiritu constitutus (si deviaſſet) indiget correctione prædictæ viæ suæ? Cur ergo de solo adolescentiore, quasi excludens aliarum ætatum homines facit mentionem Psalmista? Quoniam non ut excludat reliquos, sed ut exprimat bonæ correctionis laudabilius, & apud Deum, & apud homines, initium, hoc ipsum facere præelegit. Laudantur siquidem cæteri omnes, quandocumque a via sua mala ad bonam tranſeundo se correxerint: verumtamen, nullus est, ceteris paribus, magis laudabilis, quam ille, qui in primo adolescentiæ suæ principio talem correctionem exequitur. Et ideo non adolescentem, sed adolescentiorem expressit Psalmista, ut id principium, quod diximus, connotaret. Propterea quoque de illa prima ætate sit expressa mentio: quia scriptum est Prov. 22.

Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea. Et iterum Eccli. 6. Fili a juventute tua excipe doctrinam, & usque ad canos invenies sapientiam. Propheta igitur, dicendo ADOLESCENTIOR, homines omnes admonet, qua ætate potissimum talis vitæ correctio fieri debeat. Quemadmodum & cum dicit Psal. 112. *Laudate pueri Dominum*, non intendit excludere cæteros a laude ipsius; sed admonere, a qua ætate sit potissimum incipienda innocens vita, qua præcipue laudatur Deus.

Tex. IN TOTO CORDE MEO EXQUISIVI TE: scilicet, a gratia tua præventus, sine qua nullo modo quæsissem te. Ad hanc siquidem Psalmi expositionem insinuandam facit illud Concilii Tridentini sess. 6. cap. 5. decretum: *Justificationis exordium in adultis a Dei per Christum Jesum præveniente gratia sumendum esse, hoc est, ab ejus vocatione, qua, nullis eorum existentibus meritis, vocantur.* Hæc ibi. Et Canon. 3. *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur: anathema sit.* Hæc ibi: ex quibus patet, quod Psalmista non quæsisset Dominum, & multo minus exquisisset, & multo minus IN TOTO CORDE, immo quod nec istorum aliquid facere potuisset, nisi a Deo per gratiam præventus, sine ullis ejus meritis existentibus, fuisset.

Tex. NE REPELLAS ME A MANDATIS TUIS:

De initio sancte vivendi notandum.

Contra Pelagii hæresim.

tuis: idest, ne tuum adjutorium retrahas a me, quo mandata tua custodiam. Sicut enim *exquisivi te in toto corde meo*, gratiæ tuæ auxilio me præveniente (ut dixi); ita fac, ut eodem auxilio me semper comitante, in exquirendo seipsum simili modo perseverem usque in finem. Alioquin, si me repuleris a MANDATIS TUIS, quæ jam incepti servare, non potero in custodia ipsorum, nec per minimum instans temporis, persistere; sed subito cadam. En, prudens Lector, quomodo Psalmista semper hæresim Pelagii, qui gratiam Dei arbitrio proprio postponebat, insectatur ubique condemnando. Memorare igitur in omnibus Psalmistæ, immo & aliarum Scripturarum locis tibi ad legendum occurrentibus, quod cum prædicta superius ex Conciliis sacris contra Pelagium limitatione intelligi necessario debent.

Ubique a
Scripturis
damnatur
Pelagius.

Tex. IN CORDE MEO ABSCONDI ELOQUIA TUA: UT NON PECCEM TIBI: idest, ut ex absconsione illa fructum bonum acquiram. *Iste est* (inquit Isaias cap. 27.) *omnis fructus, ut auferatur peccatum*. Non enim auferri potest peccatum, nisi per gratiam divina misericordia nobis propter Christum datam (ut dicit Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 9.) Ubi verò est Dei gratia, ibi est fructificandi optimus modus.

Tex. BENEDICTUS ES DOMINE: quia, scilicet, fecisti, me abscondere mandata tua in corde meo, ut non peccarem tibi. Specialis enim hæc tua super me benedictio fuit; quod ex hoc patet; quia a multitudine illorum liberaisti me, qui in corde suo abscondunt eloquia tua, ut solum vel recordentur de his, quæ ad alios prædicaturi sunt, vel ut alium inde finem consequantur; non autem illa abscondunt, ut non peccent tibi, idest, ut inde discant, quomodo possint non peccare, sed servire tibi.

Tex. DOCE ME JUSTIFICATIONES TUAS: illa, scilicet, *doctrina tua*, quæ efficaciter operatur salutem æternam in illis hominibus, qui a te docentur. De quibus quoque singulis, tanquam a se singulariter dilectis, alibi dixi Psal. 93. *Beatus homo, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum*.

Tex. IN LABIIS MEIS PRONUNTIAMI OMNIA JUDICIA ORIS TUI: idest, manifestationis tuæ. Non enim Deus, ut Deus, habet os corporeum: sed sua manifestatio suorum conceptuum, & volitorum,

dicitur os ipsius; ex similitudine ab ore nostro sumpta, quo manifestamus conceptus nostros, voluntates, & volita. Potest nihilominus etiam dici, quod ubique in talibus corporeis partibus nominatis Psalmista spiritu prophetico respiciebat ad Christum; qui, tanquam homo, & os corporeum, & alias partes corporeas habiturus erat. Sic igitur prophetando prænunciat nobis frequentissime adventum Christi in carnem: quod & alibi, de aliis quoque Scripturis cointelligendo, annotavimus. IN LABIIS, inquit, MEIS PRONUNTIAMI: idest, concomitante cordis mei attentione devota, enarravi. Ad officium igitur labiorum suorum Psalmista pronuntiationem conjungit; ne posset aliquis, cum esse de numero eorum, suspicari, de quibus per vituperium dicitur a Domino Matth. 15. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me*.

Primus
Christi
adventus
prænutia-
tur.

Tex. IN VIA TESTIMONIORUM TUORUM DELECTATUS SUM, SICUT IN OMNIBUS DIVITIIS: ita, scilicet, quod delectatio de OMNIBUS DIVITIIS non fuit tanta, quanta erat delectatio de observantia TESTIMONIORUM TUORUM, idest, legis tuæ testificantis, quid volebas, & quid nolebas. Porro, quia major fuerit ipsius delectatio de legis divinæ observantia, quam de OMNIBUS DIVITIIS, testatur ille infra sic Domino dicens: *Bonum mihi lex oris tui, super millia auri, & argenti*: item in alio Psalmo, nempe 18. *Desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel & favum*: ita, scilicet, quod sentiri quidem, sic esse per experientiam suavem potest, non autem perfecte exprimi, sed solum cum inexplicabili admiratione: juxta illud infra ab eodem Psalmista Domino dictum: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo!*

De dele-
statione in
obsequio
Dei.

Tex. IN MANDATIS TUIS (scilicet, devote meditandis, & diligenter observandis) EXERCEBOR: ET CONSIDERABO VIAS TUAS (quibus, scilicet, tu Christe, ut homo conversatus in mundo, qualitatem talis exercitationis, per vitæ tuæ exempla, me docuisti).

Speculati-
va exten-
dantur ad
practicam.

Tex. IN JUSTIFICATIONIBUS TUIS MEDITABOR: NON OBLIVISCAR SERMONES TUOS: scilicet, ad serviendum tibi secundum ipsarum justificationum, & sermonum doctrinam.

Retribue sermo tuo, vivifica me: & custodiam sermones tuos.

Revela oculos meos: & considerabo mirabilia de lege tua.

Incola ego sum in terra: non abscondas a me mandata tua.

Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas, in omni tempore.

Increpasti superbos: maledicti, qui declinant a mandatis tuis.

Aufer a me opprobrium, & contemptum: quia testimonia tua exquisivi.

Etenim federunt principes, & adversum me loquebantur: servus autem tuus exercebatur in justificationibus tuis.

Nam & testimonia tua meditatio mea est: & consilium meum justificationes tuæ.

*Pelagius
damnatur.*

Confitemur Psalmista multam infirmitatem suam, quod scilicet non possit, sine auxilio Dei, custodire sermones ejus (qua confessione damnat hæresim superbi Pelagii), dicens: RETRIBUE, VIVIFICA ME, ET tunc servabo SERMONES TUOS. Ac si, consequenter, apertius dicat: Absque tui adjutorii retributione, meique a te facta vivificatione, non potero custodire sermones tuos, nec in memoria, nec in intellectu, nec in voluntate, nec in ore, nec in corde, nec in opere; & multo minus in tota vita mea. RETRIBUE, inquit; hoc est, iterum tribue. Quid? Virtutem auxilii tui. Hæc autem virtus, quæ iterum de die in diem, idest, semper tribuetur mihi, faciet me esse bonum, fidelemque servum tuum; & vivificabit me, ut infra: quomodo? virtus hæc (ut dicit Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 16.) antecedit, & comitatur, & subsequitur opera nostra bona; adeo quod non possent esse bona, nec Deo grata, nec ullo pacto meritoria, sine ista virtute.

Tex. REVELA OCULOS MEOS: scilicet, ex seipsis varia rerum creaturarum cupiditate velatos. Quo velamine videlicet teneor, ne possim considerare, ut oportet, mirabilia tua. Consequenter igitur, remoto per misericordiam tuam hoc velamine, CONSIDERABO, idest, exequar considerata illa tua MIRABILIA (ut subditur in textu.) Nihil au-

tem in mandatis tuis mirabilibus, idest, mirabili pietate nobis a te datis, est mirabilius, quam illud Matt. 5. *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos.* Tam mirabile siquidem est hoc mandatum, ut hominem, de seipso vilissimum pulverem, & cinerem, ad tantam dignitatem, altitudinemque extollat, ut nihil in rebus creatis sit mirabilius, dignitateque præstantius eo. Hoc enim elevat hominem supra se hominem; quoniam facit eum esse perfectum filium Dei, utpote ei similem, qui Solem suum, bonamque pluviam communicat etiam malis, & injustis, idest, suis pessimis inimicis (Matth. 5.) Contrarium his valde erat illud velamen, de quo dicebam: REVELA OCULOS MEOS.

Tex. INCOLA EGO SUM IN TERRA. Idest, IN hac morientium TERRA non habeo propriam domum, sed mihi tempore parvo præstitam, quasi alienam.

Tex. NON ABSCONDAS A ME MANDATA TUA: idest, fac, ut mihi sint chara, & ad observandum facilia. Homini enim illi MANDATA videntur ABSCONSA, qui, tamquam illa non videns, transgreditur.

Tex. CONCUPIVIT ANIMA MEA DESIDERARE JUSTIFICATIONES TUAS, IN OMNI TEMPORE: idest, desiderio magno desideravi servare legem tuam in se justam, & me

me justificandi vim habentem. Psalmista enim principaliter hic loquitur de lege praevisa nova, quam de veteri; quæ licet in se esset iusta, non habebat tamen vim justificandi homines (ut Apostolus frequenter dicit). Novam siquidem, spiritu prophetico præcognitam, fore multo meliorem, quam erat vetus, desiderabat; ut ipse magis iustus, quam tunc erat, Christo talis legis auctore auxilium largiente, fieret. Denique nota ex ordine textuum, quod postquam dixerat: *Incola ego sum in terra*, subjungit nunc: *CONCUPIVIT ANIMA MEA DESIDERARE JUSTIFICATIONES TUAS IN OMNI TEMPORE*: ut sic denotet, quod homo, qui bene, ut oportet, mente penetrat hanc veritatem, scilicet, se in terra esse incolam, cito ad domum aliam transitorium, ascendit facile ad istam perfectionem, quæ est, desiderare ardenti voluntate divinam legem plenarie custodire, dum tempus hic habet, in quocumque tempore, tum prosperitatum, tum adversitatum. E contrario igitur, secundum eundem Psalmistam, ille, qui talem de suo incolatu non habet penetrativam considerationem, non ascendit ardentem ad præmissi desiderii perfectionem; immo evanescit in adinventionibus suis hujus vitæ; sic dies suos expendens, ac si numquam esset moriturus.

Tex. INCREPASTI SUPERBOS: scilicet, si forte, per increpationem ipsorum multiplicem a te factam, de superbis fiant humiles.

Tex. MALEDICTI, QUI DECLINANT A MANDATIS TUIS: scilicet, & hic per exclusionem a gratia tua MALEDICTI, & in futuro per exclusionem a gloria, applicationemque ad supplicium perpetuum, quando a te iustissimo Judice audient: *Discedite a me maledicti in ignem æternum*, Matt. 25. Ergo, inquit Psalmista, benedicti sunt, qui nec ad dexteram, nec ad sinistram DECLINANT A MANDATIS TUIS.

Tex. AUFER A ME OPPROBRIUM, ET CONTEMPTUM: quod, scilicet, OPPROBRIUM audio ab inimicis tuis: ET CONTEMPTUM, quo ab eisdem deprimor. Quare? QUIA (ut subditur in textu) TESTIMONIA TUA EXQUISIVI: quibus, scilicet, testificatus es immensitatem tui amoris erga me, & totum mundum. Passio igitur Christi, & crucifixio, & mors fuerunt TESTIMONIA illa: quam passionem, crucifixionem, mortemque infideles, pro grandi opprobrio, & contemptu, objiciebant Christi Ecclesiæ; quia eas ipsa venerabatur, & exquisita, idest, maxima devotione adorabat, imitarique, ac prædicare studebat. Psalmista enim prophetando, in persona etiam Ecclesiæ dixit, se pati OPPROBRIUM, ET

CONTEMPTUM, QUIA Domini TESTIMONIA exquirebat. Hanc vero prophetiam si vis diffusius cognoscere, videas librum Actuum Apostolorum de persecutione Judæorum contra Ecclesiam Christi, & audias Apostolum de Ecclesia tunc in ipsis majoribus representata dicentem 1. Cor. 1. *Nos prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam: & iterum: Verbum crucis pereuntibus stultitia est.* Judæi ergo, & Gentes pro opprobrio maximo, & contemptu crucem Christi habentes, objiciebant in faciem sanctæ Ecclesiæ, Sed quid dicit Domino ipsam representans Propheta? AUFER illud OPPROBRIUM A ME, ET CONTEMPTUM. Audi ergo jam hoc etiam tunc ab omnipotente Domino a Christianis ablatum: nam ibidem ablationem hanc significans Apostolus sequitur: *Ipsis autem vocatis* (idest, fide illuminatis) *Judæis, atque Græcis Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam: & iterum: Iis autem, qui salvati sunt, crux virtus Dei est: & iterum ad Coloss. 1. In verbo veritatis Evangelii, quod in universo mundo est, & fructificat, & crescit, sicut in vobis.*

Tex. ET ENIM SEDERUNT PRINCIPES, ET ADVERSUS ME LOQUEBANTUR: quia scilicet testimonia tua exquisivi. Hoc etiam in persona Ecclesiæ dicit Propheta. Vide librum Actuum, & Ecclesiasticas historias: quomodo terrarum PRINCIPES SEDERUNT adversus Ecclesiam, multa iniqua mentiundo loquentes. Sed quid filius quisque bonus Ecclesiæ dicebat, a tot, tantisque Principibus vario modo tribulatus? Quod sequitur in *tex.* SERVUS AUTEM TUIS, Domine, EXERCEBATUR IN JUSTIFICATIONIBUS TUIS: idest, non solum, non discedebat a justitia tua (quod volebant illi Principes); sed etiam in ipsa crescebat (ut patet in sacris historiis Martyrum, Confessorum, Prædicatorum, Virginum &c.)

Tex. NAM ET TESTIMONIA TUA MEDITATIO MEA EST: ET CONSILIUM MEUM JUSTIFICATIONES TUÆ. Idest, illa exercitatio, qua exercebar in justificationibus tuis, erat hæc: quia tota MEDITATIO MEA erat TESTIMONIA TUA, idest, occupata in consideratione testimoniorum tuorum, idest, passionis tuæ, crucis, mortis, & aliorum mysteriorum, quibus tuum excessivum amorem erga me, salutemque meam, mirabiliter testificatus es. Mea item exercitatio illa consistebat etiam in hoc, quod JUSTIFICATIONES TUÆ erant CONSILIUM MEUM, idest, quod consiliabar me, cum de lege tua considerabam, quomodo possem & justificari a te apud temetipsum, & in ipsa justificatione augeri, & perseverare proficiendo usque in finem.

Progressus Ecclesia in tribulationibus.

Passiones Christi sunt testimonia &c.

Adhæsit pavimento anima mea: vivifica me secundum
verbum tuum.

Vias meas enuntiavi, & exaudisti me: doce me
justificationes tuas.

Viam justificationum tuarum instrue me: & exercebor
in mirabilibus tuis.

Dormitavit anima mea præ tædio: confirma me in
verbis tuis.

Viam iniquitatis amove a me: & de lege tua
miserere mei.

Viam veritatis elegi: judicia tua non sum oblitus.

Adhæsi testimoniis tuis, Domine, noli me confundere.

Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor
meum.

Passio
Christi
quam ne-
cessaria sit
nobis quæ-
ritur.

ANIMA, inquit MEA ADHÆSIT PA-
VIMENTO, idest, terrenis rebus,
vel etiam terreno corpori: unde
& in alio Psalmo (scilicet 43.) quasi expo-
nens quid sit pavimento, dixerat: *Con-
glutinator est in terra venter noster*; idest,
terrenis rebus glutino amoris inordinati
conjunctus est spiritus noster, qui ventris
similitudinem gerit in hoc, quod regit su-
um corpus. Quid ergo est: ADHÆSIT PA-
VIMENTO ANIMA MEA? Est, ac si diceret-
ur: Mortuus sum in anima per peccatum,
nimis adhesionis carnalibus desideriis ter-
renorum. Et ideo mox vivificari ex ipsa
morte postulat, dicens: *VIVIFICA ME
SECUNDUM VERBUM TUUM*; idest, non
propter meritum meum, quod nullum est,
sed secundum quod meruit VERBUM TUUM,
quod est Christus Unigenitus tuus, o Pater.
Nemo enim potest esse justus, quod est spi-
ritualiter vivificari, nisi ille, cui merita
Passionis Domini nostri Jesu Christi com-
municantur (ut dicit Concilium Tridenti-
num sess. 6. cap. 7., & canone 10. subjun-
gens: *Si quis dixerit, homines justificari sine
Christi justitia, per quam nobis meruit ju-
stificari, Anathema sit*).

Tex. VIAS MEAS ENUNTIAMI, ET EX-
AUDISTI ME. Idest (ut exponit Beatus
Augustinus) VIAS MEAS malas, hoc est,
peccata mea confessus sum, ET EXAUDIS-
TI ME, hoc est, ut dimitteres ea: confi-
tens ergo peccata exauditur tunc a Deo,
quando parit ei Deus.

Tex. DOCE ME JUSTIFICATIONES TUAS;
idest, fac me ipsas intelligere. Non e-
nim vult solum, ut de his doceatur; sed

etiam ut suus intellectus aperlatur, a Deo
ad faciendum easdem JUSTIFICATIONES,
idest, legem divinam de omni justitia ve-
rissima, quæ coram Deo approbatur disce-
rentem.

Tex. VIAM JUSTIFICATIONUM TUA-
RUM INSTRUE ME: instructione, scilicet,
interiori, infundendo videlicet habitum
bonum animæ meæ, quo prompte, & de-
lectabiliter illam salutis VIAM, quæ a tua
lege justa docetur, percurram.

Tex. ET EXERCEBOR IN MIRABILIBUS
TUIS: contemplando scilicet ea, & præ-
dicando aliis, & opere, ut oportet, ab e-
isdem edocta adimplendo. Porro trinam
hanc exercitationem facere non possem,
nisi te semper speciali modo me adjuvan-
te; & ideo præmisi illum textum: *Viam,
justificationum tuarum instrue me*.

Tex. DORMITAVIT ANIMA MEA PRÆ
TÆDIO. Sine te, scilicet, specialiter ad-
juvante, & dormitationem, & tædium
in exercitio mandatorum tuorum concepi,
atque in longum contraxi. Ideoque sum
astrictus ad te clamando dicere, ut in
textu, CONFIRMA ME IN VERBIS TUIS,
scilicet, prout vis, & indigere me co-
gnoscis.

Tex. VIAM INIQUITATIS (quam, sci-
licet, in me, & ex me habeo) AMOVE
A ME: scilicet, propter te, Per quemdam
enim servum tuum mihi, & cuicumque al-
teri dixisti: *Ego sum, ego sum ipse, qui
deleo iniquitates tuas propter me*, Isaia 43.

Tex. ET DE LEGE TUA MISERERE MEI;
scilicet, miseras tibi meas confitenti, &
de misericordia tua maxima, per legem tuam
mihi

mihi manifestata, fiducialiter, simulque firmiter speranti.

Tex. VIAM VERITATIS ELEGI: scilicet, te in me, & mecum, ad ipsam eligendam me per auxilium tuum gratis præveniente,

Tex. JUDICIA TUA NON SUM OBLITUS: ut, scilicet, ex consideratione judiciorum tuorum, quasi stimulo quodam punctus, currerem ad te pro evasione a talibus formidolosis judiciis obtinenda. Quis enim non repleatur bona, utilique formidine de judiciis tuis; dum mentalibus oculis attendit ad casum Luciferi e cælo irremediabilem in profundum inferni? ad casum Regis Saul tibi antea dilecti? ad casum infamem Regis Salomonis, quem pro filio tuo primogenito prius nominaveras? ad casum horribilem Judæ proditoris, cui tantam dignitatem, ut esset de numero duodecim Apostolorum tuorum, antea donaveras? Hæc, vel horum similia Dei JUDICIA, quæ in veritate sunt formidinis plena, se non esse per attentam considerationem oblitum, testatur Propheta: & hoc, ut inde

stimulatus, vigilantior, ac sollicitior ad salutem suam æternam curreret. Porro Beati Augustini, pro sensus Psalmistæ notitia ampliori, audias expositionem hanc. *Viam veritatis elegi, ubi currerem: judicia tua non sum oblitus, ut currerem: adhæsi testimoniis tuis, cum currerem: Domine noli me confundere, ut quò curro tendam; & quò tendo perveniam. Non enim volentis, neque currentis, sed misereantis est Dei.* Hæc ille. Propterea subjungit statim Psalmista in textu: VIAM MANDATORUM TUORUM CUCURRI, CUM DILATASTI COR MEUM: quam, scilicet, utique non cucurrissem, nisi tu, per tuæ misericordiæ donum, dilatastes COR MEUM. Ergo talis cursus est quidem meus, sed non de meo, verum de tuo gratuito dono. In quo sensu loquebatur Apostolus ibi: *Non volentis, neque currentis, sed misereantis est Dei*, Rom. 9. Pessime igitur hic intelligunt ejus sententiam hæretici, dum ad negationem nostri liberi arbitrii, & meritorum bona operantium, illam pervertendo detorquent.

Sensus Apostoli verus contra hæreticos.

Legem pone mihi, Domine, viam justificationum tuarum: & exquiram eam semper.

Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam: & custodiam illam in toto corde meo.

Deduc me in semitam mandatorum tuorum: quia ipsam volui.

Inclina cor meum in testimonia tua, & non in avaritiam.

Averte oculos meos ne videant vanitatem: in via tua vivifica me.

Statue servo tuo eloquium tuum, in timore tuo.

Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum: quia judicia tua jucunda.

Ecce concupivi mandata tua: in æquitate tua vivifica me.

NE credideris, Psalmistam, dum dicit: LEGEM PONE MIHI DOMINE, velle esse de numero injustorum, & recedere a justitia, quamvis dicat Apostolus 1. Tim. 1. *Lex justo non est posita, sed injustis*: quoniam Psalmista sensum in illis suis verbis habet alium, quàm Apostolus in allegatis. Non enim postulat Propheta, ut per LEGEM sibi a Domino ponendam cogatur pœnaliter, tanquam nolens, & invitus, ad justitiam: sed

Sensus verborum prævalet verbis.

postulat, ut LEGEM ex amore charitatis, Deo adjuvante, impleat in futurum perseveranter, sicut ex charitate eandem adimplere cœperat, dicens: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti (scilicet, per charitatem) cor meum.* Loquitur enim Psalmista ibi, LEGEM PONE MIHI, tanquam proficiens: & donum Dei novit esse, quod aliquis proficiat. *Quid igitur petit (ut inquit Augustinus) cum sibi legem poni petit? nisi ut in ea magis, magisque pro-*

*Exemplum
aptum pro-
ficien-
tibus.*

proficiat. *Quemadmodum si poculum plenum teneas, & sitienti dare incipias: quando haurit bibendo, & poscit desiderando.*

Tex. VIAM JUSTIFICATIONUM TUARUM: quæ, scilicet, via est idem, quod lex tua. Hanc ergo legem vocat VIAM JUSTIFICATIONUM Dei.

Tex. ET EXQUIRAM EAM SEMPER: idest, quamdiu in terra vixero. Nam tamdiu in custodia mandatorum Dei proficere potest homo, quamdiu in præsentis sæculo vivit. Post hanc autem vitam non est tempus proficiendi; sed ille, qui hic bene proficiebat, ibi perficitur, tanquam in termino profectus jam quiete perfecta consistens.

Tex. DA MIHI INTELLECTUM, ET SCRUTABOR LEGEM TUAM: ET CUSTODIAM ILLAM IN TOTO CORDE MELO. Idest, ex dono tuo, quo dederis MIHI INTELLECTUM, erit mea scrutatio, & cordialis custodia legis tuæ. Si ergo non des mihi facultatem intelligendi, ego utique nec bene scrutari, nec cordialiter custodire LEGEM TUAM potero. Psalmista igitur his verbis condemnat hæreticorum in primis, aliorumque superbiorum præsumptionem, qua sibi metipsis arrogat, quod propriis viribus, absque Deo dante INTELLECTUM, possint sanctas Dei Scripturas in vero sensu intelligere. Vis ergo ad hoc ab ipso Deo INTELLECTUM? Audias, legendo illas, non tuum caput, sed Ecclesiam Catholicam, & Apostolicam; quia ipsius est (ut ait Concilium Tridentinum) judicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum sanctarum. Unde, conformiter ad hunc versiculum Psalmistæ, legimus in ipso Sels. 4. verba hæc: *Ad coercenda petulantia ingenia, decernit sancta Synodus, ut nemo suæ prudentiæ innixus, in rebus fidei, & morum, ad ædificationem doctrinæ Christianæ pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorqueat, contra eum sensum, quem tenuit, & sancta mater Ecclesia tenet; cujus est, judicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum sanctarum; aut etiam contra unanimem consensum Patrum.* Hæc ibi. Quid ergo Pelagius respondebit, pro suæ hæresis excusatione, ad Psalmistam, & Concilium?

Tex. DEDUC ME, DOMINE, IN SEMITAM MANDATORUM TUORUM: QUIA IPSAM VOLUI: quoniam, scilicet, sine deductione tua non potero invenire SEMITAM MANDATORUM TUORUM, quam, te operante, VOLUI, idest, desideravi & invenire, & inventam custodire, mandata tua servando.

Tex. INCLINA COR MEUM IN TESTIMONIA TUA; ET NON IN AVARITIAM; Idest, COR MEUM INCLINAMUS EFFICIENTER IN TESTIMONIA TUA: & ipsum COR ne inclines permissive IN AVARITIAM; idest, ne permittas, ut a me inclinetur IN AVARITI-

AM. Deus enim intentator malorum est (ut inquit Jacobus Apostolus), sed tamen ea fieri permittit, juxta illud Amos 3. *Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit?* Malum quidem poenæ facit effective: malum verò culpæ facit solummodo permissive. Unde hanc distinctionem malorum insinuans Concilium Tridentinum, condemnat hæreticos indistincte attribuentes illa Deo facienti. Nam sessione 6. canone 6. sic dicit: *Si quis dixerit, mala opera, ita ut bona, Deum operari, non permissive solum, sed etiam proprie, & per se; adeo ut sit proprium ejus opus non minus proditio Judæ, quam vocatio Pauli; anathema sit.* Hæc ibi.

Tex. AVERTE OCULOS MEOS NE VIDEANT VANITATEM: idest, fac, ut oculis nec corporalibus, nec mentalibus implicer in rebus vanis, idest, in rebus a te, qui veritas es, me distrahentibus: omnia enim, quæ ad Deum non ducunt hominem, vel ad ipsum ab homine non ordinantur, & multo magis quæ hominem a Deo distrahunt, sunt vana; quapropter qui diligunt, aut quærent, aut concupiscentiis propriis obediunt sequuntur ea, illi vere dicuntur videre, idest, diligere, quærere, sequi VANITATEM, a cujus sequela, conquisitione, dilectione, quilibet Sanctus simul cum Psalmista postulat a Divina misericordia præservari, clamans: AVERTE OCULOS MEOS NE VIDEANT VANITATEM.

Tex. IN VIA TUA VIVIFICA ME. Idest, fac, me esse vivum, idest, diligentem, sollicitum, vigilem, intrepidum, solertem, circumspectum, in custodiendo, scrutando, sequendo viam tuam, idest, legem in Scripturis a te mihi datam pro via secunda, infallibiliter ad patriam cœlestem ducente. Psalmista igitur recognoscit hic, & multoties alibi, quod a Deo est tota salus nostra, tum ex liberatione a malis, tum in faciendis bonis: propter primum significandum dicens: *Averte oculos meos ne videant vanitatem:* propter secundum verò addens: IN VIA TUA VIVIFICA ME. En quam frequenter Propheta hæreticalem arrogantiam Pelagii detestatur.

Tex. STATUE SERVO Tuo ELOQUIUM TUUM IN TIMORE Tuo. Idest, firmiter, tanquam irrevocabile statutum faciens, concede mihi, quod ELOQUIUM TUUM, idest, legem tuam, & ore Moyfi, & ore Christi, a te promulgatam, meis operibus bonis, IN TIMORE Tuo vel servili, vel (quod magis cupio) filiali, & reverentiali factis, adimpleam.

Tex. AMPUTA OPPROBRIUM MEUM, QUOD SUSPICATUS SUM. Idest, aufer a me hoc opprobriosum malum, scilicet, suspicari de aliis defectus culpabiles, quos ego in me habeo. Tunc enim OPPROBRIUM MEUM adest, quando malum, quod in me esse non

*Res vana,
qua sit.*

*Nostri sa-
lus tota est
a Deo.*

*Superbi
hæretici
audiant
Psalmistam,
& Conci-
lium Tri-
dentinum.*

suspicio, sed scio, credo esse in aliis, per temerariam meam suspensionem; licet hoc ipsum, quoniam plerumque occultum de internis est, nesciam. Videt quis (puta) mulierem, & concupiscit eam: servit Deo, non propter Deum, sed propter humanam laudem, inde ab hominibus eum in servitio Dei occupatum videntibus consequendam: prædicat verbum Evangelii in villis, in castellis, in civitatibus, ut ex tali prædicatione pecunias acquirat, augeat, & in bonis temporalibus abundet: iste postea alios Deo servientes, Evangelium prædicantes, in mulierum aspectu oculos externos jacentes, ex suis animo similes intentiones in illis eorum operationibus habere judicat, vel suspensionem validam concipit: quid de hoc homine, secundum Psalmistam, est sentiendum? quod opprobrium suæ intentionis malum esse suspicatur in aliis prædictis, & consequenter, quod iste homo potest, & debet sic rogare Deum: AMPUTA OPPROBRIUM MEUM, QUOD SUSPICATUS SUM.

Tex. QUIA JUDICIA TUA JUCUNDA: quibus, scilicet, illa judicia mea de aliis temeraria, ideoque injucunda, relinquendo propriam temeritatem, assimilari vellem. Quia igitur TUA de aliis JUDICIA sunt JUCUNDA, utpote fundata in veritatis scientia, non in temeritatis suspitione, ideo mea judicia, ut tuis sint similia, fac deferere suam suspensionem illam, utpote non in veritate fundatam.

Et veniat super me misericordia tua, Domine: salutare tuum secundum eloquium tuum.

Et respondebo exprobrantibus mihi verbum: quia speravi in sermonibus tuis.

Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque: quia in judiciis tuis supersperavi.

Et custodiam legem tuam semper: in sæculum, & in sæculum sæculi.

Et ambulabam in latitudine: quia mandata tua exquisivi. Et loquebar de testimoniis tuis in conspectu regum: & non confundebar.

Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi.

Et levavi manus meas ad mandata tua, quæ dilexi: & exercebar in justificationibus tuis.

A Dhuc (sicut & supra, & infra, & semper) petit supernum Dei adjutorium, cum dicit, VENIAT SUPER ME MISERICORDIA TUA, significans per

Tex. ECCE CONCUPIVI MANDATA TUA: quod, scilicet, est valde mirandum; & ideo præposui illud admirationis signum, ECCE, tali concupiscentiæ meæ. Cur autem sit valde mirandum, quod homo concupiscat MANDATA Dei, patet ex illa sententia Genes. 8. *Sensus, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.* Nonne igitur est maxime mirandum, quando aliquis a tam inveterata ad malum pronitate sui cordis transit ad hanc eidem pronitati vehementer contrariam perfectionem, scilicet, ad concupiscendum actualiter, & experimentaliter gustu, MANDATA DEI?

Tex. IN ÆQUITATE TUA VIVIFICA ME. Quia, scilicet, in me (ut ait S. Augustinus) habui, unde morerer: unde autem vivam, non invenio, nisi in te. Quid est ergo, IN ÆQUITATE, seu in justitia, TUA VIVIFICA ME? Est idem, quod dicere: Adjuva me, ut faciam justitiam, quam in tuis æquis mandatis commendas. Dona tu ipse mihi quod mandas. Ex Psalmista igitur vide, quam bonus, quam suavis sit Dominus, quam leve, quam dulce sit iugum ipsius, idest, servire ipsi: cum donet servis suis ipse illud, quod mandat; cum videlicet hoc, quod quotiescumque, & quodcumque custodis mandata ejus, sit donum ipsius. Quid ad hæc Psalmistæ vera judicia respondebit superbi Pelagii hæreticalis arrogantia? Utique confusa obmutescet.

Sancta hominis vita est Dei miraculum.

talem petitionem frequentissimam, quod ipsum ad salutem nostram, & antecedenter, & comitanter, & subsequenter (ut patet in Concilio Tridentino sessione 6. cap.

De continua necessitate auxilii Divini.

cap. 16.) est necessarium. Nonne & Ecclesia confirmat facto suo insigni intentum istud Psalmistæ, quando in singulis horarum canonicarum principiis orans, dicit: *Deus in adjutorium meum intende?* Utiq; nam per hoc denotat, quod pro salute nostra obtinenda, seu consequenda, non sufficit Dei auxilium qualecumque; sed necessario requiritur, quod in principio operum nostrorum sit antecedens, & in progressu sit concomitans, & in fine sit subsequens: ideo enim ad hoc apertissime connotandum ipsa Mater Ecclesia, & in Matutino, quod est principium horarum, & in horis intermediis (scilicet, Prima, Tertia, Sexta, Nona), & in horarum extremis, quæ sunt Vespere cum Completorio, semper præmittit: *Deus in adjutorium meum intende*: addit quoque: *Domine, ad adjuvandum me festina*; ut hinc ostendat propriam, quæ circumdatur, necessitatem talis auxilii: ac si diceret: Periculum salutis magnum mihi imminet, si in adjuvando me tardaveris. Quo in sensu etiam Propheta, quem ipsa nunc imitatur, dixerat Psal. 69. *Adjutor, & liberator meus es tu, Domine, ne moreris*: item Psal. 39. *Adjutor meus, & protector meus tu es, Deus meus, ne tardaveris*. Hanc sibi ipsi inesse pro auxilio tali divino necessitatem noluit cognoscere, sed magis voluit negare Pelagius hæreticus: & ideo a Psalmista, & Ecclesia, hic damnatur.

Cur Pelagius condemnatur.

Tex. SECUNDUM ELOQUIUM TUUM: idest, SECUNDUM quod vis, & promissi mihi te invocanti, dicens Psalm. 31. *Intellectum tibi dabo, & instruam te in via, qua gradieris: firmabo super te oculos meos*. Hæc est enim illa eloquii tui magna misericordia, quam petii, dicens: *Veniat super me misericordia tua*.

Tex. ET RESPONDEBO EXPROBRANTIBUS MIHI VERBUM: scilicet, illud magnum tuum VERBUM, Psal. 31. mihi promissum. EXPROBRANTIBUS, inquam, illud MIHI: idest, volentibus meam spem, quam habeo in illo tuo promissionis verbo, auferre a me totaliter, vel saltem aliquo modo ipsam in me diminueret. Quid igitur ipsis sic EXPROBRANTIBUS, idest, quasi ad desperationem me deducere volentibus, RESPONDEBO tunc? QUIA SPERAVI IN illis SERMONIBUS TUIS, ut sequitur in textu. Hæc est mea, & brevis, & unica, & firma, & numquam ad dexteræ, vel sinistræ declinationem mutanda, mihi suadentibus de tuis promissis desperationem, absoluta, inviolabilis, & semper irrevocabilis responsio: SPERAVI, spero, & sperabo firmitissime IN SERMONIBUS TUIS, nullatenus dubitando.

Tex. ET NE AUFERAS A ME VERBUM VERITATIS USQUEQUAQUE: idest, ne per-

mittas, auferri a me veritatem responsionis prædictæ ad exprobrantes mihi verbum tuum modo prædeclarato. Hoc est, ne permittas ullo modo, tempore, & loco, quod ego auferam a me veritatem illam, idest, quod deficiam a tali veritate declinando; nec permittas, quod alius, quicumque sit, auferat eandem a me veritatem quibuscumque dolis, suasionibus, intricatis rationibus, quantiscumque conatibus suis.

Tex. QUIA IN JUDICIIS TUIS SUPERSPERAVI: et de meis, scilicet, vel etiam alienis judiciis a veritate responsionis præmissæ declinantibus superdesperavi. Equissimum enim est, & necessariissimum, quod IN JUDICIIS TUIS circa promissiones tuas ego supersperem: & iniquissimum, vanissimumque esset, si in judiciis meis, vel quorumcumque aliorum, aliter ab illis tuis sentientium, non superdesperarem.

Tex. ET CUSTODIAM LEGEM TUAM SEMPER, IN SÆCULUM, ET IN SÆCULUM SÆCULI: idest, SEMPER, & in toto præsentis vitæ sæculo, & in tota venturi sæculi duratione: hoc est, CUSTODIAM LEGEM TUAM in æternum, sine ulla intermissione.

Tex. ET AMBULABAM IN LATITUDINE: QUIA MANDATA TUA EXQUISIVI: idest, in charitate, quæ est latitudo cordis, ipsum videlicet dilatans, AMBULABAM: QUIA non mea, sed tibi placita, dum MANDATA TUA custodirem, EXQUISIVI. Nam qui ideo MANDATA Dei custodiunt, ut in terrenis prosperitatibus abundant, non ambulant in charitate, quæ (ut dicit Apostolus 1. Cor. 13.) non querit, quæ sua sunt: sed qui custodit ejus MANDATA, ut ei placeat, ille ambulat in charitate, quæ Deum in dilectione sua pro objecto habet. Charitatis igitur officium est, servire Deo propter Deum (ut hic insinuat Psalmista): & in hoc utique consistit latitudo cordis humani; quod e converso constringitur, si serviat Deo propter aliud.

Tex. ET LOQUEBAR DE TESTIMONIIS TUIS IN CONPECTU REGUM, ET NON CONFUNDEBAR: quia, scilicet, in charitate cor, osque meum dilatante loquendo ambulabam. Si de prophetiæ hujus plena adimplerione vis exemplum, attende & Apostolorum fiduciam mirabilem loquentium IN CONPECTU principum Judæorum post receptionem spiritus sancti (ut habes in libro Actuum), & Sanctorum Martyrum loquentium IN CONPECTU Imperatorum, eorumque crudelissimorum ministrorum, scilicet, Tyrannorum (ut patet in historiis Ecclesiasticis).

Tex. ET MEDITABAR IN MANDATIS TUIS, QUÆ DILEXI; dilectione, scilicet, charitatis, quæ & ad mandatorum tuorum meditationem me conducebat, immo etiam urge-

Optimum desiderium, & promissio.

Responsio ad loquentes nobis iniqua.

urgebat, & coegebat. Hanc verò meditationem fuisse non tantum speculativam, sed & practicam, idest, a seipso ordinatam ad opus, declarat Psalmista in sequenti

Tex. ET LEVAVI MANUS MEAS AD MANDATA TUA, QUÆ DILEXI: idest, LEVAVI, ad operandum manibus meis illa, quæ meditatus fueram. Ac si ex omnibus dicat: Charitas in tantum dilatavit me, ut & mentem meam ad superna contemplanda sustulerit, & MANUS MEAS ex se remissas ad operationem mandatis tuis conformem vehementer excitaverit.

De effectibus charitatis.

Tex. ET EXERCEBAR IN JUSTIFICATIONIBUS TUIS: scilicet, & meditando, & loquendo, & operando, secundum legem tuam omnis justitiæ fontem. Effectus igitur charitatis (secundum hanc Psalmistæ

doctrinam) est velle & meditari, & loqui, & operari; trique hæc sollicitè, ac perseveranter facere, secundum legem Dei bene intellectam. Nam, præsuppositis tribus illis, hoc additum verbum, EXERCEBAR, significat sollicitudinem, & perseverantiam (ut de se patet). Omnia ergo, & singula hæc sunt donum Dei ex summa charitate nos diligentis, & donorum suorum participes efficientis; volentisque dona sua esse merita nostra (ut constat in doctrina Concilii Tridentini sess. 6. cap. 16. & canon. 32.) sic enim intelligit Psalmista suos textus: Loquebar, non confundebar, meditabar, levavi, dilexi, EXERCEBAR; non de meo (contra Pelagium hæreticum), sed de tuo dono.

Nota bene totum.

Memor esto verbi tui servo tuo, in quo mihi spem dedisti. Hæc me consolata est in humilitate mea: quia eloquium tuum vivificavit me.

Superbi inique agebant usquequaque: a lege autem tua non declinavi.

Memor fui judiciorum tuorum a sæculo Domine: & consolatus sum.

Defectio tenuit me, pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.

Cantabiles mihi erant justificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ.

Memor fui nocte nominis tui, Domine: & custodivi legem tuam.

Hæc facta est mihi: quia justificationes tuas exquisivi.

MEmorem alicujus rei se esse, Deus, qui numquam quarumcumque rerum obliviscitur, demonstrat, quando actualiter facit circa rem illam, quod vel ab hominibus expectabatur, vel ipse promiserat se facturum. Dicit ergo Psalmista Domino: MEMOR ESTO VERBI TUI SERVO Tuo: idest, imple actualiter illud, quod ego servus tuus expectavi, vel etiam quod tu MIHI SERVO Tuo promissisti. In verbo enim tuæ promissionis DEDISTI MIHI SPEM rei promissæ adimplentionis. Nec qualemcumque MIHI ex tua promissione infudisti; sed SPEM indeclinabilem: quoniam, cum te infallibilem in promissorum tuorum observatione certò sciam, non possum, ratione etiam humana ductus, non sperare indeclinabiliter in te, auditis verbis tuis promissoriis.

Tom. IV.

Tex. HÆC ME CONSOLATA EST IN HUMILITATE MEA. Idest, ista spes, de qua prælocutus sum, CONSOLATA EST ME IN HUMILITATE MEA, idest, in parvitate mea; dum, scilicet, attenderem indignitatem, immo & nihilitatem meam. Verumtamen, his meis defectibus, atque demeritis non obstantibus, ELOQUIUM TUUM VIVIFICAVIT ME, idest, in spem vivam de tua pietate elevavit meam pusillanimitatem.

Tex. SUPERBI INIQUE AGEBANT USQUEQUAQUE. Idest, ex omni parte iniqua SUPERBI faciebant USQUEQUAQUE, idest, corde, ore, exteriori opere, tum per omissionem, tum per commissionem. Superbus enim, cum maxime cæcus sit, quocumque vertatur, semper cadit.

Tex. A LEGE AUTEM TUA NON DECLINAVI:

NAVI: quamvis, scilicet, exempla grandia superbiorum ad talem declinationem me invitarent, & quasi cogerent. Per humilitatem igitur vici illorum superbiam.

Tex. MEMOR FUI JUDICIORUM TUORUM A SÆCULO, DOMINE, ET CONSOLATUS SUM. Id est, ideo superbiam omnino a me expuli, & humilitatem amplexus a lege tua non declinavi, quia JUDICIORUM TUORUM antiquorum contra superbos, & pro humilibus factorum memoria mea talem consolationem duplicem, scilicet, vitandæ superbiæ, & sequendæ humilitatis, mihi attulit. Quis enim sapiens non consoletur & in evitatione superbiæ, dum te semper perdidisse superbos videat, & in sequela humilitatis, dum te semper exaltasse humiles aspiciat?

Tex. DEFECTIO TENUIT ME, PRO PECCATORIBUS DERELINQUENTIBUS LEGEM TUAM. Id est, cum illos peccatores superbos viderem DERELINQUERE LEGEM TUAM, adeo contristabar, ut vellem a mea vita deficere, id est, ut tæderet me vivere. Augeretur quoque mea hæc DEFECTIO, seu tædium, cum viderem, me oportere conversari corporaliter cum ipsis ad tempus, donec mors corporalis me ab eorumdem societate separaret. Monstrat ergo nunc Psalmista, quod justis magna animi sui poena est, conversari cum peccatoribus legem Dei transgredientibus. Hoc & B. Petrus Apostolus conformiter ad Psalmistam insinuat per hæc verba 2. Epist. 2. *Deus justum Lot oppressum a nefandorum luxuriosa conversatione eripuit. Aspectu enim, & auditu justus erat; habitans apud eos, qui de die in diem animam justam iniquis operibus cruciabant.*

Tex. CANTABILES MIHI ERANT JUSTIFICATIONES TUÆ, IN LOCO PEREGRINATIONIS MEÆ. Id est, legem tuam justificationum omnium fontem plenum cantabam delectabiliter, dum viverem tan-

quam peregrinus in terra. Nam hic omnes sunt veluti IN LOCO PEREGRINATIONIS, cujus terminus fixus est vel Infernus, si de malis peregrinis loquamur, vel Paradisus, si de bonis.

Tex. MEMOR FUI NOCTE NOMINIS TUI DOMINE: ad honorandum, scilicet, & sanctificandum in me illud nomen tuum: unde sequitur

Tex. ET CUSTODIVI LEGEM TUAM. Tunc enim bene honoratur, & sanctificatur nomen Dei a, & in nobis, juxta hoc testimonium Psalmistæ, quando nos custodimus, ut oportet, LEGEM ipsius. Cum igitur in oratione Dominica dicimus, *Sanctificetur nomen tuum*, volumus Deo dicere: Fac, ut custodiamus LEGEM TUAM. Nocte, inquit: hoc est, etiam in tempore adversitatis memoratus sum nominis tui, custodiendo LEGEM TUAM.

Tex. HÆC FACTA EST MIHI, QUIA JUSTIFICATIONES TUAS EXQUISIVI. Id est, HÆC lex tua, de qua locutus sum, FACTA EST in meam utilitatem; quoniam in custodiendo (ut dixi) illam, non meas, sed TUAS JUSTIFICATIONES diligenter quæsi vi. Lex igitur Dei in illorum utilitatem non cedit, qui in custodiendo ipsam quærunt justificare semetipsos, non autem Deum; id est, quærunt gloriam propriam, quasi ex suis ipsorum viribus, & non ex gratuito Dei dono, legem illam divinam custodierint. Superborum ergo est, justificare hoc modo seipsos (quod faciebat arrogantia Pelagii, & illius Pharisei ab Evangelista descripti, Luc. 18.) Sicut vere humilium est, JUSTIFICATIONES suas, id est, omnem justitiam, quam in custodiendo legem divinam faciunt, attribuer Deo, prout justum est: quandoquidem ipse Deus est, qui in nobis, & velle bonum, & perficere illud, operatur; non pro nostra, sed pro sua bona voluntate (Philipp. 2.)

Conversatio cum malis est onerosa justis.

Quid sit sanctificare nomen Dei.

Superborum, & humilium proprietates.

Portio mea Domine, dixi, custodire legem tuam.
Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo: miserere
mei secundum eloquium tuum.

Cogitavi vias meas: & converti pedes meos
in testimonia tua.

Paratus sum, & non sum turbatus: ut custodiam
mandata tua.

Funes peccatorum circumplexi sunt me: & legem tuam
non sum oblitus.

Media nocte surgebam ad confitendum tibi, super iudicia
justificationis tuæ.

Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium
mandata tua.

Misericordia tua, Domine, plena est terra: justificationes
tuas doce me.

Portionem substantiæ suæ, quæ hic, & in alio sæculo sibi in maximam utilitatem esset, Propheta firmiter apud se deliberando dixit esse hanc solam, scilicet, CUSTODIRE debito modo LEGEM Dei. Ab ipso Domino postulare intendit talem portionem, cum ei dicit: PORTIO MEA EST, DOMINE, CUSTODIRE LEGEM TUAM: idest, intendo DOMINE, rogare te, ut des mihi portionem istam, quæ salutis meæ veram substantiam continet, Non peto portionem amissibilem noxiam, me ad famem extremam, ideoque ad pascendos porcos, pro habendis eorum siliquis, deducturam (ut de filii prodigi petita portione prævideo, Luc. 15.): sed multo magis ab illa portione distantem, quàm summitas cœlorum ab infimis terrarum. Tu DOMINE igitur, qui animarum salutis cupidissimus amator es, fac, ut custodia legis tuæ sit PORTIO MEA; idest, quod ad nihil aliud, ac si non esset, attendam, nisi ad custodiendum diligenter LEGEM TUAM. Pro hac portione habenda, quid jam feci, & quo ad vixero faciam? Illud, quod sequitur in

Tex. DEPRECATUS SUM (scilicet, in præterito, in præsentī, & in futuro) FACIEM TUAM IN TOTO CORDE MEO: MISERERE MEI SECUNDUM ELOQUIUM TUUM: idest, cum magna instantia, & totius cordis mei devotione, rogavi te, ut facie tua serena, vultuque propitio me respiceres; hoc est, ut miserearis mei SECUNDUM ELOQUIUM TUUM, idest, SECUNDUM quod vis, & requiritur ad custodien-

dam eloquii tui, scilicet, legis tuæ veritatem. Totum hoc a te mihi ex pietate tua donandum DEPRECATUS fui, deprecorque, & deprecabor semper, ut plena sit illa portio mea.

Tex. COGITAVI VIAS MEAS: scilicet, a tuis viis per legem tuam mihi notificatis elongatas plurimum. Et quid ex tali cogitatione commotus in bonam contritionem feci? CONVERTI PEDES MEOS IN TESTIMONIA TUA: idest, affectus meos tum corde, tum ore, tum opere expressos CONVERTI IN TESTIMONIA TUA, a quibus ipsos esse averfos inveneram. Quæ sunt TESTIMONIA Dei? Lex ejus sancta, & vetus, & nova, quam prophetico spiritu Psalmista prævisam contemplabatur. Cur lex dicitur TESTIMONIA Dei? Quia lex nobis testificatur omnia ad salutem nostram pertinentia: quantum, videlicet, nos Deus amet; quantum a nobis sit reamandus, & præ majestatis suæ superexcellētia timendus; quantum sit contra nos bellum multiplex diaboli, carnis, mundi; quomodo, idest, quibus, & qualibus armis sit contra illos hostes militandum a nobis; qua via sit utendum & ad consequendam cœlestem patriam, & ad evadendam mortem Inferni inferioris æternam. Porro de horum omnium singulis in speciali videre ibi potes, & debes, simulque, pro indeclinabili firmitate cordis tui in legum illarum doctrina, recordari semper illius sententiæ a Propheta coram Domino prolatae Psal. 92. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis*, idest, valde

(ut B. Augustinus semper exponit illud nimis): hoc est, omnia contenta in utraque lege tua sunt tantæ certitudinis, & credulitatis, ut nihil æqualiter, nec supra.

Tex. PARATUS SUM, ET NON SUM TURBATUS: UT CUSTODIAM MANDATA TUA. Idest, ad obediendum mandatis tuis fui, & SUM PARATUS, seu promptus taliter, quod nulla adveniens ab extra, vel ab intra contrarietatis, seu tentationis turbatio potuit tollere a me ipsam cordis mei præparationem, seu promptitudinem. Permansi enim semper PARATUS, & promptus in obedientia mandatorum tuorum, non obstantibus quibuscumque perturbationibus in contrarium factis. Et hoc est, quod, tanquam clarior hujus expositio, subditur in

Tex. FUNES PECCATORUM CIRCUMPLEXI SUNT ME: ET LEGEM TUAM NON SUM OBLITUS. Idest, impedimenta plurima, tanquam cordarum FUNES, posuerunt pedibus meis ex omni parte peccatores, ut iter meum ad te præpedirent; sed nihil profecerunt, idest, nullo modo obtinuerunt intentum suum; quia ego, his omnibus viriliter spretis, atque calcatis, NON SUM OBLITUS legis tuæ, scilicet, obedientiæ plenæ, seu perfectæ ad omnia ipsius legis mandata.

Tex. MEDIA NOCTE SURGEBAM AD CONFITENDUM TIBI, SUPER JUDICIA JUSTIFICATIONIS TUÆ. Idest, non obstante quacumque tribulationum, sive etiam horarum NOCTE, ego SURGEBAM in utramque noctibus mediis AD SERVIENDUM TIBI per confessionem fidei, & meorum delictorum, & laudis tuæ. Hoc autem totum potest a Psalmista referri & ad immediate præcedentia de perturbationibus, quasi dicat, MEDIA NOCTE, idest, in magno ipsarum turbationum fervore, & ad horarum cursum, quasi dicat, MEDIA NOCTE, idest, in profundo dormitionis tempore. Porro, in horum primo sensu Psalmista Christum prophetico spiritu prævisum imitabatur, qui factus in agonia prolixius orabat, Luc. 22. In secundo autem sensu eundem imitabatur, qui tota, & ideo MEDIA NOCTE, erat pernoctans in oratione Dei, Luc. 6. Cæterum, valde ponderandum est illud in textu: SUPER JUDICIA JUSTIFICATIONIS TUÆ. Bonorum enim hoc est, confiteri Domino SUPER JUDICIA JUSTIFICATIONIS ejus. Cujus rei contrarium faciunt pessimorum pessimi, idest, hæretici. Nam hi SUPER JUDICIA phantasiarum suarum, quas ipsi justificationes vocant, nituntur confiteri Domino, deserentes confiteri ei SUPER, idest, secundum JUDICIA JUSTIFICATIONIS ejus. Ex doctrina enim Sancti Thomæ habetur hoc, dicentis 2. 2. q. 11. ar. 1. *A rectitudine fidei Christianæ dupliciter potest quis devi-*

are. Uno modo, quia &c. Alio modo per hoc, quod intendit quidem Christo assentire: sed deficit in eligendo ea, quibus Christo assentiat. Quia non eligit ea, quæ sunt vere a Christo tradita: sed ea, quæ sibi propria mens suggerit. Et ideo hæresis est infidelitatis species pertinet ad eos, qui fidem Christi profitentur, sed ejus dogmata corrumpunt: hæc ille fidelissimus Ecclesiæ Catholicæ Doctor. Hæretici igitur non secundum JUDICIA JUSTIFICATIONIS Dei, sed secundum phantastica JUDICIA JUSTIFICATIONIS a propria mente sibiipsis suggesta, confiteri volunt Domino: quod est directe contra confessionem illam Psalmistæ.

Tex. PARTICEPS EGO SUM OMNIUM TIMENTIUM TE, ET CUSTODIENTIUM MANDATA TUA. Idest, ego, qui per charitatem a te mihi donatam operatus sum prædicta, SUM PARTICEPS OMNIUM bonorum, quæ faciunt timentes te, & custodientes MANDATA TUA. Secundum Prophetam igitur charitas est virtus tam diffusæ bonitatis, & tantæ dilatationis, ut faciat omnia bona esse omnibus in ipsa charitate coexistentibus communia. Vis de hoc exemplum? Ecce in choro psallentium versiculus Psalmi cantatus ab una parte illorum est communis alteri tunc tacenti, sed solum audienti, ac si iste alter eundem versiculum cantaret: & sic vicissim usque in finem alternatim psallendo. Hanc autem ipsorum omnium comparticipationem attribuant Summi Pontifices charitati: licet non omnes psallentes essent in charitate. Ex tali ergo horum exemplo inferas tu, & dic: Si charitas etiam non coexistentibus in charitate, sed solum præsentialiter in choro, omnia facit communia; igitur multo magis in charitate conjunctis hoc ipsum omnibus faciet: ita ut quilibet illorum quantumcumque a seipsis corporaliter distantium (puta, unus in Oriente, alius in Occidente) possit veraciter dicere: PARTICEPS EGO SUM, Domine, OMNIUM TIMENTIUM TE, ET CUSTODIENTIUM MANDATA TUA. Porro ad hanc Charitatis communicationem (quæ & in Symbolo fidei habetur, dicente, *Sanctorum communionem*) diffusius cognoscendam multum juvaberis, si videas Doctorem Angelicum in 2. 2. qu. 23. ar. 1. & qu. 24. 25. 26. 27. 28. articulis ad expositionem hujus particulæ Psalmi applicabilibus. Denique, si quis te interroget, quisnam sit, qui timet Dominum? Responde ex Psalmo: Ille est, qui custodit mandata Dei. Sic enim, juxta mentem Psalmistæ, exponitur ille textus, OMNIUM TIMENTIUM TE, ET, idest, CUSTODIENTIUM MANDATA TUA.

Tex. MISERICORDIA TUA, DOMINE, PLENA EST TERRA. Idest, nullus est in TERRA vivens, erga quem misericors non

Proprio
judicio
mentis
subvertitur
hæreticus, tit.
cap. 3.

De chari-
tatis miræ
dilatatio-
ne.

Quis vere
timeat De-
um.

De propri-
etate bono-
rum Dei
Servorum
inter an-
gustias.

De confes-
sione Catbo-
licorum,
& hæreti-
corum.

lis. Nec tantum de hominibus, sed etiam de bestiis, & plantis, & inanimatis, hoc intelligitur: adeo quod Psalmista nomine terræ hic omnia, quæcumque sunt in TERRA, in mari, in aere, & in horum circuitu, intelligit. Quomodo autem circa, & super hæc omnia sit Dei MISERICORDIA, collige tu prudens Lector ex dictis Angelici Doctoris in prima parte Summæ Theologicæ, quæstione 21. ar. 3. 4. & q. 22. articulis multis.

Tex. JUSTIFICATIONES TUAS DOCE ME: scilicet, propter, & secundum illam amplissimam misericordiam tuam; non prop-

ter, nec secundum merita mea. DOCE ME autem illas, doctrina illa, quæ beatos facit discipulos eam audientes; de qua alias, hoc significans, tibi dixi Psal. 93. *Beatus homo, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum.* DOCE ME, inquit, JUSTIFICATIONES TUAS: idest, fac ut iustitiam, si quam habuero, recognoscam inesse mihi non ex me, sed a te, idest, ex gratuito dono tuo: item fac, ut sim de numero illorum, qui audiunt verbum tuum (quod nunc JUSTIFICATIONES TUAS VOCO), et custodiunt illud, Luc. 11.

Bonitatem fecisti cum servo tuo Domine, secundum verbum tuum.

Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me: quia mandatis tuis credidi.

Priusquam humiliarer, ego deliqui: propterea eloquium tuum custodivi.

Bonus es tu: & in bonitate tua doce me justificationes tuas.

Multiplicata est super me iniquitas superbiorum: ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua.

Coagulatum est sicut lac cor eorum: ego vero legem tuam meditatus sum.

Bonum mihi quia humiliasti me: ut discam justificationes tuas.

Bonum mihi lex oris tui, super millia auri & argenti.

Nihil (inquit B. Augustinus) hic aliud dictum existimo, BONITATEM FECISTI CUM SERVO TUO; nisi, FECISTI ut me delectaret bonum. Quando enim nos delectat bonum, erga nos magnum est Dei donum. SECUNDUM VERBUM TUUM, idest, secundum promissum tuum, ut secundum fidem firma sit promissio.

Tex. BONITATEM, ET DISCIPLINAM, ET SCIENTIAM DOCE ME. Idest, auge mihi ista tria, & perfice, per doctrinam tuam cordi meo experimentaliter, idest, gustu quodam experimentalis, infusam. Habebat quidem Psalmista ab ipsa Dei gratia & BONITATEM, & eruditionem, quam hic DISCIPLINAM vocat, & SCIENTIAM (ut patet ex discursu lectionis Psalmorum): sed volebat horum trium a Deo, quem nunc rogat, augmentum, & perfectam usque ad mortem in eisdem perseveran-

tiam. Quemadmodum etiam fidem habebant illi Discipuli, qui Domino nostro dixerunt Lucæ 17. *Adauge nobis fidem*, scilicet, usque ad mortem inclusive. Quamdiu enim vivitur in hoc mundo, proficendum esse in recta fide, in bonitate conscientie, in disciplina eruditionis legis divinæ, in sacrorum Dei mandatorum debita scientia, docuerunt nos per istas orationes suas & Apostoli, & Psalmista.

Tex. QUIA MANDATIS TUIS CREDIDI: idest, quia paratus sum ex fide, quæ per charitatem operatur, tibi me tria prædicta docenti obedire. Et ideo doce me; quia doctrina tua non ibit in vanum; sed, te cooperante, in mea credulitate proficiet. Sciebat enim Propheta, quod pro primo fundamento stat illud proverbium: Oporteret addiscentem credere: propterea post textum, *doce me*, addidit mox hunc alium textum, QUIA MANDATIS TUIS, quæ,

De hoc magno Dei dono, illum ferventer roga.

De profectu in bonum nobis necessario.

quæ, scilicet, docebis, CREDIDI: idest, volo infallibiliter credere. Ratione cuius infallibilis in mea deliberatione certitudinis prælegi potius dicere CREDIDI, quam credam.

Tex. PRIUSQUAM HUMILIARER, EGO DELIQUI. Idest, antequam sub iugo rectissimæ voluntatis tuæ cervicem meam, durissimam humiliarem, peccavi multum irrationabiliter, derelicta via salutis, sequens viam, cuius terminus animarum perditio est.

Tex. PROPTEREA ELOQUIUM TUUM CUSTODIVI: scilicet, multo cautius, ferventius, majorique sollicitudine stimulatus, quam si prius non deliquissem. Similis ergo vult esse Propheta BB. Petro, Paulo, Mariæ Magdalenæ, a seipso in spiritu prævisis, qui, postquam deliquissent, custodierunt ELOQUIUM, idest, legem Domini abundantius, quasi a delictorum præteritorum recordatione bona stimulat. De numero igitur illorum his tribus similium esse cupit, & cupiendo demonstrat, quibus Propheta Baruch dicebat cap. 4. *Sicut fuit sensus vester, ut erraretis a Deo: decies tantum iterum convertentes requireretis eum: hoc est, eritis multo plus in bonum, quam prius fueratis in malum.*

*De maiori iustitia, post minorem injus-
titiam.* *Tex.* BONUS ES TU: ET IN BONITATE TUA DOCE ME JUSTIFICATIONES TUAS: Idest (ut postulat ordo contextuum) hoc, quod, postquam deliquissem, custodivi melius eloquium tuum, processit a BONITATE TUA me dirigente; non quidem propter merita mea, sed propter hoc, quod TU BONUS ES.

Tex. MULTIPLICATA EST SUPER ME INIQUITAS SUPERBorum: eorum, scilicet, quibus non gaudiosum, sed odiosum valde fuit illud, quod ego, postea quam deliqui, ad custodiam legis tuæ ardentius exurrexerim. Inceperunt enim me illi superbi ab iniquissima ipsorum malitia stimulat deridere, & pro nihilo mei derisionem, immo me multipliciter a seipsis derisum habere, eo quia a mala via multorum ad bonam viam paucorum me ferventer convertissem.

Tex. EGO AUTEM IN TOTO CORDE MEO SCRUTABOR MANDATA TUA: non credens, scilicet, eorum iniquis de me irrisionibus, sed illas viriliter spernens, & ad meliorem mandatorum tuorum scrutationem, simulque custodiam exurgens.

Tex. COAGULATUM EST SICUT LAC

COR EORUM: EGO VERO LEGEM TUAM MEDITATUS SUM. Idest, obduruit, seu induratum est COR EORUM *superborum*, cum viderent me & spernere derisiones suas, & (quod melius est) ex eorum irrisionibus visis, atque auditis, in bonum, quod coeperam, proficere. Nam ego magis inde inflammatus, ad legis tuæ altiore meditationem cucurri.

Tex. BONUM MIHI QUIA HUMILIASTI ME: Idest, quia donasti mihi virtutem humilitatis, qua, videlicet, ab illorum superborum multiplici modo non vincerer, sed eorumdem malum vincerem in bono.

Tex. UT DISCAM JUSTIFICATIONES TUAS: ea, scilicet, notitia, qua sunt, JUSTIFICATIONES enim Dei discunt multi, & non discunt: quoniam (ut S. Augustinus inquit) non faciunt quod noverunt. Quemadmodum etiam de Christo dictum ab Apostolo est (2. Cor. 5.) quod non novit peccatum. Neque enim Christus noverat, quod quotidie arguebat. Nonne frequenter arguebat multorum peccata? Utique, Ipsa ergo peccata noverat quadam notitia; & rursus eadem quadam ignorantia non noverat. Qua notitia? Speculativa. Qua ignorantia? Factiva. Numquam siquidem fecit peccatum; qui tamen omnia peccata, quot, qualia, & quanta essent, speculative sciebat. Sicut si proportionaliter de Sancto Thoma Angelico Doctore diceremus, quod peccata plurima speculative noverat (ut constat ex sua parte secunda secundæ, ubi tractat multifarie de vitiis); qui tamen nullum eorumdem peccatorum mortalium practica cognitione sciebat (ut patet ex sacra historia vitæ suæ, quæ eum semper absque mortali peccato vixisse attestatur).

Tex. BONUM MIHI LEX ORIS TUI, SUPER MILLIA AURI ET ARGENTI: quæ, scilicet, solent esse bona præsertim magnis Regibus (qualis ego sum), propter multas necessitates ipsis occurrentes. Rogare igitur Deum implicite subintendit Psalmista, ut proficiat perseveranter usque ad mortem in hac bona sui cordis, & operis dispositione, qua omnibus divitiis practice anteponat amorem legis divinæ. Ubi simul nobis demonstrat, quod charitas plus diligit legem Dei, quam cupiditas diligit multa MILLIA AURI, ET ARGENTI. Ac si apertissime concluderet veritatem hanc: Charitas amor omnem alium amorem superat.

*Quid sit
scire ali-
quid, &
non scire
illud.*

*Martyres
hanc con-
clusionem
probarunt.*

Manus tuæ fecerunt me, & plasmaverunt me: da mihi intellectum, & discam mandata tua.

Qui timent te, videbunt me, & lætabuntur: quia in verba tua supersperavi.

Cognovi, Domine, quia æquitas judicia tua: & in veritate tua humiliasti me.

Fiat misericordia tua ut consoletur me, secundum eloquium tuum servo tuo.

Veniant mihi miserationes tuæ, & vivam: quia lex tua meditatio mea est.

Confundantur superbi, quia injuste iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.

Convertantur mihi timentes te, & qui noverunt testimonia tua.

Fiat cor meum immaculatum in justificationibus tuis, ut non confundar.

MANUS Domini, ut Deus est, vocatur potentia ejus: quoniam corporeæ MANUS non sunt, nec esse possunt in eo, cum sit spiritus omnino incorporeus: licet Psalmista, ut Propheta, MANUS etiam corporeas Christo, ut homini a se præviso, attribuire potuerit. Quia ergo maximo artificio fecit Deus hominem, utpote ad imaginem suam, & similitudinem illum constituens, simulque in eodem omnium creaturarum gradus (esse, scilicet, vivere, sentire, & intelligere) colligens; ideo Psalmista, quasi per metaphoram manuum, quæ sunt organa organorum, hoc totum artificio, quo ipse homo parvus mundus est, in seipso a Deo factum significavit, gratias inde illi agere intendens, his verbis: MANUS TUÆ, DOMINE, FECERUNT ME.

Tex. DA MIHI INTELLECTUM, ET DISCAM MANDATA TUA. Idest, fac me intelligere, quanta sint hæc præmissa beneficia tua; quod, videlicet, ea mihi fecisti, ut ego, tamquam pro his gratus, discerem per fidem ex charitate operantem, mandatorum tuorum suavitatem. Tunc porro (ut sequitur in *tex.*) QUI TIMENT TE, VIDEBUNT ME, ET LÆTABUNTUR: QUIA IN VERBA TUA SUPERSPERAVI. Nam supersperare est, super spem bonam, quam habes, operari bene, & perseveranter usque in finem. Hæc enim expositio hujus dictionis SUPERSPERAVI habetur ab eodem Propheta sic loquente Psal. 26. Credo videre bona

Domini in terra viventium, idest, spero. Cui spei Spiritus Sanctus, tanquam supersperare eum volens, respondet sic: *Expecta Dominum, viriliter age, confortetur cor tuum, & sustine Dominum.* Ac si illi credenti dicat: Mihi placet, quod talia bona videre speres; sed hoc non sufficit tibi ad consequendam salutem, nisi supersperes: quod est, expectando Dominum, viriliter sancta opera facere, & magna cum cordis fiducia sustinere Dominum, scilicet, usquequo veniat ad vocandum te per corporis mortem in terram æternaliter sine termino viventium.

Tex. COGNOVI, DOMINE, QUIA ÆQUITAS JUDICIA TUA. Idest, per experientiam bonam, & non tantum per simplicem speculativam, certus factus sum, quod lex omnis tua, per quam hominibus manifestas JUDICIA TUA, idest, quodcumque manifestandum judicasti, est non solum æqua, sed ÆQUITAS, scilicet, non solum bene justa, sed etiam ipsa suavis justitia.

Tex. ET IN VERITATE TUA HUMILIASTI ME: idest, fecisti me esse veraciter humilem, & ideo bene tibi placitum. Nam semper dilexit, diligit, & diliget Deus vere humiles, quos & ipse tales facit, ut sibi ipsi complacent. Potest quidem homo facere se superbum; sed non potest facere se humilem: id quod Psalmista implicite subindicat in eo, quod Deo dicit: IN VERITATE TUA non ego humiliavi, sed tu HUMILIASTI ME.

Tex.

Quantum artificio sit in homine a Deo, etiam supra Angelos.

Quid sit supersperare.

Tex. FIAT MISERICORDIA TUA UT CONSOLETUR ME, SECUNDUM ELOQUIUM TUUM SERVO TUO. Id est, MISERICORDIA TUA ME SERVUM TUUM CONSOLETUR, SECUNDUM quod vis, non SECUNDUM quod ego volo.

Tex. VENIANT MIHI MISERATIONES TUÆ, ET VIVAM: scilicet, vita tibi bene placente, quam non possum, nisi miserationibus tuis me adjuvantibus vivere.

Tex. QUIA LEX TUA MEDITATIO MEA EST; QUIA, scilicet, illæ *miserationes tuæ* per suum in me adventum facient, quod LEX TUA sit MEDITATIO MEA, id est, quod ego delecter in continua meditatione legis tuæ; id quod utique erit illa mea vita tibi bene placens.

Tex. CONFUNDANTUR SUPERBI: prout, scilicet, confundi merentur.

Tex. QUIA INJUSTE INIQUITATEM FECERUNT IN ME. Id est, hoc meritum ipsorum, scilicet, eos injuste contra ME fecisse INIQUITATEM, id est, magna multaque iniqua, condignam eorumdem postulat confusionem.

Tex. EGO AUTEM EXERCEBOR IN MANDATIS TUIS: scilicet, exercitatione liberiori, faciliore, ampliori, & meliori; sublati superbiorum, per sui iustissimam confusionem, impedimentis, quibus continue variis modis me fatigant.

Tex. CONVERTANTUR MIHI TIMENTES TE: id est, TIMENTES TE timore bono ad tuum obsequium magis CONVERTANTUR MI-

HI, id est, ad meam consolationem, congratulationem, utilitatem, & profectum, alacriorem, melioremque in serviendo tibi: charitas enim & in Psalmista faciebat, & in aliis similibus facit tales effectus bonos, quando sciunt, aliquos converti, vel magis converti ad verum Dei obsequium (ut patet diligenter consideranti, quæ Apostolus de charitate narrat, & absolute 1. Cor. 13. & comparative, ad similitudinem membrorum corporis, Rom. 12. & 1. Cor. 12.)

Tex. ET QUI NOVERUNT TESTIMONIA TUA: notitia, scilicet, non solum speculativa, sed etiam bonarum actionum practica. *Convertantur* videlicet *mihi*, ut nunc supra.

Tex. FIAT COR MEUM IMMACULATUM IN JUSTIFICATIONIBUS TUIS: observando, scilicet, justificationes ipsas, id est, legem tuam, sine ulla præsertim mortalis peccati macula, animam meam denigrante: de macula huiusmodi vide Sanctum Doctorem 1. 2. q. 86. ar. 1. 2. & q. 89. ar. 1.

Tex. UT NON CONFUNDAR: scilicet, coram te, nec in tempore ullo, nec in hora mortis meæ (quod magis urget), nec in die iudicii, siue particularis, siue universalis, a te de me exquirendi. NON CONFUNDAR, inquit, confusione sempiterna: ne, scilicet, de illorum numero sim, quibus dices Matth. 25. *Discedite a me maledicti in ignem æternum.*

Defecit in salutare tuum anima mea: & in verbum tuum supersperavi.

Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes: Quando consolaberis me?

Quia factus sum sicut uter in pruina: justificationes tuas non sum oblitus.

Quot sunt dies servi tui: quando facies de persequentibus me iudicium?

Narraverunt mihi iniqui fabulationes: sed non ut lex tua. Omnia mandata tua veritas: inique persecuti sunt me, adjuva me:

Paulo minus consummaverunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua.

Secundum misericordiam tuam vivifica me: & custodiam testimonia oris tui.

Psalmissa desiderio magno bono flagrare se testatur, cum dicit Deo: DEFECIT ANIMA MEA IN SALUTARE TUUM. Ac si dixisset: Tam ardenti, vehem-

mentique moveor appetitu in desiderando SALUTARE TUUM, ut, præ longa (quæ mihi videtur) expectatione completionis desiderii huius, ANIMA MEA, tanquam amo-

re magno vulnerata, deficiat. Defectus ergo iste nec culpæ est, nec pro culpa pœnæ; sed est amantis præcipui, bonumque maximum insatiabiliter concupiscentis: ideoque non est vituperabilis defectus talis, sed plurimum laudabilis. Non ergo accipitur semper defectus in malo, sed quandoque in bono sensu: sicut & suum contrarium, scilicet, profectus non semper accipitur in bono, sed quandoque in malo. Quomodo, inquis, cognoscetur in singulari hæc differentia, quod, videlicet, accipiat vel in bono sensu, vel in malo? Ex additione verborum contextualium: ut si additio sit bona, deficere, vel proficere accipiat in bonum; si vero sit mala, utrumque accipiat in malum. *Mali homines* (inquit Apostolus 2. Tim. 3.) *proficient in pejus errantes, & in errorem mittentes. Tu vero permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi... quæ te possunt instruere ad salutem.* Unde scis, quod illud hominum proficere sumatur in malum? Ex addito; *In pejus*: sicut istud Timothei in bonum, ex addito contextu: *Te possunt instruere ad salutem.* Simili modo in Scripturis de defectu discurre tu prudens Lector. Denique quid est: *IN SALUTARE TUUM?* Hoc est, in Christum tuum. Quemadmodum enim dixit ipse Salvator Joan. 8. *Abraham... exultavit, ut videret diem meum: vidit, & gavisus est*; ita hoc in loco Psalmista per illum textum: *DEFECIT ANIMA MEA IN SALUTARE TUUM*, manifestat nobis, quod in spiritu prophetico exultavit, ut videret diem Christi; & quod hunc vidit, ac inde vehementer gavisus est.

Tex. *ET IN VERBUM TUUM SUPERSPERAVI*: scilicet, spe, quæ non confundit, plus speravi, quod exprimere vix possim. *IN VERBUM*, inquit, *TUUM*, scilicet, mihi sub juramento promissum ibi: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam*, Psal. 131. Quis enim maxime est iste fructus; nisi coæternum tibi VERBUM TUUM, idest, Filius tuus de Beata Virgine progeniei meæ nasciturus, & vocandus Jesus Christus?

Tex. *DEFECERUNT OCULI MEI*: scilicet, interiores; & defectu illo non ex infirmitate animi, sed ex fortitudine desiderii laudabilis proveniente.

Tex. *IN ELOQUIUM TUUM*: scilicet, mihi per illam promissionem a te juratam manifestatum. Præ hujus enim rei promissæ desiderio ardentissimo Propheta languebat, tum in anima sua, tum in oculis mentalibus, ad talis, tantique promissi meditationem vehementer inflammatis, tum in se toto, expectans videre Christum promissum. Unde sequitur in textu: *DICENTES: QUANDO CONSOLABERIS ME?* Per actualement, scilicet, exhibitionem Christi promissi. *DI-*

Tom. IV.

CENTES, inquit, scilicet, per linguæ officium. Non enim oculi per se loquuntur; sed ad ipsorum ardens desiderium excitatur lingua, ut pro eis exaudiendis loquatur. Unde talis locutio mentalibus oculis, tamquam primo ad loquendum motori, magis a Psalmista tribuitur, quam linguæ, non primo, sed secundo motori. Movens motum siquidem in proposito lingua est: oculus vero interior est movens non motum.

Tex. *QUIA FACTUS SUM SICUT UTER IN PRUINA*: scilicet, præ desideriorum meorum prædictorum magnitudine. Ardentibus enim spiritualibus desideriis (ut inquit Beatus Augustinus) carnalia desideria, sine dubitatione, frigescent. Propter quod sequitur: *QUIA FACTUS SUM SICUT UTER IN PRUINA*. Nimirum enim per utrem, carnem mortis hujus, per pruinam vero, cœlestē beneficium, vult intelligi; quo carnis concupiscentiæ, velut frigore cohibente, torpescunt. Et fit hinc, ut justificationes Dei de memoria non labantur, dum non cogitatur aliquid ab his diversum. Unde Psalmista, postquam dixisset, *FACTUS SUM SICUT UTER IN PRUINA*, subjunxit: *JUSTIFICATIONES TUAS NON SUM OBLITUS*: hoc est, ideo ipsas NON SUM OBLITUS, *QUIA* velut *UTER IN PRUINA FACTUS SUM*. Nam fervor cupiditatis obtupuit, ut ferveret memoria charitatis. Hæc ex Sancto Augustino.

Tex. *QUOT SUNT DIES SERVI TUI: QUANDO FACIES DE PERSEQUENTIBUS ME JUDICIUM?* Idest, *DIES SERVI TUI* erunt usque ad illud tempus, quo tu justus Judex *FACIES* vindictam DE PERSEQUENTIBUS ME. Sic enim concludere intendit Psalmista ex duabus illis interrogationibus. Porro loquitur hic in persona Ecclesiæ in spiritu prophetico prævisæ, & quærit de diebus durationis ejus in terra, respondetque simul ad hoc quæsitum, ut audisti. Pro cujus firmiori, & ampliori expositione, adducamus Beatum Augustinum dicentem: *De diebus suis interrogat corpus Christi (idest, Ecclesia), qui futuri sunt in hoc sæculo. Et ne quisquam putaret, ante hic Ecclesiam non futuram, quæm finis sæculi veniret; & aliquid temporis in hoc sæculo futurum, quo Ecclesia non sit in terris; propterea, cum de diebus suis quæsisset, adjunxit etiam de Judicio, demonstrans profecto, usque ad Judicium, in quo de persecutoribus ejus est futura vindicta, ipsam quoque Ecclesiam in terris futuram.* Hæc Beatus Augustinus.

Tex. *NARRAVERUNT MIHI INIQUI FABULATIONES*: idest, res vanas, delectatione tamen quædam ficta ab eis vestitas. Inter has *FABULATIONES* primum locum tenet, vana (ut Beatus Augustinus ait) atque errabunda hæreticorum loquacitas.

Tex. *SED NON UT LEX TUA. OMNIA*

A a

MAN.

De duratione Ecclesiæ Apostolica.

Res falsa dicuntur fabulationes.

Defectus, & profectus est duplex.

Quanto desiderio Patres expectabant Messiam.

MANDATA TUA VERITAS. Id est, illæ fabulationes non erant secundum, immo contra legem tuam: quæ tota est veritas. Illas igitur fabulationes consignificat esse falsas: id quod & Apostolus confirmavit per hæc verba 2. Timoth. 4. *A veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.* Ergo, nisi fabulæ, ad quas convertentur essent falsæ, isti, qui eas acceptabant, non discederent a veritate.

De veritatis a mudo persecutione continua.

Tex. INIQUI PERSECUTI SUNT ME; id est, veritatem tuam existentem in me. Hic igitur monstrat, quod INIQUI persequentes Ecclesiam, principaliter veritatem in ea manentem, & ab ea prædictam, persequerentur magis, quam personas. Quod maxime patet legentibus libr. Act. Apostolorum: ubi propter Resurrectionis Christi testificationem Principes Judæorum se persequi Apostolos affirmabant. Et hoc idem fecisse Principes Gentium intellige a simili contra prædicantes veritatem de Christo crucifixo, & veritatem contra falsitatem Idolorum.

De Ecclesia Romana fide invictissima.

Tex. ADJUVA ME, scilicet, ne a tuæ legis veritate discedam, & ne convertar ad quascumque iniquorum, maximeque hæreticorum fabulationes. Hæc autem oratio prophetica principaliter pro Ecclesia Romana a Deo exaudita est, prout colligitur ex testimonio Lucii Papæ, & Martyris. Nam tantus vir in epistola prima ad Episcopos Galliæ, & Hispaniæ, dicit de Romana Ecclesia, quod est Apostolica, & Mater omnium Ecclesiarum, quæ in tramite Apostolicæ traditionis numquam errasse probatur; nec hæreticis novitatibus depravata succubuit, secundum Domini nostri Salvatoris divinam pollicitationem, qui Principi discipulorum, dixit, Luc. 22. *Simon, Simon, ecce Satanas &c. Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Eiusdem porro Papæ & Martyris testimonio subscribit gloriosus Episcopus Antiochiæ tertius post Petrum, & Martyr Ignatius, per hæc insigniter ponderanda verba: *Sancta Romana Ecclesia est vere illuminata, Deo digna, sanctificata, castissima, beatificanda, Spiritu*

tu sancto plena. Hæc ille sententialiter in epistola, quam scribit ad Romanos. Ubi intelligit illud verbum, *castissima*, de castitate fidei inviolata, eo scilicet modo, quo Apostolus secunda ad Corinthios, cap. II. dixit: *Despondi vos uni viro, virginem castam exhibere Christo: id est, in Christiana fide Virginem omnino incorruptam.*

Tex. PAULO MINUS CONSUMMAVERUNT ME IN TERRA. Id est, parum absuit, quod illi iniqui non consumerent ME (sicut cibum panis) IN TERRA. Hoc est: de TERRA tollere ME, meamque memoriam volebant, & totis viribus procurabant: & parum absuit, quin hunc eorum intentum obtinerent. Qui sint autem illi iniqui, patet ex supradictis, quod maxime sunt hæretici, consumptionem quidem Ecclesiæ semper, & cordibus, & verbis, & scriptis, & factis, tum apertis, tum dolosis, meditates, simulque procurantes: in tantum quod parum absuerit, quin eam totaliter consumerent (ut dicit prophetia hæc Psalmistæ). Verum, quia Dominus Jesus rogavit pro Petro, ut Luc. 22. habetur; horum iniquorum vere Antichristorum (1. Joah. 2.) intentio semper frustrata est, frustratur, atque frustrabitur: *Si enim Deus pro nobis: quis contra nos?* Rom. 8. Propterea sicut in persona Ecclesiæ Propheta dixit: PAULO MINUS CONSUMMAVERUNT ME IN TERRA, ita in illius persona nunc subjungit hunc textum: EGO AUTEM NON DERELIQUE MANDATA TUA: scilicet, omnibus iniquorum prædictorum superatis persecutionibus cunctis adversus mandata tua existentibus. Et hoc tantum donum, quod inter tot adversitates non dereliquerim MANDATA legis tuæ, fuit mihi ex misericordia maxima tua, quæ me nunc inter tantas mortes circumstantes & vivificavit, id est, in viva fide conservavit, & custodire me fecit TESTIMONIA ORIS TUI. Porro, totum hunc de dono Dei sensum intendit Ecclesia per Prophetam in ejus persona mox subjungentem hunc textum: SECUNDUM MISERICORDIAM TUAM VIVIFICA ME: ET CUSTODIAM TESTIMONIA ORIS TUI.

De hæreticis contra Christi Ecclesiam.

In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cœlo.
In generationem, & generationem veritas tua: fundasti
terram, & permanet.

Ordinatione tua perseverat dies: quoniam omnia
serviunt tibi.

Nisi quod lex tua meditatio mea est: tunc forte
periissem in humilitate mea.

In æternum non obliviscar justificationes tuas: quia
in ipsis vivificasti me.

Tuus sum ego, saluum me fac: quoniam justificationes
tuas exquisivi.

Me expectaverunt peccatores, ut perderent me:
testimonia tua intellexi.

Omnis consummationis vidi finem: latum mandatum
tuum nimis.

Quid est hæc Prophetæ sententia: IN ÆTERNUM DOMINE VERBUM TUUM PERMANET IN COELO? Est illud Domini Christi (quem in spiritu prophetico videns alloquitur) VERBUM: *Qui odit animam suam propter me in hoc mundo, in vitam eternam custodit eam.* Hoc siquidem Christi VERBUM videmus & nos esse adimpletum in cœlo, id est, in viris cœlestem patriam in tantum amantibus, ut animam, id est, vitam propriam, oderint propter Christum, id est, ut pro servanda confessione fidei Christianæ mori corporaliter per tormenta Tyrannorum præelegerint, quàm conservari in vita hujus mundi. In his enim, inquit Propheta, PERMANET semper: quoniam qui pro hac vita veritatem Christi deserere noluerunt, moriendo pro ipsa veritate vixerunt. Unde & de hac permanione sequitur adhuc in

Tex. IN GENERATIONEM, ET GENERATIONEM VERITAS TUA. Id est (ut exponit Beatus Augustinus) in omnibus generationibus, quæ ista repetitione significantur, numquam defuit, & deerit veritas Dei in Sanctis ejus, modo paucioribus, modo pluribus, ut se temporum varietas habuit, vel habebit. Ex qua tanti Doctoris sententia dic, quod in Ecclesia Sancta, Catholica, & Apostolica (sic Romanam Ecclesiam nominat Symbolum fidei) VERITAS Dei numquam defecit, aut deficiet; sed semper & fuit, & est, & erit. Porro, hanc Beati Augustini sententiam fuisse ex Psalmista de novo Testamento principaliter propheti-

zante convenienter extractam, recteque in eodem collocatam, constat ex supradictis. Concludendum igitur necessario est, quod illa sententia est primo Psalmistæ, & secundo ipsius Augustini.

Tex. FUNDASTI TERRAM, ET PERMANET: quia, scilicet, tu eam, ut usque ad consummationem sæculi (Matth. 28.) omnibus diebus permaneret, FUNDASTI. Ideo hæc Domino singulariter amabilis terra, id est, Ecclesia in terris militans, semper eadem permanebit, debellatis omnibus hostibus contrariis. Quare? Quia bene fundata est supra firmam petram; juxta illud Apostoli 1. Cor. 3. *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus.* Inæstimabilis ergo fortitudinis cum sit ipsius terræ fundamentum; non mirum, sed valde necessarium est, quod ista quoque sit per participationem consimilis, quanquam non æqualis firmitatis, seu fortitudinis.

Tex. ORDINATIONE TUA PERSEVERAT DIES: id est, illa terra, quam nunc propter magnam fidei ejus illuminationem voco diem.

Tex. QUONIAM OMNIA SERVIUNT TIBI; scilicet, servitute vel voluntaria (ut boni), vel involuntaria, sive coacta (ut mali, & ea, quæ non habent voluntatem). OMNIA, inquit; etiam inanimata: SERVIUNT, inquit, TIBI; non solum preut voluntas tua efficacissima in, & de eis adimpletur semper; sed etiam in quantum eo modo, quo vis (puta, vel contingenter, vel necessario, vel libere, vel &c.)

De fide du-
plici no-
tandum.

Tex. NISI QUOD LEX TUA MEDITATIO MEA EST, TUNC FORTE PERIISSEM IN HUMILITATE MEA. Id est, nisi in meditatione mea tenuissem fortiter fidem, quam LEX TUA maxime approbat, tunc perissem in tribulationibus, a quibus premebar; tanquam sub eis valde humiliatus, id est, depressus. Quæ est fides, quæ a lege divina approbatur maxime? Non quidem fides mortua, quæ, ac si non esset in homine, nihil boni conforme fidei operatur (ut ex Jacobi Apostoli doctrina patet): sed fides viva, quæ, scilicet, per charitatem opera sibi ipsi conformia facit (ut Apostolus habet Gal. 5.) Fidem enim istam semper concomitatur Dei gratia, quæ fortes esse facit homines in tribulatione temporali, ne pereant in sua ipsorum humilitate, id est, pressura mortali.

Tex. IN ÆTERNUM NON OBLIVISCAR JUSTIFICATIONES TUAS: QUIA IN IPSIS VIVIFICASTI ME. Id est, ex grandi tuo dono, quod est, te vivificasse me in tuis justificationibus, procedet, quod ego ipsas JUSTIFICATIONES NON OBLIVISCAR IN ÆTERNUM.

Tex. TUUS SUM EGO, SALVUM ME FAC. Id est, SALVUM ME tunc facies, quando, quod EGO SIM TUUS, feceris. TUUS, inquit, EGO SUM; non solum quia creasti, & redemisti, & semper ubique gubernasti me; sed etiam (quod nunc specialius intendo) quia ego nolo esse meus, per mei videlicet totalem abnegationem, sed volo esse tuus per totalem & corporis, & animæ in omni obedientia subjectionem. Unde Beatus Augustinus, hanc fuisse hic mentem Psalmistæ, insinuat his verbis: *Quid est, quod iste ita se quodammodo familiaris Deo commendandum putavit, ut diceret: Tuus sum ego, salvum me fac? nisi intelligi volens, quod malo suo suus esse voluerit. Quod est inobedientiæ primum, & maximum malum. Tanquam etiam diceret. Meus esse volui, & perditum me feci. Tuus sum, inquit, salvum me fac, quia justificationes tuas exquisivi: non voluntates meas, quibus fui meus; sed justificationes tuas, ut essem jam tuus.* Hæc ille. Ex quibus Sancti Augustini sententiis concludendum esse patet, quod inobedientia (hac vult homo esse suus) maximam animarum ruinam semper causat; & per consequens, ejus contrarium, scilicet, obedientia (hac vult homo esse Dei) maximum edificium, & animæ, & corpori utilissimum, perficit; semperque, & ubique, tum in hoc, tum in venturo sæculo, hominem obedientem conservat.

De obedientia, & inobedientia notandum.

Tex. ME EXPECTAVERUNT PECCATO-RES UT PERDERENT ME: id est, ut consentirem peccatis eorum; quod est vera, & summa perditio.

Tex. TESTIMONIA TUA intellexi:

quæ, scilicet, mihi persuaserunt & ut non consentirem eorum peccatis, & ut immobilis permanerem in eisdem tuis testimoniis, id est, in lege tua, omnem voluntatem tuam mihi testificante. Vox ergo ista, ME EXPECTAVERUNT &c. est principaliter vox uniuscujusque Sanctorum Martyrum a Propheta ipso prævisa, & in personis eorum prænunciata. Quid enim expectabant Tyranni a Christi Martyribus, nisi ut consentirent ipsorum de idololatria peccatis, & ut recederent a testimoniis ipsius Christi, quibus ipsi divinitatem ejus supremam testificabantur? Nihil aliud experebant, & expectabant ab eis, sive per minas, sive per blanditias, sive per terrenorum bonorum promissiones, sive per varia adversus eos tormentorum genera procederent. Verumtamen eos in omnibus, & singulis conatibus suis frustratos fuisse, Propheta præsignificat, dum in persona cujusque Martyris glorianter dicit: ME EXPECTAVERUNT PECCATO-RES (maxime enim PECCATO-RES fuerunt illi Tyranni) UT PERDERENT ME: TESTIMONIA TUA ego vero intellexi. Exponatur ut ex supradictis facile haberi potest.

Tex. OMNIS CONSUMMATIONIS VIDI FINEM: LATUM MANDATUM TUUM NIMIS. Id est, approbavi bonum finem. Unde Beatus Augustinus sic exponit: *Omnis consummatio videtur mihi hoc loco intelligenda, certare pro veritate usque ad mortem, & pro vero, ac summo bono mala omnia tolerare. Cujus consummationis finis est excellere in regno Christi, quod non habet finem. Quod autem addit, Latum mandatum tuum valde, non intelligo nisi charitatem.* Hæc ille. Ex quibus ultimis verbis edoctus infer, quod illud, certare usque ad mortem pro veritate, & tolerare omnia mala pro vero, ac summo bono adipiscendo, non prodest, secundum Psalmistam, nisi taliter certans, & tolerans sit in charitate, & tale certamen, tolerantiamque faciat ex charitate. Porro huic intento Psalmistæ subscribendo Apostolus clariorem sensum attulit, dicens I. Cor. 13. *Si habuero prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam; & si habuero omnem fidem... & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas; & si tradidero corpus meum ita ut ardeam (en illud certare & tolerare a Psalmista brevioribus verbis dictum); charitatem autem non habuero (in his omnibus, scilicet, faciendis), nihil mihi prodest.* LATUM igitur NIMIS est MANDATUM Dei operantibus ex charitate: quoniam charitas tantam latitudinem habet, ut operibus, secundum seipsa, latissimis (ut ex Apostolo audisti) sit latior; omnia, videlicet, illorum & singula ambiens, atque perficiens, ad utilitatemque operantium sola convertens, utpote

De voce Martyrū notandum.

Nota totū de charitate.

utpote omnium virtutum nobilissima, & excellentissima forma (2. 2. q. 23. ar. 6. 7. 8.) Denique ex eodem Psalmi textu, LATUM MANDATUM TUUM NIMIS (scilicet, in charitate existenti, & illud ex charitate servanti), inferas tu per oppositum, quod mandatum Dei non est latum, sed

valde strictum, idest, difficile & arduum, existentibus, simulque illud servantibus, extra charitatem. Per hoc ergo, quod heretici dicunt, mandata Dei esse impossibilia, ostendunt, semetipsos esse maxime extra charitatem.

Quomodo dilexi legem tuam, Domine? tota die meditatio mea est.

Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo: quia in æternum mihi est.

Super omnes docentes me intellexi: quia testimonia tua meditatio mea est.

Super senes intellexi: quia mandata tua quæsi.

Ab omni via mala prohibui pedes meos: ut custodiam verba tua.

A judiciis tuis non declinavi: quia tu legem posuisti mihi. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo!

A mandatis tuis intellexi: propterea odivi omnem viam iniquitatis.

DOcet in seipso Psalmista modum, quo vere diligatur lex Dei: quod, videlicet, ille ipsam vere diligit, qui in ea meditatur tota die, idest, die & nocte (Psal. 1.). Meditatur, inquam, ad operandum secundum illam, prout exponitur a Psal. 103. *Memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea.* Dicit igitur quasi per interrogationem ad Deum, & responsionem ad semetipsum: QUOMODO DILEXI LEGEM TUAM DOMINE? TOTA DIE (idest, & in prosperitatum, & in adversitatum temporibus) MEDITATIO MEA EST: idest, totus sum immersus in ejus meditatione, tum speculativa, tum practica.

Tex. SUPER INIMICOS MEOS PRUDENTEM ME FECISTI MANDATO TUO. Idest, tu, ex misericordiæ tuæ gratuito dono, FECISTI ME esse PRUDENTEM in mandatorum tuorum intelligentia SUPER INIMICOS MEOS, idest, plus incomparabiliter, quam mei inimici. Nam illi quidem non prudenter, sed imprudenter intelligebant, exponebant, & prædicabant mandatorum tuorum legem (quod maxime de maximis tuis inimicis, idest hæreticis, verificatur): ego vero, te faciente, in mandatis tuis intelligendis fui, sum, & ero prudens. Hæc omnia itaque Propheta, non in sua tantum, sed principaliter in persona Ecclesiæ, dicit contra ip-

sos inimicos, idest hæreticos, mandatorum divinorum summos depravatores (2. Petr. 3.) Unde Psalmista hic, & alibi frequenter (ut Lector prudens judicare poterit) induit personam Prophetæ.

Tex. QUIA IN ÆTERNUM MIHI EST: scilicet, illud tuum mandatum prudenter intellectum, MIHI, idest, ad utilitatem meam, EST IN ÆTERNUM. Ergo per oppositum (testante Psalmista) Dei mandata per ejus legem diffusa, si imprudenter (ut faciunt infideles, & maxime hæretici) intellecta fuerint, sunt sic reprobe intelligentibus, ad perditionem IN ÆTERNUM (2. Petr. 3.)

Tex. SUPER OMNES DOCENTES ME INTELLEXI: QUIA TESTIMONIA TUA MEDITATIO MEA EST. Idest cuicumque alii scientiæ, sapientiæ, & intelligentiæ docentium me ego præposui meditationem, & custodiam testimoniorum tuorum, idest, legis tuæ. Hoc est enim hic a Psalmista intentum: quod Apostolus postea his verbis consignificavit, cupiens in quibusdam inveniri, Ephes. 3. *Scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi.* Orabat, ut Ephesii & speculativa, & practica cognitione scirent, charitatem Christi supereminere cuicumque alteri scientiæ. Porro charitas Christi, idest, a Christo nobis indicata, nihil aliud est,

De vero
amatore
Dei nota.

De malo
hæretico-
rum sen-
su, & bo-
no Eccle-
siæ in Scri-
pturis.

Quod ser-
uire Deo
præponen-
dum est ce-
teris om-
nibus.

est, nisi custodia legis suæ. Nam charita-
tem suam, qua videlicet ipsum diliga-
mus, manifestavit sic Joan. 14. *Qui ha-
bet mandata mea, & servat ea, ille est,
qui diligit me.* Apostolus igitur volebat,
Ephesios præponere in ipsorum operibus
observantiam mandatorum Dei quibuscum-
que aliis scientiis: id quod jam Psalmista
in se ex maximo Dei dono esse comple-
tum affirmaverat, dicendo: SUPER OM-
NES DOCENTES ME intellexi: QUIA TE-
STIMONIA TUA MEDITATIO MEA EST.

Tex. SUPER SENES intellexi: QUIA
MANDATA TUA QUÆSIVI. Idest, exquisi-
tio, & custodia mandatorum tuorum fe-
cit me esse prudentiorem, sapientiorem,
& intelligentiorem, quam fuerint, sint, &
erunt omnes me seniores de tali custodia
minus solliciti. Ex præmissis igitur omni-
bus vide, & bene considera, quam supra
quælibet alia excellentem faciat hominem
observatio mandatorum Dei.

De bonæ
expositione
in Scrip-
turis sei-
pso com-
mendan-
tium.

Tex. AB OMNI VIA MALA PROHIBUI
PEDES MEOS: scilicet, te mihi gratis ta-
lem affectuum meorum voluntariam prohi-
bitionem largiente. Apostolica enim Sedes
sic exponendum esse Psalmistam, aliosque
similes, in talibus ubique Scripturis, docuit:
dum (testante Concilio Arausicano) de ad-
jutorio Dei, dixit cap. 9. *Divini est mu-
neris, cum recte cogitamus, & pedes nostros
a falsitate, & injustitia tenemus.* Quoties
enim bene agimus, Deus in nobis, atque no-
biscum, ut operemur, operatur. Hæc ibi. Ni-
hil siquidem boni de se habet quisquam,
eadem Sede dicente cap. 22. *Nemo habet
de suo, nisi mendacium, & peccatum.* Hæc
ibi.

Tex. UT CUSTODIAM VERBA TUA: quæ,
scilicet, non possem custodire, nisi antea
prohibuissem pedes meos, idest, affectus, &
opera mea ab omni via mala. Unde Aposto-
lus hoc ipsum magis confirmando declarans
pro sensu Psalmistæ dicit 2. Cor. 6. *Quæ
participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ
societas luci ad tenebras? Quæ autem con-
ventio Christi ad Belial?*

Tex. A JUDICIIS TUIS NON DECLINA-
VI: QUIA TU LEGEM POSUISTI MIHI. LE-
GEM, scilicet, non tantum docentem, sed
etiam adjuvantem, & iustificantem me in
his, quæ agenda in obsequium tuum sunt,
sine ulla declinatione a bonis judiciis
tuis per legem tuam manifestatis. Pro-
phetat ergo principaliter de lege novi Te-
stamenti, quæ vim iustificandi habet, quam
veteris, quæ talem vim non habebat (ut
Apostolus in multis locis Epistolarum sua-
rum testatur).

Tex. QUAM DULCIA FAUCIBUS MEIS E-
LOQUIA TUA, SUPER MEL ORI MEI. Idest,

QUAM sint DULCIA mihi, non possum bene
explicare. Verumtamen hoc dicam exper-
tus, quod eorum dulcedo mihi a te infusa
superat omnem humanam dulcedinem. Quid
enim dulcius melle? Et tamen super mellis
dulcedinem est ori cordis meo tua illa dul-
cis suavitas. Sensum hunc Psalmistæ vide-
tur S. Bernardus apte nobis circumscripsisse
per hæc verba: *Nec lingua potest dicere, nec
littera exprimere: expertus potest credere, quid
sit Jesum diligere. Amor Jesu dulcissimus, &
vere suavissimus, plus millies gratissimus,
quàm dicere sufficimus. Jesus in aure dulce
canticum, in ore mel mirificum, in corde ne-
ctar cælicum. Qui te gustant, esuriunt; qui
bibunt, adhuc sitiunt; desiderare nesciunt,
nisi Jesum, quem sentiunt. Nil canitur sua-
vius, auditur nil jucundius, nil cogitatur
dulcius, quàm Jesus Dei filius. Jesu, spes pœ-
nitentibus, quàm pius es petentibus! Quàm
bonus te quærentibus! Sed quid invenientibus?*
Hæc omnia ille. Ex quibus explicite ha-
beri possunt ea, quæ Propheta de Christi
a se prævisi dulcedine intendebat implici-
te in verbis illis, ad eum prægustatum di-
rectis: QUAM DULCIA FAUCIBUS MEIS E-
LOQUIA TUA, SUPER MEL ORI MEI!

De nomi-
nis Jesu
dulcedi-
ne.

Tex. A MANDATIS TUIS intellexi.
Idest, intelligentia major rerum superna-
rum data est mihi a te; quæ ex MANDA-
TIS TUIS, dono gratiæ tuæ a me custodi-
tis, quodam miro ordine profluxit. Unde
diffusius declarans hunc Psalmi versiculum
Beatus Augustinus sic dicit: *Aliud est, Man-
data tua intellexi: aliud, A mandatis tuis.*
Nescio ergo quid aliud se significat intel-
lexisse a mandatis Dei. Hoc est [quantum
mihi videtur] faciendo mandata Dei, perve-
nisse se dicit ad earum rerum intelligentiam,
quæ concupierat scire. Propter quod scriptum
est: *Concupisti sapientiam? serva mandata:*
& Dominus præbebit illam tibi. Nec quisque
præposterus, antequam habeat humilitatem o-
bedientiæ, velit ad altitudinem sapientiæ per-
venire; quam capere non potest, nisi ordine
venerit. Sic homo ad occultorum sapientiam
pervenit per obedientiam mandatorum. Custo-
dienda vero est obedientia, ut percipiatur sa-
pientia: & percepta sapientia, non est dese-
renda obedientia. Hæc ille.

De bona
via ad ac-
quirendam
sapientiā.

Tex. PROPIERE A ODIVI OMNEM VIAM
INIQUITATIS. Quia, scilicet, necessario
expellit iniquitatem quamcumque custodia
mandatorum tuorum totalis. Neceße est e-
nim (inquit Beatus Augustinus) ut oderit
omnem iniquitatem amor justitiæ. Quia hic
amor tanto major est, quanto eum magis in-
flamat amplioris dulcedo sapientiæ, quæ præ-
betur ei, qui obtemperat Deo, & a manda-
tis ejus intelligit. Hæc ille.

Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.

Juravi, & statui custodire judicia justitiæ tuæ.

Humiliatus sum usquequaque, Domine: vivifica me
secundum verbum tuum.

Voluntaria oris mei beneplacita fac, Domine: & judicia
tua doce me.

Anima mea in manibus meis semper: & legem tuam non
sum oblitus.

Posuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis
tuis non erravi.

Hæreditate acquisivi testimonia tua in æternum: quia
exultatio cordis mei sunt.

Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in
æternum, propter retributionem.

AD evadendam mentis cæcitatem, simulque consequendam ejusdem illuminationem, valere singulariter sanctas Dei Scripturas, docet Psalmista, dum de semetipso, tanquam suorum similitum exemplari, dicit Domino: LUCERNA PEDIBUS MEIS VERBUM TUUM, ET LUMEN SEMITIS MEIS. Loquitur enim hic de verbo, non quod Christus est (Joa. 1.), sed de verbo, quod Christi est, Rom. 10. *Auditus autem per verbum Christi*: hoc vero verbum sunt omnes canonicæ Scripturæ, quas nobis declarando singillatim tradit Concilium Tridentinum sess. 4. LUCERNA, inquit, est PEDIBUS MEIS; idest, affectibus mentis meæ: ET LUMEN SEMITIS MEIS; idest, operibus externis ex illis affectibus mentis procedentibus: VERBUM, inquit, TUUM; scilicet, bene intellectum. Nam si perversè intellectum, non est LUCERNA, aut LUMEN, sed est illis perversoribus tenebra, scandalum, atque extrema, idest summa, perditio (2. Petr. 3.). Ubi ergo intellectu catholico intelligitur, nihil melius: ubi autem sensu reprobo, nihil pejus. Porro, veram Scripturarum intelligentiam esse solum apud Romanam Ecclesiam, pro qua in Petro rogavit Christus, ne unquam deficiat in fide (Luc. 22.), probavimus diffuse alibi ex multis Scripturis, & Conciliis; ideoque pro certissimo tenendum est.

Tex. JURAVI, ET STATUI CUSTODIRE JUDICIA JUSTITIÆ TUÆ. Ex lucerna, scilicet, & lumine prædicti verbi tui edoctus, simulque inductus, JURAVI, & apud me firmiter STATUI CUSTODIRE justissima legis

tuæ mandata. Præviderat Propheta, tribulationes magnas, & multas contra filios Ecclesiæ futuras (de quibus mox in persona cujusque ipsorum, etiam prædicet, *humiliatus sum usquequaque*) non fracturas illorum invictam fortitudinem (id quod maxime in Christi Martyribus patuit): & propter hoc manifestandum, introduxit unumquemque illorum invictissimo corde, & ore Domino, cui indeclinabiliter fidebat, dicentem: JURAVI, ET STATUI CUSTODIRE JUDICIA JUSTITIÆ TUÆ. Ex quo, Psalmista sic propheterante habetur id, quod postea clarissime Dominus expressit Matth. 16. *Portæ inferi non prævalebunt adversus Ecclesiam meam tibi Petro commissam.*

Tex. HUMILIATUS SUM USQUEQUAQUE: idest, vehementissime oppressus ab inimicorum variis tribulationibus.

Tex. DOMINE VIVIFICA ME SECUNDUM VERBUM TUUM. Idest: Fac, non obstante quarumcunque tribulationum pressura, ME vivere SECUNDUM verbi tui, idest, legis tuæ mandata. Et hanc prophetiam vidimus jam in Martyribus, aliisque veris Dei servis adimpletam.

Tex. VOLUNTARIA ORIS MEI BENEPLACITA FAC DOMINE: idest, approba, tanquam tibi beneplacitum, quidquid in obsequium tuum voluntarie tibi offero, etiam quod sit exteriori meo prolatus. Hinc ergo pater, Propheta testante, quod cultus Dei exterior (puta, voce exteriorum, labiorum nostrorum laudare eum, pulsare in honorem ejus campanas, ornare templa, altaria &c.) placet Deo, dummodo ex devota spiritus cultorum ipsorum

Vox Martyrum, verorumque servorum Dei.

De cultu exteriori notandum.

voluntate procedat. Formaliter enim loquendo, talis cultus Dei fit in spiritu, & veritate; quandoquidem & ab his duobus procedit, & ad hæc duo in Deum colendum magis accendenda ordinatur, testeque experientia piarum mentium proficit.

Tex. ET JUDICIA TUA DOCE ME: ut, scilicet, in eis a te mihi antea per doctrinam infusus proficiam magis. Vox enim hæc, JUDICIA TUA DOCE ME, quam Psalmista frequenter repetit, non significat, ipsum non habere judiciorum divinorum notitiam sibi prius a Deo infusam; sed significat desiderium ipsius in eorum notitia magis proficiendi. Sic namque simulatur illis, qui in fide habita proficere desiderantes dicebant Domino Luc. 17. *Adauge nobis fidem*: & alteri ad eum clamanti Mar. 9. *Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam*, idest, parvitatem credulitatis meæ erige in magnitudinem grandem.

Tex. ANIMA MEA IN MANIBUS MEIS SEMPER: scilicet, per liberum arbitrium, quo per manus meas, idest, per opera, judicabitur ANIMA MEA vel ad sempiternum gaudium, vel ad sempiternam poenam. Psalmista enim his brevioribus verbis comprehendere vult totum illud, quod diffusioribus explicatur Eccli. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata, & præcepta sua. Si volueris mandata servare, conservabunt te.... Apposuit tibi aquam, & ignem; ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita, & mors: bonum, & malum, quod placuerit ei, dabitur illi*: Nonne igitur ex istis Ecclesiastici verbis, libertatem hominis describentibus, vides, Psalmistam idipsum de eadem libertate strictim, recteque in persona sua dixisse: ANIMA MEA IN MANIBUS MEIS SEMPER? Nonne & per utriusque litteras planas vides, damnatam ab eis hæresim esse Lutheri dicentis, quod arbitrium hominis non est liberum, sed servum? De ipso enim non ut servo tractat & Ecclesiast., & Psalmista: sed ut (quod vere est) libero. De quo libero arbitrio nostro, ut etiam inde notitiam hujus Psalmi ampliorem habeas, vide Sanctum Doctorem 1. q. 83. ar. 1. 4.

Tex. ET LEGEM TUAM NON SUM OBLIVIS: tametsi, scilicet, possem per liberum illud arbitrium oblivisci LEGEM TUAM, idest, non observare ipsam. Ecce quod, ad exemplum etiam nostrum, usus est bene libere arbitrio suo Psalmista: simulque declaravit, ad quem finem sit nobis datum a Deo liberum arbitrium. Ac si post, *Anima mea in manibus meis*, jungendo hunc textum, ET LEGEM TUAM NON SUM OBLIVIS, dixerit aperte: Liberum arbitrium ad istum finem dedit nobis Deus, ut voluntarie observemus suæ legis divinæ mandata;

voluntarieque repellamus pro semper oblivionem inceptæ observationis eorundem mandatorum. Porro confirmatur, perpulchreque declaratur hoc Psalmistæ de libertate nostra intentum finale ex Genes. c. 2. *Inspiravit* siquidem ibi Deus homini *animam viventem*, idest, animam rationalem, libero arbitrio vigentem: & mox ipsi homini *præcepit*, ne comederet *de ligno arboris scientiæ boni, & mali*. Ut quid libertatem, quam homini dedit, ligat statim ad præceptum illud? Cur me fecisti liberum; & confestim aufers, vel saltem stringis, libertatem meam, Domine? Non aufero, neque stringo libertatem tuam, o homo, respondisset Dominus: sed potius eam perficio, demonstrando videlicet finem, ad quem, pro sua ipsius perfectione, acquirenda, ordinatur libertas tibi a me data. Ex ordine igitur illo Genes. textuali addiscas, quod finis essentialis tuæ libertatis est, ut libera voluntate serves præcepta mea: non autem, ut vivas modo tuo legi meæ contrario. Concludatur ergo ex omnibus præmissis definitio essentialis nostri liberi arbitrii, quod videlicet liberum arbitrium est ad Dei obsequium, non ad proprios appetitus inordinatos, essentialiter institutum. Quid ex tali definitione sequitur necessario? Quod in serviendo Deo essentialiter perficitur: in serviendo autem sibi miserrime deterioratur. Sancta igitur obedientia est nostræ libertatis perfectio: & inobedientia est ejusdem libertatis diminutio; idest, facit quod liberum arbitrium sit viribus attenuatum, & inclinatum, licet non sit essentialiter extinctum (ut verbis Concilii Tridentini sess. 6. cap. utamur.)

Tex. POSUERUNT PECCATORES LAQUEUM MIHI, ut, scilicet, facerent me captivum tibi.

Tex. ET DE MANDATIS TUIS NON ERRAVI. Idest, mandata tua, sine alicujus erroris mixtura, observavi. Ideo igitur illi tendentes *laqueum* non fecerunt sibiipsis captivum Psalmistam, quia ipse firmiter mansit in observantia mandatorum Dei. *Peccatores* itaque posuerunt *laqueum* hac intentione ducti, quod volebant, Psalmistam vel discedere a custodia sancta mandatorum divinorum totaliter, vel saltem aliquam erroris mixturam custodiæ illi conjungere. Si enim eum aliquo istorum modorum peccare fecissent, putaverunt (nec fallebantur) captivum duxisse eundem per *laqueum* extensum. Duplici ergo modo consequuntur intentum suum inimici salutis nostræ, ponendo *laqueum* pedibus hominum: quoniam si homines ipsos abstrahant totaliter a Christo, seu a custodia mandatorum ejus, tunc faciunt eos esse captivos in secta Paganorum, & Judæorum; si vero eosdem

De fine liberi arbitrii miratio, qua continet ipsius definitio-

De obedientia, & inobedientia.

Extiterit laqueum, captivare aut sic, vel sic intendunt.

De libero hominis arbitrio.

Damnatur hæresis.

abstrahant partialiter tantum a Christo (quod est, cum errore pestifero legi Christi adherere), tunc captivant homines in secta Hæreticorum. Quod totum ut melius intelligas, vide omnino Ecclesiæ Catholicæ fidelissimum Doctorem Sanctum Thomam 2. 2. q. 11. ar. 1.

Tex. HÆREDITATE ACQUISIVI TESTIMONIA TUA IN ÆTERNUM. Id est, propter hæreditatem in regno cœlorum habendam observavi diligenter legem tuam, qua nobis testificaris voluntatem tuam. Non ergo propter acquirenda temporalia, aut vanam gloriam; sed propter te, Deus meus, qui es mea hæreditas. Rursum potest Psalmista hoc dicere in eo sensu, quo Job sanctus dicebat cap. 14. *Cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea: quando, videlicet, resuscitabit me Deus in corpore glorioso: licet enim talis resurrectio non sit illa summa hæreditas; tamen ad illam citissime possidendam ordinatur.*

Tex. QUIA EXULTATIO CORDIS MEI SUNT, scilicet, illa testimonia hæreditatem illam mihi promittentia. Propter hoc ergo testimonia tua addiderunt mihi cordia-

lem exultationem & in serviendo tibi, & in expectando summam illam hæreditatem.

Tex. INCLINAVI COR MEUM AD FACIENDAS JUSTIFICATIONES TUAS IN ÆTERNUM, PROPTER RETRIBUTI NEM: Id est, INCLINAVI ego a te præventus, & ad inclinationem talem adjutus. Unde supra tibi, tanquam sic primo agenti, dicebam: *Inclina cor meum, Deus, in testimonia tua.* Talis igitur inclinatio est divini muneris, & nostræ voluntatis, illo simili modo, quo Concilium Trident. dicit sess. 6. cap. 5. *In sacris litteris cum dicitur: Convertimini ad me, & ego convertar ad vos; libertatis nostræ admonemur. Cum respondemus: Convertite nos Domine ad te, & convertemur; Dei nos gratia præveniri confitemur.* Hæc ibi. Porro per illam Psalmi particulam, PROPTER RETRIBUTIONEM, condemnatur hæresis dicens, quod intuitu divinæ mercedis operans, peccat: propter quod & idem Concilium eadem sess. cap. 11. eandem reprobat hæresim, & contra ejus assertores ponit anathema canon. 31.

Iniquos odio habui: & legem tuam dilexi.

Adjutor, & susceptor meus es tu: & in verbum tuum supersperavi.

Declinate a me maligni: & scrutabor mandata Dei mei. Suscipe me secundum eloquium tuum, & vivam: & non confundas me ab expectatione mea.

Adjuva me, & salvus ero: & meditabor in justificationibus tuis semper.

Sprevisti omnes discedentes a judiciis tuis: quia injusta cogitatio eorum.

Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ: ideo dilexi testimonia tua.

Confige timore tuo carnes meas: a judiciis enim tuis timui.

I Niqui, non quia homines sunt, sed quia legi Dei contrariantur, habendi sunt odio, secundum doctrinam Psalmistæ de seipso, tanquam de bonorum exemplari, dicentis, INIQUOS ODIO HABUI, ET LEGEM TUAM DILEXI: id est, illos, in quantum contrarii erant legi tuæ a me dilectæ, odio habebam. Ubi & connotandum vult ipse Propheta, quod illi, qui taliter non habent odio INIQUOS, dant de se hoc malum signum, quod vix, vel nullo modo, diligant legem Dei. Si enim diligentes di-

Tom. IV.

vinam legem non possunt cum Psalmistæ non odire INIQUOS tali legi contrarios; sequitur utique necessario, quod non diligens legem Dei, cum viderit contrariantes legi ejus, non moveatur ad odium contra illos. Impossibile enim est, quod unum contrarium compatiatur sine condigno furore aliud sibi contrarium: & ideo necessarium hoc est, quod LEGEM, seu honorem Dei in ea præceptum diligens, ut oportet (sic enim intelligendus est ille textus, LEGEM TUAM DILEXI), exardescat

B b

bo.

De modo
odiendi
perfecte ho-
mines ma-
los.

bono zelo, & odio perfecto adversus honoris divini neglectores, & multo magis adversus contemptores ejusdem. Propter hunc legis Dei amorem Moyses, Mathathias, Elias, Machabæus, cæterique similes adversus INIQUOS commovebantur vehementer (plus & minus, juxta quod magis, vel tepide, aut tepidius diligebant divinam legem) & odio interiori, & opere exteriori. De hoc sancto zelo, pro textus Psalmi expositione ampliori, vide Angelicum Doctorem, in 1. 2. q. 27. ar. 1. 2. & qu. 28. ar. 2. 4.

Tex. ADJUTOR, ET SUSCEPTOR MEUS TU: scilicet, & in habendo iniquos odio, & in diligendo legem tuam. Ergo Deus ADJUTOR, ET SUSCEPTOR est bono illo odio zelantium: & consequenter non zelatores pro honore ejus divino neque sic adjuvat ad bona facienda, neque sic suscipit ad mala evadenda, idest, ne cadant in ipsa. Hoc enim modo exponendus est ille *Tex.* ADJUTOR MEUS ES, scilicet, in bonis operibus faciendis: ET SUSCEPTOR MEUS ES, scilicet, in malis rebus evadendis, præservando, videlicet, me a lapsu in ipsa.

Tex. ET IN VERBUM TUUM SUPERSPERAVI. Idest, in tuis promissis per legem tuam mihi de gratia tua, & gloria factis speravi vehementer, vel, quia sunt supra, aut contra omnia merita mea, SUPERSPERAVI, idest, contra spem in spem credidi. Meritorum enim meorum inspectio, cum mala essent, dissuadebat mihi spem in te; consideratio autem bonitatis, simulque veritatis tuæ erigebat me in spem: & sic ego contra spem in spem credebam: id quod est supersperare.

Tex. DECLINATE A ME MALIGNI. Idest, vos, qui malam igneitatatem habetis, discedite a me. Quid est igneitas mala? Est concupiscentia rerum illicitarum, quam Ecclesia vocat *calorem noxium* (ut patet in Hymno ad Horam sextam).

Tex. ET SCRUTABOR MANDATA DEI MEI: a quorum scrutatione, scilicet, impediēbar per malæ concupiscentiæ præsentiam. Nihil enim magis abstrahit animum hominis a divinorum contemplatione, quam noxius calor concupiscentiæ malæ.

Tex. SUSCIPE ME SECUNDUM ELOQUIUM TUUM: idest, SECUNDUM quod lex tua, quam pro salute mea locutus es, exigit. Hoc est, SUSCIPE ME SECUNDUM quod vis, & scis. Jam susceptum se a Deo Prophetæ prædixerat: *Susceptor meus*, inquit, es Deus meus: & nunc ipse, quasi nondum sit susceptus, dicit: SUSCIPE ME. Erat igitur jam susceptus; sed magis proficere in bonum prius inceptum cupiebat: quem profectum consequi non poterat sine nova, & majore susceptione sui ab ipso Deo.

Tex. ET VIVAM: ET NON CONFUNDAS

ME AB EXPECTATIONE MEA: si, scilicet, susceperis me secundum eloquium tuum. Tunc enim, te protegente, ET VIVAM hic in gratia tua, & post corporis mortem NON CONFUNDAR AB EXPECTATIONE MEA, quia expectatam gloriam in cœlis assequar.

Tex. ADJUVA ME, ET SALVUS ERO: ET MEDITABOR IN JUSTIFICATIONIBUS TUIS SEMPER: quia, scilicet, salus mea, & talis meditatio mea non potest mihi adesse sine speciali adjutorio tuo. Ecce hic, sicut & alibi sæpius, condemnatur superba hæresis Pelagii.

Tex. SPREVISTI OMNES DISCEDENTES A JUDICIIS TUIS, per legem, scilicet, tuam notificatis.

Tex. QUIA INJUSTA COGITATIO EORUM: ut, scilicet, patet ex terminis. Non enim potest non esse INJUSTA COGITATIO, quæ discedit a judiciis Dei de necessitate justissimis.

Tex. PRÆVARICANTES REPUTAVI OMNES PECCATORES TERRÆ. Idest, REPUTAVI & quod OMNES PECCATORIS essent transgressores legis tuæ, & quod non essent PECCATORES, nisi legi tuæ essent contrarii. Ergo Psalmista legem hominibus naturaliter insitam, de qua Apostolus Roman. 1. loquitur, comprehendit per hæc verba, PRÆVARICANTES sunt OMNES PECCATORES, & non tantum legem exterius scriptam, quæ vocatur lex Mosaica, vel Evangelica. Cum enim dicat Apostolus Ro. 4. *Ubi non est lex, nec prævaricatio*, sequeretur, quod Gentes peccando non essent PRÆVARICANTES, si de lege tantum exterius scripta loqueretur: quoniam talis lex Gentibus data non erat. Quia vero legem insitam naturaliter Gentes peccatrices non servabant, ideo etiam prævaricatrices merito hic vocantur.

Tex. IDEO DILEXI TESTIMONIA TUA; scilicet, incitatus ad talium dilectionem ex malis exemplis prævaricantium legem tuam, non quidem conditione ipsorum exemplorum considerata, sed conditione bonorum filiorum tuorum. Nam malorum exemplorum conditio est, pertrahere alios exempla illa videntes ad malum (ut quotidie patet conditio autem bonorum filiorum): est, quod videntes ipsi, Patrem suum offendi a prævaricantibus, accendantur magis ad honorandum Patrem ipsum; quasi dolore magno permoti ex hoc, quod alii dehonorent, tanquam vilem, Patrem suum omni honore dignissimum. Numquam legisti illud Psalmistæ dictum infra in hoc Psalmo, hujus loci expositivum: *Diligentibus legem tuam non est scandalum?* loquitur ibi de bonis, fidelibusque Dei filiis. Ac si apertius dicat: Non est illis scandalum: non quia non videant peccantium multa scandala, idest, facta, & dicta ad malum alios

occa-

Zelus sanctus, unde causetur, & quantum?

Supersperare quid sit?

De igneitate mala.

Lex naturalis etiam a Psalmista ponitur.

De conditione filiorum servanda semper.

occasionaliter magna vi ex se pertrahentia; sed quia ex ipsorum scandalorum visione non accenduntur ad malum, sed potius ad proficiendum in bono majori, quam antea faciebant. Sic igitur nunc dicit in textu: IDEO, quia vidi *prævaricantes* legem tuam, ego DILEXI ipsam legem tuæ voluntatis TESTIMONIA continentem. His ergo verbis Psalmista se Dei servum bonum, & fidelem contestatur.

Tex. CONFIGE TIMORE TUO CARNES MEAS. Id est, fac, quod ex TIMORE TUO filiali, vel saltem servili, comprimantur meæ carnales concupiscentiæ: hoc est, quod ex amore ad te, aut saltem ex timore poenarum a te peccatoribus infligendarum, appetitus mei carnales evanescant. Non est autem contrarius Apostolo dicenti Gal. 5. *Carnem suam crucifixerunt*

*Effectus
timoris, et
ziam ser-
vilis, bo-
nus.*

quamvis dicat Psalmista, CONFIGE tu Deus CARNES MEAS: quia demonstrat per hoc non contradictionem, sed veram expositionem ad Apostolicum dictum: quod, videlicet, ipsi, Deo juvante talem eorum crucifixionem sancto timore suo carnes eorum prævenienter configente, crucifixerunt carnem suam; non autem propriis viribus sine tali divina præventionem.

Tex. A JUDICIIS ENIM TUIS TIMUI: minus, scilicet, quam desiderem. Proficere siquidem magis vellem in tali timore; cum certissime sciam, talem timorem multa bona causare (ut prædictum est.) Porro, si ampliorem hujus Psalmistæ dicti intelligentiam vis consequi, vide Angelicum Doctorem 1. 2. q. 41. 42. 43. 44. & 2. 2. q. 19. articulis suis

Feci judicium, & justitiam: non tradas me calumniantibus me.

Suscipe servum tuum in bonum: non calumnientur me superbi.

Oculi mei defecerunt in salutare tuum: & in eloquium justitiæ tuæ.

Fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam: & justificationes tuas doce me.

Servus tuus sum ego: da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua.

Tempus faciendi, Domine: dissipaverunt legem tuam.

Ideo dilexi mandata tua, super aurum, & topazion.

Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquam odio habui.

NON mirum, quod Psalmista fecerit rectum JUDICIUM, opusque justitiæ, postquam confixas habuit carnales concupiscentias; quarum præcipuum officium est, impedire hominem inordinatis concupiscentiis subiectum a faciendo JUDICIUM rectum, & ab operando illa, quæ coram Deo iusta sunt. Hinc ergo, Psalmista insinuante, habetur, quod carnalis concupiscentia indomita, quæ videlicet timore Domini confixa non est, causat perversum JUDICIUM, & injustas operationes in homine. Intellectum itaque ejus obcæcat, dum pro recto perversum facit acceptare JUDICIUM: & voluntatem subinde inficit, quando pro justis actionibus injustas amplectitur, delectabiliter mala pro bonis operando.

*De effecti-
bus carna-
lis concu-
piscencia.*

Tex. NON TRADAS ME CALUMNIANTIBUS ME: id est, diaboli, carnis, & mundi potestatibus. Hoc est, quod in oratione Dominica rogamus, *ne nos inducas in tentationem*; in quam, scilicet, nos ex nobis induci meremur. Vis ergo, inquit tacite Psalmista, non tradi a Deo inimicis tuis? Fac in intelligentia tua rectum JUDICIUM: & in voluntate tua justitiæ opera, odiedo injusta.

Tex. SUSCIPE SERVUM TUUM IN BONUM: id est, fac, me ampliora bona melius operari, quam prius. Suscepisti quidem me in bonum (ut supra dixi, quod *susceptor meus es*): sed adhuc magis a te in altiora charitatis bona suscipi cupio; ut, videlicet, de bono in melius, de virtute,

tute, scilicet, minori, in virtutem majorem proficiam.

Tex. NON CALUMNIENTUR ME SUPERBI: idest, non inferant mihi pro magna calumnia (ut faciunt infideles), quod ego sim servus tuus. Nam SUPERBI, idest, amantes semetipsos, ideoque propriam voluntatem facientes, derident humilitatem meam, injuste calumniando, idest, falsitatem componendo, dum vident, quod ego non amo meipsum, faciendo, scilicet, meam propriam voluntatem; sed supra me amo teipsum, tuam etiam sensualitatem meam contrariam voluntatem alacriter adimplendo. Prophetavit hic de Christi Ecclesia; quod, videlicet, SUPERBI Judæi, & Gentiles ipsam calumniaturi erant de hac ipsius humilitate, quod coleret, amaret, & super omnia, etiam supra vitam propriam, veneraretur, adoraret, confiteretur, & cariorem haberet unum Christum Jesum, tanquam principem omnium latronum, inter duos latrones crucifixum publice, & ignominiose mortuum. Ab his quoque calumniis eam Christi Ecclesiam prophetavit esse a Deo liberandam; dum in persona ejusdem Ecclesie orans dicit: NON CALUMNIENTUR ME SUPERBI. Quam nos liberationem procul dubio videmus adimpletam: dum in frontibus suis Imperatores Romanos, Reges, Respublicas, Principes, Romanorumque Pontifices, ceterosque, tum Episcopos, tum Sacerdotes, omnesque bonas nationes per totum orbem terrarum diffusas, portate signum Christi crucifixi, ipsoque seipsum a planta pedis usque ad verticem capitis muniri, & fideliter credere, conspiciamus.

Tex. OCULI MEI DEFECERUNT IN SALUTARE TUUM, ET IN ELOQUIUM JUSTITIÆ TUÆ. DEFECERUNT, scilicet, intueendo atque per devotam contemplationem, quod ex incomprehensibili misericordia tua & salvaveris me, & per ELOQUIUM tuum, idest, per Scripturam Sacram, ostenderis mihi modum perseverandi in tua justitia, idest, in tuo justo beneplacito. Sanctam ergo fuisse illam Psalmistæ defectionem intellige, qua oculis mentalibus indeficienter contemplabatur ea, quæ dicta sunt. Ac si dixisset: OCULI mentis meæ DEFECERUNT sine defectione: idest, deestabiliter in talium beneficiorum tuorum consideratione semper sine intermissione exercitati sunt.

Tex. FAC CUM SERVO Tuo SECUNDUM MISERICORDIAM TUAM: idest, SECUNDUM quod misericorditer vis, & scis.

Tex. ET JUSTIFICATIONES TUAS DOCE ME: adhuc, scilicet, magis, ut de die in diem plus in illis meditandis sancta illa defectione, idest, suavi delectatione indeclinabiliter proficiam.

Tex. SERVUS TUUS SUM EGO. Idest, quidquid in me est, tuum est: ad voluntatem tuam, scilicet, faciendam paratum. Hoc enim totum importat nomen servi; quoniam SERVUS non liber, sed Domini sui est. Si enim libertas servi esset sua, jam SERVUS non esset SERVUS; & si libertas servi non esset Domini sui, iam Dominus ipse non esset ejusdem Dominus (ut de omnibus his patet ex singulorum terminis). Porro totum hoc brevibus confirmavit etiam Apostolus; quando volens monstrare, Corinthios esse Christi servos, dixit eis 1. Cor. 6. *Non estis vestri.*

Tex. DA MIHI INTELLECTUM, UT SCIAM TESTIMONIA TUA. Idest, fac, ut magis adhuc intelligam ea, quæ per legem tuam testificatus es. Non petit a Deo Psalmista intelligentiam, seu scientiam solum speculativam, sed etiam practicam, qua operibus bonis comprobamus illa, quæ solo intellectu speculati jam eramus. Ceterum, quid per legem suam nobis Deus testificatus est? Amorem suum erga nos infinitum, timorem justitiæ suæ contra peccatores impenitentes horrendissimum, viam directam ad regnum cælorum perducantem infallibiliter, quam prosequamur, & viam ad damnatorum infernales carceres inobedientes certissime deducantem, quam fugiamus: plurimamque alia in lege sua testificatus est (ut patet ipsam bene & plenarie insipientibus):

Tex. TEMPUS FACIENDI DOMINE, scilicet, nunc est. Contra eos locutio hæc prophetalis applicetur, qui differunt de die in diem converti ad Dominum bene faciendo, dicentes: TEMPUS FACIENDI bona erit. Qui ordinarie in peccatis moriuntur.

Tex. DISSIPAVERUNT LEGEM TUAM: scilicet, volentes ligari ab ea per sanctam obedientiam. Ex hoc postea sequitur, quod iidem dissipant seipsum per vanam libertatem concupiscentiarum suarum, sive carnis, sive avaritiæ, sive alicujus similium sibiipsum male placentium.

Tex. IDEO DILEXI MANDATA TUA, SUPER AURUM, ET TOPAZION. Idest, quia vidi eos, qui dissipaverunt legem tuam, ego accensus sum ad diligendum ipsam magis quam AURUM, ET TOPAZION, lapidem in se valde pretiosum. Ubi ostendit Psalmista in seipso, quod bonorum, fideliumque Dei filiorum proprietas est, ex visione malorum leges divinas moribus pravus dissipantium inflammari magis delectabiliusque ad bonam illarum observantiam (id quod & alibi demonstravit.) Unde & ad idem significandum prosequitur in

Tex. PROPTEREA AD OMNIA MANDATA TUA DIRIGEBAR: OMNEM VIAM INIQUAM ODIO HABUI. Magna vis charitatis, quæ

De hac mi-
ra prophe-
tia Eccle-
sia notan-
dum.

De nomi-
nis Servi
intima si-
gnificatio-
ne.

De testifi-
cationibus
Domini
notandum
bene.

Proficiunt
boni ex vi-
sione malo-
rum.

De chari-
tatis ma-
xima vi
notandum,
pro ea ha-
benda.

quæ in cordibus fidelium Christi, & Ecclesie per Spiritum Sanctum eis datum diffusa (Rom. 5.) non infirmatur ex visis malorum multis scandalis; sed magis inde, magisque corroboratur, in tantum, ut & ODIIO HABEANT homines illa repleti OMNEM VIAM INIQUITATIS cuiuscunque, & ad amorem practicalem divinarum legum super omnia totius mundi pretiosissima exardescant.

Vere igitur in talibus Psalmistæ similibus hominibus adimpletur plenarie illud Canticorum Salomonis cap. 8. dictum: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: sed lampades ejus, lampades ignis atque flammarum.* Quod quidem dictum valde confirmat, & declarat præmissos Psalmi præsentis textus.

Mirabilia testimonia tua: ideo scrutata est ea anima mea.

Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat parvulis.

Os meum aperui, & attraxi spiritum: quia mandata tua desiderabam.

Aspice in me, & miserere mei, secundum judicium diligentium nomen tuum.

Gressus meos dirige secundum eloquium tuum: & non dominetur mei omnis injustitia.

Redime me a calumniis hominum: ut custodiam mandata tua.

Faciem tuam illumina super servum tuum: & doce me justificationes tuas.

Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam.

NUllum, inquit Deo Psalmista, est opus tuum, quod non testificetur, te esse mirabilem ipsorum singulorum in se, & omnium in communicatione ad invicem, Creatorem. MIRABILIA etenim sunt hæc omnia de teipso TESTIMONIA, etiam si ab hominibus non considerentur. Nam cælum, & terra (ut inquit Beatus Augustinus) visibilia opera ipsius Dei, dicunt quodammodo testimonium bonitatis, & magnitudinis ejus: ipse etiam cursus frequens usitatusque naturæ, quo temporum varietas & rapacitas volvitur in rerum quarumcunque generibus, perhibet testimonium Creatori. Quid autem horum est, quod non sit mirabile; si unumquodque non usu (nam consuetudine hominibus viluerunt), sed ratione metiamur? MIRABILIA quidem dant Deo TESTIMONIA res quæque visibiles: sed incomparabiliter mirabiliora sunt de bonitate, sapientia, & magnitudine Dei TESTIMONIA, quæ ex rebus invisibilibus habentur, puta, ex numero, & ordine, & ministerio, officiisque, circa inferiorum creatorum instrumentalem gubernationem, Sanctorum An-

gelorum: item ex eo, quod justificat impium, & implet eum Deus suis mirabilibus donis gratiarum (ut de Petro, Paulo, Maria Magdalena patuit): item ex eo, quod etiam Infideles permittit super terram, beneficiaque alia eis confert. Et quid ulterius dicam? Illud universale, quod ad hujus Psalmi elucidationem ex eodem Propheta facit: *Omnia, Domine, serviunt tibi*: scilicet, in reddendo TESTIMONIA tuæ infinitæ bonitati, sapientiæ, justitiæ, omnipotentiae, magnitudini, & (ut semel dicam) tuæ summæ in omnibus viis, verbis, factisque tuis prudentiæ, atque perfectioni. Porro hunc Psalmi locum, MIRABILIA TESTIMONIA TUA, cognosces quoque adhuc multum, si bene consideraveris Angelici Doctoris proprietatem verborum, in prima parte, quæstione 45. ar. 7. de Trinitatis vestigio.

Tex. IDEO SCRUTATA EST EA ANIMA MEA: non tamen, scilicet, plus quam oportet in talium scrutatione volens sapere, sed solummodo sapere ad sobrietatem (Rom. 12.) Nam volenti in his plus sapere, quam oportet, & prohibetur horum scrutatio per illud.

De his testimoniis
Creatura-
rum nota
per totum.

CATIONES TUAS: scilicet, magis ILLUMINA, quam prius; & magis DOCE, quam antea. Jam enim visum est, quod Propheeta sæpius in hoc longissimo Psalmo repræsentat in seipso desiderium unius, de virtute in virtutem, quousque videatur Deus Deorum in Sion, proficientis assidue.

Tex. EXITUS AQUARUM DEDUXERUNT OCULI MEI: propter, scilicet, magnam multamque de peccatis meis contritionem. DEDUXERUNT, inquit, vel actu, vel voto. Duplex enim est in nobis natura, scilicet, sensitiva, & intellectiva. OCULI sensitivæ aliquando nullum plañtum emitte in proposito isto possunt; sed remanent omnino sicci actualiter, quamvis & ipsis displiceant peccata hominis, cujus OCULI sunt. Intellectivæ autem partis OCULI tunc plangunt miseriam illam sensitivæ; quod videlicet plangere non potest. Sicque fit, ut plañtus ille actualis in sensitiva negatus, per istam accessionem intellectivæ modo prædicto dolentis, dicatur vere plañtus in voto, idest, in desiderio. Præterea OCULI ejusdem partis intellectivæ suos proprios habent de peccatis gemitus,

& fletus: qui sunt, displicentia omnium displicentiarum maxima de peccatis suis, item propositum firmum, quod numquam deinceps velit peccare, immo etiam quod de peccatis jam commissis velit, quantum sibi possibile est, satisfacere, novamque vitam secundum Dei voluntatem jugiter vivere. Ut autem plenius de tali bona contritione instruaris, vide Concilium Tridentinum sessione 6. cap. 14. 16. & sess. 14. cap. 1. 3. 4. 8. 9.

Tex. QUIA NON CUSTODIERUNT LEGEM TUAM: et, scilicet, QUIA CONTRITIONEM fecerunt. Ista est formalis ratio contritionis, quæ facit eam esse veram, esse Deo acceptam, esse peccatori fructiferam: dolere, scilicet, de peccato respectu Dei, QUIA videlicet fuit offensa contra tantam majestatem, tantum benefactorem, tantum piissimum Patrem. Ita quod, omnibus his bene consideratis, concludit ex toto corde homo ipse per intellectivam partem: Mori corporaliter vellem potius, quam offendisse Deum; & desidero similiter mori, antequam deinceps illum offendam.

De contritione peccati notandum.

Justus es Domine: & rectum judicium tuum.

Mandasti justitiam testimonia tua, & veritatem tuam nimis.

Tabescere me fecit zelus meus: quia obliti sunt verba tua inimici mei.

Ignitum eloquium tuum vehementer: & servus tuus dilexit illud.

Adolescentulus sum ego, & contemptus: justificationes tuas non sum oblitus.

Justitia tua, justitia in æternum, & lex tua veritas.

Tribulatio, & angustia invenerunt me: mandata tua meditatio mea est.

Æquitas testimonia tua in æternum: intellectum da mihi, & vivam.

P Salmista minus dicendo significat plus, dum inquit: JUSTUS ES, ET RECTUS. Nam per hoc significat, quod Deus est justissimus, essentialiterque (quod nulli alteri convenit) justissimus; ita quod non potest non esse & justissimus, & ipsa justitia. Item, JUDICIUM TUUM, DOMINE RECTUM, idest, rectissimum, & quidem essentialiter; ita quod non potest non esse & rectissimum, & ipsa rectitudo.

Regula generalis.

Hæc porro doctrina, de justo, & de recto, sit tibi pro regula ad intelligendum Prophetas, quoties dicunt, Deum esse bonum, & misericordem, & sapientem, & fortem, &c.

Tex. MANDASTI JUSTITIAM TESTIMONIA TUA, ET VERITATEM TUAM NIMIS: idest, mandata tua testificatio quædam sunt, quod justitia, & veritas valde magna sunt in te. Nisi enim justitia magna val-

de, & similis veritas essent in te, non mandares ea, quæ multum iusta, & vera sunt: quoniam non mandas, nisi quæ sunt in te; cum sis vere iustus (ut supradixi), Qui autem non sunt veraciter in seipis, sed fide iusti, possunt quidem mandare iusta, & vera (ut patet de malis Superioribus, & Phariseis, Matth. 23.), sed non licet ex iustis, verisque mandatis eorum concludere, quod ipsi sint in se iusti, & veri: quod tamen necessario concludendum est de illo, qui mandat, sicut tu, modo prædeclarato. Porro ad hæc addit sic Beatus Augustinus: *Hæc itaque iustitia Dei, rectumque iudicium, & veritas, omni est metuenda peccanti. Hæc enim damnantur divinitus, quicumque damnantur: nec est omnino, qui de sua damnatione contra Deum iustum recte conqueri possit.* Hæc ille. Unde patet, quod nemo potest fugere iustam damnationem, nisi per veram poenitentiam de peccatis, & sanctam conversionem ad Deum.

Tex. TABESCERE ME FECIT ZELUS MEUS, scilicet, bonus. Hoc est, quod aubi verbis aliis Domino dixit Psal. 69. *Zelus domus tuæ comedit me.* Unde hic, ut ostendat, se pro Deo zelasse, sequitur in textu: *QUIA OBLITI SUNT VERBA TUA INIMICI MEI; & ideo INIMICI MEI sunt, quia sunt inimici tui; utpote qui legem tuam adeo post tergum suum projecerunt, ut etiam verba illius obliti sint: quod de oblivione malum est pessimum ingratitudinis genus (ut dicit S. Thomas 2. 2. q. & ar. de ingratitudine).*

Tex. IGNITUM ELOQUIUM TUUM VEHEMENTER: illo, scilicet, igne, quem ego spiritu prophetico video a te dicendum, Luc 12. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur?* Porro iste est ignis charitatis Dei erga nos abundantissime in utroque eloquio divini Testamenti, præsertim tamen magis in novo, demonstratæ. Ideoque merito dicit Propheta, quod ELOQUIUM Dei non tantum est IGNITUM, sed etiam VEHEMENTER, idest, per excellentiam vehementissimam. In se quidem est taliter IGNITUM quocumque tempore; sed in corde hominum est solum quandoque IGNITUM, quando videlicet ex intimis visceribus tantam ibi charitatem divinam considerant devotissime. Tunc enim possunt dicere cum Psalmista Psal. 38. *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis: item, quod hic subiungit in tex. ET SERVUS TUUS DILEXIT ILLUD; tanquam, scilicet, ab illius igneitate ignitus.*

Tex. ADOLESCENTULUS SUM EGO, ET CONTEMPTUS, scilicet, in oculis meis sic meipsum existimantibus, & in oculis etiam aliorum sic me contemptibilem viden-

tibus. Describit hic ergo veram humilitatis virtutem Psalmista, in mentis suæ sententia dicens, quod ille veraciter humilis est, qui se non nisi vilissimum pro certo existimat, & qui ab aliis non nisi taliter existimari ex toto corde desiderat. Quoties igitur se, & apud se, ut ex se, esse contemptibilissimum videt, gaudet de hac veritate conditionis propriæ inventæ; & quoties apud alios se pro tali contemptu haberi conspicit, congratulatur; utpote videns, eos veritatem, etiam de seipso cognoscere. Porro hæc omnia implicite intellexit Psalmista de se in præmissis textibus: *A. D. LESCENTULUS SUM EGO, ET CONTEMPTUS.*

Tex. JUSTIFICATIONES TUAS NON SUM OBLITUS, scilicet, nec cordis, nec oris, nec operis oblivione. Hoc enim est vere humilium, & corde, & ore, & opere observare mandata tua, pro iustificandis nobis coram te a te data. Superborum ergo est facere contrarium.

Tex. JUSTITIA TUA, JUSTITIA IN ÆTERNUM: ad differentiam, scilicet, iustitiarum humanarum, quæ finem suum habebunt saltem in consummatione huius sæculi.

Tex. ET LEX TUA VERITAS: ad differentiam, scilicet, doctrinæ, & legum Philosophorum, veritatem puram sine ulla falsitatis commixtione (ut TUA VERITAS legis est) non habentium. Pro cuius ampliori notitia vide Doctorem Angelicum in pr. parte q. 1. ar. 1., & in opusc. 29. libr. 4. cap. 9. 10. 11. 12. 13. 14. &c.

Tex. TRIBULATIO, ET ANGUSTIA INVENERUNT ME: idest, TRIBULATIO tam magna, ut in angustiam, quæ ex omni parte homini mortem quasi inevitabilem minatur, sit conversa. INVENERUNT, inquit, ME tanquam ex improviso. Et tamen ego sic angustiatum non dereliqui observantiam legis tuæ. Ut enim sequitur in textu, *MANDATA TUA MEDITATIO MEA EST, scilicet, in tempore tantarum tribulationum.* Hoc utique in bono constantiæ genus est maxima perfectio: sed tamen de tanta perfectione sua gloriari Psalmistam non in seipso, sed tantum in Domino, scimus ex eodem Propheta in multis Psalmorum evidentibus locis, jam superius frequenter annotatis. Quoties enim dixit Deo ut supra in hoc Psalmo: *Adjutor, & susceptor meus es tu,* atque similia? Nonne & semel, pro semper, dixit Psal. 39. *Ego mendiculus, & pauper: Dominus sollicitus est mei?*

Tex. ÆQUITAS TESTIMONIA TUA IN ÆTERNUM: scilicet, sunt non solum æqui, sed ipsamet ÆQUITAS, omnes tui sermones nobis a te pro testimoniis tuis communicati. Tales enim in æquitate sunt, & secundum ipsius rei veritatem, & secundum iudicium

De vera humilitate notandum.

De omni sua perfectione non superbit unquam Psalmista.

Quis non timeat, & convertatur?

De Charitatis igne.

dicium diligentium nomen tuum; etiam, quod a mendacibus iniquissime dicatur: *Non est aqua via Domini*, Ezechiel. 18. Verum talibus ministris diabolicis iniqua loquentibus ibidem a Deo ipso responsum est: *Numquid via mea non est aqua: & non magis via vestrae pravae sunt?* Ubi ad litteram demonstratur, quod pravitas cordis ipsorum dicentium, *non est aqua via Domini*, est vera causa talis iniquissimi eorum iudicii. Ex pravitate ergo cordis hæreticorum procedit, quod ipsi falsificant sensum Scripturarum: ac si dicerent: *Non est aqua via Domini* Scripturas interpretans, quam docet Ecclesia Apostolica, idest, Romana.

Pravitas
hæretica-
lis.

Tex. INTELLECTUM DA MIHI, ET VI-

VAM: scilicet, vita spiritali, proficiendo in ipsa, secundum quod adauxeris MIHI INTELLECTUM. *Poscit* (ut inquit Beatus Augustinus) *intellectum in tribulatione, & necessitate, quo intelligat, quam sit contemnendum illud, quod ei possunt auferre persequentes inimici.* Ideo dixit: *Et vivam.* Quod si eo usque tribulatio, necessitasque pervenerit, ut per inimicorum persequentium manus vita ista finiatur, vivet in æternum ille, qui temporalibus præponit justitiam, quæ manet in æternum. Quæ justitiæ in tribulatione, & necessitate, martyria sunt, idest, testimonia Dei, pro quibus sunt Martyres coronati. Hæc ille.

Clamavi in toto corde meo, exaudi me Domine:
justificationes tuas requiram.

Clamavi ad te, salvum me fac: ut custodiam
mandata tua.

Præveni in maturitate, & clamavi: quia in verba tua
supersperavi.

Prævenerunt oculi mei ad te diluculo: ut meditarer
eloquia tua.

Vocem meam audi secundum misericordiam tuam

Domine: & secundum iudicium tuum vivifica me.

Appropinquaverunt persequentes me iniquitati: a lege
autem tua longe facti sunt.

Prope es tu Domine: & omnes viæ tuæ veritas.

Initio cognovi de testimoniis tuis: quia in æternum
fundasti ea.

DE clamore nunc in Psalmi expositione tractando (id quod & ad alios Scripturarum locos multos juvabit) audienda sunt gravissima Beati Augustini verba, dicentis: *Clamor ad Dominum, qui fit ab orantibus, si sonitu corporalis vocis fiat, non intento ad Dominum corde; quis dubitet, inaniter fieri? Si autem fiat corde, etiam silente corporis voce; alium quemlibet hominem potest latere, non Deum. Sive ergo cum voce carnis, quando id opus est, sive cum silentio ad Deum oramus, corde clamandum est. Est autem clamor cordis magna cogitationis intentio: quæ cum est in oratione, magnum exprimit desiderantis, & petentis affectum, ut non desperet effectum. Tunc porro in toto corde clamatur quando aliunde non cogitatur. Ta-*

Tom. IV.

les orationes raræ sunt multis; crebræ autem pacis: utrum vero cuiquam, nescio: talem suam commemorat orationem, qui canit hunc Psalmum, dicens: CLAMAVI IN TOTO CORDE. Hucusque ipse Augustinus. Ubi nota, quod licet crebræ, multæque pacis sint tales orationes cordiales; tamen a paucis, immo fere a nullis (quod significat illud, utrum vero cuiquam, nescio) fiunt. Inde igitur est, quod in quibusdam monasteriis, & aliis locis, ubi multæ frequenter orationes vocales exercentur, pax vix quandoque apparet: immo contrarium, idest, discordia videtur. Hoc etenim signum est (ut ex ipso Augustino insinuat), quod tales eorum vocales orationes non penetrant ad ipsorum cor, dum fiunt: quoniam crebræ pacis, quæ est orationum*

* al. le-
gunt pau-
cis.

Qualis o-
ratio cau-
sat, & non
causat pa-
cem?

C c

cor-

cordialium effectus, nullum vestigium habent. Heu, heu, miseriam hanc magnam quis bene considerabit?

Tex. JUSTIFICATIONES TUAS REQUIRAM: scilicet, *in toto corde meo*: sicut ex illo corde totaliter divinitus accenso ad te clamavi.

Tex. CLAMAVI AD TE, SALVUM ME FAC. Id est, mei clamores omnes ad hoc unum tendunt, & hoc unum a te rogant, ut ME FACIAS SALVUM: salute, videlicet, quæ tibi placuerit, & quomodocumque, quandocumque, & quotiescumque tibi placitum fuerit.

Tex. UT CUSTODIAM MANDATA TUA: scilicet, magis, ac magis proficiendo semper in custodia illorum. Tunc enim *me* factum esse a te *salvum* reputabo: sicut nunc a te prius rogando intendebam.

Tex. PRÆVENI IN MATURITATE, ET CLAMAVI: id est, valde mane, præveniendo somnum corporis mei, surgebam ad orandum clamore magno ad te.

Tex. ET IN VERBUM TUUM SUPERSPERAVI. Id est, IN VERBUM illud, quo frequenter promissisti coronam bene vigilantibus, ego, contempta corporis matutina quiete, vigilans SUPERSPERAVI, id est, multum fortiter speravi.

De oratione matutina notandum.

Tex. PRÆVENERUNT OCULI MEI AD TE DILUCULO: dimissa, scilicet, dormitione oculorum corporalium: quæ diluculi tempore suavior esse solet. Oculis igitur mentalibus, qui sursum ad Deum respiciunt, satisfacere magis Psalmista curabat, quam oculis corporalibus, dans nobis in seipso (ut semper etiam alibi facit) exemplum, quid agere debemus.

Tex. UT MEDITARER ELOQUIA TUA: quæ, scilicet, hora diluculi homo jejunos meditari melius, & facilius potest; cum a cibo nec in stomacho, nec in capite gravetur, & impediatur.

Tex. VOCEM MEAM AUDI SECUNDUM MISERICORDIAM TUAM, DOMINE: id est, eam exaudi, secundum quod misericordia tua vult. Porro hinc ideo inferendum est: non secundum quod justitia tua exigit, nec secundum quod merita mea volunt. Unde & hoc ipsum significat dicens Psal. 4. *Misere-re mei, & exaudi orationem meam*: id est, misericordiæ tuæ, non justitiæ meæ, aut meritorum meorum erit; si exaudieris orationem meam.

Tex. ET SECUNDUM JUDICIUM TUUM VIVIFICA ME: id est, secundum quod tu judicas, esse ad honorem tuum, & utilitatem meam expediens. Non enim iudicio meo, qui sæpius fallitur, sed iudicio tuo, qui nullo modo falli potest, subicio libenter & hanc, & omnes alias orationes, atque petitiones meas. Id quod nunc pro semper intelligi volo.

Tex. APPROPINQUAVERUNT PERSEQUENTES ME INIQUITATI: A LEGE AUTEM TUA LONGE FACTI SUNT. Id est, persecutores mei putaverunt se vel nullam, vel le-

vissimam iniquitatem facere in hoc, quod persequerentur me: & tamen secundum rei veritatem A LEGE TUA LONGE FACTI SUNT, id est, maximam iniquitatem, quæ fuit illa persecutio, tunc commiserunt. Prophetat quoque hic sub propria persona de sancta Christi Ecclesia, cujus persecutores maximam iniquitatem, sic agendo, committere dicit: quamvis ipsi suum tale factum pro nulla, vel levissima culpa habeant; immo etiam quandoque pro benefacto, aut pro joco solemnī, aut omnino pro nihilo judicent.

Reprobis sensus offendenti-um Ecclesiam.

Tex. PROPE ES TU DOMINE; scilicet, ad puniendum acriter tales, & mei, & Ecclesiæ, persecutores. Non ergo excusabit illos eorum falsa opinio prædicta; sed veritas prævalebit: eorumque quilibet ignorans ignorabitur. Unde ad hæc omnia significanda subjungit in

Tex. ET OMNES VIÆ TUÆ VERITAS: scilicet, ab omni impuritate falsitatis remotissima. Si ergo OMNES VIÆ Domini sunt (ut patet) purissima VERITAS, sequitur necessario, quod OMNES VIÆ Antichristorum, id est, contra Christum Dominum existentium, sint tota falsitas, quatenus illorum sunt.

Tex. INITIO COGNOVI DE TESTIMONIIS TUIS, QUIA IN ÆTERNUM FUNDASTI EA. Id est, a principio temporis hominum ego COGNOVI, quod testimonia tua, sic te per firmissimum fundamentum ordinante, sunt æterna. Hic siquidem sub persona sua loquens prophetat de Ecclesia, quæ incipit ab initio temporis humani in Abel. Dicit ergo etiam tunc cognovisse, quod testimonia Christi, quæ de sua Ecclesia testificatus est, sunt immobilia. Quid testificatum est fundamentum Ecclesiæ firmissimum, id est, Christus? Quod ministri sui, ipsum ad mortem etiam corporum usque sequentes, non peribunt, sed erunt ut ipse est, id est, secum in vita æterna. Item, testificatus est, quod Ecclesia sua in fide recta nunquam deficiet; & per consequens nec Sacramenta septem, quibus consistit, successive generatur, nutritur, & vivit. In his duobus Christi testificationibus, utpote principalibus, omnes alias subintellige. Initio igitur in Abel cognovit Prophetam, utrumque testimonium illud esse æternum: quandoquidem in memoria æterna erit *justus*, Psal. 111. Et Abel post tot annorum millia vocatur a Christo *justus* (ut dicit Evangelista Matthæus). Item in muneribus Abel, quæ simul cum ipso offerente fuerunt grata Deo, Ecclesiæ Catholicæ, cujus ipse tunc typum gerebat, significabatur fides, cum ipsius Sacramentis. Semper ergo testimonia hæc in Abel significata de ministris Christi, & Ecclesia erunt æterna, utpote a Deo sic fundata; & hoc totum se ab initio cognovisse, testatur Psalmista in spiritu prophetico.

Christi testificationes sunt æterna.

Vide

Vide humilitatem meam, & eripe me: quia legem tuam non sum oblitus.

Judica judicium meum, & redime me: propter eloquium tuum vivifica me.

Longe a peccatoribus salus: quia justificationes tuas non exquisierunt.

Misericordiæ tuæ multæ, Domine: secundum judicium tuum vivifica me.

Multi, qui persequuntur me, & tribulant me: a testimoniis tuis non declinavi.

Vidi prævaricantes, & tabescebam: quia eloquia tua non custodierunt.

Vide quoniam mandata tua dilexi, Domine: in misericordia tua vivifica me.

Principium verborum tuorum, veritas: in æternum omnia judicia justitiæ tuæ.

Confiteatur Propheta suam HUMILITATEM, idest, suam vilitatem, seu nihilitatem a seipso virtute humilitatis a Deo cordi ejus infusæ cognitam: ut ex ipsa vilitate sua ab ipso Deo, qui semper humilia benignis oculis respicit, eripatur. Præviderat enim ipse Propheta, Christum hanc sententiam, pro firmissima lege, dicturum Luc. 14., & 18. *Omnis... qui se humiliat, exaltabitur*: & ideo fiducialiter dicit ei: **VIDE HUMILITATEM MEAM, ET ERIPERE ME.**

Tex. **QUIA LEGEM TUAM NON SUM OBLITUS**: scilicet, te adjuvante. Sicut ergo tu misericorditer fecisti mecum hoc, quod non obliviscerer **LEGEM TUAM**, ita facere digneris, quod ex miseriarum lacu meorum eripias me.

Tex. **JUDICA JUDICIUM MEUM, ET REDIME ME.** Idest, causam meam **JUDICA**, quam ego, cum **JUDICIUM MEUM** de ipsa possit falli, judicare non præsumo: sed tu judicando infallibiliter, & misericorditer causam meam, redimes me ab inimicis meis.

Tex. **PROPTER ELOQUIUM TUUM VIVIFICA ME.** Idest, fac me adhuc magis vivere coram te: & hoc non propter meum meritum, sed **PROPTER ELOQUIUM TUUM**, in lege tua frequenter expresse mihi talem vitam promittens.

Tex. **LONGE A PECCATORIBUS SALUS**; scilicet, animarum suarum.

Tex. **QUIA JUSTIFICATIONES TUAS NON EXQUISIERUNT**; scilicet, practice:

idest, non sunt operati, neque operari studuerunt secundum **JUSTIFICATIONES TUAS** in lege tua illis manifestatas. Quantum ergo *longe* erit *salus a peccatoribus*, qui contra legis Dei justitias faciunt, si a peccatoribus illis *salus longe* est, qui ejusdem legis divinæ justitias non exquisierunt? Hoc argumentum ex Psalmista desumptum nota bene: quandoquidem pejus est committere peccatum positive, quam non implere legis mandatum.

Tex. **MISERICORDIÆ TUÆ MULTÆ DOMINE.** Et, scilicet, tam **MULTÆ** sunt, ut nec dinumerari, nec æstimari, nec ab ulla creatura perfecte comprehendi possint.

Tex. **SECUNDUM JUDICIUM TUUM VIVIFICA ME**: idest, magis adhuc **VIVIFICA** secundum illarum miserationum multarum **JUDICIUM**. Vide hic, & alibi sæpissime in hoc amplissimo Psalmo, desiderium semper ad perfectiora proficiendi, quod Propheta in semetipso aliis etiam proponit; ne quando de justitia habita satiati, ad ulteriora perfectionis opera ascendere non curantes, cadant ab ipsa justitia, quam prius habebant. Propter hoc enim cadendi periculum diligentissime vitandum, dixerunt conformiter ad Psalmistam aliæ Scripturæ, Apoc. 22. *Qui justus est, justificetur adhuc; & sanctus sanctificetur adhuc*; & Eccli. 18. *Ne verearis usque ad mortem justificari*: sed & propter illius casus evitacionem Ecclesia Sancta, ad suorum filiorum instructionem, sic orat: *Da nobis,*

De proficiendi desiderio necessario.

Domine, fidei, spei, & charitatis augmentum.

Tex. MULTI, QUI PERSEQUUNTUR ME, ET TRIBULANT ME: scilicet, exterius, & (quod magis periculosum est) interius. Nam passionibus animi diversis agitur homo ita, ut ex illis motus animus viam veritatis bonam invenire non possit. Bonam, dico: quia unaquæque passio pro se veritatem habere suadet, etiam si falsitas revera esset: propter quod difficillimum est talibus affecto passionibus bonam in veritate tenere viam. Quid ergo tunc faciendum, ne a falsitate pro veritate decipiamur? Regula nostra nos ipsi in iudicando esse non debemus: sed cum Psalmista taliter interius tribulato ad regulam aliam, quæ sit infallibilis, confugiendum, idest, ad simplicem obedientiam, quam docent mandata Dei. Unde sequitur in

Tex. A TESTIMONIIS TUIS NON DECLINAVI: & sic, scilicet, A TESTIMONIIS meorum passionum diversis non sum deceptus.

Tex. VIDI PRÆVARICANTES, ET TABESCEBAM: QUIA ELOQUIA TUA NON CUSTODIERUNT: multoque, scilicet, magis TABESCEBAM, cum viderem, eos eloquia tua, idest, legem tuam, absque ullo freno transgredi; & (quod adhuc peius est) transgressionem talem ac tantam eos pro nihilo habere.

Tex. VIDE QUONIAM MANDATA TUA DILEXI DOMINE: IN MISERICORDIA TUA VIVIFICA ME. Etiam, scilicet, quod dilexerim, te vidente, MANDATA TUA, VI-

VIVIFICA ME magis adhuc IN MISERICORDIA TUA.

Tex. PRINCIPIUM VERBORUM TUORUM VERITAS; scilicet, summa. Quid enim est PRINCIPIUM VERBORUM Dei Patris, ad quem Propheta loquitur, nisi Filius eius, de quo dicitur Joan. 1. *In principio erat Verbum, & Deus erat Verbum?* Hic igitur est PRINCIPIUM de principio: qui & interrogatus quisnam esset, respondit: *Ego principium, qui & loquor vobis*, Joan. 8. Dominus ergo noster Jesus Christus est omnium aliorum VERBORUM Patris per sacras Scripturas diffusorum PRINCIPIUM, sed substantiale, & personale; cum tamen nulla Scripturæ alia verba sint sic. Personale quidem verbum est Filius utpote a Patre in persona realiter distinctus. Substantiale vero est, cum ipso Patre in essentia unum existens, dicente Joanne Apostolo epist. 1. cap. 5. *Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, hi tres unum sunt.* Per hoc PRINCIPIUM, quod est prima veritas (Jo. 14.) descenderunt a Patre ad nos alia Scripturarum verba, juxta illud Hebr. 1. *Novissime diebus istis locutus est nobis Pater in Filio suo, per quem quoque indubitanter fuerat locutus Patribus in Prophetis.* Et ideo (ut subditur in textu) IN ÆTERNUM OMNIA JUDICIA JUSTITIÆ TUE. Quia, scilicet, Filius tuus portat IN ÆTERNUM illa OMNIA imperioso verbo virtutis suæ, Hebr. 1.

De passionibus animi notandum.

Bono zelo ferventes.

De multis Dei verbis notandum.

Principes persecuti sunt me gratis: & a verbis tuis formidavit cor meum.

Lætabor ego super eloquia tua: sicut qui invenit spolia multa.

Iniquitatem odio habui, & abominatus sum: legem autem tuam dilexi.

Septies in die laudem dixi tibi, super judicia justitiæ tuæ:

Pax multa diligentibus legem tuam: & non est illis scādalum.

Expectabam salutare tuum, Domine: & mandata tua dilexi.

Custodivit anima mea testimonia tua: & dilexit ea vehementer.

Servavi mandata tua, & testimonia tua: quia omnes viæ meæ in conspectu tuo.

Ecclesiam Sanctam Dei Catholicam, indutus Propheta dicit: PRINCIPES, scilicet, terrenorum plus quam veri Dei cognitores, & amatores, PERSECUTI SUNT ME GRATIS, idest, sine ulla causa a me ipsis data, licet ab eisdem male accepta. Quinimmo non tantum non

dedit ullam se persequendi causam illis persecutoribus, sed e contrario eisdem dedit semper causam multiplicem amandi se ipsum. Nonne in sponso suo dixit Matt. 22. *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari?* Nonne & didrachma pro tributo eidem solvit? (Matt. 17.) Nonne per suum Apostolum cla-

De obedientia ad Prælatos notandum.

clamavit Rom. 13. Cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal ... cui honorem, honorem, & reddite omnibus debita? Nonne etiam per eundem imperavit (1. Tim. 2.) ut fierent orationes pro regibus, principibus, & omnibus, qui in sublimitate constituti sunt? Numquid non audivimus ipsam Ecclesiam per summum Apostolorum dicentem, 1. Pet. 2. *Subiecti estote ... sive regi ... sive ducibus ... subditi estote in omni timore Domini, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis?* Et per Apostolum Paulum, ad Heb. c. 13. *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis. Ipsi enim pervigilant pro vobis?* Et frequenter multa similia? PERSECUTI SUNT igitur eam GRATIS; pro dilectioneque, quam ei (ut ex dictis patet) debebant, reddiderunt maximum usque ad mortem odium, quod non debebant. Non mirum tamen; quia & in Sponso suo Christo, cui debet ipsa Sponsa assimilari, talia præcesserunt: quod, videlicet, PRINCIPES PERSECUTI SUNT eam GRATIS (ut ex Evangelio constat).

De bona,
& mala
formidine.

Tex. ET A VERBIS TUIS FORMIDAVIT COR MEUM: ne, scilicet, timerem eos, qui occidunt corpus solummodo: formidarem vero A VERBIS illius (ne videlicet aliquando ipsa transgrederetur) qui simul corpus cum anima potest perdere in gehennam (Matth. 10.) Illi principes me persequendo volebant, multisque modis conabantur, ut A VERBIS ipsorum, ac factis acrioribus formidarem: sed ego pro te, & per te, a verbis tuis ex corde formidavi.

De utili-
tate can-
tus spiri-
tualis.

Tex. LÆTABOR EGO SUPER ELOQUIA TUA: SICUT QUI INVENIT SPOLIA MULTA: idest, sicut victor a victis hostibus detrahens MULTA ipsorum SPOLIA. Demonstrat igitur per hoc Psalmista, quod laudes Dei cum lætitia cantare, valet plurimum ad devincendos hostes spirituales, & ad auferendum ab ipsis MULTA SPOLIA: idest, ad excitandum proximos, ut a peccatis spoliati convertantur ad poenitentiam veram: *expoliantes veterem hominem cum actibus suis, Coloss. 3. induentesque novum, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis, Ephes. 4.*

Tex. INIQUITATEM ODI HABUI, ET ABOMINATUS SUM: in quantum, scilicet, & interiori cordis motu, & exteriori simul opere, iniquitati contrarius vehementer fui.

Unde ori-
ginetur
zelus, &
quantitas
ejus.

Tex. LEGEM AUTEM TUAM DILEXI. Idest, ex quantitate dilectionis meæ ad LEGEM TUAM processit commensurata, quantitas odii mei, abominationisque meæ contra iniquitatem. Hinc igitur constat, teste Psalmista, quod duorum pro legis divinæ custodia zelantium unus magis, vel minus, sancto illo zelo contra iniquos accenditur, quam alter: quia videlicet

unus, vel alter illorum majori, vel minori circa Dei LEGEM dilectione fervescit.

Tex. SEPTIES IN DIE LAudem DIXI TIBI: ad septem, scilicet, Horas canonicas introducendas: & ad septem verba tua (o Christe) in cruce a te dicenda, honore debito recolenda: & ad septem vitiorum capitalium meorum poenitentiam, condignam a te impetrandam: & ad septiformis Spiritus dona, per misericordiarum tuarum multitudinem, ac magnitudinem, consequenda. Propheta prævidit in sua futurorum meditatione Christum crucifixum, ejusque sanctam Ecclesiam; donorum quoque Spiritus sancti in ea magnam abundantiam; itemque vitiiis capitalibus assignandam poenitentiam. Et hæc omnia videns, ac prævidens, ad Dominum exclamavit: SEPTIES IN DIE, pro his singulis, LAudem DIXI TIBI: nam, sic, & pro Ecclesia septem Horas canonicas quotidie dicendas, prænuñtiavit; & septem verba Christi crucifixi præhonora- vit; & septem Spiritus sancti dona præconcupivit; & vitia septem capitalia præfiguravit. Quæ sunt in Ecclesia Horæ canonicæ a Psalmista tunc prævisæ? Matutinum, Hora Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, Completorium. Verba Christi, dum in Cruce penderet, quæ sunt? *Pater ignosce illis; quia nesciunt quid faciunt. Hodie mecum eris in Paradiso. Mulier, ecce Filius tuus; ecce Mater tua. Sitio. Eli, Eli, lamma sabachthani. Consummatum est. Pater, in manus tuas commendo spiritum meum.* Quæ sunt dona Spiritus sancti? Sapientia, Intellectus, Consilium, Pietas, Fortitudo, Scientia, Timor Domini. Vitia capitalia quæ sunt? Superbia, Luxuria, Acedia, Avaritia, Gula, Ira, Invidia. Ex his igitur omnibus vide, quanta devotione, de tam magnalibus gratias agens Domino Deo, dicere debes hunc ponderosum Psalmi versiculum: SEPTIES IN DIE LAudem TIBI DIXI.

De prævi-
sis a Psal-
mista no-
tandum,
diligenter.

Tex. SUPER JUDICIA JUSTITIÆ TUÆ: quæ, scilicet, & incomprehensibilia sunt, & semper a nobis summe veneranda.

Tex. PAX MULTA DILIGENTIBUS LEGEM TUAM: scilicet, dilectione vera, & perfecta, quæ in opus bonum transit: juxta illud, tanquam pro hujus expositione a Domino dictum, Joan. 14. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit.*

Tex. ET NON EST ILLIS SCANDALUM: scilicet, neque activum, neque passivum; quia neque suo dicto, aut facto, dant occasionem aliis peccandi; neque ex eo, quod vident scandala aliorum, idest, alios peccare, moventur ad peccandum. Prædicti enim Deum diligentes faciunt ut boni alicujus filii, qui ex hoc, quod vident offendere Patrem suum, non moventur ad se-

Veri dile-
ctores Dei,
cur nun-
quam scā-
dalizen-
tur.

sequendum illos in tali offensione; sed magis accenduntur ad honorificandum ipsum Patrem suum: ut, videlicet, ista major honorificatio sit & quædam bona contra illos vindicta, & quædam consolatio Patris offensi, dum in afflictione sua videt filios zelare pro seipso in grandiore honorem.

Tex. EXPECTABAM SALUTARE TUUM, DOMINE. Id est, optabam, & optando EXPECTABAM, & expectando rogabam, ut tu, DOMINE, salvares me adhuc magis, quam antea. Jam enim dictum est, quod Psalmista proficientis formam frequentissime in seipso exprimit per hujus longissimi Psalmi decursum. Sic ergo & nunc expectat salutis suæ majora dona a Deo, quam prius habuerit.

*Replicatio
honorum
est profici-
endi desi-
derium, &
rogatio.*

Tex. ET MANDATA TUA DILEXI. CUSTODIVIT ANIMA MEA TESTIMONIA TUA, ET DILEXIT EA VEHEMENTER. SERVAVI MANDATA TUA, ET TESTIMONIA TUA: QUIA OMNES VIÆ MEÆ IN CONSPECTU TUO. Id est, feci omnia bona hæc, quia a CONSPECTU TUO, in quo sunt semper OMNES VIÆ MEÆ, ad talia facienda fui excitatus, animatus, atque adjutus. Potest & ratio ista ad timorem Domini referri: ut dicat Psalmista Deo: Quia timore bono timui te, sciens, quod OMNES VIÆ MEÆ sunt IN CONSPECTU TUO, qui de ipsis omnibus viis me judicaturus es; ideo ad omnia bona legis tuæ facienda exurrexi, & te per illum timorem bonum adjuvante, meipsum, eadem perfeci.

Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo, Domine:
juxta eloquium tuum da mihi intellectum.

Intret postulatio mea in conspectu tuo: secundum
eloquium tuum eripe me.

Eructabunt labia mea hymnum, cum docueris me
justificationes tuas.

Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum: quia omnia
mandata tua æquitas.

Fiat manus tua ut salvet me: quoniam mandata
tua elegi.

Concupivi salutare tuum, Domine: & lex tua
meditatio mea est.

Vivet anima mea, & laudabit te: & judicia tua
adjuvabunt me.

Erravi sicut ovis, quæ periit: quære servum tuum,
quia mandata tua non sum oblitus.

V Ide adhuc in his versiculis magnum desiderium proficiendi ad meliora a Psalmista in seipso multiformiter expressum. APPROPINQUET &c. Quoties enim superius passim per alia verba rogavit Dominum, ut appropinquaret, & intraret oratio sua IN CONSPECTU ejus? Nunc vero, instante ad proficiendum magis animi sui voto, clamat, ac si numquam clamasset, ut suæ deprecationi detur intimior ingressus ad conspectum Divinæ Majestatis. Hinc igitur, quid nobis peccatoribus faciendum sit, suo exemplo docet.

Tex. ERUCTABUNT LABIA MEA HYMNUM. Id est, laudem tuam cum cantico LABIA MEA ex cordis devota abundantia, ad

modum eructantis, plenarie resonabunt. Quando? Et cujus virtute? CUM DOCE-
RIS, inquit, ME JUSTIFICATIONES TUAS: hoc est, tunc, quando me per virtutis tuæ bonitatem ad sic interius, exteriusque tibi cantandum attraxeris.

Tex. PRONUNCIABIT LINGUA MEA ELOQUIUM TUUM (id est, legem tuam): QUIA OMNIA MANDATA ÆQUITAS (id est, tam in seipsis æqua, ut, secundum rei veritatem, sint ipsamet ÆQUITAS.) Audiant hoc Hæretici, quorum studium dolosum est, eloquia, & MANDATA Dei ab illa innata æquitate ad suas ipsorum iniquas phantasias detorquere.

Tex. FIAT MANUS TUA UT SALVET ME. Id est,

Idest, auxilium tuum manu copiosa præbeas ad salvandum me, magis quam antea.

Tex. QUONIAM MANDATA TUA ELEGI: ad percurrendum, scilicet, in eorum observatione, illa manu tua me adjuvante.

Tex. CONCUPIVI SALUTARE TUUM DOMINE, ET LEX TUA MEDITATIO MEA EST: ad faciendum, scilicet, eam: ita quod & illa bonæ salutis concupiscentia, & legis illa MEDITATIO, ad operandum bene ordinabantur.

Tex. VIVET ANIMA MEA, ET LAUDABIT TE: quousque, scilicet, ANIMA vixerit; hoc est, in æternum; quandoquidem MEA ANIMA est immortalis. Item, ANIMA MEA VIVET, ET LAUDABIT TE; idest, sua vita, qua sancte vivet, erit laus tua. Item ego non tantum in lingua, sed (quod melius est) etiam in vita mea laudabo te, vivendo, scilicet, secundum plenariam tuæ legis observantiam.

Tex. ET JUDICIA TUA ADJUVABUNT ME: ad illud, scilicet, quod vivat per gratiam anima mea, & laudet te in æternum etiam per gloriam.

Tex. ERRAVI SICUT OVES, QUÆ PERIIT. Scilicet, in emendando meipsum, & in laudando teipsum, & in desiderando statum perfectum, magisque perfectum, error meus fuit; tanquam ovīs per ignorantiam a recta via, ad mortemque declinantis. Ubi tu, prudens Lector, vide humilitatem Psalmistæ in recognoscendo propriam infirmitatem. Certe conspeximus eum frequentissime in hoc longissimo Psalmo ad Dominum suspirasse, perfectionem desiderasse, multaque bona fecisse; & tamen, post tanta virtutum opera, dicit, ERRAVI. Quid est hoc? Forsitan est illud, quod B. Gregorius in Epistola ad Augustinum Anglorum Episcopum dicit: Bonarum mentium est, suas ibi culpas agnoscere, ubi culpa non est. Quod quidem dictum Angelicus Doctor, aliorum Doctorum optimus expositor, interpretatur sic: Ad bonitatem mentis pertinet, ut homo ad justitiæ perfectionem tendat: & ideo in culpam reputat, non solum si deficiat a communi justitia, quod vere culpa est; sed etiam si deficiat a justitiæ perfectione, quod

quandoque culpa non est. Hæc ille 2. 2. q. 113. ar. 1. Videtur ergo Psalmista ibi similis sanctissimo Job dicenti cap. 9. Verebar omnia opera mea. Verumtamen (ut prædixeramus) potest esse, quod ipse Psalmista ad infirmitatem suam, & indispositionem aliàs habitam aspiciens, peccati sui verè commissi errorem confiteatur, seu nunc reconfitetur, dicens: ERRAVI SICUT OVIS, QUÆ PERIIT.

Tex. QUÆRE SERVUM TUUM: secundum, scilicet, illam proprietatem bonam, quæ (ut in spiritu prophetico prævideo) vadis ad quærendum ovem perditam, donec invenias eam: quam quoque inventam imponis in humeros tuos gaudens, & ad gaudium communicandum invitas etiam Sanctos Angelos tuos (Luc. 15.) Nonne tua Ecclesia Catholica cantabit, quod omnipotentiam tuam, parcendo maxime, & miserando, manifestas? Ut igitur in meipso tuam omnipotentiam parcendo manifestes, QUÆRE SERVUM TUUM, Domine.

Tex. QUIA MANDATA TUA NON SUM OBLITUS. Idest, & fac, quærendo me, ut numquam MANDATA TUA obliviscar, scilicet, ad faciendum ea (Psal. 103.) Nam illud QUIA non adducitur hic pro causa, quæ moveat Deum ad quærendum servi sui salutem (hoc enim saperet errorem Pelagianum, qui initium boni ponit incipere a nobis, auxilium verò Dei postea subsequi); sed hic adducitur pro effectu primæ causæ, idest, Dei: ac si Psalmista apertius dixisset: Effectus, quod tu Domine quæres servum tuum, erit iste, quod ego numquam mandatorum tuorum observantiam obliviscar. Vel sic deprecative: Effectus, quod quæres servum tuum, sit (quæso) iste, quod ego numquam mandatorum tuorum observantiam obliviscar. In Philosophica igitur doctrina dices, quod ista demonstratio illius tex. QUIA (ut habetur in libro Posteriorum Aristotelis) non est demonstratio a priori, sed a posteriori. Quod tu Lector prudens bene considera: ut & Philosophiam veram servare Theologiæ, & per ipsam quoque damnari Pelagium, agnoscas.

Dei nostri
optima er-
ga pecca-
tores pro-
prietas.

Hæresis
Pelgii
detestanda.

De bonæ
mentis
proprie-
tate.



Psalms CXIX.

Ad Dominum, cum tribularer, clamavi: & exaudivit me.
Domine libera animam meam a labiis iniquis,
& a lingua dolosa.

Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam
dolosam?

Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatoriis.
Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: habitavi
cum habitantibus Cedar: multum incola
fuit anima mea.

Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus: cum
loquebar illis, impugnabant me gratis.



Ste est primus Psalmus gra-
dum, quibus gradibus, juxta
Psalmistæ intellectionem, de-
bemus ascendere, non pedibus
corporis, sed affectibus men-
tis ad patriam coelestem, eun-
do de virtute in virtutem, donec a no-
bis videatur Deus deorum in Sion (Psal.
83.) idest, in speculatione altissima, &
clarissima essentiae majestatis divinae.

AD DOMINUM, inquit, CUM TRIBULARER,
CLAMAVI. A tribulatione incipit ascen-
dens; ut hinc agnoscamus, quod omnes,
qui pie volunt vivere in Christo Jesu, perse-
cutionem, vel internam cordis tentati, vel
externam ab aliis immisam, patientur (2.
Tim. 3.) Unde & ad hujus Psalmi confir-
mationem, clarioremque explicationem,
facit illud Scripturae dictum: *Fili accedens
ad servitutem Dei, sta in iustitia, & timo-
re, & præpara animam tuam ad tentationem,*
Eccli. 2. CLAMAVI, inquit; ut Deus mise-
ricorditer det mihi & stare in timore
suo bono, & efficaciter præparare animam
meam ad tentationem (Eccli. 2.) Efficaciter,
inquam; hoc est, quod semper de-
facto actuali & vincam quascumque ten-
tationes inimicas, & numquam vincam ab
ipsis. Tribulatio igitur, secundum se, est bo-
nis stimulus clamandi AD DOMINUM, &
corde, & ore, & opere: licet quibusdam,
secundum suam ipsorum perversam volun-
tatem, sit accepta occasio clamandi contra
DOMINUM, idest, per impatientiam pec-
candi, vel corde, vel ore, vel opere.

Tex. ET EXAUDIVIT ME: non permit-
tendo, scilicet, me tentari, seu tribulari
supra id, quod possum: & faciendo etiam

cum tentatione, seu tribulatione, proven-
tum, idest, sufficiens auxilium, ut possem
sustinere (1. Cor. 10.) Ex hoc Psalmistæ
dicto, cui & Apostolus subscripsit, patet,
quod deficientes in tribulationibus, seu
tentationibus, non possunt jure lamentari
de Deo; quasi ipse non dederit auxilium
opportunum eis ad viriliter sufferendum,
& vincendum eadem sibi ipsis adversa. Un-
de & Concil. Trident. ex eadem Scriptu-
rarum sententia recte damnat aliquos, di-
cens sess. 24. canon. 9. *Si quis dixerit,
Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel
Regulares castitatem solemniter professos,
posse Matrimonium contrahere, contractum-
que validum esse, non obstante lege Ecclesi-
astica, vel voto.... posseque omnes contra-
here Matrimonium, qui non sentiunt, se Ca-
stitatis, etiam si eam voverint, habere do-
num; anathema sit: cum Deus id recte pe-
tentibus non deneget, nec patiat nos, supra
id quod possumus, tentari.* Hæc ibi.

Tex. DOMINE LIBERA ANIMAM MEAM
A LABIIS INIQUIS, ET A LINGUA DO-
LOSA: scilicet, ne seducat ab eis. Labia
iniqua sunt illa, quæ loquuntur contra æ-
quitatem, idest, contra legem Dei bene
intellectam, quæ (ut supra dixit textus)
est æquitas, LINGUA autem DOLOSA est
LINGUA in dolo, tamquam occulte ad ma-
lum insidiatrix, loquens, Scis, quæ fue-
runt, sunt, & erunt LABIA INIQUA, & LIN-
GUA DOLOSA? LABIA, & LINGUA serpentis
antiqui, idest, Diaboli (ut patet ex Genes.
3. & ex Domini sententia illa Joa. 8. Dia-
bolus mendax est semper, cum loquitur ex
propriis); itemque labia, & lingua suo-
rum principalium ad seducendas animas
mini-

De tribu-
latione, &
cōtra eam
prepara-
tione.

De auxi-
lio divi-
no.

Quæ sint
labia ini-
qua, &
lingua do-
losa.

ministorum, idest, hæreticorum, de quibus propterea Dominus dicit Matt. 7. *Veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Quid melius dici potuit ad designandum, quod eorum LABIA SUNT INIQUA, & LINGUA DOLOSAM?

Tex. QUID DETUR TIBI, AUT QUID APPONATUR TIBI AD LINGUAM DOLOSAM? scilicet, evitandam omnino, ut non decipiaris ab ea.

Bona defensio contra Diabolū, & hæreticos.

Tex. SAGITTÆ POTENTIS ACUTÆ, CUM CARBONIBUS DESOLATORIIS: idest, contra linguam dolosam defendunt optime ista, scilicet, SAGITTÆ POTENTIS ACUTÆ, & CARBONES DESOLATORII. Verba legis Dei bene intellecta (ut constat ex Beato Augustino) sunt SAGITTÆ istæ: & exempla iustorum servorum Dei sunt carbones desolatorii, idest, ad desolationem iniquorum & dolosorum valentes plurimum. Destruunt siquidem os loquentium iniqua, & dolos ipsæ SAGITTÆ, atque CARBONES. Ecce. Quot sacrosancta Concilia, & verbis Scripturarum recte, idest, secundum Romanam Ecclesiam intellectis, & exemplis iustorum, sive beatorum, sive etiam viatorum, desolaverunt, idest, destruxerunt iniquitates, & dolositates innumerabilium errorum, hæresum, & schismatum? Hinc discere & tu modum, quo te ipsum defendas viriliter contra hæreticorum vafritias, & iniquas, tum apertas, tum dolosas, tentationes: ut potens sis (quemadmodum desiderat Apostolus cap. 1. ad Titum) *exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.*

Tex. HEU MIHI, QUIA INCOLATUS MEUS PROLONGATUS EST: idest, doleo; & dolendo, ne quid mali deterioris MIHI accidat, timeo, QUIA INCOLATUS MEUS culpæ malus (ut ex textu sequenti declaratur) PROLONGATUS EST, quia, scilicet, *inveteravi inter inimicos meos* (Psalm. 6.) unde subjungitur in textu: HABITAVI CUM HABITANTIBUS CEDAR: idest, in tenebris HABITAVI; scilicet, longo tempore, & quasi quietus (ut mihi videbatur) absque malæ conscientie remorsu mansi.

Tex. MULTUM INCOLA FUIT ANIMA MEA: scilicet, in Cedar, idest, in tenebris culpæ. Hoc enim hebræum nomen Cedar latine interpretatur tenebra. Porro, ANIMA dicitur fuisse in Cedar MULTUM INCOLA, quando de culpæ tenebris ad peiores enormium peccatorum tenebras descendit, atque magis prolabitur.

Tex. CUM HIS, QUI ODERUNT PACEM, ERAM PACIFICUS: similis, scilicet, fa-

ctus illis, de quibus scriptum est Sap. 14. *In magno viventes inscientie bello, tot & tam magna mala pacem appellant.* Iste enim, qui longo tempore in Cedar habitaverat, ab ipsis tenebris adeo obtenebratus erat, ut cum odientibus PACEM esset PACIFICUS idest, ut contraria pacis, etiam grandia, haberet pro maxima pace. De numero igitur hic tenebricosus erat illorum, quibus damnationem æternam comminatur Isaias, dicens cap. 5. *Vt, qui dicitis malum bonum, & bonum malum; ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras; ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Ista expositio Psalmi valet, si attendatur (ut diximus) longa in Cedar habitatio loquentis, & quasi de sua cæcitatibus miseria ex tali habitatione contracta lamentabiliter dicentis: CUM HIS, QUI ODERUNT PACEM, ERAM PACIFICUS, idest, habebam consortium cum illis pace mala pacificum. Cæterum, si supponatur possibilis bona conversio ejus, qui diuturno tempore in Cedar habitavit, potest afferri alia expositio, quæ bonum animum jam de illa mala habitatione poenitentis exprimat his verbis: CUM HIS, QUI HABITANDO IN CEDAR ODERUNT VERAM PACEM, ego jam inde ad Deum illuminantem tenebras meas conversus, ERAM bene PACIFICUS, volens, videlicet, eos ad veram PACEM, quam ODERUNT, convertere.

Tex. CUM LOQUEBAR ILLIS, IMPUGNABANT ME GRATIS. Idest, CUM vellem mea allocutione eos ad veram pacem, omisso totaliter suo ipsorum ad eam odio, convertere, ipsi & verbis, & factis mihi fortiter resistebant GRATIS, idest, sine ulla causa data. Ex sola igitur ipsorum pessima cordis obduratione procedebat illa ipsorum contra me impugnatio, juxta illud Proverb. 18. *Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit,* scilicet, bonas admonitiones, & ad bonum admonentem. Potest quoque aliter, juxta primam præcedentis versiculi interpretationem, exponi sic: CUM LOQUEBAR ILLIS, IMPUGNABANT ME GRATIS: hoc est, licet cum habitantibus Cedar ego etiam male pacificus simul habitarem; tamen quia exinde superbam cæcitatem vehementer contraxeramus; eamque ad fundum usque, tanquam vinum fumosum, imbiberamus CUM LOQUEBAR ILLIS adeo in superbia profundatis, ipsi GRATIS, idest, nulla alia causa præter superbiam existente, IMPUGNABANT ME, tanquam me ipso secundum suum judicium sapientiores: juxta illud Proverb. 13. *Inter superbos semper jurgia sunt.*

Psalms CXX.

Levavi oculos meos in montes, unde veniet
auxilium mihi.

Auxilium meum a Domino, qui fecit coelum, & terram.
Non det in commotionem pedem tuum: neque dormitet,
qui custodit te.

Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel.
Dominus custodit te, Dominus protectio tua, super
manum dexteram tuam.

Per diem sol non uret te, neque luna per noctem.
Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam
tuam Dominus.

Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum;
ex hoc nunc, & usque in sæculum.



Go, inquit, qui plurimum auxiliiis contra tribulationes varias indigeo, LEVAVI pro auxilio opportuno obtinendo OCULOS MEOS IN MONTES.

Depressus tam vehementer usque ad terram a tribulationibus in primo gradu (ut dixi) inventis fuero, ut vix ulla levandi OCULOS ad coelum facultas mihi daretur. Nunc tandem facultate ipsa mihi respirandi divinitus concessa, LEVAVI OCULOS MEOS de profundis IN MONTES, UNDE venire potest, & (ut spero firmiter) VENIET AUXILIUM MIHI. Qui sunt isti MONTES? *Homines* (inquit Beatus Augustinus) *magni, & clari, ut Joannes Baptista.* Ecce igitur invocatio, & intercessio Sanctorum pro viatoribus ope illorum indigentibus assignata hic a Psalmista, & tanquam multum utilis, necessariaque ab ipso approbata, contra invocationem, & intercessionem talem negantes. Id quod, conformiter ad Psalmistam, declaravit diffusius Concilium Tridentinum Sess. 25. dicens: *Sanctos, una cum Christo regnantes, orationes suas pro hominibus Deo offerre; bonum atque utile esse, suppliciter eos invocare; & ob beneficia impetranda a Deo, per filium ejus Jesum Christum, ad eorum orationes, opem, auxiliumque confugere. Illos verò, qui negant, Sanctos invocandos esse, aut qui asserunt, vel illos pro hominibus non orare, vel eorum, ut pro nobis etiam singulis orent, invocationem esse idololatriam, vel pugnare*

cum verbo Dei, adversarique honori unius mediatoris Dei, & hominum, Jesu Christi, vel stultum esse, in caelo regnantibus voce, vel mente supplicare, decernit impiè sentire.... omnino damnandos esse, prout jam pridem eos damnavit, & nunc etiam damnat Ecclesia. Hucusque Concilium Tridentinum ibi.

Tex. AUXILIUM MEUM A DOMINO: tanquam, scilicet, principali, per montes illos, tanquam suos ministros, AUXILIUM præstante. Unde unus illorum montium, volens ostendere, non a seipsis principaliter, sed a Deo pendere AUXILIUM, quod nobis dant, dixit Joan. 1. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus.*

Tex. QUI FECIT COELUM, ET TERRAM: cum omnibus, scilicet, eorum ornamentis, quæ ornamenta ponuntur distincte in toto Genes. cap. 1. Tunc etiam Angeli, tanquam præcipuum ornamentum invisibile coelorum, creati sunt a Deo (ut de his habes multa a S. Thoma 1. q. 61. ar. 3. 4. & q. 50. ar. 3. 5.) QUI, inquit, FECIT COELUM, ET TERRAM: tanquam eorum causa non tantum in essendo, sed etiam in conservando. Non enim fuit in faciendo sicut humanus artifex, qui, fabricata domo, eam non conservat (ut patet), relinquens ipsam conservari ex seipsa. Sed Deus, fabricatis creaturis, non relinquit eas, ut a seipsis conserventur (non enim possunt hoc facere): sed semper adest eis, conservans ipsas, quomodocumque voluerit. Nam

*De invocatione,
& intercessione
Sanctorum.*

*Quomodo
sit causa
Creatura-
rum Deus.*

si, vel ad modicum temporis instans, desineret a conservando illas, deciderent omnes ad nihilum: ut de his omnibus instruaris plenius, vide S. Thomam in 1. q. 103. ar. 1. 3. 5. 7. 8., & qu. 104. ar. 1. 2. 3. 4.

Tex. NON DET IN COMMOTIONEM PEDDEM TUUM. Id est, non permittat Deus, affectum tuum commoveri ad malum. Et hoc maxime faciat Deus in hora mortis nostræ: quod, videlicet, nullus animi nostri affectus commoveatur & a firma fide, spe, charitateque in Deum; & ad ullam declinationem in quodcumque culpæ malum. Hanc desiderii sui orationem necessariam implicate insinuavit Psalmista omnibus, & singulis: ut qui erga omnes, & singulos amore charitativo arderet.

Tex. NEQUE DORMITET, QUI CUSTODIT TE. Id est, neque parvam curam habeat de te Deus custos tui. Dormitare enim materialiter non potest Deo convenire, cum sit semper vigilans: sed metaphorice dicitur & dormire, quando parvam curam de aliquo habet; & non dormire, quando curam magnam. Quod verò sit parva, vel magna, patet in effectu: cum Deus custos omnium sit semper in se omnino immotus. Unde, secundum hanc considerationem de Deo in se, dicitur Sap. 6. *Æqualiter cura est illi de omnibus.*

Tex. ECCE NON DORMITABIT, NEQUE DORMIET, QUI CUSTODIT ISRAEL. Id est, ecce magnam, & specialem curam habebit de populo Judaico Deus, qui est ipse custos.

Tex. DOMINUS CUSTODIT TE, DOMINUS PROTECTIO TUA, SUPER MANUM DEXTERAM TUAM. Id est, DOMINUS tam bene, tam diligenter, tam fortiter, ac firmiter CUSTODIT, & protegit TE, ut maxima tua de te PROTECTIO, quæ per MANUM DEXTERAM TUAM hic significatur, sit nulla, in comparatione ad illam custodiam, & protectionem, quam habet de te Deus.

Tex. PER DIEM SOL NON URET TE, NEQUE LUNA PER NOCTEM. Id est, nec prospera, nec adversa pervertent in te rectum iudicium, id est, non pertrahent ad peccatum, neque auferent a te amorem Dei. Dies enim, cum sit clarus, prosperitatem significat: & nox, cum sit obscura, adversitatem. Cum autem SOL calefaciat, & LUNA frigus apportet, significatur metaphorice, quod servus Dei per prospera non solvetur a calore divini amoris, & per adversa frigus peccati non contrahet.

Tex. DOMINUS CUSTODIT TE AB OMNI MALO: scilicet, MALO etiam culparum, ne cadas peccando; & tentationum, ne tenteris supra id, quod potes; & quorumcumque inimicorum, ne supereris ab eis; & fortium tormentorum, ut vincas illa.

Unde ad propositum hoc ultimum de Deo Scriptura respectu servi sui dicit Sap. 10. *Certamen forte dedit illi, ut vinceret*, itemque ad eundem servum Eccli. 4. *Pro justitia agonizare pro anima tua, & usque ad mortem certa pro justitia.* Ecce, ex omnibus præmissis, quomodo DOMINUS servos suos CUSTODIT AB OMNI MALO.

Tex. CUSTODIAT ANIMAM TUAM DOMINUS: quia, scilicet, tua anima, præ cæteris omnibus in te existentibus, est ipsi Domino charissima. Ideoque DOMINUS omnem curam, quam de illis cæteris habet, ordinat principaliter ad salutem animæ tuæ. Congratulatur ergo Psalmista ei, quod *Dominus custodit ab omni malo* (ut prædixit): & etiam majora bona eidem a Domino cupit dicens: CUSTODIAT ANIMAM TUAM DOMINUS. Charitas enim ad proximum sic urget ipsum Psalmistam.

Tex. DOMINUS CUSTODIAT INTROITUM TUUM, ET EXITUM TUUM: scilicet, in quacumque tua cogitatione, locutione, operatione, ita ut & interius, & exterius, a principio tuæ talis actionis usque ad ejus finem inclusive, CUSTODIAT speciali, efficacieque custodia DOMINUS INTROITUM TUUM ad tale opus, ET EXITUM TUUM a terminando illud. Porro dictum hoc propheticum universaliter ad omnia applicatum (ut exposuimus) potest, & debet specialius applicari ad moribundum hominem; ita ut ex Psalmista dicamus ei: DOMINUS CUSTODIAT INTROITUM TUUM, ad incommoda febrium, cæterorumque dolorum sustinenda patienter, animoque virili; ET CUSTODIAT quoque magis EXITUM TUUM, separationis, videlicet, animæ tuæ a corpore, faciens ex infinita sua misericordia, quod moriaris in beneplacito gratiæ suæ, ad statum, scilicet, æternæ salutis feliciter transeundo. Item, DOMINUS CUSTODIAT INTROITUM TUUM ad suscipienda digne sancta Confessionis poenitentiae, & sacrosanctæ Eucharistiæ communionis, & extremæ Unionis Sacramenta; simulque CUSTODIAT EXITUM TUUM, faciens, quod tu his Sacramentis bene armatus contra tentationes Diaboli, calcaneo tuo, id est, fini hujus vitæ tuæ insidiantis, maxime legitimo certamine pugnes, eas ex omni parte vincendo, & in Domino ipso victor gloriosus moriendo.

Tex. EX HOC NUNC, ET USQUE IN SÆCULUM. Scilicet, Domini taliter, ut supra, custodientis introitum, & exitum tuum custodia numquam cesset a te: sed duret EX HOC NUNC, id est, EX HOC temporis instanti, USQUE IN SÆCULUM, id est, sine fine, & absque ulla intermissione.

De oratione hac multum necessaria notandum.

Dormitare, & non dormire Dei, quid sit.

De anima a Deo dilecta.

Oratio ad moribundum.

Psalmus CXI.

Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi: In domum Domini ibimus.

Stantes erant pedes nostri, in atriis tuis Jerusalem. Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas: cujus participatio ejus in idipsum.

Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini; testimonium Israel ad confitendum nomini Domini.

Quia illic federunt sedes in iudicio, sedes super domum David.

Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem: & abundantia diligentibus te.

Fiat pax in virtute tua: & abundantia in turribus tuis.

Propter fratres meos, & proximos meos, loquebar pacem de te.

Propter domum Domini Dei nostri, quæsi vi bona tibi.



Ustorum esse non de temporibus, ut sic, sed de spiritualibus ad patriam cœlestem ducentibus gaudere, demonstrat Psalmista in cujuscunque iusti persona dicens: LÆTATUS

SUM IN HIS, QUÆ DICTA SUNT MIHI, IN DOMUM DOMINI IBIMUS. Lætantur, inquit, iusti, cum dicitur eis: Eamus in chorum ad laudandum Deum cum Virgine matre sua: Eamus ad prædicandum, seu ad docendum verbo, vel scripto, vel exemplo proximos nostros de iis, quæ ad animarum salutem pertinent: Eamus ad celebrandum, vel audiendum sacratissimas Missas; aut ad Sacramenta devotè vel administranda, vel recipienda. In his omnibus, & similibus lætantur iusti, quia certissime sciunt, quod per horum singula preparatur devotis hominibus via, qua cantare cum júbilo possint hanc Psalmi de ipsis jucundam prophetiam: IN DOMUM supernam, & æternam DOMINI suo tempore, divinitus auxiliati, IBIMUS.

Tex. STANTES ERANT PEDES (idest, affectus) NOSTRI, IN ATRIIS TUIS (idest, in habitaculis tuis amplissimis) O cœlestis JERUSALEM. Non enim instabiles, sed firmi & immobiles sunt affectus iustorum hic a Propheta designatorum in sancta cupiditate regni supernæ JERUSALEM. Id quod

Ecclesia, quasi aperiendo sensum Psalmistæ, voluit significare, quando sic ad Dominum orabat: *Da fidelibus tuis id amare, quod præcipis, id desiderare, quod promittis, ut inter mundanas varietates ibi nostra fixa sint corda, ubi vera sunt gaudia.*

Tex. JERUSALEM, QUÆ ÆDIFICATUR UT CIVITAS: ex lapidibus, scilicet, vivis, non mortuis; & ab ædificatore Deo, non autem humano. Unde ad hujus Psalmi magnam expositionem facit illud, quod cantat Ecclesia: *Urbs Beata Jerusalem, dicta pacis visio; quæ construitur in cœlis, vivis ex lapidibus. Preparata, ut sponsata, copulata Domino; plateæ, & muri ejus ex auro purissimo; portæ nitent margaritis, aditis patentibus. Omnis illa Deo grata, & dilecta civitas, plena modulis in laude & canoro júbilo, trinum Deum, unicunque cum favore prædicat. Hæc illa in hymnis Dedicationis Ecclesiæ.*

Tex. CUJUS PARTICIPATIO EJUS IN IDIPSUM. Idest, CUJUS Jerusalem cœlestis beatitudines participatæ ejus, idest, cujuscunque in ea beati, sunt IN IDIPSUM tendentes, & fixæ convenientes, idest, in unum Deum essentialiter beatum, a quo quicumque alii Sancti participant beatitudinem. Omnes enim beatitudinem a Deo participantes referunt IN IDIPSUM suæ beatitudinis principium omnem, quam habent, bea-

De multi-
plici lati-
tia iusto-
rum.

Quid sit
illud in
idipsum.

beatitudinem, tanquam grati; & conveniunt IN IDIPSUM, tanquam omnino simul uniti, atque concordēs. Licet igitur differētes sint beatitudines participatæ, cum unus Sanctus sit major, vel minor alio in tali beatitudine: tamen omnes conveniunt IN IDIPSUM, idest, in idem principium, quod est Deus clare visus.

Tex. ILLUC ENIM ASCENDERUNT TRIBUS, TRIBUS DOMINI. Idest, in illa *Jerusalem* ASCENDERUNT populi, non quicumque, sed a Domino electi. Porro, qui sint isti tam felices populi, declarat Ecclesia, dicens: *Illuc introducitur omnis, qui ob Christi nomen hic in mundo premitur, tonsionibus, pressuris, expoliti lapides suis coaptantur locis per manus artificis, disponuntur permansuri sacris ædificiis.* Hæc illa in in Hymno Dedicationis Ecclesiæ.

Tex. TESTIMONIUM ISRAEL, scilicet, sunt illi populi testificantes, videlicet, fide, spe, & charitate, cum bonis operibus; quod sunt veri Israelitæ, de quibus ad Abraham dixit Deus Gen. 21. *In Isaac vocabitur tibi semen.*

Tex. AD CONFITENDUM NOMINI DOMINI: scilicet, *ascenderunt illuc* populi illi electi. Confitebuntur ibi utique in æternum, confessione non peccatorum, cum illic nullus sit inquinatus (Apoc. 21.), nec fidei, quoniam ibi non est fides, sed clara visio; sed confessione laudis divinæ, juxta illud Psalmistæ Psal. 83. *Beati, qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.*

Tex. QUIA ILLIC SEDERUNT SEDES IN JUDICIO: idest, quoniam iusti SEDERUNT ibi, totum orbem terrarum judicaturi. Porro iusti vocantur a Psalmista SEDES, quia secundum rei veritatem sunt SEDES Dei; juxta illud Scripturæ dictum a D. Gregorio relatum Hom. 38. in Evang. *Anima iusti sedes est sapientiæ.* Et quis est summa, prima, & essentialis, æternaque sapientia; nisi Deus? Iusti quoque SEDERE IN JUDICIO dicuntur: quia non tumultuose, nec indiscrete, nec ullo modo insipienter judicant; sed quieti ab omnibus inordinatis, odii, vel amoris, vel sinistrae cujuscunque conditionis, passionibus, utpote omnino his malis expoliati, rectum, prudenter in cunctis, & de cunctis proferent judicium. Denique SEDES istæ totum Mundum judicaturæ sunt vel assessores Judicis primi (hi sunt Apostoli) quibus ipse dixit Matt. 19. *Vos, qui, relictis omnibus, secuti estis me... sedebitis super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel; vel solummodo approbantes libenter ipsius judicii sententiam datam & pro salvandis, & contra damnandos (hoc judicium conveniet omnibus Sanctis.)*

Tex. SUPER DOMUM DAVID: idest (ut

Beatus Augustinus exponit) SUPER familiam Christi. Familia vero Christi est totus Mundus, secundum proportionem tamen: quam fidelissimus Ecclesiæ Catholice Doctor Sanctus Thomas declarat 3. p. q. 8. ar. 3. vide tu. Nomine DAVID intelligitur Christus hic, quia est Davidis filius præcipuus.

Tex. ROGATE QUÆ AD PACEM SUNT JERUSALEM. Idest: Vos Sancti jam in civitate suprema, quæ est cœlestis JERUSALEM, existentes, ROGATE Deum de his, QUÆ AD PACEM SUNT nobis viatoribus, ut videlicet concedat ea nobis in militiæ bello multa pacis bonæ perturbantia patientibus.

Tex. ET ABUNDANTIA DILIGENTIBUS TE. Scilicet, sit pacis, & similium divinitus donorum ABUNDANTIA nobis viatoribus TE *Jerusalem* DILIGENTIBUS. Rogate igitur vos superni cives Deum, ut nobis vos diligentibus donet *pacem*, & abundantiam pacis, ut scilicet, ubi nostrum usque huc abundavit delictum, superabundet & Dei gratia (Rom. 5.) quæ omnis veræ pacis est fons abundantissimus.

Tex. FIAT PAX IN VIRTUTE TUA, ET ABUNDANTIA IN TURRIBUS TUIS. Idest, PAX, quam petimus, FIAT nobis propter virtutum tuarum, non autem nostrarum. (cum nulla sint) merita: & similiter fiat nobis ABUNDANTIA aliorum donorum, quæ superabundantissime sunt IN TUIS altissimis TURRIBUS. Si quæras, quare cœlestia regna, ubi sunt cives Jerusalem, quos nunc rogamus, vocentur turres hic a Psalmista; recordare illius ad propositum hoc dicti Cantic. 4. *Sicut turris David collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.* Ecclesiæ enim triumphantis perfectæ Christi Sponsæ, ad quam ipse Sponsus ibi loquitur, collum, idest, suprema pars vicina suo capiti (hoc est, illa beata comprehensorum patria), est turris David, & propugnaculis, & clypeis, & omni armatura fortium undique munita. Nam per hæc omnia, quasi per metaphoram, significatur, quod illa felix civitas ideo vocatur turris, quia est constituta in maxima, & totaliter invictissima securitate ab omnibus hostibus, & quibuscunque adversis: ita ut in pace undique affluentissima, & gaudiis sempiternis inveniat. Id quod & alias ipse Psalmista indicavit, dicens Psal. 86. *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei: &, Sicut lætantium omnium habitatio est in te.* Denique sic inferas: Si nomen Domini (ut Scriptura dicit) est turris fortissima; ergo non mirum, quod patria cœlestis, ubi specialissimo felicitatis modo nomen Domini semper adest, vocetur a Psalmista turris.

Tex. PROPTER FRATRES MEOS, ET PROXIMOS MEOS, LOQUEBAR PACEM DE TE. Idest

Cur ipse Augustinus per David intelligat Christum?

De electis notandum bene.

Idest, motus ego ex charitate salutis fratrum, & proximorum meorum prædicabam illis veram PACEM; quæ & tibi, o Jerusalem, placet; & conducit ad te. Non propter me (inquit Beatus Augustinus) pacem prædico, sicut hæretici, qui quærentes gloriam suam dicunt hominibus, pax vobiscum, & pacem non habent, quam populis prædicant: si enim haberent pacem, non conscinderent unitatem. Hæc ille: non conscinderent unitatem, scilicet, ab Ecclesia Romana. Similes ergo sunt hæretici falsis prophetis antiquis, qui PACEM, quæ secundum rei veritatem non erat pax, sed veræ pacis maximum schisma, idest dissidium, prædicabant: propterea & de illis prophetis dicebat tunc Dominus Jerem. 6. Curabant contritionem filiarum populi mei cum ignominia,

dicentes: Pax, pax, & non erat pax.

Tex. PROPTER DOMUM DOMINI MEI, QUÆSIVI BONA TIBI: scilicet, dirigendo intentionem meam ad acquisitionem perpetuæ habitationis in illa suprema domo DOMINI MEI, in omnibus, & singulis bonis, quæ faciebam. Id quod videmus & ad Psalmi declarationem quodammodo explicasse Job his verbis cap. 14. Cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea: hoc est, in singulis bonæ militiæ meis operibus habeo semper oculos fixos ad immutationem meam promerendam, atque capeffendam; quæ vilitas corporis mei mutabitur ab omnipotente Deo in gloriam, & incorruptionem perpetuam.



Psalms CXXII.

Ad te levavi oculos meos, qui habitas in coelis.
Ecce sicut oculi servorum, in manibus dominorum suorum.
Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri
ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.
Miserere nostri, Domine, miserere nostri: quia multum
repleti sumus despectione.

Quia multum repleta est anima nostra: opprobrium
abundantibus, & despectio superbis.



Roscientis personam in seipso describit; dum ipsemet, qui millies dixit, se levasse oculos ad Deum, nunc demonstrat se levaturum oculos ad eundem modo talium servorum, & talium ancillarum, atque inclinabili, usque ad plenariam misericordiam a Deo consequendam. Dicit ergo, AD TE LEVAVI OCULOS MEOS, præcipue mentales, QUI HABITAS IN COELIS, splendiori rux divinæ majestatis ornatu, & operatione, quàm in cæteris rebus quibuscumque a te habitatis.

Tex. ECCE SICUT OCULI SERVORUM, IN MANIBUS DOMINORUM SUORUM: scilicet, indeficientes a videndo, quid oporteat se ipsos facere circa Dominos: & ita indeficientes, ut ipsorum OCULI videantur esse IN MANIBUS, quas continue secum portant Domini sui. Sunt, inquam, servi prædicti tam vigilantes ad serviendum semper Dominis suis, ut vix discernas, quid sit eisdem Dominis conjunctius; utrum OCULI SERVORUM suorum, an manus ipsorum DOMINORUM. Vult igitur dicere Psalmista, se oculos mentis suæ levaturum ad Deum sine ulla intermissione, ita ut non confundatur aliquando a vigilantia SERVORUM hominum erga Dominos suos. Nobis ergo aspiciendum est, inquit tacite Psalmista, qualiter, & quomodo se gerant servi hominum in servitio DOMINORUM SUORUM: & sic nos inde instructi, non minorem, sed saltem æqualem, vel potius majorem sollicitudinem in servitio Dei semper habeamus, ne quando confundamur ab eis, maxime in die Judicii, sive generalis, sive particularis.

Tex. SICUT OCULI ANCILLÆ IN MANIBUS DOMINÆ SUÆ: scilicet, indeficienter sunt. Vide supra immediate: & hic proportionaliter dic ut ibi. Potest & Psal-

mista dictum esse propheticum de Beata Virgine, quæ se ancillam, & Luc. i. loquendo ad Angelum, & ibidem loquendo ad Elisabeth, nominavit: ita ut exponatur sic textus: SICUT OCULI ANCILLÆ humilissimæ IN MANIBUS DOMINÆ SUÆ, id est, sapientiæ summæ, quæ Christus est. Quomodo IN MANIBUS Christi filii sui dilectissimi fuerunt OCULI Beatæ Virginis Matris ejus. Incessanter, & misericorditer. Oculos siquidem suos ad suum Filium tenellum, & præ frigore trementem, atque plangentem, quando in præsepio nudus natus est, quis dubitat fuisse misericordes? Ex compassione enim maxima tunc Filium suum pientissima Mater in sinum suum constringens dulciter, mox fasciis manus ejus, pedes, corpusque totum circumdedit, & ut adhuc aliquantulum a flatu animalium calefieret, eum in medio bovis, & asini deponens collocavit. Nonne & OCULI ejus fuerunt admodum misericordes, quando ejusdem Filium adhuc tenellum vidit in ipsius circumcisione sanguinem primum effluentem, & præ dolore carnis sic vulneratæ plorantem? Quis & in nocte descendente, immo fugiente in Ægyptum videns illum in brachiis piissimæ Matris portatum, negare poterit unquam, oculos ANCILLÆ Domini fuisse in tali casu positum valde misericordes? Compatiebatur enim Filio tanquam ex necessaria dormitione præ timore Herodis abstracto; ipsum quoquomodo poterat blandiendo consolabatur, eidemque lac ex virgineis mamillis de cælo missum subinde præbebat, osculabatur eum sæpius, & in sinum suum attrahens ad aliquantulum dormitionis requiem invitabat. Porro (ut ad extremum veniamus) quantum misericordes fuerint ejusdem Matris OCULI, quis enarrabit? quando vidit Filium suum inter latrones, tanquam Principem latronum, crucifixum; exin-

De oculorum Beata Virginis pietate notandum bene.

Discamus a Mundo, qualiter servimus Deo.

exinde sanguinem suum pretiosissimum, ex omni corporis parte, tanquam flumina, copiosissime effundentem; verbaque hæc, *Sitio, Consummatum est, Pater in manus tuas commendo spiritum meum*, cum clamor evalido, & lacrymis (Heb. 5.) emittentem; amarissimaque morte, post tanta supplicia expirantem. Vere tunc pientissima Mater; plusquam quovis alio tempore, doluit; vere magis quam antea misericordes oculos habuit, & tanto majore misericordia dolorosa plenos, quanto non poterat Filium illum sibi prædilectissimum adjuvare ullo modo. Quod quidem si potuisset, fuisset sibi dolorum suorum inæstimabilium aliqualis mitigatio, sicut quando potuit eundem Filium recens natum fovere, eidemque noviter circumciso aliquantulum subvenire, & in Ægyptum fugienti dulciter blandiri, ipsumque maternorum viscerum instinctu piissimo consolari. Psalmista igitur spiritu prophetico prædicta in oculis misericordissimis Beatissimæ Dei Matris prævidens, in magnam devotionem exinde elevatus, clamavit dicens, SICUT OCULI ANCILLÆ IN MANIBUS DOMINÆ SUÆ

Tex. ITA OCULI NOSTRI AD DOMINUM DEUM NOSTRUM: scilicet, per imitationem, etsi non per æqualitatem, maxime respectu oculorum Beatæ Virginis. Quis enim adæquare unquam possit attentionem, devotionem, continuamque affixionem cordis ad Dominum Deum, sicut erant cordiales oculi Matris Dei ad ipsum?

Tex. DONEC MISEREATUR NOSTRI: scilicet, perseverantes ad ipsius Dei clamorosa invocationem, usquequo MISEREATUR NOSTRI miseratione per gratiam, ejusque augmentum in præsentem, & per gloriam consummatam in sæculo venturo. Non ergo illud in textu DONEC, dicit (ut quidam putare visi sunt) cessationem habendi oculos ad Deum, quasi quod postquam ille misertus fuerit nostri, cessemus elevare oculos nostros ad ipsum. Quinimmo tunc nos in gratia, vel etiam in gloria constituti habebimus assidue oculos fixos ad Deum multò magis, quam antea; utpote cognoscentes, obligatos nos esse ad hoc, ex miserationis Dei habito prius beneficio ex-

cellenti. Similem porro obligationem nostram docet Concilium Triden. (& hoc ad Psalmi expositionem præmissam corroborandam facit) sess. 6. cap. 11. dicens: *Quo fit, ut justii ipsi eo magis se obligatos ad ambulandum in via justitiæ sentire debeant, quo liberati jam a peccato, servi autem facti Deo, sobrie, juste, & pie viventes, proficere possint per Christum Jesum, per quem accessum habuerunt in gratiam istam.* Hæc ibi. Quæ tamen, cum loquuntur de profectu, ad solos viatores applica, quoniam non possunt comprehensores proficere, cum sint in suis mansionibus æternis commensurati. Quid igitur (inquis) dicet illud DONEC? Assiduam perseverantiam usque in finem, ut supradictum est.

Tex. MISERERE NOSTRI DOMINE, MISERERE NOSTRI: scilicet, miseras nostras & exteriores corporis, & interiores animæ (utpote majores, atque periculosiores) sublevando, ut vis, & scis.

Tex. QUIA MULTUM REPLETI SUMUS DESPECTIONE: idest, QUIA ex omni parte SUMUS despicabiles, idest, infirmi in nobis, & abjecti ab aliis. SUMUS, inquam, pauperes in extrema necessitate constituti; cum simus pauperes, quibus nullus est adjutor (Psal. 71.) nec aliquis sit, qui pugnet pro nobis, nisi tu Deus noster.

Tex. QUIA MULTUM REPLETA EST ANIMA NOSTRA: scilicet, illa despectione. Ex apprehensione enim, qua ANIMA valde apprehendebat illam sui despectionem, augebatur ipsius animæ dolor, & miseria.

Tex. OPPROBRIUM ABUNDANTIBUS, ET DESPECTIO SUPERBIS: scilicet, facti sumus nos, & anima nostra, OPPROBRIUM ABUNDANTIBUS auro, & argento, & rebus terrenis, atque corporalibus; ET facti sumus DESPECTIO SUPERBIS: nam superbi quosque despiciunt, & abundantes pro opprobrio habent pauperes (ut etiam experientia docet). Reprobati ergo sic ab hominibus est veluti stimulus urgens nos, ad divinam misericordiam, & servitutem confugere; juxta illam, conformem ad hunc Psalmum, sententiam Beati Augustini, *felix necessitas* (ex adversitatibus, scilicet, nata), *quæ nos ad meliora compellit.*

De obligatione tendendi ad meliora.

De intelligentia verbi Donec.

De apprehensione, & utilitate ad versitatem.

Psalms CXXIII.

Nisi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Israel:
nisi quia Dominus erat in nobis:

Cum exurgerent homines in nos, forte vivos
deglutissent nos:

Cum irasceretur furor eorum in nos, forsitan aqua
absorbuisset nos.

Torrentem pertransivit anima nostra: forsitan pertransisset
anima nostra aquam intolerabilem.

Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem
dentibus eorum.

Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo
venantium: Laqueus contritus est,
& nos liberati sumus.

Adjutorium nostrum in nomine Domini,
qui fecit cœlum, & terram.



Artyrum Christi vox est, quæ
a Propheta in eorum persona
per totum hunc Psalmum sic
profertur: NISI QUIA DO-
MINUS ERAT IN NOBIS &c.

Dicunt itaque, tam fortes,

tam crudeles, tam atroces, omni pietate
humana totaliter expoliati erant HOMI-
NES tyranni paganorum exurgentes IN NOS,
ut videns tu furorem illorum nimis excessi-
vum dixisses: Ipsi eos vivos deglutient.
Et vere DEGLUTISSENT NOS, in senten-
tiam suæ idololatriæ, vel minis, vel blan-
ditiis, vel tormentis trahentes: NISI DO-
MINUS Deus fuisset fortiter fixus IN NOBIS
per fidem vivam. Hac enim fide vivificati
sumus coram illis: & non ab ipsis, nisi in
corpore, mortificati. Quid est fides viva,
quæ sic gloriose vicit in Sanctis Martyribus
Mundum? Fides complectens simul spem, &
charitatem: illa, inquam, fides sic alia duo
complectens, ut Ecclesia cantat: *Devota San-
ctorum fides, invicta spes credentium, per-
fecta Christi charitas, mundi triumphat princi-
pem* (idest, cum triumpho magno vincit dia-
bolum mundi principem tyrannicum). Por-
ro de tali fide legimus 1. Jo. 5. *Hæc est victo-
ria, quæ vincit mundum, fides nostra.* Non
fides antichristorum (1. Joan. 2.) hoc est,
hæreticorum, qui exierunt ex nobis: sed fi-
des nostra, idest, Apostolorum Christi.

Tom. IV.

Tex. CUM IRASCIERETUR FUROR EO-
RUM IN NOS, FORSITAN AQUA (scilicet,
tribulationum frequenti fluxu contra nos
decurrentium) ABSORBUISSET NOS; scili-
cet, *nisi Dominus fuisset in nobis*, ut supra.

Tex. TORRENTIEM PERTRANSIVIT ANI-
MA NOSTRA: scilicet, diversarum genera-
tationum, quæ ad modum torrentis ple-
ni, & rapacissimi, a Tyrannorum crudeli-
tate in nos currebant. Talem, ac tantum
torrentem ANIMA NOSTRA, Domino in-
ea existente, PERTRANSIVIT.

Tex. FORSITAN PERTRANSISSET ANI-
MA NOSTRA AQUAM INTOLERABILEM: &
ab ipsa, scilicet, utpote intolerabili, fui-
set absorpta, atque penitus submersa ANI-
MA NOSTRA, *nisi Dominus fuisset in nobis*,
modo superius declarato. Cæterum, ne
erres, adverte diligenter, quod illa verba
dubitativa, scilicet, forte, forsan, FOR-
SITAN, ad liberum arbitrium humanum,
de seipso volubile referuntur, non autem
ad auxilium Dei existentis in Sanctis illis.
Numquam enim de efficacia divini auxilii
dubitarunt (absit): cum tamen de propria
sui liberi arbitrii infirmitate dubitare po-
tuerint. Quod ut melius intelligas, audi
Concilium Tridentinum universaliter lo-
quens, & ad hoc nostrum propositum po-
stea bene applica: quod Sess. 6. cap. 9.
dicit: *Sicut nemo pius de Dei misericordia,*

E c

de

De signis
dubitatio-
nis, no-
tandum
universa-
le.

de Christi merito, deque Sacramentorum virtute, & efficacia dubitare debet; sic quilibet, dum seipsum, suamque propriam infirmitatem, & indispositionem respicit, de sua gratia formidare, & timere potest. Hæc ibi. De gratia etiam perseverantiæ usque in finem poterant ex seipsis timere Sancti illi: tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocarent, & reponerent; quantum erat ex parte ipsius Dei. Vide idem Concilium ibidem cap. 12.

Tex. BENEDICTUS DOMINUS, QUI NON DEDIT NOS IN CAPTIONEM DENTIBUS EORUM. Idest, DOMINUS sit semper, & ubique ab omni creatura BENEDICTUS; eo quia ex faucibus persequentium nos misericorditer liberavit.

Tex. ANIMA NOSTRA SICUT PASSER EREPTA EST DE LAQUEO VENANTIUM. Idest, ANIMA NOSTRA licet de se esset veluti PASSER, idest (ut Beatus Augustinus exponit) incauta, atque instabilis, ideoque facilis, & aprissima ad cadendum in laqueos VENANTIUM; tamen, non obstantibus ipsius incuria, & instabilitate, atque prompta facilitate cadendi, Dominus per omnipotentem misericordiam suam inclinat traxit eam DE LAQUEO insidiantium, ne, scilicet, caderet in eum.

Tex. LAQUEUS CONTRITUS EST: idest, ad nihilum redactus. Ubi sunt nunc tot, tantique Tyranni, Neronæ, Diocletiani, Domitiani, Maxentii, Decii &c.? Contriti sunt: Perit memoria eorum cum sonitu, Psal. 9. Nomen eorum non cum laudibus, sed cum ignominia deficientium in bello Sanctorum Martyrum putrescet.

Tex. ET NOS LIBERATI SUMUS: quia, scilicet, Dominus Deus erat in nobis, & ad pugnam incitando, & contra ipsos hostes pugnando, & de eisdem per solemnes victorias triumphando.

*Quomodo
Deus erat
in Sanctis.*

Tex. ADJUTORIUM NOSTRUM IN NOMINE DOMINI: quod, scilicet, nomen est sicut turris fortissima. Ideo nos, quamvis ex nobis infirmissimi, non fuimus in sancto certamine victi a tantis inimicorum furiis, sed IN Dei ipsius virtuosissimo NOMINE victores gloriosi, etiam apud homines sapientes, exitimus.

Tex. QUI FECIT COELUM, ET TERRAM. FECIT, scilicet, ex nihilo, & solo jussu voluntatis suæ, & nulla rerum, creandarum indigentia motus, & multarum ipsarum ingratitude atque rebellionem contra seipsum certissime præcognoscens. COELUM, ET TERRAM, idest, omnia tum visibilia, tum invisibilia. Porro, totum hoc dixit Psalmista ad differentiam, & confusionem omnium deorum, quos colebant, & pro maxime omnipotentibus magnificabant Gentes; intendens, videlicet, quod illi dii nec muscam quidem facere ex nihilo totis suis conatibus possunt: ita quod non maxime omnipotentes (ut stultæ gentes credebant), sed maxime impotentes habendi pro certo sunt. Confirmatur hæc expositio ab eodem Psalmista, dum alibi dicebat Psal. 95. Dominus.... terribilis est super omnes deos. Quoniam omnes dii gentium dæmonia: Dominus autem cælos fecit, quos, videlicet, dæmonia omnia simul conjuncta facere non possunt: immo (ut diximus) nec muscam.

*De impo-
tentia Dæ-
moniorum
respectu
Dei vivi
& veri.*



Psalms CXXIV.

Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion: non commovebitur in æternum, qui habitat in Jerusalem. Montes in circuitu ejus: & Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc, & usque in sæculum. Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum: ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas.

Benefac Domine bonis, & rectis corde. Declinantes autem in obligationes, adducet Dominus cum operantibus iniquitatem: pax super Israel.



Illum montem SION, quem Psalmista dicit commovendum non esse IN ÆTERNUM, & habitare IN JERUSALEM, intellige esse arcem (hæc etiam appellatur civitas David 2. Reg. 1.) quæ ipsam JERUSALEM, tanquam mater filiam, protegebat ab inimicis, & ab omni etiam ejusdem civitatis tumultu. Quemadmodum quoque nunc videmus, a Principibus fieri in civitatibus suis arces in superiori parte, ut ipsi arcibus defendantur civitates ab omni, tum forensi, tum civili bello; & sic arx ipsa est conservatrix pacis civitatis suæ.

His ergo pro faciliori intelligentia Psalmi præsuppositis, dicamus: QUI CONFIDUNT IN DOMINO, scilicet, indeclinabiliter, id est, numquam ad dexteram, vel sinistram a tali bona confidentia declinantes; hi erunt: SICUT MONS SION, id est, SICUT ARX alta in monte posita. Sicuti ergo iste MONS altus NON COMMUEBITUR IN ÆTERNUM, ita illi in Domino confidentes non commovebuntur IN ÆTERNUM: & sicut iste MONS altus HABITAT IN JERUSALEM, ita illi sic confidentes habitabunt IN JERUSALEM. Hoc in loco (ut inquit Beatus Augustinus) non de terrenis SION, & JERUSALEM, sed de cœlestibus per illas terrenas significatis Psalmista loquitur. Cum enim terrenæ sint per Romanos Principes funditus destructæ, patet, quod nec MONS SION talis manet IN ÆTERNUM, nec talis JERUSALEM ab ipso monte habitatur. Quid ergo restat ad mentem Prophetæ dicendum? Quod illa, quæ sursum est JERUSALEM mater nostra (Gal. 4.) NON COMMUEBITUR IN ÆTERNUM, simul cum SION arce sua. Nam talis JERUSALEM cum

SION est regnum Dei vivi, de quo regno dixit Archangelus Luc. 1. Regni ejus non erit finis.

Tex. MONTES IN CIRCUITU EJUS: scilicet, ipsius Sion, & Jerusalem. Quid autem per Sion, & Jerusalem hic intelligatur, declarat sequens

Tex. ET DOMINUS IN CIRCUITU POPULI SUI: scilicet, qui in Domino indeclinabiliter, dum hic viveret, confidebat. Populus vero talis dicitur Jerusalem in cœlo, & mons Sion: quia pacifice videt Deum, & in alta speculatione essentiae majestatis illius permanet in æternum. Montes, inquit, in circuitu ejus, id est, Angeli, Archangeli, Potestates, Principatus, Virtutes, Dominationes, Throni, Cherubim, Seraphim (hi sunt alti montes) stant IN CIRCUITU hominum electorum, qui sunt perfecte populus Dei; id est, stant in societate eorum gloriosa. DOMINUS item, qui est mons super omnes montes in infinitum elevatus, est IN EJUSDEM POPULI SUI CIRCUITU. Quis ergo (vult inferre Psalmista) poterit unquam intrare ad perturbandum istum Dei populum? Non diabolus, non mundus, non carnalis appetitus, neque ullus cæterorum similium; quoniam & montes insuperabiles, ET DOMINUS, ad solum terribilem aspectum faciens terram tremere, manent IN CIRCUITU POPULI ejusdem.

Tex. EX HOC NUNC, ET USQUE IN SÆCULUM: id est, ex isto temporis instanti usque in æternum, sine ulla quantumcumque momentanea intermissione. Montes igitur præmissi semper sine fine stabunt in circuitu Sanctorum comprehensorum.

Tex. QUIA NON RELINQUET DO-

Quies Beatorum se- per imper- turbabi- lis.

Duplex Sion, & Jerusa- lem.

*Viatores
prædesti-
nati pos-
sunt pec-
care.*

MINUS VIRGAM PECCATORUM SUPER SORTEM JUSTORUM: idest, NON permittet DOMINUS, quod virga. PECCATORUM hominum prævaleat ad impediendum SORTEM JUSTORUM, qua scilicet electi fuerunt a Deo prædestinante ad vitam æternam. Transit nunc Psalmista ad tractandum de illis comprehensoribus pro tempore, quo erant viatores: & dicit, quod DOMINUS NON permisit, VIRGAM sceleratorum extrahere illos extra viam. justitiæ; per quam tendebatur ad SORTEM felicitatis æternæ. Propterea sequitur in

Tex. UT NON EXTENDANT JUSTI AD INIQUITATEM MANUS SUAS: idest, UT NON operentur JUSTI ea, quæ sunt iniqua. Ac si aperte Propheta dicat: JUSTI etiam prædestinati possunt peccare, & de facto peccarent (quod est, extendere MANUS AD INIQUITATEM), nisi auxilio speciali Dominus eos ab operando malum præservaret. Certissimum est, quod justii in coelis comprehensores nullo modo possunt extendere ad iniquitates MANUS SUAS, utpote in gratia totaliter confirmati. Ergo de justis, quatenus viatores prius erant, loquitur Psalmus.

*Ex dono
Dei, boni
sunt boni.*

Tex. BENEFAC DOMINE BONIS, ET RECTIS CORDE: idest, illis, qui ex beneficio tuo magno sunt boni, & recti corde, da beneficia majora, ut, scilicet, sint magis boni, & magis RECTI CORDE: non enim, quasi de seipsis præsupponantur boni, dicit: BENEFAC DOMINE BONIS, ET RECTIS CORDE (ut heresis Pelagiana exponeret); sed modo illo nostro catholico

intelligit suam hanc orationem Psalmista.

Tex. DECLINANTES AUTEM IN OBLIGATIONES, ADDUCET DOMINUS CUM OPERANTIBUS INIQUITATEM. Idest, illos peccatores, qui semper declinant IN OBLIGATIONES, qui, scilicet, sunt obstinati, & de peccato in peccatum euntes, ADDUCET DOMINUS in infernum damnatorum; ubi erunt associati CUM aliis OPERANTIBUS INIQUITATEM, scilicet, cum diabolo, & angelis ejus, cæterisque reprobis. Quare, inquis, peccata vocantur OBLIGATIONES, ibi, DECLINANTES IN OBLIGATIONES, idest, IN peccata? Quoniam unum peccatum obligat peccatorem ad cadendum in aliud. Ex eo enim, quod primum peccatum infirmat hominem, utpote diminuens bonas vires illius (ut patet ex terminis), sequitur necessario, quod illud peccatum obligat peccatorem ad faciendum aliud, in quantum inclinat arbitrium ejus liberum ad illud. Obligationem verò talem expressit Beatus Gregorius his verbis: *Peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, suo pondere mox trahit ad aliud.*

*Cujus pec-
catum sit
obligatio,*

Tex. PAX SUPER ISRAEL: scilicet, tanta, ut ISRAEL non capiat eam; sed ab ea tanquam a superiori capiatur. Ad ISRAEL enim, idest, ad visurum Dei essentiam, dictum est Matt. 25. *Intra in gaudium* (hoc illa magna pax est) *Domini tui.* Ac si dicatur: Tu non eris SUPER gaudium illud, quasi quod gaudium intret te; sed gaudium erit SUPER te; alioquin tu non intrares in ipsum.



Psalms CXXV.

In convertendo Dominus captivitatem Sion, facti
sumus sicut consolati.

Tunc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra
exultatione.

Tunc dicent inter gentes: Magnificavit Dominus facere
cum eis.

Magnificavit Dominus facere nobiscum: facti sumus
lætantes.

Converte Domine captivitatem nostram, sicut torrens
in Austro.

Qui feminant in lacrymis, in exultatione metent.

Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua.

Venientes autem venient cum exultatione, portantes
manipulos suos.



SICUT CONSOLATI, inquit, FAC-
TI SUMUS. Quando? IN CON-
VERTENDO DOMINUS CAPTI-
VITATEM SION, idest, quan-
do DOMINUS converteret
CAPTIVITATEM SION. TUNC
enim nos videntes ipsorum prius captivo-
rum conversionem bonam, FACTI SUMUS SI-
CUT CONSOLATI, idest, consolationem
magnam inde habuimus, utpote ex chari-
tate sic moti. Ceterum quid est illa cap-
tivitas SION? est homo venundatus sub
peccato, qui erat creatus ad videndum Deum
Deorum in SION, idest, in altissima spe-
culatione Divinæ majestatis. Nam homo,
quando ex tanto honore per sui creationem
constitutus defleat ad peccata, dicitur ca-
ptivus peccati. Facit enim tunc seipsum
ejus captivum ille, qui ad supernam Si-
on acquirendam erat ordinatus. Deus igitur,
quando tales homines ex peccati præ-
dicta miseria ad seipsum misericorditer con-
vertit, dicitur convertere CAPTIVITA-
TEM SION. Dices iterum: Cur non dicit
absolute: FACTI SUMUS CONSOLATI; sed
quasi diminute: SICUT CONSOLATI? Quia
de proximis (quemadmodum etiam de no-
bis) ad Deum conversis non possumus gau-
dere, nisi cum aliquo timore, dum sunt
viatores. Inter spem bene vivendi perse-
veranter usque in finem, & inter timorem
a perseverantia cadendi viator, donec est
viator, consistit semper, & usque ad mor-

tem, ubi finitur via, ambulat. Hæc igitur
est ratio, quare gaudium de peccatorum
conversione bona non potest omnino esse
absolutum, seu totaliter integrum; sed
semper sit cum prædicto timore gaudii di-
minutivo mixtum. Merito igitur lætantes
de viatoribus ad Deum conversis, dicunt
in illo Psalmi textu: FACTI SUMUS SI-
CUT CONSOLATI, potius quam, FACTI SU-
MUS CONSOLATI. Propter eandem ratio-
nem invenies quoque esse scriptum Psal. 2.
Servite Domino in timore, & exultate ei
(ecce spes) *cum tremore* (ecce ipsius
mixture).

Tex. TUNC REPLETUM EST GAUDIO
OS NOSTRUM, ET LINGUA NOSTRA EXUL-
TATIONE. Idest, quando prædictorum pec-
catorum conversionem vidimus, repleti su-
mus GAUDIO interiori (ore scilicet cor-
dis), & exteriori (LINGUA scilicet cor-
poris exultante); illam tamen mixturam
timoris cointellige semper. Timor enim
ille est individuus comes spei viatorum om-
nium.

Tex. TUNC DICENT INTER GENTES:
MAGNIFICAVIT DOMINUS FACERE CUM
EIS: scilicet, illos a captivitate tantorum
peccatorum redemptos convertendo ad se-
ipsum: ubi secunda libertate, quantum vita
præsens compatitur, serviunt eidem Deo
altissimo, a captivitate diaboli in Dei ca-
ptivitatem translati.

Tex. MAGNIFICAVIT DOMINUS FACERE
NO-

*Quomodo
magnifica-
tur Deus
nobiscum.*

*Timor co-
mes spei
individu-
us.*

Quantita-
tem benefi-
ciorum
nemo scit,
nisi qui
accipit.

NOBISCUM: scilicet, ut dicant gentes; im-
mo plus quam illæ dicunt. Nam multo ma-
gis nos cognoscimus, quanta Dei magni-
ficentia fecerit nobis beneficia, quam pos-
sint gentes cognoscere de nobis. Nonne be-
neficia reputantur verè majora, quando
sunt indignioribus? Utrique. Gentes autem,
quæcumque sint illæ, non poterunt unquam
scire quantitatem indignitatis nostræ, quan-
tum nos de nobis, quo ad omnia etiam
cordis intima, cognoscimus certissima sci-
entia.

Tex. FACTI SUMUS LÆTANTES: consi-
derando, scilicet, & beneficia recepta,
eorumque quantitatem, & magnificentiam
benefactoris: quod, videlicet, ex amore pu-
ro ad nos, & ex nulla sua de nobis in-
dignitia, & ex multa nostra præsentis in-
dignitate, futuraque ingratitude ab ipso
certissime cognita, atque præcognita, no-
bis tot, tantaque beneficia contulerit. FA-
CTI, inquit, SUMUS LÆTANTES: iogan-
do, scilicet, Deum, ut misericorditer det
nobis bonum usum suorum beneficiorum,
quatenus videlicet inde magis in dies,
ac magis fiamus LÆTANTES, nec de ma-
lo eorumdem usu simus unquam culpabiles,
sin ulque infructuose dolentes. Porro, ab
illo tex. *Magnificavit facere nobiscum*, us-
que huc, est responsio beneficiatorum ad
illas gentes dicentes: *Magnificavit Domi-
nus facere cum eis*: confirmatoria, videli-
cet, dicti ipsarum gentium, & declarato-
ria gratitudinis eorumdem beneficiatorum
erga Deum benefactorem suum.

Tex. CONVERTE DOMINE CAPTIVITA-
TEM NOSTRAM, SICUT TORRENS IN AU-
STRO, scilicet, convertitur. TORRENS est
vento frigido super se dominante siccus,
aqua deficiente; sed vento calido vehemen-
ter flante, aquis repletur. Quid ergo est
dicere, CONVERTE DOMINE CAPTIVITA-
TEM NOSTRAM, SICUT TORRENS IN AU-
STRO, nisi dicere, da mihi aquas lacry-
marum per infusionem Spiritus sancti, qui
est tanquam Auster calefaciens corda nostra,
ad fugandum captivitatis nostræ frigus, e-
adem corda prius peccatis captivata con-
stringens? Peccata ergo, secundum men-
tem Psalmistæ, indurant cor, ne aqua con-
tritionis deleantur: Spiritus sanctus verò
illud mollificat, contritionis aquas pro de-
lendis peccatis donando. Unde Ecclesia,
sequens, simulque declarans hanc de ven-
tis metaphoram Psalmistæ, dicit: *Flavit
Auster, & fugavit Aquilonem, quando la-
vit cor Mariæ Magdalene penitentis imber
sancti Spiritus*. Ratio autem, quare Psal-
mista roget Deum, ut ab ipso converta-
tur SICUT TORRENS IN AUSTRO, est il-
la, quam ipsemet subjungit in

Tex. QUI SEMINANT IN LACRYMIS,
IN EXULTATIONE METENT: ac si dicat

Domino: Petebam lacrymas bonæ contriti-
onis, quando petii ut converterer sicut
torrens in Austro; quia sciebam, quod QUI
SEMINANT IN LACRYMIS, METENT IN
EXULTATIONE, remissionis, scilicet, pec-
catorum suorum; & e contra, quod QUI
NON SEMINANT IN talibus LACRYMIS, non
poterunt metere IN tali EXULTATIONE.
Recordare porro Lector, quod seminare
IN LACRYMIS principaliter intelligitur
de parte rationis intellectivæ, quam de
parte sensitiva. Seminat igitur IN LACRY-
MIS ille, cujus ratio intellectiva odit pec-
catum plusquam omne odibile: & hoc suf-
ficit ad metendum IN tali EXULTATIONE,
etiam quod pars sensitiva non lacrymetur
actu, sed solum in voto. QUI SEMINANT
IN LACRYMIS, IN EXULTATIONE METENT:
id est, qui propter Deum laborant, sive
in faciendo aliquod opus, sive in patien-
do aliqua sensualitati suæ contraria, ipsi
IN EXULTATIONE METENT; reportantes,
scilicet, a Deo præmium correspondens
præmissio labori. Ad talem lacrymationem,
simul declarando eam, quid sit, invitabat
nos Dominus his verbis Matth. 7. *Intrate
per angustam portam*: & Luc. 13. *Conten-
dite intrare per angustam portam*. Quid est
angusta porta? Jejunare, orare, eleemo-
synas vel corporales, vel spirituales fa-
cere, aliaque bona pietatis opera exerce-
re, semetipsum abnegare, crucem suam
tollere, & sequi Dominum Jesum Christum
usque ad mortem inclusive, martyrium e-
tiam in voto semper, & quodcumque
opus fuerit in actu, pro nomine Domini
sufferendo. Messem denique IN EXULTA-
TIONE, confirmando, declarandoque dictum
Psalmistæ, indicavit, promisitque ipse Do-
minus, quando intrantibus per angustam
portam dixit Joan. 16. *Tristitia vestra ver-
tetur in gaudium*, & Matt. 10. *Quicum-
que potum dederit uni ex minimis istis ca-
licem aque frigide tantum ... non perdet mer-
cedem suam*, & ibid. cap. 11. *Venite ad me om-
nes, qui laboratis, & onerati estis, & ego
reficiam vos*, & ibid. cap. 10. *Qui perse-
veraverit usque in finem, hic salvus erit*,
& Joan. 15. *Gaudium vestrum nemo tollet
a vobis*. En quam magna expositio versi-
culi illius Psalmi.

Tex. EUNTES IBANT, ET FLEBANT,
MITTENTES SEMINA SUA: id est, EUNTES
IBANT, scilicet, cum magna festinatione;
& FLEBANT, scilicet, cum LACRYMIS pe-
tendo auxilium a Domino opportunum,
pro digna executione illius negotii, ad
quod ibant: MITTENTES SEMINA SUA,
scilicet, illa, ad quæ seminanda IBANT.
Psalmista igitur horum justorum exemplo
demonstrat, quid nobis in obsequendo Deo
ad aliquod opus faciendum sit: quod, vi-
delicet, illa tria observare debemus, sci-
licet,

Quid sit
seminare
in lacry-
mis?

Angusta;
sed utilis-
sima porta

Bonus u-
sus benefi-
ciorum
postulan-
dus est a
Deo.

Auster de-
siderabi-
lis.

In Psalmum CXXVI.

223

Tria ser-
vanda a
servis Dei

licet, ire cum festinatione ad faciendum illud opus, & lacrymis pro auxilio Dei impetrando orare, & juxta talentum a Deo nobis datum seminare: memoria tenentes illud 2. Cor. 9. *Qui parce seminat, parce & metet: & e contra, scilicet, qui large, idest, multum seminat, large, idest, multum & metet. Quod & idem Aposto-*

lus aliis verbis clarius aperuit dicens 1. Cor. 3. *Unusquisque propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem.*

Tex. VENIENTES AUTEM VENIENT CUM EXULTATIONE (idest, cum magno gaudio VENIENT) PORTANTES MANIPULOS SUOS (idest, illa, quæ acquisierunt manibus suis, Matth. 25.)



Psalmus CXXVI.

Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam.

Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam.

Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite postquam federitis, qui manducatis panem doloris.

Cum dederit dilectis suis somnum: ecce hæreditas Domini, filii: merces, fructus ventris.

Sicut sagittæ in manu potentis: ita filii excussorum.

Beatus vir, qui implevit desiderium suum ex ipsis: non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta.



Ntendit Psalmista expoliare totaliter homines a confidentia in seipsis, & eosdem reducere ad totalem confidentiam in Deo. Unde propter optimam intentionem suam hanc conse-

De pessima, & optima confidentia notandum.

quendam dicit: NISI DOMINUS ÆDIFICAVERIT &c. NISI DOMINUS CUSTODIERIT &c. VANUM EST VOBIS &c. Nec solum in principio, nec solum in rebus parvis, nec solum in rebus quotidianis, maximeque nobis necessariis; sed etiam assidue usque in finem, & in rebus magnis, & in rebus non sic quotidianis, neque sic unicuique necessariis, illam de nobis diffidentiam, & de Deo confidentiam a nobis esse habendam, docet Psalmista in textibus illis: nam domus est res parva, & quotidiana, & cuique necessaria, respectu civitatis; quæ magna res est, nec quotidie cuique sic necessaria, & tamen textus illi omnia ista concludunt, dicentes: NISI DOMINUS ÆDIFICAVERIT DOMUM, & NISI CUSTODIERIT CIVITATEM, FRUSTRA laborat ædificans, & custodiens illas. Ac si ergo Psalmista breviter, apertiusque dixerit: Oportet, quod homines semper, & ubique habeant illam & de seipsis diffidentiam, & de Deo confidentiam. Potest quoque horum textuum expositio alia convenienter afferri, quæ est hæc. Nisi pro Domino aliquis in quocumque opere laboret, is certissime laborat FRUSTRA: quantum, scilicet, ad utilitatem animæ suæ spirituales, quæ est gratia, & gloria Dei.

Hanc secundam expositionem notabene.

Tex. VANUM EST VOBIS ANTE LUCEM SURGERE, scilicet, ad aliquid faciendum: & hoc EST VANUM VOBIS, quia nullam

utilitatem inde reportabitis, nisi Dominus sit vobiscum illo utroque modo, quem prædixi exponendum. Porro igitur, si Dominus utroque modo sit vobiscum, non erit VOBIS VANUM SURGERE ANTE LUCEM, juxta illud Ecclesiæ ad filios suos: Non sit vobis vanum mane surgere ante lucem, quia promissit Dominus coronam vigilantibus.

Tex. SURGITE POSTQUAM SEDERITIS: scilicet, in Deo per illam confidentiam, & in vobis per illam diffidentiam. Sic enim sedendo, anima vestra fiet prudens: unde postea prudenter, modo scilicet prædeclarato, surgetis ante lucem.

Tex. QUI MANDUCATIS PANEM DOLORIS: idest (ut Beatus Augustinus exponit) QUI GEMITIS in hac peregrinatione. Ipsi enim, qui præ miseriis hujus vitæ gemunt, ad vitam æternam omni felicitate plenam suspirantes, piæ lacrymæ sunt panes: quia videlicet sustentant illos a miserrimarum culpis, ne per impatientiam cadant; & eosdem ipsæ lacrymæ ad vitam nutriunt sempiternam.

Quomodo lacrymæ sint panes?

Tex. CUM DEDERIT DILECTISSUIS SOMNUM: ECCE HÆREDITAS DOMINI, FILII: MERCES, FRUCTUS VENTRIS. Idest, quando Deus dilectos suos mori corporaliter voluerit, ecce occurret ipsis pro mercede HÆREDITAS illa, quam eis Dominus Dei Patris Filius, & ventris virginis fructus, tanquam mercedem condignam, comparavit. Mors igitur est Sanctis somnus, idest, maxima a laboribus requies: unde & de unoquoque ipsorum mortuorum dicitur illud Act. 7. Obdormivit in Domino: & Paradisus est magno sanguinis pretio pro eorum æterna hæreditate emptus a Domino.

Christus
passione
sua empfit
nobis Cæ-
lum.

mino Jesu Christo, qui est & Dei Patris per æternam generationem filius, & Beatæ Mariæ Virginis per sacratissimæ Incarnationis mysterium fructus. Quid ergo est dicere, CUM DEDERIT DILECTIS SUIS SOMNUM, ECCE &c. nisi aperte, & breviter dicere, cum morientur dilecti a Domino, per æternam prædestinationem, salvabuntur per Christum Dominum nostrum?

Tex. SICUT SAGITTÆ IN MANU POTENTIS, ITA FILII EXCUSSORUM: idest, FILII Apostolorum sunt SICUT SAGITTÆ, quæ jaciuntur a manu validissimi POTENTIS. Quemadmodum enim SAGITTÆ tales non possunt impediri a suo cursu, quin scilicet tendant ad locum a jaciente tanto præfixum, ITA FILII Apostolorum, qui sunt illi Deo dilecti, per apostolicam prædicationem jam conversi, non poterunt impediri a cursu suo in vitam æternam, ad quam Deus omnipotenti manu jaciens illos Apostolorum filios, tanquam acutas sagittas, prædestinavit. Per illum suum igitur textum vult dicere Psalmista, quod Deo per prædestinationem dilecti salvabuntur finaliter, quibuscumque in contrarium non obstantibus. Cæterum dices: Quare Apostoli vocantur excussi? Quia fuerunt vehementer a culpis excussi, & a tribulationibus. Excussit enim a culpis illos Spiritus Sanctus in die Pentecostes (Act. 2.), quoniam & a præteritis eos penitus emundavit; & a futuris, ne scilicet unquam mortaliter peccarent, confirmando eos in ipsius divina gratia, potenter liberavit. A tribulationibus item fuerunt excussi, ut patet in tota lectione libri Actuum Apostolorum, & in Epistolis Apostoli Pauli ferme ubique, & speciatim 1. Cor. 4., ubi dicit: Puto, quod Deus nos Apostolos novissimos ostendit, tanquam morti destinatos: quia spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus. Nos stulti propter Christum, nos infirmi... nos ignobiles. Usque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cadimur, & instabiles sumus, & laboramus operantes manibus nostris:

Cur Apo-
stoli dicā-
tur excus-
si?

maledicimur.... persecutionem patimur.... blasphemamur.... tanquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc. Quis ergo præmissa legens, non dicat, Psalmistam Apostolos meritò vocasse vehementer excussos?

Tex. BEATUS VIR, QUI IMPLEVIT DESIDERIUM SUUM EX IPSIS: scilicet, jam supra narratis, a Nisi Dominus &c. usque huc: ut, videlicet, dimissis malis omnibus, eligat inde cuncta bona, vivendo semper Deo per continuam illorum observantiam.

Tex. NON CONFUNDETUR (scilicet, talis taliter, ut dictum est, vivendo) CUM LOQUETUR INIMICIS SUIS IN PORTA; scilicet, judicii. Solebant namque judices antiquitus sedere IN PORTA civitatis, vel oppidi, tanquam in loco manifesto, & omnibus pervio, seu accessibili. Dicit ergo Propheta, quasi istum morem antiquorum repræsentans, quod talis homo NON CONFUNDETUR, CUM IN JUDICIO LOQUETUR INIMICIS SUIS. Vis de hoc dicto prophético exemplum? Ecce Sanctus Bernardus in judicio positus (ut sibi videbatur), & ibi ab inimico diabolo, qui ad desperationem propriæ salutis per accusationes quarundam culparum trahere illum volebat, nimis infestus, cucurrit mox ad diffidentiam sui, & ad confidentiam in Deo (de quibus loquebatur Propheta in principio): & inimico dixit: Fateor, me non esse dignum regno cœlesti (en sui diffidentia): sed Dominus meus Jesus Christus tale regnum per passionem suam comparatum donare mihi pietate sua dignatus est; cujus dono vindicare illud mihi non erubesco (en confidentia magna in Deo). Tunc his Sancti illius verbis confusus inimicus diabolus abscessit. Ecce tibi exemplum, & pro faciliiori intelligentia illius tex. NON CONFUNDETUR, CUM LOQUETUR INIMICIS SUIS IN PORTA, & pro tua salute consequenda, quando fueris IN PORTA exitus animæ tuæ a corpore ad judicium divinum. Ne igitur confundaris tunc ab INIMICIS, vade, & tu fac similiter, exemplo tanti Sancti invitatus,

Exemplū
ab omni-
bus neces-
sariis, &
bene imi-
tandum.



Psalms CXXVII.

Beati omnes, qui timent Dominum, qui ambulant
in viis ejus.

Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es,
& bene tibi erit.

Uxor tua sicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ.
Filii tui sicut novellæ olivarum, in circuitu mensæ tuæ.

Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.

Benedicat tibi Dominus ex Sion: & videas bona

Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ.

Et videas filios filiorum tuorum, pacem super Israel.



Omini timenti Deum tota hæc bona in Psalmo sequentia promittuntur, scilicet, manducatio ex labore suo proveniens, beatitudo &c. Intendit autem Psalmista exhortari, imo quasi constringere omnes ad habendum timorem Domini, per hoc, quod tot, tantæque bona consecuturos timentes DOMINUM affirmat. Quis vero timeat DOMINUM, declarat statim dicendo in tex. QUI AMBULANT IN VIIS: hoc est, illi vere TIMENT Deum, QUI AMBULANT IN VIIS EJUS, idest, qui abstinere se a peccatis, & amplectuntur virtutes, proficiendo delectabiliter (hoc est, ambulare in ipsis): QUI ergo non abstinere a peccatis, & non prosequuntur virtutes, illi non TIMENT Deum, teste Psalmista.

Tex. LABORES MANUUM TUARUM QUIA MANDUCABIS, BEATUS ES: idest, quia LABORES illos tuos (scilicet, abstinere a peccatis, & prosequi virtutes) fecisti libenter, tanquam esuriens ad manducandum panem justitiæ, ideo BEATUS ES. Porro, quid sit esurire panem justitiæ, addiscere potes ex illa insigni sententia Domini Joan. 4. *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus.*

Tex. ET BENE TIBI ERIT: scilicet, in æternum; eo quod digne, & laudabiliter ambulaveris in viis Dei, tanquam esuriens justiciam ejus.

Tex. UXOR TUA SICUT VITIS ABUNDANS, IN LATERIBUS DOMUS TUÆ: idest, UXOR TUA, si quam habueris, erit fertilis sicut vinea, quæ abundat in germine & palmitum, & uvarum, & dulcedinis ipsorum fructuum, qua omnes lætificantur.

Unde vitis (ut parabolice dicitur Judic. 9.) quibusdam respondit: *Numquid possum deferere vinum meum, quod lætificat Deum, & homines?* IN LATERIBUS, inquit, DOMUS TUÆ, idest, non ex adulterio, quod communiter fit IN LATERIBUS, idest, parietibus DOMUS alienæ, erit fertilis UXOR TUA: sed ex tuo maritali conjugio, quo generantur filii ex uxore intra parietes DOMUS TUÆ. Hoc est, fertilitas uxoris tuæ erit ex legitimo matrimonio, non autem ex fornicario, vel aliàs illegitimo concubitu.

Tex. FILII TUI SICUT NOVELLÆ OLIVARUM, IN CIRCUITU MENSÆ TUÆ. Idest, FILII ex illa uxore tua legitimi stabunt IN CIRCUITU tuo sive in mensa, sive in aliis negotiis, tanquam NOVELLÆ OLIVARUM, idest, alacres, pulchritudine præstantes, jucunditatem tibi, magnamque utilitatem, & gaudium afferentes. Si quæ etiam sit alia bona conditio novarum OLIVARUM, intendit Psalmista attribuire illam his bonis filiis in conspectu patris sui manentibus. Porro sub nomine prosperitatis hujus, quam viri reputant maximam (scilicet, habere uxorem fertilem, sed castam, & filios virtute multa præditos), Psalmista, tanquam a majori arguens, intendit comprehendere omnes alias corporales prosperitates. In signum hujus ipse, ac si de omnibus his prosperitatibus locutus fuisset, subjungit cum magna admiratione in

Tex. ECCE SIC BENEDICETUR HOMO, QUI TIMET DOMINUM. Ac si per illud, ECCE, dicat: Miror, & valde quidem, quod Deus tot, tantæque bonæ corporalia, implicite intenta sub nomine uxoris, & filiorum explicite posito, timentibus se contulerit, seu se collaturum promittat.

Tex.

Descriptio
timentis
Deum.

Nota, &
sequere
sententiã
Christi.

De signis
& legitima
genera-
tionis,
& bonorum
filiorum.

Tex. BENEDICAT TIBI DOMINUS EX SION: ET VIDEAS BONA JERUSALEM OMNIBUS DIEBUS VITÆ TUÆ. Idest, BENEDICAT TIBI DOMINUS habitans in SION, idest, in cœlis, ut in superna JERUSALEM salveris, ibique in æternum VIDEAS omnia BONA ejus, quæ scilicet sunt majestas Dei clare visa: licet enim ibi sint plurima BONA particularia, scilicet, Angeli secundum ordines novem distincti, alique Sancti omnes; tamen sola Dei majestas est omne bonum illius civitatis JERUSALEM, juxta illud ad Moysen Exod. 33. *Ostendam omne bonum tibi.* Ecce igitur, quod Propheta per hoc, quod nunc transit ad benedictionem Dei de spiritualibus, insinuat, locutionem suam, de benedictionibus præmissam, benedictiones prosperitatum, solummodo corporalium continere.

Tex. ET VIDEAS FILIOS FILIORUM TUORUM, PACEM SUPER ISRAEL: idest, ut etiam cognatos tuos ibidem salvatos, & per consequens simile quoscumque alios beatos, VIDEAS: item quoque PACEM immensam SUPER totum ISRAEL, idest, super omnes, & singulos beatos ibi ad plenum regnare cognoscas. Denique porro notandum, quod in visione tantum majestatis Dei consistit essentialis Sanctorum beatitudo; in reliquorum autem visione accidentalis quodammodo proportionaliter: ut scilicet gaudium majus habeas de visione B. Matris Dei Virginis Mariæ, quam de visione Angelorum; & horum majus, quam Apostolorum; & horum majus, quam aliorum Martyrum; & sic de cæterorum visione proportionaliter discurre.

De visione Sanctorum, nota bene.



Psalms CXXVIII.

Sæpe expugnaverunt me a juventute mea, dicat nunc Israel.

Sæpe expugnaverunt me a juventute mea: etenim non potuerunt mihi.

Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores: prolongaverunt iniquitatem suam.

Dominus justus concidit cervices peccatorum: confundantur, & convertantur retrorsum omnes, qui oderunt Sion.

Fiant sicut fœnum tectorum: quod priusquam evellatur, exaruit:

De quo non implevit manum suam qui metit, & sinum suum qui manipulos colligit.

Et non dixerunt qui præteribant: Benedictio Domini super vos: benediximus vobis in nomine Domini.



ISRÆEL, idest, populus Judaicus erat antiquitus Ecclesia. Dei veri, cognoscens, colens, adorans, cum, ipsique serviens; juxta illud Psalmi 75. *Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus.* Fuit hic populus in principio juventutis suæ multipliciter afflictus ab aliis nationibus, maxime autem a Pharaone, ut patet in Genes., Exod., Deuteronom., Josue, Judic. Et tamen, omnibus inimicis auxilio divino devictis, ipse populus non solum remansit sanus, & vivus, sed etiam plurimum exaltatus in pacifica habitatione nobilissimæ civitatis Jerusalem, cum ejus suburbiis; maxime vero tempore Regis David, & Salomonis, antequam ad idololatriam Salomon, propter alienigenas mulieres a se ardentissimo amore dilectas, declinaret (2. Reg., & 3.) Propterea igitur Psalmista de isto ISRAEL hæc, & similia considerans, quasi de se ipso tandem victorioso lætabundus clamat: SÆPE EXPUGNAVERUNT ME A JUVENTUTE MEA: ETENIM NON POTUERUNT MIHI: hoc est, EXPUGNAVERUNT corporaliter occidendo aliquos particulares Israelitas; sed NON POTUERUNT universum Israelem extinguere; ideo dicit MIHI, idest, NON POTUERUNT MIHI inferre illud damnum, quod principaliter volebant, idest, ulti-

mum, & universale exterminium; illud videlicet, quod ipsi expresserunt dicentes ad invicem Psal. 82. *Venite, & disperdamus eos de gente, & non memoretur nomen Israel ultra.* Intentum principale in prædictis de populo Israelitico sermonibus, quod habebat Prophetæ, est loqui de Christi Ecclesia, significata ab illa antiqua, juxta illud Rom. 10. *Finit legis Christus*, idest, dicta Prophetarum divinæ legis referuntur principaliter ad dies Messiae, qui est Christus, tanquam ad suum præcipuum finem. David ergo, cum sit legis divinæ Prophetæ, intendit principaliter sua dicta referre ad Ecclesiam ab illa figurali antiqua præfiguratam, quæ est Ecclesia Christi. Postquam igitur Psalmista in spiritu prophetico præcognoverat & ipsius Ecclesiæ tribulationes, & ejusdem contra tribulantes inimicos gloriosas victorias, exclamavit ad ipsam militantem Ecclesiam cum gaudio: SÆPE EXPUGNAVERUNT ME A JUVENTUTE MEA, DICAT NUNC ISRAEL (idest, Ecclesia videns Deum per fidem): SÆPE EXPUGNAVERUNT ME: ETENIM NON POTUERUNT MIHI. Certe si videris tot millia martyrum pro Christo in toto terrarum orbe per tyrannos occisorum, conclamabis, Prophetam meritissime dicere, quod Christiana Ecclesia fuit A JUVENTUTE sua corporaliter sæpius expugnata, Porro, centena-

*De innumera-
bili-
tate mar-
tyrum.*

tenaria, milliaria, & in immensum plusquam milliaria, fuisse Sanctorum illorum martyria, cognosces, si videris Ecclesiasticas historias, in Eusebio Cæsariensi, in Summa Conciliorum de multis primis Pontificibus Romanis, in Martyrologio item Romano, in &c. ita ut (dicente Beato Hieronymo, secundum quosdam) singulis diebus per totum annum posset celebrari festivitas decem millium martyrum.

Tex. ET ENIM NON POTUERUNT MIHI: idest, in damnum meum. Quodcumque siquidem tormentorum mortalium genus, quod intulerunt tyranni ipsis Ecclesie filiis, cessit in Ecclesie utilitatem; tantum abest, ut in ejus damnum finaliter cesserit. Nonne martyres occisi ascenderunt in coelum? & ad mortem unius martyris plures in bonum ædificati ad Deum convertebantur? Non ergo diminuta est Ecclesia ex morte suorum martyrum, sed aucta, magisque in admirationem populorum, etiam infidelium, honorificata, & exaltata. Quis fecit ista Ecclesie mirabilia? Dominus Deus, ut dicit Propheta ipse in textu: *Dominus concidit cervices peccatorum*: modo, scilicet, declarato concidet illas, & in infernum quoque eosdem peccatores damnando. Quod autem de tyrannis Ecclesiam Dei persequentibus dictum est, cointellige tu esse proportionaliter dictum de hæreticis, tum præteritis, tum præsentibus, tum futuris; cum & ipsi variis modis persequantur Ecclesiam Dei Catholicam, & Apostolicam. Desimilibus enim fit (ut dicit Philosophus), & tu facere debes idem judicium.

Tex. SUPRA DORSUM MEUM FABRICAVERUNT PECCATORES: idest, maligna multa fabricando, cogitaverunt adversum me; quæ & posuerunt SUPRA DORSUM MEUM, ut ea portarem, cum tamen essent importabilia. Quanta ergo fuerint ea, quæ tyranni cogitaverunt facere, & fecerunt contra martyres, declarat Psalmista, cum dicit, ipsa secundum se fuisse importabilia, idest, SUPRA humanas vires illorum Sanctorum. Ergo sine auxilio speciali divino non potuissent martyres illa portare, secundum Prophetam: id quod diffusius aperit etiam ex ore ipsorum dicentium Psal. 123. *Nisi quia Dominus erat in nobis &c.*

Tex. PROLONGAVERUNT INIQUITATEM SUAM: in damnationem, scilicet, perpetuam suipsorum. Quasi concludendo de omnibus Ecclesie persecutoribus, quem fructum ex suis contra ipsam malignantibus reportarint, Propheta dicat: Nihil inde reportarunt, nisi quod sic faciendo PROLONGAVERUNT INIQUITATEM, & consequenter damnationem SUAM. Quid est, PROLONGAVERUNT? Valde longam fecerunt, idest, thesaurizaverunt sibi vindictam in die iræ, & revelationis justii judicii Dei,

Rom. 2. Ideoque Psalmista, tanquam magnam, longissimamque illis pœnam assignans, subjungit hunc totum tex. *Dominus justus concidit cervices peccatorum: confundantur, & convertantur retrorsum omnes, qui oderunt Sion. Fiant sicut fœnum tectorum, quod priusquam evellatur, exaruit: de quo non implevit manum suam qui metit, & sinum suum qui manipulos colligit.*

Tex. DOMINUS JUSTUS CONCIDIT CERVICES PECCATORUM. Idest, ex justitia sua divina, quæ necessario semper est recta, DOMINUS motus concidet superbias eorum durissimas, & indomabiles. Ubi Psalmista tacite insinuat, radicem primam odii, quo persequiebantur Ecclesiam, fuisse durissimam, arrogantissimamque superbiam eorum, a qua persuasi, nolebant se per obedientiam sanctæ Ecclesie mandatis subiacere, nec ullo modo ipsius doctrinam de fide, & moribus recipere; immo (quod pejus est) ex eadem superbia moti volebant eam, veluti vehementer inimicam, impugnare totis viribus, quo ad omnia ejus decreta, ordinationes, atque doctrinas. Verum has peccatorum, tam impiorum, CERVICES DOMINUS CONCIDIT, quia omnis qui se exaltat, humiliabitur, Luc. 14.

Tex. CONFUNDANTUR, ET CONVERTANTUR RETRORSUM OMNES, QUI ODERUNT SION: scilicet, Ecclesiam speculantem nunc Deum per fidem, postea (si decedat in Dei gratia) per gloriam sempiternam. Quid est, CONVERTANTUR RETRORSUM? A persecutione, qua me persequébantur, desistant totaliter: utpote ab ante, quo faciem suam tenebant erga me ipsum, dum me persequerentur, conversi ad retro, fugientes scilicet præ confusione, volvendo mihi non faciem, ut prius, sed tergum. Hoc enim verbum, CONVERTANTUR RETRORSUM, aperuit idem Psalmista, cum dixit Domino Psal. 17. *Inimicos meos dedisti mihi dorsum*, idest, fecisti ut fugerent a me, volventes scilicet mihi dorsum, seu (quod idem est) conversi RETRORSUM ab itinere, quo ad me persequendum directe veniebant. Item, inquit, CONFUNDANTUR, ET CONVERTANTUR RETRORSUM, idest, assimilentur præ hominibus, qui cognoscentes se esse confusos ab aliquibus, erubescunt, & illis confusione, & erubescencia abscondunt faciem suam, ne videantur; & sic convertuntur RETRORSUM a conspectu aliorum, & specialiter illorum se prius confundentium.

Tex. FIANT SICUT FœNUM TECTORUM, QUOD PRIUSQUAM EVELLATUR, EXARUIT: idest, FIANT infructuosi, & cito arescant opera eorum. Dicit siquidem B. Augustinus: *Fœnum tectorum est herba, quæ nascitur in tectis in solaris integulato: videtur in alto, & radicem*

De mirabilibus in Ecclesia a Deo factis.

De vindicta Dei contra hæreticos.

De fructu persecutionis Ecclesiam.

De superbia radice hæreticorum &c.

Quid sit converti retrorsum.

Cur pec-
catores si-
milentur
feno tecto-
rum?

dicem non habet. Quanto melius nasceretur hu-
milis, & lætius viresceret. Modo nascitur
altius ad celeriolem ariditatem: nondum e-
vulsus est, & aruit. Nondum (illi supra-
dicti peccatores) sunt finiti in iudicio Dei:
& jam non habent succum viriditatis. Atten-
dite opera ipsorum, & videte, quia aruerunt:
sed vivunt, & hic sunt: ergo nondum avulsi
sunt. Aruerunt, sed nondum avulsi sunt.
Hæc ille.

Mysticus
intellectus
feni tecto-
rum.

Tex. DE QUO NON IMPLEVIT MANUM
SUAM QUI METIT, NEC SINUM SUUM QUI
MANIPULOS COLLIGIT: quia scilicet tale
fœnum pro nihilo reputabitur a metente,
& a colligente MANIPULOS: sicuti revera
ad nihilum valet (ut ex B. Augustino ha-
beri potuit). Cæterum si ab hoc vero sen-
su litterali vis ascendere ad mysticum suo
tempore implendum, audi eundem Augu-
stinum dicentem: *Venient messor, qui (ut
dicit Dominus) sunt Angeli; sed non de il-
lis peccatoribus implent manipulos. Venturi
sunt enim messor, & collecturi sunt triticum
in borreum, & zizania alligabunt, & mit-
tent in ignem. Sic & fœnum tectorum expur-
gatur, & quicquid inde evellitur, in ignem
mittitur: quia & prius quam evelleretur,
aruit, & non inde implet messor manus.* Hæc
ille.

Tex. ET NON DIXERUNT QUI PRÆTE-

RIBANT: BENEDICTIO DOMINI SUPER
VOS: BENEDIXIMUS VOBIS IN NOMINE
DOMINI. Id est, viatores, QUI PRÆTERI-
BANT SUPER monumenta eorum, qui jam
finierant viam suam, scilicet, SUPER de-
functos, NON DIXERUNT aliquam oratio-
nem, qua impetrarent, quod BENEDICTIO
DOMINI veniret SUPER eos. Propter hanc
vitandam accusationem a Psalmista factam
contra prætereuntes SUPER mortuos sine
oratione pro eis ad Deum emissa, statue-
runt Sancti Pontifices, & Patres, ut ibi
transeuntes silentium de aliis rebus tene-
rent ad hunc finem sanctum, ut totum tem-
pus, quo pertransirent ibi, expenderetur
ab eis in orationibus, pro ipsis defunctis.
Potest etiam hic textus, NON DIXERUNT
QUI PRÆTERIBANT: BENEDICTIO DOMI-
NI SUPER VOS, applicari tanquam accu-
satio ad illos, qui videntes aliquam perso-
nam bona facientem (puta, visitare San-
ctorum Reliquias, Altaria, dicere Rosa-
rium Beatæ Virginis, & similia), ipsam
propter hoc parvi, immo nihili faciunt.
Quos, conformiter ad Psalmistam, accusa-
vit & Job dicens cap. 12. *Deridetur iusti
simplicitas.* Hi profecto simpliciū deriso-
res non dicunt eis (ut ex terminis patet):
BENEDICTIO DOMINI SUPER VOS: & BE-
NEDIXIMUS VOBIS IN NOMINE DOMINI.

Pro mor-
tuis.

Pro bona
simplicita-
te vivo-
rum.



Psalms CXXIX.

De profundis clamavi ad te Domine: Domine exaudi
vocem meam.

Fiant aures tuæ intendentes, in vocem deprecationis meæ.

Si iniquitates observaveris Domine, Domine quis
sustinebit?

Quia apud te propitiatio est: & propter legem tuam
sustinui te, Domine.

Sustinuit anima mea in verbo ejus: speravit anima mea
in Domino.

A custodia matutina usque ad noctem, speret Israel
in Domino.

Quia apud Dominum misericordia: & copiosa apud eum
redemptio.

Et ipse redimet Israel, ex omnibus iniquitatibus ejus.



DE PROFUNDIS peccatorum (ut facit Psalmista.) clamare ad Dominum, est magnum miraculum misericordiarum ipsius Dei erga taliter clamantem. Nam scriptum est Prov. 18.

Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit: ergo talis inter alia bona, quæ contemnit, ponit etiam Deum. Talis igitur, considerata conditione profunditatis peccatorum, contemnit clamare ad Deum: & consequenter ex maxima Dei misericordia in illo sit hoc miraculum, quod clamet ad Dominum. Transitur ergo a pessima conditione profundi peccatorum, quæ est, contemnere Deum, ad optimam illam conditionem misericordiæ divinæ, quæ est, sperando adjuvari a Deo, clamare ad ipsum: qui transitus non potest fieri ab ulla creatura, sed a solo Deo per miraculum, in creatura factum. Ex maximo igitur dono est, quod Psalmista, & quilibet peccator possit clamare ad Dominum; & tanto magis ex dono Dei est hoc, quanto plus in PROFUNDIS peccatorum fuerit antea ipse clamans. Quid vero iste clamaverit ad Deum, patet ex sequentibus.

Tex. DOMINE EXAUDI VOCEM MEAM: idest, concede mihi, quod a te postulo voce interna, vel etiam externa, scilicet, oratione mentali, vel etiam vocali.

Tex. FIANT AURES TUÆ INTENDENTES IN VOCEM DEPRECATIONIS MEÆ: idest,

vis auditus tui sit intenta ad vocem desiderii mei expressivam.

Tex. SI INIQUITATES OBSERVAVERIS DOMINE, DOMINE QUIS SUSTINEBIT? Idest, si omnia singillatim peccata, quæ utique ad plenum, a pueritia scilicet cujusque ad ipsius usque mortem observasti, observas, & observabis, per tuam de illis perfectissimam cognitionem: si, inquam, omnia illa per tuum iudicium OBSERVAVERIS, sine misericordia proportionaliter ad illorum magnitudinem magna, nullus poterit sustinere illud tuum iustitiæ tuæ rigorosum examen, & iudicii sententiam: hoc est, si absque misericordia omnes nostras mortales INIQUITATES judicaveris, QUIS salvabitur? QUIS non damnabitur? Non ergo sine magna causa urgente clamat pro quocumque filiorum suorum Ecclesia: Tremens factus sum ego, & timeo, dum discussio venerit, atque ventura ira. Discussionem dicit examen illud strictissimum, quod Deus faciet de unoquoque peccatore in die iudicii, sive particularis in hora mortis singulorum, sive generalis in fine sæculorum novissimo.

Tex. QUIA APUD TE PROPITIATIO EST: scilicet, Christus, qui est noster advocatus (1. Joa. 2.), & nostra PROPITIATIO (Concil. Trident. sess. 22. cap. 2.) apud Patrem: unde B. Augustinus hunc locum Psalmi exponens dicit: Quæ est ista propitiatio, nisi Sacrificium? Et quod est Sacrificium,

De maximo timore a peccatoribus habendo semper.

Quomodo quis clamet, & non clamet ad Deum de profundis peccatorum.

De Dei
propitia-
tione no-
tandum.

fictum, nisi quod pro nobis est oblatum, idest, sanguis innocentis fusus, qui delet omnia peccata nocentium? Pretium tantum datum redemit omnes captivos de manu captivantis inimici. Ergo est apud te propitiatio. Nam si non esset apud te propitiatio; si Judex solum esse velles, & misericors esse nolleres; quis sustineret? quis ante te staret, & diceret, innocens sum? quis staret in iudicio tuo? Spes ergo una est, quoniam apud te est propitiatio. Hæc ille.

Tex. ET PROPTER LEGEM TUAM SUSTINUI TE, DOMINE: quia, scilicet, lex tua est sancta, iusta, bona, & misericordia quadam suavi convertens animas (Psalm. 18.), ipsasque immaculatas faciens, cum sit ipsa etiam immaculata. Ego SUSTINUI TE, DOMINE, idest, a te non discessi, sed servivi tibi, expectans fiducialiter, quod promissisti servituis. Nota, Lector prudens, quod Propheta loquitur principaliter de lege nova Evangelii, figurata ab illa veteri. Sciebat enim, quod vetus, secundum suas vires solummodo, non poterat animas peccatis mortuas vivificare, immaculatasque reddere per Dei gratiam; quoniam non per Moysen, sed per Christum gratia facta est (Joa. 1.) Quando igitur vivificabat aliquos illa vetus, hoc faciebat in virtute legis Evangelicæ a se præsignificatæ, in quantum scilicet illi antiqui per rectam fidem in Christum venturum, novæ legis auctorem, ad observantiam legis veteris accedebant.

Quomodo
lex vetus
non vivi-
ficabat, &
vivifica-
bat?

Tex. SUSTINUIT ANIMA MEA IN VERBO EJUS: idest, expectans indubitanter, expectavi illud, quod VERBO tuo promissisti mihi. Id quod diffuse declarans B. Augustinus, exponendo dicit: Nemo sustinet, nisi qui nondum accepit quod promissum est. Nam si jam accepit, quid sustinet? Accepimus remissionem peccatorum; sed nobis promissum est regnum celorum. Debita nostra deleta sunt; sed merces nostra adhuc futura est: accepimus veniam; sed æternam vitam nondum tenemus; sed qui dedit veniam, ipse promissit & vitam æternam. Si verbum nostrum esset, deberemus timere: sed quia verbum Dei est, non fallit. Securi ergo speramus in verbo ejus, quod fallere non potest. Hæc ille.

Tex. SPERAVIT ANIMA MEA IN DOMINO: scilicet, indeclinabiliter, & spera-
secura (ut in supradictis ab ipso Augustino audivimus).

Tex. A CUSTODIA MATUTINA USQUE AD NOCTEM, SPERET ISRAEL IN DOMINO: idest, fidelis homo debet indeclinabiliter sperare IN DOMINO ab initio vitæ suæ USQUE AD mortem inclusive. Nam ISRAEL interpretatur videns Deum hic per veram fidem: CUSTODIA autem MATUTINA significat initium vitæ nostræ, quoniam tunc custodimur magis (ut patet) a parentibus, quam tempore postea sequenti: per NOCTEM vero quis dubitat significari mortem? Ne mireris, quod in vitæ initio possit quis habere fidem (ut Psalmista exhortatur:) quoniam potest circumcisionem accipere, quando infundebatur fides puero circumciso, non quidem ex vi circumcisionis, sed ex promissione Dei ad tale signum ex suo præcepto divino accedentis: baptizatis vero pueris dari fidem per vim Sacramenti illius, idest (ut dicit Doctor Angelicus, & Concil. Trident. sess. 7.) ex opere operato, nulli Christiano dubium, sed omni certissimum est.

De fide
puerorum
utriusque
legis.

Tex. QUIA APUD DOMINUM MISERICORDIA, ET COPIOSA APUD EUM REDEMPTIO. Quod totum, scilicet, Jesus crucifixus est. MISERICORDIA, inquam, ipse est APUD Patrem, ET COPIOSA pro nobis REDEMPTIO, non tantum quando in cruce pependit; sed etiam nunc in cælis, dum sedet ad ejus dexteram, juxta illud Roman. 8. Christus Jesus..... qui est ad dexteram Dei..... interpellat pro nobis. & Hebr. 9. Introivit.... in ipsum cælum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis.

Christus
semper o-
ravir, &
orat pro
nobis.

Tex. ET IPSE REDIMET ISRAEL EX OMNIBUS INIQUITATIBUS EJUS: quia, scilicet, apud eum est magna misericordia, & copiosa redemptio. Nam iste Psalmi versiculus refertur & ad præcedentem de homine sperante in Domino, & ad subsequentem de remissione iniquitatum. Quia enim misericordia magna, & redemptio copiosa est apud Dominum; ideo & homo semper sperare debet in eo, ET IPSE REDIMET NOBIS OMNIBUS INIQUITATIBUS nostris.

Psalms CXXX.

Domine, non est exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei.

Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me. Si non humiliter sentiebam: sed exaltavi animam meam:

Sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea.

Speret Israel in Domino, ex hoc nunc, & usque in sæculum.



Humilitatis virtutem Psalmista per exemplum suum docet esse habendam primò interius, secundo exterius: interius quidem ibi: NON EST EXALTATUM COR MEUM: exterius

autem ibi: NEQUE ELATI SUNT OCULI MEI. Ac si brevius diceret: DOMINE, NEQUE interius, NEQUE exterius fui superbus, sed utrobique humilis: verumtamen, ut describeret directe humilitatem, & indirecte superbiam, diffusius locutus est Propheta: ut in textu: Quæ est sua descriptio de humili? COR humilis NON exaltatur; OCULI ejus non extolluntur: ipse NON ambulat IN MAGNIS, NEQUE IN MIRABILIBUS SUPER se. Ergo COR humilis se deprimat; OCULI ejus sunt submissi: ipse ambulat in parvis, & in inferioribus infra se. Quæ igitur, a contrario sensu, est descriptio de superbo? COR superbi exaltat seipsum; oculos portat sublimes: ipse superbus ambulat IN MAGNIS, ET IN MIRABILIBUS SUPER se (ut maxime præ cæteris faciunt hæretici). Vis videre, pro Psalmi hujus notitia ampliori, quomodo COR humilis seipsum deprimat, quomodo portet oculos demissos, quomodo ambulet IN parvis, & in inferioribus infra se? Audi Sanctum Benedictum, ut recitatur ab Angelico Doctore 2. 2. q. 161. ar. 6. Humilis est, corde, & corpore semper humilitatem ostendere, defixis in terram aspectibus; item ejus est, ut pauca verba, & rationabilia loquatur, non clamorosa voce: item, ut non sit facilis, aut promptus in risum: item, ut servet taciturnitatem usque ad interrogationem: item, ut credat, & pronunciet se omnibus viliorē: item, ut ad omnia indignum, & inutilem se confiteatur, & credat: item, ut cum obedientia subdat se majori: & per obedientiam in duris, & asperis complectatur patientiam: item, ut

Tom. IV.

voluntatem propriam non delectetur implere: item, ut Deum timeat, & memor sit omnium, quæ præcepit:

Ex his Sancti Benedicti in Regula sua de humilitate dictis potes amplam Psalmi expositionem recipere sic: DOMINE NON EST EXALTATUM COR MEUM: immo (ut affirmativa subintelligatur) apud me reputavi, me ex me esse omnibus viliorē. NEQUE ELATI SUNT OCULI MEI: immo eos in terram, tanquam semper moriturum me cogitans, defixos tenui; eosque ab inepta lætitia & risum, & cachinnorum, & aliarum similium vanitatum compescui. NEQUE AMBULAVI IN MAGNIS: immo ad omnia me, ut ex me, existimavi indignum, & inutilem: nec sum delectatus implere, tanquam aliquod ex se magnum, voluntatem meam. NEQUE AMBULAVI IN MIRABILIBUS SUPER ME: immo subdidi ME cum obedientia majoribus, si quos habuissem; etiam in asperis mandatis patientiam libenter amplectendo: & te Dominum meum timui super omnia; memorque fui devote omnium, quæ per legem tuam præcepisti mihi. Verisimile enim satis est, quod tam Sanctus Propheta David, cujus magnam sanctitatem prænunderet Dominus, dicendo Act. 13. Inveni ... virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas, quod, inquam, ipse David haberet de seipso omnem prædictum humilitatis sensum in suis Psalmi verbis illis: NON EST EXALTATUM COR MEUM &c.

Tex. SI NON HUMILITER SENTIEBAM: SED EXALTAVI ANIMAM MEAM: SICUT ABLACTATUS EST SUPER MATRE SUA, ITA RETRIBUTIO IN ANIMA MEA. Id est, SI NON SENTIEBAM in corde meo de me HUMILITER, SED superbiens me EXALTAVI, dispeream, extinguar, & miserrime moriar. Hoc in loco Psalmista, ut certius esse verum id, quod de sua humilitate

G g

te

Descriptio
humilis,
& superbi.

De vera
humilitate
notandum
bene.

De applica-
tione
S. Benedicti
ad Psalmum.

De noxia
ablaclatio-
ne notan-
dum.

Perfecta
humili-
tas.

tate dicit, ostendat, obstringit se maledi-
cto simili ablaclato a lacte ante debitum
tempus; quod est, ablaclari, SUPER MATRE
SUA, idest, dum adhuc indiget a MATRE
SUA portari manibus ejus. Manifestum e-
nim est, quod talis infantulus præ necessi-
tate famis, quæ non nisi a lacte sibi tunc
removeri potest, morietur. Nota illam
dictionem, SENTIEBAM: quod vera humi-
litas atque perfecta consistit in sentire
cordialiter de seipso humilia; unde ad eam
non sufficit, æstimare superficialiter, & con-
fiteri, seu cogitare leviter propriam vili-
tatem, indignitatem, & nihilitatem; sed
hæc de seipso in toto corde sentire, facit
verum perfectumque humilem. Denique
nota, quod ablaclari simpliciter, idest,
non indigere lacte, est bonum: quoniam,
hoc perfectorum est, qui cibo solido utun-

tur (ut dicitur Hebr. 5.): ablaclari au-
tem secundum quid, idest, cum quis indi-
get lacte (quod est, secundum Psalmistam,
ablaclari SUPER MATRE SUA), est pessimum,
utpote miseram mortem adducens.

TEX. SPERET ISRAEL IN DOMINO, EX
HOC NUNC, ET USQUE IN SÆCULUM.
Idest, semper, dum hic vivit, SPERET IN
EO. Quod declarans B. Augustinus, ait:
Non semper sæculi nomen significat hoc sæ-
culum, sed aliquando eternitatem: quæ duo-
bus modis intelligitur. Usque in æternum,
idest, aut semper sine fine, aut quousque ve-
niamus ad eternitatem. Hic ergo quomodo
intelligendam est? Quousque veniamus ad
eternitatem, speremus in Dominum Deum:
quia cum venerimus ad eternitatem, jam
spes non erit, sed ipsa res erit. Hæc ille.



Psalms CXXI.

Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus:

Sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob:

Si introiero in tabernaculum domus meæ, si ascendero
in lectum strati mei:

Si dederò somnum oculis meis, & palpebris meis
dormitationem,

Et requiem temporibus meis: donec inveniam locum
Domino, tabernaculum Deo Jacob.

Ecce audivimus eam in Ephrata: invenimus eam
in campis silvæ.

Introibimus in tabernaculum ejus: adorabimus in loco,
ubi steterunt pedes ejus.

Surge Domine in requiem tuam, tu & arca
sanctificationis tuæ.

Sacerdotes tui induantur justitiam: & Sancti
tui exultent.

Propter David servum tuum, non avertas faciem
Christi tui.

Juravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur
eam: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.

Meminisse Deum intelligit Scriptura, quando ipse producit aliquem effectum novum vel misericordiae (puta, cum beneficia confert alicui), vel justitiae (puta, cum punit aliquem):

non autem per illud Scriptura intelligit, mutationem aliquam de oblivione ad memoriam fieri in Deo, cum ipse, & sua de omnibus perfectissima scientia, sit omnino immutabilis. Dicit igitur ille tex. MEMENTO DOMINE DAVID, ET OMNIS MANSUETUDINIS EJUS: idest, benefac Davidi, & propter temetipsum, & propter mansuetudinem ejus a te sibi gratis donatam. Orat enim ipse David, tanquam sub alia persona loquens.

Tex. SICUT JURAVIT DOMINO, VOTUM VOVIT DEO JACOB: idest, Deo vivo, & vero. Sic enim antiquitus, ad differentiam Deorum alienorum, Deum verum significabant, dicendo Deum JACOB, vel Deum Israel, ex eo moti, quod ipse Deus di-

xerat Exod. 3. Ego sum . . . Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob. JURAVIT, inquit, DOMINO, VOTUM VOVIT: vide hic, quod votum est quoddam juramentum Deo factum a vovente.

Tex. SI INTROIERO IN TABERNACULUM DOMUS MEÆ, SI ASCENDERO IN LECTUM STRATI MEI: SI DEDERO SOMNUM Oculis meis, ET PALPEBRIS MEIS DORMITATIONEM, ET REQUIEM TEMPORIBUS MEIS; DONEC INVENIAM LOCUM DOMINO, TABERNACULUM DEO JACOB: idest, non intrabo TABERNACULUM DOMUS MEÆ, non ascendam IN LECTUM STRATI MEI, non dabo SOMNUM Oculis meis, ET PALPEBRIS MEIS DORMITATIONEM, ET REQUIEM horis temporum meorum; DONEC in meipso INVENIAM LOCUM DOMINO, TABERNACULUM DEO JACOB. Istud totum est firmissima resolutio, stabilissimum propositum, & solidissima deliberatio boni, & fidelis servi Dei (ut erat Psalmista): nolle, scilicet, semetipsum impedire de ali-

*Verus Dei
servus sic
faciat se
per.*

qua re quoquomodo abstractiva ab hoc optimo fine, qui est, invenire in conscientia sua LOCUM bene serviendi DOMINO, bene contemplandi ipsum, bene & hic, & in morte, & post mortem quiescendi in eo.

*Norma bona voten-
ribus da-
ta.*

Tex. SI INTROIERO IN TABERNACULUM DOMUS MEÆ &c. Potest & hic totus sequens contextus referri ad observantiam, voti præcedentis desiderandam continue, diligenterque inquirendam: ita ut ex Psalmista detur recta norma votentibus, quomodo, post votum Deo promissum, debeant semper, & ubique se habere. Expone igitur sic illos tex. SI INTROIERO IN TABERNACULUM DOMUS MEÆ: desiderabo, scilicet, tunc simulque inquiram rectum modum adimplendi votum, quod promisi Deo Jacob. Rursum, SI ASCENDERO IN LECTUM STRATI MEI: nec tunc, scilicet, obliviscar desiderare, & inquirere modum adimplendi votum illud. Rursum, SI DEDERO SOMNUM OCULIS MEIS, ET PALPEBRIS MEIS DORMITATIONEM: nec tunc, scilicet, obliviscar &c. ut supra. Rursum, SI DEDERO REQUIEM TEMPORIBUS MEIS: nec tunc, scilicet, obliviscar desiderare &c. ut supra.

Tex. DONEC INVENIAM LOCUM DOMINO, TABERNACULUM DEO JACOB: non, quiescam, scilicet, ab illis bonis de adimplerione voti desideris, simulque inquisitionibus, DONEC actualiter votum illud impleam; quoniam ejus impletio est invenire LOCUM DOMINO, & TABERNACULUM DEO JACOB. Habitat enim libenter cum his, qui reddunt ipsi Altissimo vota sua. (Psal. 49.): sicuti e contrario spiritus disciplinæ effugit fictum (Sap. 1.), idest, fugit ab eis, qui fictam habent disciplinam, qui scilicet non observant votum, quod bene promiserunt; sed illud faciunt fictum, idest vanum.

Tex. ECCE AUDIVIMUS EAM IN EPHRATA, INVENIMUS EAM IN CAMPIS SILVÆ: idest, eam sedem, seu locum (de quo prædixit Psalmista, *inventam locum Domino*) AUDIVIMUS IN speculo: & eundem locum INVENIMUS IN CAMPIS silvarum manifestatum. Nam B. Augustinus dicit, quod EPHRATA est verbum hebræum, latineque interpretatur speculum: item, quod speculum habet quamdam rationem imaginis, & propterea designat prophetiam, quia omnis prophetia est quædam imago futurorum: item, quod campi silvarum erant gentes incultæ, ubi erant vepres idololatriæ. Unde ultimo ex præmissis ita concludit: Quod AUDIVIMUS IN EPHRATA, INVENIMUS IN CAMPIS SILVÆ: idest, quod a Prophetis prædictum est in imagine Judæis, hoc manifestum est in fide Gentium. Ubi ergo fuerant vepres silvestres idololatriæ, ibi per bonam ipsarum conversionem INVENIMUS locum

*De magnitudine
hujus mi-
naculi no-
tandum.*

Domino, tabernaculum Deo Jacob. Totum hoc opus fuisse divinum miraculum non sine magna admiratione a nobis suscipiendum, connotavit Psalmista, præponendo in tex. ECCE. Per quod ECCE consignificat etiam gaudiosam jubilationem, quam habuit de conversione Gentium, a se in spiritu prophetico & prævisa, & ratione infallibilis certitudinis in præterito, quamvis futura post millia annorum esset, nobis prænuntiata.

Tex. INTROIBIMUS IN TABERNACULUM EJUS: scilicet, ut protegatur ab eo: hoc est, ut non confidamus in nobis, sed in Deo; nec simus nostri, sed Dei: & ut sic simus securi in tabernaculo illo ab inimicis nostris.

Tex. ADORABIMUS IN LOCO, UBI STETERUNT PEDES EJUS: scilicet, Dei. Nam locus ille factus est adorabilis ex contactu pedum ipsius Dei. Unde & in Exodo cap. 3. legimus, quod terra, ubi tunc stabat Moyses, erat sancta: & hoc procul dubio ex apparitione Dei in illa terra, seu loco. Hinc dicimus vere, quod Jerusalem, Galilæa, totaque Judæa, UBI STETERUNT PEDES Christi, visibiliter ibi conversantis, est terra sancta. Hinc quoque ex eodem Psalmista edocti confitemur, quod Crux, in qua sensibiliter Christus pependit, est veneratione suprema, quam Græci dicunt Latriam adorabilis, ex contactu, scilicet, sacratissimæ carnis Christi.

Tex. SURGE DOMINE IN REQUIEM TUAM, TU, ET ARCA SANCTIFICATIONIS TUE. Idest, SURGE TU, ut etiam ARCA, quam sanctificasti, surgat. Prophetico spiritu videns Psalmista Christum vere mortuum, & sepultum, loquitur ei, dicens: SURGE DOMINE ex somno mortis IN REQUIEM TUAM, idest, in gloriosum vitæ immortalis statum. Per me quondam dixisti Psal. 56. *Dormivi conturbatus*: idest, per multas passiones mihi illatas valde sensu meo conturbatus, tandem mortuus sum, & tanquam dormiens, in sepulchro positus: nunc, Domine Jesu, post conturbationem tantam exurge IN REQUIEM TUAM, quam, scilicet, tibi per passiones promeruisti. Impleta est igitur hæc prophetia tunc, quando Christus actualiter in corpore glorioso surrexit a mortuis, nunquam amplius moriturus: juxta illud Rom. 1. *Christus resurgens ex mortuis jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur*.

Arcam sanctificatam a Christo supra diximus (ex Beato Augustino, unde & præmissa habuimus) esse Ecclesiam Catholicam, & Apostolicam. De hac dixit Propheta, quod post resurrectionem Christi, virtute utique ejusdem, surrectura erat. Surgat per te, inquit, ARCA SANCTIFICATIONIS TUE: in hac Psalmistæ prophetia implicite subintel-

*De Resur-
rectione
Christi
prænun-
ciata.*

*De Ecclesia
propheta-
ta notan-
dum.*

intelliguntur inclusa omnia, quibus Christus usus est ad ædificandam hanc arcam, idest, Ecclesiam suam: puta, prædicatio suorum Apostolorum, sancta vitæ ipsorum exempla, miracula: deinde etiam pastores ipsius Ecclesiæ succedentes Apostolis ipsis, usque ad consummationem sæculi. **SANCTIFICATIONIS**, inquit, **TUÆ**. Quando, & quomodo eam sanctificavit Christus? Cum in cruce propter eam pendit: & pretio super quodcumque aliud incomparabili, idest, sanguine suo copioso, & pretiosissimo, eandem ab omnibus ejus inquinamentis mundavit; eidemque cælum, quo post mortem secum gloriosa, & in æternum permansura intraret, aperuit. Ad hæc enim significanda dicitur Apocalyp. 1. *Lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo: & Eph. 5. Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret.... ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi.*

Tex. **SACERDOTES TUI INDUANTUR JUSTITIAM**: scilicet, a te **INDUANTUR** illam; quia ipsi sine te non possunt a se indui. Quam **JUSTITIAM**? Illam, quæ sic describitur Levit. 21. *Sacerdotes Domini sancti erunt Deo suo: & non polluent nomen ejus.* Porro si de Sacerdotibus antiquæ Legis, qui nihil quasi erant, respectu Sacerdotum novi Testamenti, illud de sanctitate dicitur; quanto magis ipsa ibi descripta sanctitas debet inveniri in istius novæ Legis Sacerdotibus? Si illi, ex præcepto illo Dei, ad tantam **JUSTITIAM** induendam tenebantur; quid de obligatione ad idem præceptum pro tali justitia induenda dicemus, si ad istos **SACERDOTES** Evangelicos respiciamus? Obligatio utique major, justitia major, sanctitas item major in istis figuratis, quam in illis præfigurantibus, requiritur. Quod vero nihil fere illi essent respectu istorum (ut dicebamus), patet abundantissime ex iis rebus, quas utrique **SACERDOTES** offerunt. Nam illorum oblationes omnes erant de rebus terrenis, & materialibus; istorum autem præcipua oblatio est Deus Incarnatus; corpus, scilicet, Christi verum, anima ejus, sanguis verus, veraque ejusdem Divinitas. Plus igitur altior est una hæc oblatio cunctis antiquorum oblationibus, quàm cælum supremum, idest, Empyreum sit altius terræ partibus inferioribus. Cæterum, ut plenius de oblatione novi Testamenti præmissa, diffusiusque instruaris, vide sacrum Concilium Tridentinum sess.

13. capitulis, & canonibus suis, item sess. 22. cap. 1. 2. 5. & canon 1. 3. item sess. 23. cap. 1. 3. 4. Vide etiam de tali, tantaque oblatione fidelissimum Ecclesiæ Catholicæ Doctorem Sanctum Thomam in opusculo 57. lectione p. 2. 3. & 4.

Tex. **ET SANCTI TUI EXULTENT**. Idest, **SANCTI** a te facti **SANCTI**, ad te in quibuscumque suis operibus ordinati, per te in sanctitate custoditi, **EXULTENT** principaliter in corde, & postea in exteriori opere: non quidem exultatione sanctitatis diminutiva, sed ejusdem promotiva. De tali exultatione, quæ aliàs dicitur bonus ludus, vide Angelicum Doctorem 2. 2. q. 168. ar. 12. &c. & prudenter tene differentiam circumstantiarum ibi positarum pro ampliori expositione hujus Psalmi.

Tex. **PROPTER DAVID SERVUM TUUM NON AVERTAS FACIEM CHRISTI TUI**. Idest, **PROPTER** me miserum a tristitia per misericordiam tuam sublevandum, qui sum servus tuus, noli avertere a me **FACIEM CHRISTI** filii tui **Unigeniti**. **DAVID** enim miseriam suam ex peccatis adulterii & homicidii contractam considerans, tristabatur timendo, quod ex stirpe sua, in vindictam illorum peccatorum suorum, non nasceretur Messias; cujus tamen talem nativitatem ipse **DAVID** toto corde desiderabat. Unde Pater misericordiæ Deus, ad consolandum eum, exaudit humilem ejus orationem præmissam, promittendo eidem talem, quam exoptabat, nativitatem Messiae. Hinc est, quod ipse hoc agnoscens, nobis idipsam exultabundus sic manifestat in **tex.** **JURAVIT DOMINUS DAVID VERITATEM, ET NON FRUSTRABITUR EAM: DE FRUCTU VENTRIS TUI PONAM SUPER SEDEM TUAM**: idest, **DOMINUS**, ad divitias suæ pietatis mea peccata superantis ostendendas, **JURAVIT** mihi **DAVID VERITATEM** hanc infallibiliter implendam; quod **DE FRUCTU VENTRIS** mei nascetur rex Messias, quem ipse Deus ponet **SUPER SEDEM** meam, idest, excelsores super omnes reges, qui sunt sessuri quocumque tempore in regali mea sede. Et hoc est illud, quod Angelus, quasi Psalmistæ sensum declarans, dixit de Messia Beatæ Virgini ejus matri, Luc. 1. *Dabit illi Dominus Deus sedem David Patris ejus: &* ut simul declararet, quod ipse Messias erit super omnes reges (ut Psal. mista prædixerat) subjunxit ibidem: *Regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis.*

*De bonæ,
& malæ
recreatione.*

De divitiis misericordiæ Dei notandum.

De oblationibus.

Si custodierint filii tui testamentum meum, & testimonia mea hæc, quæ docebo eos :

Et filii eorum usque in sæculum, sedebunt super sedem tuam.

Quoniam elegit Dominus Sion : elegit eam in habitationem sibi.

Hæc requies mea in sæculum sæculi : hic habitabo, quoniam elegi eam.

Viduam ejus benedicens benedicam : pauperes ejus faturabo panibus.

Sacerdotes ejus induam salutari : & Sancti ejus exultatione exultabunt.

Illuc producam cornu David, paravi lucernam Christo meo.

Inimicos ejus induam confusione : super ipsum autem effloreat sanctificatio mea.

V Ide differentiam inter promissionem Dei de Messia, & ejusdem promissionem de filiis aliis. De promittente siquidem Messiam Davidi dicitur in *tex.* *Non frustrabitur eam*, idest, adimplebit in favorem ipsius Davidis promissionem de Messia, quibuscumque in contrarium non obstantibus. Promittens verò Deus de aliis, conditionem apponit dicens: SI CUSTODIERINT, SEDEBUNT SUPER SEDEM TUAM, idest, regnabunt: ergo SI NON CUSTODIERINT, non regnabunt: Regnabit igitur infallibiliter, & semper per veram fidem Christus, SUPER SEDEM David, quæ est Ecclesia: non obstantibus quibuscumque infidelibus, maximeque hæreticis, in contrarium, sive voce, sive scripto, sive hypocrisi, sive quocumque alio modo.

Tota vita Christi est nostra magistra.
Tex. QUÆ DOCEBO EOS: scilicet, tripliciter: lege videlicet naturali, & lege scripta, & meæ vitæ corporeæ exemplis. Nam lex naturalis, idest, insita mentibus nostris naturaliter (ut habetur Rom. 2. *Ipsi sunt sibi lex*) notificabat nobis voluntatem Dei, quæ hic vocatur TESTAMENTUM, ET TESTIMONIA ejus. Similiter lex scripta, sed diffusius, & apertius, nobis eandem manifestabat. Melius tamen per vitæ Christi exempla nobis, quid vellet Deus, indicatum est. Experimentali enim doctrina tunc docuit Christus plenarie omnia illa, quæ ad salutem nostram pertinent: & hoc est, docere voluntatem Dei: quo-

niam (ut inquit Apostolus 1. Thess. 4.) *est voluntas Dei sanctificatio nostra*; ut, scilicet, omnia ad salutem nostram pertinentia custodiamus usque in finem.

Tex. ET FILII EORUM USQUE IN SÆCULUM, SEDEBUNT SUPER SEDEM TUAM: propter merita, scilicet, patrum suorum præcedentium. Nisi forsitan isti eorum FILII postea ponant obicem, male vivendo. Non tamen propter hoc tunc fieret, quod merita suorum patrum, quantum est de se, non obtinissent ipsis filiis, quod sederent SUPER SEDEM Davidis USQUE IN SÆCULUM.

Tex. QUONIAM ELEGIT DOMINUS SION, ELEGIT EAM IN HABITATIONEM SIBI: idest, ratio omnium præmissorum bonorum de filiis &c. est electio Dei. Quia enim ELEGIT Deus & ut custodirent legem ipsius, & ut sederent super sedem Davidis tempore diuturno: propterea ipsi legem divinam custodierunt, & super sedem sui Patris diu sederunt. ELEGIT, inquit, EAM IN HABITATIONEM SIBI: idest, ELEGIT Ecclesiam, nomine SION hic designatam, pro sua habitatione. QUONIAM igitur electio Dei non potest in vanum cadere, cum Deus sit omnipotens; ideo (velint nolint infideles, & hæretici) Deus semper habitabit in Ecclesia Catholica, non quia principaliter ipsa meruit, sed quia ipse sic ELEGIT: unde clarius sequitur sententia Domini in *tex.* HÆC REQUIES MEA IN SÆCULUM SÆCULI (idest, semper): HIC HABITABIT.

*Retunditur a Psal-
mista su-
perbia Pe-
lagii.*

BITABO, QUONIAM ELEGI EAM. Pro arrogantia superbiorum confundenda notabis pro semper hanc rationem: **QUONIAM ELEGI EAM.**

Tex. VIDUAM EJUS BENEDICENS BENEDICAM: quoniam, scilicet, sic elegi eam. Vidua est Ecclesia: quia sponsum suum Christum non habet nunc visibiliter conversantem secum in terris. **BENEDICENS,** inquit, **BENEDICAM:** hoc est, & benedictionibus plurimis eam replebo, & indeficiens ero in benedicens eam.

Tex. PAUPERES EJUS SATURABO PANIBUS: quoniam, scilicet, sic elegi. Ecclesie filii dicuntur hic **PAUPERES:** quoniam proprium sensum non tenent in fide, & moribus; sed totaliter sensum suae matris Ecclesiae. Propter hoc dicuntur abnegasse semetipsos (juxta praeceptum Christi, Luc. 9. *Qui vult venire post me, abneget semetipsum*); & esse de numero pusillorum (juxta dictum Domini de filiis suis Luc. 13. *Nolite timere pusillus grex*, item Matt. 18. *Unum de pusillis istis, qui in me credunt*.)

Tex. SACERDOTES EJUS INDUAM SALUTARI: quoniam, scilicet, sic elegi. Induit Deus SALUTARI SACERDOTES Ecclesiae, quando facit eos esse conformes in omnibus Christo Salvatori nostro; servando, videlicet, omnia, quae ipse Salvator servanda docuit & verbis, & exemplis.

Tex. ET SANCTI EJUS EXULTATIONE EXULTABUNT: quoniam, scilicet, sic ego elegi. Repetenda semper est haec particula, pro reddenda ratione omnium, & singulorum bonorum nostrorum à Psalmista praemissorum: ad ostensionem hujus veritatis, quod, scilicet, singula bona nostra non ex nobis (contra haeresim Pelagii), sed ex

dono gratuito Dei sic eligentis sunt. Porro de illa Sanctorum EXULTATIONE, ad differentiam ineptae exultationis, vide supra in tex. *Sancti tui exultent*.

Tex. ILLUC PRODUCAM CORNU DAVID: idest, (ut docet Beatus Augustinus) altitudinem DAVID. CORNU siquidem est altius carne. Altitudinem, inquam, non carnalem, sed spiritualement. Et quae est altitudo spiritualis? Praesumere de Christo, non de nobis; confidere in Christo, non in nobis; bona nostra attribuere Christo, non nobis, dicendo: Ego, ut ex me, bonum benefacio: dicendum est enim: Ego, ut ex gratuita Dei misericordia motus, atque adjutus, bonum facio, & bene. Sic enim paratur lucerna veritatis splendidae CHRISTO (ut habeturex textu sequenti), & effugatur tenebra obscurissimae falsitatis.

Tex. INIMICOS EJUS INDUAM CONFUSIONE: SUPER IPSUM AUTEM EFFLOREBIT SANCTIFICATIO MEA. Idest, INIMICOS Christi, quicumque, & quomodocumque sint illi, ego confundam totaliter: & faciam simul, quod SUPER IPSUM Christum effloreat sacrosancta benedictio MEA. Prophetiam hanc viderunt antecessores nostri Patres adimpletam de Christi inimicis, Simone Mago, Ario, Sabellio, similibusque haereticis: vidimus & nos adimpletam de Luthero, Calvino, Bucero: videbunt quoque successores nostri adimplendam illam de omnibus Antichristis venturis in mundum: quoniam arescent, tanquam fenum tectorum, de quo non implevit manum suam qui metit, & sinum suum qui manipulos colligit. Vide hujus expolitionem, supra Psalm. 128.

Prophetia
de haereticis,
paganis &c.



Psalms CXXXII.

Ecce quam bonum, & quam jucundum, habitare fratres
in unum:

Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam,
barbam Aaron:

Quod descendit in oram vestimenti ejus: sicut ros
Hermon, qui descendit in montem Sion.

Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem,
& vitam usque in sæculum.



Tanta, inquit, est bonitas, tantaque jucunditas hujus rei, scilicet, quod FRATRES habitent pacifice, seu concorditer IN UNUM, sentientes videlicet semper idipsum, sine ullius schismatis mixtura, ut possim hoc tamquam miraculum stupens, admirari potius, quam ad plenum explicare: hic est proprie sensus præmissi tex. ECCE QUAM BONUM ET QUAM JUCUNDUM HABITARE FRATRES IN UNUM. Est quidem JUCUNDUM istud BONUM non solum hominibus, & Angelis, sed etiam Deo. Nam sicut eum, qui inter FRATRES seminat discordias, Deus detestatur (Proverb. 17.), ita e contrario de fratribus in sanctam unitatem libenter convenientibus jucundatur, atque suo modo lætatur.

Tex. SICUT UNGUENTUM IN CAPITE: confortans, scilicet, & consolatione sua totum hominem refrigerans. Legimus in Evangelio, quod B. Maria Magdalena Domini nostri Jesu Christi caput unguento pretioso unxit: & quod ipsa capitis unctio multum fuit grata Domino, eique consolationem magnam attulit; mitigando ejus tristitiam quamdam ex consideratione mortis suæ terribilis conceptam. SICUT igitur ex unctio capitis unguento pretioso facta, confortatur totus homo, consolationem magnam inde accipiens; ita ex visione fratrum unanimiter simul conversantium consolationem multam accipiunt videntes; indeque etiam confortantur, tamquam bono illo exemplo excitati, ad instituendam, institutæque conservandam talem bonæ pacis unionem in suarum habitationum familiis.

Tex. QUOD DESCENDIT IN BARBAM, BARBAM AARON: QUOD DESCENDIT IN ORAM VESTIMENTI EJUS: idest, quod unguentum, scilicet, est tam copiosum, & ex ipsius bonitate fluidum, ut ad ungendum

hominem totum a capite usque ad pedes extendatur. Maximam igitur consolationem, & valde ad bonum diffusivam, afferre videntibus talem fratrum unionem, vult Psalmista per hanc longissimam unguenti extensionem significare.

Tex. SICUT ROS HERMON, QUI DESCENDIT IN MONTEM SION. Idest, præmissa fratrum cordialis unio procedit a rore divino, QUI DESCENDIT super illos fratres, qui ratione talis perfectionis suæ pacificæ merentur vocari mons cælestis SION. Tale quid docuit Beatus Augustinus, illum Psalmi textum sic exponendo: Hoc voluit intelligi, fratres mei, gratiam Dei esse, quod fratres habitent in unum: non ex suis viribus, non ex suis meritis, sed ex illius dono, sed ex illius gratia, sicut ros de caelo. Num enim terra sibi pluit? aut non quicquid genuerit, arescit, nisi pluvia desuper descendat? Dicit quodam loco in Psalmo: Pluviam voluntariam segregans Deus hereditati tuæ. Quare voluntariam? Quia non meritis nostris, sed illius voluntate: quid enim boni meruimus peccatores? ... Gratiam autem Dei Psalmista dicit rorem Hermon. Hermon est quidam mons disjunctus longe a Sion. Itaque mirum est, quod sic ait. Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion: cum mons Hermon sit longe disjunctus a Sion. Ergo aliquid in interpretatione Hermon quæramus. Hebræum nomen est Hermon: & interpretari dicitur lumen exaltatum. A Christo ergo ros. Nam nullum lumen exaltatum est, nisi Christus. Quomodo exaltatum? Primum in cruce, postea in caelo: Hæc ipse Augustinus. Ex quibus dic, & quod Psalmista non ad litteram, sed ad litteræ interpretationem respexit, quando locutus est de HERMON; & quod, ad similitudinem litteræ HERMON, Christus est disjunctus IN SION, quia cum dat gratiam ipsi SION, idest Ecclesiæ, non dat propter merita Ecclesiæ præcedentia con-

De uni-
versali
jucundi-
tate notā-
dum.

Contra
superbiam
arroganti-
am.

conjunctionem (sic enim dicitur disjunctus), sed propter infinitæ bonitatis suæ voluntatem (sic enim cum eadem SION dicitur conjunctus, cum influat super ipsam rorem salvificum gratis).

Tex. QUONIAM ILLIC MANDAVIT DOMINUS BENEDICTIONEM, ET VITAM USQUE IN SÆCULUM. Idest, QUONIAM DOMINUS BENEDICTIONEM præcepit esse, ET VITAM æternam ibi, ubi *fratres habitant corde, & corpore, & opere bono in unum*. Ibi etiam præcepit esse sibiipsum BENEDICTIONEM, idest, præcepit, ut illi *fratres benedicerent sine intermissione Dominum*. Nonne hoc ipsum videmus quotidie in monasteriis bene institutis, & administratis, ubi concorditer *habitant fratres in unum*? Ibi siquidem, & die, & nocte, horis sine intermissione constitutis, benedicunt Dominum, tum in Choro, tum in Missarum divinis Sacrificiis, tum in suis cellis, dormitoriis, refectoriis, capitulis, & aliis locis. Numquid non etiam ibi legitur sacra Theologia, & ad ipsam ordinata Philosophia, assiduisque occupationibus, disputationibus, conferentiis, in præmissarum lectionum exercitiis versantur? Quantam, verò BENEDICTIONEM Domini contineant istæ commendabiles lectiones, cognoscere

poteris ex Concilio Tridentino sess. 5. c. 1. de Reformatione. Quantum quoque splendoris, & ornamenti (quod totum est benedictio, quam eis MANDAVIT DOMINUS) afferat Ecclesiæ fratrum habitatio *in unum*, discere ex eodem Concilio sess. 21. cap. de Regularibus, & Monialibus: ubi etiam addisces, quid verè sit *habitare fratres in unum*, ex cap. 1. 2. 3. præcipue, & quibusdam aliis consequenter.

Conciliū docet, quid sit habitare in unum.

II. MANDAVIT ILLIC BENEDICTIONEM, ET VITAM USQUE IN SÆCULUM: a tempore, scilicet, Apostolorum, quando credentes in unum habitabant, omnia habentes communia; quorum erat unum cor, & conversatio in Domino (Act. cap. 4.) ad cujus imitationem successerunt postea Regularium monasteria, quæ tanto odio habentur ab Antichristis, Apostolorum Christi inimicis, idest, ab hæreticis: MANDAVIT igitur ibi, ubi *fratres habitant modo præscripto in unum*, longam BENEDICTIONEM; cum a tempore Sanctorum Apostolorum usque ad hodiernum diem extenderit illam. Porro viventibus verè secundum regulam Apostolorum præmissam (Act. 4.) promittit Deus VITAM æternam in illo tex. ET VITAM USQUE IN SÆCULUM, idest (teste Beato Augustino) in æternum.

Maxima promissio.

De benedictionibus Domini super habitantes in unum.



Psalms CXXXIII.

Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini:
 Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.
 In noctibus extollite manus vestras in sancta,
 & benedicite Dominum.
 Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit coelum,
 & terram.



UNC, inquit, BENEDICITE DOMINUM: idest (ut Isaias Propheta dicit cap. 55.) *Quærite Dominum, dum inveniri potest.* Quod Psalmi monitum & Apostolus aliis verbis sic exposuit Gal. 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum.* Quid ergo est, BENEDICERE DOMINUM vere, proprie, & principaliter? Est operari bonum bene. Quid est NUNC? In præsentī vita: nam in alia vita non benedicunt DOMINUM meritorie (ut Psalmista intendit hic) existentes etiam in cœlis: licet assidue benedictionibus, ut fructibus beatitudinis suæ, benedicant ipsum DOMINUM.

Extra Ecclesiam nullus salus.

Tex. QUI STATIS IN DOMO DOMINI: idest, in Ecclesia Domini: sic enim Apostolus exponit, dicens 1. Tim. 3. *Ut scias, quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi.* Non ergo benedicere Dominum possunt (teste Psalmista) illi, qui sunt extra Ecclesiam Dei vivi: quales sunt hæretici, alique infideles, qui non stant in DOMO DOMINI. Et si aliquando vocibus ipsum benedicant, illa benedictio non est acceptabilis Deo, ideoque nec secundum intentionem Psalmistæ: immo est Deo ingrata, secundum illud non minus ad peccatores, quam infideles, dictum ab ipso Domino, Isaia 1. *Ne offeratis ultra sacrificium frustra: incensum abominatio est mihi... Festivitates alias non feram... Solemnitates vestras odit anima mea: facta sunt mihi molesta... Et cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos a vobis: & cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam.*

De latitudine charitatis.

Tex. IN ATRIIS DOMUS DEI NOSTRI. Idest, vos, qui statis IN ATRIIS istis, benedicite Dominum. Quid sunt ATRIA? Ampliora spatia DOMUS. Qui stat IN ATRIIS non angustatur, non premitur, quodammodo delectatur. Sta igitur in charitate, & stas IN ATRIIS: quoniam in charitate latitudo est, juxta illud Apostoli,

suam charitatem ad Corinthios ostendere volentis, 2. Cor. 6. *Ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est, & illud Psalmistæ Psal. 118. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum, idest, cum cordi meo infudisti charitatem.* Unde & charitatis latitudo tanta est, ut in mandata Dei ipsam extensam esse dicat idem Propheta Psal. 118. *Latum mandatum tuum nimis.* Denique notabis diligenter ex ordine textuum, quod qui non stat in Ecclesia, non potest stare in charitate. Ad hoc enim a contrario significandum Propheta prius dixit in tex. *Qui statis in domo Domini;* & postea subjunxit sequentem tex. *IN ATRIIS DOMUS DEI NOSTRI:* & revera sic est. Nam quomodo sine recta fide, quam non habet existens extra Ecclesiam, potest in hac vita haberi charitas? Nullo modo, juxta illud Hebr. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo:* cui tamen summopere placet charitas. Vide Angelicum Doctorem 1. 2. q. 65. art. 5.

Extra Ecclesiam non potest esse charitas.

Tex. IN NOCTIBUS EXTOLLITE MANUS VESTRAS IN SANCTA, ET BENEDICITE DOMINUM. Idest, in rebus adversis secundum se deprimentibus MANUS VESTRAS, vos faciendo violentiam vobis, & illis adversitatibus, EXTOLLITE MANUS VESTRAS ad SANCTA in coelo posita; & sic per Sanctorum illorum juvamen, & collaudationem, BENEDICITE & laudate DOMINUM. Vis exemplum, quo melius intelligas, quid sit IN NOCTIBUS BENEDICERE DOMINUM? Ecce Job, ecce Tobias. Quid fecit Job, amissis omnibus facultatibus, filiis, filiabus, & propria corporis sanitate? Elevavit manus suas ad Sanctum Sanctorum, idest, Deum; & libenter multipliciterque benedixit ipsum, ut patet in ejus libro cap. 1. 2. Quid fecit Tobias, amisso lumine suorum oculorum? Elevavit & ipse manus suas ad Sanctum Sanctorum; & cum magna humilitate benedixit illum, ut patet in libro ejus cap. 3. *Vade ergo, & tu fac similiter,* Luc. 10. *IN NOCTIBUS,* inquit,

inquit, BENEDICITE DOMINUM. Ad rem arduam, perfectionisque maximæ, invitat nos Propheta. In diebus, idest, in rebus prosperis, laudare Deum facile est, & fere omnes hoc faciunt: sed idipsum facere IN NOCTIBUS, idest, in adversitatibus, hoc opus, hic labor est: in cujus signum paucissimi sic operantur. Quia verò dies est læta, & nox est tristis; ideo congrue dies prosperitatem, & nox adversitatem significat.

Tex. BENEDICAT TE DOMINUS EX SION, QUI FECIT COELUM, ET TERRAM: idest, TE, qui recte, ut oportebat, laudasti ipsum. Ideo enim loquitur nunc in numero singulari, dicens TE: cum tamen in plurali prædixisset: *Benedicite vos*. Vult siquidem Propheta per hoc denotare, quod ex multis laudantibus Deum paucissimi (hoc est, vix unus), id quod significatur per *rex. TE*, cum ita laudant, ut mereantur ab ipso benedici. Dixit quidam sapiens (ut recitatur in Decretalibus, de collusionem detegenda in glossa cujusdam capituli) hanc veram sententiam: *Deus non est remunerator nominum, sed adverbiorum*. Quid est nomen? Jejunium, oratio, laus,

& quodcumque loco nominis materialiter accipitur, ut, servire Deo, laudare Deum, facere opus Dei. Quid est adverbium? Bene, recte, diligenter, convenienter, digne. Deus remunerat ne omnes, qui jejunant, qui orant, qui ipsum laudant, qui ipsi serviunt, qui faciunt opus ejus? Non, nisi adverbium, Bene, adjunxeris: solum enim remunerator est illorum, qui jejunant bene, qui orant bene, qui ipsum laudant bene, qui ipsi serviunt bene, qui opus ejus faciunt bene, idest, recte, digne, convenienter, diligenter. Numquid non per Jeremiam Prophetam dictum oppositum legis cap. 48., juxta vers. lxx. *Maledictus, qui facit opus Dei negligenter?* Ex hac igitur tremenda sententia dictum simul ab eodem existimato: Maledictus & qui Deum laudat negligenter, & qui Deo servit negligenter, & qui ipsum orat negligenter &c. Vidisti ergo ex præmissis, quantum valeant adverbia, tum in bonum, tum in malum. Sis igitur cautus, & prudens, ut de numero singulari, quem DOMINUS benedicit (ut Psalmista dixit), semper, & ubique inveniaris.

In exhortationibus prophetarum semper intelligitur adverbium, bene.

De remuneratione operum nostrorum nota vigilant.



Psalms CXXXIV.

Laudate nomen Domini, laudate servi Dominum.
 Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri:
 Laudate Dominum, quia bonus Dominus: psallite
 nomini ejus, quoniam suave.
 Quoniam Jacob elegit sibi Dominus, Israel
 in possessionem sibi.
 Quia ego cognovi, quod magnus est Dominus, & Deus
 noster præ omnibus diis.
 Omnia quaecumque voluit, Dominus fecit in coelo,
 in terra, in mari, & in omnibus abyssis.
 Educens nubes ab extremo terræ: fulgura
 in pluviam fecit.
 Qui producit ventos de thesauris suis: qui percussit
 primogenita Ægypti ab homine usque
 ad pecus.
 Et misit signa, & prodigia in medio tui, Ægypte:
 in Pharaonem, & in omnes servos ejus.



LAUDATE inquit, scilicet, bene: PSALLITE, scilicet, bene: unde pro semper notandum est, quod in omnibus exhortationibus Prophetarum, quorumcumque subintelligitur semper hoc adverbium *bene* (ut ex supradictis Psal. 133. versiculo ultimo colligi facile potest).

Omnia ad Deum pertinentia sunt multum honorabilia.

Tex. NOMEN DOMINI: idest, non solum personam DOMINI, sed etiam NOMEN ejus honorificate, & LAUDATE: majestatis enim tam altæ est Deus, ut omnia ad se ipsum pertinentia sint valde veneranda. Possumus etiam sic exponere, LAUDATE NOMEN DOMINI, idest, Christum; LAUDATE DOMINUM, idest, Patrem ejus. Nam (ut alibi annotavimus) Christus, quia nobis Patrem suum notificavit, dicitur NOMEN ejus: NOMEN siquidem, quasi notamen, eo quod notificat, dicitur.

Tex. QUI STATIS IN DOMO DOMINI, IN ATRIIS DOMUS DEI NOSTRI: idest, QUI STATIS IN Ecclesia DEI, & IN charitate DEI. Cætera ut supra Psal. 133. dicantur.

Tex. LAUDATE DOMINUM, QUIA BONUS

DOMINUS. Idest, de bonitate ipsius infinita, & in se, & erga vos beneficiis ostensa, LAUDATE Deum.

Tex. PSALLITE NOMINI EJUS, QUONIAM SUAVE: scilicet, QUONIAM & ipsum ei psallere est SUAVE, & nomen ejus est SUAVE: Nihil enim dulcius, quam servire Deo; quod hic dicitur psallere illi (Eccli. 23.) Nihil etiam suavius, quam Jesus Nazarenus Rex Judæorum; quod est plenum nomen EJUS per crucem triumphantis.

Tex. QUONIAM JACOB ELEGIT SIBI DOMINUM, ISRAEL IN POSSESSIONEM SIBI: idest, quia Judæos, JACOB, qui & ISRAEL est, propter descendentiam ab ipso, hic a Psalmista vocatos, ELEGIT sibi ipsi misericorditer DOMINUM IN hereditatem, & POSSESSIONEM: hoc est, ut maxima cura custodiret ipsos Judæos, tum in bonis operibus faciendis, tum a malis peccatorum, aliorumque inimicorum evitandis: sicut maximam curam adhiberi etiam ab hominibus videmus circa hereditates, & possessiones suas.

Tex. QUIA EGO COGNOVI, QUOD MAGNUS EST DOMINUS: scilicet, in bonitatis magnitudine incomprehensibili. Prævidit

Quid dulcius? Quid suavius?

Unde co-
gnoverit
Propheta,
quod Deus
sit opti-
mus.

Sit in spiritu prophetico Psalmista, quod
Judæi erant per crucifixionem occisuri Do-
minum ipsum humanatum; qui tamen in-
gratitudinem hanc Judæorum maximam
omnes ingrattudines longissime superexce-
dentem sciens, eosdem Judæos (ut di-
xit Psalmus) *elegit sibi* præ omnibus a-
liis hominibus. Bonitatem itaque Dei
tantam ad tantam Judæorum ingrattitu-
dinem præcognitam conferendo, exclamavit merito dicens: EGO COGNOVI QUOD
IN BONITATE MAXIMUS EST DOMINUS.

De diis
nota.

Tex. ET DEUS NOSTER PRÆ OMNIBUS
DIIS: scilicet, tum participative, tum
opinative dictis. Sancti omnes dicuntur
dii participative, juxta illud Psalmistæ
Psalm. 81. *Ego dixi: Diis estis, & filii Excelsi omnes*: quoniam participant suam deita-
tem, quæ ipsorum ineffabilis beatitudo est,
ab altissimo essentialiter Deo vivo, & ve-
ro. Opinative autem dii sunt dæmones,
apud falsissimam Paganorum opinionem;
juxta illud Psalmistæ Psalm. 95. *Omnes dii
gentium dæmonia*. DEUS igitur NOSTER,
cum sit essentialis, & verus DEUS, dicitur
jure optimo a Psalmista esse super omnes
deos.

De bonita-
te Dei in
creando.

Tex. OMNIA QUÆCUMQUE VOLUIT,
DOMINUS FECIT IN COELO, IN TERRA,
IN MARI, ET IN OMNIBUS ABYSSIS:
idest, OMNIA hæc, ubicumque sint, FECIT,
quia VOLUIT, idest, sola voluntate FECIT.
Nulla necessitate ductus, quasi quod neces-
saria sibiipsi, vel utilia essent: nullo labo-
re quomodocumque, aut qualitercumque,
fatigatus, quasi quod in faciendo tot, &
tanta, difficultatem aliquam habuerit:
nulla indigentia motus, quasi quod istis
creaturis a se factis, vel bonorum illarum
indigeret, FECIT. Immo (ut altius ma-
gnitudinem omnipotentiae, & bonitatis Dei
contemplemur) multas ex his creaturis a

se faciendis sibiipsi rebelles certissime co-
gnoscentes, & futuras earum rebelliones,
inobedientias, plurimasque ingrattudines,
sciens plenarie, non propter hoc retraxit
manum suam a creando illas, sed bonita-
tis, sapientiae, potentiaeque suæ mirabili
magnitudine volens vincere earum mali-
tiam prævisam, eas facere decrevit, & FE-
CIT. Nonne omnes Angelos apostaticos,
quos dæmonia nominamus, cognovit De-
us ab æterno? eorum quidem apostasiam
odio habuit, quia fuit justus; & tamen
eos bonos, quia ipse bonus est, creavit.
Quod autem de his malis Angelis audisti,
applica etiam ad omnes alias creaturas,
quæ Deo rebelles & fuerunt, & sunt, &
erunt.

Tex. EDUCENS NUBES AB EXTREMO
TERRÆ: FULGURA IN PLUVIAM FECIT:
scilicet ex ipsis nubibus FULGURA emittendo,
& post simul cum fulgoribus PLUVIAM super
terram descendere faciendo.

Tex. QUI PRODUCIT VENTOS DE THE-
SAURIS SUIS: idest, de locis, ubi tanquam
sub signaculo absconditi erant.

Tex. QUI PERCUSSIT PRIMOGENITA
ÆGYPTI, AB HOMINE USQUE AD PECUS:
ut, scilicet, patet in Exod. 11. 12.

Tex. ET MISIT SIGNA, ET PRODIGIA
IN MEDIO TUI ÆGYPTI, IN PHARAO-
NEM, ET IN OMNES SERVOS EJUS: ut,
scilicet, patet in Exod. 7. 8. 9. 10. 12. SI-
GNA sunt miracula minora; PRODIGIA
autem sunt miracula majora. IN MEDIO
TUI, inquit, ÆGYPTI: quia ab illis mi-
raculis terribilibus fuit exempta terra He-
bræorum (ut patet in locis Exodi nunc al-
legatis) ubi, videlicet, ipsi Hebræi seorsum
in quadam parte Ægypti habitabant. Ideo-
que, ad differentiam istius partis per fla-
gella miraculorum intactæ, dixit: IN ME-
DIO TUI.

De severi-
tate Dei
in punien-
do.

Qui percussit gentes multas: & occidit reges fortes:
 Schon regem Amorrhæorum, & Og regem Basan,
 & omnia regna Chanaan.

Et dedit terram eorum hæreditatem, hæreditatem Israel
 populo suo.

Domine, nomen tuum in æternum: Domine, memoriale
 tuum in generationem, & generationem.

Quia iudicabit Dominus populum suum: & in servis suis
 deprecabitur.

Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum
 hominum.

Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt.
 Aures habent, & non audient: neque enim est spiritus
 in ore ipsorum.

Similes illis fiant, qui faciunt ea: & omnes,
 qui confidunt in eis.

Domus Israel benedicite Domino: domus Aaron
 benedicite Domino.

Domus Levi benedicite Domino: qui timetis Dominum,
 benedicite Domino.

Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Ierusalem.

De uni-
 versali u-
 tilitate a
 nobis tra-
 benda ex
 Scriptu-
 ris.

HAs omnes percussiones, quas Domi-
 nus iuste intulit contra peccatores
 hic nominatos, legat prudens quis-
 quam in Exod. Levitic. Numer. Deuter.
 Josue: ubi ad longum narrantur, quæ hic
 compendiose a Psalmista tanguntur. Quia
 vero (ut ait Apostolus Rom. 15.) *quæcum-
 que scripta sunt, ad nostram doctrinam scrip-
 ta sunt*, audiamus Beatum Augustinum sic
 pro nostra doctrina hæc applicantem. *Quan-
 do tu vides quæ facta sunt in impios, ca-
 ve ne fiant in te. Ad hoc enim in illos fa-
 cta sunt, ut tu transires, & eos non imita-
 reris, & talia non patereris. Tu vide, quod
 flagellum Domini est super omnem carnem.*
*Ne putes, te non videri, quando peccas; ne
 putes, te contemni; ne putes, Dominum dormi-
 re. Attende exempla beneficiorum Dei, cum
 ea recolis: & cum vindictam Dei recolis,
 time. Omnipotens est & ad consolandum,
 & ad castigandum. Ideo ista sunt utilia, cum
 leguntur. Quando enim pius videt, quod pas-
 sus est impius, purgat se ab omni impietate;
 ne veniat & ipse in talem pœnam, talemque
 vindictam. Hæc ille.*

*Tex. ET DEDIT TERRAM EORUM HE-
 REDITATEM, HEREDITATEM ISRAEL PO-
 PULO SUO: ut, scilicet, patet in libris
 supra citatis.*

*Tex. DOMINE NOMEN TUUM IN ÆTER-
 NUM: scilicet, sit a nobis, & ab aliis om-
 nibus creaturis benedictum.*

*Tex. DOMINE MEMORIALE TUUM IN GE-
 NERATIONEM ET GENERATIONEM: idest,
 omnis per successionem quamcumque ge-
 neratio memor sit tui, tuorum iudiciorum,
 & operum mirabilium, quæ supra narravi.*

*Tex. QUIA JUDICABIT DOMINUS PO-
 PULUM SUUM, ET IN SERVIS SUIS DE-
 PRECABITUR: ideo, scilicet, sit ab omni-
 bus nomen ejus benedictum, & a cunctis
 generationibus cum admiratione magna me-
 moretur. Non ergo solum de præteritis
 (quæ enumeravimus), sed etiam de futu-
 ris beneficiis a Domino spe firma expecta-
 tis (quæ nunc in textu exprimuntur) De-
 um laudari vult Psalmista. Ex quo ejus de-
 siderio facile patet, quid nobis faciendum
 relinquatur erga Deum benefactorem no-
 strum.*

Tex.

Tex. SIMULACRA GENTIUM, ARGENTUM, ET AURUM, OPERA MANUUM HOMINUM. Scilicet, nihil aliud visibiliter sunt illa idola Gentilium, nisi AURUM, ET ARGENTUM, & opus ab hominibus manufactum. Introducit Psalmista hunc sermonem de SIMULACRIS GENTIUM, ut opposita, quæ de Deo vero dixerat, magis elucescant per comparisonem ad infirmitates, seu (ut ita dicam) nullitates ipsorum simulacrorum, juxta illam regulam: *Opposita juxta se posita magis elucescunt.* Denique cum alibi in Psalmo 95. legis, *omnes dii gentium demonia*, scito, non sibi contradicere Psalmistam; quoniam hic de visibilibus loquitur, ibi autem de invisibilibus: ac si aperte diceret: SIMULACRA GENTIUM, quo ad visibilia, sunt solummodo AURUM, ARGENTUM, & opus HOMINUM: eadem vero, quantum ad invisibilia, sunt demonia.

Tex. OS HABENT, ET NON LOQUENTUR; OCULOS HABENT, ET NON VIDEBUNT. AURES HABENT, ET NON AUDIENT: NEQUE ENIM EST SPIRITUS IN ORE IPSORUM: ut, scilicet, ex immediate dictis patet, quoniam *aurum & argentum, opusque hominum*, nec loqui, nec videre, nec audire, nec spiritum in ore suo habere possunt. Cætera, quæ hic pro noticia hujus Psalmi dicenda essent, vide in Ps. 113., ubi talia verba invenies. Porro ibidem notabis diligentissime anathemata a Concilio Nicæno II. in actione septima contra hæreticos fulminata; sed præcipue illud: *Quicumque sententias sacre Scripturæ de idolis contra venerandas imagines adducunt, anathema*: item illud: *Qui venerandas imagines idola appellant, anathema*: & illud: *Qui audent dicere, Ecclesiam Catholicam idola aliquando suscepisse, anathema.*

Tex. SIMILES ILLIS FIANTE, QUI FA-

CIUNT EA: ET OMNES, QUI CONFIDUNT IN HIS: ut, scilicet, in Psalmo 113. exponitur.

Tex. DOMUS ISRAEL BENEDICITE DOMINO: scilicet, propter tot, tantaque beneficia supradicta, vobis ab ipso gratis collata, & in speciali, propter præservationem a cultu simulacrorum infidelium gentium.

Tex. DOMUS AARON BENEDICITE DOMINO. DOMUS LEVI BENEDICITE DOMINO: scilicet, propter tot &c. ut supra. Mentionem vero specialem de domibus AARON, & LEVI facit: quia inter totum Israel, idest, inter omnes Judæos, aliquam præminentiam habebant; cum summus Sacerdos a Deo electus esset AARON, & tribus LEVI ad ministeria Dei particularia in templo esset electa (ut patet partim in libro Exod., & partim in libro Levitic.) Ideo etiam istæ DOMUS duæ invitantur a Psalmista specialiter ad benedicendum DOMINO, quia erant eidem magis obligatæ, quàm reliquæ tribus.

Tex. QUI TIMETIS DOMINUM, BENEDICITE DOMINO: quia, scilicet, acceptæ erunt Deo vestræ benedictiones. Sciebat Psalmista, quod in toto Israel, & Domibus Aaron, & Levi, erant multi timentes Deum, multique ipsum non timentes: & ideo, ut digniorem illorum partem magis speciatim honoraret, allocutus est hic timentes Deum. Quod etiam fecit, ut sic attraheret non timentes Deum ad timendum ipsum; & ut postea consequenter benedictiones istorum, quibus Deum laudant, fierent acceptæ Deo.

Tex. BENEDICTUS DOMINUS EX SION (idest, DOMINUS verus, utpote ex civitate David fidelis denominatus): QUI HABITAT IN JERUSALEM (scilicet, a se electa).

De causa laudandi Deum.

Dominus Sion, idem est, quod Dominus verus.

De anathematizatis hæreticis plurima.



Psalms CXXXV.

Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia ejus.

Confitemini Deo deorum: quoniam in æternum misericordia ejus.

Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum misericordia ejus,

Qui facit mirabilia magna solus: quoniam in æternum misericordia ejus.

Qui fecit cælos in intellectu: quoniam in æternum misericordia ejus.

Qui firmavit terram super aquas: quoniam in æternum misericordia ejus.

Qui fecit luminaria magna: quoniam in æternum misericordia ejus.

Solem in potestatem diei: quoniam in æternum misericordia ejus.

Lunam, & stellas in potestatem noctis: quoniam in æternum misericordia ejus.

Qui percussit Ægyptum cum primogenitis eorum: quoniam in æternum misericordia ejus.

Qui eduxit Israel de medio eorum: quoniam in æternum misericordia ejus.

In manu potenti, & brachio excelsa: quoniam in æternum misericordia ejus.



Intentio
Propheta
diligenter
notanda.

I ad Apocalypsis librum respiciatur, ubi dicitur cap. 19. *Vestitus erat veste aspersa sanguine: & vocatur nomen ejus, Verbum Dei ... Et habet in vestimento, & in femore suo scriptum: Rex regum, & Dominus dominantium*; oportet omnino dicere, quod iste Psalmus, cum sit de DEO DEORUM, & DOMINORUM (ut expresse dicitur in textu), totus loquitur ad litteram de Christo, cujus vestis fuit aspersa sanguine in passione, & cujus nomen (ut habetur Joan. 1.) est Verbum Dei Patris. Dicit igitur Propheta nobis, & omnibus aliis: CONFITEMINI

DOMINO, idest, Christo, QUONIAM est BONUS, QUONIAM IN SÆCULUM, idest, in æternum, MISERICORDIA EJUS. Hoc est, confessione & fidei, & peccatorum, & laudis CONFITEMINI Christo: QUONIAM, cum sit BONUS, misericordiaeque æterna plenus, acceptabit rectam fidem vestram, confirmando magis vos in ipsa; & dimittet vobis debita, idest, peccata vestra; & laudari a vobis non dedignabitur; immo vos, ut in laude sua de die in diem proficiatis, adjuvabit. Porro, contra superbiam, quæ semper insidiatur bonis operibus, ut pereant (ut inquit Beatus Augustinus in Regula) notandum vigilanter est, quod tri-

De malig-
nitate su-
perbia ca-
venda.

In Psalmum CXXXV.

249

triplex illa confessio, ad quam DOMINO offerendam Psalmista nos hortatur, nullam Deo utilitatem affert, sed totam solummodo nobis.

Tex. QUI FACIT MIRABILIA MAGNA SOLUS: quæ, scilicet, sunt supra naturam, 1. q. 105. art. 7. Nam, cum ipse SOLUS sit supra totum ordinem naturæ, sequitur necessario, quod nullus alius virtute sua possit facere miracula vera. Unde nec diabolus hoc potest (1. q. 114. art. 4.) nec Antichristus. Et cum Apostoli, alique Sancti vera miracula fecerunt, hæc non virtute sua, sed virtute Dei fecerunt.

Tex. QUI FECIT COELOS IN INTELLECTU: idest, secundum ideam IN INTELLECTU ipsius Dei existentem. Licet enim & COELOS, & terram, & aquas, & luminaria magna fecerit Deus in externa realitate (ut omnes videmus) juxta illud Sap. 1. Creavit ut essent omnia: tamen quia FECIT omnia secundum ideam ab INTELLECTU ejus præconceptam, juxta illud Boetii: *Mundum mente gerens, similique imagine formans*, ideo dicitur fecisse COELOS, & alia IN INTELLECTU. De Idæis, pro pleniori notitia hujus Psalmi, vide Angelicum Doctorem in 1. p. q. 15. ar. 1. 2. 3.

Tex. QUI FIRMAVIT TERRAM SUPER AQUAS: scilicet, apud AQUAS. Sic enim, quandoque accipitur illud SUPER, ut in sequenti Psalmo: *Super flumina Babylonis ... sedimus*. Si hoc in loco dicas: Quoniam, cum terra sit ultimum, idest, infimum elementum, & per consequens oporteat communiter eam esse infra AQUAS, non potest esse SUPER illas fundata, nisi modo prædi-

cto. SUPER quid ergo terra tam ponderosa est firmata, seu fundata? Respondet idem Propheta, dicens Domino Psal. 103. *Qui fundasti terram super stabilitatem suam: & hoc est magnum miraculum, quod tantum pondus terrarum fundetur solummodo SUPER stabilitatem suam, quæ tam firma, & fortis est, ut non inclinetur in sæculum, sæculi* (Psal. 103.)

Tex. QUI FECIT LUMINARIA MAGNA: scilicet, tum in corpore, tum in virtute: unum tamen illorum majus, alterum verò minus (Genes. 1.)

Tex. SOLEM IN POTESTATEM DIEI. LUNAM, ET STELLAS IN POTESTATEM NOCTIS: quantum, scilicet, ad virtutem influentiæ suæ super corpora inferiora; & quantum ad illa omnia, quæ narrantur Genes. 1., ut videlicet essent *in signa, & tempora, & dies, & annos, ut luceant in firmamento cæli, & illuminent terram, ut dividerent lucem, ac tenebras*.

Tex. QUI PERCUSSIT ÆGYPTUM CUM PRIMOGENITIS EORUM: scilicet, & in vindictam cordis indurati Pharaonis, atque suorum; & in magnum favorem Hebræorum. De his percussionebus speciatim narratis vide in Exod. capitulis multis: & subsequenter de his omnibus, quæ in textibus sequentibus Psalmista tanget.

Tex. ET EDUXIT ISRAEL DE MEDIO EORUM: scilicet, ipsos Israelitas multipliciter affligentium.

Tex. IN MANU POTENTI, ET BRACHIO EXCELSO: idest, in mirabilibus multis ab omnipotentia ipsius Dei factis.

Ad duo ordinabantur percussiones Ægypti.

De idæis intellectus divini.

De terra fundamēto mirabili.

Qui divisit mare rubrum in divisiones : quoniam
in æternum misericordia ejus.

Et eduxit Israel per medium ejus : quoniam in æternum
misericordia ejus.

Et excussit Pharaonem, & virtutem ejus in mari rubro :
quoniam in æternum misericordia ejus.

Qui traduxit populum suum per desertum : quoniam
in æternum misericordia ejus.

Qui percussit reges magnos : quoniam in æternum
misericordia ejus.

Et occidit reges fortes : quoniam in æternum
misericordia ejus.

Sehon regem Amorrhæorum : quoniam in æternum
misericordia ejus.

Et Og regem Basan : quoniam in æternum misericordia ejus.

Et dedit terram eorum hæreditatem : quoniam
in æternum misericordia ejus.

Hæreditatem Israel servo suo : quoniam in æternum
misericordia ejus.

Quia in humilitate nostra memor fuit nostri : quoniam
in æternum misericordia ejus.

Et redemit nos ab inimicis nostris : quoniam
in æternum misericordia ejus.

Qui dat escam omni carni : quoniam in æternum
misericordia ejus.

Confitemini Deo cœli : quoniam in æternum
misericordia ejus.

Confitemini Domino dominorum : quoniam
in æternum misericordia ejus.

De maxi-
ma chari-
tate Chri-
sti erga
Judaos.

EN supra, hic, & infra, quot &
quanta beneficia Christus, ex incom-
prehensibili sua charitate populo Ju-
dæorum fecit : a quo tamen se esse cruci-
figendum, nimisque etiam in suis Aposto-
lis, & servis odio insatiabili persequen-
dum semper, & ubique, certissima cogni-
tione præsciebat. Vere igitur in hoc pro-
posito exclamandum est illud Apostoli Ro-
man. 11. *O altitudo divitiarum sapientiæ,*
& charitatis Domini nostri Jesu Christi,
quam incomprehensibilia sunt judicia ejus,

*& investigabiles viæ viscerum ardentissimæ
charitatis illius ! Ac si dicatur : Admirari
quidem ista possumus, capere autem non
valemus. Accedamus igitur ad ipsorum be-
neficiorum narrationem in tex. QUI DI-
VISIT MARE RUBRUM IN DIVISIONES.
Divisio illa MARIS unica fuit (ut videtur
Exod. 15.), quæ tamen hic a Psalmista di-
citur DIVISIONES. Quantum enim ad exi-
stentiam facti fuit unica : sed quantum ad
existentiam effectus, quem Psalmista atten-
dit (ut ex sequenti mox textu constat) plu-
res*

res fuerunt. Quis fuit effectus? Quod ET EDUXIT ISRAEL per illam maris divisionem: ET EXCUSSIT PHARAONEM cum omni suæ virtutis exercitu per eandem divisionem. Quod vero proprie excusserit, idest, totum, totaliterque PHARAONEM nimia præsumptione vestitum flagello mordaci Deus expilaverit, patet consideranti Canticum illud Exod. 15. Cantemus Domino: gloriose enim &c.

Tex. QUI TRADUXIT POPULUM SUUM PER DESERTUM: mirabili, scilicet, & longanimi, variaque translatione diffuse narrata in Exod. Levit. Numer. Deuter.

Tex. QUI PERCUSSIT REGES MAGNOS: ET OCCIDIT REGES FORTES (scilicet, fortiores, quàm populus Israel). SEHON REGEM AMORRHÆORUM: ET OG REGEM BASAN: quando scilicet ipse Deus traducebat Israelitas per desertum, quoniam illæ GENTES, ET REGES contrariabantur Israelitis (ut patet in libris præmissis). ET DEDIT TERRAM EORUM HÆREDITATEM, HÆREDITATEM ISRAEL SERVO SUO; per veram, scilicet, fidem, & culturam, & professionem observationis mandatorum ejus. Illa autem repetitio, HÆREDITATEM, significat firmitatem, & magnam exultationem: ac si dictum sit: Illa hæreditas fuit firma, utpote a Deo decreta; & magnæ exultationis populo Israelitico causa etiam exitit.

Tex. QUIA IN HUMILITATE NOSTRA MEMOR FUIT NOSTRI. Idest, QUIA NOSTRI, qui eramus pauperes, & advenæ, & in terris inimicorum constituti (hoc totum erat humilitas, idest, miseria populi

istius) FUIT maximus benefactor, dando, scilicet, tantam hæreditatem, quam nunquam speraveramus.

Tex. ET REDEMIT NOS AB INIMICIS NOSTRIS: scilicet, fortissimis, ad quorum comparisonem nos quasi nihil fortitudinis habentes eramus.

Tex. QUI DAT ESCAM OMNI CARNI: qui, scilicet, Christus Deus, cibatur, & nutrit omnem carnem a principio mundi usque ad ejus finem. Nomine omnis carnis intellige omnia viventia. De Christo, ut Deus est, loquitur Propheta per totum Psalmum: sciebat enim, quod Christus, ut homo, nondum erat, cum esset nasciturus in senecta mundi ex B. Virgine. Christus itaque, idest, Unigenitus Dei Patris, si consideretur ut Deus est, semper fuit coæternus Patri: & sic accepit Christum Propheta in toto Psalmo. Ipse enim fecit cælos, luminaria magna, percussit Ægyptum, eduxit Israel de medio eorum, divisit mare rubrum, traduxit Israelem per desertum &c.

Tex. CONFITEMINI (scilicet, illa triplici confessione) DEO COELI: scilicet, & terræ, cum omnibus contentis in utrisque: verum a cælo, tanquam a nobiliori, denominationem hic facit Psalmista.

Tex. CONFITEMINI DOMINO DOMINORUM: QUONIAM IN ÆTERNUM MISERICORDIA EJUS: a qua, scilicet, ejusdem MISERICORDIA fit, & fiet, quod digne confiteamini ei. Magnam igitur misericordiam (teste Psalmista) facit Deus hominibus, quando præstat eis quod digne serviant sibiipsi DOMINO.

miseria accipitur.

Nota bene de misericordia Dei:

Humilitas quandoque non pro virtute, sed pro



Psalms CXXXVI.

Super flumina Babylonis, illic sedimus, & flevimus:
cum recordaremur Sion.

In salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra.
Quia illic interrogaverunt nos, qui captivos duxerunt
nos, verba cantionum: Et qui abduxerunt nos:

Hymnum cantate nobis de canticis Sion.

Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?

Si oblitus fuero tui, Jerusalem, oblivioni detur
dextera mea.

Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero
tui: Si non proposuero Jerusalem, in principio
lætitiæ meæ.



Lamentationem Judæorum in
Babylone propter illorum
peccata captivorum narratur
Psalmista, induit ipsorum
personam, dicens: SUPER FLU-
MINA BABYLONIS SEDIMUS,
ET FLEVIMUS &c. hoc est, in Babylonia, u-
bi est abundantia fluminum, captivi habi-
tavimus: & ibi existentes ploravimus mul-
tum, non solum quando duram nostram
captivitatem considerabamus, sed etiam
quando recordabamur sanctarum delicia-
rum in alma civitate Sion jam olim ha-
bitarum, & modo amissarum: hinc fle-
tus, hinc lacrymæ, hinc dolor, & suspi-
rium, juxta illud Boetii: *Miserum est, fuisse
felicem.*

Tex. IN SALICIBUS IN MEDIO EJUS
SUSPENDIMUS ORGANAM NOSTRA: scilicet,
instrumenta lætitiæ nostræ jam in Sion ha-
bitæ, puta, citharas, tympana, psalteria,
cymbala bene sonantia.

Tex. QUIA ILLIC INTERROGAVERUNT
NOS, QUI ABDUXERUNT NOS, VERBA CAN-
TIONUM: idest, ut cantaremus dulciter, si-
cut soliti fuimus in civitate nostra, IN-
TERROGAVERUNT NOS, idest, instantes a
nobis postulaverunt, sive tunc per illusi-
onem, sive simplici corde hoc ipsum po-
stularent. Verisimile siquidem est, quod il-
lorum nonnulli hoc dicerent, tanquam
illudentes nobis tunc miseris: aliqui autem
non fraudulenter, sed simpliciter id ipsum
quererent.

Tex. ET QUI CAPTIVOS DUXERUNT NOS

(dicebant scilicet,) **HYMNUM CANTATE
NOBIS DE CANTICIS SION;** patriæ, scili-
cet, vestræ, unde nos abduximus vos. Au-
dierant forsan aliquando isti Babylonii He-
bræos olim suavissime, tanquam per sym-
phoniam, & chorum cantantes in eorum
civitate SION: ideoque hoc nunc ab eis pe-
tebant, sive illudendo, sive aliter: ut su-
pradictum est.

Tex. QUOMODO CANTABIMUS CANTI-
CUM DOMINI IN TERRA ALIENA? Nullo,
scilicet, modo possumus præ tristitia hoc fa-
cere: sed nec debemus, ne videamur ter-
ram alienam pariformiter cum propria ho-
norare, canticisque soli civitati Sion con-
venientibus ornare. Cum enim locus, &
locatum debeant (teste Philosopho) esse
proportionata; absurditas maxima esset,
omniumque vere prudentium sano judicio
condemnabilis, velle locum Babylonis a-
lienum decorare canticis loco proprio Sion
debitis. Accedit ad hæc, temporum, per-
sonarumque importunitas non vulgaris, sed
magnipendenda: quod, videlicet, tempori-
bus tristitiæ, personisque in captivitatis
tristitia positis repugnant e diametro can-
tica solemnia. Quid Psalmista ad futura tem-
pora prophetando nos ex omnibus præmis-
sis docere voluit? Quod, quando in aliqua
terrarum parte ponitur suspensio a divinis,
seu (ut sacri Theologi vocant) interdictum,
ab Episcopo, vel (quod magis urget) a
summo Pontifice, debet ab interdictis ob-
servari: qui & ad contrarium consulentes
debent constantissime, ut isti captivi fece-
runt

*Quid sen-
tias Psal-
mista de
terra in-
terdicto
subjecta?*

runt, respondere: QUOMODO CANTABIMUS CANTICUM DOMINI IN TERRA ALIENA, scilicet, ab Ecclesiasticis officiis per interdictum separata? Non potest istud ullo modo licite fieri, propter rationes superius ab illis captivis adductas: quæ si ad hoc de Interdicto propositum applicentur, concludunt multo magis, quod IN TERRA per Interdictum ALIENA non licet Officia celebrare, quàm concluderat de TERRA Babylonis. Ut autem hanc veritatem melius agnoscas, & ad quot, quantaque animarum pericula certa seipsum evidenter exponant, non servantes Interdictum, possis apertius conspiciere; videas omnino Summam, quæ dicitur Armilla aurea, titul. Interdictum; & diligentissime per totum legas ibi: quoniam de re maximi ponderis pro salute conscientiarum tractatur.

Tex. SI OBLIVIS FUERO TUI JERUSALEM, OBLIVIONI DETUR DEXTERA MEA. Id est, si tuæ singularis dignitatis, o civitas JERUSALEM, OBLIVIS FUERO, non præferens te terræ alienæ in hoc, quod velim cantare canticum tibi soli debitum, in ipsa terra a te aliena; tunc OBLIVIONI apud te DETUR DEXTERA MEA, id est, tunc & tu obliviscaris mei, etiam quantum ad principalem salutem, quæ in textu dicitur

DEXTERA MEA. Nota bene, tu prudens Lector, hoc Psalmistæ captivos illos in loquendo repræsentantis juramentum per execrationem factum; & applica illud etiam contra non servantes interdictum, annuncians inde ipsis, quod apud JERUSALEM cœlestem, iuste vicissim pro demeritis eorum, dabuntur OBLIVIONI quantum ad salutem animarum æternam. Denique pro intelligentia textus adverte, pro eodem accipi hic JERUSALEM & Sion, quoniam intra eandem largam civitatem sunt.

Tex. ADHÆREAT LINGUA MEA FAUCIBUS MEIS, SI NON MEMINERO TUI: SI NON PROPOSUERO JERUSALEM, IN PRINCIPIO LÆTITIÆ MEÆ. Id est, SI NON MEMINERO TUI cum maximo gaudio, tunc ADHÆREAT LINGUA MEA FAUCIBUS MEIS, id est, sim privatus potentia, & usu loquendi. Etiam hoc est juramentum per execrationem factum: quod, quotiescumque fit, significat firmissimam jurantis deliberationem ad observandum id, de quo implendo sic jurat. Hinc universaliter habes, quod Judæi bonitatem veram habentes, in captivitate quacumque positi, corpore tantum, non autem mentis desiderio, distabant a sancta civitate JERUSALEM, ut patet de Tobia, Daniele, & similibus:

Argumentum juramentum, contra inobedientes Ecclesiæ.

Sic nos hic captivi, non distamus a cœlis.

Memor esto Domine filiorum Edom, in die Jerusalem: Qui dicunt: Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea.

Filia Babylonis misera: beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis.

Beatus, qui tenebit, & allidet parvulos tuos ad petram.

Psalmistæ petit a Deo vindictam justam contra persecutores civitatis JERUSALEM, id est Ecclesiæ: qui contra ipsam insatiabili odio concitati ad invicem ululantes dicebant: EXINANITE eam, EXINANITE USQUE AD FUNDAMENTUM IN EA. Dicit igitur ille in principio *tex.* MEMOR ESTO Domine FILIORUM EDM: id est, ostende, per effectum justissimæ contra ipsos vindictæ, te esse memorem FILIORUM EDM, id est, persecutorum Ecclesiæ tuæ. Quid est EDM? Idem, qui Esau frater, & malignus persecutor Patriarchæ Jacob. Qui ergo sunt filii EDM? Persecutores ipsius Jacob, & domus ejus, scilicet, Ecclesiæ Christi. Audisti enim in Evangelio, quod Archangelus Gabriel, loquens de Christi regno ad Beatam Virginem, dixit Luc. 1. *Regnabit in Domo Jacob in æternum.* Per domum ergo Jacob intellexit domum Dei vivi (2. Tim. 3.) hoc est, Ecclesiam,

in qua Christus regnat in æternum: hic, videlicet, per veram fidem, & post in cœlis per consummatam gloriam.

Tex. IN DIE JERUSALEM: scilicet, tunc saltem ostendes, te semper fuisse memorem FILIORUM EDM, ad puniendum eos. Quando, tunc? Cum ipsam JERUSALEM, id est, Ecclesiam tuam feceris clarescere IN DIE juventutis suæ. Ad vindictam enim maximam contra illos persecutores pertinebit, & hoc eisdem (si sapiunt) manifeste apparebit, quod tu, Domine, Ecclesiam post pueritiam suam, in qua, propter multitudinem, magnitudinem, & atrocitatem tormentorum ei a Tyrannis inflictorum, videbatur ad vespertinum nimis declinare, facias postea in tempore juventutis suæ, dejectis omnibus prædictorum persecutionibus, clarescere sicut in meridie. Numquid non & ipsamet Ecclesia castissima Sponsa Christi hoc de se contestata fuit?

Persecutores Ecclesiæ omnes vocantur filii Esau.

it? Utiq; nam dicebat Cantic. 1. *Nigra sum, sed formosa*. Quando nigra? In tempore pueritiæ, modo prædeclarato. Quando clara? seu (quod idem est) formosa? In tempore iuventutis; ut apparuit in excellenti pluralitate Sanctorum Doctorum. (puta, Hieronymi, Augustini, Thomæ Aquinatis), qui Ecclesiam sua multiplici sapientia, facientes in sacris Scripturis per via nobis, quæ prius obscura erant, illustrarunt.

Tex. QUI DICUNT. EXINANITE, EXINANITE USQUE AD FUNDAMENTUM IN EA; idest, eradicatæ, ad nihilum deducite; vanam prorsus eam esse, quibuscumque modis potestis, ostendite cum fundamento suo. Hæc omnia intenderunt simul contra Ecclesiam facere, & suis totis viribus fecerunt Pagani: Tollite, inquebant, Christianos de medio, nec sit amplius memoria eorum in terra, USQUE AD ECCLESIAE FUNDAMENTUM, qui Christus est, persecuti sunt eam; dicentes blasphemando multa mala de Christo (ut late patet in historiis sacris de Martyribus). Hoc siquidem FUNDAMENTUM IN ipsa Ecclesia positum, eandem mirabiliter sustentans intenderunt principaliter ab ea remove; ita quod non Martyres, non Ecclesiam, sed Christum in Ecclesia, & Christum in Martyribus sunt principaliter persecuti. Unde quando dicunt, USQUE AD FUNDAMENTUM IN EA; tunc explicant principalissimam intentionem suam. Christus igitur iure optimo, tamquam rem propriam agens, pugnat in Martyribus, & in aliis de Ecclesia, adversus illos filios Edom, ipsosque vincit.

Tex. FILIA BABYLONIS MISERA; quia, scilicet, contra Ecclesiam dixisti: Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea: hinc enim es antonomastice MISERA, idest, miserrima; tum quia sic dicendo peccasti maxime, tum quia in vanum talia di-

xisti, quoniam omnes portæ inferi (cujus tu una porta es) non prævalebunt adversus eam, Matth. 16. Filia (inquit B. Augustinus) Babylonis est idem, quod Babylon; sicut Jerusalem, & filia Jerusalem sunt idem; & Sion, & filia Sion pro eodem sumuntur: similiter dic de hoc nomine Ecclesia, & filia Ecclesie. Propter successionem enim hæ dicuntur filie: propter prælationem vero dicuntur matres, idest, Jerusalem, Sion, Ecclesia, Babylon.

Tex. BEATUS, QUI RETRIBUET TIBI RETRIBUTIONEM TUAM, QUAM RETRIBUISTI NOBIS. Idest, BEATUS, QUI RETRIBUET TIBI RETRIBUTIONEM CONTRARIAM illi retributioni, QUAM RETRIBUISTI NOBIS. Qualis est illa retributio, QUAM RETRIBUISTI NOBIS? Maligna (ut ex prædictis, de filiis Edom, patuit) quacumque alia malignitate peior: utpote suadens nobis, ut ab Ecclesia, & a Christo recedamus. Qualis igitur, ut ei contraria sit, debet esse retributio nostra, quam illi retribuamus? Optima, qua non possit alia esse melior: utpote quod Ecclesie, & Christo firmiter sine ulla intermissione, semper & ubique, perseveranter quoque usque in finem, adhæreamus; quibuscumque in contrarium non obstantibus. Et hoc est in sensu verborum, quod Psalmista subjungit in textu: BEATUS, QUI TENEBIT, ET ALLIDET PARVULOS TUOS AD PETRAM. Idest, BEATUS ille est, & semper erit, QUI PARVULOS suos appetitus, antequam in malum crescant, TENEBIT sub freno rectæ rationis, ipsosque, ut totaliter, quasi ex bona violentia tracti, moriantur, ALLIDET AD PETRAM, idest (testante Apostolo 1. Cor. 10.) ad Christum, Porro, istud in sumario sensu verborum quid est, nisi illud, quod de retributione bona, Babylonii contraria, supradiximus?

De Matre, & Filia, notandum.

De retributionibus notandum.

Christum principalius quam Ecclesiam persequuntur.



Psalms CXXXVII.

Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo: quoniam
audisti verba oris mei.

In conspectu Angelorum psallam tibi adorabo ad templum
sanctum tuum, & confitebor nomini tuo,

Super misericordia tua, & veritate tua: quoniam
magnificasti super omne, nomen sanctum tuum.

In quacumque die invocavero te, exaudi me: multiplicabis
in anima mea virtutem.



DE confessione laudis Psalmista tractaturus, dicit: CONFITEBOR TIBI DOMINE, non segniter, tanquam CORDE vagus, sed ferventer IN TOTO CORDE MEO spiritualiter congregatus. CONFITEBOR TIBI IN TOTO CORDE MEO, idest (ut ex alio Psal., nempe 145., expressum habemus) benedicet tibi anima mea quamdiu fuero, idest, in æternum, cum immortalis sit anima mea; & omnia simul interiora mea (Psal. 102.) nomen sanctum tuum benedicent. CONFITEBOR TIBI DOMINE IN TOTO CORDE MEO: si tamen talem fervidam confessionem mihi donare dignatus fueris, quia totus ego sine te nihil possum facere (Joan. 15.) CONFITEBOR TIBI IN TOTO CORDE MEO, idest (ut inquit Beatus Augustinus) totum cor meum in aram tuæ confessionis impono, holocaustum laudis tibi offero. Holocaustum enim dicitur sacrificium, ubi totum incenditur. Vide quemadmodum offerat holocaustum spirituale, qui dicit: Confitebor tibi Domine in toto corde meo. Totum, inquit, cor meum flamma tui amoris accendat. Nihil in me relinquatur mihi. Nec quo respiciam ad me ipsum remaneat: totus in te æstuem, totus in te ardeam, totus diligam te, tanquam inflammatus abs te. Hæc ille.

Tex. QUONIAM AUDISTI OMNIA VERBA ORIS MEI: scilicet, interioris primo, & exterioris secundo. Licet enim unicus actu simul Deus utraque VERBA, scilicet, cordis, & corporis, audiat; tamen dicitur audire primò illa cordis, & secundò illa corporis; quia magis placent Deo VERBA bona cordis nostri, quam bona VERBA ORIS nostri. Nota in textu illud QUONIAM, quia per hoc rationem maximæ reverentiæ ad maiestatem divinam, & maximæ attentionis ad nostram orationem, vult connotare Psalmista: ac si apertius di-

xerit: QUONIAM tu, qui es maiestatis infinitæ, cunctisque potestatibus tremendæ, audis VERBA mea tibi pro confessione laudis oblata; ideo magna mihi necessitas incumbit & reverentia timore maximo in tuo conspectu assistendi, & ad VERBA mea digne coram te offerenda maximo cum studio, ac devotione attendendi. Ad hanc quoque necessitatem accedit & hoc aliud magnipendendum, scilicet, astans præsentia Angelorum sanctorum, de qua sequitur

Tex. IN CONSPECTU ANGELORUM PSALLAM TIBI: scilicet, tot, tantorumque ministrorum tuorum, & dominorum meorum, atque custodum, sollicite, diligenter, & attente considerantium, cum quantâ reverentia, cum quanto tremore, cum quanto maiestati tuæ serviendi, placendique desiderio, spiritualique lætitia PSALLAM TIBI. Quorum pariter magna charitas, est si viderint me in præmissis bonis conditionibus deficientem, excitant somnolentum, adjuvant infirmum, consolantur pusillanimum, erigunt inclinatum, extollunt ad supernorum dignam considerationem; & (ut semel dicam) compatiuntur omnibus, singulisque miseriis meis; eas, quantum possibile est, me tantæ ipsorum charitati consentiente, sublevando. Ex præmissis igitur Psalmistæ sensum explicantibus vide, quantis Deus sibi ipsi psallentes, seu aliàs in Missarum celebratione, & Choralibus officiis servientes dignetur honoribus. Non mirum ergo, quod ipsemet Propheta tales tantasque dignitates ex digno Dei obsequio conferendas attente perspicuens, lætabundus dixerit: In toto corde meo confitebor tibi, Domine: & quæ nunc subjunget.

Tex. ADORABO AD TEMPLUM SANCTUM TUUM; scilicet, plusquam templum: ET CONFITEBOR NOMINI TUO, scilicet, sancto venerabili, & benedicto, quod nomen Christus.

Hinc, quomodo laudare Deum debeas, discere.

Quid sit, confiteri Deo in toto corde?

De necessitate hac bene notandum.

Quid Angeli circa Deo servientes faciunt?

flus est. In spiritu siquidem prophetiae praevidit Psalmista Christum, & exultavit, idest, extra se saltavit, offerens ei per veram fidem in ipsum venturum illam confessionem laudis in perpetuum.

Tex. SUPER MISERICORDIA TUA, ET VERITATE TUA: scilicet, ego fundatus adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

*Contra
superbiam
Pelagii
loquitur
Psalmista.*

Tex. QUONIAM MAGNIFICASTI SUPER OMNE NOMEN SANCTUM TUUM. Idest, praedictae rei, scilicet, quod ego sim bene fundatus super misericordia tua, & sim paratus ad confitendum tibi, ratio haec est, quod tu MAGNIFICASTI ME SUPER OMNE NOMEN SANCTUM TUUM, idest, SUPER maximam misericordiam tuam, quae in nomine sancto tuo, quod est Jesus, expressa continetur. Ratio igitur illius bonae foundationis, & praeparationis meae non est haec, quod ego meipsum sic magnificaverim. Per suam ergo manifestam sententiam hanc (sicut & alibi pluries) Psalmista condemnat haeresim Pelagii nimium se magnificantis.

*Invocare
Deum,
quid sit?*

Tex. IN QUACUMQUE DIE INVOCAVERO TE, EXAUDI ME. Idest, quaecumque iocutus vocavero TE, EXAUDI ME secundum beneplacitum tuum. Dicitur autem homo intus vocare Deum, quando & de corde exit ipsa vocatio, & ad idem cor mundandum, ita ut viam mandatorum Dei sine fine currat, ordinatur ab homine eadem vocatio. Contra horum utrumque enim facientes de numero illorum sunt, quibus per Isaiam Prophetam iratus dicit Deus cap. 29. *Populus iste ore suo, & la-*

biis suis glorificat me, cor autem ejus longe est a me: ideo non exaudiuntur. Psalmista igitur, quoniam praedictorum utrumque servabat, dicere Deo fiducialiter poterat: EXAUDI ME: expertus quoque fuerat, quod se taliter innocentem Dominus exaudiebat: id quod sic, ad nostrum etiam exemplum, confessus est Psal. 4. *Cum invocarem, exaudivit me Deus.* Intendit tamen Psalmista in praedicto textu, EXAUDI ME, illud, quod supra ibi annotavimus: scit enim, quod *incertae sunt providentiae nostrae* (Sap. 9.) idest, quod in particulari nescimus quid ex providentiis nostris futurum sit; & ideo semper, cum exaudiri a Deo quaerit, cointelligit, quamvis non explicet, limitationem hanc, scilicet, secundum beneplacitum tuum, Domine. Quam simul limitationem omnes iusti in orationibus suis intendunt: & ideo licet secundum particulare suum desiderium, quandoque non exaudiantur, potest vere dici, quod exaudiuntur secundum commune ipsorum principaleque desiderium, quod est, secundum beneplacitum Dei. Hoc modo fuit, & non fuit exauditus Apostolus, quando, ut discederet stimulus carnis a se, Deum rogavit (2. Cor. 12.)

Quid principaliter intendant iusti orando?

Tex. MULTIPLICABIS IN ANIMA MEA VIRTUTEM: scilicet, fortitudinem, & ad faciendum bonum, & ad fugiendum malum, huicque viriliter resistendum. Ex hoc igitur, quod homo saepe invocatur Deum, multiplicatur a divina misericordia virtus, seu robur IN ANIMA ejus ad digne serviendum Deo.

Utilitas maxima ex invocatione Dei.

Confiteantur tibi, Domine, omnes reges terrarum:
quia audierunt omnia verba oris tui.

Et cantent in viis Domini: quoniam magna est gloria Domini.

Quoniam excelsus Dominus, & humilia respicit,
& alta a longe cognoscit.

Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me:
& super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam, & salvum me fecit dextera tua.

Dominus retribuet pro me: Domine, misericordia tua in saeculum: opera manuum tuarum ne despicias.

Prophetia haec est de conversione Gentium ad Christum futura: & quia subditi communiter sequuntur vestigia suorum majorum, Propheta conversio-

nem majorum narrat; ut omnes etiam subditos comprehendat. Dicit ergo, CONFITEANTUR: idest, juxta desiderium meum propheticum confitebuntur TIBI, DOMINE Jesu

*Triplex
gentium
confessio
bona.*

Jesu Christe, OMNES REGES TERRÆ: confessione, scilicet, veræ fidei ab Apostolis eis prædicandæ; & confessione suorum peccatorum præteritorum, quando videlicet ipsi te non cognoscentes in tenebris deorum suorum ambulabant; & confessione laudis tuæ, cum scilicet, per veram poenitentiam ad te venientes, gratias immensas tibi de illuminatione tenebrarum suarum, agent. OMNES, inquit, REGES TERRÆ: ergo hic non loquitur de angulo terræ, id est, de Judæa; sed de tota terrarum latitudine, id est, de Gentibus. Hæc enim est area, quam complui a Domino rogavit Gedeon (Judic. 6.) Compluta est omnis terra rore celesti, quando REGES TERRÆ OMNES ad Christi confessionem accesserunt: quorum quidem Regum primitiæ fuerunt Magi ab Oriente venientes in Bethleem adorare Christum (Matth. 2.)

Tex. QUIA AUDIERUNT OMNIA VERBA ORIS TUI: quando, scilicet, ab Apostolis Christi AUDIERUNT illa, quæ ipse illis commiserat faciendæ, & prædicandæ, dicens: Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis.*

Tex. ET CANTENT IN VIIS DOMINI: præ jubilatione, scilicet, cordis sui in ipsis DOMINI VIIS adeo delectati, ut ad cantandum etiam exteriori voce compellantur. Ad cantandum quid? Quod MAGNA EST GLORIA DOMINI (ut subditur in textu): MAGNA, scilicet, non tantum in seipsa, sed etiam in ipsorum cordibus: MAGNA quidem in seipsa, QUONIAM (ut sequitur in textu) EXCELSUS, id est, excelsissimus est DOMINUS: MAGNA vero in ipsorum cordibus, QUONIAM (ut in textu subjungitur) ipse HUMILIA RESPICIT, qualia erant ipsorum corda: RESPICIT inquam, HUMILIA tanquam gratissima sibi, & consequenter a se multum beneficiis cumulanda.

Tex. ET ALTA A LONGE COGNOSCIT: tanquam, scilicet, sibi ipsi ingratißima, & per consequens a se, propter eorum altitudinem, id est superbiam, valde puniendæ; Deus enim (ut dicitur Jacob 4.) *superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.*

Tex. SI AMBULAVERO IN MEDIO TRI-

BULATIONIS, VIVIFICABIS ME: ET SUPER IRAM INIMICORUM MEORUM EXTENDISTI MANUM TUAM, ET SALVUM ME FECIT DEXTERA TUA: scilicet, propter temetipsum & VIVIFICABIS ME, & extendes SUPER inimicos meos MANUM TUAM, ET DEXTERA TUA ME FACIET SALVUM. Adhuc prophetat de perfectione ipsarum gentium; & in persona cujusque illarum Martyris, sive alias vehementer tribulati, dicit Domino: SI AMBULAVERO IN MEDIO TRIBULATIONIS, tanquam scilicet undique, cum IN MEDIO sim, ab ipsa tribulatione circumdatus, tu VIVIFICABIS ME &c. Vidimus enim in sacris Sanctorum Martyrum historiis hanc de unoquoque illorum prophetiam fuisse verificatam. Nonne Beatus Laurentius ambulabat IN MEDIO TRIBULATIONIS, dum in craticula igne supposito ureretur? Nonne tunc vivificabat eum Dominus, quando cum alacritate tormenta sufferens, tyrannum hilaris, & ejus ministros irridebat? Nonne SUPER IRAM suorum INIMICORUM Dominus EXTENDEBAT MANUM suam, quando illos supra modum iratos, per gaudiosam Martyris patientiam, confundebat, ita ut magis torquerentur ipsi ab illa Martyrum patientia, quam Martyres ab ipsorum persecutione, crudelissima? Nonne DEXTERA Domini Laurentium FECIT SALVUM, quando illum pro meritis post triumphalem mortem coronavit in cælis, & ejus persecutores demersit in infernalibus pœnis? Quod de Beato Laurentio in exemplum audisti ex Propheta, tu ad singulos quoque Martyres Christi proportionaliter extende.

Tex. DOMINUS RETRIBUET PRO ME: scilicet, quodcumque ad meam salutem, conducere, eique expedire viderit. Ex MISERICORDIA autem sua RETRIBUET illud totum PRO ME, id est, in mei favorem, ut insinuat a sequenti textu: DOMINE MISERICORDIA TUA, scilicet, faciet hæc pro me miserrimo peccatore. Non enim ex meritis nostris illam misericordiam nasci contestatur Psalmista; sed ex eo, quod (ut subditur in textu) ipse Deus OPERA sua, quæ sumus nos, NON DESPICIT, quamvis mereamur plerumque despici. Quia igitur est bonus, salutem hanc donat nobis.

*Martyr
Christi
quisque
loquitur
hic.*



Psalmus CXXXVIII.

Domine probasti me, & cognovisti me: tu cognovisti sessionem meam, & resurrectionem meam.

Intellexisti cogitationes meas de longe: semitam meam, & funiculum meum investigasti.

Et omnes vias meas prævidisti: quia non est sermo in lingua mea.

Ecce Domine tu cognovisti omnia, novissima, & antiqua: tu formasti me, & posuisti super me manum tuam.

Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, & non potero ad eam.

Quo ibo a spiritu tuo? & quo a facie tua fugiam?

Si ascendero in coelum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.

Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris:

Etenim illuc manus tua deducet me: & tenebit me dextera tua.

Et dixi: Forsitan tenebræ conculcabunt me: & nox illuminatio mea in deliciis meis.

Quia tenebræ non obscurabuntur a te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus.



*Vox bene-
patientii
Deo grati-
as agenti-
um.*

Onorum hæc vox est: DOMINE PROBASTI ME, ET COGNOVISTI, idest, approbasti ME: quoniam a Deo in fornace tribulationis probantur, an veri servi ejusdem Dei sint perieverando in bona patientia firmiter usque in finem, an sint e contrario; & pro veris illius servis inveniuntur, tanquam sic a Deo approbati, idest, in benedictionibus ejus cogniti. Probantur autem aliqui per tribulationes ab ipso Deo; & reprobat inveniuntur: quoniam per impatientiæ suæ vitium reprobari, & condemnari merentur. Gratias igitur Psalmista contendit agere Deo de ejusdem bona in tribulationibus protectione, cum dicit: DOMINE PROBASTI ME, ET in tali probatione COGNOVISTI ME.

Tex. TU COGNOVISTI SESSIONEM ME-

AM, ET RESURRECTIONEM MEAM: quia, scilicet, in cognitione sessionis meæ in peccatis tu fuisti valde patiens, non mittendo me ad infernum (ut merebar), sed supportando me usque ad veram ex ipsis, media pœnitentia, RESURRECTIONEM (quod non merebar). DOMINE, inquit, COGNOVISTI SESSIONEM MEAM in adulterio Bethsabee, & in homicidio Uriæ (2. Reg. 11.) ET COGNOVISTI quoque RESURRECTIONEM MEAM, donando mihi spiritum veræ pœnitentiæ (2. Reg. 12.). Cum Psalmista igitur quicumque ex pelago vitiorum a misericordia Dei eductus, & ab eadem ad bonam pœnitentiam adductus, dicat, maximas inde gratias Deo agens: DOMINE TU COGNOVISTI SESSIONEM MEAM, ET RESURRECTIONEM MEAM.

Tex. Intellexisti cogitationes meas de longe. Idest, ab æterno, quo nihil

*Vox pœni-
tentium,
Deo gra-
tias agen-
tium.*

De cogni-
tione Dei
notandum.

hil longius, INTELEXISTI omnes COGI-
TATIONES MEAS futuras, quantumcumque
occultissimas. Nondum ergo in seipsis e-
rant COGITATIONES, cum quandoque post
millia millium annorum futuræ sic essent;
& tamen in Dei cognitione perfectissima
erant ab æterno. Ad hoc enim propositum
est etiam illud Apostoli de Deo dictum.
Rom. 4. *Vocat ea, quæ non sunt, tanquam
ea, quæ sunt.* Porro, si de cognitione Dei
plusquam mirabili, pro Psalmi plenissima
expositione, vis edoceri, vide fidelissimum
Ecclesiæ Catholice Doctorem S. Tho. 1. q. 14.
per omnes articulos, & in proposito, art. 9.

Tex. SEMITAM MEAM, ET FUNICULUM
MEUM INVESTIGASTI. Idest, diligenter
inquisisti SEMITAM MEAM, qua profectus
sum; ET FUNICULUM, idest, limitem.
MEUM, quousque perveni: ita quod &
viam, & terminum viæ hominis cognovit
perfecte Dominus; hoc est, nihil viarum,
mearum & internarum, & externarum
ipsum Deum latet. Cæterum illud de *Tex.*
INVESTIGASTI dicit perfectionem cogni-
tionis de re, quæ potest, pro adipiscenda
scientia, ab homine investigari: non autem
dicit aliquid discursus investigativi ad ac-
quirendam de rebus notitiam. Deus enim
non discurrendo, sed unico simplici-
intuitu cognoscit omnia; ut ex Angelico
Doctore plenius cognoscas, loco citato. Ve-
rumtamen utitur Psalmista, sicut & plerum-
que alii Prophetæ, modis loquendi consue-
tis apud homines; ut ex his locutionibus
ab ipsis hominibus, quibus loquuntur, in-
telligantur facilius; indeque ad altiorem
sensum, quàm hominum verba præferunt,
elevantur: scientes quod de divinis, quæ
supra nos sunt, sit sermo. Unde sic tra-
hantur suaviter ad consulendum de his sa-
cros Doctores Theologos.

Tex. ET OMNES VIAS MEAS PRÆVIDI-
STI: modo, scilicet, superius declarato.

Tex. QUIA NON EST SERMO IN LIN-
GUA MEA: qui, scilicet, non sit a te co-
gnitus perfectissime, etiam prius, quam in
seipso proferatur a MEA LINGUA, tum in-
teriori, tum exteriori.

Tex. ECCE DOMINE TU COGNOVISTI
OMNIA, NOVISSIMA, ET ANTIQUA: ut,
scilicet, Doctor Angelicus ostendit, loco
superius allegato.

Tex. TU FORMASTI ME, ET POSUISTI
SUPER ME MANUM TUAM: ad cognoscen-
dum, scilicet, infallibiliter totam vitam
meam, ejus ingressum, ejus progressum,
ejusque egressum: & ad protegendum me
ab omnibus inimicis meis semper: & ad
auxiliandum mihi, tum in faciendo bona
opera virtutum, tum in evitando omnia
mala, præsertim culparum.

Tex. MIRABILIS FACTA EST SCIENTIA
TUA EX ME: scilicet, ex meis occultis (ut

prædictum est) a te ad minutum cognitis
TUA SCIENTIA mihi FACTA EST MIRA-
BILIS.

Tex. CONFORTATA EST, ET NON
POTERO AD EAM. Idest, adeo scientia
tua in admirabili gradu magnificata est,
ut ego numquam possim ad ipsius perfectam
cognitionem exurgere: quam tamen scien-
tiæ confortationem, ut vel paucis multa
implicite significem, attingam in sequen-
ti textu: QUO IBO A SPIRITU TUO? ET
QUO A FACIE TUA FUGIAM? Non possum,
scilicet, invenire locum, quo vadam, &
QUO FUGIAM, ubi tu non sis. De hac Psalmi
sententia, ut plenius instruaris, vide
Angelicum Doctorem 1. q. 8. ar. 1. 2. 3. 4.

Tex. SI ASCENDERO IN COELUM, TU
ILLIC ES: SI DESCENDERO IN INFER-
NUM, ADES: per præsentiam, scilicet, essen-
tiam, & potentiam; qua utique potentia,
& in coelo præmium reddis justis, & in in-
ferno supplicium damnatis.

Tex. SI SUMPSERO PENNAS MEAS DI-
LUCULO, ET HABITAVERO IN EXTREMIS
MARIS: idest, si assumam PENNAS cito ad
volandum ad extrema MARIS, ut habitem
ibi, tanquam a te elongatus, frustra labo-
rabo. Quare? Quia nec sic loco elonga-
tus ero a te: nam (ut subjungitur in tex-
tu) ILLUC MANUS TUA DEDUCET ME, ET
TENEbit ME DEXTERA TUA: idest, quan-
do illis pennis ad MARIS extrema volabo,
tunc MANUS TUA, quam esse a longe pu-
tabam, DEDUCET ME ILLUC; ET quando
IN illis MARIUM EXTREMIS HABITAVERO,
tunc DEXTERA TUA, quam esse a longe
credebam, TENEbit ME ibi.

Tex. ET DIXI: FORSITAN TENEBRÆ
CONCULCABUNT ME (scilicet, ne videar
ab ipso Deo): ET NOX ILLUMINATIO MEA
IN DELICIIS MEIS: quia, scilicet, in ipsa
nocte ego tanquam illuminatus inveniam
delicias meas, quales existimabam. Pro
DELICIIS enim suis Psalmista, non secundum
se prudentem, sed secundum hominem stul-
tum loquens, existimabat esse a Deo loco-
rum intervallo elongatum, ut videlicet
posset peccare ad libitum, sine timore,
quod Deus ipsum videret: sed decipieba-
tur: audi quare.

Tex. QUIA TENEBRÆ NON OBSCURA-
BUNTUR A TE: idest, non erunt obscu-
rantes cognitionem, & præsentiam tuam;
hoc est, tenebrarum obscuritas nihil noce-
bit tibi.

Tex. ET NOX SICUT DIES ILLUMI-
NABITUR, scilicet, a te, & tibi.

Tex. SICUT TENEBRÆ EJUS, ITA ET
LUMEN EJUS: idest, SICUT TENEBRÆ ip-
sius noctis sunt tenebræ nocti, ITA erunt
LUMEN tibi: quod exponendo dicit Apo-
stolus Hebr. 4. *Omnia nuda, & aperta sunt
oculis ejus, scilicet, Dei.*

Quomodo
Psalmista
describat.
Deum esse
ubique.

Cur Pro-
pheta con-
formet se
humanis
locutioni-
bus?

De maxi-
ma cura
Dei erga
nos, &
scientia
mirabili.

Quia tu possedisti renes meos : suscepisti me de utero matris meæ.

Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es : mirabilia opera tua , & anima mea cognoscit nimis.

Non est occultatum os meum a te , quod fecisti in occulto : & substantia mea in inferioribus terræ.

Imperfectum meum viderunt oculi tui , & in libro tuo omnes scribentur : dies formabuntur , & nemo in eis.

Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui , Deus : nimis confortatus est principatus eorum.

Dinumerabo eos , & super arenam multiplicabuntur : exurrexi , & adhuc sum tecum.

Si occideris Deus peccatores : viri sanguinem declinate a me :

Quia dicitis in cogitatione : Accipient in vanitatē civitates tuas.

Nonne qui oderunt te , Domine , oderam : & super inimicos tuos tabescebam ?

Perfecto odio oderam illos : & inimici facti sunt mihi. Proba me Deus , & scito cor meum : interroga me , & cognosce semitas meas.

Et vide , si via iniquitatis in me est : & deduc me in via æterna.

CONFITEBOR, inquit, TIBI: idest, laudabo te: quare? QUIA primo TU POSSEDISTI RENES MEOS, scilicet, de lubricis eos faciendo castos: & QUIA secundo SUSCEPISTI ME DE UTERO MATRIS MEÆ, scilicet, ne, tanquam incircumcissus, ideoque ad Infernum dammandus, morerer in ipsius UTERO: & QUIA tertio TERRIBILITER MAGNIFICATUS ES, scilicet, in mea cognitione; tremendo ad infinitam undique maiestatem tuam: & QUIA quarto MIRABILIA sunt OPERA TUA, scilicet, iustitiæ, misericordiæ, sapientiæ, omnipotentæ, omniscientiæ &c. ET QUIA quinto ANIMA MEA COGNOSCIT NIMIS, scilicet, illa OPERA TUA; non quidem ex suis viribus, quæ nullæ sunt, sed ex dono largitatis tuæ, quod maximum est, COGNOSCIT NIMIS, idest, valde, vel per studium, vel per fidem, vel tuam gratiam, vel (quod optabilius est) per æternam gloriam.

Tex. NON EST OCCULTATUM OS MEUM A TE, QUOD FECISTI IN OCCULTO: mihi, scilicet, & aliis, non autem tibi: ossa siquidem nostra singula carnibus sunt undique cooperta; & consequenter nobis sunt invisibilia, licet sint sensibilia.

Tex. ET SUBSTANTIA MEA IN INFERIORIBUS TERRÆ: scilicet, non est occultata a te, licet sit, ubi eam fecisti, hoc est, IN INFERIORIBUS terreni corporis nostri: nam apud Philosophos etiam SUBSTANTIA in tantum nobis occulta est, tanquam IN INFERIORIBUS TERRÆ posita, ut vix concedatur a nonnullis sapientibus, quod hæc, scilicet, homo est animal rationale, sit vera propriæque definitio substantiæ hominis.

Tex. IMPERFECTUM MEUM VIDERUNT OCULI TUI: idest, me totum, qui ex me sum imperfectus, VIDERUNT.

Tex. ET IN LIBRO TUO OMNES (scilicet,

De admirabili de nobis cognitione Dei.

cet, imperfectiones meæ) SCRIBENTUR.

Tex. DIES FORMABUNTUR, ET NEMO IN EIS, scilicet, reformabitur. Vis de hoc exemplum, ut melius Psalmum intelligas? Ecce: venit DIES & Natalis, & Resurrectionis Domini Jesu, DIES utique maximis celebritatibus secundum se formatus, idest, dignissimis honoribus per omnia prosequendus; & in die sic bene formata NEMO, idest, vix unus homo, reformatur vere bonis moribus. Et utinam non fierent ab hominibus plura peccata in diebus festivis, quam in non festivis! Unde merito contra hos abusus hominum invenitur Concilium Tridentinum Sess. 25. cap. 2. dicens: *Sanctorum celebratione... homines ad comessationes, & ebrietates non abutantur: quasi festi dies in honorem Sanctorum per luxum ac lasciviam agantur.* Hæc ibi. Item contra eosdem in Festis abusus Sessio 22. post Canones dicit: *Ab Ecclesiis Musicas eas, ubi sive organo, sive cantu lascivum, aut impurum aliquid miscetur, item seculares omnes actiones, vana, atque adeo profana colloquia, deambulationes, strepitus, clamores locorum Ordinarii arceant; ut domus Dei vere domus orationis esse videatur, ac dici possit.* Hæc ibi.

Tex. MIHI AUTEM NIMIS HONORIFICATI SUNT AMICI TUI, DEUS. Idest, ego valde honoravi, & honoro amicos tuos, Domine: ne videlicet sim de numero comprehenso supra in tex. Et nemo in eis.

Tex. NIMIS CONFORTATUS EST PRINCIPATUS EORUM: idest, valde: nam ex Beato Augustino habetur pro regula universali, quod in Psalmis dictum NIMIS exponitur pro valde.

Tex. DINUMERABO EOS, ET SUPER ARENAM MULTIPLICABUNTUR: prout, scilicet, tu promissisti Abraham, dicens Genes. 22. *Multiplabor semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenam, quæ est in litore maris.*

Tex. EXURREXI, ET ADHUC SUM TECUM. A mortuis, scilicet, surrexi, o Pater, & nunc SUM TECUM humanitate indutus, sicut ab æterno usque adhuc fui TECUM secundum divinitatem. Psalmista enim in spiritu prophetico prævidens Christi Resurrectionem, in persona ipsius loquitur hæc ad Deum Patrem; sicut & Ecclesia Sancta testatur, dum Psalmi hunc versiculum dicit in Missarum de Festo Resurrectionis Introitu.

Tex. SI OCCIDERIS DEUS PECCATO-RES, VIRI SANGUINUM DECLINATE A ME: scilicet, a mea conversatione, ne aliquando ex vestro consortio contaminatus fiam, & ego peccator ab ipso Deo occidendus

hic per gratiæ suæ privationem, & post corporis mortem per æternam damnationem. Bonus igitur utilisque est timor, qui nascitur ex punitione aliorum; quo videlicet dicimus cum Psalmista: SI DEUS occidit PECCATO-RES, recedant longe a nobis. Porro hoc ipsum est lavare manus suas in sanguine peccatoris; sicut in alio Psalmo (nempe 57.) Propheta dixit, quod iusti conditio prudentissima est, lavare in sanguine peccatoris manus suas, cum viderit ejus a Deo vindictam.

Tex. QUIA DICITIS IN COGITATIONE: ACCIPIENT IN VANITATE CIVITATES TUAS: idest, QUIA VOS PECCATO-RES, quibus dicebam, *Declinate a me*, peccatum irrisuionis contra justos committitis dicendo: ACCIPIENT illi IN VANITATE CIVITATES TUAS. Hoc est, illorum istud dictum, quod in Paradisi civitatibus, ubi mansiones multæ sunt (Joa. 14.), salvabuntur, est vanum. Unde sic irridendo, infidelitatis quamdam speciem in vobis esse insinuat, & quantum in vobis est, in CIVITATES cælorum non intratis, nec alios intrantes finitis introire.

Tex. NONNE QUI ODERUNT TE, DOMINE, ODERAM: ET SUPER INIMICOS TUOS TABESCEBAM? Idest, utique.

Tex. PERFECTO ODIO ODERAM ILLOS: detestando, scilicet, & corripiendo eorum vitia (his enim *te oderunt*), & exhortando ad eorum contraria, idest, ad virtutes, ad tuamque servitutem continuam.

Tex. ET INIMICI FACTI SUNT MIHI: eos, scilicet, tali odio perfecto prosequenti. Inde igitur FACTI SUNT INIMICI MIHI, unde MIHI debuerant fieri amici. Duplex ergo est illorum iniquitas.

Tex. PROBA ME DEUS, ET SCITO COR MEUM. Idest (ut inquit Beatus Augustinus (tu Deus, tu proba, tu scito, non homo, non hæreticus: qui nec probare novit, nec scire potest cor meum, ubi tu probas, & scis quod non consentiam factis malorum. Hæc ille. Tu, scilicet, auxilio protectus (quod semper subintelligit Psalmista) non consentiam malis.

Tex. INTERROGA ME (idest, scrutare me) sic enim Beatus Augustinus exponit

Tex. ET COGNOSCE SEMITAS MEAS. Cum autem, scilicet, in semitarum mearum cognitione videris quod VIA INIQUITATIS IN ME EST, tunc statim DEDUC ME (quæso) de ipsa VIA INIQUITATIS in viam æquitatis bonam: quæ procul dubio VIA bona, immo excellenter optima, est Christus; dicente ipso, qui est summa veritas, Joan. 14. *Ego sum via*, qua, scilicet, pervenitur ad æternam vitam; qualis etiam vita sum ego.

De timore bono notandum.

Quid sit odium perfectum.

De sancta semper intentione Prophetæ.

Omne bonum. Christus est.

De reformandis moribus in Ecclesiis Concilium jubet.

Regula de nimis.

Psalms CXXXIX.

Eripe me Domine ab homine malo: a viro iniquo
eripe me.

Qui cogitaverunt iniquitates in corde: tota die
constituebant praelia.

Acuerunt linguas suas sicut serpentis: venenum aspidum
sub labiis eorum.

Custodi me Domine de manu peccatoris: & ab
hominibus iniquis eripe me.

Qui cogitaverunt supplantare gressus meos: absconderunt
superbi laqueum mihi.

Et funes extenderunt in laqueum: juxta iter scandalum
posuerunt mihi.

Dixi Domino: Deus meus es tu: exaudi Domine
vocem deprecationis meae.

Domine, Domine virtus salutis meae: obumbrasti super
caput meum in die belli.

Ne tradas me Domine a desiderio meo peccatori:
cogitaverunt contra me, ne derelinquas me, ne forte
exaltentur.



ERIPe ME DOMINE AB
HOMINE MALO: id-
est, ab omni genere hominum
malorum, & ab ipsorum ma-
lorum capite, scilicet, a dia-
bolo: quod enim, & quomo-
do diabolus sit caput ipsorum malorum,
patet in Angelici Doctoris parte 3. q. 8.
ar. 7. Quod etiam diabolus vocetur homo,
tanquam hominis perpetuus hostis, habes
in Evangelio, ubi dicitur Matt. 13. Ve-
nit inimicus ejus, & superseminavit ziza-
nia: item, inimicus homo hoc fecit. AB HO-
MINE igitur hoc malignissimo petit libe-
rari principaliter Psalmista, quam a quocum-
que alio HOMINE, sciens quod proprium
est diaboli ad malum tentare, & aliis tan-
quam instrumentis suis ad hoc uti: 1. q.
114. ar. 2.

Tex. A VIRO INIQUO ERIPe ME: idest,
ab illo, qui tanquam vir potens omnem
suam virtutem, scilicet, potentiam, & in-
dustriam, atque dolum ponere studet ad fa-

ciendum iniquitatem: & hic etiam prin-
cipaliter est diabolus, de quo, ad propo-
situm nostrum, facit illud Concilii Triden-
tini sess. 14. in doctrina de extrema unctio-
ne, scilicet in proemio: *Etsi adversarius
noster occasiones per omnem vitam quarat
& capiet, ut devorare animas nostras quo-
modo possit; nullum tamen tempus est, quo
vehementius ille omnes sue versutiae nervos
intendat ad perdendos nos penitus, & a
fiducia etiam, si possit, divinae misericordiae
deturbandos, quam cum impendere nobis e-
xitum vitae prospicit.*

Tex. QUI COGITAVERUNT INIQUITA-
TES IN CORDE: idest, qui ex industria,
ex malitia cogitant injustitias, quas non
audent in principio sermonis proferre ad
extra, sed contegunt IN CORDE, ut faci-
lius postea possint decipere incautos. His
verbis principaliter intendit Psalmista de-
scribere primogenitos diaboli, idest, here-
ticos (sic enim eos B. Polycarpus primo-
genitos vocat): qui plerumque in labiis
bona

Descriptio
processus
hæretico-
rum.

bona loquuntur, mala autem IN CORDE gerunt: audis vocem iusti, sed non est cor iusti, dicente Domino de his vulpibus Matt. 7. Veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: a talibus, inquit Psalmista, libera me Domine: ibi sit potentissima manus tua ad e-ruendum me. Facile est enim devitare, apertas inimicitias: facile est averti ab hoste manifesto, cuius iniquitas etiam in labiis est: difficile vero devitatur ille, qui in labiis bona portat, & IN CORDE occultat mala.

Sequitur
illorum
descriptio.

Tex. TOTA DIE CONSTITUTEbant PRÆLIA. Id est, illi, quando labiis bona loquebantur, CONSTITUTEbant intus PRÆLIA. Pacatus erat sermo verborum, sed constitutio præliorum a cordibus illorum non discedebat. Contra quid illa PRÆLIA meditabantur? Contra Ecclesiam Catholicam, & Apostolicam, & per consequens contra me, & omnes alios ipsius Ecclesie a spiritu meo prophetico prævise filios. Hoc autem præliorum quorumcumque pessimum meditabantur TOTA DIE, id est, toto tempore sine ulla intermissione.

Tex. ACUERUNT LINGUAS SUAS SICUT SERPENTIS, scilicet, sicut serpentes acue-
re solent. Si ergo, inquit Psalmista, queris adhuc conditionem illorum iniquorum, id est, hæreticorum; audi hanc de serpentibus similitudinem. In serpente enim astutia est maxima, & dolus nocendi pariter; propterea etiam serpit. Nam pedes non habet, ut ejus vestigia, dum venit, audiantur: in ipsius itinere est levis tractus, sed non est rectus. Ita igitur repunt, & serpunt ad nocendum, habentes occultum venenum sub illo leni contactu. Propterea ergo sequitur in tex. VENENUM ASPIDUM SUB LABIIS EORUM. Nota illud, SUB LABIIS: ut non attendas ad illa, quæ in LABIIS eorum sunt; sed potius ad illa, quæ contegunt SUB LABIIS. Porro de tali hæreticorum processu nos volebat etiam Apostolus reddere cautos, quando ipsorum pravam itineris ad nocendum viam tetigit, dicens 2. Tim. 2. Sermo eorum ut cancer serpit. Maxima igitur vobis sit cautela.

Tex. CUSTODI ME DOMINE DE MANU PECCATORIS: scilicet, omnium peccatorum pessimi, id est, diaboli.

Tex. ET AB HOMINIBUS INIQUIS ERIPE ME: ejusdem, scilicet, primogenitis, & perfidissimis ministris, ut supra fuerunt descripti.

Tex. QUI COGITAVERUNT SUPPLANTARE GRESSUS MEOS, id est, impedire me, ne progrediar in via Dei: quod declarat sic B. Augustinus: Supplantavit inimicus gressus tuos, si te impedierit in via Dei, ut illud, quod rectum intendeas, titubet, aut

labatur a via, aut cadat in via, aut recedat de via, aut remaneat in via; aut retro revertatur, unde venerat. Quicquid tibi tale fecerit, supplantavit te, decepit te: Hæc ille.

Quinque
modis fit
supplanta-
tio.

Tex. ABSCONDERUNT SUPERBI LAQUEUM MIHI: id est, diabolici homines: totum enim corpus diaboli (inquit B. Augustinus) explicavit breviter Psalmista, cum ait, SUPERBI: nam IPSE diabolus (ut dicit Job cap. 41.) est rex super universos filios superbiæ.

Tex. ET FUNES EXTENDERUNT IN LAQUEUM: id est, funibus vel negotiorum, vel amicorum, vel divitiarum, vel diversorum appetituum inordinatorum, ædificaverunt LAQUEUM multiplex.

Tex. JUXTA ITER SCANDALUM POSUERUNT MIHI: id est, apud, sed tamen extra viam, scilicet Christum, POSUERUNT MIHI occasiones peccandi. Vis ergo non incidere per illas occasiones in peccata? Sta firmus in via, id est, in Christo: hoc est, in Christi mandatorum observantia, ne ex eas extra.

Tex. DIXI DOMINO: DEUS MEUS ES TU (scilicet solus): EXAUDI DOMINE VOCEM DEPRECATIONIS MEÆ (qua, scilicet, rogo, ne permittas me exire extra te, qui via mea es).

Tex. DOMINE, DOMINE VIRTUS SALUTIS MEÆ (scilicet, semper sis): OBUMBRISTI SUPER CAPUT MEUM IN DIE BELLI. Id est, mihi fatigato usque ad sudorem IN diebus multiplicis BELLI, & extra, contra mundanos homines, fictosque amicos (quales sunt hæretici supra dicti), & intra, contra meas inordinatas, frequentesque concupiscentias, tu DOMINE fecisti umbram refrigerativam, SUPER CAPUT MEUM, ne a nimio calore pugnandi oppressus æstuarem, & arescerem. Ex abundantia enim pietatis tuæ donasti mihi, ut cum sponsa tua dilecta Ecclesia dicerem in rei veritate Cantic. 2. Sub umbra illius, quem desideraveram sedi.

Tex. NE TRADAS ME (id est, non permittas me tradi) DOMINE A DESIDERIO MEO PECCATORI (ne, scilicet, in mea voluntate consentiam ei).

Tex. COGITAVERUNT CONTRA ME (scilicet, ipse peccator maximus, id est, diabolus, & sui ministri), NE DERELINQUAS ME (scilicet, sine tuo efficaci adiutorio), NE FORTE EXALIENTUR: id est, NE aliquando de me triumphent, de meo in peccatum casu gaudeant. Nota in textu, quod illud FORTE non dicit dubitationem, sed assertionem, modo illo quasi contrario significatam. Quod quidem patet ex dicto Psal. 12. Qui tribulant me, exultabunt si motus fuero.

Ca-

Caput circuitus eorum: labor labiorum ipsorum operiet eos.

Cadent super eos carbones, in ignem dejicies eos: in miseriis non subsistent.

Vir linguosus non dirigetur in terra: virum injustum mala capient in interitu.

Cognovi quia faciet Dominus judicium inopis, & vindictam pauperum.

Verumtamen justi confitebuntur nomini tuo: & habitabunt recti cum vultu tuo.

Quam bene tetigit hæreticos, proprietatem ipsorum demonstrando, his verbis; **CIRCUITUS** est **CAPUT** **EORUM**: idest, semper in gyrum vadunt. Hæc siquidem est, illorum proprietas, juxta etiam illud testimonium Psal. II. *In circuitu impij ambulant.* Quid est **CIRCUITUS** **EORUM**? Quod non stent firmi, sed circumveant: hoc est, in gyrum eant erroris, ubi est iter sine fine. Qui autem in longum vadit, incipit aliunde, & alicubi finit: sed qui vadit in gyrum, nunquam finit. De tali hæreticorum proprietate per experientiam visa, Gabrielem Marcolum Praetolum vide in suo libro de sectis hæreticorum, ubi per multas classes erroris Lutheranos, Calvinianos, Anabaptistas &c. ambulare in gyrum, sine status unius sine, nunc unum, nunc aliud, prout ipsorum **CAPUT** illis suggererit, dicentes videbis: quam proprietatem eorum & nos in Commentariis Psalmorum alicubi supra retulimus.

Tex. **LABOR LABIORUM IPSORUM OPERIET EOS**: idest, fictæ locutiones cum labore ab eis adinventæ, & labiis mendacibus prolatae operient eos, scilicet, per confusionem maximam, cum venerint ante conspectum Dei veritatis (Psal. 30.) Mendacia autem ab illis impiis conficta vocantur **LABOR LABIORUM IPSORUM**: quoniam ad confingendum mendacia pro veritate audientibus venditanda (quod faciunt hæretici) labor magnus requiritur: simplex autem veritas sine labore simpliciter, ut luceat in corde, profertur.

Tex. **CADENT SUPER EOS CARBONES**: malignæ, scilicet, ad comburendum corda eorum accensæ cogitationes. Nam tales eorum cogitationes cadunt super illos, tanquam **CARBONES** vastatores, dum vident Catholicæ Ecclesiæ filios non audire, sed spernere eorum fabulationes. Quid faciunt tunc **CARBONES**? Quomodo eos vastant? Modo illo, quem alibi sic Psalmista explica-

vit, Psal. III. *Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabescet: & quid inde? desiderium peccatorum peribit.*

Tex. **IN IGNEM DEJICES EOS**: post mortem scilicet **DEJICES**, idest, deorsum jacies **EOS IN IGNEM** inferni æternum: **EOS**, inquit, **DEJICES**: quia hæretici plus deorsum jacentur, quam alii etiam infideles; sicut culpa eorum etiam in infidelitate fuerat peior omnibus infidelitatibus, prout fidelissimus Ecclesiæ Catholice Doctor Sanctus Thomas optime probat 2. 2. q. 10. ar. 5. 6.

Tex. **IN MISERIIS NON SUBSISTENT**: quia, scilicet, tantæ erunt illorum miseriæ, ut ad has effugiendas quærant mortem, & crucientur maxime, eo quod non inveniant eam a seipsis fugientem (Apoc. 9.) Manebunt ergo nolentes **IN MISERIIS**, & in eis, ut declaravimus, **NON SUBSISTENT**.

Tex. **VIR LINGUOSUS NON DIRIGETUR IN TERRA**: idest, **VIR** multæ locutionis ad terram viventium **NON**, vel difficile, **DIRIGETUR**. Confirmationem hujus magnam afferunt Scripturæ illæ Prov. 10. *In multiloquio non deerit peccatum*: Jac. 1. *Si quis putat se religiosum esse, non refrenant linguam suam, ... hujus vana est religio*: Jac. 3. *In multis (scilicet, verbis) offendimus omnes: si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir*. Vide tandem omnino Beati Jacobi Apostoli cap. 3. 4. de multiplici malo per linguam causato, & inde conspicias, quam merito dixerit Psalmista, **VIR LINGUOSUS NON DIRIGETUR IN TERRA**.

Tex. **VIRUM INJUSTUM MALA CAPIENT IN INTERITU**. In tempore, scilicet, mortis viri injusti exurgent quasi de improvviso mala, quæ etiam pro malis non habuerat, idest, de quibus conscientiam sibi non fecerat; & **MALA** illa ipsum hominem **INJUSTUM** **CAPIENT**, tanquam desolatum, & non potentem contra **MALA** illa

Omnium peccatorum pessimus est hæreticus.

Ad Religiosos notandum bene.

Labor hæreticorum.

illa respondere. Nota ex ordine, quod INJUSTUM ponit immediate post illum tex. *Vir linguosus*, ut connotet, quod non refrænans, ut decet, linguam suam, fiet facilliter injustus IN INTERITU damnandus.

Tex. COGNOVI QUIA FACIET DOMINUS JUDICIUM INOPIS, ET VINDICTAM PAUPERUM. Idest, certus sum & quod DOMINUS defendet inopem contra illos, qui judicaverunt perverse de illo; & quod ipse DOMINUS FACIET VINDICTAM justam contra oppressores PAUPERUM injustos. Propter hoc enim Psalmista dixit quandoque Domino Psal. 10. *Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adjutor.* De illis autem, quos DOMINUS juste vindicando judicabit, dicebat Psal. 67. quod *turbabuntur a facie ejus, Patris orphanorum, & judicis viduarum.*

Tex. VERUMTAMEN JUSTI CONFITEBUNTUR NOMINI TUI: VERUMTAMEN, scilicet, ad iniquorum omnium prædictorum differentiam, JUSTI CONFITEBUNTUR tibi in sæcula sæculorum laudantes te (Psal. 83.)

Tex. ET HABITABUNT RECTI CUM VULTU TUI: videntes, scilicet, clare ipsum vultum tuum, idest, essentiam tuam, cum infinita fruitione ipsius. RECTI participative dicuntur illi, qui in omnibus, & per omnia conformes sunt rectitudini essentiali, idest, voluntati divinæ. Nam voluntas Dei sola est per essentiam, ipsamet rectitudo; unde postea plus, vel minus participant omnes justi suam ipsorum rectitudinem, in quantum plus, vel minus conformantur Deo.

*Qui sint
recti.*



Psalms CXL.

Domine clamavi ad te, exaudi me: intende voci meę,
cum clamavero ad te.

Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo:
elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.

Pone Domine custodiam ori meo, & ostium
circumstantiæ labiis meis.

Non declines cor meum in verba malitię, ad excusandas
excusationes in peccatis.

Cum hominibus operantibus iniquitatem, & non
communicabo cum electis eorum.

Corripiet me justus in misericordia, & increpabit me:
oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.



De clamo-
re valido
nota bene.

Non mirum est, quod Psalmista
exaudietur a Deo, quoniam
non cessat clamare ad ipsum,
qui dixit Matt. 10., & 24.
Qui perseveraverit, scilicet,
in oratione pia, *hic salvus erit*,

idest, ad salutem suam impetrabit quicquid
orando petierit; quo & modo intelligendam
esse voluit suam promissionem illam Marc.
11. *Quaecumque orantes petitis, credite quia
accipietis*. Audi clamorem fervidum: DO-
MINE, inquit, CLAMAVI AD TE, EXAU-
DI ME: INTENDE VOCI MEÆ, CUM CLA-
MAVERO AD TE: Vis, inquit, & tu exau-
diri? Clama ferventer, frequenter, & us-
que in finem perseveranter: non quidem
solo clamore vocali, sed principaliter cla-
more mentali. DOMINE, inquit, CLAMA-
VI AD TE, idest, a te didici clamare ad
TE; dum penderes in crucis patibulo: &
ideo clamorem meum clamori tuo associa-
re, & per illum informare digneris; quia
tunc securus dicam, INTENDE VOCI ORA-
TIONIS MEÆ, dum sic CLAMAVERO AD TE.

De Incenso
Orationis.

Tex. DIRIGATUR ORATIO MEA SICUT
INCENSUM IN CONSPECTU TUO. Idest,
per ignitam charitatem informetur ORA-
TIO, quam tibi offero. Videmus enim,
quod INCENSUM non emittit odorem su-
um, & consequenter ad nullius nares ip-
sum dirigit, nisi per ignem sibi oppositum
inflammetur: sic ergo, dum orationem su-
am SICUT INCENSUM dirigi ante conspe-
ctum Domini Propheta desiderat, ipsam a
charitate informari, accendi, & inflam-
mari postulat.

Tex. ELEVATIO MANUUM MEARUM
SACRIFICIUM VESPERTINUM. Idest, ora-
tio mea, quam elevatis ad te manibus fa-
cio, sit tibi accepta, sicut acceptum fuit
illud SACRIFICIUM VESPERTINUM, quod
in cruce obtulit tibi filius tuus Dominus
noster Jesus Christus. Porro SACRIFICIUM
illud fuit tibi tam gratum, quam erat il-
le filius tuus: quia SACRIFICIUM illud non
fuit aliud, quam ille ipse. Ideo, ut tibi
sit proportionaliter gratissima oratio mea,
hanc tibi offero in unione tanti sacrificii
vespertini conjunctam. Præviderat spiritu
prophético Psalmista, Christum in monte
Calvarię crucifixum se Deo Patri sacrificia-
turum pro nobis omnibus, nostraque salute;
propterea, ut salvus in sua oratione fieret,
locutus sic est ad Deum Patrem, ut audisti.

Tex. PONE DOMINE CUSTODIAM ORI
MEO, ET OSTIUM CIRCUMSTANTIÆ LA-
BIIS MEIS: ut, scilicet, numquam lo-
quar, nisi quando circumstantia necessita-
tis, vel charitatis erga te, aut erga pro-
ximum, ad loquendum me constrinxerit.
Vide hic prudens Lector, quam necessarium,
& quam difficile judicaverit Psalmista esse
bonum regimen linguę. Necessarium qui-
dem ex eo conspice, quod primam ora-
tionem particularem (hætenus enim solum
universaliter oraverat, ut patet præmissos
textus consideranti) voluit esse de regimi-
ne linguę: difficile vero inde cognosce,
quod Deum rogat pro ejus bona custodia:
quasi dicat: Ego ad talem linguę custo-
diam non sum sufficiens, nisi auxilio spe-
ciali a Deo adjuver.

Tex.

Quomodo
moderanda
sit lingua.

Tex. NON DECLINES COR MEUM IN VERBA MALITIÆ: idest, ne permittas COR MEUM declinari a me IN VERBA MALITIÆ. Hoc rogat Psalmista, quoniam videt, quod si Deus ex iustitia punitiva, quam ipse Psalmista meruit, velit procedere, permittet illam IN VERBA MALITIÆ suam declinationem. Quod & omne aliud in Scripturis simile, ut plenius intelligas, audi Angelicum Doctorem pr. 2. q. 79. ar. 1. Impossibile est, quod Deus sit sibi, vel aliis causa discedendi ab ordine, qui est in ipsum: unde non potest directe esse causa peccati. Similiter etiam neque indirecte. Et infra: Sic patet, quod Deus nullo modo est causa peccati. Item ar. 2. Deus est causa actus peccati, non tamen est causa peccati, quia non est causa huius, quod actus sit cum defectu. Item ar. 3. Excacatio, & obduratio

Deus est justus, & tamen inculpabilis. duo important. Quorum unum est motus animi humani inherens malo, & aversi a divino lumine: & quantum ad hoc Deus non est causa excacationis, & obdurationis, sicut non est causa peccati. Aliud autem est subtractio gratiæ, ex qua sequitur, quod mens divinitus non illuminetur ad recte videndum, & cor hominis non emolliatur ad recte vivendum: & quantum ad hoc Deus est causa excacationis, & obdurationis. Et infra: Deus proprio iudicio lumen gratiæ non immittit illis, in quibus obstaculum invenit... & per hunc modum Deus est causa excacationis. Hæc ille Sanctus Doctor.

Tex. AD EXCUSANDAS EXCUSATIONES IN PECCATIS, quæ scilicet sunt verba malitiæ. Excusare quidem peccata propria est simplex verbum malitiæ, sed excusare EXCUSATIONES IN PECCATIS est verbum malitiæ duplex. Peccator enim, qui dicit, non peccavi, excusat peccatum, nihil aliud addendo; sed si dicat, non peccavi, & excusatio mea est bona; jam patet, quod supra excusationem peccati addit aliam peiorem, quæ est excusatio excusationis malæ præcedentis. Contendit namque defendere, quod illa prior excusatio, quæ secundum rei veritatem erat mala, fuerit bona. Quo quid stultius, & pejor in genere excusandi mala? Dicuntur autem ambæ EXCUSATIONES verba malitiæ, quia impe-

De malis excusationibus.

diunt remissionem peccati, quæ fit a Spiritu sancto, cui directe opponitur malitia: non enim remittetur alicui peccatum, quamdiu ipse excusaverit illud; immo ex ipsa excusatione quodlibet peccatum aggravatur, & fit pejor.

Tex. CUM HOMINIBUS OPERANTIBUS INIQUITATEM, ET NON COMMUNICABO CUM ELECTIS EORUM. Idest, adeo odi in INIQUITATEM, ut nolim communicare, idest, aliquod commercium habere, nec CUM HOMINIBUS INIQUITATEM OPERANTIBUS, nec cum electis eorum, scilicet, cum primatibus, seu nobilioribus inter illos.

Tex. CORRIPIET ME JUSTUS IN MISERICORDIA, ET INCREPABIT ME: egoque, scilicet, libenter sufferam ipsius iusti correptionem, & increpationem.

Tex. OLEUM AUTEM PECCATORIS NON IMPINGUET CAPUT MEUM. Idest, adulatio, quasi OLEUM, lenitiva, quam solent peccatores erga Dominos suos sapius facere, non veniat mihi ad impinguandum CAPUT MEUM. Iusti flagella, idest, correptiones, & increpationes acceptabo libenter (ut dixi), sciens quod ex misericordia sua erga me iustus illas facit: laudes autem, seu adulationes PECCATORIS vehementer recuso, sciens quod ex ejus vanitate ad aliam vanitatem in me gerendam procedunt. Ex hac bona animi Psalmistæ dispositione quid habes? Argumentum a fortiori ab eodem Psalmista subintellectum, quod est tale: Si de quolibet homine iusto intendit Propheta, quæ se accepturum dixit; utique multo magis de Deo, qui essentialiter iustus est, hæc eadem cointelligere vult: & si de quolibet homine peccatore intendit, quæ se recusaturum dixit; multo magis utique de diabolo interius adulationum similes vanitates suggerente cointelligit: multo igitur libentius & acceptabo, inquit Propheta, quæcumque flagella, correptiones, increpationes a Deo, quàm ab homine iusto, & recusabo quascumque vanas de me confidentias a diabolo mihi intus suggestas (puta, contra Scripturam, quod de propitiatu peccatorum sim sine metu), quàm ab alio peccatore.

Notabile argumentum, & in practica servandum.

Notabile argumentum, & in practica servandum.

Quoniam adhuc & oratio mea in beneplacitis eorum:
absorpti sunt juncti petrae iudices eorum.

Audient verba mea, quoniam potuerunt: sicut crassitudo
terrae erupta est super terram.

Dissipata sunt ossa nostra secus infernum: quia ad te
Domine Domine oculi mei: in te speravi, non
auferas animam meam.

Custodi me a laqueo, quem statuerunt mihi, & a scandalis
operantium iniquitatem.

Cadent in retiaculo ejus peccatores: singulariter sum ego
donec transeam.

PER illud verbum ADHUC significa-
tur, quod Psalmista loqui intendit
de aliquibus temporibus: & per il-
lud PETRAE connotatur, quod de Christo,
qui petra est (1. Cor. 10.) vult habere
sermonem. Dicit ergo: QUONIAM ADHUC
ET ORATIO MEA IN BENEPLACITIS EO-
RUM: idest, quia veniet tempus, quando
placebit praedictis hominibus ORATIO MEA
praemissa. Dixerat immediate Psalmista
hanc orationem, idest, rationabilem sen-
tentiam: *Corripiet me justus, & increpabit
me: oleum autem peccatoris non impinguet ca-
put meum.* Hæc sententia non placebat mun-
danis hominibus, qui sequuntur contrarium,
idest, qui fugiunt justos, eorumque incre-
pationes, & amant adulatores: propterea
reddit Psalmista sibi, suisque similibus
rationem consolatoriam, ne plus, quam
debet, scandalizentur de sensu illorum ho-
minum mundanorum. Porro consolatoria
ratio, quam affert, est hæc: Ne nimium
scandalizemini, QUONIAM ADHUC, idest,
aliquando erit, quod illa ORATIO MEA
exisset IN BENEPLACITIS EORUM, hoc est,
placebit eis ita, ut imitentur illam. Scien-
dum ergo est pro exemplari notitia Psalmi,
quod in primis Christianorum temporibus
undique contradicebatur Christianis: sed
postea, veritate revelata, habiti sunt in
pretio Christiani cum sacris ipsorum cære-
moniis; ita ut prius adversarii, postmodum
sibi per veram ad Deum conversionem pe-
ctus tundentes, humiliter orando ipsum di-
cerent: *Dimitte nobis debita nostra:* quibus,
scilicet, Ecclesiam Christianam offende-
bamus.

De ortu,
& succes-
su Ecclesie
Christi.

Nihil
sunt ad
Christum
collati sa-
pientes.

Tex. ABSORPTI SUNT JUNCTI PETRAE
JUDICES EORUM. Idest, sapientes eorum,
qui & ipsorum JUDICES esse solent, com-
parati Christo nihil sunt. Sapientes quidem
fuerunt Aristoteles, Plato, Socrates, & si-

miles; sed si & ipsi, & suarum doctrina-
rum sapientia comparatur Christo, ipsiusque
Evangelio, nihil valent; ut patet ex An-
gelico Doctore in p. p. q. 1. a. 1. 5. 6. &
ex B. Hieronymo in expositione Evangelii
Matth. 13., de grano sinapis.

Tex. AUDIENT VERBA MEA, QUONIAM
POTUERUNT. Idest, AUDIENT per expe-
rientiam, quod VERBA MEA POTUERUNT
prævalere verbis eorum: quare? quia ip-
sorum sapientum mundi VERBA ut pluri-
mum sunt falsa, juxta illud Psalmi 115.
Omnis homo mendax: VERBA autem Dei
sunt omnino verissima, juxta illud Prov. 8.
*Justi sunt omnes sermones mei, non est in eis
pravum quid, neque perversum.* Porro Dei
VERBA sunt omnes Bibliæ Libri Canonici,
quos enumerat Concilium Trident. Sess. 4.

Tex. SICUT CRASSITUDO TERRÆ ERU-
PTA EST SUPER TERRAM. DISSIPATA
SUNT OSSA NOSTRA SECUS INFERNUM.
Idest, OSSA NOSTRA, quæ secundum homi-
num insipientium judicium DISSIPATA SE-
CUS INFERNUM SUNT, fuerunt CRASSI-
TUDO TERRÆ, quæ spargitur SUPER TER-
RAM, ad impinguandum, & fecundandum
eam. Hæc est vox Martyrum Christi (ut
ex B. Augustino patet): quam vocem Pro-
pheta prævidit, & in eorum persona lo-
quens nunc explicavit. DISSIPATA enim
fuisse ossa Martyrum SECUS INFERNUM,
juxta judicium mundanorum, constat ex il-
lo de ipsis iustis dicto Sap. 3. *Visi sunt
oculis insipientium mori: & aestimata est af-
flictio exitus illorum: & quod a nobis est
iter, exterminium.* Quod autem isti insi-
pientes totaliter in suo tali judicio sint de-
cepti, patet ex hoc, quod de ipsis Marty-
ribus concluditur ibid. *Illi autem sunt in
pace.* Rursus, quod ossa illa Martyrum fue-
rint sicut prædicta CRASSITUDO TERRÆ,
declaratur sic a Beato Augustino: *Novi-*
mus,

De Marty-
ribus no-
tandum.

Quomodo
Martyres
fuerint
Ecclesia
crassitudo?

mus, crassitudinem terræ esse contemptibilia, quæque: quæ sunt quasi hominis contemptibilia, fecundant terram. Dictum est in quodam Psalmo, multas fuisse mortes Sanctorum; & non fuit qui sepeliret: sed illæ omnes mortes factæ sunt crassitudo terræ. Quomodo enim accipit terra quamdam pinguedinem de rebus contemptibilibus & abjectis, sic ex eo, quod hic mundus contempsit, accepit crassitudinem terræ, ut inde seges Ecclesiæ feracius pullularet. Hæc ille. Ubi ait Sanctos adeo fuisse mundanis hominibus contemptibiles, ut non esset qui sepeliret occisos, idest, ut nolent eos sepeliri; & sepelientes (quod pejus est) persequerentur ad mortem. Magna igitur sapientia, & omnipotentia Dei factum est, ut Sancti tam Mundo contemptibiles fierent admiranda CRASSITUDO Ecclesiæ Catholicæ.

Cur Ty-
ranni per-
sequen-
tur Mar-
tyres?

Tex. QUIA AD TE DOMINE, DOMINE OCULI MEI. Idest, quia tibi, DOMINE, tanquam meis oculis præsentem, serviebam, ideo illi mundani dissipaverunt omnia ossa mea, & æstimaverunt, me post illam mortem descendisse ad Infernum. Ista est vox uniuscujusque præmissorum Martyrum, ubi per illud QUIA demonstrat causam, unde illi Tyranni movebantur ad persequendum singulos Martyres.

Tex. IN TE SPERAVI, NON AUFERAS ANIMAM MEAM. Idest, quia in tua misericordia SPERAVI, ne permittas ANIMAM MEAM auferri a TE, ex quibuscumque insidiis inimicorum meorum. Item, NON AUFERAS ANIMAM MEAM, idest, ne permit-

tas ANIMAM MEAM auferri ab hac spe bona, qua IN TE hucusque SPERAVI. Hoc est, fac ut indeclinabili perseverantia usque in finem sperem IN TE.

Tex. CUSTODI ME A LAQUEO, QUEM STATUERUNT MIHI: scilicet, illi, qui volunt auferre animam meam a te, & a firma spe in misericordia tua.

Tex. ET A SCANDALIS OPERANTIUM INIQUITATEM: scilicet, custodi me, ne scandalizer in eis, idest, ne propter scandala eorum & ego operer INIQUITATEM.

Tex. CADENT IN RETIACULO EJUS PECCATORES. Cujus ejus? Scilicet, diaboli. Nam diabolus, cum tentare sit proprium ejus, i. q. 114. ar. 2., principaliter per illos suos iniquitatis ministros tendit hominibus, ut peccent, laqueos, & scandala: quæ hic universaliter vocantur RETIACULUM, scilicet, ad capiendum homines. Cæterum, in hoc ejus retiaculum cadere solos peccatores, dicit Psalmista; quoniam nolunt resistere diabolo, sed semetipsos vendunt peccando sub potestate ejus.

Officium
diaboli
pessimum.

Tex. SINGULARITER SUM EGO DONEC TRANSEAM. Idest, a commercio illorum, operantium iniquitatem ego tanquam singularis, idest solitarius, me elongabo in toto tempore vitæ meæ; hoc est, DONEC ex hac vita TRANSEAM. Ecce, prudens Lector, via bona vivendi sine mortali peccato inter peccatorum turbas, monstrata nobis a Psalmista in semetipso. Fuge, inquit, homines illos: & bene solitarius (alvaberis,

Via ad sa-
lutem op-
tima.



Psalms CXLI.

Voce mea ad Dominum clamavi: voce mea ad Dominum deprecatus sum.

Effundo in conspectu ejus orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuncio.

In deficiendo ex me spiritum meum, & tu cognovisti semitas meas.

In via hac, qua ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi.

Considerabam ad dexteram, & videbam: & non erat qui cognosceret me.

Periit fuga a me, & non est qui requirat animam meam.

Clamavi ad te, Domine, dixi: Tu es spes mea, portio mea in terra viventium.

Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis.

Libera me a persequentibus me: quia confortati sunt super me.

Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant justi, donec retribuas mihi.



ET interiori cordis voce, & exteriori labiorum voce Psalmista se ad Deum clamasse dicit in oratione sua. Replicatio hæc textualis, AD DOMINUM CLAMAVI, DEPRECATUS SUM, significat frequentem, & ferventem fuisse hanc ORATIONEM Prophetæ.

Tex. EFFUNDO IN CONSPECTU EJUS ORATIONEM MEAM: ET TRIBULATIONEM MEAM ANTE IPSUM PRONUNCIO: ad impetrandum, scilicet, auxilium Dei opportunum contra multiplicem TRIBULATIONEM MEAM; non autem ad notificandum ei aliquod, quod prius nescivisset. Ab æterno enim perfectissime scivit Deus quodcumque post tantum temporis spatium in oratione, & tribulatione mea ei dixi, Verumtamen ipse Deus vult, ut hæc, quæ novit, in conspectu suo explicem: tum, quia desiderat, quod ego meipsum humilem in cognoscendo miseriam meam, pro

eaque sublevanda rogando: tum quia ipse, qui dixerat Proverb. 8. *Delitæ meæ esse cum filiis hominum*, complacet sibi, quod loquamur ei, ipseque loquatur nobiscum (id quod fit in orationibus); unde & ille ipse ad sponsam suam dilectam animam nostram, ut oraret, dicebat Cantic. 2. *Sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis.*

Tex. IN DEFICIENDO EX ME SPIRITUM MEUM, ET TU COGNOVISTI SEMITAS MEAS. Id est, cum deficeret ex me spiritus meus, tu custodisti vias meas in mandatorum tuorum observantia. Hoc est, cum essem humilis, utpote reputans SPIRITUM MEUM, id est, virtutem meam omnem deficere ex me, id est, ex meis viribus propriis; tunc, visa hac mea humilitate (quæ est donum tuum), tu ipse salvasti me, faciendo, scilicet, quod semitæ meæ, quæ in custodia mandatorum tuorum videbantur mihi duræ (juxta illud Psalmi 16. *Propter verba labiorum tuorum ego custodi vias duras*)

Cur Deus velit nos orare?

Quomodo deficiens crescat?

duras), fierent mihi faciles, & latæ, ita ut experimento cognoscerem illam veritatem Psal 118. *Latum mandatum tuum nimis*. Quasi ergo exemplo suo cuilibet dixerit Psalmista: Vis cognosci, idest, salvari a Deo in semitis tuis? Esto deficiens in te metipso, idest, vere humilis, cognoscendo scilicet deficientiam tuam in omnibus, quod videlicet in omnibus & per omnia tu ex te es inutilis, & defectuosus. Nam tuum sic deficere in te, est crescere in Deo, prout ex hoc Psalmi versiculo supra declaratum est,

Tex. IN VIA HAC, QUA AMBULABAM, ABSCONDERUNT LAQUEUM MIHI: ne, scilicet, possem ulterius ambulare, impeditus ab ipso laqueo. Quia igitur, quamvis MIHI, non tamen tibi, ipsum ABSCONDERUNT, ideo tu Domine solve LAQUEUM illorum, ut ego possim liber in ambulando proficere.

Tex. CONSIDERABAM AD DEXTERAM, ET VIDEBAM: ET NON ERAT QUI COGNOSCERET ME. Idest, ab amicis, qui solent AD DEXTERAM stare, ubi ego CONSIDERABAM, ET VIDEBAM, derelictus pro auxilio taliter, & universaliter sum, ut non esset ullus inter illos, QUI COGNOSCERET ME.

Tex. PERIIT FUGA A ME: idest, fugere non possum: ut, scilicet, vel sic evadam inimicos meos, aut tribulationes, aut quasvis tentationes.

Tex. ET NON EST QUI REQUIRAT ANIMAM MEAM: scilicet, ad salvandum, vel saltem ad aliquammodo consolandum eam. Vide quantis angustiis undique se circumdatum dicat Psalmista; quæ procul dubio ei non sine providentia Dei evenerunt. Porro amicis suis angustias tales providentia divina immittit, ut plus & in elongando se a Mundo, & in adhærendo Deo proficiant, juxta illud Joa. 15. *Omni palmitem, qui fert fructum, Pater meus purgabit eum, ut fructum plus afferat*. Peccatoribus autem providentia eadem immittit angustias, seu adversitates magnas, ut vel sic compellantur discedere ab amore mun-

dano, a suisque peccatis, & accedere ad amorem divinum, ad custodiamque mandatorum Dei (ut ex filii prodigi pascentis porcos, famemque patientis, exemplo patet, Luc. 15.): quod totum etiam ipse Psalmista confirmat per hoc, quod ex tribulationibus suis prædictis excitatus recurrit confessione ad Dominum: ut subditur in tex. CLAMAVI AD TE DOMINE, DIXI: TU ES SPES MEA, PORTIO MEA IN TERRA VIVENTIU: quasi dicat: Ex meis angustiis præmissis didici & quod nullam spem, nullamque mihi portionem debeo ponere IN hac TERRA morientium, & quod TU solus sis vera SPES MEA hic, posteaque felix PORTIO MEA IN TERRA sine fine VIVENTIU.

Tex. INTENDE AD DEPRECATIONEM MEAM: QUIA HUMILIATUS SUM NIMIS, scilicet, a pressura magna tribulationum, quæ (ut prædixi) circumdederunt me.

Tex. LIBERA ME A PERSEQUENTIBUS ME: QUIA CONFORTATI SUNT SUPER ME: in tantum scilicet, ut sine tuo speciali auxilio non possim eis sic confortatis resistere, & ab eisdem liberari.

Tex. EDUC DE CUSTODIA ANIMAM MEAM AD CONFITENDUM NOMINI TUI. Idest, de ergastulo corporis mei, quod est quidam carcer aggravans ANIMAM, multa bona pro tibi bene serviendo cogitantem, EDUC ipsam ANIMAM, ad libere, & digne CONFITENDUM sempiternis laudibus NOMINI TUI. Similis est nunc Psalmista Apostolo dicenti Philip. 1. *Desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo*.

Tex. ME EXPECTANT JUSTI, DONEC RETRIBUAS MIHI. Idest, Sancti in cœlis beatificati EXPECTANT ME, & suis desideriis, & altis orationibus, ut tribuas MIHI illam eandem beatitudinis æternæ retributionem, quam tribuisti eis, ut videlicet simul in una omnium societate confiteamur nomini tuo. Nec cessant illi Beati ab isto suo charitativo desiderio, & oratione, donec effectualiter RETRIBUAS MIHI, tu Domine, totum illud bonum, quod præmissum est.

Adversitates multa salutifera docent.

Charitas maxima Beatorum erga nos.

De tribulationis notandum.



Psalms CXLII.

Domine exaudi orationem meam: auribus percipe
obsecrationem meam in veritate tua: exaudi me
in tua iustitia.

Et non intres in iudicium cum servo tuo: quia non
iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens.

Quia persecutus est inimicus animam meam: humiliavit
in terra vitam meam.

Collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi: & anxius
est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.

Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus
operibus tuis: in factis manuum tuarum meditabar.

Expandi manus meas ad te: anima mea sicut terra sine
aqua tibi.



EXAUDI ORATIONEM MEAM
est idem, quod AURIBUS PER-
CIPE illam: sed hæc repetitio
significat bonum fervorem o-
rantis. Obsecratio autem ab
oratione differt: quia oratio est
simplex petitio, sed obsecratio est petitio
per aliquod sacram: ut, Ab omni malo li-
bera me Domine, ista est oratio: Ab om-
ni malo, per te ipsum, vel per passio-
nem tuam, libera me Domine, ista est ob-
secratio.

*Discas
hinc ora-
re.*
Tex. IN VERITATE TUA EXAUDI ME, IN
TUA JUSTITIA: idest, non in mea, sed
IN TUA JUSTITIA EXAUDI ME: similiter
non in mea, sed IN TUA VERITATE EXAU-
DI ME. Si, inquit, ad me ex me respicio,
nec veritatem, nec iustitiam invenio: si au-
tem ad te respicio, video te esse ipsam
veritatem, & ipsam iustitiam. Quia ergo
maxime verax, & maxime iustus es, EXAU-
DI ME, secundum illam promissionem tuam
Psal. 90. *Clamavit ad me, & ego exaudiam
eum.*

*Argumen-
tum terri-
bile datum
nobis a
Psalmista.*
Tex. ET NON INTRES IN JUDICIUM CUM
SERVO TEO: idest, ne iudices me servum
TUUM absque tua magna misericordia. Ro-
gat enim nunc Psalmista Deum, ut non
sit de numero eorum, de quibus dicitur
Jacob 2. quod ipsis fiet a Deo *iudicium si-
ne misericordia*, idest, quod damnabuntur,
cum ab ipso iudicabuntur. Ex hoc timo-
re rogantis sic Psalmistæ argumentandi da-
tur talis occasio: Si tantus vir, si tantus

Dei servus, si tam de peccatis suis olim
pœnitens, si tam Deo acceptus, ut dixe-
rit ipse Deus Act. 13. *Inveni David fi-
lium Jesse, virum secundum cor meum*: si, in-
quam, talis vir ad considerationem iudicii
divini timens ac tremens dicit: NON IN-
TRES IN JUDICIUM CUM SERVO TEO, Do-
mine: quantos timores atque tremores de-
bent habere peccatores, minusque servi
Dei, quàm David, in considerando quod
tota ipsorum vita iudicio Dei examinan-
da est? Quis tam tremendum ipsius Dei
JUDICIUM bene, ut oportet, considerans
non dicat (docente Ecclesia) *Ubi me ab-
scondam a vultu iræ tuæ: quia peccavi nimis
in vita mea? Tremens factus sum ego, & ti-
meo, dum discussio (scilicet, totius vitæ
meæ) venerit.* NON ergo INTRES IN JU-
DICIUM mecum, Domine.

Tex. QUIA NON JUSTIFICABITUR IN
CONSPECTU TEO OMNIS VIVENS: scilicet,
sine tua misericordia speciali NON JUSTI-
FICABITUR, & per consequens non sal-
vabitur, sed damnabitur.

Tex. QUIA PERSECUTUS EST INIMICUS
ANIMAM MEAM: HUMILIAVIT IN TERRA
VITAM MEAM: idest, quia multum pec-
cavi, inimico meo persecutionibus suis me
ad peccatum quasi violenter compellente.
Assignat causam per illud QUIA, cur ti-
meat, non iustificari in die prædicti Ju-
dicii coram Deo. Causa, inquit, timoris
istius est grave peccatum meum, cujus gra-
vitas HUMILIAVIT, idest, depreffit to-
tam

*De inimi-
co hominis
nota bene.*

De liber-
tate vo-
luntatis,
& effica-
cia.

tam VITAM MEAM. Per inimicum igitur intelligit principaliter peccatum, & voluntatem, sine qua non sit peccatum: licet secundo intelligat pro inimico diabolum, & mundum, & carnem, & alios hostes externos. Sola enim voluntas est causa peccati efficax, quæ videlicet actualiter inducit peccatum: aliæ autem, quæcumque sint, non sunt nisi persuasivæ plus, vel minus; ita ut quandoque persuasionibus suis, non quidem violenter, sed quasi violenter pertrahant voluntatem hominis tentati ad peccatum: non potest enim voluntas violentia quacumque, & cujuscumque constringi, quin sit libera; sed tamen potest vehementer, vel vehementius inclinari ad peccatum a persuasore, in quantum videlicet rationes fortes, vel fortiores inducit ad persuadendum.

Tex. COLLOCAVIT ME IN OBSCURIS Sicut mortuos sæculi: scilicet, ille inimicus sic ME COLLOCAVIT; vel efficaciter, si fuit voluntas; vel persuasive, si fuit quæcumque alia causa inimica. Peccatum namque obscurat animam, plus, vel minus, juxta proportionem magnitudinis, aut multitudinis peccati: sicut e contrario sancta virtus, maxime a Deo infusa, ipsam animam illustrat: nec potest aliter esse, quoniam omne peccatum de se est tenebra, sicut e contrario omnis vera virtus est de se quædam lux.

De Synderesis bono officio.

Tex. ET ANXIATUS EST SUPER ME SPIRITUS MEUS: IN ME TURBATUM EST COR MEUM: scilicet, anxietatem hanc, & hanc turbationem faciente peccato per naturalem Synderesim cognito, & reprehenso. Synderesis enim (ut Doctor Angelicus dicit 1. q. 79. ar. 12.) est habitus naturalis ad bonum solummodo inclinans, & instigans, atque de malo, idest, de peccato murmurans, unde necessario de natura sua affligit animum peccatoris; & quandoque, propter hanc afflictionem evadendam, peccator instigatus a Synderesi peccata deserit, & ad bonum convertitur.

Tex. MEMOR FUI DIERUM ANTIQUORUM: in quibus, scilicet, me a peccatis,

quæ commiseram, liberaſti secundum magnam misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum, Psal. 50. Unde sequitur in

Tex. MEDITATUS SUM IN OMNIBUS OPERIBUS TUIS: IN FACTIS MANUUM TUARUM MEDITABAR: quibus, scilicet, OPERIBUS, ET FACTIS me adjuvare dignatus es: nam ego, tanquam gratus tanto benefactori meo, qui es tu, meditatus sæpissime fui, & quasi absque ulla intermissione MEDITABAR, quod mihi sine ullis meritis meis, fecisti tot tantaque beneficia; & in favorem mei operatus es mirabilia, tum liberando me a peccatis, cæterisque inimicis meis, tum acceptando me in servum tuum sempiternum, tum confortando me de die in diem, ad proficiendum magis ac magis in obsequio tuo:

De virtute gratitudinis nota bene.

Tex. EXPANDI MANUS MEAS AD TE. Idest, omnia opera mea, quæ manuum nomine significantur, dedicavi, & expansione quadam devotionis mei spiritus consecravi tibi: AD TE, idest, AD honorem divinæ majestatis tuæ. Non ergo AD me, vel AD mundum, vel AD aliquid aliud, EXPANDI MANUS MEAS: quia nec a me, nec a mundo, nec ab aliquo simili, accipi MANUS MEAS, sed solum a TE; ut non alicui eorum, sed solum tibi gratitudinem hanc expansionis manuum mearum ostendam, & offeram.

Tex. ANIMA MEA SICUT TERRA SINE AQUA TIBI: nec, scilicet, irrigare ipsam animam ego possum: unde B. Augustinus hunc Psalmi locum sic exponit: Anima mea, velut terra, sine aqua tibi. Complue, inquit, me ad faciendum fructum bonum. Dominus enim dabit suavitatem, ut terra nostra det fructum suum. Anima mea velut terra sine aqua tibi: non mihi, sed tibi. Sitire tibi possum, me irrigare non possum: quia sitivit anima mea ad Deum vivum. Quando veniam, nisi quando venerit? Quia anima mea velut terra sine aqua tibi. Apparuit arida anima mea: irriga eam, quia velut terra sine aqua tibi. Hæc ille.

Oratio pro lacrymis habendis.

Velociter exaudi me, Domine: defecit spiritus meus:

Non avertas faciem tuam a me: & similis ero
descendentibus in lacum.

Auditam fac mihi mane misericordiam tuam: quia
in te speravi.

Notam fac mihi viam, in qua ambulem: quia ad te
levavi animam meam.

Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi:
doce me facere voluntatem tuam, quia Deus
meus es tu.

Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam:
propter nomen tuum Domine vivificabis me,
in æquitate tua.

Educes de tribulatione animam meam: & in misericordia
tua disperdes inimicos meos.

Et perdes omnes, qui tribulant animam meam: quoniam
ego servus tuus sum.

V Idens Psalmista, animam suam esse
sine aqua lacrymarum sufficientium
ad deplorandum suas peccatorum
miserias, ad faciendumque multa alia bo-
na; & simul ex Scriptura sacra Eccli. 3.
cognoscens, quod *cor durum habebit male*
in novissimo die; timens ac tremens ad
Deum, pro irrigatione sitientis animæ suæ
citius obtinenda, clamando dicit: VELO-
CITER EXAUDI ME DOMINE: quare? quia,
inquit, DEFECIT SPIRITUS MEUS: quare
defecit? quia non habet humorem, hoc
est, *anima mea est sine aqua*: nam idem
ipse Deus est contestatus, dicendo Luc. 8.
Semen ... super petram ... natum aruit,
quia non habebat humorem.

Tex. NON AVERTAS FACIEM TUAM A
ME: negando, scilicet, mihi aquam op-
portunam: quia si sic FACIEM TUAM AVER-
TERIS A ME, ego (ut subditur in tex.)
SIMILIS ERO DESCENDENTIBUS IN LA-
CUM; idest, descendam IN LACUM dam-
nationis æternæ. His ergo verbis demon-
strat Propheta, quod necessariæ sunt pec-
catori aquæ lacrymarum saltem in voto, si
non possint præ duritia sensitivæ partis ha-
beri in actu. Porro, ad intelligentiam ple-
norem huius sensus Psalmistæ facit optime
doctrina Concilii Triden. data de contri-
tione, sess. 14. cap. 4. Vide igitur omnino
eam ibi: quia ad salutem est multum ne-
cessaria, & ad impediendum, si bene ob-

servata fuerit, ne peccator DESCENDENTI-
BUS IN LACUM assimiletur.

Tex. AUDITAM FAC MIHI MANE MI-
SERICORDIAM TUAM. Idest, FAC me au-
dire, & auditam intelligere, & intelle-
ctam gustu interno bene experiri MISERI-
CORDIAM TUAM: FAC autem omnia hæc
MANE, idest, antequam advesperascant di-
es per mortem corpoream: post enim non
esse tempus misericordiæ talis, habetur ex
Scripturis, & speciatim ex dicto nostri Sal-
vatoris ad virgines fatuas post mortem ibi
subintellectam venientes, Matth. 25. *Nescio*
vos. Petiistis misericordiam, dicendo: Domi-
ne aperi nobis: & quia non petiistis mane,
sed post vesperam, dico vobis, quod clau-
so die clausa simul est janua misericordiæ
ad recipiendum vos in gratiam: quod to-
tum significatur per istud, nescio vos.

Tex. QUIA IN TE SPERAVI; ita, scili-
cet, ut tu solus sis vera, & indeclinabilis,
& infallibilis spes mea: nam *vana est sa-*
lus hominis (Psal. 59., & 107.), ideoque
toti mundo a te inspiratus Domine dixi
Psal. 145. *Nolite confidere in principibus, in*
filiis hominum, in quibus non est salus.

Tex. NOTAM FAC MIHI VIAM, IN
QUA AMBULEM: scilicet, te adjuvante:
contestatur enim Psalmista, se & nescire
VIAM bonam, & non posse, etiam si il-
lam sciret, ambulare in ea sine speciali
adjutorio Dei.

Tex.

Contra
duritiem
cordis.

Contritio
necessari-
ssima.

Quid im-
portet, ne-
scio vos.

Tex. QUIA AD TE LEVAVI ANIMAM MEAM: Pro utroque, scilicet, obtinendo. Nam si ad me levarem ANIMAM MEAM, neutrum in meipso utique invenirem; hoc est, nec cognitionem viæ bonæ, nec possibilitatem ambulandi in ea, etiam cognita.

Tex. EXIRE ME DE INIMICIS MEIS: scilicet, tum internis, tamquam periculosioribus, tum externis, ut minus periculosos.

Tex. DOMINE AD TE CONFUGI; veluti, scilicet, de meipso desperatus, & in te solo vehementissime confisus, pro liberatione ex inimicis prædictis.

Tex. DOCE ME FACERE VOLUNTATEM TUAM. Idest, doctrina efficaci fac me vivere secundum quod vis, & consequenter non secundum quod ego volo. Doctrina porro efficax Dei est, qua facit non solum intelligere quod docet, sed etiam FACERE quod se velle docet.

Tex. QUIA DEUS MEUS ES TU. Idest, propter temetipsum, qui dignatus es esse DEUS MEUS, doce me facere voluntatem tuam.

Tex. SPIRITUS TUUS BONUS DEDUCET ME IN TERRAM RECTAM: scilicet, in-

viam illam bonam, qua pervenitur IN TERRAM ex omni parte RECTAM; quæ est in cœlis terra viventium.

Tex. PROPTER NOMEN TUUM DOMINE VIVIFICABIS ME, IN ÆQUITATE TUA. Idest, propter temetipsum, vel etiam propter Christum filium tuum, qui (ut alibi declaratur) est NOMEN TUUM, facies me vivere secundum æquitatem tuam, idest, secundum voluntatem tuam, ubique in omnibus, & per omnia æquam.

Tex. EDUCES DE TRIBULATIONE ANIMAM MEAM: scilicet, propter nomen tuum prædictum.

Tex. ET IN MISERICORDIA TUA DISPERDES INIMICOS MEOS: scilicet, propter nomen tuum prædictum.

Tex. ET PERDES OMNES, QUI TRIBULANT ANIMAM MEAM: scilicet, propter nomen tuum prædictum.

Tex. QUONIAM EGO SERVUS TUUS SUM: idest, QUONIAM tu propter nomen tuum fecisti, me esse servum tuum; & consequenter per hoc declarasti, me semper fore a te, tamquam ab unico patrono, & Domino meo, protegendum in omnibus.

Maxima oratio est dicere, propter nomen tuum.

Doctrina efficax qua sit.



Psalms CXLIII.

Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælum, & digitos meos ad bellum.

Misericordia mea, & refugium meum: susceptor meus, & liberator meus:

Protector meus, & in ipso speravi: qui subdit populum meum sub me.

Domine, quid est homo, quia innotuisti ei? aut filius hominis, quia reputas eum?

Homo vanitati similis factus est: dies ejus sicut umbra prætereunt.

Domine inclina coelos tuos, & descende: tange montes, & fumigabunt.

Fulgura coruscationem, & dissipabis eos: emitte sagittas tuas, & conturbabis eos.

Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me de aquis multis, de manu filiorum alienorum.

Quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum, dextera iniquitatis.



ILLUD BELLUM Davidis contra Goliath populi Judæorum, principalem inimicum, quod legitur 1. Reg. 17., est istud, de quo loquitur nunc ipse David. Quia vero ibi dixe-

rat inimico illi, *Ego venio ad te in nomine Domini exercituum*, ideo totam victoriam in bello illo contra inimicum habitam, non sibi, sed Domino attribuit. Non enim dixerat: Venio ad te in nomine meo: propterea, tanquam fidelis, quicquid ad bellandum, & vincendum pertinet, non appropriat nomini suo, dicens, Ego docui MANUS MEAS AD BELLUM. Veritatem igitur confiteri volens, dicit: DOMINUS docuit MANUS, ET DIGITOS MEOS AD BELLUM: & tanquam gratus reddit ei gratias, dicens: BENEDICTUS DOMINUS DEUS MEUS.

Verax, & humilis, & gratus est Psal- mista in primo versu.

Tex. QUI DOCET MANUS MEAS AD PRÆLIUM, ET DIGITOS MEOS AD BELLUM: Id est, QUI DOCET intellectum meum, quod, quomodo, & quando movere debeat MANUS, ET DIGITOS ad præliandum; non enim MANUS, ET DIGITI sunt

capaces doctrinæ, sed intellectus hominis: unde perquamdam partium hominis naturalem connexionem, intellectu edocto divinitus ad bellandum manibus, & digitis, dicuntur edoctæ manus, & digiti ad illud BELLUM.

Tex. MISERICORDIA MEA, ET REFUGIUM MEUM, SUSCEPTOR MEUS, ET LIBERATOR MEUS: PROTECTOR MEUS, ET IN IPSO SPERAVI, QUI SUBDIT POPULUM MEUM SUB ME. Id est, omnia hæc, scilicet, quod Deus sit REFUGIUM MEUM, & SUSCEPTOR MEUS, ET LIBERATOR MEUS, & PROTECTOR MEUS, & spes mea, & subdens POPULUM MEUM SUB ME, procedunt originaliter ex hoc, quod ipse Deus est MISERICORDIA MEA: ideo enim ad hanc rei veritatem significandam præposuit omnibus præmissis in *tex.* MISERICORDIA MEA. Porro, quod MISERICORDIA Dei sit radix prima, fundamentum primum, primaque origo beneficiorum omnium, quæ nobis Deus donat, habes declaratum ab Angelico Doctore in 1. qu. 21. art. 3. 4. Vide tu ibi.

Radix omnium donorum Dei est misericordia.

Tex. DOMINE, QUID EST HOMO, QUIA

IN-

INNOTUISTI EI? AUT FILIUS HOMINIS, QUIA REPUTAS EUM? Idest, quantæ dignitatis, nobilitatis, aut momenti EST HOMINO, seu FILIUS HOMINIS, QUIA tu tantum eum facis, ut ei te ostendas, secretorum tuorum participem eum faciens, & in tanta reputatione habens? Miratur Psalmista tantam Dei bonitatem erga hominem: cum sciat (ut nunc subjunget) ipsum de se esse vilissimum, & quasi nihil.

Tex. HOMO VANITATI SIMILIS FACTUS EST: ita, scilicet, ut ipsemet sit *universa vanitas*, Psal. 38. Quid vilius vanitate? Nullam siquidem bonam æstimationem secum importat nomen vanitatis: immo & de se malam in corde sapientum generat statim opinionem. Quid de vanitate hominis in libro Job 25. habetur? *Homo est putredo, & filius hominis vermis.*

Tex. DIES EJUS SICUT UMBRA PRÆTEREUNT: idest, quasi non videntur præterire, adeo velociter PRÆTEREUNT. *Dum adhuc ordiret* (inquit Rex Ezechias) *succidit me*: hoc est, dum putarem, vitam meam sicut telam adhuc ordiri, mors succidit me; idest, dum sperarem aliquantisper vivere, mors ex improvise mihi supervenit. DIES HOMINIS (inquit Psalmista) SICUT UMBRA PRÆTEREUNT, idest, *velocius transeunt, quàm a texente tela succiditur, & consumuntur absque ulla spe* (Job 7.) scilicet, revertendi... *ventus est vita mea: & fui* (inquit alio loco, nempe cap. 10.) *quasi non essem, de utero translatus ad tumulum.*

Tex. DOMINE INCLINA COELOS TUOS, ET DESCENDE: per misericordiam, scilicet, tuam DESCENDE: scio enim, quod tu in teipso immotus semper permanes; & consequenter, quod tunc solum de coelis descendis, quando effectum aliquem novum demonstras. Taceo nunc illum maximi mysterii descensum, quo filius tuus de coelis inclinatus, ex Beata Virgine Maria incarnatus est, & homo factus.

Tex. TANGE MONTES, ET FUMIGABUNT. Idest, per iustissimam tuam vindictam TANGE superbos Philisthæos in uno suo principali Goliath repræsentatos; & tacti FUMIGABUNT, idest, irascentur, dentibusque frement, & fumum iracundiæ sui furoris ex naribus inflammatis emittent: Rogabat nunc David Deum, ut mediante

ipso tangeret, idest, occideret superbum, Philisthæum Goliath: hincque, quod cæteri superbia infructuosa valde inflati fumigaret, prophetice denunciavit.

Tex. FULGURA CORUSCATIONEM, ET DISSIPABIS EOS: EMITTE SAGITTAS TUAS, ET CONTURBABIS EOS. Idest, corusca miraculis, & dissipabuntur ipsi Philisthæi: SAGITTAS TUAS acutas EMITTE in corda eorum, idest, tabefac omnipotenti tua virtute audaciam eorum, & conturbabuntur. Hinc patet bene consideranti, quod revera fuit magnum miraculum a Deo factum, quando unus juvenis pastor ovium, qui numquam arma contra hominem præliando noverat, qui tunc etiam inermis adversus tanta terribilitate undique armatum Goliath processit, vicit primo congressu eum, occidit, caputque ejus gladio ejusdem viriliter amputavit. Merito igitur opus tam mirum significans, dicit Psalmista Domino: FULGURA CORUSCATIONEM, ET DISSIPABIS EOS. Scis quoque tu Lector, quantam audaciam habuerit iste Goliath contra David? Lege illud 1. Reg. 17. *Maledixit Philisthæus David in diis suis; auxitque ad David: Veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cæli, & bestiis terræ.* Tunc ergo ad tantam audaciam retundendam dicces necessarias fuisse SAGITTAS Omnipotentis acutas, quæ transfigerent cor tantum inaniter exaltatum.

Tex. EMITTE MANUM TUAM DE ALTO: ad quid? ad eripiendum me (ut ex sequenti textu habetur), & ad me liberandum DE AQUIS MULTIS, ET DE MANU FILIORUM ALIENORUM. Per aquas multas significat multos Philisthinorum populos: quos etiam, quia infideles erant, vocat filios deorum ALIENORUM, idest, dæmoniorum.

Tex. QUORUM OS LOCUTUM EST VANITATEM: ut, scilicet, de ore ipsius Goliath, & etiam aliorum ei connexorum, potest cognosci 1. Reg. 17.

Tex. ET DEXTERA EORUM, DEXTERA INICUATITATIS. Idest, robur, seu fortitudo, & vigilans sollicitaque industria (hoc totum significatur per DEXTERAM) est ad cogitandum, ad volendum, ad colloquendum, ad operandum iniquitatem, & quascunque iniquitates.

Deus canticum novum cantabo tibi: in psalterio
decachordo psallam tibi.

Qui das salutem regibus: qui redemisti David servum
tuum de gladio maligno: eripe me.

Et erue me de manu filiorum alienorum, quorum os
locutum est vanitatem: & dextera eorum, dextera
iniquitatis.

Quorum filii, sicut novellæ plantationes in juventute sua:
Filiæ eorum compositæ: circumornatæ ut similitudo templi.
Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.

Oves eorum foetosæ, abundantes in egressibus suis:
boves eorum crassæ.

Non est ruina maceræ, neque transitus, neque clamor
in plateis eorum.

Beatam dixerunt populum, cui hæc sunt: beatus
populus, cujus Dominus Deus ejus.

CANTICUM NOVUM, inquit, CAN-
TABO TIBI: scilicet, si contra
hunc superbum Philisthæum dederis
mihi victoriam: erit enim hoc tunc NO-
VUM, quia non fuit hætenus visa, vel au-
dita talis tantæque victoria. Etiam CAN-
TICUM illud, quod propono cantare, erit
NOVUM, idest, charitate noviter ardente a
me pronunciarum.

*De gradi-
bus festi-
vitatum
nota bene.*

Tex. IN PSALTERIO DECACHORDO PSAL-
LAM TIBI: habita, scilicet, illa victoria.
Erat autem illud psalterium decem chor-
darum magis solemne, quam alia psalteria.
Unde per hoc a Psalmista ostenditur, quod
juxta proportionem majorum, vel mino-
rum festivitatum, debent solemnia cantico-
rum, Missarum, Psalmorum, & orationum
devotiori charitate celebrari (sicut hodie
fit in Ecclesiis bene institutis, & administra-
tis). Cæterum, si quæsieris causam, qua-
re Psalterium decachordum alijs Psalterijs
præminebat; responderetur, quod hoc erat
principaliter ratione significationis: nam
Psalterium illud, etiam quantum ad no-
men decachordum, importabat secum si-
gnificationem observationis decalogi, idest,
decem præceptorum Dei.

*De provi-
dentia Dei
erga ma-
jores.*

Tex. QUI DAS SALUTEM REGIBUS: &
pro seipsis, scilicet, & pro eorundem sub-
ditis salvandis: quia enim specialem curam
de Superioribus hominum Deus habet;
propterea hoc ipsum significare Psalmista
volens, de Deo, licet SALUTEM det om-
nibus universaliter, dixit speciatim, quod

dat SALUTEM REGIBUS. Quod autem de
REGIBUS etiam infidelibus habeat specia-
lem curam, tum pro seipsis, tum pro eo-
rum subditis saltem temporaliter salvan-
dis, patet ex hoc, quod Deus solummodo
Pharaoni Regi prædixit septem annos &
abundantiæ, & inopiæ futuros (Genes. 41.)
ut videlicet ipse & pro sua, & pro subdi-
torum salute corporali esset sollicitus.

Tex. QUI REDEMISTI DAVID SER-
VUM TUUM. Idest, qui per revelationem
præcedentem ipsi DAVID promissisti, te
redempturum illum: ideo sciens ego, quod
promissa tua sunt infallibilia, dixi, ratione
certitudinis, REDEMISTI. Revelatio præ-
cedenter facta ipsi DAVID sic insinuat
1. Reg. 17. Dixit David ad Philisthæum...
Dabit te Dominus in montem vestrum, & percu-
tiam te, & auferam caput tuum a te.

Tex. DE GLADIO MALIGNO ERIPE ME.
ET ERUE ME DE MANU FILIORUM ALIE-
NORUM: ut, scilicet, tu mihi promissisti,
& certus sum, quod eripies. Si certus es,
o Propheta, quare ut eripiaris oras? non
oro, inquit, ut dubius; sed ut dans exem-
plum, quod in similibus etiam certis sem-
per orandum est.

Tex. QUORUM OS LOCUTUM EST VANITA-
TEM, DEXTERA EORUM INIQUITATIS: ut,
scilicet, supra expositum est.

Tex. QUORUM FILII & C.... NEQUE CLA-
MOR IN PLATEIS EORUM. Idest, illi a
Deo alienigenæ, & fortes iniquitatum ama-
tores, atque sectatores, habent maximam
in

*Orat quæ
ut dubi-
us, & ut
certus.*

De felici-
tate infi-
delium
descrip-
tio.

in mundo felicitatem: quam? habent fi-
lios incolumes, ad instar plantationum no-
vellarum IN JUVENTUTE SUA: item, fi-
lias omni externa compositione pomparum
sæcularium circumornatas: item, cellaria
divitiarum, ciborum, esculentorum satis,
& plus quam satis PLENA, cum sint per a-
bundantiam ERUCTANTIA EX HOC IN IL-
LUD: item, OVES foetosas, & in genera-
do plurimum copiosas: BOVES item habent
crassas. Huic positivæ ipsorum felicitati
accedit & eorundem felicitas hæc negati-
va, videlicet, quod nullam in domibus,
in parietibus, in ædificiis suis ruinam pa-
tiuntur: item, quod nullum tumultū, nullum
clamorem nec in familiis suis, nec extra IN
PLATEIS sentiunt; pacem ergo externam
possident & in domibus, & in civitatibus.

Vox infi-
delium.

Tex. BEATUM DIXERUNT POPULUM,
CUI HÆC SUNT. Idest, infideles ultimam
felicitatem suam describere volentes DIXE-
RUNT, illos esse multum beatos, qui om-
nia hæc supradicta habent. Vocem hanc
infidelium audisti stultissimam: audi nunc
sequentem bonorum fidelium vocem vere
sapientissimam.

Tex. BEATUS POPULUS, CUIUS DOMI-
NUS DEUS EJUS. Idest, beati sunt illi,
qui Dominum suum omnium rerum crea-
torem practice habent pro Deo, idest, cum
per veram fidem, per invictam spem, per
perfectam charitatem colunt; in omnibus-
que, & per omnia eidem veraciter, & us-
que in finem perseveranter serviunt. Cur
non dixit Propheta, quod juxta ordinem
litteræ videbatur dicendum, scilicet, BE-
ATUS POPULUS, qui non habet prædictas
prosperitates? Quia non est malum habere
magnas rerum temporalium prosperitates
(ut patet de Abraham, Isaac, Jacob, Jo-
seph, in libro Genes. & de Job in libro
suo): sed est malum, immo pessimum,
ponere ultimam beatitudinem in tempora-
libus prosperitatibus (ut faciebant illi in-
fideles), & non habere Dominum omnium
creatorem pro Deo; secundum quod ex-
posuimus conformiter ad illud Apocal. 21.
Ipse Deus cum eis erit eorum Deus: hoc
est, ex maximo Dei dono fiet, quod ille
suus POPULUS Deum practice, & non so-
lum speculative habeat pro Deo.

Quid sit
habere Do-
minū pro
Deo?



Psalms CXLIV.

Exaltabo te, Deus meus rex: & benedicam nomini
tuo in sæculum, & in sæculum sæculi.
Per singulos dies benedicam tibi: & laudabo nomen
tuum in sæculum, & in sæculum sæculi.
Magnus Dominus, & laudabilis nimis: & magnitudinis
ejus non est finis.
Generatio, & generatio laudabit opera tua: & potentiam
tuam pronuntiabunt.
Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur:
& mirabilia tua narrabunt.
Et virtutem terribilium tuorum dicent: & magnitudinem
tuam narrabunt.
Memoriam abundantiae suavitatis tuæ eructabunt:
& justitia tua exultabunt.
Miserator, & misericors Dominus: patiens,
& multum misericors.
Suavis Dominus universis: & miserationes ejus super
omnia opera ejus.



*Quomodo
Deus exal-
tari possit
a nobis, &
debeat?*

Spiritu in Deum ferventissimo
(ut patet consideranti ex con-
textu, quod ipse David est to-
tus in laudibus Dei) Prophe-
ta ab inferioribus ad alta sub-
levatus prorumpit in verba
hæc: EXALTABO TE DEUS MEUS REX:
BENEDICAM: LAUDABO. Cur ad impossi-
bile fertur, scilicet, ad hoc, quod totis vo-
tis cupit exaltare Deum? nam Deus tam
altissime exaltatus est ab æterno, ut om-
nino impossibile sit, ipsum majorem exal-
tationem habere posse. Respondetur, quod
cum Spiritus divinus, quo agebatur Pro-
pheta, numquam tendat ad aliquod im-
possibile; & cum majus quid altitudini Dei
non possit adjungi (ut dicebatur); opor-
tet dicere, quod ipse Propheta non habet
in verbis suis illum sensum, quem objiciens
suspiciabatur, sed alium. Quem alium?
EXALTABO TE, inquit, in meipso, & in
aliis creaturis tuis: licet enim non possis
unquam, a tota etiam curia coelesti, exal-
tari in teipso; potes tamen exaltari in no-
bis, idest, in cognitione nostra, in mora-

li vita nostra, in nostris de te laudibus,
piisque affectibus, & locutionibus sacris,
ac bonis operibus. EXALTABO TE igitur
DEUS MEUS REX: idest, conabor cogno-
scere altissimam majestatem tuam magis ac
magis in dies, quam antea cognovi: item,
servire tibi semper, & ubique in omnibus,
servitio magis tuæ majestati congruo, quam
antea servierim: item, facere verbo, vel
scripto, vel prædicatione, vel doctrina,
vel exemplo, quod aliæ creaturæ magis,
quam antea, te cognoscant, & magis, quam
antea, tibi serviant. Sic igitur cum omnia
præmissa tuo adjutorio innixus fecero, tunc
exaltavi, & EXALTABO TE.

Tex. IN SÆCULUM, ET IN SÆCULUM
SÆCULI: idest, in præsentī vita caduca,
& in ventura æterna.

Tex. PER SINGULOS DIES BENEDICAM
TIBI. Idest, & in diebus prosperitatis, &
in diebus adversitatis BENEDICAM TIBI.
Cum enim per vicissitudines temporum non
semper prospera, nec semper adversa suc-
cedant; ille, qui PER SINGULOS DIES
vult benedicere Deum, vult utique in qui-
bus-

buscumque adversis, & prosperis laudare eum.

Tex. MAGNUS DOMINUS, ET LAUDABILIS NIMIS: ET MAGNITUDINIS EJUS NON EST FINIS. Idest, Deus est infinite MAGNUS, & dignissimus laudari infinities in omnibus, & per omnia.

Tex. GENERATIO ET GENERATIO LAUDABIT OPERA TUA. Idest, GENERATIO Judæorum, ET GENERATIO Gentium (sic enim totum Mundum complectitur Propheta) LAUDABIT OPERA TUA, tanquam laudabilia, si scilicet ea ut talia cognoscet. Quia vero singuli illarum generationum non sic opera tua cognoscent, sed tantum aliqui ex illis generationibus, ideo non singuli sunt de laudatione commendandi, sed tantum aliqui. Expositio hæc confirmatur ex illo dicto Apocal. 7. *Vidi turbam magnam... ex omnibus gentibus... ante thronum*: non enim dicit, omnes gentes, sed aliquos ex omnibus generationibus esse ante thronum Dei salvatos.

Tex. ET POTENTIAM TUAM PRONUNCIABUNT; totius, scilicet, mundi generationes.

Tex. MAGNIFICENTIAM GLORIÆ SANCTITATIS TUE LOQUENTUR. Totius, scilicet, mundi generationes LOQUENTUR gloriam tuam maxime magnificam, & sanctitatem tuam ipsi gloriæ coæqualem, MAGNIFICENTIAM habentem.

Tex. ET MIRABILIA TUA NARRABUNT; totius, scilicet, mundi generationes.

Tex. ET VIRTUTEM TERRIBILIVM TUORUM DICENT.... ET JUSTITIÀ TUA EXULTABUNT; illæ, scilicet, totius mundi generationes. Prophetico igitur spiritu plurima ad Testamentum novum pertinentia, quæ postea Evangelicæ legis homines impleta in Gentibus viderunt, prædixit Psalmista hucusque. Nunc modo per textus sequentes intendit ostendere originalem.

causam illorum tot tantorumque bonorum in totius mundi generationibus futurorum.

Tex. MISERATOR ET MISERICORS DOMINUS: PATIENS, ET MULTUM MISERICORS; fuit, scilicet, est, & erit successive originalis causa omnium illorum bonorum in Testamento novi hominibus futurorum. Ipse enim per suam valde multam, idest, infinitam misericordiam eos de multiplici ipsorum miseria extraxit: & per longam patientiam eosdem non modo (ut merebantur) ad Infernum damnatorum, non misit; sed etiam ad pœnitentiam vocavit, invitavit, & ut venirent, diutissime expectavit.

De misericordia, & patientia Dei notandum bene.

Tex. SUAVIS DOMINUS UNIVERSIS: quantum, scilicet, est de seipso. Quod ergo aliqui ejus suavitatem non percipiunt intellectu, neque gustent affectu, est ex vitio illorum: juxta etiam illud Matth. 22. *Qui ad nuptias invitati erant, non fuerunt digni*. Scis tu pro certo, quod DOMINUS est omnibus SUAVIS? Utique. Roga igitur ipsum, ut te faciat dignum ad hoc, ut suam ineffabilem suavitatem, & in præsentis sæculo per gratiam, & in futuro per æternam gloriam, gustare veraciter, atque sentire dulciter valeas, merearis, & actu perfecto percipias.

Tex. ET MISERATIONES EJUS SUPER OMNIA OPERA EJUS: quantum, scilicet, ex seipso est: nam, ut in quadam oratione dicit Ecclesia, *proprium est Deo misereri semper & parcere*. Quod etiam MISERATIONES sint SUPER OMNIA OPERA EJUS, habes ex Psal. 32. *Misericordia Domini plena est terra*: & Sap. 11. *Diligis omnia, quæ sunt*. Porro MISERATIONES EJUS etiam dicuntur esse SUPER OMNIA OPERA EJUS, in quantum misericordia ipsius est prima radix, & fundamentum, & origo omnium operum Dei; ut Doctor Angelicus optime probat in 1. p. q. 22. art. 4.

Quomodo omnes salvabuntur.

De Testamento novo prophetavit.

Confiteantur tibi, Domine, omnia opera tua:
 & sancti tui benedicant tibi.
 Gloriam regni tui dicent: & potentiam tuam loquentur:
 Ut notam faciant filiis hominum potentiam tuam,
 & gloriam magnificentiae regni tui.
 Regnum tuum regnum omnium saeculorum: & dominatio
 tua in omni generatione & generationem.
 Fidelis Dominus in omnibus verbis suis: & sanctus
 in omnibus operibus suis.
 Allevat Dominus omnes, qui corruunt: & erigit
 omnes elisos.
 Oculi omnium in te sperant, Domine: & tu das
 escam illorum in tempore opportuno.
 Aperis tu manum tuam: & imples omne animal
 benedictione.
 Justus Dominus in omnibus viis suis: & sanctus
 in omnibus operibus suis.
 Prope est Dominus omnibus invocantibus eum:
 omnibus invocantibus eum in veritate.
 Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem
 eorum exaudiet: & salvos faciet eos.
 Custodit Dominus omnes diligentes se: & omnes
 peccatores disperdet.
 Laudationem Domini loquetur os meum: & benedicat
 omnis caro nomini sancto ejus in saeculum,
 & in saeculum saeculi.

DE perseverantia usque in finem in-
 declinabili sollicitus Propheta pro
 generationibus terrarum illis, de
 quibus supra loquebatur, ad Deum eleva-
 tis manibus dicit: CONFITEANTUR, scili-
 cet, perseveranter, OMNIA OPERA TUA
 TIBI, quae, videlicet, supra prophetando
 praevidei consentia in Testamento novo.
 Consentia quidem tibi modo ibi declara-
 to vidi, & gavisus sum: sed, ut gaudium
 meum de illis plenum sit, rogo ut con-
 firmare digneris ipsos in sancta perseve-
 rantia, quam inceperunt; qua & magis
 in confessione tui nominis proficiant de die
 in diem.

Tex. ET SANCTI TUI BENEDICANT

TIBI: ex visione, scilicet, spiritualis pro-
 fectus earundem generationum moti. Nam
 sicut gaudium est Angelis Dei, & conse-
 quenter nova erga Deum laus, super uno
 ad Domini obsequium converso (ut ex E-
 vangelio patet Luc. 15.), ita de aliis
 Sanctis est sentiendum, quod scilicet,
 quando aliquos in lege Dei proficere vi-
 derint, gaudeant, & inde novis laudibus
 BENEDICANT Deum, qui talem spiritua-
 lem profectum ipsis misericorditer donavit.

Tex. GLORIAM REGNI TUI DICENT:
 qua, scilicet, per fidem, spem, & chari-
 tatem in hominibus regnas: quod quidem
 regnum tu reputas tibi GLORIAM; sicut
 & esse cum filiis hominum, reputas tibi esse

delicias (Proverb. 8.), quæ est tua maxima benignitas, & incomprehensibilis.

De maxi-
ma Dei
Omnipoten-
tia.

Tex. ET POTENTIAM TUAM LOQUENTUR: qua, scilicet, diversitatem gentium, & multarum inter se invicem opinionum (sicut ex proverbio illo constat: *Quot capita, tot sententiæ*) adunasti in confessione unius & fidei, & spei, & charitatis. Vere, in proposito hoc potest, & debet dici, illud Ecclesiæ in quadam oratione mirabiliter adimpleri: *Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo maxime, & miserando manifestas*: nam tunc hominibus parcat maxime, & miseretur, cum infundit ipsis fidem, spem, & charitatem, cum debita in his virtutibus usque in finem perseverantia.

Tex. UT NOTAM FACIANT FILIIS HOMINUM POTENTIAM TUAM, ET GLORIAM MAGNIFICENTIÆ REGNI TUI: quia, scilicet, Sancti bene vivendo faciunt bono suo exemplo NOTAM FILIIS HOMINUM, idest, etiam infidelibus, POTENTIAM, ET GLORIAM excellentissimam REGNI Dei, in quantum fide, & spe, & charitate ab ipso Deo decorati refulgent in conversatione sua coram illis: videntes enim conversationem sanctam fidelium, convertuntur plerumque etiam infideles; & consequenter ab ipsis fidelibus lucrifunt sine verbo, veniuntque ad cognitionem potentiæ, ET MAGNIFICENTIÆ REGNI Dei (ut ex Epistola B. Petri Apostoli habetur).

Fides
Christi
semper fu-
it, est, &
erit in
Mundo.

Tex. REGNUM TUUM REGNUM OMNIUM SÆCULORUM: numquam, scilicet, finem super omnia sæcula habens. Hic igitur docet Psalmista, quod in præsentī sæculo regnavit, regnat, & regnaturus est semper per rectam fidem in aliquibus hominum ab exordio mundi usque ad continuam ejus consummationem: & quod in sæculo venturo semper durabit Christi REGNUM per gloriam in Cælo, & per justissimam vindictam in Inferno: quod totum sub aliis verbis repetitur in sequenti *tex.* ET DOMINATIO TUA IN OMNI GENERATIONE ET GENERATIONEM.

De mensu-
ris notan-
dum sem-
per.

Tex. FIDELIS DOMINUS IN OMNIBUS VERBIS SUIS: etiam, scilicet, quod nobis videatur quandoque tardare in adimplendo promissa IN SUIS VERBIS: non enim revera tardat, sed est FIDELIS non solum implendo sua dicta, sed etiam in præfixo a se tempore impletionis eorum. Quod ergo videatur nobis tardare, est ex mensura diversa nostra a mensura Dei: nam mille annorum mensura est ante Dei oculos tanquam ante oculos nostros dies hesternæ, quæ præterit (Psal. 89.).

Tex. ET SANCTUS IN OMNIBUS OPERIBUS SUIS: secundum, scilicet, rei veritatem semper & ubique est in illis SANCTUS. Attendit siquidem Psalmista hoc in loco rei veritatem, non autem hominum quorum-

dam variam opinionem. Nam sicut apud probos habetur sanctus; ita apud ignaros, & quandoque malitiosos, Deus revera ubique sanctissimus non reputatur SANCTUS, sed blasphematur perversus, juxta id, quod ipsum Deum alloquens dixerat Psal. 17. *Cum sancto sanctus eris ... cum perverso perverteris.*

Tex. ALLEVAT DOMINUS OMNES, QUI CORRUUNT: ET ERIGIT OMNES ELISOS. Idest, nullus eorum, QUI CORRUUNT, allevatur, nisi a Domino; & nullus elisorum erigitur, nisi ab ipso Deo. Potest etiam sic intelligi, quod Dominus, quantum ex seipso est, ALLEVAT OMNES corruentes, ET ERIGIT OMNES ELISOS: simili videlicet modo, quo Apostolus dixit 1. Timor. 2. *Deus vult omnes homines salvos fieri*: juxta elegantissimam expositionem fidelissimi Ecclesiæ Catholicæ Doctoris Sancti Thomæ 1. q. 19. ar. 6., ubi multa quoque addisces.

Spei uni-
ca est no-
bis Deus.

Tex. OCULI OMNIUM IN TE SPERANT DOMINE: SPERANT, scilicet, modo suo, vel connaturali (sicut dicitur Psal. 146. quod pulli corvorum invocant Deum), vel morali (sicut de hominibus loquitur frequenter Scriptura).

Tex. ET TU DAS ESCAM ILLORUM IN TEMPORE OPPORTUNO: ESCAM ILLORUM, scilicet, illis convenientem secundum suam naturam. Non enim rationabilibus creaturis, & irrationabilibus, neque animatis plantis, & inanimatis montibus eadem esca convenit; cum diversarum naturarum, sint: sed & Dominus, qui optime novit singulorum naturas, singulis eorum proportionatam tribuit ESCAM: per ESCAM intellige quodcumque eisdem est necessarium, sive pro victu, sive pro vestitu, sive pro habitatione, sive pro dormitione, aut pro vigilia, aut pro quocumque alio ad naturæ cujusque decentiam, seu conservationem faciente. Porro totum hoc, de admirabili gubernatione omnium rerum a Deo facta, est illud, quod unico verbo dicitur Sap. 8. *Sapientia Dei disponit omnia suaviter.* Consistit namque suavitas hæc in providendo omnibus, & singulis ESCAM naturæ ILLORUM proportionatam, seu convenientem:

De suavi,
& mira-
bili provi-
dentia Dei

Tex. APERIS TU MANUM TUAM: largitatem, scilicet, tuam.

Tex. ET IMPLES OMNE ANIMAL BENEDICTIONE: ut, scilicet, supra declaratum est: mentionem autem facit hic tantum de animali, ut a digniori loquatur; non ut excludat inanimalia, & inanimata.

Tex. JUSTUS DOMINUS IN OMNIBUS VIIS SUIS: secundum scilicet rei veritatem, licet secundum ignorantium, vel etiam impiorum phantasiam videatur in quibusdam ejus viis injustus.

Tex. ET SANCTUS IN OMNIBUS OPERI-
BUS

BUS SUIS: ut, scilicet, supra declaratur.

Tex. PROPE EST DOMINUS OMNIBUS INVOCANTIBUS EUM, OMNIBUS INVOCANTIBUS EUM IN VERITATE: idest, propitius est Dominus seipsum INVOCANTIBUS in Christo, qui est summa veritas (Joa. 14.) qui & dixit Joan. 16. *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Nec mirum, quia nomen suum est Jesus, idest, Salvator, nisi quia proprium ejus est salvare? Hinc a Psalmo edocta mater Ecclesia, omnes orationes suas, quibus Deum Patrem invocat, terminat in veritate, dicens: *Per Christum Dominum nostrum.*

*Deservorū
Dei mira
dignitate.*

Tex. VOLUNTATEM TIMENTIUM SE FACIET: in quantum, scilicet, voluntas illa stat sub timore Dei. Sic legimus pro Psalmo aperta notitia in libr. Josue, cap. 10. *stetit itaque Sol... obediēte Deo voci hominis*, idest, ipsius Josue, qui praeceperat Soli, ut staret. Maxima certe dignatio Dei hæc est, quod VOLUNTATEM TIMENTIUM SE FACIAT, idest, quod obedientibus sibi ipsi Majestas sua sine fine altissima vicissim obediat. Quis ergo sapiens non obediat ex toto corde, ex tota anima, ex tota virtute, & ex totis visceribus charitate ardentibus Deo? Per Psalmum igitur hunc de inestimabili insipientia arguuntur, & confunduntur, simulque condemnantur omnes inobedientes Deo, præceptisque illius, & Ecclesie Apostolicæ.

Tex. ET DEPRECATIONEM EORUM EXHA-

DIET: ET SALVOS FACIET EOS: quia, scilicet, voluntas ipsorum est, ut exaudiantur, atque salventur: & Dominus (ut dictum est) *voluntatem timentium se facit.*

Tex. CUSTODIT DOMINUS OMNES DILIGENTES SE: & tanta, scilicet, custodia, ut etiam omnia ossa ipsorum custodire nunquam desistat per singula, sic (teste Psalm. 33.) *quod unum ex his ossibus non contretur.*

*De mira
Dei cura
de servis
suis.*

Tex. ET OMNES PECCATORES DISPERDET: idest, in diversas partes perdet, ita ut una pars non cohæreat alteri: quod aequaliter declaravit Beata Virgo Maria Luc. 2. *Dispersit superbos mente cordis sui:* & hic, scilicet, per justam privationem gratiæ, & post in Inferno per continuam punitionem poenæ æternæ.

Tex. LAUDATIONEM DOMINI LOQUETUR OS MEUM: de omnibus, scilicet, prædictis per totum hunc Psalmum ejus operibus, & viis; quia Dominus est in cunctis, universaliter, particulariter, & singulariter consideratis, laudatione omni secundum rei veritatem dignissimus.

Tex. ET BENEDICAT OMNIS CARO NOMINI SANCTO EJUS: de omnibus, scilicet, huc usque prædictis homo OMNIS BENEDICAT; & propter eandem rationem, ut nunc supra.

Tex. IN SÆCULUM, ET IN SÆCULUM SÆCULI: idest, in æternum (ut aliàs exposuit Beatus Augustinus).



Psalms CXLV.

Lauda anima mea Dominum, laudabo Dominum in
vita mea: psallam Deo meo quamdiu fuero.

Nolite confidere in principibus; in filiis hominum,
in quibus non est salus.

Exibit spiritus ejus, & revertetur in terram suam: in
illa die peribunt omnes cogitationes eorum.

Beatus, cujus Deus Jacob adjutor ejus, spes ejus
in Domino Deo ipsius: qui fecit cœlum, &
terram, mare, & omnia,
quæ in eis sunt.

Qui custodit veritatem in sæculum, facit judicium
injuriæ patientibus: dat escam esurientibus.



Propheta, congregato intra
seipsum spiritu, animam suam
ad benedicendum semper, &
ubique Deum excitat, & in-
vitat, dicens: LAUDA ANI-
MA MEA DOMINUM: cui pro-
tinus respondet sic eadem ANIMA: LAU-
DABO DOMINUM IN VITA MEA, PSAL-
LAM DEO MEO QUAMDIU FUERO. Felix
ista concordia voluntatis ad intellectum,
& multum Deo placita. Prævolat intelle-
ctus ad consideranda tot, tantaque Dei be-
neficia, tum universalia (creationem, sci-
licet, redemptionem), tum particularia
(vocationem, scilicet, ad baptismum, ad
religionem): & inde cognoscens, se Deo
infinities obligatum, conscendit ad virtu-
tem gratitudinis; unde, tanquam gratus, di-
cit ad animæ suæ voluntatem: LAUDA pro
tantis donis ANIMA MEA DOMINUM. Res-
pondens ei confestim ipsa voluntas bene-
consentiendo dicit: LAUDABO DOMINUM
IN VITA MEA, PSALLAM DEO MEO
QUAMDIU FUERO. In virtute igitur grati-
tudinis erga Deum ambo sibi invicem con-
veniunt. Cæterum ad examen textuale se-
cundum litteram accedamus: LAUDA DO-
MINUM, inquit, scilicet, quantum potes,
etsi non quantum debes, cum ipsi Deo non
possit reddi æquivalens. LAUDABO, inquit,
DOMINUM IN VITA MEA. Optimam, Deo-
que acceptissimam, & nobis utilissimam di-
cit laudationem illud IN VITA MEA:
minus utique est laudare Deum in lingua,
majus vero est laudare eum in corde, etiam
si addideris in toto corde (quod certe me-

lius est); maximum autem, immo super-
maximum est laudare illum IN VITA. Quid
importat laudare Deum IN VITA? Secum
portare vitam sanctam coram Deo, & (si
fieri potest) coram hominibus. LAUDABO
igitur DOMINUM IN VITA MEA, idest,
sancte vivendo. Sancta ergo vita est con-
tinua laus Deo oblata: unde qui sancte vi-
vit, semper, quoadusque sic vixerit, lau-
dat excellentissima laudatione Deum.

Tex. PSALLAM DEO MEO QUAMDIU
FUERO: idest, in æternum PSALLAM inte-
riori psalterio, idest, opere intrinseco,
scilicet, memoriæ, intellectus, & volun-
tatis: anima siquidem nostra, cum sit im-
mortalis, durat in æternum, & ideo potest
opere (quod, teste Beato Augustino, signi-
ficatur per Psalterium) laudare Deum; &
memoria, scilicet, & intellectu, & vo-
luntate (ut faciunt Beati nunc in cœlis).

Tex. NOLITE CONFIDERE IN PRINCI-
PIBUS, IN FILIIS HOMINUM, IN QUI-
BUS NON EST SALUS: quia, scilicet, ne-
que IN PRINCIPIBUS, neque in quibus-
cumque FILIIS HOMINUM, secundum se-
ipsos consideratis (cum sic omnis homo sit
mendax, Psal. II 5.) EST SALUS.

Tex. EXIBIT SPIRITUS EJUS: cujus-
cumque, scilicet, Principum, & filiorum
hominum. Unde, & quod EXIBIT? Ex cor-
pore per mortem; & post mortem (ut sub-
ditur in textu) REVERTETUR IN TERRAM
SUAM: quam, scilicet, dum viveret, me-
ruit sibi morienti reddendam. Aliqui enim
per opera, quæ nunc faciunt, sibiipsis præ-
parant TERRAM obscuram, miseriæ ple-
nam,

*Gradus
laudandi
Deum.*

*Quis lo-
quitur,
quis res-
pondet.*

nam, atque tenebrarum (hæc est damnatorum Infernus, Job. 10.): aliqui vero sibi operibus bonis in Deo factis promerentur **TERRAM** lucidissimam felicitatis, omniumque desiderabilium plenissimam (quæ est Sanctorum Paradisus). Confirmantur hæc ex illo de Juda traditore dicto Act. 1. *Ut abiret in locum suum*: hoc est, in locum a se per mala opera præparatum, & ideo sibi jure debitum.

Tex. IN ILLA DIE PERIBUNT OMNES COGITATIONES EORUM; & confidentium, scilicet, in principibus; & principum, in quibus confidebant. Cogitaverunt Principes suis clientulis esse sic, vel sic favorabiles: cogitabant, & expectabant clientuli ab ipsis principibus sic, vel sic adjuvari: venit mors principum; evanescunt mox utrorumque, scilicet, illorum, & suorum, clientulorum COGITATIONES prædictæ. Ex his Psalmistæ dictis, per experientiam, quoque quotidianam comprobatis, ipse intendit ad plenum manifestasse, quod neque *in principibus*, neque *in filiis* quibuslibet hominum est salus.

Tex. BEATUS, CUIUS DEUS JACOB ADJUTOR EJUS, SPES EJUS IN DOMINO DEO IPSIUS. Ille, scilicet, est etiam in præsentī vita vere BEATUS, quem DEUS JACOB, idest, DEUS verus (sic enim frequenter appellatur propter dictum in Exod. cap. 3. *Ego sum Deus Abraham, Isaac, & Jacob*)

auxilio speciali adjuvat; & qui ex dono talis auxilii sperat indeclinabili usque in finem perseverantia in Deo suo. Ex ordine porro hujus tex. DEUS JACOB ADJUTOR EJUS, SPES EJUS IN DOMINO, nota diligenter, quod nemo potest bona spe & vera sperare in Deo, nisi per adjutorium ipsius Dei speciale.

Tex. QUI FECIT COELUM, ET TERRAM, MARE, ET OMNIA, QUÆ IN EIS SUNT: idest, qui sola voluntate FECIT OMNIA visibilia, & invisibilia; in cælo enim sunt cuncta invisibilia; in terra autem, & mari universa visibilia.

Vera spes unde sit?

Tex. QUI CUSTODIT VERITATEM IN SÆCULUM: ut, scilicet, semper falsitati, tempore opportuno a Dei providentia præfixo, prævaleat etiam manifeste coram omnium oculis; & numquam propter quæcumque adversa deficiat. Ad hoc totum etiam significandum, ab eodem Psalmista Deus vocatur Psal. 30. *Deus veritatis*, scilicet, custos præcipuus.

Deus veritatis.

Tex. FACIT JUDICIUM INJURIAM PATIENTIBUS: prout, scilicet, promiserat Deuter. 32. *Mea est ultio, & ego retribuam in tempore*, scilicet, facientibus INJURIAM.

Tex. DAT ESCAM ESURIENTIBUS, scilicet, quibuscumque, & qualicumque esurie ESCAM appetant: vide prolixam de simili expositionem supra Psal. 144. *Tu das escam illorum in tempore opportuno.*

Dominus solvit compeditos: Dominus illuminat cæcos.

Dominus erigit elisos, Dominus diligit justos.

Dominus custodit advenas, pupillum, & viduam

suscipiet: & vias peccatorum disperdet.

Regnabit Dominus in sæcula, Deus tuus Sion in generationem & generationem.

NUllum compeditum solvi, nullum cæcum illuminari, nullum elisum erigi sine Domini Dei auxilio, significat Psalmista his verbis: **DOMINUS SOLVIT COMPEDITOS, DOMINUS ILLUMINAT CÆCOS, DOMINUS ERIGIT ELISOS.** Hoc etiam ipse Psalmista significat, quod Deus, quantum de seipso est, SOLVIT omnes COMPEDITOS, & ILLUMINAT omnes CÆCOS, & ERIGIT omnes ELISOS. Porro, ut totum hoc facilius, & ex Angelico Doctore melius intelligas, vide omnino supra Psal. 144. *Allevat Dominus omnes, qui corruunt, & erigit omnes elisos.*

Tex. DOMINUS DILIGIT JUSTOS: quos, scilicet, ipse fecit justos coram seipso: dicitur enim Psal. 1. *Novit Dominus viam justorum.* Nosse autem Domini est approba-

re, & diligere: sicut e contra ad illos, quos non approbat, nec ad vitam æternam eligit, dicit Matt. 25. *Nescio vos.* Exponatur ergo tex. **DOMINUS DILIGIT** ad vitam æternam justos coram seipso: JUSTOS enim solum coram hominibus (ut sunt multi habentes speciem pietatis, virtutem vero ipsius pietatis abnegantes) non sic DILIGIT Deus.

Tex. DOMINUS CUSTODIT ADVENAS: idest, specialem curam habet de advenis; & maxime de illis, qui hic in suis moribus se reputant ADVENAS, & peregrinos, ad patriam interim celestem suspirantes.

Tex. PUPILLUM, ET VIDUAM SUSCIPET: scilicet, in curam specialem suscipiet miserrabiles personas (ut sunt verè pupilli, & verè viduæ), eas defendendo

a no-

a noxiis, & promovendo ad meliora, sibiipfisque profutura: consequenter igitur omnes illarum personarum adversarios puniendo, & earundem bonos adjuutores beneficiis confovendo.

Tex. ET VIAS PECCATORUM DISPERDET: in quantum, scilicet, quod *ster* impiorum peribit (Psal. 1.) & simul eorum desiderium (Psal. 111.), illo videlicet modo, quo de peccatoribus dictum est Proverb. 14. *Est via, quæ videtur homini justa, novissima autem ejus ducunt ad mortem.*

Tex. REGNABIT DOMINUS IN SÆCULA, scilicet, sempiterna.

Tex. DEUS TUUS SION: ad differentiam, scilicet, decorum alienorum dicitur DEUS SION.

Tex. IN GENERATIONEM ET GENERATIONEM: Id est, in omnes generationes regnabit, secundum quod sibiipso placuerit: nullus enim est, qui possit resistere voluntati ejus, ut dicitur in libro Esther cap. 13. & ab Angelico Doctore prima parte quæst. 103. ar. 7. & 8. declaratur.



Psalms CXLVI.

Laudate Dominum quoniam bonus est psalmus: Deo nostro sit jucunda, decoraque laudatio.

Ædificans Jerusalem Dominus: dispersiones Israelis congregabit.

Qui sanat contritos corde: & alligat contritiones eorum. Qui numerat multitudinem stellarum: & omnibus eis nomina vocat.

Magnus Dominus noster, & magna virtus ejus: & sapientiæ ejus non est numerus.

Suscipiens mansuetos Dominus: humilians autem peccatores usque ad terram.

Præcinite Domino in confessione: psallite Deo nostro in cithara.

Qui operit cœlum nubibus: & parat terræ pluviam. Qui producit in montibus fœnum, & herbam servituti hominum.

Qui dat jumentis escam ipsorum, & pullis corvorum invocantibus eum.

Non in fortitudine equi voluntatem habebit: nec in tibiis viri beneplacitum erit ei.

Beneplacitum est Domino super timentes eum: & in eis, qui sperant super misericordia ejus.



AUDATE DOMINUM, inquit, QUONIAM BONUS EST PSALMUS: idest, LAUDATE DOMINUM, QUONIAM BONUM EST laudare eum. Nam PSALMUS est laus Dei, cum instrumento, quod Psalterium dicitur, cantata.

Tex. DEO NOSTRO SIT JUCUNDA DECORAQUE LAUDATIO. Quia, scilicet, *bilateralis* datorem, & laudatorem *diligit* Deus (2. Cor.) laus ejus SIT JUCUNDA: quia verò jucunditas quandoque transit in lætitiā ineptam, nisi recta ratione regulatur; ideo, ad excludendum ineptæ lætitiæ, quamcumque mixturam a talis laudationis jucunditate, addit, quod debeat esse DECORA, idest, secundum rectam rationem regulata.

Vide, ne
jucunditas sit in-
decora.

Tex. ÆDIFICANS JERUSALEM DOMINUS: tanquam, scilicet, civitatem ipsi Domino prædilectam, ut de tali prædilectione frequenter patet in Scripturis.

Tex. DISPERSIONES ISRAELIS CONGREGABIT: multoties, scilicet, ex varia inter terras gentium dispersione CONGREGABIT ad suam civitatem hanc Jerusalem. Prophetizat nunc Psalmista de futuris; & hanc prophetiam fuisse adimpletam, frequenter patet in Scripturis.

Tex. QUI SANAT CONTRITOS CORDE: de offensis, scilicet, Deo factis, idest, de peccatis, cum firmo proposito numquam amplius peccandi. Ergo cordialis contritio continet duo, scilicet, dolorem de peccatis commissis, & propositum non peccandi de futuro. Quia verò peccatum est im-

mensæ

De Con-
tritione
notandum
bene.

mensæ magnitudinis, cum per illud offensa persona, scilicet Deus, sit infinitæ dignitatis; ideo oportet, quod contritionis dolor sit supra omne dolorosum, & contritionis propositum de fugiendo peccato sit supra omne fugibile. Puta, quod corde contritus, animo veraci dicat: Ego mortem corpoream pati voluissem potius, antequam offendissem Deum meum; & in futurum volo firmiter mori potius, quam illum offendere. Porro adhuc multum te, juvabit videre de contritione Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 4.

Tex. ET ALLIGAT CONTRITIONES EORUM; ex sua, scilicet, infinita misericordia motus, nullis nostris præexistentibus meritis, immo plurimis in contrarium nostris demeritis, iustitiam perpetuo punitivam ab ipso Deo magna voce postulanti-
Contritio est donum Dei puri.
bus. Ex Psalmista igitur patet, quod salutifera contritio est donum Dei gratuitum; ne quis a semetipso quandoque deceptus gloriatur, vel in se confidat: quod quidem dictum Psalmistæ confirmatur, simulque declaratur ex Concilii Triden. hac sententia sess. 6. cap. 9. *Necessarium est credere, neque remitti, neque remissa unquam fuisse peccata, nisi gratis divina misericordia propter Christum.* Hæc ibi. Ex quibus dic, quod Psalmista, quando loquitur de corde contritis, comprehendit etiam omnes ab exordio mundi contritos. Quod si dicas: Quomodo illis peccata fuerunt remissa propter Christum, si nondum Christus erat? Respondetur, quod licet nondum esset Christus in terris, tamen erat in fide illorum. Crediderunt siquidem omnes illi in Christum venturum, & pro seipsis ad peccata delenda in cruce morituum: & sic propter Christum eis remittebantur peccata. Quod utique in tali sensu confirmatur ex illa sententia Apocalyp. cap. 13. *Agnus occisus est ab origine mundi.*

Antiquorum fides
de Christo.

Tex. QUI NUMERAT MULTITUDINEM STELLARUM: ET OMNIBUS EIS NOMINA VOCAT: idest, & propriam omnium, singularumque STELLARUM naturam perfecte cognoscit; imponere enim nomen congruum alicui rei, præsupponit cognitionem naturæ illius rei (ut de se patet). Potest & per stellas intelligi textus iste de beatis, quos dixit Propheta Daniel cap. 12. fulgere in regno Patris sui, *quasi stellæ in perpetuas æternitates.* Dicit igitur Psalmista, quod Deus NUMERAT MULTITUDINEM beatorum a seipso æternaliter electorum, & nominatim omnes & singulos vocat: quid est hoc? quod Apostolus dixit 2. Tim. 2. *Novit Dominus, qui sunt ejus:* id quod & fidelissimus Ecclesiæ Catholicæ Doctor Sanctus Thomas declaravit diffusius in pr. par. q. 23. ar. 7. probans, quod numerus prædestinatorum est Deo certus

Tom. IV.

formaliter, & materialiter, non tantum ratione cognitionis (qua eidem certus est numerus guttarum pluvie, & arenæ maris) sed etiam ratione electionis, & definitionis cujusdam. Quod Psalmista significavit sic in tex. OMNIBUS EIS NOMINA VOCAT. Vide omnino ibi Doctorem Angelicum diffusioribus, & clarioribus verbis, atque sententiis de tanta hac materia loquentem, & differentem.

Tex. MAGNUS DOMINUS NOSTER, ET MAGNA VIRTUS EJUS: cujus, scilicet, magnitudinem perfecte, & proprie, secundum quod in se altissima est, comprehendere nemo potest nisi ipse Dominus. Quod evidenter probatur a Doctore Angelico pr. par. q. 12. ar. 7.

Tex. ET SAPIENTIÆ EJUS NON EST NUMERUS: quia, scilicet, secundum se ex omni parte est infinita.

Tex. SUSCIPiens MANSUETOS DOMINUS: de quibus, scilicet, quoniam a Deo specialiter suscipiuntur, dicitur Matth. 5. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram, scilicet, viventium.*

Tex. HUMILIANS AUTEM PECCATORES USQUE AD TERRAM, perpetuo, scilicet, morientium.

Tex. PRÆCINITE DOMINO IN CONFES-
sione: antequam, scilicet, veniat ad districte judicandum vos. Simile quid dixit in Psalmo 94. *Præoccupemus faciem ejus in confessione,* utrobique intelligens confessionem triplicem, scilicet, fidei, peccatorum, & laudis. Exhortatur ergo nos Psalmista, ut non differamus usque ad diem Judicii conversionem nostram ad veram fidem, & fructuosam de peccatis poenitentiam, & ad laudandum, prout decet, Deum: sed ut præveniamus illum diem in credendo, confitendoque fidem, in faciendo poenitentiam de peccatis nostris, & in offerendo laudes debitas Deo. PRÆCINITE, inquit: ac si dicat: Nisi præcineritis ante Judicium, non poteritis utiliter canere tria hæc in die Judicii: quoniam tunc est nox, quando nemo potest operari ut dicitur in Evangelio Joa. 9.

Tex. PSALLITE DEO NOSTRO IN CITHARRA: antequam, scilicet, veniat illa dies, quando non poteritis per Psalterium, & citharam, sed nec ullo modo bene operari.

Tex. QUI OPERIT COELUM NUBIBUS, ET PARAT TERRÆ PLUVIAM: vel scilicet dandam temporibus suis pro afferendo ab ipsa terra multiplici fructu in favorem bonorum servorum Dei (ut habetur Levitic. 26.), vel non dandam PLUVIAM temporibus suis ad fructus de terra producendos, & hoc in punitionem non observantium mandata Dei (ut habetur ex Levitico ibidem).

Tex. QUI PRODUCIT IN MONTIBUS FOENUM

NUM, ET HERBAM SERVITUTI HOMINUM tanquam, scilicet, principali: licet enim FOENUM, ET HERBA sint in servitutem immediatam bestiarum, in quantum ex eis pascuntur, & nutriuntur; tamen non ad bestias ipsas Deus principaliter attendit nutriendas (in quo sensu Apostolus dixit 1. Cor. 9. *Numquid de bobus cura est Deo?*) sed principaliter in his de MONTIBUS nascituris intendit servire hominibus, quorum sunt illæ bestiae.

Tex. QUI DAT JUMENTIS ESCAM IPSORUM: naturæ, scilicet, ipsorum convenientem; nam sic cujusque naturæ providendo, disponit omnia suaviter, ut aliàs dictum est.

Tex. ET PULLIS CORVORUM INVOCANTIBUS EUM: desiderio, scilicet, naturali expectantibus escam ab ipso; naturali, inquam, absque ulla de Deo cognitione; quia cognoscere Deum, invocareque proprie ipsum, soli rationali creaturæ convenire potest, eo quod facta sit ad imaginem Dei (Genes. 1.)

Tex. NON IN FORTITUDINE EQUI VOLUNTATEM HABEBIT: VOLUNTATEM, scilicet, beneplaciti sui, quo vitam spiritualem gratiæ suæ hic, & postea gloriæ, vult bonis hominibus. Per similitudinem hanc de equo forti intendit confunderè ar-

rogantiam superbiorum, qui IN FORTITUDINE virtutis propriæ contendebant pervenire ad illud beneplacitum Dei, scilicet, gratiam, & gloriam (qualis fuit hæretica Pelagii superbia). Quam arrogantiam etiam intendit condemnare per subjunctum tex. NEQUE IN TIBIIS VIRI (in quibus, scilicet, magnam fortitudinem suam esse dicunt) BENEPLACITUM ERIT EI: de quo beneplacito dic ut supra.

Tex. BENEPLACITUM EST DOMINO SUPER TIMENTES EUM; ET IN EIS, QUI SPERANT SUPER MISERICORDIA EJUS. Id est, voluntas beneplaciti Dei est, dare gratiam suam, & gloriam timentibus eum, & sperantibus in misericordia ipsius. Per TIMENTES Deum intellige recedentes a peccato, & operantes bonum (ut habetur ex Tobia cap. 4.) : per sperantes autem, in ejus misericordia intellige illud, quod tibi affert Concilium Tridentinum sic dicens sess. 6. canon. 26. *Si quis dixerit, justos non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, expectare, & sperare æternam retributionem a Deo, per ejus misericordiam, & Jesu Christi meritum; si bene agendo, & divina mandata custodiendo, usque in finem perseveraverint; anathema sit.* Hæc ibi,



Psalms CXLVII.

Lauda Jerusalem Dominum: lauda Deum tuum Sion.
Quoniam confortavit feras portarum tuarum: benedixit
filiis tuis in te.

Qui posuit fines tuos pacem: & adipe frumenti satiat te.
Qui emittit eloquium suum terræ: velociter currit
sermo ejus.

Qui dat nivem sicut lanam: nebulam sicut cinerem spargit:
Mittit crystallum suam sicut buccellas: ante faciem
frigoris ejus quis sustinebit?

Emittet verbum suum, & liquefaciet ea: flabit spiritus
ejus, & fluent aquæ.

Qui annunciat verbum suum Jacob: justitias, & judicia
sua Israel.

Non fecit taliter omni nationi: & judicia sua non
manifestavit eis.



DEUM civitatis JERUSALEM, & arcis suæ SION (sic enim designabatur tunc Deus vivus & verus), tamquam specialem curam utriusque habentem, vocat, & invitat Psalmista utramque, ut pro tantorum beneficiorum, etiam diffusius infra dicendorum, gratitudine laudent, ferventerque collaudent ipsum DOMINUM suum. QUONIAM, inquit, CONFORTAVIT (idest, communivit) SERAS PORTARUM TUARUM: ne, scilicet, possint intrare inimici ad perturbandum te. Contendent quidem intrare ad hunc finem exequendum; sed, QUONIAM SERAS PORTARUM TUARUM ab omnipotente manu Dei validissime obfirmatas invenient, restabunt foris inviti, omninoque confusi.

Tex. BENEDIXIT FILIIS TUIS IN TE; scilicet, existentibus, non autem extra TE vagantibus. Pax enim IN TE invenietur ab eis: extra autem plurima pacis turbatio.

Tex. QUI POSUIT FINES TUOS PACEM: ita, scilicet, ut pax, quæ est in te, extendatur usque ad FINES TUOS: tanta igitur erit pax tua, ut etiam appropinquantes ad confinia circuitus tui sentire ipsius participationem incipiant.

Tex. ET ADIPE FRUMENTI SATIAT TE:

idest, pane tritici suavissimo te usque ad perfectissimam satietatem in æternum cibet. Panem tritici suavissimum vocat Psalmista visionem divinæ essentiæ (quam & Salvator noster cibum sic appellavit discipulis loquens Luc. 22. *Ut edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo*).

Tex. QUI EMITTIT ELOQUIUM SUUM TERRÆ. Ex illo scilicet loco, ubi perfectissima satietate præmissa electi Jerusalem cives fruuntur, EMITTIT Deus ELOQUIUM TERRÆ: in quantum hominibus adhuc viatoribus revelat per Scripturas illa, quæ sursum in patria sunt; ut, spretis deliciis terrenis, ad illam supernam patriam suspirent. Id quod verificari in viatoribus in libro Agni conscriptis Psalmista insinuat per subsequentem

Tex. VELOCITER CURRIT SERMO EJUS: in consensione, scilicet, cordiali illorum bonorum viatorum: accenduntur enim ex illis a Deo revelatis, despicientes magis terrena, & ad cœlestia velociori gradu currentes.

Tex. QUI DAT NIVEM SICUT LANAM: ut, scilicet, lana confovente possit sufferri frigus nivis: id quod clarioribus verbis Apostolus, tanquam sensum Psalmistæ aperiens, expressit sic I. Cor. 10. *Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod*

quod potestis; sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.

Tex. NEBULAM SICUT CINEREM SPARGIT. Id est, si aliquis prædestinatorum illorum lapsus in peccatum fuerit, eum Deus misericorditer facit primo NEBULAM, id est, humilem cognoscentem se esse, ad instar nebulæ, nihil permanens: secundo facit eum spargere CINEREM super semetipsum, id est, agere de peccatis suis poenitentiam veram, quæ antiquitus in cinere, & cilicio fieri solebat (ut in multis Scripturæ locis habetur).

Tex. MITTIT CRYSTALLUM SUAM SICUT BUCCELLAS. Poenitentiam, scilicet, illam, quæ ratione claritatis stabilis per charitatem informatæ assimilatur crystallo, immittit eisdem Deus, tanquam BUCCELLAS proportionatas ad devorandum sufficienter, & efficaciter peccatorum ipsorum impietatem. Porro, expositiones has **Tex.** NEBULAM, SICUT &c. hucusque, ad prædestinatos aliquando lapsos debere applicari, docuit Beatus Augustinus, cujus verba diffusoria vide in hoc loco. Denique, ex præmissis cognosce, quod prædestinatus non potest, in quantum prædestinatus est, mori in peccato mortali: ut optime declarat Angelicus Doctor pri, par, q. 23, ar. 6.

Tex. ANTE FACIEM FRIGORIS EJUS QUIS SUSTINEBIT? Id est, ad præsentiam, Dei, per modum FRIGORIS, judicantis, nullus sustinere poterit. Hunc Psalmistæ sensum intellige secundum illam Apostoli Petri declarationem Epist. 1. cap. 4. *Si justus (ad Judicis, scilicet, tam districte judicantis præsentiam) vix salvabitur... impius & peccator ubi parebunt?* Dicitur au-

tem Deus tunc per modum FRIGORIS judicare, quando ex Judicii sui acerbissima sententia frigescent nimium omnia impiorum viscera.

Tex. EMITTET VERBUM SUUM, ET LIQUEFACIET EA. Ex verbo, scilicet, illo imperio Dei Judicis ipsa impiorum corda superba liquefient: non quidem quia non sint frigidissima (ut dictum est); sed quia in superbia illa sua evanescent, tabescent, & confundentur.

Tex. FLABIT SPIRITUS EJUS, ET FLUENT AQUÆ. Ex illo, scilicet, Dei SPIRITUS flatu FLUENT impiorum lacrymarum infructuosarum abundantes AQUÆ. Hoc autem est illud, quod dicitur in Apocalyp. cap. 1. quod *plangent se super eum*, ex visione, scilicet, & auditione tanti Judicis.

Tex. QUI ANNUNCIAT VERBUM SUUM JACOB: JUSTITIAS, ET JUDICIA SUA ISRAEL: ut, scilicet, ex verbo illis Jacobitis; & Israelitis, id est, populis Judæorum annuntiato, ipsi videntes prædicta Dei justa JUDICIA, & laudent eum de judiciis taliter justissimis, & timeant incidere in illa; ideoque suppliciter exorent Deum, ut præservet seipsos ab illo casu horrendo. Psalmista igitur hæc dicens, intendit simul immensas gratias agere Domino Deo nostro de tam utili annunciatione singulariter facta populis Judæorum.

Tex. NON FECIT TALITER OMNI NATIONI: sicut, scilicet, nobis Judæis fecit, quæ supra dicta sunt.

Tex. ET JUDICIA SUA NON MANIFESTAVIT EIS: ad illum, scilicet, triplicem finem, ad quem ex misericordia sua pura MANIFESTAVIT (ut dixi) ipsis Judæis.



Psalms CXLVIII.

Laudate Dominum de coelis: laudate eum in excelsis.

Laudate eum omnes Angeli ejus: laudate eum omnes virtutes ejus.

Laudate eum Sol, & Luna: laudate eum omnes stellæ, & lumen.

Laudate eum coeli coelorum: & aquæ omnes, quæ super coelos sunt, laudent nomen Domini.

Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandavit, & creata sunt. Statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi: præceptum posuit, & non præteribit.

Laudate Dominum de terra, dracones, & omnes abyssi: Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum: quæ faciunt verbum ejus:

Montes, & omnes colles: ligna fructifera, & omnes cedri: Bestiæ, & universa pecora: serpentes, & volucres pennatæ: Reges terræ, & omnes populi: principes, & omnes judices terræ:

Juvenes & virgines, senes cum junioribus, laudent nomen Domini: quia exaltatum est nomen ejus solius.

Confessio ejus super coelum, & terram: & exaltavit cornu populi sui.

Hymnus omnibus Sanctis ejus, filiis Israel, populo appropinquanti sibi.



Ræsupponit quidem Psalmista, quod omnia hæc, de quibus loquitur (scilicet, ANGELI DE COELIS habitantes IN EXCELSIS, VIRTUTES OMNES, SOL cum LUNA, stellis, & lumine), laudent modo cuique proprio Deum. COELI COELORUM DOMINUM: sed tamen ex novo affectu spirituali, novaque ratione (quam explicat postea tex. QUIA DIXIT, ET FACTA SUNT) motus invitat omnes illas creaturas, non tantum ad prosequendas, sed etiam ad alacriter, festivo, & solerter augendas laudes, gratiarumque actiones Domino. Sic igitur totus in Deo, maxime in Psalmis, qui Alleluja inscribun-

tur, suspensus existeret. Nam Propheta in his rapiebatur plus solito ad civitatem supernam Jerusalem, ubi jucundum Alleluja sine intermissione a Sanctis patriæ possessoribus concinitur.

Tex. QUIA IPSE DIXIT, ET FACTA SUNT: IPSE MANDAVIT, ET CREATA SUNT scilicet, eo modo, loco, & tempore, quo ipse voluit.

Tex. STATUIT EA IN ÆTERNUM, ET IN SÆCULUM SÆCULI: modo, scilicet, æternitatis, non quidem similiter, aut æqualiter, sed proportionaliter singulis secundum eorum naturam conveniente.

Tex. PRÆCEPTUM POSUIT, ET NON PRÆTERIBIT: unicuique, scilicet, creaturæ etiam

etiam inanimatæ PRÆCEPTUM POSUIT (ut patet Proverb. 8.), & illam voluntatem divinam sic, vel sic præceptivam (*vocat enim ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt* Rom. 4.) creatura NON PRÆTERIBIT.

Tex. LAUDATE DOMINUM DE TERRA: ut, scilicet, per hoc ostendatis, quod licet de cœlis non sitis, estis tamen de, & sub dominio Dei, ideoque ipsi Deo multum obligatæ.

Tex. DRACONES, ET OMNES ABYSSI, IGNIS, GRANDO, NIX &c. ubi, scilicet, enumerat creaturas de terra inanimatas usque ad tex. BESTIÆ &c. ubi creaturas animatas, tum irrationales, tum rationales comprehendit: sic igitur patet, quod Propheta totum mundum, & de cœlis, & de terris, excitavit invitans ad laudandum Deum.

Tex. QUIA EXALTATUM EST NOMEN EJUS SOLIUS; ita, scilicet, ut semper maneat EXALTATUM: ad differentiam enim mundanorum exaltationis dicit in Psal. 9. *Periit memoria eorum cum sonitu, & Dominus in æternum permanet.* Potest etiam respectu quarumcumque exaltationum verificari, quod Domini SOLIUS NOMEN EST EXALTATUM: quia exaltatio per suam ef-

sentiam nulli convenit, nisi Deo; cum omnino aliorum etiam beatorum cœlestium, exaltationes sint per participationem tantum sibiipsis a Deo collatæ.

Tex. CONFESSIO EJUS SUPER COELUM, ET TERRAM: hoc totum, scilicet, faciente Domino; juxta illud Apostoli Philip. 2. *Dedit illi Deus, ut.... cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.*

Tex. ET EXALTAVIT CORNU POPULI SUI: dejecto, scilicet, CORNU POPULI a Deo alieni; juxta illud, quod dixerat Psal. 74. *Omnia cornua peccatorum confringam, & exaltabuntur cornua justorum.*

Tex. HYMNUS OMNIBUS SANCTIS EJUS. Cum cantico, scilicet, laudent, laudant, & laudabunt semper Deum.

Tex. FILIIS ISRAEL, POPULO APPROPINQUANTI SIBI: idest, FILIIS ISRAEL, non quibuscumque, sed illis, qui sunt populus appropinquans Deo: quos Apostolus (Rom. 9.) vocat vere Israelitas, Nathanaeli scilicet similes, de quo Dominus dixit Joan. 1. *Ecce vere Israelita, in quo dolus non est.*



Pſalmus CXLIX., & CL.

Cantate Domino canticum novum: laus ejus in Ecclesia
Sanctorum.

Lætetur Israel in eo, qui fecit eum: & filii Sion
exultent in Rege suo.

Laudent nomen ejus in choro.

Omnis spiritus laudet Dominum.



ANTICUM NOVUM, idest, cha-
ritate ferventiori informa-
tum, CANTATE DOMINO.

Tex. LAUS EJUS IN EC-
CLESIA SANCTORUM; intra
ipsam, scilicet, Ecclesiam,
consistentium sit: nam LAUS extra Eccle-
siam sanctam, catholicam, & apostolicam,
oblata Deo, non est ipsi grata, sed abo-
minabilis; nec laudanti salutifera, sed pe-
stifera (ut colligitur ex Isaïæ cap. 1. 5.)

Tex. LÆTETUR ISRAEL IN EO,
QUI FECIT EUM; sibi, scilicet,
servum peculiarem, & ut filium primoge-
nitum.

Tex. ET FILII SION EXULTENT IN
REGE SUO; hoc est, in Deo de illis regi-
men specialissimum habente, juxta illud
Prophetæ Michæ cap. 5., apud Matt. c. 2.
Ex te exiet dux, qui regat populum meum.
Israel.

Tex. LAUDENT NOMEN EJUS IN CHO-
RO: quia, scilicet, orationes chorales,
cum sint per charitatem unitam, magis ac-
ceptæ Deo sunt, & nobis magis utiles.

Tex. OMNIS SPIRITUS LAUDET DOMI-
NUM: scilicet, ex præmissis omnibus ad hoc
invitatus, ut patet, & patuit. Porro ex-
positiones D. Augustini super hunc textum
videat Lector, & concludat cum Apostolo,
& Propheta dicendo: OMNIS SPIRITUS
supernorum, terrenorum, & infernorum,
LAUDET nobiscum DOMINUM in vita, in
morte, & post mortem.

TOMI QUARTI, ET ULTIMI FINIS.

INDEX

PLATE XLIX. & C.

Cantate Domino carmen novum: laus eius in Ecclesia

11101342

Laurent Huet in co. dei testi e dei titoli

excellent in Reg. No.

Laurenti nomen eius in choro

Quemque spiritus laudes Dominum.

THE LAMBERT HOUSE, 110 N. 2ND ST., ST. LOUIS, MO.

morte, & post mortem.
 Laudat nobilium Dominum in vita, in
 superborum, tyrannorum, & insensu-
 & Propheta dicendo: Omnis spiritus
 videt & cognoscit cum Apolline,
 potestatem & Augustus segete hunc testem
 invictos, ut patet, & patet. Porro ex-
 nunt, testem, & grammus omnia ad hoc
 The. Omnis spiritus laudet Domi-

[illegible]

INDEX

Rerum præcipuarum, quæ in hoc Quarto Tomo Psalterii Davidici continentur.

A

Adversitates, quæ nos hic premunt, ad Deum nos ire compellunt; atque multa salutarifera docent. fol. 271. *Tex.*

Intende ad deprecationem meam.

Amor Dei erga nos dupliciter comparatur: nempe, ad amorem matris erga suos filios, quia tenerrimus; & etiam ad amorem patris, quia rationabilis. fol. 75. *Tex.* Quomodo miseretur pater filiorum.

Anima Deo dilecta dicitur, eo quod ab omni malo ipsam custodit, & omnia ordinat principaliter ad ejus salutem. fol. 211. *Tex.* Custodiat animam tuam Dominus.

Animæ officium continuum est, semper & ubique Deo benedicere, atque omnes invitare creaturas ad benedicendum pro ipsa Domino. fol. 78. *Tex.* Benedic anima mea Domino.

Animæ omnium Christianorum dicuntur una, quia (secundum D. Augustinum) omnium anima per unam fidem una anima est: & omnes nos quicumque in Christum credimus, propter unitatem corporis ejus, unus homo sumus. fol. 79. *Tex.* Benedic anima mea Domino.

Apostoli dicuntur excussi, quia fuerunt vehementer & a culpis, & a tribulationibus excussi. fol. 225. *Tex.* Sicut sagittæ in manu potentis.

Apostoli in unitate cordis, scilicet, quia unus erat eorum spiritus in Christo, pro salute mundi prædicarunt Christi Evangelium, & homines vocarunt ad fidem. fol. 89. *Tex.* Exhibet homo ad opus suum.

Ascensionem Christi prophetavit David. Tom. IV.

vid. fol. 81. *Tex.* Qui ponis nubem ascensum tuum: & qua gravitate simul & festinatione ascenderit, descripsit. ibidem. *Tex.* Qui ambulas super pennas ventorum.

Aurea Sancti Augustini sententia observanda: ex qua summatim concluditur, quod remedium humanæ infirmitatis est totalis diffidentia hominis de seipso, simulque ejusdem totalis confidentia in Deo. fol. 154. *Tex.* Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax.

Ægypti percussiones ad duo ordinabantur, scilicet, in vindictam cordis indurati Pharaonis, atque suorum; & in magnum favorem Hebræorum. fol. 249. *Tex.* Qui percussit Ægyptum.

Æternitas essentialis, scilicet Dei, & participata, idest, Sanctorum, nunquam deficiet. fol. 70. *Tex.* Anni tui non deficient.

B

Beati semper manebunt in magna quiete imperturbabili, quia Dominus cum eis semper erit, & Angeli ejus in societate ipsorum gloriosa, & æterna. fol. 219. *Tex.* Et Dominus in circuitu populi sui.

Benedicere Deo, & Deum benedicere, inter se differunt: nam benedicere Deo, aliud non importat, nisi gratias de muneribus suis Deo agere; quod nostrum est: sed Deum benedicere nobis, significat principaliter, illum nobis benefacere. fol. 71. *Tex.* Benedic anima mea Domino.

P p

Bene-

Benedictiones Domini sunt super habitantes in unum: & quid sit, fratres habitare in unum, explicatur a Concilio Tridentino sess. 21. fol. 241. *Tex. Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem.*

Beneficia Dei a Psalmista vocantur *retributiones*, ut ex hoc ostendat, quod Deus non solum gratis, idest, sine nostris meritis, benefecit nobis, sed etiam amplius fecit, idest, quod benefaciendo, bona pro malis reddidit. fol. 72. *Tex. Et noli oblivisci omnes retributiones ejus.*

Boni Christum actualiter viderunt, per fidem illum suscipientes: mali verò potentialiter tantum; scilicet, increduli permanentes, videre potuerunt, si voluissent, ideoque ex sua incredulitate resurgere. fol. 44. *Tex. Viderunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.*

Boni probantur a Deo in fornace tribulationis, & pro veris illius servis inveniuntur, si in bona patientia firmiter usque in finem cum gratia sua perseverant. fol. 258. *Tex. Domine probasti me, & cognovisti me.*

C

CAnere bene, & in voce tubæ corneæ, est, carnem excedere, carnalia relinquere, & ipsa tanto odio perfecte detestari, ut nec de eis ulla insurgat cogitatio, nisi in quantum ad contritionem. fol. 46. *Tex. In tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ.*

Cantus servorum Dei in morte, in eo consistit, quod se vident liberi a diaboli potestate. fol. 42. *Tex. De manu peccatoris liberabit eos.*

Charitas Ecclesiæ triumphantis ad militantem explicatur. fol. 65. *Tex. Et terræ ejus miserebuntur.*

Charitas, secundum Apostolum 1. Corin. 13. *patiens est, benigna est &c. omnia credenda credit, omnia speranda sperat, omnia sustinenda sustinet: ideoque charitas est major, supra fidem & spem.* fol. 2. *Tex. Confiteri Domino.*

Charitati Dei Patris, qui voluit Filii

passionem, & Christi, qui voluit passionem suam, non potest reddi æquivalens. fol. 145. *Tex. Qui convertit petram in stagna aquarum.*

Christi adventus duplex est; primus, quando venit ad tollenda per suam passionem omnia peccata mundi; secundus, quando veniet in die Judicii ad judicandam terram de bono, vel malo usu tam ineffabilis beneficii ab ipso præhabiti, idest, passionis suæ, qua redemit mundum. fol. 36. *Tex. Judicabit orbem terræ &c.*

Christi dominium universale erit in novissimo die Judicii generalis, & deinceps in æternum. fol. 129. *Tex. Donec ponam &c.*

Christi humanitas adoratur adoratione patriæ, in quantum videlicet consideratur ut res adorata: quoniam sic adorare humanitatem Christi nihil aliud est, quam adorare Verbum, idest, filium Dei humanatum. Videatur D. Thomas 3. de Salv. q. 25. fol. 50. *Tex. Et adorate scabellum pedum ejus.*

Christus adoratione patriæ adorandus, dicente quinta Synodo, quod Divinitas & humanitas Christi eadem adoratione est adoranda. fol. 22. *Tex. Venite adoremus.*

Christus dicitur Dominus noster, quia omnes ejus passiones, & actiones in tota vita sua instrumentaliter operabantur in virtute deitatis suæ ad nostram salutem. fol. 25. *Tex. Quia ipse est Dominus Deus noster &c.*

Christus dicitur Redemptor, & Redemptio. Redemptor, quia nos miseros redemit: Redemptio vero, quia pretium, quo nos redemit, est ipsemet. fol. 134. *Tex. Redemptionem misit populo suo.*

Christus est Deus, & homo, teste ipso, & Psalmista. fol. 129. *Tex. Dixit Dominus Domino meo &c.*

Christus in cruce pendens extendit cælum sicut pellem,volvendo illud, versa pelle, seu cursu ejus naturali: quando enim, ut ait Matthæus, *Sol obscuratus est*, tunc versa est pellis, idest, cursus naturalis cælorum, juxta testimonium B. Dionysii

nyssi apud D. Thomam. fol. 80.
Tex. Extendens cælum sicut pellem.
 Christus passione sua cælum nobis
 empfit: & prædestinati a Domino
 saluabuntur propter passionem ejus.
 dem Christi. fol. 225. *Tex. Cum de-*
derit dilectis suis somnum &c.
 Christus semper oravit, & orat etiam
 nunc in cælis pro nobis. fol. 232.
Tex. Quia apud Dominum misericor-
dia.
 Clamare, & non clamare ad Deum
 de profundis peccatorum, quomo-
 do sit intelligendum. fol. 231. *Tex.*
De profundis clamavi &c.
 Cognitio, & Confessio peccatorum est
 a Deo, juxta sententiam Apostoli
 1. Cor. 4. hoc confirmantis: *Quid*
autem habes, quod non accepisti? fol.
 133. *Tex. Confessio, & magnificentia*
opus ejus &c.
 Concionandi modus verus a Conciliis,
 præsertim verò a Tridentino Sess.
 5. de Refor. c. 2., præscribitur: exem-
 plum quoque assignatur a Psalmista,
 quomodo & ipsi Concionatores, ut
 bene officio suo fungantur, debe-
 ant se induere & decore, & forti-
 tudine. fol. 8. *Tex. Dominus regna-*
vit, decorem indutus est &c.
 Concupiscentia carnalis indomita in-
 tellectum obcæcat, quia pro recto
 perversum facit acceptare judicium;
 & voluntatem subinde inficit, quia
 causat injustas operationes in homi-
 ne. fol. 195. *Tex. Feci judicium, &*
justitiam.
 Confessionis triplicis qualitates, scili-
 cet, confessionis fidei, confessionis
 peccatorum, & confessionis laudis,
 explicantur. fol. 132. *Tex. Confite-*
bor tibi Domine &c.
 Confiteri Deo in toto corde, signi-
 ficat, ut ait D. Augustinus, to-
 tum cor flamma amoris Dei accen-
 di: ei offerendo holocaustum lau-
 dis spirituale, ut totum cor no-
 strum accendatur. fol. 255. *Tex.*
Confitebor tibi Domine &c.
 Contritio est donum dei purum, ex
 divina misericordia propter Christum,
 ut habetur ex Tridentino: proin-
 deque etiam antiquis propter Chri-
 stum remittebantur peccata, quia

credebant in ipsum venturum, &
 pro peccatis delendis in cruce
 moriturum; ideoque in Apocalyp. di-
 citur: *Agnus occisus ab origine mun-*
di. fol. 289. *Tex. Et alligat contri-*
tiones eorum.

Contritionis lacrymæ ad salutem ani-
 mæ, juxta Concilium Tridentinum
 Sess. 14. cap. 4, sunt necessariae
 saltem in voto, si non possint, præ-
 duritia sensitivæ partis, haberi in a-
 ctu. fol. 274. *Tex. Non avertas fa-*
ciem tuam a me.

Conversio hujus mundi opus Dei est,
 & mirabilissimum. fol. 90. *Tex. Ma-*
gnificata sunt opera tua.

D

Daniel docet modum orandi ve-
 rum, humilem, fructuosum, &
 Deo acceptum, cap. 9. fol. 51. *Tex.*
Invocabunt Dominum.

Davidis mansuetudo maxima fuit in
 dilectione inimicorum. fol. 235. *Tex.*
Memento Domine David &c.

Dæmon interpretatur sciens; & intel-
 ligitur, ad malum: quare abusionem
 scientiæ, quam a Deo creatore
 diabolus habuit, indicat Joannes
 cap. 8. dicens: *In veritate non stetit,*
quia non est veritas in eo. fol. 31. *Tex.*
Quoniam omnes dii gentium Dæmonia.

Dei auxilium tribulatis necessarium
 est, ne in tribulatione deficiant, &
 ut in ea proficiant: ideoque ab ip-
 sis enixe postulandum. fol. 59. *Tex.*
In quacumque die tribulor, inclina &c.

Dei potentia talis & tanta est, ut,
 juxta Psalmistam, omnia quæcum-
 que voluit, Dominus fecerit. fol. 31. *Tex.*
Dominus autem cælos fecit.

Dei opera adeo sunt inscrutabilia, ut
 miranda potius sint, cum omni hu-
 militate, quam explicanda: nemo
 siquidem ea perfecte nec cogita-
 tione attingere, nec verbis expri-
 mere valet. fol. 4. *Tex. Quam ma-*
gnificata sunt opera tua, Domine!

Dei sedes sunt humiles corde, secun-
 dum Psalmistam. fol. 141. *Tex. Quis*
sicut Dominus Deus noster?

Deo cantare voce, bonum est; sed
 ei cantare operibus bonis, melius
 est:

est: unde ille, qui semper bona opera facit, semper psallit nomini Altissimi. fol. 3. *Tex. Et psallere nomini tuo, Altissime.*

Deus dicitur esse in cœlo, licet sit ubique (ut alibi demonstratur, nempe fol. 259.) quia ibi solum paravit sedem suam in æternum, in quantum ibi solum suæ majestatis insignia principalia manifestat. fol. 77. *Tex. Dominus in cœlo paravit sedem suam.*

Deum laudans, sit supplex simul & simplex. fol. 167. *Tex. Confitebor tibi in directione cordis.*

Deum memorari, & pœnitere, quid sit, explicatur. fol. 113. *Tex. Et memor fuit testamenti sui:*

Deus aliquando petentibus aliquid dat propitius: aliquando autem dat illud iratus. Tunc quidem dat propitius, quando ex misericordia sua oranti concedit id, quod est ad suam veram utilitatem: tunc vero dat iratus, quando, exigente sua justitia punitiva, concedit indigna illis, qui indigne, & inordinate pro eorum salute eum orabant. fol. 107. *Tex. Et dedit eis petitionem.*

Deus dicitur lætari, licet in se sit semper immotus; non quia noviter lætetur de aliquo opere suo, sed in quantum facit alios de tali opere, viso lætari. fol. 93. *Tex. Lætabitur Dominus in operibus suis.*

Deus dona sua simul & merita nostra coronat, ut habetur ex Tridentino: & licet Augustinus dicat, *dona sua coronat in te, non autem merita tua*, ipsius dictum sic accipiendum est, non coronat merita tua, scilicet, a te quali ex te facta. fol. 72. *Tex. Qui coronat te in misericordia &c.*

Deus duobus modis corroborat misericordiam suam super nos: primo, quia de non timentibus ipsum facit timentes se, dando eis primam gratiam justificantem, secundò, quia iis, qui actu timent eum, auget gratiam jam habitam. fol. 74. *Tex. Quoniam secundum altitudinem cœli a terra corroboravit misericordiam suam &c.*

Deus erat in Sanctis in hac vita, eos adjuvando, & contra hostes pro ipsis

pugnando. fol. 218. *Tex. Et nos liberati sumus.*

Deus est nobis utilis in omnibus: nam per apertionem benignæ manus suæ causat in nobis bonitatem; & per justam aversionem faciei suæ docet nos ex nobis humilitatem. fol. 93. *Tex. Avertente autem te faciem &c.*

Deus est semper, & ubique laudandus. fol. 141. *Tex. A solis ortu usque ad occasum.*

Deus in beneficiis largiendis excedit modum spei nostræ bonæ in ipsum; dicente D. Thoma 1. qu. 21. ar. 4. *Deus ex abundantia suæ bonitatis largius dispensat, quam exigat proportio rei.* fol. 18. *Tex. Factus est mihi Dominus in refugium.*

Deus in veteri Testamento dicebatur *Deus ultionum*, quia antiquis temporibus peccatores statim puniebat, postquam peccaverant: id quod plurimis exemplis comprobatur. Verum in novo Testamento Deus ipse, qui erat ultionum, factus est *Deus grandium misericordiarum*: ut quotidiana experientia patet. fol. 13. *Tex. Deus ultionum Dominus, Deus &c.*

Deus, juxta Isaiam cap. 40., semper procurat nobis utilia, idest, quærit nostram salutem; unde, Deum nobis esse propitium tum in prosperis, tum in adversis, optimum est recognoscere. fol. 3. *Tex. Ad annuncian- dum mane misericordiam tuam.*

Deus Pater peccata nobis misericordissime parcit, & propter se, & propter Christum. fol. 29. *Tex. Cantate Domino.*

Deus revelavit justitiam suam mundo, quando permisit, Salutare suum, idest Christum, nobis a se pro Salvatore datum, pendere in cruce coram tot tantisque diversarum nationum populis. fol. 44. *Tex. in conspectu gentium revelavit justitiam suam.*

Deus utitur malis ad bonorum utilitatem; ut hi nimirum erudiantur, & perficiantur occasionaliter per illorum malitiam. fol. 17. *Tex. Quoadusque justitia convertatur in judicium.*

Doctrina efficax Dei est, qua facit non solum intelligere quod docet, sed etiam facere quod se velle docet. fol. 275. *Tex. Doce me facere voluntatem tuam.*

Dominum propitiari iniquitatibus nostris, est, ipsum propter seipsum & delere peccata nostra, & horum non recordari, ad vindictam præsertim æternam. fol. 72. *Tex. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus.*

Dominus Sion, idem est, quod Dominus verus. fol. 247. *Tex. Benedictus Dominus ex Sion.*

Domus Dei est anima nostra (utpote imago sua): quam utique æterna decet sanctitudo, sine qua non potest esse domus Dei. Porro ad hoc, ut homo sit illa domus Dei, quatuor requiruntur, scilicet, quod fiduciam in Deum indeclinabilem habeat, quod gloriam spei usque ad finem firmam retineat, quod pacem cum omnibus, quantum in seipso est, conservet, & quod sanctimoniam indeficienter sine fine sequatur. fol. 11. *Tex. Domum tuam Domine decet sanctitudo &c.*

Dormitare materialiter non potest Deo convenire, cum semper vigilet: sed metaphorice dicitur dormire, quando parvam curam de aliquo tenet; non dormire verò, quando magnam curam habet. fol. 211. *Tex. Neque dormitet.*

E

Ecclesiam Christus fundavit per sanctum Evangelium, in quo cælestem suam doctrinam præbet nobis, & per sanctam Crucem, in qua humilitas sua, & patientia fulget. fol. 10. *Tex. Etenim firmavit orbem terræ.*

Ecclesia Christi optime vocatur *Insulæ*: quia sicut, docente Augustino, *Insulæ* undique circumstrepentibus fluctibus tundi potest, frangi non potest; ita & Ecclesia Dei persecutiones undique frementium infidelium passa est, & ecce stat. fol. 37. *Tex. Latentur Insulæ multæ.*

Ecclesia dicitur memoriale Domini,

& quia ipsa semper memoratur illius, & multo magis quia Dominus sine ulla intermissione memor, & vigilantissimus protector est ejusdem: & si Deus sic est cum Ecclesia; quis contra ipsam? fol. 64. *Tex. Memoriale tuum in generationem, & generationem.*

Ecclesia dicitur *Sion*, quia ipsa sola per veram fidem hinc Christi magnitudinem, & excellentiam speculatur; & postea in cælis per claram visionem, quæ fidei succedit, speculabitur: etenim *Sion* interpretatur speculatio. fol. 48. *Tex. Dominus in Sion*

Ecclesia est vera Sponsa Christi: quia sicut ipsa Christum cognoscit, & confitetur; ita desiderat, quod omnes mundi nationes ad ipsum cognoscendum, & ad confitendum nomini ejus magno veniant: cum sponсорum sit idem velle. fol. 48. *Tex. Confiteantur nomini tuo magno.*

Ecclesia, & Eucharistia nunquam deficient, sed semper permanebunt usque ad finem mundi. fol. 64. *Tex. Tu autem in æternum permanes.*

Ecclesia etiam in novissimo tempore augmentabitur; & tunc aliqui in Ecclesiam convertentur, juxta D. Augustinum 20. de Civit. Dei. fol. 6. *Tex. Senectus mea in misericordia.*

Ecclesia Romana dicitur domus Dei, extra quam nulla salus. fol. 242. *Tex. Qui statis in domo Domini.*

Ecclesia Romana sola, cum suo capite vilibili, est mater, & magistra omnium Ecclesiarum: quia tenet in universum orbem primatum, juxta Concilii Florentini definitionem; & privilegiis Romano Pontifici a Christo datis solum ipsa gaudet. fol. 91. *Tex. Illic naves pertransibunt.*

Ecclesia Sponsa Christi est murus, dicente ipsamet de seipsa Cantic. 8. *Ego murus.* Murum hunc nunquam potuerunt omnes ejus adversarii suffodere actualiter, juxta dictum Matt. 16. *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam:* licet hoc malum in sola voluntate sua fecerint, juxta figuralem locutionem Patriarchæ Jacob de Simeone & Levi, Genes. 49. fol. 64. *Tex. Tu autem in æternum permanes.*

Eccle.

Ecclésiæ fortitudo sita est in charitate, quæ diffusa est in cordibus Fidelium per Spiritum Sanctum: & quanta erit ipsius Ecclesiæ charitas, tanta ejus exaltatio erit. Id quod confirmatur ex doctrina Concilii Arausiacani cap. 17. fol. 6. *Tex. Exaltabitur sicut unicornis cornu meum.*

Ecclésiæ origo desumitur a passione Christi, qui per sanguinem suum ipsam ædificavit. fol. 88. *Tex. Sol cognovit occasum suum.*

Electi dicuntur illi, qui pro Christi nomine hic in mundo premuntur vexationibus, pressuris; & nihilominus hilari vultu & corde omnia sustinentes, a Domino præparantur, atque disponuntur ad beatitudinem. fol. 213. *Tex. Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini.*

Eremitæ possunt intelligi pro lignis silvarum. fol. 25. *Tex. Exultabunt omnia ligna silvarum.*

Eucharistia dicitur bona gratia; quoniam ibi est realiter, substantialiter, præsentialiter (ut docet Tridentinum) fons & origo omnium bonarum gratiarum. fol. 53. *Tex. Populus ejus, & oves pascuæ ejus.*

F

Fabulationes sunt res falsæ: inter quas primatum tenet vana hæreticorum loquacitas, teste Augustino. fol. 185. *Tex. Narraverunt mihi iniqui fabulationes.*

Fidei nostræ firmitas supra firmissimam petram, idest Christum, fundata est, qui eam ore proprio in Evangelio prædicavit, atque per sanctos Apostolos suos toti mundo annuntiavit, & per BB. Martyrum sanguinem &c. perseveranti constantia divinitus roboratam confirmavit. fol. 1. *Tex. Bonum est confiteri Domino.*

Fides Christianorum credibilior est cæteris omnibus credilibus. fol. 11. *Tex. Testimonia tua credibilia &c.*

Fides Ecclesiæ Romanæ est invictissima, inviolata, & in veritate nunquam deficiens; prout colligitur ex præclaris SS. Patrum testimoniis in medium adductis. fol. 186. & 187.

Tex. Adjuva me: & Tex. In generationem, & generationem veritas tua.

Fides infantium utriusque legis. fol. 232. *Tex. A custodia matutina usque ad noctem speret Israel in Domino.*

Fides oppugnata est ab iniquis, sed nunquam expugnata. fol. 158. *Tex. Et veritas Domini manet in æternum.*

Fides viva tantum, & non mortua, a lege divina maxime approbatur. fol. 188. *Tex. Nisi quod lex tua meditatio mea est.*

Fiducia bona illa est, quæ nunquam desistit ab oratione, tunc etiam, quando nostræ voluntates, per ipsam orationem Deo expositæ, non exaudiuntur. fol. 92. *Tex. Omnia a te expectant, ut des illis escam in tempore.*

Flagella in nos a Deo mittuntur, ut ei obediamus. fol. 101. *Tex. Convertit aquas eorum in sanguinem.*

Formido bona & mala. fol. 205. *Tex. A verbis tuis formidavit cor meum.*

Fortitudo vera in humilitate consistit; nam omnis superbia, secundum Beatum Augustinum, est fragilis. fol. 9. *Tex. Et præcinxit se.*

Frigoris facies a Psalmista dicitur Judicii divini acerbissima sententia, qua frigescent nimium omnia impiorum viscera. fol. 292. *Tex. Ante faciem frigoris ejus quis sustinebit?*

G

Gaudium charitatis extenditur ad omnes, maxime vero ubi agitur de animarum conversione. fol. 29. *Tex. Cantate Domino. Ideo gaudere debemus de proximorum profectu quomodocumque cognito. Ab opposito verò, tristari de defectu illorum circa fidem. fol. 90. Tex. Impleta est terra possessione tua.*

Gaudium de Deo etiam modicum superat omnia mundi gaudia; quæ quantumcumque magna non possunt pertingere ad excellentiam gaudii de Deo. fol. 20. *Tex. Venite exultemus Domino: jubilemus &c.*

Gaudium, & dolor quomodo simul stent, explicatur. fol. 67. *Tex. Ut audiret gemitus.*

Gratia Dei dicitur oleum, seu unctio: quia per ipsam inungitur invisibiliter

ter anima, ut dicit Tridentinum; cuius gratiæ unctio peccati reliquias abstergit, & ipsam animam subleuat ad cælestia, efficitque ut adversitates levius ferat, ac facilius tentationibus diaboli resistat. fol. 86. *Tex. Ut exbilarer faciem in oleo.* Gratia Dei nos tripliciter adjuvat; auxiliatur enim nobis, & præveniendo, & concomitando, & subsequendo: vide de hoc Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 16. fol. 162. *Tex. Dextera Domini fecit virtutem.* Gratia justificans assimilatur ortui solis; quoniam ipsa adveniens mentem illuminat, animam lætificat, atque ipsius potentias excitat ad bonorum operum executionem. Peccatum vero e contra Occidenti assimilatur, quoniam ipsum reddit animam tenebrosam, tristem, & ab inimicis suis captu facillimam, utpote quæ vergens in tenebris, eorum astutias, & absconditos laqueos videre nequeat. fol. 75. *Tex. Quantum distat Ortus ab Occidente &c.* Gratia agenda sunt Deo, & ob ejusdem bona in tribulationibus protectione, ab eodemque ad bonam penitentiam adductione. fol. 258. *Tex. Domine probasti me.* Gratitude saltem erga Deum benefactorem nostrum movere nos debet, ut custodiamus justissima mandata ejus: ad hunc enim finem tot & tanta nobis beneficia contulit. fol. 103. *Tex. Ut custodiant justificationes ejus, & legem ejus requirant.*

H

Hæretici a Psalmista vocantur insipientes, & stulti; de quibus etiam dixit Eccl. 8. *Quanto plus laboraverint ad quærendum, tanto minus invenient.* fol. 4. *Tex. Vir insipiens non cognoscet, & stultus &c.* Hæretici assimilantur reptilibus super terram, quia semper eorum sermo serpit super terram, juxta illud Apostoli 2. Timot. 2. *Sermo eorum ut cancer serpit.* fol. 90. *Tex. Hoc mare magnum, & spatiosum manibus.* Hæretici omnes omnino fugiendi sunt,

tanquam pestiferi homines, ne ipsorum enormibus peccatis aliquando involvamus, & infernalibus penis. fol. 25. *Tex. Et nos populus.* Hæretici plus deorsum in ignem Inferni jacentur, quam alii Infideles: omnium enim peccatorum pessimus est hæreticus, ut optime probat S. Thomas. fol. 264. *Tex. In ignem deiicies eos.* Hæretici semper in gyrum vadunt erroris: hæc siquidem est illorum proprietas: & pro veritate audientibus venditanda semper cum labore confingunt mendacia; quæ ideo vocantur labor labiorum ipsorum. Ibidem. *Tex. Caput circuitus eorum: labor labiorum ipsorum operiet eos.* Hæreticus ille est, qui non permanet firmiter in consortio fidei sanctæ Apostolorum; sed ex illo consortio, ubi aliquando erat, prodit. fol. 34. *Tex. Qui non commovebitur &c.* Hæreticorum proprietas duplex est secundum D. Petrum 3. & quod sint indocti, & quod sint instabiles, depravantes Scripturas sacras, ad suam ipsorum perditionem. fol. 83. *Tex. Inter medium montium &c.* Hymnus ex D. Augustino est cantus cum laude Dei; unde hymnus tria ista habet, & canticum, & laudem, & Dei laudem. Laus ergo Dei in cantico hymnus dicitur. fol. 54. *Tex. In hymnis confitemini illi.* Homines dant gloriam Deo, quando perseveranter proficiunt assidue in bona conversione, ad quam vocati sunt: e contrario verò a bono incepto deficientes, & ad mala declinantes, tunc non dant gloriam Deo; immo totum oppositum. fol. 32. *Tex. Afferte Domino gloriam, & honorem.* Hominum potentia nulla est, comparata ad Christi Dei nostri potentiam. fol. 26. *Tex. Oves manus ejus.* Homo de suo solummodo peccatum, & mendacium habet, juxta Concil. Arausic. cap. 22. fol. 6. *Tex. Et despexit oculus meus.* Homo elevatus juste alliditur propter hujusmodi elevationis abusionem, contra Deum benefactorem suum, juxta

juxta illud Psalm. 48. *Cum in honore esset, non intellexit.* fol. 62. *Tex.* *Quia elevans, allisti me.*

Homo novus est ille, qui habet charitatem, de qua dixit Joan. 13. *Mandatum novum do vobis.* Vetus vero ille est, qui ex vetustate nimia per peccatum aggravata fit undique pressus. fol. 43. *Tex.* *Cantate Domino canticum novum.*

Hostes Ecclesiæ Christi cur inanimatis assimilentur. fol. 10. *Tex.* *Elevaverunt flumina.*

Hostes perpetui animarum sunt diaboli, quia semper animarum veræ salutis contrariantur. fol. 146. *Tex.* *Os habent, & non loquentur.*

Humilis in sancta obedientia exaltari meretur. fol. 130. *Tex.* *Exaltabit caput.*

Humilitas quandoque non pro virtute, sed pro miseria accipitur. fol. 251. *Tex.* *Quia in humilitate nostra memor fuit nostri.*

Humilitas vera, est via secunda ad salutem. fol. 152. *Tex.* *Humiliatus sum,*

I

Inanimata interrogantur a Psalmista, ut doceat nos, ex visibilibus recte contemplatis ad invisibilia cognoscenda ascendere. fol. 144. *Tex.* *Quid est tibi mare, quod fugisti.*

Inimicos toto corde diligere, sapientiæ, & fortitudinis est, juxta illud Proverb. 24. *Vir sapiens fortis est.* fol. 9. *Tex.* *Indutus est Dominus fortitudinem.*

Intentio recta in bonis operationibus talis debet esse, ut homines, nobis non visis, si fieri posset, videant opera nostra bona; & deinde hæc non redundant, nec apud nos, nec (quantum est ex intentione nostra) apud alios, in nostram glorificationem; sed tantum in Dei glorificationem. fol. 96. *Tex.* *Laudamini in nomine sancto ejus.*

Invocare Deum significat, intus vocare Deum; quando nimirum ex toto corde exit ista vocatio; & ad idem cor mundandum, ita ut viam man-

datorum Dei sine fine currat, ordinatur ab homine eadem vocatio. fol. 256. *Tex.* *In quacumque die invocaveris te.*

Irae indignationis Dei evadendi modus ab Apostolo ostenditur, dicente 1. ad Cor. 11. *Si nosmetipsos judicaremus, non utique judicaremur.* fol. 62. *Tex.* *A facie iræ indignationis tuæ.*

Judæ peccatum prævisum non desiderat Christus, neque ullo modo approbat, cum dicit Joan. 13. *Quod facis, fac citius;* hoc siquidem dicto Dominus ostendit, se tantummodo desiderare fructum ex sua passione, per prodicionem Judæ exequenda, consecuturum; & in hoc delectatus dicit ei, *ut faciat citius.* fol. 48. *Tex.* *Irascantur populi.*

Judæorum abusio de beneficiis ipsis a Deo donatis, aggravat eorum peccata. fol. 26. *Tex.* *Quadraginta annis offensus fui generationi illi.*

Judæorum multiplex dolus a Psalmista prævisus assignatur. fol. 18. *Tex.* *Captabunt in animam Justi.*

Judicii universalis proximitas dignoscetur ex magna discedentium a vera fide quantitate, juxta illud Apostoli 2. Thess. 2. *nisi venerit discessio primum:* & quanto major fuerit multiplicatio istius discessionis, tanto vicinior erit adventus Domini novissimus. fol. 33. *Tex.* *In atrio sancto ejus.*

Judicium Dei iniquum esse non posse, a D. Augustino demonstratur. fol. 18. *Tex.* *Qui fingis laborem in præcepto.*

Judicium Dei tremendum considerare oportet; & orare, ne nobis fiat a Deo absque sua magna misericordia. fol. 272. *Tex.* *Et non intres in judicium cum servo tuo.*

Judicium Ecclesiæ maxime valet: cum ipsa in judicio suo non possit errare, utpote quæ sit columna, & firmamentum veritatis, ut ait Apostolus 1. ad Timot. 3. fol. 49. *Tex.* *Honor Regis judicium diligit.*

Juramentum duplex est juxta S. Thomam: in primis juratur per simplicem Dei contestationem, cum aliquis dicit:

dicat: Deus est mihi testis &c. Secundus modus jurandi est per execrationem, dum aliquis se ad pœnam obligat, nisi sit verum, quod dicit. fol. 28.

Tex. Si introibunt in requiem meam.

Justi, & recti apud Deum illi sunt, qui corde, ore, & opere primæ rectitudini, & summæ justitiæ ipsius conformantur. fol. 42. *Tex. Lux orta est justo.*

Justi illi sunt, qui bonam habent conscientiam, idest, inviolabiliter obediunt omnibus Christi, & suæ Ecclesiæ Catholicæ mandatis: hi sunt de illorum numero, qui terram viventium pro maximo desiderabili habent. fol. 110. *Tex. Et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem.*

Justificatio, quæ a Psalmista dicitur commotio bona, a Concilio Tridentino ita definitur: *Translatio ab statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei, per secundum Adam Jesum.* Quomodo hujus justificationis prima causa efficiens sit Deus, secunda causa activa liberum hominis arbitrium, describitur ab eodem Concilio. fol. 33. *Tex. Commoveatur a facie ejus universa terra.*

Justorum profectus continuus provenit ex tribulationibus; in quibus ipsi Justo magis proficiunt, & florent; juxta illud Apostoli ad Rom. 8. *Omnia eis cooperantur in bonum.* fol. 7. *Tex. Plantati in domo Domini, in atriis.*

Justorum vita semper ad altiore perfectionem ascendit; & floret sicut palma succrescens. fol. 6. *Tex. Justus ut palma florebit.*

Justus orta tribulatione non arefcet; sed tunc, veluti palma, & cedrus, semper virefcet (ad differentiam fœni, quod ad æstus solis exsiccat.) fol. 7. *Tex. Sicut cedrus Libani multiplicabitur.* Ibi adducuntur exempla Sanctorum.

Justus semper, & totaliter ponit spem suam in Deo: licet enim quandoque speret secundariò in seipso, vel in alio homine; tamen hanc spem suam reducit in Dominum. fol. 138.

Tom. IV.

Tex. Paratum cor ejus sperare in Domino.

L

Lacrymæ dicuntur panes, in quantum, scilicet, sustentant illos, qui gemunt in hac peregrinatione, a miseriarum culpis, ne per impatientiam cadant; & eosdem ipsæ lacrymæ ad vitam nutriunt sempiternam. fol. 224. *Tex. Qui manducatis panem doloris.*

Lacrymæ infructuosæ impiorum ex visione, & auditione Christi Judicis, juxta illud Apocalyp. 1. *Plangent se super eum.* fol. 292. *Tex. Flabit spiritus ejus, & fluent aquæ.*

Lacrymæ quomodo sint a Deo petendæ, D. Augustinus docet. fol. 273. *Tex. Anima mea sicut terra sine aqua tibi.* Quid verò sit seminare in lacrymis, explicatur fol. 222. *Tex. Qui seminant in lacrymis.* Vide lit. S.

Legis divinæ verba bene intellecta, sunt veluti sagittæ destruentes os loquentium iniqua. fol. 209. *Tex. Sagittæ potentis acutæ &c.*

Lex Dei dicitur divinum testimonium, quia nobis testificatur omnia ad salutem pertinentia. fol. 179. *Tex. Cogitavi vias meas &c.*

Lex vetus ex se spectata non vivificabat: quando autem vivificabat aliquos, hoc faciebat in virtute legis Evangelicæ a se præsignificatæ; in quantum scilicet illi antiqui, per rectam fidem in Christum venturum novæ legis authorem, ad observantiam legis veteris accedebant. fol. 232. *Tex. Et propter legem tuam sustinui te, Domine.*

Lingua moderanda est in sermone: ut, scilicet, nunquam loquamur, nisi quando circumstantia necessitatis, aut charitatis erga Deum, aut erga proximum, ad loquendum nos constrinxerit. fol. 266. *Tex. Pone Domine custodiam ori meo.*

M

MAli quandoque prosperantur in hoc mundo, non propter eorum merita personalia, quæ nulla sunt, sed propter bonitatem, & merita-

Qq

pa-

- patrum, vel suorum antecessorum. fol. 103. *Tex.* Quoniam memor fuit verbi sancti sui &c.
- Malorum proprietas est, abuti patientia Dei. fol. 14. *Tex.* Effabuntur, & loquentur iniquitatem.
- Martyres quomodo fuerint Ecclesiæ crassitudo, explicatur a D. Augustino. fol. 269. *Tex.* Sicut crassitudo terræ &c.
- Misericordia Dei abutentes merentur ex hoc vitæ suæ abbreviationem: de ista abbreviatione vide in libro Genesis 6. fol. 68. *Tex.* Ne revoces me in dimidio dierum &c.
- Misericordia Dei est merces, ex ipsius Dei promissione, bene operantibus usque in finem &c. juxta Tridentinum Concilium Sess. 6. c. 16. fol. 44. *Tex.* Recordatus est misericordiæ suæ.
- Misericordia radix est omnium donorum Dei. fol. 276. *Tex.* Misericordia mea, & refugium meum &c.
- Mortis meditatio compellit hominem ad hoc, ut desideret ardenti voluntate divinam legem custodire, dum tempus hic habet. fol. 171. *Tex.* Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas &c.
- Mundus meritò a Psalmista vocatur torrens, propter mundanarum revolutionum varietates. fol. 131. *Tex.* De torrente in via bibit.

N

- N**omen Dei sanctificare, aliud non est, nisi legem ipsius, ut decet, custodire. fol. 178. *Tex.* Et custodi vi legem tuam.
- Nomen Domini, ut dicitur Isaia 30. venit de longinquo: quia Christus, qui est nomen Dei Patris, venit ad salvandum nos peccatores, qui hoc bonum nequaquam merebamur, cum scriptum sit Psalm. 118. Longe a peccatoribus salus, in quantum, scilicet, non salvari, sed condemnari merentur. fol. 29. *Tex.* Benedicite nomini ejus.

O

- O**dium perfectum illud est, quod vitia corripit, hortaturque ad virtutes. fol. 261. *Tex.* Perfecto odio oderam illos.

Omnipotentia Dei maxime apparuit tunc, cum diversitatem gentium in confessione unius fidei, spei, & charitatis adunavit. fol. 283. *Tex.* Potentiam tuam loquentur.

Opera bona in omni gente, & in omni populo salutem æternam causant: quia non est acceptator personarum Deus. fol. 41. Adverte ibi D. Augustini sententiam. *Tex.* Et exultaverunt filii Judæ.

Opera bona omnia ex dono Dei sunt, non ex nobis, juxta illud Concilii Arausiaci cap. 22. Nemo de suo habet, nisi mendacium, & peccatum. fol. 65. *Tex.* Quia ædificavit Dominus Sion.

Oratio si fiat corde, etiam silente corporis voce, pacem causat, ut ex D. Augustino insinuat. Si autem sonitu corporalis vocis fiat, non intento ad Dominum corde, inaniter fit; proindeque pacem nequaquam causat. fol. 201. *Tex.* Clamavi in toto corde.

Oratio matutina, quæ Psalmistæ frequens erat, nobis itidem commendatur. fol. 202. *Tex.* Præveni in maturitate, & clamavi: & sequentibus.

Oratio ad hominem morti proximum. fol. 211. *Tex.* Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum.

Oratio pro lacrymis habendis ex B. Augustino. fol. 273. *Tex.* Anima mea sicut terra sine aqua tibi.

Oratio incenso similatur: quia sicut incensum non emittit odorem suum, nisi per ignem inflammetur; ita & oratio, ut accepta sit Deo, per ignitam charitatem debet informari. fol. 266. *Tex.* Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.

Oratio maxima est dicere Domino: Propter nomen tuum, id est, propter Christum. fol. 275. *Tex.* Propter nomen tuum Domine vivificabis me.

Orandi modus verax, humilis, fructuosus, & Deo acceptus, a Daniele Propheta cap. 9. indicatur. fol. 51. *Tex.* Invocabant Dominum.

P

Panem manducare tanquam cinerem, & poculum cum fletu miscere, quid sit, explicatur. fol. 61. *Tex.*

Tex. Quia cinerem tanquam panem &c.
 Passio Christi breviter ac devote describitur. fol. 37. *Tex. Dominus regnavit.*
 Passio Christi est sacrificium iustitiæ; quia tale sacrificium pro iustitia de peccatis nostris plenarie exsolvenda Deo Patri primò obtulit. fol. 152.

Tex. O Domine libera animā meam &c.
 Patientes libenter pro Deo injurias, habent ipsum Deum sibi met dupliciter fautorem, & in misericordia, juxta illud Matthæi 5. *Beati misericordes &c.*, & in defensione, juxta illud Psal. 16. *Dominus salvos facit sperantes in se.* fol. 74. *Tex. Faciens misericordias Dominus &c.*

Peccata propria excusare, est simplex verbum *malitiæ*: sed excusare excusationes in peccatis, est verbum *malitiæ* duplex. Porro excusationes dicuntur *malitiæ* verba, quia impediunt remissionem peccati, quæ sit a Spiritu sancto, cui directe opponitur malitia: non enim remitteretur alicui peccatum, quamdiu ipse excusaverit illud. fol. 267. *Tex. Ad excusandas excusationes in peccatis.*

Peccata confiteri, dum hic vivimus, & de illis castigare nosmetipsos, proindeque divini judicis faciei pro illis satisfacere, modus est præoccupandi faciem Dei in confessione. fol. 20. *Tex. Præoccupemus faciem ejus in confessione.*

Peccata aliena dicuntur fieri aliis propria, quodcumque, & quomodo-cumque isti ex illorum malo exemplo peccant; proindeque ipsis etiam mortuis pœna adaugetur, ut constet ex petitione Epulonis ad Abraham, Luc. 16. fol. 27. *Tex. Offensus fui generationi illi.*

Peccata sunt in triplici differentia, scilicet, quæ fiunt ex malitia, quæ fiunt per fragilitatem, & quæ per ignorantiam fiunt &c. fol. 27. *Tex. Dixi: Semper hi errant corde.*

Peccatum dicitur obligatio: quoniam unum peccatum obligat peccatorem ad faciendum aliud, in quantum, scilicet, inclinat arbitrium ejus liberum ad illud: unde talis obligatio a D. Gregorio ita describitur: *Peccatum, quod per pœnitentiam non*

diluitur, suo pondere mox ad aliud trahit. fol. 220. *Tex. Declinantes autem in obligationes &c.*

Peccatum non potest totaliter latere, & est erubescibile; quia, ut dicit D. Augustinus loquens de aliquo peccatore in abscondito peccante, *videtur omnino, & a quibus se videri non arbitratur.* fol. 56. *Tex. Declinantem a me malignum non cognoscebam.*

Peccatores quantumcumque magni desperare nullatenus debent. fol. 74. *Tex. Miserator & misericors Dominus; longanimis &c.*

Peccatores simulantur fœno tectorum: quia, ut ait S. Augustinus, *non habent succum viriditatis*; sicuti herba, quæ nascitur in tectis, radicem non habet. fol. 230. *Tex. Fiant sicut fœnum tectorum.*

Persecutores Ecclesiæ omnes vocantur filii Esau, qui persecutus est fratrem suum Jacob: porro Gabriel Archangelus loquens de Christi Regno, per domum Jacob intellexit domum Dei, idest Ecclesiam, Luc. 1. *Regnabit in domo Jacob in æternum.* fol. 253. *Tex. Memor esto, Domine, filiorum Edom.*

Pellicanus Christus est: ut Deus justus, filios suos per inobedientiam contumaces occidit; ut homo factus, secundum misericordiam suam magnam, seipsum in cruce vulnerans, idest, vulnerari permittens, in triduo eos vivificavit. fol. 60. *Tex. Similis factus sum pellicano.*

Ploratus intellectivus est votum plorandi a recta ratione excitatum: sensitivus autem, quid sit, patet. Iste non est necessarius, utpote difficilis; quamvis sit multum utilis: ille vero, si loquamur de peccatis deffendis, est necessarius, quia est facile in voluntatis nostræ potestate. fol. 24. *Tex. Ploremus coram Domino &c.*

Prædestinationis tentato, quod scilicet non sit prædestinatus, valet multum illud Psalmistæ: *Magnus Dominus*: hoc est: Ego omnimode ipsi Deo servire volo, principalissima hac intentione: quoniam ipse est magnus & creator meus, & salvator, & benefactor &c. fol. 30. *Tex. Quoniam magnus Dominus & laudabilis nimis.*

Præsumptio de se quid sit, unde sit, & quanta mala causet, demonstratur. fol. 120. *Tex. Et pauci facti sunt &c.*

Propheta bene desiderat Ecclesiæ persecutiones, idest, ut persecutores irascantur contra eam ad bonum, quod ex illorum ira occasionaliter secuturum erat. fol. 47. *Tex. Irascantur populi.*

Prophetæ se conformant humanis locutionibus, ut ab hominibus facilius intelligantur. fol. 259. *Tex. Semitam meam investigasti.*

Prophetarum finis principalis semper fuit ad Christum, seu ad ea, quæ Christi sunt, directus, juxta illud Rom. 10. *Finis enim legis Christus est.* fol. 95. *Tex. Et invocate nomen ejus.*

Providentia Dei manifeste probatur, ac tuetur a Psalmista; & ipsam negantes apertissime condemnantur. fol. 15. *Tex. Qui plantavit aurem, non audiet? &c.*

Psalmi sunt explicitæ expositiones antiquarum historiarum; videlicet, sunt quædam glossa textuum librorum Genesis, Exodi, Deuteronomii, & aliorum. fol. 99. *Tex. Humiliaverunt in compedibus pedes ejus.*

Pulchritudo sancta, & Deo placita acquiritur confessione fidei, confessione delictorum, confessione laudis Dei. Triplex etenim hæc confessio est pulchritudo, confitentem hominem faciens in conspectu Domini pulchrum. fol. 31. *Tex. Confessio & pulchritudo in conspectu ejus.*

Purgatorium, hominum animabus post mortem corporis assignatum, ex Psalmista eruitur. fol. 150. *Tex. Neque omnes, qui descendunt in infernum.*

R

Recordatio Dei, teste Psalmista, est nostra salus, & protectio: cum enim recordatur multiplicis miseriæ nostræ, eam pro sua grandi misericordia sublevat. fol. 76. *Tex. Misericordia Domini ab æterno &c.*

Recti corde, & voluntatem Dei fa-

cientes, idem prorsus sunt. fol. 137.

Tex. Generatio rectorum benedicetur.

Requies animarum nostrarum plena est solus Deus, juxta illud D. Augustini: *Inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.* fol. 153. *Tex. Quia Dominus benefecit tibi.*

S

Sacrificium Missæ omnes veteris Testamenti hostias in seipso perfectionaliter continet: ideoque licet una sit hostia, quæ in eo offertur; recte tamen a Psalmista vocatur in plurali hostiæ. fol. 33. *Tex. Tollite hostias.*

Sacrificium hoc offerre possunt & Laici: modus exponitur. Ibidem.

Salutis via secura est, fugere malorum hominum consortium. fol. 143. *Tex. In exitu Israel de Aegypto.*

Sapientia Dei se extendit etiam ad permissiones divinas. Omnia enim quæcumque fiunt, fiunt sapientissime a Deo. fol. 90. *Tex. Omnia in sapientia fecisti.*

Sapientia infinita Christi in corde suo abscondita manifeste apparuit in cruce & passione sua: per hanc enim fecit mirabilissima toti mundo incomprehensibilia: quæ diffuse explicantur secundum Job cap. 9. *Sapiens corde est, & fortis robore... transtulit montes &c.* fol. 24. *Tex. Adoremus.*

Sapientiæ via secura, secundum D. Augustinum, est obedientia mandatorum Dei: *Custodienda est obedientia, ut percipiatur sapientia: & percepta sapientia, non est deserenda obedientia.* fol. 190. *Tex. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua!*

Scripturarum prophetias de gentibus interpretandi modus demonstratur. fol. 115. *Tex. Et clamaverunt ad Dominum.*

Seminare in lacrymis, principalius intelligitur de parte rationis intellectivæ, quæ odit peccatum, plusquam omne odibile. fol. 222. *Tex. Qui seminant in lacrymis.*

Servitus Dei a servitute hominum valde

valde distat: ista etenim amaritudinibus plerumque plena est; illa affert secum magnam lætitiā cordis, ideoque amaritudinem omnem excludit. fol. 52. *Tex. Jubilate Deo omnis terra.*

Synderesis, ut ait D. Thomas 1. qu. 79. a. 12., est habitus naturalis ad bonum solummodo inclinans, atque de peccato murmurans; unde necessario de natura sua affligit animum peccatoris. fol. 273. *Tex. Et anxius est super me spiritus meus.*

Spes nostra incommutabilis debet esse; sicut & Deus ejus objectum est incommutabilis, secundum D. Thomam 2. 2. q. 17. a. 2. & secundum Apostolum ad Rom. 8. Si, quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus: longanimitas igitur in Domino speranti est necessaria, quamdiu veniat quod promissum est. fol. 2. *Tex. Confiteri Domino.*

Spes, simulque timor erga Deum sint comites individui: si enim spem non habemus, in desperationem cadimus; si vero sine timore ambulamus, in præsumptionem erigimur. fol. 55. *Tex. Misericordiam, & iudicium cantabo tibi, Domine.*

Spiritus sanctus est tanquam Auster calefaciens corda nostra, ad fugandum captivitatis nostræ frigus, eadem corda prius peccatis captivata constringens. fol. 222. *Tex. Convertite Domine captivitatem nostram, sicut torrens in Austro.*

Stellas numerare, & nomina eis vocare, est, propriam earum naturam perfecte cognoscere. Id quod & de Beatis potest intelligi; de quibus Daniel ait cap. 9. Fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates; & Apostolus 2. ad Tim. 2. Novit Dominus qui sunt ejus. fol. 289. *Tex. Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat.*

Supersperare, significat sperare vehementer in Dei promissis per legem suam nobis factis, vel quia sunt supra, vel quia sunt contra omnia merita nostra: id est, contra spem in spem credere. fol. 194. *Tex. Et in verbum tuum supersperavi.*

Supplantatio fit quinque modis, a D. Augustino assignatis. fol. 263. *Tex. Qui cogitaverunt supplantare gressus meos.*

Theologia eminet omnibus aliis scientiis, nam idem est, quod sermo de Deo. fol. 17. *Tex. Et de lege tua docueris eum.*

Testamentum novum in veritate præcessit seipsum in figuris veteris Testamenti, juxta illud Apostoli 1. ad Cor. 10. Omnia in figura contingebant illis, scilicet, antiquis. fol. 66. *Tex. Scribantur hæc in generatione altera.*

Timens veraciter Deum, quicumque sit, vocatur vir: & proprietas timentis verè Deum est, nunquam dicere, sufficit, sed semper in lege Dei velle magis proficere. fol. 136. *Tex. Beatus vir, qui timet Dominum: in mandatis ejus volet nimis.*

Timentium Deum quæ & quanta sit gloria, quales & quantæ divitiæ, habetur ex cap. 1. Eccli. fol. 137. *Tex. Gloria & divitiæ in domo ejus.*

Timor Domini est via ad salutem: ab ipso enim, ut ait Isaias cap. 26. concipimus spiritum salutis: id quod confirmatur ex Tridentino, & D. Thoma. fol. 49. *Tex. Quoniam terribile, & sanctum est.*

Timor bonus utilisque ille est, qui nascitur ex aliorum punitione. fol. 261. *Tex. Si occideris Deus peccatores: viri sanguinum declinate a me.*

Timor servilis, ex quo regulariter originem habet de peccatis contritio, bonus est: ex ipso enim pervenitur ad timorem filialem & castum. fol. 65. *Tex. Timebunt gentes nomen tuum.*

Timor Domini sanctus significatur meritò nomine compedum: etenim, ipso mediante, suaviter, maximeque utiliter constringuntur erga Deum pedes animæ interiores, id est affectus, ne defluant, sed firmentur: unde dicitur Eccli. cap. 6. Fili miice pedem tuum in compedes illius. fol. 67. *Tex. Ut audiret gemitus compeditorum.*

Timor

Timor etiam servilis efficit, ut carnales concupiscentiæ comprimantur in homine. fol. 195. *Tex. Confige timore tuo carnes meas.*

Timor comes spei individuus. fol. 221. *Tex. Facti sumus sicut consolati.*

Tyranni, figura hæreticorum, de Scripturis solummodo credunt quod ipsis placet. fol. 68. *Tex. Respondit ei in via &c.*

Tribulationes ad utilitatem potius sunt eorum, qui tribulantur, quam ad voluntatem; dicente D. Augustino: *Jam sæviat Deus quantum vult: pater est &c.* fol. 76. *Tex. Misertus est Dominus.*

V

Vana sunt omnia, quæ ad Deum non ducunt hominem, vel ad ipsum ab homine non ordinantur; & multo magis, quæ hominem a Deo distrahunt. fol. 174. *Tex. Averte oculos meos, ne videant vanitatem.*

Verbum ut tenetur plerumque non finaliter, sed consecutive: idest, finalem peccatorum causam non dicit; sed consecutionem ad eosdem peccatores. fol. 5. *Tex. Ut intereant in sæculum sæculi.*

Virtutes Theologicæ sunt a Psalmista necessariò consignificatæ, & expressæ. fol. 151. *Tex. Dilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem &c.*

Vitam activam simul cum contemplati-

va uniatur: quoniam activa per citharam, & contemplativa per canticum significatur. fol. 3. *Tex. In decachordo psalterio, cum cantico in cithara.* Quomodo verò multi cantent neque in cithara, neque in psalterio, vide fol. 45. *Tex. Psallite Domino in Cithara, & voce Psalmi.*

Vitæ hominis qualitas, seu annorum cursus a Psalmista describitur, dum ait Psal. 89. *Mane floreat, & transeat: vespere decidat, & arescat:* en vita hominis per omnes sui ætates. fol. 70. *Tex. Omnes sicut vestimentum.*

Voluntas Dei est regula secunda omnis rectitudinis; & ideo illi recto sunt corde, qui volunt quicquid vult Deus. fol. 17. *Tex. Et qui juxta illam omnes qui recto sunt corde.*

Voluntas bona, & rectum rationis judicium ad eleemosynam requiruntur. fol. 139. *Tex. Dispersit, dedit pauperibus.* Ibi etiam de eleemosyna multiplex notandum.

Votentibus datur recta norma a Psalmista, quomodo post votum Deo promissum debeant semper & ubique se habere. fol. 236. *Tex. Si introiero in tabernaculum domus meæ &c.*

Z

Zelus sanctus unde causetur, & quantum. fol. 194. *Tex. Iniquos odio habui: & legem tuam dilexi.* De eodem vide etiam fol. 204. & 205.

L A U S

D E O.

Vidit D. Paulus Philippus Premoli Clericus Regularis Sancti Pauli, in Ecclesia Metropolitana Bononiæ Pœnitentiarius, pro Sanctissimo Domino Nostro Benedicto XIV. Archiepiscopo Bononiæ.

A. R. D. Carolus Barbieri Sacerdos Congregationis Oratorii S. Philippi Nerii videat pro S. Officio, & referat.

F. Thomas Maria de Angelis Inquisit. Generalis S. Officii Bononiæ.

Jussu Reverendissimi Patris Inquisitoris, intento animo perlegi Opus posthumum, inscriptum: *Commentarii in Psalterium Davidicum Fr. Seraphini Capponi a Porrecta Sc.* Tantum abest, ut sanæ doctrinæ contineat aliquid non consentaneum; ut maxime illam illustret, ac tueatur. Siquidem laudatissimus Author, nec minus sanctitate, quam doctrina venerabilis, uti præclaris aliis Operibus, uberi Theologorum fructu, in lucem editis; ita hoc etiam, exquisitis sensibus exarato, piisque affectibus referto, Orthodoxos dum docet, movetque, crebris simul & validis a Scriptura, a Conciliis, a Patribus, præsertim verò ab Augustino & Thoma, desumptis argumentis, Heterodoxos refellit. Itaque dignissimum censeo, ut in lucem edatur.

Bononiæ ex Ædibus S. Mariæ de Galeria, die 20. Januarii 1745.

Carolus Barbieri Congreg. Oratorii Presbyter.

Die 22. Januarii 1745.

Attenta supernotata relatione

IMPRIMATUR.

Fr. Thomas Maria de Angelis S. Officii Bononiæ Generalis Inquisitor.

Vide D. Paulus Philippus Presbiteri Clerici Regularis Sancti Pauli
Fecit Metropolita Bononiae Pontificatus pro Sanctissimo Mo-
nacho Nostro Benedicto XIV. Archiepiscopo Bononiae.

A. R. D. Carolus Barbieri Sacerdos Congregationis Canonici S. Philippi
Nem videtur pro S. Officio, & ceteris.
Fr. Thomas Maria de Angelis Inquisitor Generalis S. Officii Bononiae.

Iussu Reverendissimi Patris Inquisitoris, intento animo perlegi. Quis po-
tuit, iniquum, iniquum; Constat in T. Anthoni Davidum Fr. Jacobo
in Capitulo a Bononia S. T. Anthoni dicit, ut sine doctrina continetur
aliquid non continentem, ut maxime illam illud, ac tunc. Si
quidem Inquisitionis Author, nec minus sanctus, quam doctrina
venerabilis, ut patet aliis Operibus, ubi Theologorum finem, in
lucem eduxit; ita hoc etiam, exquiritur sententia ex toto, quibus adhibet
has res, Orthodoxos dicit dicit, novitque, etiam simul & va-
rida & scriptura, a Concilio, a Bononia, prout vero ab Augusti-
no & Thomas, delinquit argumentis, Heterodoxos res. Itaque di-
gnissimum ceteris, ut in lucem edant.

Bononia ex Archivis S. Mariae de Galena, die 20. Januarii 1744.
Carolus Barbieri Congreg. Canonici Presbyter.

Die 22. Januarii 1744.

Attenta supernotata res.

IAIT RIVATUR.

Fr. Thomas Maria de Angelis Inquisitor Generalis Inquisitionis.



Capponi, Serafino, 1536-1614

Commentaria in Psalterium Davidicum

Bd.: 4.

Bononia 1736 - 1745

2 Exeg. 115-4

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10326562-1